
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01105937 5

THÓMY z ŠTÍTNÉHO

KNIHY

NAUČENÍ KŘESŤANSKÉHO.

NA OSLAVU
STOLETÉ PAMATKY NAROZENIN
JOSEFA JUNGMANNA
SBOR MATICE ČESKÉ.

Z RUKOPISU MUSEJNÍHO K VYDÁNÍ UPRAVIL

ANT. JAROSLAV VRŤÁTKO,
PRVNÍ BIBLIOTHEKÁŘ MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

V PRAZE.
NÁKLADEM MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.
V KOMISI U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.
1873.

LIBRARY
MAR 9 1967
UNIVERSITY OF TORONTO

Spis, jehož vydáním Sbor Musea království Českého k vědeckému vzdělání řeči a literatury české oslavuje památku jednoho z nejpřednějších křísitelů, nejmocnějších pěstovatelů a nejstatnějších obránců jazyka našeho, sepsal slovútný Thóma z Štítného na sklonku svého života, v samém konci čtrnáctého století.*)

Když byl pečlivý otec hojně spisů k náboženskému a mravnímu vzdělání dítek svých složil, a když se mnohým líbily ty knihy: zřídil troje sebrání, čili, jak sám je nazývá, „tři svazky jich znamenité“, ne již ve prospěch toliko své rodiny, ale k užitku čtenářstva širšího, národa samého. První ze tří těchto „svazků“ je dílo zde poprvé tiskem vydané, kteréž se uchránilo v prvotní podobě, co do obsahu i rozsahu, v jediném rukopise foliovém na papíru, chovaném v knihovně českého Musea pod č. 1C11. Rukopis ten udržel se dosti cele v prvotní vazbě v deskách bukových, koží potažených, s nichž toliko železné knoflíky v rozích a v prostředku obou desk, jakož i obě zavěrací spony jsou strženy. Hřbet je tak zvaným papírovým pergaménem potažen a nápis na něm, pocházející z věku 17ho, „***Doctrina Christiana Idiom: Boëm:***“ a signatura [illegible]. ***N. 385*** odkazují ke knihovně, do níž kodex ten z rukou soukromého majetníka se byl dostal. V předu i vzadu je foliant náš chráněn přídeštnými listy pergaménovými, latinským textem bohoslovným

---

*) Srovn. v knize této na str. 176 ř. 27: „A to je veliké potvrzenie viery našie: aj! tisíc let a čtvrté sto letos sě koná tiemto létem, jakž sě narodil spasitel.“

*

popsanými. Na předním listu přídeštném, na hořením kraji lícní jeho strany, učiněn nadpis rukou Hankovou.

„Tomáše Štitného Naučení křesťanské
1450.“

Rukopis má na konci určité vročení. Dokonán jest „1450 ve čtvrtek po sv. Agapitu,“ tedy v témž roce, když na sněmu Pelhřimovském stalo se smíření Jiřího z Poděbrad s pány Rožmberky a pokoj v zemi byl zjednán; rok pak na to pan Jiří za správce zemského od stavův byl uznán. Jest tedy kodex náš právě o půl století starší originálu samého. Skládáť se z 15 vrstev čili složek, z nichž 1. 2. 4. 5. 7—14tá jsou šestiarchové čili dvanáctilistové. 3. a 6tá pětiarchová a 15tá třiarchová, z nížto však poslední list jest vytržen. Výška listu obnáší 31, šířka 21½ centimetru. Celé dílo psáno je na 166 listech, na každé straně o dvou sloupcích, souběžnými čárami odevšad zavřitých, písmem sličným, jadrným a pevným, a venkoncem stejným. Nadpisy kapitul a iniciálky textu každé kapituly jsou psány červeně, iniciálky jednotlivých kněh jsou buď modré v ozdobení červeném, aneb červené v ozdobení modrém. První iniciálka „Prologu“ provedena v barvě pivoňkové na podkladu čtverhraném, zeleně arabeskovaném, z něhož zelené výběžky po celé přední straně a vrchem prvního sloupce vycházejí. Vodní znamení papíru, velice pevného, je volská hlava, z nížto mezi rohama vystupuje na vysokém tenkém stvolu květ, sedmkrát zakulaceně vykrojený.

Na přední straně prvního listu, před samým prologem, je přípisek z r. 1457.

„Cur homo letaris et in cibis delectaris?
Quia tu cadaver eris et forsan cras morieris.

Vanitas vanitatum et omnia vanitas, Homo natus de muliere, breui vivens tempore etc.

Ladislaus ex stirpe Imperatorum et Regum Ungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Bosne, Rascie, Bulgarie, Rame, Seruie, Cumanie, Gallicie, Lodomerie Rex, Dux Austrie, lucenburgensis, Sslessie, Marchio Morauie, Lusacie, Dominus Egre, Cubiti terrarum.

1457.

Te clemens caute rapuit, Ladislae caste.

Všemohúcí buoh tak chtěl měti — a do nebe k sobě krále Ladislava vzeti — to se toho léta stalo, — když se Tisíc čtyři sta padesát a sedmého psalo. — Umřel v středu na svatého Klimenta v Praze — slušieť zaň pána boha prositi — a vším dobrým zpomínati draze. — Bez jednoho XX let živ byl — a málo's, milý králi Ladislave, v Čechách pobyl. — V mladosti své chován byl v Štýrstě v Novém městě u strýce svého Římského Césaře Fridricha. (Vě) ziž to každý, že v tobě, dobrý slavný králi Ladislave, nebyla žádná lest ani pýcha. Pokojně a spravedlivě kraloval a po tom se pánu bohu milému dostal. Jestliť pak kto příčina jeho smrti, — takový nešlechetník duojdeť v pekle s čerty trti.

Na posledním listu papírovém, na zadní jeho stránce, nachází se historická připomínka, rukou 16tého století připsána, obsahu tohoto:

„Od narození syna božieho, spasitele Krista Pána Ježíše našeho Letha Tisícího, Třistého, Čtyřidcátého Osmého Nejjasnější kníže a pán pan Karel, Římský král, vždy rozmnožitel říše s^e^, a král český, počal zakládati a dělati zámek Karlštejn při přítomnosti mnoho osvícených knížat duchovních i světských, a zvláště při přítomnosti Velebného knížete a pána pana Arnošta prvního Arcibiskupa kostela Pražského, kderýž první kámen založil ten Úterej o Svatém Duše. Kterýžto zámek když dokonán byl, mnohými věcmi a ozdobami jest vošlechtil a nadal k poctivosti a velebnosti království Českého. Po smrti pak krále Václava, syna jeho, Letha Páně MCCCCXXII. kníže Litevské, jsa volen za krále Českého od některých pánův a Rytírstva, pánnov Pražannov, i jiných měst, obehnali zámek Karlštejn. V Ochtáb Božího Vstoupení v té syllabě *Pe: dc. Cris*, majíce čtyři vojska, v každém šest Tisícův, bez milosti sou k němu stříleli, tak jakž tuto psáno jest: z Pražsky šestkrát, z Jaroměrice šestkrát, z Rychlice k studnici Třidceti a dvakrát, z suduov smrdutých Tisíc osm set dvadceti a dvakrát, z suduov ohnivých Třináctekrát, summa kamení z malých děl a z prakuov devět Tisíc Třidceti dva kameny, summa toho všeho Deset Tisíc devět set Třidceti a jedenkrát. I nemohouce zámku nic učiniti, táhli sou pryč na den sv. pěti Bratruov. Také Kníže Litevské zastřelili sou u kostela s^o^. Palmací.“

Na zadním přídeštném listu pergamenovém opakuje se na přední jeho straně na hořejším kraji přípisek:

„1457
Te clemens caute rapuit Ladislae caste.“

A nad samým dvousloupím theologického lat. textu položena poznámka znamenitá, rukou téhož roku psaná, jíž nezkráceně tuto podáváme.

Anno domini M°CCCC°LVII° Obiit amicus meus carnalis, nobilis dominus Johannes de Rabstein, miles, prage f iiija ante Reminiscere, et sepultus est in capella S. Sigismundi in castro pragensi, deus propicietur anime ipsius.

Z obsahu poznámky této bude zajisté možné, svým časem dodělati se i pisatele jejího, jemuž rukopis tento nepochybně náležel, než se do knihovny dostal, k níž dosavadní signatura na hřbetě jeho *M* N385 ukazuje. Již nyní bychom hádali, že pisatelem řádků těchto, a tudíž majetníkem rukopisu našeho, byl kněz, vyššího důstojenství církevního, a ne právě veliký přítel Jiřího Poděbradského.

O životu Štítného a o poměru jednotlivých jeho spisův k sobě vespolek psáno obšírně, a na ten čas dosti důkladně v K. J. Erbenově vydání: „Tomáše ze Štítného knížky šestery o obecných věcech křesťanských“; a v I. J. Hanušově „Rozboru filosofie Tomáše ze Štítného,“ oboje „V Praze 1852.“

Obor myšlenek, jimiž ušlechtilý duch Štítného na poli spisovatelském se pohyboval, zůstával ve všech jeho dílech téměř jeden a týž, jen podle čtenářstva, jež při rozdílném spisování po každé na mysli měl, o témž předmětu brzy šíře se rozprostranil anebo zase uskrovnil.

Až „Řeči besední,“ v jediném rukopise Budišinském dochované, a hlubokostí myšlenek i ohebností jazyka všecka

ostatní díla Štítného převyšující, cele a správně budou vydány, až jednak vydán bude i rukopis Opatovický a „Řeči sváteční a nedělní,“ až rozdílné přepisy každého díla a dílce Štítného kriticky budou probrány a srovnány, a tak prvotní text co možná na jisto postaven, až podrobnými pilnými studiemi to „čeho Štítný sám se domyslil a ze své hlavy kladl,“ a co „hotové“ odjinud přijal, opatrně bude odloučeno: pak teprva vystoupí duch Štítného, srdce i mysl jeho, v pravé podobě, v plné ryzosti a původnosti na jevo. Zároveň bude i na čase sestaviti úplný, pro historii jazykosloví našeho důležitý slovník i syntaxi ze spisů Štítenských. Kterak svěží a do podrobna barvitý rozvine se tu obraz věku Štítného, až přehojného materialu ze všelikých jeho děl k vylíčení doby té bude použito! Jak utěšený připraven bude požitek duševní, až vybráno a v harmonický celek uvedeno bude, co v podstatě myšlenek z veškerých duševních jeho plodů po věk trvalou má cenu, co „Jádro spisův Štítného,“ s vymísením všeho, co jen na čas a domněle bylo důležité.

Než ustaňme zatím v době přítomné! „Knihami Naučení křesťanského“ postupujeme o krok dále k vytknutému cíli.

A tak již v nejširší kruhy čtenářstva slovanského pouštíme na světlo dílo druhé, více než půl páta století v rukopise chované.

Vám oběma tichým geniům, jichž jména položena v čele knihy této, mužům srdce krotkého, ale mysli statečné a ohnivé, Tobě, duševní chovanče Milíčův, jenž si v době, kde po celé Evropě jazyky národní dusil morový dech polomrtvé latiny, první jarý život vdechl do mluvy mateřské, Tobě, jímž na poli písemnictví českého probudilo se jitro, plno svěžesti a půvabu a síly, jenž první jal jsi se květ myšlenek nejvznešenějších a nejhlubších přiodívati rouchem lehkým a ohebným řeči mateřské, na vzdor závisti jedovaté a zarytému hlupství; Ty duchu spanilý, jemuž tichý krb rodinný a zdar

dítek blahem bylo nejvyšším, jemuž pravda a právo a srdce poctivé šly nad lesk koruny královské; — a touž měrou Tobě, vrstevníku druha svého, ač více než čtverstoletím od sebe vzdáleného, jenž si vytrvalostí železnou veškeré bohatství jazyka našeho v hromadu shrnul, co doklad nezvratně mohútný síly a činnosti ducha českého, a co drahocennou zásobu staviva věkům budoucím, Ty, posvětiv celý život svůj osvícení mládeže, květu a naději budoucnosti naší, jenž jsi vždy vysoko prápor nesl v boji za přirozená práva národa a jeho jazyka: Vám oběma statečným ducha bojovníkům, zdárným a věrným synům vlasti, věčná paměť a nehynoucí sláva!

V Praze, dne 5. července 1873.

A. J. V.

THÓMY Z ŠTÍTNÉHO

KNIHY

NAUČENÍ KŘESŤANSKÉHO.

Prolog neb předmluva

o tom, co je hnulo skladatelem knih těchto, aby je složil.

Věda z písma, že je buoh přikázal otcóm, aby svým dětem skázali jej, a cesty spravedlnosti jim ukázali, psal sem svým dětem česky rozličné knížky; byl-li bych prvé umřel, než by podrostli, aby mohli, naleznúc to co sem jim psal, boha lépež lépež poznávati a táhnúti sě milostí k němu, v pravdě jdúc toho stavu, kterýž by které volilo. Neb, jakož die písmo, každému je buoh ustavil zákon v tom stavu a v té cestě, kterúž kto volil a v který jest stav vnikl. 1.

A když sem tak psal o rozličných staviech v svaté cierkvi, i o mnohých potřebných věcech rozuměti, po nichž by táhli úmysl a své činy k vóli božie, čtúc sobě v těch knihách, a spolu sě rozochvujíc k božie milosti a ku poznání křesťanské pravdy, a když sě mnohým líbily ty mé knihy: zřiedil sem zvláštie tři svazky jich znamenité. Toto bude jeden; dokonám-liť jej, položímť na zad, co v něm bude. A dva svazky učinil sem řečí svátečných a nedělných z rok do roka, tu počav druhý, kdež jeden sem skonal.

A poněvadž mám jiné, jako sě milovati, a v sobě čiji někaký účinek toho, že sem tak četl rád v knihách, neb sem z těch jeden, ač i nestatečný, jimž jest k něčemu hodno čísti v takových knihách, ješto rozum osvěcují, ze zlého treskcí, k dobrému rozpalují s pomocí daru božie milosti, a když nečtú a neslyšie slova božieho, hlúpějšé jsú a nedbalejšé dobrého; a ne jednú sem odpočinul od rozbroje mysli a od tesknosti, píše a klada ty knihy: i mámť z toho naději, žeť budú někdy i jinému někomu k utěšení. Nebť i to viem, že svatý Augustin, mluvě o tom, že je knih mnoho, die: „Viděl si to, hospodine! že ti lesové budú své jeleny jmieti, v nichž by sě pásli, v nichž by odpočívali, tvá slova v svých srdciech přěžívajíc.“ Aj, toť mě je vzbudilo, že tak rád píši.

Ale jsúť také, ješto na mě zuby skřípie, že já píši takové knihy: snad z těch jsúc někteří, ješto vše hyzdie, jemuž sami nerozumějí; a druzí snad závisti, chtiec jedné sami slúti múdří, budú prvé hyzditi knihy než v nich čísti. Dieť svatý Jeronym: „Prvé čtěte mé knihy, než je hyzďte: budete-li je prvé hyzditi, než čísti, znamenieť jest, že by závisti hyzdili je." Ale dobrých učených, jimž by byla milá pravda, by ji slyšeli i od oslice, ješto pomnie, že die svatý Pavel: „Bude-li co menšiemu zjeveno, přijmiž větší," prosím: aby v tom, co je dobře povědieno, obrance moji byli. Pakli bych kde pochybil, aby mě v tom i mé knihy opravili milostivě; neb se vším, což sem psal neb psáti budu, poddávám sě kostelu k opravení a škole pražské. Neb tací dobří a rozumní mohú tomu rozuměti, že dobré jest vždy slyšeti slovo božie. A to jest tu znamenáno, že když David hudl před Saulem, ano zlý duch trápi Saule, bylo jemu lehčejie něco. Takéž mnohých lidí, donidž slyšie slovo božie, ne tak jich zlá žádost trápí a pohnú sě něco k bohu.

Jsúť jistě, ještoť jim jest užitečno takové knihy slyšeti neb čísti v svém jazyku. Protož nebraňte toho, ať všeliký jazyk chválí pána boha. Když jest král Asverus jměl rozličných jazykóv písaře, aby lidu svému každému jazykem jeho psal své listy, a písmo to připomíná: proč by pak pán buoh i Čechóm své vóle nepsal, a nenapomínal jich písmem užitečným k kárání ze zlého, k naučení pravdě a k roznieceni v dobrém? Neb die svatý Pavel, že všeliké takové písmo, bohem vdechnuté, jest užitečno.

— — — —

Knihy prvé.

O rozličných lidských staviech.

O třech staviech křesťanských vóbec. 2.

Die spasitel: „V domu otce mého přiebytkové mnozí jsú.“ Protož i zde mnoho jest stavóv v svaté cierkvi, v nichž rozliční rozličnú službú boží, v jedné však milosti, zaslúžie rozličných bydlišť v božiem domu, kdež každý nižší radosten bude odplatú vyššieho, a vyší také vesel bude v té útěše, kteráž nižšiemu bude dána. A na to zře svatý Bernart die: „Jedenť řád drži skutkem, ale kdežkoli spravedlivě jsú živi v bozě, chválím všecky a miluji, a milost to učiní, že nebudu bez užitka těch odplaty, po jichž nejdu ustavení.“ Ale tomu rozumějte, žeť die písmo: „Jakož nebeské hvězdy všecky jsú světly, avšak ona jinak leskne sě a ona jinak: takéž i my, on jinak a on jinak ve cti věčné odplaty bude sě lsknúti. Avšak protivni sobě nebudem, ktož, zde jsúc v rozličných řádiech, budem v pořadu jedné milosti, když ti, ješto v panenství slúžie bohu, nebudú hrdati manžely neb těmi, ješto, ač jsú i šeředně panenstvie ztratili, a kají se věrně; páni sluhami ani chudí bohatými. A tak i o jiných staviech. Neb jakož v jednom těle mnoho máme údóv, a ti údové nemají činóv jeduěch: takéž mnoho nás jsme jedno tělo kostela svatého, jehož hlava jest Kristus. A nemóž řéci jeden úd, by jemu nebylo třeba údóv jiných, ale jeden úd pilen jest potřeby druhého: takéž by mezi námi mělo býti.

A poněvadž jsú tak rozliční stavové v svatej cierkvi, o některých chci pomluviti: a najprv o panenském stavu; pak o těch, ješto, pyčíc panenstvie ztraceného, chtie sě potom věč sdržeti; a potom také o manželském stavu poviem něco. Neb toť jsú ti třie stavové; kdožť by, v některém z těch nechtě býti, nečistě bydlil, dieť svatý Pavel, „že ten nemá dědictva v království božiem.“

3. **O pannách toto.**

Panenský stav milý jest stav bohu, andělóm i lidem. Ale že jsú lidé múdří i nemúdří, múdře i nemúdře milují panny. A také jsú panny múdré i nemúdré: múdré hledají bohu sě líbiti; ale nemúdré lidem, a pakli stojie po tom, aby nemúdrým lidem slíbily sě, tiemť by byly nemúdřejšé. A nemněte, bychť kladl ty panny za nemúdré, byť sě nemohly líbiti bohu, ač chtie za muž; ač řádně a slušně hledají sě, ne proti bohu, slíbiti lidem; aneb aby sě nenelíbila takovým řečí. Ačť viece dobré viece chválím, všakť toho nehyzdím, což zlé nenie. Velmi jest dobré, kteráž by panna, ustanoviec svú mysl v božie milosti, pustila od světa i od svadby tělesné, aby tělem i duchem svata byla a snažnějie hledala boha, jej za choť vezmúc, jemu sě v pokoře a v čistotě zachovajíc: vzpomenulť by to jie u věčné radosti. Velebný hospodin velebněť povýší své, zvláště takové choti, ješto proň oželé tělesné a světské libosti, ješto je obak mnohými osuta hořkostmi, a dá jie věčnú libost a útěchu beze všie hořkosti, sám sě jie dá. A takť mienim jinochy jako panny. Před bohemť jest všecko jedno, mužská hlava neb ženského pokolenie, kdyžť kto v tom svítězí nad žádostí těla, že zachová panenskú celost. Ale někteří nemají přívodu k tomu a naučenie, aby panenstvo zachovali, ani těch příčin, by podobně mohli tak ostati. A některé silná tělesná žádost odtahuje, že neufají, by počnúc dobře dokonali. Lépeť jest takovým k manželství táhnúti sě bohobojně, než by v pokrytství lúdili bohem, chtiec slúti čistými, ač by pak, žádosti své nepřemohúc, v šeředstvo upadli. Protož takéť zle nenie chtieti v manželstvo.

4. **Světským pannám dobrým.**

I řkuť takovým pannám, že mají v srdcích svých bázeň boží mieti a hledati, aby sě bohu neneslíbily svú plachostí a svú hrdostí, ale aby tichostí své panenstvo ozdobily a pokorú a studem, a učiec sě práci hospodářské a obmyslóm, jsúc u svých starost aneb slúžiec. A proto v svój čas bohu sě modléc pateří, klekáním, o bohu tiežiec, když mají podobně koho, a mluviec o něm, čest bohu činiec postem podobným, a pilně střehúc sě toho, co je zapověděl; a držiec sě toho, co jest přikázal; hřiechu sě střehúc všelikého a zlého slova,

freje, milostí pokútných, a také i o jiném neřádu. A vizte, aby ste tiem nebývali, jímž by sě styděly slúti. A k tomu táhněte, v čemť chválé jiné, ke všemu žádajíc pomoci božie. Takové i světské panny bylyť by v božiem požehnání, bohobojně čekajíc, až by buoh i nahodil rovni k manželstvu, kohož ráčí. Takť sú bývaly v zákoně starém šlechetné dievky, v čistotě čakajíc manželstva a slúžiec bohu a střehúc sě všie lehkosti, z nichž jedna pravieše, ješto pak dostala sě mladému Dobešovi: „Ty vieš, hospodine, žeť sem sě nepřiměšovala k těm, ješto hrají a ješto jdú s marností vókol, ale v tvé bázni k manželstvu sem povolila podle zákona.“ I pravíť písmo: „Dóm a zbožie od otce přicházie, ale múdrá žena od boha zvláště.“ A opět die písmo: „Dobrý diel žena múdrá, a dána bude muži za dobré činy.“ A coť řku jedněm, i druhéť miením, tak jinochy jako dievky.

O světských nemúdrých pannách. 5.

Takéť bývají nemúdré panny, ješto od nemúdrých hledají chvály. A to jest viděti, jehož nemlčí písmo, že bláznových lidí bezčíslný jest počet. A ti nemúdří nemúdře milují panny, aby poškvrnili jich panenstva. A jsú také, ješto milují panny, skrze ně hledajíc užitka svého; jakož z toho kárá prorok jeden, řka: „Prodali děvečku, aby pili víno, zřejmějie v krčmách vysadie děvečku pěknú, aby pitelóv mnoho jměli.“ I toť jest podobné k témuž, když na ten úmysl dobývají krásných dvořek a ochotných, aby dvór jich hlučen byl, a přezřie jim freje, a aby panny dary od milovníkóv braly. Avšakť pomním, že by to někdy hanba byla, by která tak bez studu ukázala, že svého má frejieře, jakož již bez studu u dvoróv mluvie o to. Všeckoť sú to nemúdré panny, kteréž stojie po takých frejích, dráže vážiec svět a veselé tohoto světa, a viece žádajíc chvály v těch svých marnostech, než božie milosti. Dieť svatý Augustin, že takové nemúdré panny jsú hubenějšie, než ženy ty, ješto již své muže mají. Neb taková žena jedno toho je pilna, kterak by sě muži svému slíbila, ale ty panny hledají, kak by sě slíbily každému. I jestiť vzácnější bohu pokorná žena, než pyšná panna. A řkuť i to: ktožť světu slúžie, po tom stoje bezpřěmně, aby byl přietel tohoto světa; budeť božím nepřietelem. Zahyneť

s světem, ktožť svú mysl všecku obrátie k světu, líbiec sě sobě v své marnosti, táhnúc k světa milování i jiné s sebú, z úmysla srdce mladých zažehajíc nečistým ohněm, posměchy své majíc sprostnými a závidiec jiným, budú-li vzácnějšé. Častoť i zde buoh mstí takových věcí, že budú rádi veseli mnozí s takými pannami, a pak jich nepojme ižádný. Pakli bude pojata, bude mnieti, by utěšenie a dobré bydlo s mužem měla, ano často nahodí sě jie túha s hořem: snad opilec, mrháč, kostkář, cizoložník, aneb jiných zlých některých obyčejóv; a tak postihne ji odplata jejie prohřěšenie. Protož třebať jest i dvořkám bázni božie. Neb byvše živu umřietiť jest, a všecky činy, všecky žádosti každého buoh súditi bude. Jakož nesnadné jest, smoly sě dotýkajíc, neposkvrniti sě od nie: tak jest nesnadno, s světem jdúc vókol, býti prázdnu světských poškvrn. Řkuť také i to, ač by která rozmysléc sě, slúživši světu, i chtěla, pannú ostanúc, slúžiti bohu, byť nevieš kak byla v srdci a v mysli freji, helmbrechenstvím zšeřezena, když by jediné v těle panenská celost byla zachována, a buoh pravého pokánie popřál, že by mysl byla z poškvrny hřiechu vyčistěna: ještě by v nebesiech došla té koruny, ješto by jie, by najsvětější byl, v těle byv porušen, jmieti nemohl. Protož drahýť jest poklad panenská celost; slušieť jeho chovati pannám. A obrátí-li sě k bohu kdy i dvorská panna, aby panenstvie své zachovala, slúžila v něm bohu: pomni, žeť die svatý Pavel: „Jakúž ste snažnost měli slúžiti světu a nečistotě údy svými, tak buďte snažni v čistotě slúžiti spravedlnosti.“

6. **O dóstojenství stavu panenského.**

Panenská čistota vysoká je ctnost a jest dóstojenstvie velikého, když sě kto v ní obětuje hospodinu, že skrze ni andělskú podobnost mají lidé. Té ctnosti vysoké hospodin naučil tu zvolenú pannu, z niež sě je chtěl z čisté čistý, ovšem čistě, naroditi. A tak ten stav veleben ukázal na světě lidem. Tu svatú dievku i matku usadil buoh zjevně jako mistryni na stolici, aby všem, ktož by jie chtěli následovati v svatém panenství, byla ku příkladu; neb ona je najprvnějšie slibem sě zachovala a zavázala k té vysoké ctnosti panenské. Ó panenstvo předóstojné! kterú chválú móžeš býti vychváleno

nevědě, v němž panna bohu sě slíbila najvyšiemu; a jehož nebe nemóž obklíčiti, ten k nám přišel skrze pannu, byv v svatém životě jejie. Aj toť přebystrý jednorožec z daleké púště okrotl v lónu dievky svaté, ctnost panenstvie jejie oblibuje. Libť jest bohu, ktož, jemu sě chtě slíbiti, i drží proň panenstvo čisté. Drahoť buoh váží to vítězstvo, ktož, oželeje proň té tělesné žádosti neb libosti, i svítězí nad žádostí těla svého. A malá-li to čest bude, když všichni v svých řádiech stanú u věčném životě, v tom státi řádu, v němž stane pán andělský v svém člověčenství a pán všech svatých! v němž stane paní všech nebes, paní, řku, pro veliké povýšenie vládánie jejie, ale panna a matka syna božieho, ješto, jsúc v panenství, počala, nosila i porodila, a pěstovala i odchovala pána boha v přečistém člověčství jeho, ješto je choť všech svatých panen. Ješto kdyby byl který stav většieho dóstojenstvie, jsa všemohúcí, byl by z toho volil matku sobě; ale že je panenský stav najvýbornější, pannu volil matku sobě, po niž by pak byl obětován bohu. Nemalý zástup svatých panen, ješto, majíc příklad od nie, že je ona slibem vnikla v stav panenský, též učinily a budú též mnohé činiti do dne súdného, aby ta proročie řeč vyšla, ješto je řečena: „Na pravici jeho králová stojí v zlatém rúše, rozličné ozdoby majíc; budú přivedeny královy panny po nie, bližnie jejie budú jemu obětovány.“ Aj, svatých panen veliké dóstojenstvie! že jsú bližnie nazvány matky božie, králové nebes, andělské panie, ješto sú jejie příkladem zaslíbily bohu své panenstvo, a zachovajic a ozdobie pokorú a rozličnými svatými ctnostmi. Tyť budú po ní přivedeny a obětovány tomu králi nebeskému. A v ní zvláštie budú jmieti utěšenie, s ní stojiece v témž panenském jednom řádu, každá však podle pochopu svého v tej cti, jako jie zaslúžila; to sbožné město pokoje věčného, ten nebeský Jeruzalem divným a neznámým veselím činiec radostno, a vzbuzejíc k božie chvále. Budeť, budeť hodno chvály a veliké cti: v těle byvše i přemoci žádost těla a vésti v čistotě andělský život. Dieť svatý Jeronym: „V těle jsúc i býti živu kromě těla,“ totiž nepovoléc tělesné žádosti, „nenie zemský, ale nebeský život!“ A die svatý Augustin: „Jistě budúť něco velikého v nebesiech mieti mimo jiné, ješto, v těle byvše, měli něco netělesného.“ Svatý Jan, jemuž mnohé

věci v nebi i v zemi hospodin zjevil, viděl a píše to v knihách Apokalypsis, že panny jdú za beránkem bez poškvrny, kamžkoli on pójde, a zpievajíc velmi sladce a divně rozkošnú pieseň, jiež žádný jiný nemóž zpievati, ani móž jí rozuměti jediné ony samy, jimž jest dána každé panenská drahá koruna ke cti a k chvále, že sú nad těly svými svítězily. A v těch korunách věčné nebeské ozdoby jdú za tiem přečistým beránkem, kamžkoli on jde, a tu sladkú zpievajíc pieseň. Ó ščastný! ktož bude viděti, v milosti jsa boží, ten sbožný panenský zástup a slyšeti jich zpievánie. Ale to velmi ščastnější bude, ktož i sám bude v tom zástupu, v panenské koruně jda po beránku, tu sladkú zpievaje pieseň, jejiež sladkost skrytá jest manna, jejiež sladkosti jiný neokusí, jediné ten, ješto ji vezme, komuž dána bude ta koruna, v níž pójde za tiem beránkem, kamžkoli on pójde.

7. **Ještě o chvále panen svatých.**

I to jest chvála stavu panenského, ješto die Kristus: „Slovo božie, když v dobrá srdce vpadne jako v roli dobrú siemě, jedna přinesú veliký užitek, druhá větší, třetí najvětší.“ K tomu řkú učenníci, že v dobrých manželóv srdcích veliký užitek přinese slovo božie, ale ve vdovích větší a v panenských najvětší. Neb každá šlechetnost jest dražší i ozdobenější, když s čistotú bude. A tak i maléř, chtiec krásný obraz učiniti, najprv položí bielú barvu, že ta barva móž slušně vzieti na sě jiné barvy. A také svatý Pavel ukazuje, proč jest lepí stav panenský neb vdovský, než manželský, řka: „Panna a nevdaná myslí to, což k bohu slušie, kak by sě slíbila bohu, a aby tělem i duchem svata byla. Ale kto je v manželství, což k světu slušie, toho je pilen, a aby sě slíbil manželu svému; a tak rozdvojen jest, tociž, ač by rád s jedné strany hledal boha, v něm sě kochal: světská péče táhne dolóv mysl jeho s druhé strany, a tak bude rozdvojen srdcem, maje je jako zštiepáno ke mnohým věcem, z něhož nemóž milost tak silně plápolati vzhóru, jako kdyby nebyla v tom rozbroji. A tak vídáme, že cierkev svatá slaví dny a pamatuje mnohých svatých, ješto sě osvětili, nejsúc v manželství. Ale ač jest kde, by sě tak znamenitě osvětil kto, v manželství jsa, že by cierkev svatá světila den jeho a pamatovala? Neb

oni pilně ze všeho srdce hledali boha, ale tito, ač stranú jednú srdce svého táhli sě k bohu, ale druhú lpěli při zemi. A i najznamenitější světí bylit sú stavu panenského: svatý Jan křtitel, svatý Pavel, svatý Jan apoštol, jehož Kristus miloval zvláště a jehož povolal, an chtěl v manželstvo, a pak poručil jemu, čistému jinochu, svú matku, čistú pannu. A tak ta čistá a slavná panna, matka božie, vždy je byla v tovařiství s čistými pannami, jakož i u věčné radosti bude je vždy mieti s sebú. V dětinných letech byla v chrámu se pannami; když podrostla, dána ctnému ale starému jinochu Jozefovi; a ten příkladem jejie dokonal i své panenstvie. Pak měla čistého jinocha syna svého, a ten, umieraje, opět ji poručil čistému jinochu, svatému Janu. A z tohove liké jest dolíčenie, že, ktož je zde v panenské čistotě následují, budeť je u veliké cti s sebú mieti v nebeském bydle.

Co táhne panny od panenstva. 8.

Ale chce-li kto panenstvie zachovati, buď opateren; neb svět tento, své tělo, ďábel táhnúť od něho. Svět skyte někaká ochotenstvie, žádost tělesná trží v srdci a ďábel k tomu podněcuje; a ktož chutně neotme sě tomu a bude takého co oblibovati, čím to dále v obyčej ujme, tím sě nesnáze vydře tomu. A ten ďábel, nepřietel všeho, ješto je dobré, a věda, že ktož jedinú ztratí panenstvo, věč bez něho býti musí, nelze je jeho ižádným pokáním navrátiti, vždyť láká, vždy hledá, jelikož bóh přezří jemu, aby zbavil panenstva, kakož by mohl. A již-liť nesmie koho tahnúti k smilstvu šerednému, ale potáhneť k manželstvu, větší lahodu v manželství srdci ukazuje, nežli kdy jest, a žádost k němu rozněcuje; aneb prací hroziti bude a nestálostí tomu, ktož panenstvo myslí držeti, a jako řka v srdci: „I snadné-li bude vždy sě žádosti těla svého protiviti? A musila by ostati tancóv, rúch dobrých, okras panenských, a s těmito neb s těmito tovařistvie utěšenie; a mnozíť by posmievali. A kde by byla? nač by živa byla?“ A tak i lidé budú tiem mnoho tahnúti od panenstva a řkú: „I co chceš z sebe učiniti? všaks bohata, mlada a krásna. Jdi za muž! ostavíš po sobě děti.“

9. Kak sě jest protiviti takovému odtahování.

K tomuť rozpakování mlčeti nechci. Neb tiem ne každý má sě vzhroziti, kakžkoli die spasitel, že nenie panenské zdržěnie každému dáno; avšak nedie, by nebylo to dáno někomu, ale brž die: „Jsú, ješto samy z své vuole sdržujú sě pro nebeské královstvie"; totiž v panenství neb ve vdovství. A die také: „Ktož hledá, nalézá; ktož prosí, béře." A protož táhne-liť mysl koho k tomu stavu dóstojnému, nedaj sě těm rozpakám odtáhnúti; hledaj k tomu příčin, pros božie pomoci a, volá-li tě Kristus k tomu, ustanoviec mysl v tom, počni. Ktoť nepočne, nebudeť konati, a ktoť nekoná, nedokonáť. A také utrp ráda všech těch věcí pro drahé panenstvo, ačť sú i libé, ještoť by táhly tě od něho, anebo jeho poprznily v tobě; a někdy strp i protivné, aby je mohla zachovati. Ale veď mnohémuť buoh skyte, byť jediné chtěl vzieti a zachovati, ten drahý poklad, an sě bude něčím omlúvati, jakoby čistoty nemohl držěti. A kakť by ten nemohl, kdyby chtěl, pro buoh žádosti své oželeti, ješto móž pro čěst světskú dlúho sě sdržěti? Jedna-li mladá dievka, chtiec za muž, však pro svú čest sdrží sě v svú najbujnější chvíli dosti dlúho; nejedné mladé panie muž někam pojede a nevrátí sě dosti dlúho, někdy však bez něho bude. A kaká by čest byla, kaké vítězstvie! by nebylo ijedné práce.

10. Co je práce v manželství.

A zdali bez práce manželstvo jest, zdali jest vždy tak lahodno, jakož sobě myslí někto? Řkuť to svobodně, že to nevždy tak vycházie. A dieť to i svatý Pavel, že ti, ktož vstupuji v manželstvo, jmievají i tělesné lopoti došti. Toť jest jedná veliká v manželství lepoť a tesknost tomu, ktož má milost k upřiemnosti a k pravdě, a ktož něco zachytil úmysla duchovnieho: když pozná neupřiemost světskú a marnost, a již jsa přivázán manželstvem k světu. Veliká žalost pro svět oželeti duchovnie, a snad věč jie zde nepoznati, a jednu milost roztrhnúti ke mnohým věcem a, majíc zámutky při mnohém, toho, jehož jediného potřebie jest, nemoci tak pilnu býti. To pak již minúc, co je lepoti a nesnadnosti v hospodářství od nedostatkóv! ano viece-li kto má, a viec

se nedostává. Co od nesčestie příhodného! Co při čeledi! ano bude-li věrný čeledin, ale hlúpý; bude-li domyslný, ale viery nebude; ono svadčivý, toto milovný. A kto vše počte, co je těch nehod! A co pak když neshovieta sobě dva manžely aneb sobě omrzíta! A řiedkoť budeta jedné mysli, bude-liť jeden chovatedlný, ale druhý nebude, a z toho tesknost a žehránie. A bude-li muž opilý, nevěrný v svém manželství, cizoložný a doma jej bude vše mrzeti. Většieť jest hoře, když tu nebude viery, kdež sě jie kto viece z práva nadál; většie túha, když kto kde nadál sě většie útěše, a jiné bude. Obmysl ktož chce, nenie-liť tak, že manželé lepoť mievají i tělesnú, jako je to řekl svatý Pavel: „A co lepoti a práce při dětech bývá; mnohéť nelibé potýká manžely.“ Protož mýléť se, ktož, bojiec sě menšie práce, a ješto by jim k větší chvále a cti v nebesiech na věky byla, i vklonú u větší, a ješto nebude tak užitečna; a najviec, ješto má kto duchovnieho úmysla něco. A řkuť i to, že, v panenském jsúc stavu neb ve vdovském, snáze móž tu stavu čistota zachována býti, než, v manželském jsúc, čistota manželská, ješto by manželóm slušala; neb i od manželóv takéť buoh někaké čistoty potřebuje. A žeť sem pokusil všech těch tří stavóv, viemť, coť pravím, žeť pravdu pravím.

– Ne protoť pravím manželské nesnadnosti, bychť hyzdil manželstvo, a, vzhroze od něho, bych na koho vzděl osidlo; ale proto, chtěl-li by kto rád ostati v panenském stavu a rozpakuje sě, jediné práce sě boje, aby to věděl, že nejedno jest to práce protiviti sě tělesné žádosti, aneb ješto v panenském stavu potýká; ale že i v manželství nadejdú práci aneb několik jich místo jedné. Kdožť by chtěl, boje sě manželské práce, šeředně bydliti pesky kromě manželstva, tenť by sám v osidlo vklonul. Neb vždyť to praví: „Přirozenť jest člověk ku práci a pták k létání“; než to obmysl, které chce radějie vážiti sě práce.

O té práci, ješto kto nevie bydla sobě. 11.

Ješto pak tiem vhrozují sě a rozpakují od stavu panenského, řkúc: „kde by bydlily?“ to je dosti podobné obmysliti. Neb nesnadné jest mysli v jedné věci ustanoviti, donidž tělo nebude ustaveno k miestu jednomu. Ale také sě

rozmysl proti tomu: vieš-li, kde s mužem budeš? a majíc snad stádo dětí! A řkuť: budeš-li na rovné potřebě chtieti dosti mieti a v pokoře, mám za to, že sě obejdeš s jedniem životem snáze, než s několikem. Nemáš-li svého, zasluž sobě: služ počestným lidem s snažností a s věrú. Jozef slúžil i Daniel, a proto byli mili bohu. Ač by nemohla vždy v kostele býti, mníš, byť buoh tomu nerozuměl, kdežbykoli srdcem sě bohu poručila, lásku svú pósobiec věrně? Pakli by co pokorně přetrpěla protivného, vzácněť by to buoh od tebe přijal; a též, byla-li by u kterých přátel, kdyžby ve cti a v pokoře bydlila s nimi, a strpiec, bylo-liť by nelibo co. Pakli móž která své bydlo přivesti lépe, a viece bohu děkuj z toho.

Pakli proto sě která rozpáčí, aby pannú boží neostala, že by jí nebylo tancovati, v rúše světské okrasy nechoditi, některého snad ostati tovařistvie; k tomuť řku: žeť jest lépe takových věcí ostati z dobré vóle a čáku z toho k odplatě mieti, nežli ty věci ostanú tebe. A zdali tě všeho toho nezbaví smrt neb starost? aneb snad nemoc některého? A to kdyby z své dobré vóle pro buoh opustila, buoh by to od tebe vděčně přijal. A kdyby pak mysl chutně k bohu přiložila, byloť by milo býti bez těch věcí, jichžs pustiti sě strachovala. A toť svatý Augustin o sobě die: „O kak mi jest bez těch věcí milo býti, ješto mi dřéve mily biechu.“

A ješto sě bojí která, by sě jie lidé neposmievali, a zdali i světským sě neposmievají? ano zpravujíc řiekají: „Aj, kakť je hrda! majíc rúšce, nevie co jest. Ulíčila sě, neniť tak jindy.“ A tak i jinak, rozličně v sem neb v onom, vždyť lidé zpravují. A poněvadž světští světským sě posmievají, kaký jest to div, ač by i tebú poklamali? Važ sě toho pro milost božie, ano syn boží dal pro ny klamati sebú i posmievati sě sobě. A ač vprvé poklamají tvú proměnú, stojíš-li v tom podobně, budúť chváliti; ale nepočneš-li, kak budeš konati? Ktožť chce v čem státi a dokonati, musíť počieti. A pakli by dobré počnúc nedokonala, toť by teprv tvá vina byla, coť by sě kto posmievali.

Ješto pak chtie proto za muž, aby děti po sobě ostavili, neniť to zlý úmysl tomu, ktož by neměl lepšieho aneb nechtěl; ale mohú-li věděti, kak sě polučí ty děti? Á! co je

bylo múdrých a vzácných lidí, ješto dosti nemúdré děti ostavili, ješto čest i sbožie promrhali a k hanbě byli rodu svému! mlčiec o tom, co sme před sebú vídali toho. A i písmo praví, kakú žalost měl Adam s Evú pro své děti, když jeden bratr zabil druhého. David šlechetný žalost mieval od svých dětí, Šalomún múdrý neostavil múdrého syna. Řiedkoť to bývá, byť kto takové ostavil děti, jakéž mienî. A kaká je to kořisť z porušeného těla jmieti ku porušení tělesné děti, leč by duchem božím byli k věčnému životu obživeni. A takových ten móž viece mieti dětí, ktož by ne tělesně ale duchovně rodil je: dobrým příkladem a radú dobrú a naučením spasitedlným. Mnohoť jest svatý Pavel těch dětí měl, a neměv tělesně ižádného. Aniť je byl kněz Milič bez nich. Byť nebyl on, snadť by i těch všech knih nebylo, kteréť jsem já psal. A tiem obyčejem panny i vdovy dobrým svým příkladem ostavují po sobě děti, v nichž v nebeském bydle větší budú útěchu mieti, než by na světě své tělesné děti ostavily. A k tomuť mohú vzieti písmo ono, ješto die: „Vesel sě a raduj bezdětkyně!“ viece synóv ojenidlé, nežli té, ješto má muže.

Otázky nemúdrých. 12.

Tieží někteří, snad sě tomu posmievajíc, by takú chválu panenstvo mělo: lépe-li by bylo, by všichni v panenství ostali, nejdúc za muž? Těm by odpověděti neslušalo, ješto činie z dobrého klamy. Avšak řku, že najlép jest to, aby vše bylo. Ano je najlépe, že je zlé i dobré, nežli by nebylo zlého: coť pak nenie lépe, aby dobré i lepšie bylo? Neb když tak vše jest, zřědlnějšie jest božie moci všemohútnost, božie spravedlnosti múdrost a božie dobroty milost, když každý v odplatě neb v pokutě toho dojde, jehož hoden bude z toho, po němž je stál. Kto nevie toho, že je zlato najdražšé z střiebra a z železa, kakžkoli železo jest potřebnějšie? Takéž panenstvo jest jako zlato, vdovstvie jako střiebro, a jako železo manželstvo. A vše je v svój čas dobro a k miestu svému. A tak najprvé, donidž bylo třeba, aby sě svět rozplodil a rozmohl, nic neřečeno o panenském dóstojenství, ale řečeno: „Rosťte a ploďte sě!“ Ale že sě již svět rozmohl, již k okrase královstva nebeského zlata a střiebra také po-

třebie, ne vždy jedno železa. Již jest to řečeno: „Ktož sě móž v čistotě sdržeti pro nebeské královstvo, aby sě sdržal.“ To drahé dobré víno, ješto panny zplozuje, ta rada a ponuknutie k zachování panenské ctnosti, k tomuto je času zachováno; ješto jest lepšie, než jest bylo k tělesným svatbám připraveno. Neb v to drahé a dobré víno sám Kristus vodu obrátil, když byl u víně na tělesné svatbě nedostatek.

13. Že neslušie z lehkosti čistoty zaslíbiti.

I tohoť vystřiehám panny, že chytrý črt, vida některé panny neb vdovy vrtké myslce a ješto lehkostí svých nechtie ostati, ponúkne jim, aby čistotu svatú zaslíbily a pak u větší hřiech padly, nesdržiec slibu. Neb to, ješto je nebyl dluh do slibu, po slibu dluh bude. A také črt, chtě ten stav čistoty ohyzditi, ponúkne k slibu neustavičných, aby pronesúc sě, že je toho stavu nesdržala a klam a posměch učinila z něho bláznovým lidem, a aby pohoršenie bylo jiným dobrým. Ale běda, skrze kohož budú taká pohoršenie vinú jeho! A bývát to, žeť buoh i zde mstí toho nad takovými, ješto, svých slibóv nesdržiec, chodie za muž, že mievají někdy neščestie znamenité neb na dětech neb jinak, a tady buoh jiné straší, a tyto zove ku pokání. A pakliť buoh zde nic takového nynie nepřepustí, strachť jest těžšie pokuty onoho světa. Psánoť jest: „Slibujte bohu sliby a splňujte.“ A takovýť jest slib čistoty, žeť i papež, svatý otec, nemá toho obyčeje, byť jej spustil neb v jiné proměnil. Nebť nic bohu tak vzácno nenie, jako slíbená čistota pro jeho milost; a poněvadž ty sliby slušie držeti, ješto kto člověku co slíbí, čím viece, když slíbí bohu! A protož nemiení-li kto čistoty upřiemě pro boží milost a nechce-li ostati lehkých věcí: neraziť jie slibovati a pro nic bohem neklamati, ať buoh tebe neodklamá.

14. Že je lépe zaslíbiec čistotu držeti, než nezaslíbic.

Die pak někto: „Tehdy lépe jest držeti čistotu nezaslíbiec než zaslíbiec.“ K tomuť řku, žeť to tak nenie; neb zvláštieť jest počest bohu, slibem sě dáti jemu pro jeho milost v panenské čistotě neb ve vdovské. A slib múdrého napomíná, i drží v tom, co je slíbil, statečného. A kdyby tak

bez slibu, v své vóli to maje, držal čistotu, snad by sě jemu něco stesklo, aneb někaká napadla by jej žádost, že by proměnil, řka: „Však sem neslíbil.“ A mněť sě zdá, že to přemietánie v mysli, vdáti-li sě či tak ostati, veliký jest podnět a rozněcovánie tělesné žádosti. Ješto když, mysl ustanově slibem, statečný člověk pamatuje, že je slíbil, raději by za to i život dal s pomocí boží, pomně že je dlužen, co je slíbil než by to zrušil. A tak prázdnějie bude podnětu toho a rozněcovánie v žádosti, a bude hoden cti a chvály u věčné odplatě, že sě je tak z své vóle bohu obětoval. Ani sě proto od takového slibu rozpakuj, řka: „Snad mi žel bude, že sem slíbil; budu ne z dobré vóle, ale bezděky musiti slib držeti.“ Neb tak tomu rozuměj: Ač by žel bylo, žes slib učinil, když však nepromění slibu toho, ta žalost tebe nepřemohla jest, tys ji přemohl; kdyby kto pro takú žalost proměnil slib, tu by teprv byl přemožen. A měj naději k odplatě i v tom slibu takého, když jej držíš, ač by jej i s teskností držal již jako bezděky, že by zavázal sě byl z dobré vóle, aby byl tiem ústavnějí: neb z té prvnie dobré vóle, v niž sě kto zavieže, odplatu vezme, ač potom i bezděky držeti slib bude. A také ačť na chvíli pobude žel, žes slib ten učinil, když přijdeš k sobě, takéť bude druhdy i libo, žes tak sobě zapletl stezky, aby s tú odplatú neminul sě, jiež si žádal, v slib vnikuje.“ I po tom jest rozuměti, že je vzácnějie slibem sě ku panenství pro milost boží zavázati, než je tak držeti z dobré vóle: Kdyť by kto dával úrok někaký tak z své vóle, nezaslíbě, byť věč chtěl jej dávati, a druhý také, nebyvť tiem dlužen, ale z své vóle učinilť by sě dlužníkem, věčť slibě dávati: zdali neukázal by viece ten milosti, ještoť vnikl v ten dluh, ať by věč dával? a zdaliť by vděčnějie to od něho nebylo, než od onoho, ješto by neslíbil věč dávati a dávalť tak, donidž by chtěl? Takéž která drží panenstvo, nezaslíbiec jeho bohu, dobré jest; sejde-li v tom, móž býti, že by měla někakú čest vláštní v nebesiech mimo ty, ješto sú v panenství neskonaly, ale ne oné slavné koruny panenské; neb nesvítězila by nad tělem, chutně v své vóli to jměvši, že by mohla po žádosti těla, slíbilo-liť by sě, postúpiti.

15. Že neslušie v nemoci čistoty slíbiti.

Chce-li pak která panna neb vdova slib čistoty učiniti, nikakéž v nemoci nečiň toho. Nebť to bývá, učiniec slib takový v nemoci, řkú pak, zhojiec sě: „To sem nesmysléc slíbila,“ a nesdrží slibu. A kakť to buoh obrátí, já neviem, než toť řku, žeť podobné nenie v nemoci činiti takové sliby, nebť jiná mysl v nemoci bývá, jiná v zdraví; a téžť řku, donidž která nepříde k dospělým letóm. Ale když chce která takový slib učiniti, učiň to, jsúc ve zdraví, při paměti a s dobrým rozmyslem, ne v kvapky, a pro nic pro jiné, než pro milost boží, aby sě bohu slíbila, sezřéc své obyčeje a pobudúc chvíli některú v tom úmysle, že miení taký slib učiniti, pokusiec své ustavičnosti, a chce-li ostati tancóv, od klizenie sebe podle obyčeje světských panen rúchem, vlasy, nechce-li sě připodobňovati k tomuto světu postavú neb obyčeji, chce-li pustiti od ochotenství, od častých kvasóv s světskými, od mluvenie neb i od myšlenie o krásných lidech. A když uzří, že chce a móž ostati takových věcí, nemnoho sě s každým tiežíc, volá-li tě Kristus, přistup k němu a drž sě jeho. Ale nechtěla-li by ostati takových věcí, ješto, ač samy v sobě nejsú zlé, ovšem ale jsú příčina zlého, a přznie i rušie druhdy svaté panenstvo: neraziť slíbiti bohu panenstvie. A věz i to, čím řádnější mladost bohu obětuješ a stojíš v tom: většie ukážeš vítězstvo, z něhož věčně větší čest a chválu v nebeském království jmieti budeš. A coť řku děvečkám, i jinochyť mienim; ale že, pohřiechu, řiedci jsú ti! Jest a bývá v pannách stud a počest, ješto sdržuje v jich cti a panenství; ale řiedko je to v mužiech pro jich rozpuštěnú soběvolnost. Protoť ku pannám viece mluvím, ale před bohem všeť jest jedno: takť by byla vzácna bohu panenská čistota Janova, jako Margretina neb jiné panny.

16. Pannám, ješto již čistotu zaslíbily.

Když panna která nebo vdova učiní již slib čistoty, tomuť ji najprvé učím a k tomuť napomínám, aby panenskú čistotu vážila draho, jako sem o panenském dóstojenství dřéve pravil. A hleď na jiné svaté panny, kakť sú přišly k veliké cti panenské, panenstvie sdrževše až do smrti! Aj, kať jsú u velikej cti i zde na světě, a co pak tam v nebeském

světu! Svatá Katheřina, svatá Margreta i jiných mnoho, ješto nad svým tělem svítězily, majíc krásu, sbožie, mladost, však ničemuž nedaly sě od panenstvie tak odtáhnúti a stály v ustavičství a panenstvie zachovaly. Neb sú také na to zřely, kakej je cti a chvály došla matka božie z panenstvie svého, ješto je byla prvnie slibem k němu sě zavázala; i chtěly jie následovati, aby s ní věčně hodovaly, a ona počtla je za své družice, a byly s ní vzácny všemu dvoru nebeskému, miesto majíc v andělských kóřiech. Aj, kakúť čest mají od lidí i zde kakú chválu! všichni je ctie, všichni chválé. Mnoho je bylo slovútných světských panen, královen, kněžen; vdávány slovútně, pobyly vzácně na chvíli světu, a již nenie jich paměti, jako je paměť těch božích slovútných panen, ješto, volivše chotěm syna božieho, kralují s ním a budú věčně kralovati, jsúc v radosti a v utěšení, v objetí čistém a velmi slavném toho choti velebného, krále králóv, a pána pánóv! O takovém velikém dóstojenství svatých panen, když najvyší sám syn boží přede vší nebeskú říší utká svú choť, když vyjde z tohoto světa, ješto je po něm túžila, proň přemohla tělesnú žádost a libost světské vzácnosti, a nedbala světských okras, jediné jemu chtiec liba býti, a děkuj mile: „Vzpomenulť sem na tě, slitovalť sem sě nad tebú, tvú mladostí, v nížs mi sě s milostí dala, a šla si po mně tu, ješto mě mnozí opustili.“ A když taková panna bude dóstojnost a odplatu svatého panenstvie v srdci mieti, milejic přemóž tělesnú žádost a libé věci tohoto světa, a čistě sdrží své panenstvo. A také potká-li tě tesknost která, neb chudoba, aneb které protivenstvie od hrdých lidí neb od přátel neb od kohožkoli: na to sě rozmysl, žeť lepoť a práce i pótky nelibé, také za mužem jsúc, potýkají, i rozličné nesnadnosti.

O pěti zvláštních nepřietelech čistoty. 17.

Druhéť řku: „Panna chovaj sě nepřátel čistoty! a ovšem ta, ješto sě bohu v svém panenstvie obětovala. Těch nepřátel čistoty pět jest znamenitých, a po těch, kteráž by chtěla, móž poznati i jiné, když by ji potkali, nebť by z těch k některým podobni byli.

Prvýť nepřietel čistoty jest: obyčej obláští kromě lidí muži a ženě. Tuť i panny s ženami mienim i šepty obláštím

obyčejem; neb cožť kto šepcí, toť spolu mluvie kromě lidí. I chciť čtyři znamenité doktory přivesti k tomu na svědectvie, že obyčej mužóv s ženami a žen s mužmi jest pravý nepřietel svaté čistoty. Svatý Jeronym die: „Ženu viděti jest podnět, a zapálenie jest slyšeti ženu, a dotýkati sě ženy jest bořiti čistotu.“ A svatý Augustin die: „Ačť i svaté jsú panny, však ne mnoho bývaj s nimi; zacházieť žádost neopatrně a pod obličejem dobrého tajíť sě často žádost smilná.“ Svatý Ambrož die: „Nebývaj bezpečen, ačs i sdržal sě do té doby, nejsi Samsona silnější, ani Davida světější, ani múdřejší Šalomúna.“ Jakoby řekl: „Poněvadž z těchto výborných každého přemohla žádosť k ženě, když sě s nimi obírali, kto pak z menších bezpečen bude?“ A svatý Řehoř die: „I železnúť mysl přemáhá žádost smilná.“ A tak netolik slýcháme z písma, ale vídáme to i před sebú: dotud šepcí, ažť sě i došepcí, že bude o nich i voláno.

Druhý nepřietel čistoty: túlánie po krajích, po uliciech po cizích domiech, neb po odpustciech a po pútech. Čtem, že Dyna, dci Jakuba patriarchy, vyšla, aby viděla ženy toho kraje, podávena. A by sě byla netúlala, i bylas by prázdna toho. Přiházieť sě zle z túlání takových. Ač by jiného nic nebylo, ale učinieť ta túlanie mysl vrtčejší a rozbrojnější, když nabéře paměť, co je viděl člověk nebo slyšal, s nimiž bude srdce nepokojno, některé věci oblibuje, túže po někom, a pro druhé maje nechuť. A tak bude srdce v nepokoji, ješto je dřéve pokojno bylo a v někakém náboženství. Bývá, že zbieraje jahody někto, uzře někde jahody, k nimž musí přes bláto neb přes některú příkrú stráni; chtě těch dosáhnúti, padne, jda k nim, i rozspe ty, kteréž již jměl v úborce dřéve. Takéž některá, chtiec býti světějšie, pójde túlat sě po odpustciech, i rospe snad hotovú svatost. Protož doma v svém pokoji pannám a mladým vdovám odpustkóv hledati sluší. Móžť buoh pokojnú mysl v náboženství tak svým darem obdařiti, žeť jí bude užitečnějie, nežť by sě túlala v lehké mysli po odpustciech. Dieť David v žaltáři: „Blízek jest hospodin všem, ktož vzývají jej v pravdě.“ Což tehdy třeba panně neb mladé ženě túlati sě s nebezpečenstvím a dáti sě zpravování?

Třetí nepřietel čistoty jest: s těmi tovařišiti, jimž čistota

jest lacina. Dieť Seneca: „Užitečné jest neobierati sě s nerovnými, ješto mají jiné žádosti.“ A proti tomu veliká jest pomoc držeti a zachovati čistotu, s těmi býti v obyčeji, ješto jim věrně mila čistota. Dieť žaltář: „S svatým svat budeš a s převráceným převrácený budeš.“ Die Isidorus: „Lidský obyčej jest jako slunečný paprslek; skrze kteréž stklo projde, toho barvu na sě vezme.“ Takéž lidé, s kakýmiž obyčeji jmievají, těch sě vášní přijímají. Protož budeš-li v dobrém tovařistvi, budeš i jich šlechetností následovati. A proti tomu ode zlého tovařistvie zlých vášní sě přijímají; a ovšem v tělesném hřiechu v přirození již porušeném, že i tak trží člověka tělesná žádost. Protož zleť jest pannám s těmi obyčej mieti, ač sú i panny také, jimž čistota jest lacina. Dieť ješče Seneca: „Lépe je od zlých nenávist trpěti, než býti v jich tovařistvi.“ A die opět: „Vesel tiem buď, když sě zlým nelíbíš, a važ to sobě za pravú chválu, když zlí zle budú o tobě mluviti.“ Dieť spasitel: „Byste z světa byli, svět, což jest jeho, miloval by.“ Takéžť jest, řku, což k světu slušie, toť svět chválí; ale ač chválí svět koho, jehož buoh hyzdí, nebude svět moci obrániti, když jej buoh súditi bude. Protož pravímť ješče: Tovařistvie neb obyčej s tiem, jemuž jest lacina čistota, že neváží jie draho, buď to panna neb žena, neb kněz neb jeptiška neb mnich, starý neb mladý, nepřietelť jest svaté čistoty; tohoť sě je každému střieci, ktož chce čistotu držeti až do smrti.

Čtvrtý nepřietel čistoty jest rozkoš; ktožkoli po nie pilně stojie, stojíť po nepřieteli čistoty svaté. A toť jest, ješto die svatý Pavel: „Vdova, která je v rozkoši, živa jsúc, mrtva jest.“ Uzře někto pannu neb vdovu, ana stojí po rozkošech, po rúchu k světskej lepoti, po pěkných rúškách na šperk připravených, a aby byle měkce ruce, líčko mlado, vlasy krásny, po rozkošných pateříkách, a chce aby to vše což jmá, rozkošné bylo; porozumě jejie myslce nestatečnosti, že sě oku tělesnému líbiti žádá, to pilností své okrasy ukazujíc, a snad sě pokusí o to, roznietě sě, o něž by sě nikdy nepokusil. A ačť skutkem nepřestúpí stavu svého, ale poprzníť své mysli, oblibujíc takové věci, pilná jsúc té marnosti, kochajíc sě v těch rozkošech. Avšakť nevelím choditi v rúše šeředně; ale prostě, počestně choď v rúše podle položenie stavu svého,

ne velmi hrdě ani špatně, rúchem nehledajíc sě lidem slíbiti, ale, aby sě nenelíbila, varujíc sě v onom i v onom okázanie mimo jiné znamenitého.

Pátý nepřietel čistoty jest prázdnost; a ta je máti hřiechóm a macecha šlechetnostem, a jest proradce čistoty k dřevním čtyřem jejie nepřátelóm. A takť čtveru onomu podrobuje, že črt, uzře člověka prázdného, vznietí v něm myšlenie někaká, bude žádost k nečistotě rozžehati. A nemóž-li uvesti ve zlé upřiemo povolenie, ale uvede v někakú tesknost, a z toho v obyčej dlúhého s někým neb s otčíky rozmlúvánie, neb v túlánie, až nahodí s nehodnými tovařistvie, až, aby těšil sě člověk, své tesknosti spomáhaje, v takých věcech rozkošných, jakož sem nynie mluvil o tom. A toť všecko pochodí z prázdnosti. Nedarmoť je to buoh zpósobil, aby lidé prací pokrm a oděv musili jmieti, neb ne každý umie prázdnosti požívati. Protož jedni druhým posluhujte, prázdnosti sě vystřiehajte, někakého se dielce držte, a časem svým modliteb. A ktož nemají takých prací, vezmi sobě za práci hodiny někaké v určené časy, čti v knihách takých, ještoť jsú užitečny k naučení křesťanské pravdy, k kárání ze zlého a k rozochvení v dobrém; neb čtúc poslúchaj a myslí přemietaj, ale prázdna nikoli nebývaj! Lépe jest spáti neb v šachy hráti, než prázdniti. Avšak drahně je nemúdré múdrému, aby prázden nebyl, učiniti věc někakú prázdnú; neb múdrý, prázden jsa od tělesné neprázdnosti, móž svú mysl s bohem zaneprázdniti. A tak ať řku jedniem slovem: Střežte sě všech těchto čistoty nepřátel, ktož chcete v čistotě býti, neb ktožť by které měl do sebe, poprzníť čistoty jeho, ačť by jie ovšem nezrušil.

18. Že lehčejie jest držeti panenstvo čisté, než nečisté.

Třetieť řku: ktož chce držeti stav panenský, drž jej čistě, a k tomu i vdovy a, ať pravdu dím, i manželé mysl přiložte. Nebude-liť panna neb vdova čistě chovati stavu svého, šeředněješť bude i těží bude sdržeti. Každýť hřiech przní; avšak jest kakés panenského stavu jako zvláštie poprzdněnie to, což tiehne k tělesné nečistotě neb z nie pochodí; jako mysliti o tělesných sličných postavách a o milostech, a mluviti takové řeči, ješto mysl k tělesné žádosti rozněcují,

a vzhlédati kaks smilně, neb ruce ohledovati neb stiskati, neb kakžkoli s télesným oblibováním dotýkati sě ženské hlavě muže, neb muži ženy neb děvečky. Toť vše, a takovéž przní čistotu, ačť i nezboří ovšem stavu jejie. Protož, ktož čistotu chce držeti, buď pilen toho a opateren, ať by čistá čistota byla; neb čímť jest zprznilejší a nečistější, méněť jest vzácna a držeti velmě těžší, jako rúcho zblácené aneb velmi uprášené těžšé je, než čisté, i mrzutějšé. Protož ktož sú pro boží milost manželstva oželeli, varujte sě tělesné milosti. Ale žeť často ukáže sě duchovní tělesná milost a postavu duchovní vezme, a tak i ty oklamává, ješto nemnie, by sě kdy zklamati dali: chciť některá znamenie povědieti duchovnie milosti a tělesné, po nichž by mohl rozeznati, ké jest která. A když kto pozná, že sě lúdí v srdce jeho tělesná milost, odskoč jie neměškaje, nedada sě jie rozmoci. Neb duchovnie milost šlechetnost jest, když sě kto milují v boze; ale jakž přimiesí sě tělesná k nie, tak duchovnie mdleti bude, jako když vody přimiesie k dobrému vínu, a dotud by tělesná sě rozmáhala, až by všie věcí zhynula duchovnie, jediné že by jie snad jmeno ostalo a postava.

Znamenie tělesné milosti. 19.

Mní snad někto, by duchovní jměl milost, že miluje jeptišku neb pannu neb vdovu, že chce bez muže ostati; aneb když panna neb vdova miluje kněze neb mnicha neb některého, ješto slove duchovní člověk. Ale opatřte to po znameních, která je milost mezi nimi.

Prvéť jest rozeznánie tělesné milosti od duchovnie, že když ta spolu sběřeta sě, mezi nimaž jest duchovnie milovánie, ne mnoho pósobie světských novin, ale spasitedlným a k duchovenství užitečným přemlúváním chvíli krátíta. Ale ktož sě tělesně milují, ti málo mluvie, když sú spolu, o potřebném; a mnoho o marném, a kak sě milujeta a věrna jsta sobě.

Druhé, když spolu jsta, ješto sě tělesně milujeta, oplzle vzhledáta na sě, usmievajíc sě k sobě, ruce sobě ohledujíc, pásky, pateříky, rúšky i což buď, ješto mají, a rádi by, by ižádný nehleděl na ně; až někdy i slovce oplzlá budú vycházeti někak zdaleka, až budú někdy spolu pohrávati, chtě

jeden druhému cos buď vytrhnúti. Ale ktož sě duchovně milují, daleci sú všie oplzlosti, ać by i žádného nebylo při nich, a kdež mohú střehú sě kútóv.

Třetie, ktož sě tělesně milují, túžie po sobě bezpřěmně, když spolu nejsú, a jeden o druhého tělesné postavě rád myslí a rád mluví. Ale ktož sú sobě mili duchovně, jsú-li rózno, nemají toho nepokoje, než boha za sě prosie v svých modlitbách, aby pán buoh svú milostí pomněl na ně.

Čtvrté, ktož sě tělesně milují, závidie, kdyby milý miloval také jiného. Ale tu, kdež sě duchovně milují, té závisti nenie, nébrž většie utěšenie mají z toho, čím viece jich bude v té milosti.

Paté, mezi tělesnými milovníky bývá neskrovný hněv; když potuchne ta milost mezi nimi, budú horlivě opakovati sobě, co je jeden druhému libosti činil, budú na sě žalovati, svá tajemstvie pronositi a budú sě, sebe zaklínajíc, odpoviedati. Ale ne tak jest nemúdra duchovnie milost: dobrotiva jest, strpí milému pro čáku polepšenie, ač by co i protivné sě přihodilo.

Šesté vycházejí v tělesné milosti neužiteční a nepotřební dárkové, marně okrášlení a nepotřební listové s řečí přieliš pochlebnú a sladokusnú. Ale milost duchovnie nepotřebuje těch marných okras a drží sě upřiemé věci, a v potřebu pomóž milému, jelikož móž.

Sedmé ti, ktož sě tělesně milují, i zlé v sobě chválé, a před jinými omlúvají, že zlé nenie; ale ktož sě duchovně milují, kakžkoli ve všech mrzí je hřiech, však v tom zvláště, kohož milují mimo jiné.

Aj, po kterýchť znameních móž duchovnie svatá milost poznána býti a tělesná, ješto je ne tolik nepřietel, ale vrah pravé panenské čistoty i také vdovské.

20. **Kak mají panny ozdobeny býti.**

Čtvrté řku pannám: Ješto sú již v ten svatý stav z úmysla vstúpily, netolikť mají sě toho vystřiehati, aby hřiech jich panenstva nezšeředil a tělesné milosti poškvrna; ale buď panna božie i toho pilna, aby rozličnými ctnostmi ozdobena byla v svém panenství. Neb kolikž bude mieti dobrých skutkóv a šlechetností, tolik jako drahých kamenóv

bude mieti v své korunně. A mohlať by tak neozdobena koruna býti, žeť by nebyla velmi vzácna: tak i panenstvo, jinými šlechetnostmi neozdobené. I dieť svatý Jeronym k Demetriadě: „Dievky světské velikým snaženstvím sě připravují, aby sě slíbily mužóm, a je k sobě přitáhly milováním, svú přirozenú krásu rozličnú přípravú ozdobujíc. Tímže činem i tobě pravím: Nicť tvój choť od tebe menšie ozdoby nežádá, poněvadž učistil jest sobě všicku cierkev, umyv ji vodú křstu svatého, aby ižádné poškvrny neměla, a chce, aby den ode dne čištšiež byla, aby, umyta jsúci od šeředstvie hřiechóv, brala nad to okrasu šlechetnostmi. A poněvadž chce tomu ode všeho sboru, v němž sú i vdovy i zamužnie coť sě zdá čaká od panen, ješto sú z celé lúky kostela všeho, jako zvláštie výborné kvietie? Protož vezmi na příklad všicku ozdobu světských panen, v níž by sě slíbila Kristu, a dosti budeš krásnú tvář mieti očima jeho, nebudeš-li žádati, aby sě lidem zdála krásna. Tu své hlavy okrasu zachovaj, ježs dobyla svátostí křižma, ješto ť jest v znamenie, že jmáš v nebesiech královstvo jmieti, kdyžs pokřstěna pomazáním na hlavě, koruna dóstojenstvie královébo vstavena na tě. Ušima ozdoba velmi dobrá slovo božie: k tomu tvój sluch buď hotov! A okras všecky své údy svatými skutky. Krása tvé panenské mysli leskni sě rozličnými cnostmi jako zápona kamením drahým, a požádáť král tvé krásy a dieť: „Všechna jsi krásna, má přietelkyně! a nenieť poškvrny na tobě.“

Že panny mají pokoru mieti. 21.

Páté řku pannám: Buďte opatrny, ať vás chlúba a hrdost mysli pyšné nepodtrhne. Nebť ten obyčej má starý had ďábel, že i to hledá podtrhnutie: když kto učiní to, ješto je dobré, tuť táhne v chlúbu, aby sě člověk vysoce vážil, a jiné lacino proti sobě. Ale toť vždy slušie mieti v srdci, že, ač co máš, máš darem božím, ne sebú. A ještě ne všeho máš, ještěť sě něčeho nedostává; a nicť nemá býti ozdobenějšieho, nežli choť syna božieho. A byť komu jinému dal buoh ty dary a ty příčiny, kteréž je dal tobě, snad by on toho lépe užil. Protož kdyžť je co buoh dal, co sě tiem chlubíš, jakoť by nebylo dáno? Ale bohu děkuj, a boha chval z daróv jeho! A že máš své některé nedostatky a nedokonánie, pros od

boha milosti, ať by krutým súdem pro tvé nedostatky nesúdil tebe. A kdyby to vše, což slušie k tvému stavu, učinila: což by viece učinila, než to, ješto by měla učiniti? A ač sě je která ničeho zlého nedopustila, jehož sě jiné dopúštějí: i tu se nechlub! I toť jest viece darem božím než tebú; neb nepřepustil na tě většieho pokušenie, nežs snésti mohla; nebť dal sílu a ty příčiny, aby mohla tomu pokušení, které je na tě přepustil, odolati; anebť nedal příčiny k některým hřiechóm, a snadť učinil některé hřiechy tak mrzky svú milostí, že netáhlo k nim tebe pokušenie. A kdyby buoh tebe tak neodvedl od hřiechu neb hřiech od tebe, vpadla by v hřiech jako jiná. Božíť jest dar panenstvo, boží dar ozdobenie šlechetnostmi, boží dar, ktož v kterýkoli hřiech nepadne, boží dar vše naše dobré. Protož v chlúbu a v pyšnú mysl žádný nevstupuj. Buohť sě pyšným protiví a pokornýmť své dary dává. Takť jest pokora potřebná věc, že bez nie nemohl by shromážditi jiných ctností, jakož by nemohl u vietr peřie sypati na hromadu. Protož die sv. Augustin: „Netolik slušie chváliti dóstojnost stavu panenského, ale také je napomenúti, aby z panenstvie svého nebyly pyšny; neb lepšíť jest pokorná žena, než hrdá panna.“ A v čemžkoli .váží sě kto nad jiné sám, hrdť jest; ale sveličie-li sě kto dary božími, v boze sě sveličie. Váží-liť panna lacino vdovu neb manželku, ješto snad čistší mysl mají, jsúc v nižších staviech čistoty, a viece jiných šlechetností, hrdať jest; kteráž vynímá sě z dlužného poslušenstvie, hrdať jest; kteráž sě sváří, brzo rozhněvá, hrdať jest a pyšna, ačť i v pokorném chodí rúše. A ačť jest dóstojná ctnost panenstvo, však pokora jest potřebnějšie; ale, kdež sě to obé spolu sběře, ó kak jest to smiešenie krásné!

22. **Řeč svatého Bernarta o pannách.**

Takť o tom die sv. Bernart: „Krásné smiešenie panenstvie a pokory! a nezdajť sě, byť sě málo ta duše líbila bohu, v níž pokora vzácno činí panenstvo, a panenstvo ozdobuje pokoru. Ale kteréť sě zdá cti dóstojna, v níž povyšuje pokory početie plodu požehnaného, a ani to početie, ani že je syna porodila, rušilo je panenstvie. Slyš pannu, slyš pokornú! nemóžeš-li panenstvie, následuj pokory té panny.

Dóstojnáť jest ctnost panenstvie, ale pokora jest potřebnějšie: panenstvieť radě, a pokoruť přikazuji; ku panenství tě zovu, ale nutě ku pokoře. O panenstvie die spasitel: „Ktož móž pochopiti, chop!" ale o pokoře die: „Nebude-li kto jako malý, nevejde do královstvie nebeského;" panenstvieť chtě odplatiti, ale pokoru chtě od tebe jako dluh mieti. Bez panenstvie móžeš spasen býti, bez pokory nemóžeš. Móžť pokora, ješto želé panenstvie ztraceného, líbiti sě bohu; ale ani svaté Mářie panenstvie bylo by sě líbilo bez pokory. Die hospodin: „Na kom mój duch odpočine? jediné na pokojném a pokorném"; nedieť na tom, kto je v panenství. Protož byť Maria nebyla pokorna, nebyl by duch svatý na nie odpočinul, a nebyl-li by odpočinul, nebyla by duchem svatým zpósobena ku početí takého syna. Protož aby duchem svatým počala, to je pokora učinila, jakožto ona svědčí, radější řkúc: „Vezřel buoh na pokoru služebnice své," než by řekla: „na panenstvie." Ač sě je z panenstvie slíbila, však z pokory počala jest. I jest to jisté: pokora jest to učinila, aby sě slíbilo panenstvo. Což pak dieš pyšná panno? Maria, mlčéc o panenství, chválí pokoru; a ty, pokory nedbajíc, sveličieš sě svým panenstvím! A která jest tak smierná panna, tak svatá, tak nábožná? Zdali ty čistšieho panenstvie jsi než ona? zdalis nábožnějšie? aby ty slíbiti sě mohla z panenstva svého, ješto je ona nemohla z svého? A tak čím jsi zvláštním darem čistoty počestnějšie, tiem činíš větší křivdu svému stavu, že takú okrasu poškvrňuješ přimiešením pýchy. Lépeť by bylo nebýti pannú, než býti z panenstvie pyšnú. Nevšichniť mají panenstvie; a pokory s panenstvím řiedci. Nemóž-li kto svaté Mářie panenstvím následovati, následuj pokorú, a dosti na tom. A pakli jsi v panenství a v pokoře, ktož si koli, veliký jsi! Zvlášče pannám zpievají ke cti, že jdú za beránkem, kamžkoli on jde. Ale nemóžeš-li, kamžkoli on jde, jdi za ním aspoň, kamž tebe pozove; nemóžeš-li vysokú cestú jíti za ním v panenství, jdi za ním pokorú bezpečnú cestú, s niež zblúdí-li kto i ze panen, nenásleduje beránka, kamžkoli on jde; neb ani porušený móž k neporušené čistotě beránkově, ani pyšný k jeho pokoře. Avšak bezpečnější cestu volil porušený v pokoře jeho následovati, než pyšný v panenství; neb pokora vyčistí onoho nečistotu, a tohoto

panenstvie poškvrní pýcha.“ Nepokorné panny v hrdých srdcích! slyšte toto od velikého milovníka panenské ctnosti, od svatého Bernarta, a navraťte sě ku pokoře. Samy sebe nad jiné nevyšte, ač jste stavu vyšieho; kto to vie, jste-li vy hodny činy svými nad jiné chvály? Ne toť jest chválený, ktož sám sě chválí, ale kohožť buoh pochválí, ještoť sám zná lidská srdce a vie, kteří jsú jeho, kteří stojie a kteří padnú. Ozdobte pokorú panenstvo, a v stálosti odplaty čakajte, hotovy jsúc a připravny k té věčné nebeské svatbě; a ten věčný choť svatých panen přijdeť v svój čas, nalezna vás ustavičny, a přípravny i hotovy. A vy, davše sě jemu, proň světské útěchy oželely ste, čas svój ztrávily v službě jeho, dieť vám každé podle pověděnie proročieho: „Vzpomenulť sem na tě, slitovalť sem sě nad tvú mladostí, milost k tobě maje proti té milosti, kdyžs mi sě dala, neb si šla po mně po púšti.“ A tak vás uvede každú v cti a v chvále v svú věčnú radost, jakéž zdejšie oko nevídalo, ani ucho slýchalo, ani srdci člověčiemu kdy to tanulo, by tak veliká byla, jižto je svým vyvoleným zachoval pán buoh.

---

23. O vdovách dobrých a šlechetných.

Druhý stav čistoty jest stav vdovstvie svatého, a jest většieho dóstojenstvie, než stav manželský, a v něčem srovná sě panenskému, jakož die svatý Pavel: „Panna a žena nevdaná myslí to, což božieho jest, a aby tělem i duchem svata byla.“ Tomuť řku, že je svaté vdovstvie; ale vdovy tohoto světa túlavé dóm od domu, kvasiec a chtiec světu vzácny býti, rozkošně bydléc, ochotenství hledajíc znamenitých lidí a hledajíc chvály lidské, nemajíť chvály. Dieť sv. Pavel: „Vdova, jsúc v rozkoši živa, mrtva jest.“ Netolikť jest rozkoší tú rozuměti, lahodné jiesti neb píti neb měkce léhati, ale i to, kteráž sě kochá v rozkošných klenotciech, v pateříkách, v rúškách, v své mladé tváři, a aby ji za paní měli, ochotni k nie světští byli. I máť vdova takových světských věcí ostati, po nebeském bydle túžiti, pykati dřevnie své křehkosti, a svých mladých tělesných a světských obyčejóv, káti sě hřiechóv dopustilých, a již snažně sě jich střieci, a opatrně i příčin k hřiechu a ke zlému od lidí slovu, a svým

příkladem, dobrú radú, vystřiehaáním ode zlého táhnúti k bohu i jiné s sebú. Vdovský stav máť panenského stavu i manželského pěstún býti, i vdov mlazších; neb, v čem je byl kto, móž lépe tomu rozuměti. A coť řku ženám, i mužeť miením.

Že nejsú slušné druhé svatby. 24.

Že stav vdovský jest lepší, než manželský, dieť sv. Pavel: „Dobroť jest tak člověku býti; rozvázáns od ženy, neroď hledati ženy.“ A když to mužóm die: co by pak žena, kdyby múdra byla, a chtěla v pokoji slúžiti bohu, měla sě střieci, aby nebyla opět mužem obvázána! neb jakýž muž bude, múdrý neb nemúdrý, snadný neb nesnadný, on má nad ní panovati. Protož řkuť ještě: Hodnéť by bylo viece sě světem neobvazovati druhými svatbami, a ženě ovšem těžkéť jest nové vášnie obykati, a za druhým mužem žena ihned nazvána bude babú. A mnozí, v dluhy zašedše, vdov hledají, aby jich statkem sě otavili, a potom i to musí za dluhy dáti. Praví o třech vdovách svatý Jeronym, ješto každá svým úmyslem nechtěla za muž; jedna řkúc: „Mně nechce, ale chtěl by sboží mému;“ druhá řekla: „Ještě mój muž jest v srdci mém, kterakž bych dva měla?“ a třetie řekla: „Měla sem dobrého muže, nebyl-li by druhý tak dobrý, mrzal by mě; pakli by tak dobrý byl, bála bych sě, aby mi opět neumřel.“ A opět sv. Jeronym píše vdově jedné, neradě jie za muž, a die: „Budeš-li dřevnieho muže vzpomínati, vzávidíť živý mrtvému, řka: „Ještě jí onen milejí než já.“ Pakli nebudeš, ale dieť: „Malá viera v ženách, takť by i mne zapomněla.“ Slyšal sem ženu, kteráž byla pojala vdovce, ana mi naň žaluje, řkúc: „Ižádného stolu nemám, by té umrlé ženy neposadil o mísu se mnú.“ Otázach jie, kak by to bylo, vece: „Vždy ji chválí, vždy o ní mluví; poněť by s ní radějie v hrobu ležal, nežli se mnú na posteli.“ Opět veliká nehoda druhé sě vdáti, má-li která děti, těchť sě jie jako odřéci. Pakli pójde na pastorčata, nevěrnú macechú slúti bude. Kto die, by ku pastorčatóm vieru měla? Chce-li je vésti k dobrému a v kázni mieti, dějí lidé „ukrutná macecha;“ pakli jim dá vóli, opět řkú: „netbá dobrého svých pastorčat;“ a i ty děti, slyšiec, by v maceše nejměli viery, budú k ní nemilost mieti.

(24b) **Že chválu mají ctné vdovy.**

A proto múdré ženy mohly by nechati druhých svateb, že i v starém zákoně i v novém mají ctné vdovy ku příkladu, o nichž písmo praví, že sú bohu i lidem mily byly v své šlechetnosti. Aj, Judith v starém zákoně tak šlechetna byla a vzácna bohu, že buoh skrze jejie ruku svój lid vysvobodil od nepřátel. A tak byla i lidem vzácna, neb ji ctil veškeren lid a starosty lidu božieho, přijevše, aby ji viděli, vecechu k ní: „Ty jsi chvála Jeruzalema! ty jsi čest lidu našeho! ty jsi mužsky učinila, a tvé srdce posilněno jest; nebs čistotu milovala a po svém muži nevieš jiného. Protoť je tě silnú učinila božie ruka, a budež až na věky požehnána!“ I bieše Judith velika ve cti a všem slovútna, neb bieše v ní čistota s jinými ctnostmi spojena; a nepoznala je muže po všecky dny života svého, jakž jí byl první muž umřel, i chodieše u veliké chvále. Ale vizte, žeť je to byla ne matná vdova, ale pravá vdova, o jakýchž píše svatý Pavel, řka: že ty vdovy, ješto právě sú vdovy, neb ač je byla u veliké chvále od lidí, však v té chvále srdcem svým neustrnula; ale lidé čím viece výšili chválu jejie, tiem ona pokornějšé byla před bohem, v srdci svém vědúc, že to vše má jedné darem božím. A jakož písmo praví o nie: „Ostavši u velikém zboží po svém muži a velmi jsúc krásna, kryla sě je světského hluku, bieše sobě na vyšich ponebích domu svého pokojík súkromě učinila, kdež zavřiena bydléše s svými děvečkami; žíni majíc na svém těle, postila sě na však den kromě soboty a jiných časóv, v nichž neměli sě postiti židé, a ve všem bieše přeslovútna, neb sě velmi bojieše boha; ani je byl kto, by o ní řekl které zlé slovo.“ Aj, čímť chválí písmo tuto vdovu? A tak i dnes čím by která byla bohatěšie, krašie, a čím by větší příčinu k světu měla, a to by přemohla a v občť to dala bohu: tiem by větší byla jiným příklad. Avšak ač by kto i nebyl tak bohatý, tak krásný, a opustil by to pro božie milovánie, že by ani žádal bohat býti ani krásen: mohl by řéci s svatým Petrem, ješto je neměl zbožie velikého, než lodičku a sieti, avšak řekl: „Aj, všeť sme opustili a jdemeť po tobě, hospodine!“ Netolik ten móž to opustititi, ješto má, ale i ten, ješto žádati móž: když tento móž to, což má, opustiti pro buoh; tento móž

nežádati, aby jměl to, což slušie k světu. A tak každý vezme svú odplatu za to, což pro bóh opustí.

V novém pak zákoně bylo také mnoho vdov svatých. Svatá Lidmila, prvá křesťanka v Čechách, kterážto šlechetně zvedla a odchovala vnuka svého, svatého Václava, pilna byla, aby sě křesťanstvo v Čechách rozmohlo, a pilna byla domóv božích a služby božie. Svatá Alžběta, ve dvúdcat letech jsúc, vdovú ostala, a ctně své vdovstvie ozdobila skutky milosrdnými. Svatá Hedvika, ostavší vdovú, želejíc, že je pannú neostala, pannám svým sbožím vzdělala klášter, a tu u veliké pokoře a v náboženství slúžila bohu. A i nynie ctné vdovy vídáme, kteréž dóm svój a své dietky řádně zpósobily i mužovi zplatily dluhy; pakli která pojměje práce a nesnadnosti, buohť jí toho nezapomene. A takéť to bývá, žeť s dobrým statkem chodie vdovy za druhé muže, a potom i s nimi bývají v hoři, ano jim mužie jejie zmrhají.

Dobr stav vdovský úmyslem dobrým. 25.

Praviť vždy, i to mužóm i ženám, pannám i vdovám: ktož by, boje sě manželské nesnadnosti, i nechtěl v manželstvo vstúpiti a čistě bydliti, zleť by učinil. Ale ktož by, vida v manželství nejednaké nesnadnosti, i obrátil úmysl svój k bohu a držal čistotu, nejda v manželstvo, chtě radějie pro božie milovánie, než pro svět práci nésti, toť bych chválil, a kdyby to ustavičstvo dokonal. A jakoť sem pannám byl řekl, takť řku i vdovám: „Slíbiec čistotu držeti větčí jest dobré, než neslíbiec.“ Ještěť chci svatú Alžbětu připomenúti. Čtem o ní, že byla slíbila bohu své vdovstvie. Pak jeden biskup, ujec jejie, zře na jejie mladá léta, a nezře na jejie staré obyčeje, byl umyslil chtě ji vdáti, ale ona řekla stálú myslí: „Vieť to buoh, že sem slib učinila, abych vdovú ostala, a neřeklať sem, ač to mým přiatelóm libo bude; ale věrně sem ten slib z upřiemého srdce vypustila, a viem, že buoh dokoná v tom mú žádost a zachová mě ve vdovství.“ Aj, této ženě tak dobré bylo, že je čistotu vdovskú slíbila, neb tiem pilnější byla toho; ale zlé jest slíbiec nesdržeti. I řkuť ještě: donidž která chce sě tělesné a světské držeti marnosti, stojéc po lepém kroji rúcha, po rúškách lepých, po klenotcích, po ochotenství s světskými, a nechce-li sě nepřátel

čistoty střieci, ješto sem je pannám pravil, a držeti patera toho, o němž sem také mluvil pannám: těmť neradím, byť sě k vdovství slibem zavázaly. Dieť svatý Pavel vdovám, kteréž stojí po světské marnosti: „Chci, aby za muže šly mladé vdovy, děti rodily, hospodyněmi byly, a nedaly příčiny ďáblu k zlořečenství, nebyly prázdny a klevetny, a dóm od domu běhudlny, a kvas od kvasu.“ A opět die pro takové v jiném miestě: „Lépeť jest vdáti sě, než sě žediti.“ Totiž ktož by žádost obliboval v mysli, kochaje sě v takovém myšlení, a té sě žádosti neprotivě: tomuť by bylo lépe vdáti sě, než sě tak žediti, ale ač by koho pálila žádost taká, a on vždy sě jie protivil statečně, tomuť by lépe bylo tak bojovati, neb by pak odplatu vzal, když by svítězil. Ačť mladým vdovám velí za muž svatý Pavel, tociš ješto jsú mladých obyčejóv, všakť die statečným, že dobré jí jest, kteráž tak ostane. Znamenajte i to vdovy i jiní, aby uměli ty vdovy ctíti, kteréž jsú právě vdovy, kakť skazuje ve čtení pravú vdovu svatý Lukáš, jiež buoh tak poctil, že byla při úvodu matky božie, a viděla i poznala spasitele v dětinství jeho. I chválíť ji tiem najprvé, že je z úmysla vdovú byla, zaslíbivši ve vdovství slúžiti bohu. Druhá chvála jejie, že, mladá jsúc ještě, vdovú ostala; neb die svatý Lukáš, že jedné sedm let od svého panenstvie byla s mužem. Třetie ustavičnost jejie ukazuje, řka, že po muži do čtyř a do osmidcát let slúžila bohu. Čtvrté ji chválí řka, že je rozkoši nehledala, ale pracovala v službě božie posty a modlitbami, neodcházejíc od chrámu.

26. **O dvojích vdovách dobrých.**

Dvoje vdovy bývají, jimž také má dvoje dáno býti naučenie. Některé jsú ovšem osiřelé, že o nikom nemají péče nésti, a druhé jsú, že pravým dluhem mají o někom pracovati. I řku oněm prvním, a ovšem mají-li samy, kto by sě jimi staral, že buoh tak jich věc zjednal, že mohú bez veliké práce potřebu mieti: „Na práznost a na rozkoš nevydávajte sě, ale pracujte postem a modlitbami.“ Puost jest utrpenie kterýchžkoli tělesných a světských libostí, a modlitbúť miením každú žádost dobrú, ač by i ústa mlčala někdy. Avšak takové vdově slušie, aby viece byla v určené hodiny

modliteb, hodin, chvály božie, i ústy pilna, prosiec za sě, za své i za všicku obec cierkve svaté boha, chválu a dieky vzdávajíc bohu, a držíc svú mysl při bohu, slyšiec slovo božie, jsúc při božie službě, čtúc neb čtúce slyšiec takové knihy, ješto sú vdechnutím božím k užitku zpósobeny k naučení křesťanské pravdy, k kárání z hřiechóv a z neřádu, k rozpálení v dobrém. Aniť velím bezpřémným postem neb utrpením ovšem tělo pohubiti, ale dosti jest, aby kroceno bylo a taženo od bujnosti, od rozkoši nepotřebnej, a aby něco tělo potrpělo. Dieť svatý Pavel, že ta tělesná utrpenie ne ke mnohu užitečna jsú, ale šlechetnost srdce milosti plného k božie službě a slitovánie núzě ta je ke všemu užitečna. Avšakť řku: Buohť rozličně své daruje, dáť jednomu jedno, druhému druhé, aby každý, jakž umie a jakož móž, slúžil jemu, ale chceť také, aby rozumna byla služba jemu. Protoť i píši taková napomenutie rozličným stavóm a řkuť vdovám: Táhněte sě k svatosti upřiemě, i ty s sebú, s nimiž máte svój obyčej, rozmlúvajíc o bohu a o takých věcech, ješto jsú potřebny křesťanu rozuměti, a v svój čas o bohu mysléc, tak aby v něm své utěšenie měly a svú rozkoš, uprúc veň zrak srdce svého, zřiec k jeho moci všemohúcie, k jeho múdrosti ve všem pravé, a k jeho dobrotě milosrdné ve všech věcech. A vždy braňte sě hřiechu i malému, pyčíc dřevních a čistiec sě den ode dne lépež lépež. Takť má vdova v svátek, totiž den pokoje svého, ctně choditi u veliké chvále ke cti božie, a jiným ku příkladu odpočinutie své učiniec svato, veselé a duchovnie utěšenie v srdci majíc. Toť jest jisté, ktožť móž mieti někaké oddechnutie od práce světské, tenť má svój pokoj svat učiniti, dobrým svú duši ozdobě. Dieť Hugo: „Den odpočinutie v neděli jest znamenie vnitřnieho svátku, v němž svatá mysl má útěchu, v radosti ducha svatého odpočívajíc od poroby hřiech. A ktož zde ten svátek tak ctíti bude aneb držeti v svej mysli, nepovole k ničemuž zlému, příde v onom životu svátku, že ani co zlého číti bude.“ Ale zde nemají jiní svátku toho, jediné ti, kteříž slyšie slovo božie, písmo čtú, na modlitbách pobývají, ač ne ústavně, avšak často; ale ktož sú ústavně nepokojni při světských věcech a při tělesných, die písmo o nich: „Churavy je činí neprázdnost světská,“ totiž od tuku duchovnieho. Protož vdovy,

ješto móžte opočívati od světské neprázdnosti, pomněte, abyste den odpočinutie svého svat učinily.

27. **Druhým vdovám.**

Druhé vdovy jsú, ješto mají o někom pracovati. Ty, ač by rády v pokojném byly náboženství, však nemají té práce sě zbaviti, když dlužny jsú ji o někom nésti. Neřádť jest nenésti dlužné práce, o komž dlužen jest kto pracovati; neřádť jest, když kto k svým, jimž zvláště dlužen jest, nemá milosti, že bude jemu těžko pro ně pracovati; neřádť jest zmrhati dětem svým netbáním jich sbožice aneb v kterémžkoli nebezpečenství ostaviti je. I máme z práva o těch pracovati, ješto sme je zrodili, aneb oni nás, když bychom viděli jich potřebu, aneb o těch, ješto by k nám byli některú příhodú božím zjednáním připleteni. A tak velí vdově s. Pavel, aby děti své odchovala, a tiem jako oplatila sě otci a mateři, ješto také ji byli odchovali. Dieť žaltář: „Miesto otcóv tvých narodiliť sú sě synové,“ totiž v těch oplať sě otci a mateři, pracuje o nich. Pakli kto sestry bude mieti neb bratři v své práci, i v těchť sě má otci a mateři oplatiti; neb jakož sú tě odchovali, takť by byli chtěli i tyto odchovati. Pakli jmáš starého otce neb mateř, a jest jim potřeba toho, jměj péči o nich. Čožť otcové a matery činie dobrého dětem, donidž nemohú sobě rady dáti, jistěť jsú jim týmž děti dlužni. Dieť s. Pavel: „Ktož o svých a zvláště o domácích péči obmešká, viery zapřel jest a horší jest, než nekřěsťan“; neb totiž i nekřesťané mají péči o svých. Pakli dieš, ano Kristus řekl onomu, ješto chtěl prvé otce pochovati a potom jíti po něm: „Nechajť mrtví pochovávají své mrtvé!“ řkuť k tomu: Ten otec mrtev byl duchovně, nemaje viery k synu božiemu, a tento syn jeho byl počal oživati věrú, i řekl jemu Kristus, aby šel po něm a nedbal umrlého otce, aby jiní, mrtví na duši, o něm péči jměli, a sám aby života duše své nezameškával, s otcem ostana. A tiem i dnes máme naučenie: komuž by bylo odlúčenu býti boha pro otce neb pro mateř, ovšem jdi od nich; ale poněvadž sme v jedné vieře a jednoho čakáme života věčného, ačť by i překážka byla ku pokojnému náboženství, ktož jmá otce, mateř, děti na práci neb kohožkoli, a jest zřejmé obecným během, že by

nebylo jim dobré býti bez jeho péče, buď s nimi! Pakli dieš: „Buohť by zjednal i beze mne jich věc,“ tu jako boha pokúšieš, aby to buoh divem zjednal, totiž pro tvú svatost, ješto tvú prací chce snad podle běhu obecného přivésti. A pakli ty chceš opustiti o nich péči, i on snad dá jim býti, a tvú vinú, obmeškánu.

Mohla by ještě některá, ješto myslí svých dětí ostati, pro neřádné náboženstvie s tú Alžbětú omluvu mieti, že ona vše, což jměla i od dětí, chudým rozdala. Ale k tomuť řku: Ne ona šla jest od dětí, ale ji sú od nich odsadili, a ačť je své věno chudým rozdala, proto je dosti podle panstva toho ostalo dětem. Protož vždy řku: Kto je dlužen o kom péči jmieti, nevynímaj sě z toho dřéve času. Dieť spasitel: „Ne ten, ješto mi řieká pane, pane, vejde do královstvie nebeského; ale ten, ktož činí vóli otce mého.“ Vdova má býti, jakož je uči svatý Pavel, aby ižádný neměl, čím by jí oči vytýkal. A toť by ohyzdné bylo ty v zjevném ostaviti nebezpečenství, o nichž by měla péči mieti. Ktož by pro své náboženstvie jiným dal býti obmeškánu, ten by písma neposlúchal. A přes to ižádný nemá sě tak přieliš poddati práci, by sě svým časem k náboženstvi a k službě božie neuprázdnil, ani má tak chovatedlný býti, až by almužny podobné nedával z statku svého, a ofěr bohu nečinil a obětí ke cti božie.

Že všichni kající slušejí k vdovskému stavu. 28.

Ne jedno ti slušejí k stavu vdovskému, ješto, v počestném manželství byvše, ovdověli, ale, ač by který neb která i kromě manželstva byli šeredně své panenstvo promrhali a pak chtěl, k bohu sě navrátě, bydliti čistě, slúže bohu, a pyče své poškvrny a veda kající život. Těchť jest vódce svatá Maří Majdalena, kteráž již veliká jest v království božiem; neb statečně vytrhla sě z čelisti ďáblu, právě sě kála, věč sě nechtěla k světu přivázati, a jsúc náramně vděčna bohu, že je ji tak šeredmu přijal k milosti, vrúcí jej milostí milovala. Byla urozena a bohata, ale padla je v šeredstvie, po žádosti těla stojéc, světského a tělesného utěšenie tak hledajíc, že i slúla v městě hřiešná žena. Aj, kakť je byla ďáblu v hrdle! kak sě je pak chutně vydřela odtud. Neb chutně toho ostala, po němž stála. Běžala k synu bo-

žiemu, naňž netbala dřéve; rozmyslivši sě, že má minúti vše tělesné utěšenie, a kaké jest v něm seředstvo, běžala mezi kvasany, i zvána nejsúc, hledajíc milosti božie tak slovútně, jakož hřešila slovútně. Bujejíc vesela v marnosti bývala, a tuto plačíc na své hřiechy srdcem lkala. Jakož v smilné bujnosti vysoko táhnúc hlavu nesla, chřbet zkřepčivši, tuto hlavu i vešken život k nohám sklonila syna božieho, vším životem k zemi padši. Očima někdy hleděla smilně, tuto jima hořké slzy prolévá; dráždila k smilstvu vlasy svými, smilně sě jimi ozdobujíc a s velikú snažností chovajíc jich, tuto jimi nohy třela synu božiemu, nechrániec jich a nelitujíc; ústy mluvila hrdě, a smilně sě jimi uškrvajíc, tuto jimi celovala prašné nohy syna božieho; svú tvář i své tělo mazala drahými mastmi, tuto mastí mazala nohy synu božiemu. A takť vše dala v oběť, jímž hřešila, a potom sě hřiechu střiehla, věč sě držala syna božieho. sedajíc u noh jeho. řeči jeho poslúchajíc. v ní útěchu majíc, berúc z nie naučenie spasitedlná, věč netbajíc útěchy tohoto světa. Aj, nebyla-liť je u vdovský stav vnikla? až sě jest byla pokryla všech lidí hluku, aby, jsúc všeho prázdna, jediné v hospodinu sě kochala. I darovalť jest ji pán buoh velice, žeť nemním, by v ženském pokolení, kromě jedinké matky božie, která byla v svatosti jí rovna. Neb i sám syn boží dal jie svědectvie, že je najlepší vyvolila stranu: ne v tom najlepší, že jest hřešila, ale že, pokánie za své hřiechy učinivši, věč všeho nechavši, kochala sě v hospodinu, až i na púšť šla a tu byla v té tělesné útěše třidceti let živa, ani tělesného pokrmu tbajíc, neb je měla andělský pokrm. Aj, jakožť jest syn boží všem pannám ustavil svú vždy čistú matku k zrcadlu a ku příkladu, takéž tuto všem porušeným, všem hřiešným, kteříž, ostanúc hřiechu, táhnú sě k božie milosti. Na nieť jest to bóh ukázal, že ne těch nenávidí, ktož jsú hřešili, ale těch, ktož v hřieše ležie; neb nečistí hřiešní, nekající, nevejdúť do královstvie nebeského. Vně je psóm ostati, ješto nečistě bydlé a psie sě kromě manželstva. Protož hřiešní nečistí do božie sě milosti nerozpakujte! ale obraťte sě k božie milosti, přijmúc hodné pokánie podle svého zaviněnie, a rozněcujíc sě v božiem milování, že je nedal v hřieše zahynúti, že je vyvedl z hřiechu a odpustil jej, že je dal, aneb že by

dal, ktož by sě zpósobil k tomu, tu svým daróm oplynúti, kdež je byl dřéve hřiech oplýval, jako je to ukázal zřejmě na svaté Maří Majdaleně.

Že by mohli i manželé vdovsky bydliti. 29.

Mohli by také i manželé vdovského stavu odplatu mieti v nebeském království, když by od skutku tělesného sdrželi sě pro nebeské královstvie. Ale jeden bez povolení druhého nemóž toho učiniti; měla by oba z dobré vóle, ne z nemilosti, ani po jinú věc kterú, než pro božie milovánie toho sobě, chtěla-li by, povoliti, aby, jsúc čisti duchem i tělem, tiem dóstojnějie slúžili bohu. Bylo-liť by to proč pro jiné, aneb kdyby táhl k tomu jeden druhého proti vóli jeho, nebyloť by to hodno chvály a mohl by hřiech veliký býti. I slušieť při tom opatrnu býti, neb ne všemť jest to hodno. Vždyť řku: Nemúdře v slib vniknúti nenieť hodné, a, vniknúc v slib, zrušiti jej nenie hodné. A ktož by potom nebyli laskavi na sě, nenie hodné jim, by ostali sebe; ktož by sě spolu oplzali, nebylo by hodné. I die sv. Pavel: „Přivázáns k ženě, nehledaj rozvázánie; a jsi-li rozvázán, nehledaj ženy.“ Ale protoť by manželstvo nebylo rozvázáno, ačť by kto sdrželi sě tak od skutku těla. A takéť ižádného netáhnu k tomu, než tak sem sě o to zmienil, že to móž býti podle pravdy, když by dva manžely chtěla z dobré vóle toho sobě povoliti a úmyslem dobrým, aby, jsúc čista tělem i duchem, líbila sě bohu v službě jeho. A toť by bylo divem božím jako ono, ješto, když sě vína na svatbě bylo nedostalo, tu on obrátil vodu u víno. A že to nenie proti písmu, čtem o svatém Mikuláši, že otec jeho i matka, jakž měli toho syna, tak bydlili v čistotě spolu. Svatý Alexí vstúpil v manželstvo a šel ihned od své panny, s ní jsa položen, nechav jie pannú, a ona věč tak ostala u svekra svého a v čistotě slúžila bohu. Matka božie v manželstvo dána Jozeřovi, a když svój úmysl jemu pověděla, že by chtěla v panenské čistotě ostati, povolil jie Jozef toho, a čistě s ní bydlil. Protož, ktož by i v manželství řádně a dobrým úmyslem čistotu drželi, svéť by odplaty nebyli prázdni podle upřiemosti srdce svého.

30. Počínají sě knížky o manželéch.

Stav manželský jest také dobrý stav, ač jest to čistota i najnižšie; neb jest v manželství, i mόž býti, i má býti tělesná milost. Ale ta je v něm čistota, aby ne, kdež chtě kto, povolil své žádosti tělesné, ale držal v tom vieru manželu svému, že by mimo něho nehledal jiného k tej žádosti. A tak jakož moře má břehy k cíli, mimo něž by dále nevycházelo, tak manželstvo jest cíl člověčí vzteklé žádosti zapálené, aby dále nevycházela. A tak v manželství tělesný skutek nebude hřiech, pakli bude kdy, ale ne smrtedlný; ješto kromě manželstva vždy by byl hřiech smrtedlný. Neb troje věc jest v manželství dobrá, ješto ten tělesný skutek vymlúvá: jedna je plod, že to ve cti nahrazuje, ješto na však čas smrt ujímá; druhá viera manželšká; třetie, že je manželstvo z sedmi svátostí cierkve svaté jedna. A v tom jest manželstvo stav počestný a hodný lidem, že ukáže, kto je čí syn, kto otec, kto bratr, kto jsú sobě v rodu neb v některém příbuzenství; a tak drží přiezeň mezi lidmi a z nepřátel přátely činí, že budú sobě zeťové, šiřé, svaci, nevěsty. A ješto by nejeden běhúnem byl, miesta nemaje, a nehospodářem: to skrotí sě, ustanoví mysl, přiloží k hospodářství. V tomť je také počestnost manželstva ukázána, že, měl-li by kto děti kromě manželstva, ty děti neměly by práva k otcovu dědicstvu, ani cti jako ty, kteréž jsú z manželstva; pakli by, ač i potom, oddal sě s mateří těch dětí a vstúpil s ní v manželstvo, tiem by ty děti ke cti byli vráceny i ke všemu právu, jako i jiné.

31. Proč v manželstvo má býti vstupováno.

A poněvadž manželstvo jest stav počestný a dobrý, máť jej tiem úmyslem přijieti, ktož chce, aby sě v něm líbil, aby neřádný úmysl neučinil jemu překážky k tomu. Neb úmyslem zlým i co jest dobré, mohlo by býti nakaženo. Dvať sta hodna úmysly k svatbě. Jedenť, řku, že je ovšem dobrý, to je ten: aby ke cti božie plod ostavili, a na to je buoh řekl prvým manželóm: „Rosťte a ploďte sě.“ V tom úmysle David měl útěchu, řka: „Mé siemě bude slúžiti jemu.“ Po tom pak úmyslu otec a máti mají státi, i když již budú dietky mieti, boha jim oznamujíc a vedúc je k službě jeho,

a kak by sě líbili jemu. Druhý úmysl k manželstvu jest, a i ten jest hodný, to je ten: proto vstúpiti v manželstvo, aby lékařstvie bylo křehkosti jeho. K tomuť ponúká sv. Pavel, když die: „Pro vaše nesdrženie každý jměj svú ženu, a každá jměj muže svého.“ A svatý Augustin die: „Ktož pojme ženu pro svú křehkost, viece želeje, že je bez ženy býti nemohl, než sě raduje oženění, bezpečně čekaj dne súdného!“ Třetí úmysl k manželstvu také móž býti, aby pomoc jměl jeden druhým. A tak řekl buoh, Adama stvořiv: „Učiníme jemu pomoc, podobnú k němu.“ I stvořil jemu ženu Evu. Ale ten úmysl móž i dobrý i zlý býti. Chce-li kto pomoc k dobrému jmieti ku potřebnému s svým tovařišem v manželství, dobrý jest úmysl; ale chce-li ke zlému, k marnému jmieti pomoc, nemóžť ten úmysl dobrý býti.

Že sedmeři jsú manželé. 32.

Toť také těm, ješto v manželstvo vstupují, věděti slušie že v každém stavu, kterýž kto volí, uložen jest jemu zákon. I řkuť manželóm, jakož die s. Pavel: „Ne v nečistotu buoh povolal jest vás.“ Mohl by někto tak bezpřémně, tak neřádně v manželství býti, až by buoh i vzdálil svú milost od něho, a poddal jej ovšem ďáblu, že by jej vedl z jednoho zlého do druhého. Psáno je v knihách Tobiášových, že panna jedna bohobojná oddávána pořád za sedm muží, a kteréhož s ní položili, toho ihned čert udávil, až s osmým teprv ostala. Tiem zázrakem móžem sedmery neřádné manžely rozuměti, nad nimiž bývá čertu moc dána, ale nad osmými moci nebude mieti.

První jsú, ješto boha netbají a nejsú poslušni ustavenie cierkve svaté; ale sejdú se prvé, než vezmú od kostela požehnánie, a nedrží k svatbám času určeného, ale tehdy svatby pósobie, když nemají svatby býti. A to vězte, že podle ustavenie cierkve svaté svatebné hody nemají býti o křížově neděli až přes letnice, a od adventu do sviecek, a od devietníka do provodu. A z těchť sú také, ješto ani jim pátek ani svátek. Strachť jest, byť buoh takových manželóv nepoddal čertu.

Druzí manželé, ješto čert panuje nad nimi, jsú, ješto jeden druhému brání toho, ješto je dobré a spasitedlné, a ke

zlému jej podněcuje, stroje jej k světské hrdosti, posmievaje sě, že je on dobrý, vzbúzeje jej proti súsedóm k svádám, k sváróm, k válkám, a aby leckaks dobýval zbožie. I dieť písmo takým: „Běda vám! ješto zavieráte nebeské královstvie, sami nevejdúc i jiným vjíti nedadie.“

Třetí manželé čřtu poddáni jsú: ješto, mrziec sě, spolu přebývají. Kterého jest to vinú, běda jemu! a kterýž by to přetrpěl múdře v dobrotě, vzal by odplatu od boha. Ale když nikterýž nechce dobrý býti, ač snad nebyl by křiv na počátce, ale pustě v srdce velikú vztvrnost a zlost proti zlosti, práv nebude. A tak bývá mezi takými, jakž sě sbéřeta, nikdiež slovce pořádného, ale vždy on sem an tam, jako oněch sedm hvězd bludných, ješto sú od počátku světa nikdy takéž nesešly sě, jakož sú najprv běh počaly; jimž, ne hvězdám, ale těm nesvorným manželóm schována je na věky búře temná.

Čtvrtí zlí manželé, nad nimiž čřt moc má, jsú ti, ješto cizoložie, nedržiec manželské viery, a proněvěří sě jeden druhému cizoložstvem. Ale vládna čřt takými, tak je oslepí, že i to veliké zlé bývá z toho, že někdy cizoložňata budú mieti diel s pravými dětmi, že bude nejeden ne na své děti pracovati, a budú jako krádežem oblúpeni z svého statku pravé děti. I řiekajíť běhudlné ženky, když kto zlú koží naprosto ji pojmenuje, bude řéci: „Jáť ta nejsem, toť jest ta, ješto, majíc muže svého, bývá s jinými.

Pátí manželé čřtu poddáni jsú: ješto plod tratie čímžkolivěk, nechtiec, by děti byli. Zléť jest to, aniť chci viece řéci o tom.

Šesté manžely má čřt k své vóli, ješto nevedú svých dětí v cestě božie, ale ihned z mladu, k božie nevoli, uzřiec, ani chytře selží, hrdě neb smilně postavie sě, šeředně zlají, nekázaně mluvie: zasmějí sě tomu, viece je k tomu podněcujíc, jehož by jim brániti měli. I příde na to, že uzřie den súdný své děti, ano to zlé rozmohlo sě v nich, jehož jim z mladu nebránili. Býváť, když dietky uzřie bázeň božie do svých starost, a mají od nich v cestě božie naučenie, téhož sě přijmú, pro něž svých dětí dobré starosty zvláštní budú útěchu jmieti. A proti tomu, což otcovú vinú a mateřinú budú zlé děti, netbalé na buoh, když taci a matery

budú v pekle s svými dětmi, budú od těch dětí tak mnoho aneb viece muky jmieti jako od ďáblóv.

Sedmé své manžely tak je črt posedl, že v své žádosti zapálené, aneb již jedno na chlúbu páší svú vóli v tělesném skutku až i přes moc. A bude některý své ctné ženy tak bezpřémně a neřádně jako zlé kóže požívati, tiem sě chtě slíbiti blázen ženě, skrze něž sobě omrzíta. Neb muž takový nemúdrý pohyne na zdraví a, přemoha své přirozenie, vezme mrzkost proti ženě, jakož ta krmě bývá mrzká, s kteréž sě komu nemoc ztrhne. I bude dávati úkory ženě, by nelepa byla neb mrzuta, až i to řiekají: „Zdá mi sě, by tři hlavy na sobě měla,“ a z toho bývá, že die žena: „Ostuzena sem; dřéve byl na mě muž velmi laskav, již ho mrzím; netbá na mě, snad jinú miluje.“ Až počnú nemúdrú ženu kúzlóm učiti, a ona, chtiec kúzly ostuditi muži jinú, sama bohu ostydne; a chtiec muže připraviti kúzly, aby ji miloval, zbaví jej smysla. Aj, kakť ze zlého zlé vycházie! Bývá také z toho ďábelského oslepenie žádostí smilnú mezi manžely nemúdrými, že nelidsky, ne jako obecný běh přirozenie člověčieho, muž s ženú bude, przdníce sě němými hřiechy, o nichž neslušie mluviti.

O dobrých manželéch. 33.

Osmí manželé jsú šlechetní, nad nimiž moci črt nemóž mieti, neb pán buoh dá jim k obraně anděla svého. Tiť sě znamenávají skrze Dobeše mladého, kterýž byl dán osmý panně oné, a s tiem je manželstvo dokonala, jehož anděl přivedl k té svatbě, obránil ďáblu na svatbě, a s utěšením přivedl domóv k otci po svatbě.

Chciť krátce pověděti něco o té svatbě. Čtem, že byla to dievka bohobojná, pro libost tělesné žádosti nežádala muže, ale zákona svého a svých starost chtiec býti poslušna, povolila k manželstvu. Neb to je ještě bylo v starém zákoně, ještě ta nebyla přišla, ješto měla právě zaslíbiti panenstvie, ten stav velebný počieti. I dána byla ta dievka za muž. A jakž jeho s ní položili, črt jej udávil a nedal jie dojíti jemu. Potom dána za druhého, a též stalo sě jemu, až též stalo sě i sedmému. A tak v nemalé žalosti byla, až jednú panna tato bude z něčeho mluviti děvce, a děvka, oškřeknúc

sě na ni, obnoví jie žalost jejie, řkúci jie, že je svých mužóv vražedlnice! A tato šlechetná podlé dobrého obyčeje v zámutku svém uteče sě modlitvú svú k hospodinu, odšedši od hluku jediná sama na vyšie ponebie domu svého, až k naději do božie milosti rozochvujíc sě, mezi jinú řečí vece: „Ty vieš, milý hospodine, žeť sem nikdy muže pro svú libost nežádala, a ostřiehala sem své duše čistě od každé takové žádosti. Nikdy sem nepřiměšovala sě k těm, ješto hrají, ani k těm, ješto v lehkosti bydlé. Povolila sem muži, ne v své libosti, ale v tvé bázni. Ale aneb já hodna sem jich nebyla, neb mne snad oni, že mne snad chováš jinému. V člověčie moci nenieť tvá rada.“ Ten den také starý Dobeš, otec tohoto Dobeše mladého, v tesknosti jsa, neb ochudl bieše a oslnul a úkor od ženy dosti jmieval, že byl štědr v almužny, donidž byl bohat; prosil boha, by sě již smiloval nad ním, a vzal jej s tohoto světa. A buoh oba uslyšal, a poslal k jich utěšení anděla svého. Když starý Dobeš mněl, by tak buoh uslyšal prosbu jeho, že by šel již s tohoto světa, povolav syna jako věrný šlechetný otec pověděl jemu daleko jednoho přietele svého, ješto byl jemu dlužen střiebro někaké, a řekl, aby pohledal někoho, s nímž by šel tam za jeho života ještě a vzal to střiebro. A tento mladec, poslúchaje otce, vyšel na město ptat, zda by koho nalezl, ješto by tam chtěl, aby s ním šel. I uzří jednoho, an sě připravil na cestu a pravě, že chce jíti do toho města. Nalit to byl anděl, ale on jej člověkem mněl. A když sě vypravi s ním Dobeš mladý, přijidesta k jednomu městu, a anděl vece k němu: „V tomto městě jest přietel váš jeden bohatý, k tomu poďme, a to vše, cožť on má, tvéť má býti; jedinúť má dceru, pros ho, ať ji tobě dá.“ A Dobeš, lek sě toho, vece: „Slyším, že dávána jest za sedm mužóv, a kteréhož s ní položili, čert udávil každého, bojímť sě téhož.“ Ale anděl poče jej nutkati k tomu, mluvě jemu, že nad takými ďábel moc má, kteříž tak manželstvo přijímají, že vylučují boha od sebe, dadúc sě na tělesnú libost, jako kuoň a mezek, v nichž rozumu nenie. Ale ty, když ji přijmeš, sdrž sě od nie za tři dny a buď i s ní na modlitbách, a potom přijmeš dievku, viece plodu žádaje z nie, než libosti těla.“ A tak vjidešta do města k tomu a anděl skáza Dobeše. A když

Dobeš po rozkázaní andělově prosil od otce pannu, aby ji jemu dal za ženu, smúti sě otec té panny, věda, kak sě jest s ní jiným zle zvedlo. Ale anděl vece k němu: „Nestrachuj sě jie tomuto dáti svému příbuznému“; neb v tu dobu pojímali sě i příbuzní kromě vlastních, i dopověde anděl: „Tvá dci máť tohoto býti žena, ještoť sě boha bojí, protoť jie ižádný jiný nemohl jmieti.“ A tak ji dal otec jemu, a jedli a pili sú v bázni božie, a pak dievku k mládenci uvedli a anděl svázal ďábla, aby v ničem neškodil jima. I vece mládenec k panně: „Saro, vstaňva! jsme děti svatých lidí, nemáme sě tak sjíti, jako lid, ješto nezná boha.“ A obà vstavše modlišta sě bohu, a jeliž po třech dnech sjidešta sě. Pak anděl pojem s sebú sluhy toho, jehožto usnúbil dceru, ostaviv tu Dobeše s ženú, zpósobil o onom střiebru, že vydáno, a, vrátiv sě, dovedl Dobeše k otci zasě s utěšením, s ženú a s zbožím, a otce také slepoty zbavil. Aj, kakť hospodin najposléze své utěšuje! ać i zármutek přepustí vprvé.

Kak sě mají manželé před svatbú mieti. 34.

Žádá-liž kto, aby měl k své svatbě od boha požehnánie, viz, aby živ byl bohobojně před svatbú, na svatbě, i po svatbě: toť jest jako najprvnějšie. I měl by každý do svatby čistě chovati sebe, nezprzňuje sebe tělesným skutkem nepoctivě. Neb volá zjevně s. Pavel, řka: „Vězte to a rozumějte tomu, že ani ti královstva božieho jmieti budú, ješto sě przdnie kromě manželské poctivosti.“ A tohoť je vystřiehal starý Dobeš syna, jakož jste již slyšeli. Vizte Jakuba patriarchu. Zamiloval Rachel dievku krásnú, vida ji vzezřenie libého; však po tom zamilování sedm let s ní byl u otce jejieho, však sta sě sdržala čistě, až i dána manželsky jemu. A zdali to podobné nenie, aby i jinoch do svatby čistě sebe choval, poněvadž nechtěl by zprzuilé panny sám pojieti? Neměl by v tom jinoch silnějí býti, chtě mužem slúti, jemuť nenie hřiech menší před bohem než jie? jediné snad, že ona sě viece zlého vážila by pro tu psotu. Ale i jinoch, svój stav přestúpě, přestúpí božie přikázanie. Peskéť jest tělesné žádosti sě nebrániti a stud opustiti s bázní boží; psíti sě se zlými kožemi aneb s někakú chýrú vjíti v milost, jí sě obvě-

žíc a viery tu nečekajíc. Ale kúzly někakými zklázněnie na smysle vídali sme, že mnozí od takových zbývali smysla skrze jich kúzla. Neměly by také přielišné žádosti tělesné vstúpiti v srdce i k manželstvu, tak jinoch jako i dievka do svatby, ale s bázní boží čekati svatby. Býváť, ktož i v manželství své vóle hledají viece než božie, někdyť i zde buoh přepustí, že bude mieti ženu nemúdrú, zlobivú, aneb s jinými zlými obyčeji a nehodnými, že tu bude velikú nelibost mieti, kdež je mněl, by libé měl utěšenie. A toť sě nahází i pannám, bude sě po muži žediti přieliš, nadějíc sě veliké rozkoši, jedinéžť jí to jinak vyjde, snad bude kostkáře mieti neb opilce neb jinak v něčem nehodného. Protož i k manželstvu slušieť sě s bázní veseliti, takť brzo lopoť potká jako libost, a prositi boha, ať by toho dal, s nímž by duši zachovali ješto by byl ne ku překaze, ale ku pomoci spasenie dojíti. Psánoť jest, že „vláště od boha přicházie žena múdrá,“ a že bývá dána muži dobrá žena za dobré činy. Protož oboji, pacholci i děvečky, bohu služte, boha sě bojte, vždy žádajíc pomoci jeho, a nehněvajte jeho hřiechy svými, hrdostí, freji, oplzlostí a žádostí tělesnú bezpřémně i k manželství.

Jest také před svatbú pilně trojieho ty vystřieci, ješto sě pojieti mají. Jedno jest, aby s obú stranú byli bohobojni, neb počátek múdrosti jest bázeň božie. I jest hodné bohobojných lidí dietě v manželstvie pojieti. Častoť bývá: jakáž máti, takáž dci. I praví nám písmo, že buoh zapoviedal v starém zákoně svému lidu, aby některého rodu nepojímali, a když toho nedrželi, zle sě jim zvedlo. A to je byla příčina potopy všeho světa, že synové z rodu božieho pojímal, dcery z prokletého rodu Kainova, vidúc je krásné, i zašli v tělesné neřádné žádosti a v smilstvie, až buoh i potopil vešken svět. A býváť i ještě, že někteří, ješto by dobří byli, připřiezní sě k lidem nebohobojným, k hrdým, k obžerným, k lakomým, k frejovným, k klevetným, i přijmú sě téhož. Aj Šalomún múdrý! však své ženy obyčeje přijem sě, ztratil boží milost. Ale takéť bývá nemúdré bohobojenstvie a bez rozumu, neb náboženstvie toho já k manželství nechválím, ješto až ukrutní budú, bojiec sě hřiechu i v podobném utěšení. Ano v manželském stavu nemóž býti svrchovánie duchovnieho, ináť, kto jest v manželství, nejen sám

sobě a po své hlavě živ býti, ale i jiným má v tom, co je podobné pohověti, ješto by nebylo ovšem proti bohu. Múdréť bohobojenství v tom záleží, ktož křivě neučiní ižádnému, svého chová, almužny skrovně uděluje, a na boží čest nakládaje a cizieho nežádá, a kto je ne hrdý, ne rozpuštěný, ani také ukrutný beze všeho utěšenie v své čeledi.

Druhé potřebné před svatbú: hledati k manželstvu rovného sobě, aby nerovnost nebyla příčina kramolu a nemilosti mezi nimi. Velikéť je vzal břiemě na sě, ktož vyšieho sebe pojme. A takéť nevelím nižšieho pojieti, ale každý hlédaj, aby pojal rovni svú. Pakli se starý sbéře s mladú, bývaťť, že staří úmyslové nelíbie sě mladým, a mladých starým. I řeklť jest ktos dvěma latinskýma veršíkoma: „Když biech mlad, staří mi sě nelíbichu; a již sem stár, opět mi sě nelíbie mladí.“ A rozliční úmyslové velmiť přiezeň bořie.

Třetie pilné před svatbú: zeptati sě, zdali by ještě sobě v rodu byli neb v příbuzenství, aby proti kostelniemu ustavení nepojímali sě; neb donidž asa jedna strana nedojde kolena pátého, nemají pojieti sebe. Otec neb máti jestiť kmen rodu, a vlastní bratřie a sestry jsú koleno prvé po otci neb po mateři, jako by i po obém bylo. Druhé koleno jest těch dětí vlastních, ješto sobě budú ujčeni neb strýčeni neb teténi bratřie a sestry. Třetie koleno opět z těch dětí, jichž otcové neb matery spolu byli na druhém kolenu. A čtvrté koleno jest opět těch dětí. A tak ktož jsú na prvém kolenu, ti mají spolu téhož otce neb mateř; ktož na druhém, těch jest děd některý neb bába jedna po otci neb po mateři; ktož na třetiem, těch jest praděd některý vše jeden neb prabába, a každýť má čtyři pradědy. Číž by pradědové neb prabáby byli vlastnie sobě na prvém kolenu, tiť by ještě nemohli sebe pojímati, neb sú na kolenu čtvrtém; ale jakž s které strany dále rod vyjde, tak mohú sě pojímati. To pak činí příbuzenstvie, když by kto z mého rodu kterú pojal, neb tak s ní býval; té bych já věč pojíti nemohl, neb by mi nevěsta byla po mém příbuzném.

Jest také duchovnie druhé příbuzenstvie, i toť překážie manželstvu. Toť ode křtu jde a od biřmovánie, a činí kmotrovstvo: a komuž jeden z manželóv, když jsta již v manželství, bude kmotrem, tomu jest i druhý, ač by sám i nedržal dietěte

toho. A toho dietěte, po němž jest kmotrovstvo, nemohú pojieti děti toho, ješto jest je křtil.

Čtvrté vystřiehati sě před svatbú, by ten, jehož by chtěla pojieti, nebyl zavázán slibem s jiným, neb slibem čistoty. Bývajíť v tom velicí zmatkové.

35. Kak mají na svatbě býti bohobojni.

Pak na svatbě mají bázni božie ostřiehati, aby svatebním neřádným a rozpuštěným veselím boha z svých svateb nevylúčili, a kúzly, pověrami babími. A tak čtem o svatbě onoho Dobeše, že sjidechu sě hodovat v bázni božie. Ale nynie na některých svatbách málo někteří na buoh tbají. Všakť volá kterýs prorok: „Pištba, bubny, hudba v kvasiech vašich, a božieho způsobu nehledáte, ani skutków rukú jeho znamenáte!" I hrozí jim tu prorok rozličným zlým. Takéž strach mě za svatby naše. Neb boží zpósob na svatbách jest, aby najprvé hledali cti a chvály božie v bázni božie. a tak řádně smlúvali svatby, vystřiehajíc sě překaz k manželstvu s obú stranú, o věno sě ustanoviec, aby sě potom o to nevadili, a starší toho vystřiehali nehodného, což by mlazší neuměli domysliti sě? I jestiť podobné sjeti sě přátelóm k svatbě a počestně svatby poctíti v utěšení v bázni božie, jen lišice nepáchati. Ale tohoť nechválím, kdežť netbají zpósobu božieho, a jen vóle své hledají lidé; onen v hrdosti a v pýše pna sě nad jiné, onen freje hledaje, pasa svoji oči smilně, onen svú přípravú, svú řečí nestydatú dráždě jiné a rozněcuje, onen v obžerství sě kochaje, onen klevet jako nasut a jiným cti utrhánie, a onen pro něco závistí chředne. A ony pak baby jedna mimo druhú mistruje kúzla, čáry, vědma, a chtiec každá múdrá slúti. Těchť takých nechválím kvasóv. Ženich pak s nevěstú najprvé máta od kněze vzieti požehnánie, a když budeta složena spolu, slušie bohu sě najprv poručiti a pomodliti, nekvapiec k skutku tělesnému v žádosti zapálené neřádně. Ani těch nemúdrých poslúchaj ženich, ješto řkú: „Takto sě ukaž prvé noci!" jakoby jen po tu noc bylo ji mieti. Ale řkuť to, aby počestnost držali a smiernost a bázeň boží, takových neznabuoh neposlúchajíc.

Kak po svatbě mají býti spolu. 36.

A když již budeta po svatbě spolu, prvniet jest, aby se ovšem střiehli hněvu božieho, a hledali, čím by sě slíbili jemu, a potom aby na sě laskavi byli. Ačkolivěk muž má nad ženú panovati, a žena má býti v poslušenství muže svého, však aby to s obú stranú v milosti bylo. Nict jima nemóž lepšé býti na světě, než když, najprvé boha milujíc, budeta sě spolu věrně, srdečně a právě milovati, oba sě k pravdě táhnúc, úmysly srovnávajíc, jeden druhého libosti hledaje v podobném. Tuť je nelze milosti trvati, kdež nejsú povolni sobě, kdež v úmyslech nenie svornosti, a jeden vždy jinému chce, nežli druhý. Protož dva manžely vizta, aby v dobrém svorna byla, nebť i svornost ve zlém chvály nemá. Avšak máta mezi sebú schovati milost pravú, ač pak sprva počne sě i od tělesné, ale potom zšlechtíť ji manželská viera a božie milost. Písmoť svědčí, a na však den vidíme to, že opustí člověk otce i mateř a bude sě přidržeti ženy své. Protož jakožť sem řekl, toť ještě pravím: majíc najprvé záloh a jako krumfešt všie dobré přiezni a milosti dva manžely milost k bohu, neb bez boha milovánie žádná milost neb přátelstvo nemóž trvati, milujtaž sě věrně spolu. Budeta-li mila sobě, ta milost oblehčí jima mnohú práci; ale zhyne-liť milost, všeť jim bude rohato, vše nesnadno. Pakli by s nemúdrým i viera nemohla platna býti, že by jie neznal a neměl v zálohu šlechetnosti, buohť nenechá viery bez odplaty, kdyžť dá všeliké křivdě hodnú pokutu.

Kak máta býti sobě věrna. 37.

Buďtaž sobě věrna dva manžely: v sboží, ve cti, v životu, v duši. Sbožie spolu dobývajíc, spolu chovajíc, spolu jeho ku potřebě požívajíc; neb jednoho sbožie mělo by i druhého býti. Takéž i čest jednoho jest čest druhého. Protož jeden druhého ohrazuj čest, kudyž móž, podle boha; nepronos, za něž by sě druhý styděl, bez velmi pilné potřeby, neb ktož činí hanbu manželu svému, soběť činí ji. V životu tak máta sobě věrna býti, aby tak věrně, jako sobě, jeden druhého zdravie hlédal, a ani pro kterú věc nežádal smrti jeden druhému. Zdali by kto, chtě v čistotě slúžiti bohu, žádal smrti manželu svému a rád chtěl tomu, aby on umřel: zláť

by to žádost byla. Ale chce-li kto slúžiti bohu, služiž jemu v tom svém stavu tak, jakož jest řád toho stavu. Každémuť je buoh uložil zákon v té cestě, kterúž kto volil; služiž tiem bohu, drže úloh boží, kterýž je uložil tomu stavu. Ani, chtě zbýti práce které neb nechuti, má kto chtieti, aby umřel manžel jeho. Poněvadž chtě volil stav manželský, trpiž i nechtě pótky jeho; coť sě je jednú líbilo, nemáť sě potom nelíbiti. Ale ačť jest co těžko, ač praeno v manželstvu, máš pro vieru manželskú vše strpěti a pro božie ustavenie, jenž je chtěl ten stav tak mieti. Neb sám Kristus die: „Nemá pro ižádnú věc muž ženu od sebe pustiti, jediné pro cizoložstvo, a též i žena muže.“ Dieť to svatý Augustin: „Ač má kto ženu bezdětkyni, neb nemocnú, slepú, hluchú, aneb ač by co i jiného přišlo na ni ohavnějšieho, než móž býti vymyšleno kromě cizoložstva: vše pro vieru manželskú má strpěti a s ní býti.“ Ještoť sě rozvodie duchovním právem: to snad proto, že rod neb příbuzenstvie překaza jest manželstvu tomu, neb slib s jiným, neb že muž nehodí sě k manželství, že nemóž jeho dokonati; a když muž ženy cizoložné nebo žena muže cizoložného odbude súdem: protoť manželský svazek nebude rózno, musíť i ten, ješto sě je zachoval, držeti manželskú vieru, a jinde sě nedopúštěti, aneb onomu odpustiti a zase jej vzieti. Máta i v duši věrna sobě býti dva manžely: aby jeden druhému spasenie hledal, od hřiecha odvodě, k dobrému napomínaje, a boha zaň prosě na svých modlitbách; a i po smrti almužnami, modlitbami, obětí kostelní duši jeho pomáhaje.

38. **Tohoto hlasitě nečti před pannami.**

Veliká je strana uhověnie. Ktož v které věci chtěl by komu uhověti, věděti má v té věci, co k nie slušie, který-li jest té věci úloh? Přiházieť sě a v manželství ovšem, že by, chtě libost bohu učiniti, nelibost učinil, nevěda úlohu manželského. Neb jakož die i mistr hlubokých smyslóv, že již, jakž sme od Adama u přirození pošli porušeném, skutek ten tělesný mezi mužem a ženú vždy jest zlý, ač i v manželství; ale v manželství ne vždy jest hřiech, a někdy ač jest hřiech, ale smrtedlný nenie, kakžkoli také by mohl pro veliký neřád býti hřiech smrtedlný i v manželství. Komužť

nenie třeba, nečti tohoto, coť sem napsal pro manžely, nebť sem o tom musil mluviti mnoho a hrubě. A ovšem hlasitě toho nečti před pannami, ani panny čtěte toho; ale mladé ženy i staršie, aby věděly, co je zlé neb co je hřiech v manželství, súkromě, aby sě nestyděly, móžte to čísti neb slyšeti jako pošeptmo, aby sobě z malého hřiechu nečinily velikého, skrze něž by snad u většie zlé vpadly. I slyšeli ste, že sem řekl podle úmysla mistra *sentenciarum*, že ten tělesný skutek vždy jest zlé již u přirození porušeném, ale v manželství nevždy hřiech jest. To je zlé v tom, že odejme panenskú celost, a té výborné zbaví koruny, že pak, by byl i najsvětější, věč nebude dána jemu. I proto vždy jest zlé ten tělesný skutek, že v ten čas ovšem tělesná žádost přemóž rozum a tak ohylí, že potuchne a jako pohasne, a jen tělesenstvie bude bez rozumu nad člověkem panovati; ale proto ne vždy hřiech jest v manželství ten tělesný skutek, neb tré ono dobré v manželství jest: plodnost, viera a svátost. Ktož by, buď muž neb žena, sprostně chtě plod mieti, ten tělesný skutek v manželství učinil, a přitáhl by k tomu manžela svého: tu by ižádného nebylo hřiechu k nikterémuž, ač sě i tělesná přimiesí libost, když jedné nepředčí. Neb ač tu i rozum v ten čas přemóž tělesenstvie, však ona prvnie žádost plodu ke cti božie omlúvá to. Jako v jedení a v pití jest libost, té libosti nelze jest od toho jedenie neb pití odlúčiti; avšak když jím neb pím, chtě živ býti a zdráv k službě božie, ta libost v té pochotnosti hřiechu mi neučiní. Ale kdyby v úmysle předčila libost, tu by nebylo bez hřiechu podle té miery, jakož by v té libosti kocháním ulehl méně neb viece. Tiemžť činem žádost plodu ke cti božie a v manželské počestnosti vymlúvá tu libost v tělesném tom skutku, když však jest v svój čas; nebť mají křesťané časóv k modlitbám určených a k chvále božie ostřiehati, jakož jsú hody velikonočnie do provoda, letniční dnové, neděle, neb tací svátkové znamenití: puost, křížoví dnové, suché dni, advent.

Viera v manželství jest: k jinému loži nechoditi, a ta také omlúvá, že ten tělesný skutek bez hřiecha bude. Jakož bývá, když jsú bezdětci spolu, však pro vieru manželskú mohú beze všeho hřiechu bývati spolu, když to bude tiem úmyslem, aby ižádný z nich neměl příčiny jinde sě dopustiti

pro svú křehkost. Téžť jest to opět jako i o pokrmu v jedení a v pití. Jiesti neb píti jest pro pokrm, pro potřebu těla: však chtě čeleď utěšiti, přiezeň a ochotnost někomu ukázati, mohu bez hřiechu s ním pojiesti, napíti sě, ač mi toho i nenie potřebie ku pokrmu; leč bych velmi upřielišil, neb v svój čas to nebylo, tak by hřiech byl. Takéž tělesný skutek jest, aby plod byl; však móž, né, ať řku pravdu, má v tom jeden manžel druhému povoliti, ač by to zdálo sě i nevčas, nemohl-li by druhý podobně a múdře odvésti od toho. A ten, kto povolí druhého křehkosti, že onen nechce bez toho býti, nehřeší, ale ten hřeší, ktož žádá nevčas. A když v takové nečasy má žena muži povoliti, aby vinú jejie neměl příčiny k cizoložstvu, čím méně, když je čas, má sě žena muži odhryzati! Ani muž čakaj, až by, jeliž žena, řekla: „poď!“ ale jakž ji v tom zná, tak s ní buď, a povrz ji sám, nečekaje, ani jie mnoho prosè; tak s ní buď. Vězte to dobře, že, jakož die svatý Pavel, že nenie v tom žena mocna těla svého, ale mocen jest jeho i muž, aniž muž mocen jest v tom svého těla, ale i žena mocna jest jeho. Dajž muž dluh ženě a žena muži. Neodbývajte sebe, by v tom jeden druhému nepovolil, jediné snad na čas, kdyby chtěli čistě na modlitbách pobýti; a toť by mělo s povolením obú býti. A opět pro vaše nesdrženie navraťte sě k témuž, ať by vás sathan nezavedl. A i svatý Pavel učíť tomu a dieť také: „Lépe jest vdáti sě neb oženiti sě,“ totiž tomu, kto je čistoty těla nezalíbil, „nežli sě páliti,“ v té totiž žádosti povolujíc mysli oblibovánie takového něco, ješto tělesnú žádost roznécuje. Tehdy ovšem lépe jest, majíc ženu, v manželství jsúc, skutek s ní tělesný učiniti, nežli sě s ní v té žádosti oplzati. I dieť opět svatý Pavel: „Přivázáns k ženě, nehledaj rozvázánie!“ Netolikť rozvázánie jest: věč chtieti ženy své prázdnu býti muži, aneb žene muže: ale když na čas, bez vóle druhého, chtěl by býti prázden jeho. A tak jakož žádost plodu v manželství omlúvá, že ten skutek móž býti beze všeho hřiechu, takéž i manželská viera; a ještě snad tiem viece, že plodu chtie, nemá sě toho, nevčas, muž dopustiti. Ale když nechce muž bez toho býti, a nemóž žena podobně odvésti toho, nehřeší, povoléc jemu; né, by nepovolila, shřešila by; ač on shřeší, žádaje.

I toť omlúvá manželstvo, že ten tělesný skutek, ktož, ač jen sám pro svú žádost, v své křehkosti učiní jej s svým manželem, tiem nehřeší smrtedlně; ač i bude hřiech taká žádost a to nečisté zapálenie, leč by ovšem bezpřémně žádal a ovšem nevčas, netbaje boha aneb ustavenie kostelnieho. Ale dopustiti sě s ženú svú i v svátek z křehkosti své, ale ne v tak velikém zapálení, že by to vždy chtěl učiniti, by pak i manželka jeho nebyla, mohlť by to hřiech ne smrtedlný býti. Avšak by nebylo ovšem bez hřiecha pro povolenie tělesné žádosti beze vší jiné potřeby, a čím by byl hod větčí nebo nečas, tiem by hřiech také byl větčí. Tu by pak ten tělesný skutek i s svú ženú v manželství mohl smrtedlný hřiech býti, kdyby, tak sě v tom zapále, chtěl jej učiniti, by pak i nebyla žena jeho; aneb, oslna tak v srdci, kdyby nepoctivě, nelidsky, ne jako obecný běh jest muži s ženú býti, byl s ní v tom skutku, aneb někak kdyby sě zšeředil němým hřiechem, aneb kdyby to učinil v netbání na buoh neb na kostelnie ustavenie, ač by to jinak i lidsky a řádně učinil, ale jako řka: „Nechžť mi mé ženy buoh neb kostel nedá užívati!“ A také páchati toho tak mnoho, chtiec sě tiem honositi, mohlť by i smrtedlný býti.

A tak, i ostyděv sě, ukázalť sem, jakž moha mluvě o tom, že skutek tělesný v manželství, když by sprostně z úmysla byl pro plod ke cti božie aneb z viery manželské, byl by beze všeho hřiechu, a byl by ještě počten mezi ty činy, ješto od boha odplatu vezmú, ale měl by v svój čas býti; a že bude s malým hřiechem, když bude, ač i s křehkosti tělesné, ale řádně s svým manželem, a kdyby s svým nebylo, neučinil by toho. A tak manželstvo jest lékařstvie tělesné křehkosti, že, ješto by smrtedlný hřiech byl kromě manželstva, to v manželství malý bude. A toť jest, že také die sv. Pavel: „Dobré by bylo muži nemieti ženy, ale pro své nesdrženie každý měj svú ženu, a každá žena měj muže svého: muž daj dluh ženě a takéž i žena muži. Neroďte jeden druhému zbraňovati sebe, jedné snad na čas, abyste čistě pobyli na modlitbách, a opět navraťte sě k témuž. A toť, pravím, nepřikazuje vám toho, ale že to jest vám přezřieno pro nezdrženie vaše, totiž aby manželstvo bylo lékařstvie vašemu nezdržení, aby umenšilo hřiech křehkosti.“ A kterým obyčejem byl by ten tělesný

skutek hřiech smrtedlný i s svú ženú, pověděltť sem již; neb podle úmysla s. Augustina takéť jest cizoložník: náramný milostník své vlastnie ženy. A protož, jakož die s. Pavel také jinde: „Ktož požívají tohoto světa, buďte jakoby ho nepožívali, a ktož mají ženy, buďte jakoby jich neměli!“ to jest: náramné milosti k tomu nepřikládajte, ale ve všem bázeň boží držte. A ať řku krátce: Vše je vhod dobro; zléť i s svú ženú dáti sě na přielišnú nečistotu, a také zlé od své ženy dáliti sě přieliš.

39. **Hospodářóm, hospodyniem a čeledi naučenie tuto.**

Kdež jest manželstvo, tu je hospodář, hospodyně a čeleď někaká; a tak i o těch třech staviech podržím řeči. I řku najprv o hospodáři, že má jako slunce v svém domu býti podle onoho výkladu snu, ješto byl viděl Jozef ve sně slunce, měsiec a hvězdy, a Jakob patriarcha, otec jeho, vyložil to: že jej slunce znamenává, ješto je byl hospodář; a měsiec mateř Jozefovu, že je hospodyní; a hvězdy bratři jeho, ješto byli jako čeleď pod hospodářem a pod hospodyní. I vidíme, kak je slunce v svém světlu zřědlno, a i měsiec od něho jest světel, a bláto vysušuje po ulicech: takéž hospodář jmá v svém domu v bázni božie zřědlen býti i v jiných šlechetnostech, aby byl hospodyni a jiné čeledi k dobrému příkladu a k naučení dobrého; a aby jím hospodyně v rozumu a v múdrosti jměla osviecenie i jiná čeleď. A ačkoli každému jest třeba rozšafnosti, směrnosti, síly mysli a spravedlnosti ve všech věcech, avšak čím je kto zřědlnějí mimo jiné a vyšieho stavu: viece jest jemu potřebie těch čtyř ctností, neb viece má potek viece zpósobiti, a jeho obmeškáním neb nemúdrostí viece by jich zahynulo. Protož že je hospodář najvětší v svém domu, a jest hlava všie své čeledi: najviec jest jemu těch ctností třeba. Kdyžť hlava neduží, ve všechť údech nebývá statka. I jestiť v zlém i v dobrém třeba hospodářovi těch zvláště čtyř ctností: aby opatrně zbyl zlého a, směren jsa, aby, neupřieliše v něčem, v neřád nezašel, a silnú myslí aby zlé přemohl; a aby spravedlnost zachoval ve všem, v dobrém také potřebie jest opatrnu býti, aby dobré k užitku přišlo, a nevyšlo nesměrností z úlohu svého, a aby držáno bylo silnú myslí, a to vše aby bylo v spravedlnosti.

Nebť má býti hospodář i každý, ktož jinými vládne, ve všech svých skutcích opatrně, silně, spravedlivě směren; směrně opateren, silen, spravedliv; silně spravedliv, směren, opateren; a spravedlivě opateren, silen a směren. A kteréhož koli z toho čtvera nedostalo by sě, to bez toho nebude dobré, ješto by s tiem bylo dobré. I jest to čtvero z múdrosti; protož třeba jest múdrosti hospodářovi. A i to je múdrost: véděti, že múdrost jest dar boží, i žádati jie od boha najprv, a pak i tudy sě k nie táhnúti, jako je buoh k nie cestu zpósobil, slyšeti múdré; neb tak die písmo: „Múdrý, slyše, múdřejí bude. Daj múdrému příčinu a múdřejíť bude.“

Co jest rozšafnost neb opatrnost. 40.

To jest najvětšie rozšafnost každému a najprvnějšie: většie dobré vážiti dráže, a pro menšie neztracovati většieho. Tehdy každý hospodář tu vezmi rozšafnost najprvé v srdce, aby po dobré tohoto času, jemuž jest minúti, věčného dobrého neztracoval. Né, i po tom stój, aby, v tomto jsa životu, zaslúžil věčné cti a chvály v životu věčném. Ne tak nlnúti k těmto libým věcem světským, že by ony jím vládly a ne on jimi; ale ku potřebě světských věcí požívati a věčného dobrého dobývati, v pravdě bydle, milosti božie hledaje, cti a chvály u věčném životu zasluhuje, toho jsa pilen, což slušie k stavu jeho. A když hospodář najprvnějie mysl svú v pravdě a v bázni božie ustanoví, potom lépe móž vésti dóm svój veškeren.

I máť hospodář v tom býti rozšafen, aby vždy trój čas jměl před očima: jeden minulý, druhý budúcí, třetí přítomný. Tomuť je Seneca učil: Má pomnieti, co je bývalo, co je z které věci vycházelo, neb štastnýť jest, kohož škoda jiného učiní múdra; má i ten čas obmysliti, kterýž potom bude, v němž mohú dobré i zlé příhody potkati, přijdú-li zlé, aby je snesl, pakli dobré, aby sě v nich nezapomněl. A ten čas, v němž jest v kterú chvíli, tak má obmysliti, aby jej podle toho, jakž záleží, v některý užitek přivedl, k času budúciemu chystaje sě. A toť jest hodné i potřebné tak v běhu duchovniem, jako v světském neb v tělesném.

41. **Že nemá hospodář netbavý býti.**

Toť také řku: Hospodář, kterýž jmá čeleď obmysliti, nemáť sě tak bezpřémně na duchovnie jen věci odložiti, jakž by netbal těch tělesných, k nimž právem svého stavu jest přivázán. Ani má pro tělesnú neb světskú práci tak s mysli pustiti duchovenstvie, jakž by po věčném životu nestál a boha netbal. Pakli by tbal na buoh, slúžil by bohu, ale ne pro věčný život, než ať by zde buoh dal za tu službu ščestie světské v sboží, ve cti, aby zde v tom mohl rozkoš jmieti a svú libost: i toť by nebylo tbánie na buoh. Ktožť tbá na buoh, ten jen boha samého hledá, chtě sě jemu slíbiti, aby jej mohl věčně jmieti, a táhneť k tomu všiem tiem, což jmá.

Býváť i to, že někdy hospodář některý myslí zbaviti sě hospodářstvie dřéve času, pravě sobě, že neslúží bohu, snadť tomu nerozumě, že jest to bohu slúžiti: svój stav neb úřad u vieře a v pravdě vésti ke cti božie a ku potřebě jiných svých bližních. Velíť s. Petr: „Kto je nad jinými, aby to pósobil snažně.“ A dieť i svatý Pavel: „Ktož o svých a najviec o domáciech péči obmeškâ, horší jest, než nekřesťan; neb nevěren jest. Svázán si, nehledaj rozvázánie.“ Řečenoť jest biskupu jednomu, a toť psáno stojí v decretálech, když chtěl vzdáti biskupstvie, aby mohl v pokojném nábo-ženství kochati sě s bohem: „Kto to vie, přijme-li tě Kristus k svým nohám, jako Mariji Majdalénu, když nechceš proň s Martú pracovati?“ Mnozíť sú čest i sbožie vydávali, chtiec prázdni býti, úřady vzdávali, sbožie ustupovali, avšak nemohli prázdni býti, a mnozí také proti tomu oddechli v pokoji, když buoh zbavil je takových prací. I řeklť sem a řkuť: Jsi-li svázán, nehledaj rozvázánie! s čáky pobuď v práci do času, ažť buoh i dá ty příčiny a dochováš ty, kterėžs dlužen odchovati. A řkuť také: Paklis rozvázán od takových prací, nesvazuj sě. Dieť svatý Pavel: „Ižádný, ktož chce jako rytieř, totiž statečně, slúžiti bohu, neobvazuj sě světskými věcmi, aby tomu sě slíbil, jehož jest volil. Pakli je kto v té práci již hospodářské, zachovaj sě v pravdě k bohu, v ščestí i v protivenství, v sboží i v chudobě.“ Dieť žaltář: „Bude-liť sbožie přibývati, neroďte srdce přikládati.“ Nenieť sbožie těm zapovědieno, ktož sú sě jeho zvláštním slibem neodřekli, a v ty stavy a zákony nevešli, ješto jsú na to ustaveni, aby

ižádný neřekl, by co jeho bylo, ale ač by co jmieti mohli, aby to všech obecné bylo, a jich starosta aby byl nad tiem, a z toho dával každému potřebu, pokrm a oděv, jakož by slušalo na koho. Ale by kto, i z světských, sbožie najviec miloval, v sboží jměl svú naději: toť jest každému zapovědieno, nebť to nenie jisté a pravé sbožie. Dieť Seneca: „Mnohým, že sú nahromáždili mnoho sbožie, nebyl konec jich hubenstva, ale jedné proměna; aniť sú jen ti syti, ješto mají mnoho sbožie.“ Protož v boha jest ufati, ale ne v sbožie. Avšak obecného božieho zpósobu má hospodář držeti sě: nemá chtieti, by jako divem jměl potřebu, nechovaje, neobmýšleje, když jest čas toho. Móžť i poklad jmieti podle svého stavu pro rozličné příhody. Cožť poklady aneb sbožie hyzdí písmo, toť přielišnost v tom hyzdí, a srdce veliké k němu přiloženie, a v něm naději velikú jmieti a velikú skúpost, že by i v almužnu neudielel jeho a ke cti božie, aneb ješto ti po sboží stojie, ješto nemají po něm státi podle svých stavóv. Svatý Bernart psal jest list rytieři jednomu, vele, aby zachovával pro zlé příhody a utrpěl některého, aby neochudl, a řekl i to jemu: „Většieť jest hanba zahynúti, než utrpěti; lépeť jest i hladu potrpěti, než zbýti dědictva. Avšak než by na tě lichva rostla, radějie uprodaj něco, aby pak neztratil všeho.“ A také psal jest v tom listu i viece takového: o psiech, že jest větší náklad na ně, ktož pro lov jich chová, než užitek. A i viece psalť jest takového v tom listu muž boží, jesto slušie k opatrnosti hospodářské; neb i múdrost neb opatrnost tohoto světa, když slúži pravé múdrosti a nepředčí před ní, potřebnať jest, jako donidž své paní děvka slúží.

Že hospodář má rozumný býti i v tělesné i v světské múdrosti. 42.

Nejen duchovnie múdrosti potřebie jest hospodářovi, ale také světské i tělesné, když by před duchovní nepředčila, duchovní slúžila. Najprvé hospodář má hledati královstva božieho, a tomu ku pomoci móžť podle svého stavu cti hledati, sbožie držeti, pohodlé tělu učiniti; ale hledaje, aby v ničemž neupřielišil proti pravdě. Móžť hospodář i se zlými obierati sě, kterýchž je nevyvrhl kostel kletbú z obce. A i Lot byl dobrý a se zlými bydle. A die Korintským svatý Pavel: „Psal sem byl vám, abyšte neobcovali s opilci, s la-

komci, s neřádnými," jakož on toho zlého i viece vypravuje. Pak die: „Nemienímť, by s takovými, ješto k tomuto světu přislušejí, neobcovali, neb s světa by musili sníti," totiš žeť jich jest plu svět. Ale jest-liť ten, ješto bratr slove, takový zlý, s tiem ani pokrmu beřte. I musíť hospodář, maje s světem činiti, obcovati i se zlými, s nimiž však kostel nezapověděl jest obcovati. Ale viz, aby nechválil jich zlosti, ve zlém jim nepochleboval; aniť velím toho kárati, ještoť k kárání tvému nepřislušie. Dosti jej káraš, když toho nečiníš, v němž jej vidíš zle činiti, ani chválíš jemu toho. Pomni také, žeť die písmo: „Nebývaj zlým nepřietel, nebť jich jest mnoho; ani buď přietelem mnohého lidu, neb ve mnoze mnoho zlých bývá." Mním, že tu písmo mluví o zvláštní nepřiezni neb přiezni, neb pak die také: „Měj těch mnoho, s nimiž by pokojně bydlil, ale ze mnoha řiedko vybeř, jehož by mohl přietele a radcí mieti. Mnohýť sě ukáže přietelem a nejsa; mnohý, byv přietelem, promění sě. Móžť hospodář múdrý, nébrž i má podle svého statku počestně sě jmieti u ztravy, u rúcha, u čeledi, a ne špatně ani velmi hrdě. A tak hospodář múdrý ve všem boha měj před očima, a žádaj od něho té múdrosti, jenž by jej zvedla v cestě božie, jež by jej držala v pravdě, a s ním úřad jeho zřiedila v boží libosti.

43. **Že hospodář v svém domu má zlé staviti.**

Máť pak hospodář v svém domu tiemto činem býti jako slunce. Slunce zahřievá, svietí a bláto vysušuje po ulicech: takť dobrý hospodář, bude-li rozniecen v božie milosti, slúže bohu, k témuž roznietí příkladem svým i svú čeleď, a osvietí ji v rozumu přímluvami rozumnými, a svú snažnú opatrností zatratí neřádnú pokútnú milost ze všech kútóv domu svého, jakož slunce bláto zatracuje po ulicech. Máť sě i na to hospodář řádný ustrčiti, kak jest pilen oráč role, z niež čaká plodu semene svého. Tu ji klidí, tu jie žádá od boha dště časného, tu ji pleve a tratí v nie kořenie a bylé škodlivé. Takéž hospodář má zvésti svój dóm, ženu i čeleď jinú, aby pak dietky jeho, čest a šlechetnost vidúc před sebú, to vložili v srdce; neb čímž naplníš nový hrnček, tiemť rád zapáchá. Protož braň hospodář v svém domu řečí nekázaných, lží, svárov, kostek, krádeže i všeho takového, ješto je ohyzdné,

na toť jest pánem v své čeledi, a některého zlého pomalu ujímaje z obyčeje, a některého ihned shola nedopúštěje, nebť je jedno horšie, než druhé. Avšak najprv pokus sě, aby dobrotú, což by mohl, odvedl; pakliť dobrota nepomóž v tom, co je pilné, ukaž přísnost. Slušiet vždy pomnieti, ješto písmo praví o onom Héli, že dobrý byl sám, ale synové jeho zle činili, a on řiekal jim: „Zle číníte!“ avšak, že jim přísně zlého neobránil, tiem zavinil hněvu božieho, a dán takovým ku příkladu, ješto své čeledi nebránie přísně, vidúc, že zle činie. A co pak, budú-li i sami své čeledi příčina zlého? Avšakť to vždy řku: Viz hospodář, aby v nevelmi střěhl sě hněvu prchlavého, a v pilném, nemóž-li ovšem zbýti hněvu, uskrovni jej. Takéť die písmo: „Neroď býti jako lev v svém domu, chtě čeleď svú vyvrátiti; nebť nenie to snadné, byť každý některé své vášně neměl.“ I býváť, že nechtě někomu něčeho, ješto nebude velmi škodné, přehověti, viece jej zkazíš, aneb jinému budeš škodnějšieho přehlédati. Takť jest v lidech mysl sobě volna, že často spieše dá sě dobrotú k něčemu přivésti, než pod bezděčí přitáhnúti. Protož hospodář ihned o každú věc s čeledí svú ukrutně sě nezavražďuj. A dieť s. Petr i svatý Pavel, „aby mužie nebývali k svým ženám ukrutni,“ a svatý Pavel velí otcóm, „aby synóv k hněvu nepopúzeli,“ aby synové nebyli lehké mysli skrze to proti otcóm. O služebné pak čeledi die Job: „Co učiním, co odpoviem, když buoh vstane, aby súdil? Budu-li s svým sluhú neb svú děvkú pohrdal v súd podniknúti? zdali je buoh i mne i jich neučinil?“ I jestiť múdré opatrnosti třeba hospodářovi. A také ne tak nemúdře hospodář miluj ženu, děti, čeleď, až by pro ně zle dobýval sbožie neb zle držal, aneb kakžkoli odstúpil pravdy. Neb takéť jest božie zpósobenie: cožť kto zde přieliš miluje a neřádně, na toť příde naposledy, žeť jej má mrzeti přieliš; ale v pravdě milost, tať ostane. Milujž tak hospodář svú čeleď, až by hledaje, co jest jí hodné, zaslúžil i s ní božie milosti. I máť z dobroty svú čeleď hospodář napomínati, aby na bóh pomněli, křesťansky živi byli, časem svým do kostela chodili, slova božieho poslúchali, svátky ctili; a pravé jim, co kterým hodem pamatujem, co mieníme svátky světiec, a tak i jiné obecné křesťanské věci. Má je i v světském běhu učiti a vésti, aby svój posel uměli, aby sě i jiným hoditi mohli.

44. **O zádušních službách.**

To také měj hospodář na paměti, co je starý Dobeš učil syna, mieně jej hospodářem po sobě ostaviti: „Kdyžť bóh mú duši vezme, pochovaj mé tělo, a jměj v poctivosti matku svú po všecky dny života svého. Pomnieti máš, co je trpěla pro tě v svém břiše noséc, a kdyžť i ona dokoná čas života svého, podle mne ji pochovaj. A jměj v mysli své hospodina po všecky dny života svého, a viz, aby hřiechu nikdy nepovolil, a božieho přikázanie nepřestúpil. Čiň almužny z statku svého, a tváři svej od ižádného chudého neodvracuj, a tak i božie tvář nebude od tebe odvrácena. Buď, jakž móžeš, milosrden: budeš-li mnoho mieti, dávaj hojně; pakli málo, uděl rád i z toho mála. Tak sobě shromáždíš dobrú odplatu v čas potřebný. Almužnať ze všelikého hřiechu i od smrti vysvobozuje a nedopustíť duše, byť šla ve tmu. Budeť veliká naděje almužna před najvyším bohem každému, ktož ji činí. Varuj sě od všelikého zprzněnie v smilné nečistotě, a kromě své ženy nikdy sě jinde nedopúštěj. Nikdy nedaj pýše v svém srdci a v své mysli panovati, z nieť jest počátek všeho zlého. Ktožť kolivěk tobě co podělá, ihned jemu daj mzdu jeho: mzdy dělníka svého nikoli u sebe neostavuj. Což by nechtěl, byť jiný učinil tobě, viz, aby nikdy jinému nečinil toho. Chléb svój jez s lačnými, a rúchem svým přioděj nahé. Chléb svój a víno postav na hrob spravedlivého, a neroď jeho jiesti a píti s hřiešnými. Radu beř vždy od múdrého, v každý čas chval boha a pros jeho, ať tvé cesty zpósobí, a ať vždy v něm budú tvé všecky rady.“ Ale snad nerozumiete, co je to: „víno a chléb na hrob postaviti, a s hřiešnými nejiesti toho.“ Byl je toho obyčej, jakož jsú nynie služby za mrtvé, že na hroby stavěli chléb a víno, a to jedli a pili, snad s chudými najprvé, až v obyčej vešlo, že to jedli a pili zovúc sě k tomu a kvasy v tom jmievali, až sě někdy i zpíjeli, a proto je to sešlo. Praví svatý Augustin o své mateři, že byla prostě šlechetná žena, velikú milost k těm zádušným službám měla, to víno a chléb na hroby tak stavějíc, a s chudými jedúc a pijíc. I diví sě jie svatý Augustin, že tak je snadně ostala toho, když počal toho brániti svatý Ambrož v svém biskupství, a die: „By kto jiný byl toho bránil, snad

by nebyla toho tak brzo ostala; ale že je srdečně svatého Ambrože milovala, jakž počal brániti toho, ihned toho ostala.“ A tak z toho, že die Dobeš starý synu svému: „Chléb svój a víno své postav na hrob spravedlivého,“ totiž tiem pocti i mrtvých, ještoť sú spravedlivě a šlechetně živi byli na světě; a že die: „a toho neroď jiesti a píti s hřiešnými,“ totiž nezov k tomu neznabohóv, ale dobré a šlechetné: my móžem k svému obyčeji takové vzieti naučenie. Když svým předkóm činíme zádušnie služby, abychom v pýše světské toho nečinili a v obžerství s neznabohy nekvasili, ale abychom v božie milosti s bohobojnými aneb s chudými, jimž by toho třeba bylo, jedli a pili, mrtvým slúžiec. Kaká je to útěcha, když živí svú hrdost ukazují a chlúbu, obžerstvo plodie, zpravují živé i mrtvé, klevety pósobiec, a málo neb nic na buoh pomniec, a tak, celý den kvasivše, pojedú rózno, zpivše sě druzí. Opilá dobrá družina chvalte ty služby! jáť by radějie dobré chválil.

O posledniem rozkázání. 45.

Učil také svatý Bernhart onoho rytieře v tom listu, ješto psal jemu, řka: „Když poručenstvie, totiž poslednie rozkázánie, činiti budeš, prvé obmysl služebníky své, než kněži“; neb totiž každý to, co je komu dlužen, najprvé má dáti a potom almužnu dobrovolnú. A opět tu die svatý Bernart: „Raději bohu poruč duši svú než dětem.“ Takť já tomu slovu rozumiem: aby tak živ byl, tak sě hřiechu varoval, aby mohl umieraje svobodně bohu duši svú poručiti. Neb obmeškáš-li sě a zadržieš cizieho, neb to zadržíš, jehož by neměl zadržeti, a poručíš to dětem, aby to oni navrátili, a za tě almužny činili: snad obmeškán budeš, buděť jim tak mnoho třeba, jako tobě. Protož nedrž cizieho, a z svého čiň almužny, donidž móžeš, donidžs při smysle, svú čeleď a své děti obmýšleje. Neradímť toho, by, umřieti chtě, v to své děti zavázal, ješto by jim těžko bylo; neb i sami za sě budúť dlužni oběti činiti a almužny podle svého statku, kdyžť vládnúti budú.

Máť hospodář za svá mnohá obmeškánie pro světskú práci almužny činiti i oběti, pomáhati chudým, nedostatečným sluhám božím, ješto ve dne i v noci vedú službu boží, hodiny pějí, mše slúžie, prosie boha za své dobrodějce, nahrazují

světského lidu v duchovních věcech obmeškánie. Na toť jsú jedni i druzí v svaté cierkvi, aby jedni, s duchovnímí věcmi sě obierajíc, jměli od druhých pomoc v tělesných, ješto, pósobiec tělesné věci, nemohú bez obmeškánie v duchovních býti; a oni, nemohúc pro duchovnie věci v tělesných pracovati, aby za ty prosili boha, ješto je svú tělesnú prací od tělesných nedostatkóv ohrazují svými štědrými almužnami. Protož všeckoť písmo k almužně ponúká, a protož, aby to lépe mohli hospodáři činiti, dobré jest jim varovati sě velikých nákladóv na světskú marnost a pilnu býti hospodářstvie. Neb s. Pavel ponúká, aby lid obecný i dělal na to rukama svýma, aby měl, co by dal nedostatečnému ku pomoci.

46. **Tato řeč jest k hospodyniem.**

Jakož jsem k slunci připodobnal hospodáře, takéž hospodyně jest jako měsiec; neb jakož od slunce světel bývá a jest měsiec, tak hospodyně ctná ctí svého hospodáře. A to jest znamenité do měsiece: donidž jde po slunci, dotud roste v svém světlu; ale jakž počne před sluncem jíti, tak bude světla jeho ubývati. Takéž donidž jde po muži hospodyně, nepředčiec před ním, dotud v své cti roste; ale bude-liť předčíti před mužem, nectí jie to, tiemť hynúti bude v své cti. Mnohé ženy mnie sě múdry a bude některá muže lehce vážiti; nectíť jie to, neboť božím zpósobením muž nad ženú má panovati, a k tomuť ponúká i napomíná svatý Pavel, aby ženy svým mužóm poddány byly.

Jest také múdrost každé ženy: pilně sě varovati, aby žádnými čáry, žádnými kúzly a žádnými pověrami viery pravé křesťanské neprznila, ani léky kterými babími, ale boha milovati a potom muže, a býti pilnu hospodářstvie, s mužem dobrotivě a věrně vókol jíti, helmbrechstvie nechati a netbati, ve všem sě vystřiehati zlého slova. Móžť sě pěkně mieti a počestně podle statku svého k libosti muže svého, ale byť helmbrechticí a tanečnící slúla, toho sě střež! Máť i to dobrá hospodyně obmysliti: matky-li božie lépe jest v pokoře následovati, čili Evy v hrdosti, ješto, chtiec slovútna býti a jako buoh věděti zlé i dobré, v té hrdosti srdce přestúpila božie zapověděnie. A toť také řku: dobrá bohobojná hospodyně

máť sě i s čeledí dobrotivě obierati, ne ukrutně, pomniec, že sú také lidé, jako i ona.

Čím sě má slíbiti žena muži svému. 47.

Patera jest věc, jížto móž hospodyně muže svého, aby ji miloval, přitáhnúti. Tomuť sú učili přietelé onu Sáru, mladého Dobeše ženu, púštějíc ji od sebe s mužem. Tu odvedše ji u věrné milosti tomu ji učili: Najprvé aby ctila svekru a svekra, neb každému jest milo viděti čest svých přátel. Protož velmi tiem obrátí žena muže k sobě, když bude ctíci přátely jeho. Protož ihned žena i za mladu buď při sobě, aby ani v řeči ani ve jhře nic takového neukázala, ješto by tiem lacino vážila muže svého neb přátely jeho; ale vždy v čest měj muže i přátely jeho, a též od něho i od nich mieti budeš.

Třetiemu ji učili, aby při čeledi snažna byla, totiž v bázni boží vedla je ke cti, k múdrosti, k jich dobrému, k kázni, aby uměli svój posel, aby potom sobě i jiným mohli sě hoditi, a aby potřebu měla čeleď jejie v pokrmu a v oděvu. Nebť praví také jiné písmo o silné a statečné ženě: že všecka jejie čeleď dobře je oděna, nebude sě báti studenosti sněžné.

Čtvrtému ji učili, aby o domu snažnost měla, totiž aby jej čistě měla ne šeředně, a aby v něm byla ta potřeba, ješto ji hospodyni dobřc slušie obmysliti, aby to vše nebylo šeředné ale čisté, a také aby dóm jejie nebyl zšeředen pokútnými milostmi, šeřednými mezi děvkami a pacholky. A i toť mienί písmo ono, ješto die, že „statečná žena znamená stezky domu svého.“

Páté napomínali ji, aby ve všem střěhla sě slova zlého. Tať sě nevystřeže slova zlého, ale věč s ním před lidmi ostane, kteráž, ač i jedinú, dopustí sě čeho šeředného, když sě v tom pronese. Neb ktožť bude jedinú zlý, jest naň domněnie, by vždy zlý byl. A také viz šlechetnú Zuzanu, však pro svú neopatrnost došla byla zlého slova, tak o nie praví písmo, že ti nečistí vehoz byli do jejie domu a vídali ji, ana chodí před nimi, i zapálili sě k nie v žádosti. Chodila do sadu procházet sě, mýti sě tu chtěla v sadu, sama ostala, poslavši děvečky své od sebe, a tak došla byla zlého slova a nejsúc jinak vinna. Ale že byla žena statečné mysli, viece sě

boha bála, než i smrti: pán buoh vyvedl ji z toho a očistil i před lidmi, ale těžkú měla přeplachu skrze tu svú neopatrnost.

Ale čtem o Judith vdově, že die o ní písmo: „Ač byla i krásna i bohata, však nebylo, by kto o ní řekl které zlé slovo. Neb sě velmi bojéše boha, bydléše, súkromě od hluku lidského, na svrchniem ponebí domu svého s děvečkami svými.“ I toť také řku: ačť hospodyně velikých almužen nemá činiti bez vědomie muže svého, však móž skrovnú věcí činiti skutky milosrdné, a toho nemá jie muž brániti, móžť z diela svých rukú uděliti nedostatečnému. Neb tu, ješto je psáno o statečné ženě, kteráž je znamenala stezky domu svého, a čeleď jejie oděna je dobře, že sě nebojí sněžné studenosti; také je řečeno: „Nejie chleba prázdna, drží sě přeslice, svoji ruce ztáhla je k chudému“; totiž dává chudým svatú almužnu. Takovúť by chválil muž jejie a správně miloval, nebyloť by jie třeba jinými kúzly hledati milosti na svém muži. A nad to buoh nezapomeneť odplaty dáti dobrému naposledy. A toho všeho dobrého počátek jest bázeň božie. Kteráť hospodyně bojí sě boha, ničehožť z toho neobmešká, a snažnost to drží, pokora ostřiehá toho, a stálost v tom dokoná to a přinese čest a chválu v odplatě věčné.

48. **Řeč dobrá čeledi.**

Jakož svět ozdoben jest sluncem, měsiecem a hvězdami: takéž dóm hospodářem, hospodyní a čeledí ozdoben bude, když by byli v svých řádiech, jakož sem řekl toho něco hospodářóm a hospodyniem. A tuto chci také čeleď napomenúti, v čem by sě líbili bohu. I dětiť hospodářovy čeledí miením, jakožť die to i s. Pavel: „Dědic, mal jsa, nemá od sluhy rozeznánie.“ I máť lid čelední v domu svietiti sě ctnostmi a šlechetnostmi, jakož svietie sě svým bleskem nebeské hvězdy. Má najprvé držeti pravú křesťanskú vieru, neporušenú jinými bludnými pověrami, léky babími neb kúzly, má v jediném bohu nadčji mieti dobrého svého, má boha vším srdcem nade vše milovati. A pak z toho má ve cti, v kázni, u věrnosti, v pravdě, v bázni božie, v svornosti spolu v dobrém zřědlen býti, každý najprv toho jsa pilen, což zvláště přislušie ku poslu jeho a k jeho práci, ve všem takovém ho-

spodáře poslúchaje, i kdyžť káže, v čem kterého svého úředníka poslúchati. Neb někdyť musí viece býti vladařóv při většie věci, že bude onen ono, a druhý druhé pósobiti. A jakoť jsú hvězdy většie i menšie, takť musí býti i v čeledi. A kto je srdce šlechetného, pokorného, ten drží ve všem svého staršieho poslušenstvie, a tomu sě neprotiví, ač mu jest kázáno jiného čeledína poslúchati; ale hrdý spurný velmi hřešie neposlušenstvím. Bývá, že někdy otec, vida děti neposlušné, nesmie jim něco, ješto by chtěl, rozkázati, boje sě, by nebyli pro neposlušenstvie viece vinni; aneb hospodář čeledi, nevolnost jich vidá, a nechtě jim neliboti učiniti. A tak opak bude zpósob boží, že větší bude sě báti, by menšiemu svým rozkázáním neliboti neučinil, a menší nebude sě báti nevolnosti proti rozkázání toho, ješto je nad ním, ukázati. Protož buďte hotově a mile těch poslušni, kteřížť jsú nad vámi ustaveni. Vzácnost jest bohu, ktožť drží pokorně poslušenstvie.

Kak mají služebníci mieti sě k bohu. 49.

K tomuto tak obecnému znamenajte, kak sě máte k bohu mieti, kak k svým pánóm neb hospodářóm, a kak sami k sobě mezi sebú. Tiem jste najprvé bohu dlužni, aby srdcem, ústy i skutečnými činy ctili boha, a ovšem pak, aby ižádný nepomyslil, ani promluvil, ani co učinil, ješto by sě zdálo k necti bohu. Neb ačkoli buoh jest tak veliká věc, že nic nemóž necti jemu učiniti, ani cti jeho přivětšiti; však ktož by v srdci svém pomyslil k necti jeho neb ústy promluvil, neb skutkem učinil takového něco, pomstilť by buoh nad ním toho. Né, i vieceť řku: Poněvadž na to je buoh člověka stvořil, aby ctil boha srdcem svým, ústy svými i činy svými skutečnými; nebude-li tbáti toho, bude hoden pokuty, že by toho, co je dlužen, neučinil. A také ktož jej uctí, to učině, k němuž jej jest pán buoh stvořil, nebudeť obmeškán v odplatě. A v tom obém věčná jest čest božie: i že msti křivdy a že odplatí pravdy a šlechetnosti. Protož kto chtie, práce zbudúc tohoto světa, věčnú radost v nebesiech mieti, mají najprvé svým srdcem táhnúti sě k bohu: z milosti naň zpomínajíc, od něho pomoci srdcem žádajíc ke všemu, což činiti mají, milujíc jej, obmýšlejíc moc jeho všemohúcí, múdrost

jeho rovnú moci, a dobrotu, ješto je ve všem. A což kto má, ješto je dobré, zdravie, sílu, rozum i cožkoli, všeho srdcem vděčen buď bohu. A pakli potká koho i protivné, jměj to v srdci, že je to buoh pro lepšie učinil, a ještě méně přepustil naň, než přepúštie na mnohé jiné i najlepšie. I slušieť zlá nečistá myšlenie a marná vyvrci z srdce, brániti sě jim, k tomu táhnúc, aby dobrá myšlenie v srdci byla. Neb chce-li kto čisté, dobré vody ve čbánek nabrati, má prvé zlú nečistú ven vylíti a čbánek čist učiniti.

50. **Ústy také.**

Majíť také i ústa srdci sě vrovnati v chvále božie, neb die s. Pavel: „Srdceť má pravdu za pravdu, protože je tak, jakož vie neb věří, aby člověk práv byl v tom, ale ústy má toho vyznánie býti, totiž časem svým té pravdy, bude-li toho potřebie. Protož jdi z úst vašich chvála božie, modlte sě jemu, proste pomoci jeho ke všem vašim potřebám, dieky jemu vzdávajte, a vždy jej v ústech mějte i v zámutce i u veselí. Dieť s. Pavel: „Vezměte duchem svatým naučenie aneb naplněnie, mluviec spolu chválu boží, zpievajíc duchovnie piesně, veseléc sě v hospodinu.“ A dieť žaltář o těch, ješto k bohu slušejí: „Veselenie božie v hrdle jich,“ totiž v svém veselí o bohu zpievají, o bohu mluvie. „Kto je z země,“ die čtenie, „o zemi mluví.“ Protož ostaňte nečistí, nedražďte sebe smilnými piesněmi, a nemluvte řečí nekázaných. Ó, kakť jest nemúdré! ohavně, břidce, nekázaně mluviti. Tak by sě slušalo střieci takových řečí, aby úst svých nezprznili jimi, ani čie mysli, vpustiec ji v uši jeho, jakož sě zlé jedovaté krmě střehú lidé. I kak bude kto těmi ústy chváliti boha, ješto jsú zprzněna zlú, stydkú řečí? Kakť lajna neb jiná nečistota mrzkú čieši učinie a ohyzdnú, když v ní budú, že i dobré pitie nebylo by z nie libo: takéž z úst šeředných, z nichž jde řeč stydká, nenieť vzácna i chvála božie. A toť die s. Jakub: „I móž-li studnice jedniem pramenem hořkú a sladkú dáti vodu?“ I jestiť nestydatý jazyk ohyzdná věc, a mnohoť zlého zlý jazyk činí; nemaje kostí lámá kosti. A řiekají: „Jazyk hlavě nepřeje“; neb i hnáty i hlavu zbíjejí pro zlý jazyk. A divné jest, coť to komu činí dobrého z svých úst šeředná, břidká slova vy-

pustiti, láti, poklínati? Ktožť takové šeředné věci mluví, znamenieť jest, že nenie z královstva božieho, v němž nic nenie šeředného; ale slušieť k ďáblovu královstvu, v němž jest všeliká ohavnost. Neb jakož jest po řeči znáti, kto je z Rakús, z Moravy, z Čech, z Polsky: takéž znátiť jest, že je ten z ďáblova královstva, ktož tak mluví šeředně a neřádně. Také je znáti po jazyku, v kterém vepři jest nečisté maso a uhřivé: takéž jazyk šeředný ukazuje v člověku nečistú mysl a šeředmú. Protož neobykujte šeředné řeči, pakli je kto vzal ji v obyčej, tu ohavnost, é, přemóž zlý obyčej dobrým!

Skutky také. 51.

Máte i skutky dobrými milosti božie hledati: časem svým ke mši chodiec, na kázanie, k nešporu, postiec sě, klekajíc před bohem, ofěrujíc, almužny dávajíc podle statku, z mála málo, jakož buoh daroval koho, a což mohúc činiec pro buoh, v němž by viděli vóli boží. Neb když lid dělný netbá na buoh, co je jiného, jen jako dělný dobytek? ješto dotud dělá, dotud pracuje, až i ztepú jej, a toho, co je dělal neužive. Protož dieť žaltář lidem: „Neroďte býti jako kóň a mezek, v nichž nenie rozumu, ale vy, totiž dělajíc a pracujíc, čiňte to v boží milosti, boha hledajíc, bohu slúžiec, tak své práce diela svého uživete, a nebudete poddáni smrti věčné. Nemóžte-li jako bohatí a jako prázdní jmieti jiných dobrých činóv, toť vám buoh za dobré obrátí, když, chtiece sě slíbiti jemu, budete sě hřiechu střieci, a věrně svú práci ponesete a svú službu, činiec to vše ve jmě božie, a přetrpiec, když vás co nelibého potká. Buoh viece váží, proč kto co činí, než co činí v takých věcech, ješto zlé nejsú samy v sobě, a nejsú bohem zapověděny.

Kak sě má čeleď k hospodě mieti. 52.

Čeleď také k hospodě své má věrna býti srdcem svým, ústy i také skutkem. Tak najprvé srdcem, aby hospodu svú milovali a, hrdost vyvrhúc z srdce, pokorně a mile poslušni jich byli. Nic jim v tom nezáviďte, žeť jšú nad vámi, toť jest tajný zpósob boží, proč je to tak chtěl mieti. Ale to brž vězte, že kratší i rovnější i bezpečnější cestu máte

k bohu, poslúchajíc a v pokoře slúžiec, nežli oni, přikazujíc a panujíc. Dieť písmo: „Menšiemu stane sě milosrdenstvie, ale mocným nastanú mocné muky,“ totiž pohýřie-li. Dieť také vám svatý Pavel: „Za to jmějte, že sú hodni od vás všie cti páni vaši.“ A to je těm řekl, jichžto páni pohané ještě byli, neznajíc boha, aby oni, jsúc křesťané, proto nehrdali svými pány, ale v čest je měli pro jich panské dóstojenstvie po tom stavu. A pak těm, kteříž jměli křesťany pány, die také: „Ačť jsú vám bratřie v hospodinu vaši páni, nehrdajte jimi, ale tiem je viece milujte.“ A tak i nynie, ktož mají pokorné šlechetné pány, proto nemají hrdati jimi, ale tiem viece mají je milovati a výše vážiti. Pakli někdy unáhlí sě pán proti komu, nevaž sobě těžko toho, spusť to s mysli ve jmě božie, nebť tak mnoho mají páni činiti, a tak je potykují mnohé nechuti, že ne vždy mohú při sobě býti. Ale slyšte, coť die svatý Petr k tomu, dieť: „Služebníci, poddáni buďte pánóm svým! netolik dobrým a snadným, ale také i nesnadným.“

Ústy také ctně a podobně jměj sě každý k své hospodě. Snázeť by to býti mohlo, kdyby byla v srdci k hospodě milost; ale, ačť by proč milost tak silna nebyla, učiň rozumem stráži ustóm svým, ať nic nemluvie nepodobného proti hospodě, ani v oči, ani kromě očí. Zléť jest úst svých nebýti mocnu. A kto je co dobrého dosvářil sě na hospodě? A viz také: pěkné-liť jest býti u koho, zle mluviec o něm. A ještě, odejdúc od hospody, zpravovati hospodu, a zle o ní mluviti bez potřeby, nenieť slušné. Aniť velím chváliti přieliš, takéť neslušie přielišná chvála. Dieť Seneca: „Skúpě chval a skúpějie hyzď. Chvála přielišná zdáť sě ohyzdna pochlebenstvím a hyzdénie nenávistí.“ Protož, ač by již i potřebie bylo pro něco pohyzditi neb pochváliti, slušie pomnieti, že je vše vhod dobro.

Skutkem také buď čeleď hospodě věrna, to snažně čině každý, což má činiti, a věrně. Dieť s. Pavel: „Cožkoli činíte služby, z mysli čiňte, jakoby tiem bohu slúžili, nejen lidem; neb od boha za to odplatu vezmete.“ A opět die v jiné epistole: „Sluhy! buďte svých pánóv poslušni v upřiemé sprostnosti srdce vašeho, jakož jste poslušni Krista, netolik jen k oku jim slúžiec jako lidem, jim sě chtiec slíbiti, ale

vóli boží v tom činiece a vědúc, že od boha za to odplatu vezme, ktož co učiní dobrého. Die také k Timotheovi: „Napomínaj sluhy, ať jsú poddáni pánóm svým, ve všem sě jim líbiec, neodpoviedajíc jim toho, neumenšujíc, ale ve všem vieru držiec, věrností vieru křesťanskú ozdobujíc.“ Aj, kakť pilně učí s. Pavel, aby čeleď věrna byla hospodě své. Protož nekraďte, aby měli co pro buoh dáti. Nechceť buoh, by kto, ukradna, pro buoh dával, radějie pro buoh nechaj cizieho. Ani mni, byť nebyl hřiech ukradnúc sniesti, leč by poslednie núze k tomu přitiskla; ale nežť by bylo kradúc jiesti, radšé tu nebývajte, když nejste robotni, kdeš byste, kradúc, musili jiesti. Hřiechť jest i hanba hospodu krásti.

Ve cti také buď čeledín hospodě věren; žádný nehledaj necti domu jeho skutkem smilné žádosti. A byť již hledal toho jeden na druhém, sdrž sě druhý, ani své ani onoho žádosti nečisté nepovoluj, a své hospody domu nečiň v tom necti, byť o něm řekli: „U tohoto takto bydlé!“ Pomněte na onoho čistého jinocha na Jozefa, jehož paní byla jeho zamilovala nečistě, pána jeho žena. O jedno-li sě je pokusila jednak ochotenstvím, jednak sliby, jednak oplzlostí dráždiec jeho, jednak čáry a kúzly chtiec jej k sobě roznietiti. Četl sem, jinde než v biblí, veliké věci o tom, a biblie také něco dotýká toho. Až jala sě jemu i hroziti a u vězenie jej připravila, a ještě přicházela k němu v tom vězení jeho, toho vždy hledajíc na něm; však nikakž k tomu nepovolil ani přistúpil, a řiekal k ní: „Pán mój ve všem mi věří a všeho je mě svého, kromě tebe, učinil mocna; lepíť sem, za to život dada, než bych jemu nevěren byl.“ A pán buoh, vida vieru jeho, i z toho vězenie pomohl jemu, a pánem nade vším Egyptem učinil jej.

Kak má čeleď spolu býti. 53.

Spolu pak čeleď najprvé měj k sobě přiezeň a milost srdcem, ale nade vše milujíc boha a potom hospodu; a pak v té milosti se ctí i sě milujte u vieře a v pravdě a řádně. Ústy také mile spolu mluvte, nedrážďte sebe vztvrnú řečí bez potřeby aneb marnú. Nemúdréť jest milost a přiezeň tratiti větrem. Ani ze jhry jeden druhým mnoho klamaj, častoť z toho hněv vychodí. I cizím neslušieť sě posmievati.

Psáno je: „Šel prorok Heliseus k městu jednomu a děti posmievali sě lysině jeho, snad pasúc tu někde, a buoh na ně přepustil, že dva nedvědy přišedše zdávila je.

I skutkem přiezeň a milost k sobě ukazujte, jakož kdy čas ukáže a příhoda. A ovšem nerýte na sě, nechtěj jeden druhému lánie dopraviti neb od hospody vytisknúti. Neb nevěrať jest to i hospodě, když, chtě jeden druhého dopraviti, aby sě naň hospoda rozhněvala, dopustí hospodu snad škody, staviti moha a vystřieci; neb kdy jeden vytiskne druhého. Zdali jen tebe jest hospodě třeba? Protož bohu služte, věrni jsúc ve všem hospodě, i sami sobě vespolek, jakož buoh kázal. A v svój čas uslyšíte od boha v utěšení, žeť die každému; „Měj diek, dobrý a věrný sluho! byl si v malé věci věren, ustavím tě nad velikú, vejdi v radost pána svého, tam kdež ižádnému dobrému věč zle nebude, ani co pracno aneb těžko, ale v utěšení s bohem čest a chvála a věčný pokoj, jehož nám dopomoz hospodine!

Počínají sě knížky

o devieti staviech lidských, podobných k devieti kóróm anjelským.

54. Co je od boha, zřiezené jest; a což nenie v řádu jeho, zhyne. Protož činí-li kto z řádu neřád, súd boží trpěti bude. I mienímť tuto o řádu zvláštích devieti lidských stavóv pojměti řeči, ješto jsú zřiezeni v cierkvi svaté podle podobenstvie devieti andělských kóróv, ješto jsú ve třech jerarchiech tam v nebesiech. Neb tak je pán buoh podle své neobsežité múdrosti ten řád zpósobil v andělských kóřiech, že vždy nižší mají od vyšších to, že nejsú nečisti a jsú osvieceni a v svém dokonání mají své svrchovánie. Ale když ďábel, ješto je byl tak stvořen, že mohl ze všech andělóv najvyšší býti, kdyby sě byl k bohu obrátil, v pýchu vstúpil, pomysliv, že by mohl býti bohu roveň, postavě svú stolici na puolnoci, totiž ve všem pravdu boře, snad to mysle, jako řiekají filozofové: *quot sunt privationes, tot et habitus*, a vypadl z řádu andělského, a s ním někteří z těch zlých andělóv, z každého kóru, ješto v tom úmysle tomu najvyšiemu

andělu povolili a k tomu přistúpili, a tak jsú i s ním v ďábly potvořeni a potvrzeni tú svú zlostí zapeklenú.

V tom podobenství nebeský buoh zřiedil trój lid zde na světě aneb, ať řku, trój stav a jedněmi pósobí druhé. A tak stav neb řád najvyší jest stav duchovních, druhý stav moci světské, a třetí lidu obecného. Kakť sě pak těch každý opět trojí, také o tom něco uslyšíte. Stav duchovních táhne lidi z stavu moci světské i z stavu lidu obecného svým příkladem, aby boha milovali, a modlitbami ve dne i v noci bohu vzdávaje chválu, posty, utrpením, nahrazuje obmeškánie v tom a nedostatky tú dvú stavú, totiž stavu moci světské a stavu lidu obecného, a učí i ustavenie činí těma oběma stavoma nižšíma.

Stav moci světské ustavil buoh, aby těma oběma stavoma i duchovním i lidu obecnému hledal pokoje, zlé trápě a neřádné, ješto lstí, násilím i kudyžkoli nepokoj činie a neřád, bořiece pravdu.

Stav lidu obecného má svým dielem, svú prací oba tato stavy živiti, potřeby tělesné jima a pohody dobývaje, aby i oni snáze to pósobili, což na ně slušie. É, kakť jest to pravě zřiedil pán buoh! Ktož ten řád boří a nenie pilen stavu svého, potkáť jej súd boží, a ktožť v svém stavu pracuje věrně, takéť nebude bez odplaty. I dieť s. Pavel: „Každá duše mocem vyším poddána buď. Nenieť moc od jinud, než od boha; a co je od boha, zřiezené jest.“ A nemáť nikterýž stav ze tří těchto druhú dvú vážiti lehce, nebť jsta jemu potřebna velmi. Aj, kakť je člověku i noh třeba i rukú a hlavy ovšem; takť jest v svaté cierkvi potřebie lidí tří stavóv těchto. I jměli by ti troji lidé tak sě spolu milovati, jakož v těle ti troji údové milují sě a jeden druhým pohodlé činí. Stav lidu obecnieho v milosti a v dobré sprostnosti v tom pracuj, což by bylo druhýma dvěma ku potřebě. Stav světské moci pilně hledaj pokoje oněma oběma, a ta oba stavy pomněta, že die Kristus: „Čiňte sobě přátely z toho sbožie, ještoť nenie pravé sbožie,“ ale totiž zly máte za sbožie, „ať vás přijmu v své schrány věčné“; když totiž v tom, v čemž je budete milovati a pomoc jim k tomu učiníte, budete podobnú k nim odplatu mieti. A také duchovní mile nahrazujte obmeškánie túto dvú stavú v duchovenství,

bez nichž by nemohl trvati stav duchovní. Ačť die písmo, že ne v samém chlebě živ jest člověk, všakť neodmlúvá, by i tělesného chleba i jiného pohodlé nebylo třeba k životu, v němž móž duše odplaty a věčné chvály zaslúžiti, a nemóž bez něho.

55. **Že je ve všech staviech řád.**

Prvá najvyšie jerarchia má tři kóry. V jednom najvyšiem slovú serafin po řecsku, to je jazykem naším: ješto hormo plají v milosti. Mezi těmi a bohem nenie duchóv jiných. Jim plnost od samého boha jde jich blažnosti, a cožkoli mají daróv božích jiní andělé, oni z té milosti, v niež tak hořie, velmi mají plnějie. Z toho kóru vypadl jest lucifer, a jiných snad desátá strana. Takéž zde stav duchovních ve třech jest řádiech. První jsú podobni k tomu kóru najvyšiemu, ti ješto hořie v milosti božie, odtrhše sě věcí světských. A jakož od oněch andělóv z prvnieho kóru nižší andělové zapalují sě jako hornými pochodněmi milosti božie: takéž od takových nábožných lidí jiní lidé rozněcují sě v boží milosti, vidúc ony, že pro milost boží netbají světa ani tělesných libostí, také, vezmúc milost k bohu, budú proň skrovniti sě v takých věcech, příkladem jich slúžiec bohu.

56. **O nábožných duchovních řeč.**

A ačkoli psáno jest, že duchovní člověk vše súdí a sám od jiného nebude súzen; však že je i z toho kóru najvyšieho množstvie spadlo zlých duchóv, ješto umějí chytře takové lidi zavoditi v neřád i pod dobrého podobenstvím, a řekl jest Kristus k apostolóm, že má jeden druhému nohy umývati, totiž žádosti, ješto tržé mysl, v něčem sě světa dotýkajíc: chciť napomenúti ty nábožné, ješto, ne podle rozumu, velikú mají milost k bohu. A to jim řku najprvé: Ač sě vám zdá, byste nábožni byli a dobři, jiných proto lacino nevažte, ješto mají viece než vy činiti s světem, jakoby k spasení ti neslušeli. Neb jakožť jest devět kóróv andělských, a najvyší kór najviec hoří v milosti božie, všakť také i nižší milují boha. Aniť chci mlčeti toho, nebť to bývá, že někto bude jako uhel horek v božie milosti, že i jiné rozniecí od sebe, když jest v pokoji a némá žádného proti-

venstvie, aneb vzhoří jako sviečka, donidž jie vietr neudme: ale jakž jej potká, a druhdy nevelikć, protivenstvie, tak pohasne, tak žčrná, až druhdy nebude zřědlen v boží milosti a bude sě zdáti studen. A když potká jej protivenstvie, teprv sě rozhoří, jako když shořalý vápenný kámen studen bude, a jakž bude vodú oblit, tak sě rozhoří; a uhlík by pohasl od toho a zčrnal by, ješto bieše světel ohněm zajžéše sě od něho. Když jednú Heliáš mluvieše k bohu: „Hospodine! zrušilit sú tvé oltáře a zbili proroky tvé, a já sem jediný ostal, a hledají duše mé“; řekl jemu buoh: „Neřiekaj, by jediný byl ty; ostavilť sem sobě sedm tisícóv mužóv.“ A mněl Heliáš, by jediný on byl, ješto k bohu slušie, ano bylo i viece jich.

Druhé pomněte na pokoru, nechlubte sě, nemějte sebe ovšem za dobré, jakobyšte beze všeho nedostatku byli. Móžť snad každý někaký svój mieti nedostatek, i nemóžť věděti člověk, milosti-li jest hoden od boha čili nenávisti, ale vše je schováno k budúciemu času v nejistotě. A i onen nábožník děkoval bohu, že je tak dobrý, avšak onen hřiešný, v pokoře prose boha, aby buoh smiloval sě nad ním, byl spravedlivějí. Ne ten, ještoť sě sám chválí, jest chvalný, ale ten, kohož buoh pochválí. A také die syn božie, spasitel náš: „Když to vše učiníte, což sem vám přikázal, ještě recte, že ste sluhy nestatečné, nic ste viece neučinili, než ste měli učiniti.“ Nevelíť syn boží spíleti, aby řekl ústy jiné, než jest, aneb jiné, než by měl v srdci; ale toť velí řéci i to v srdci jmieti, že je to tak jistě, že, by nevědě co učinil ke cti božie, a tú náramnú milostí miloval jej, a mohl tak pláti v tom milování, jakož plají ti světí andělé z toho kóru najvyšieho: ještě by nic viece neučinil, nežli měl učiniti; neb měl by což móžeš, a věda že by vždy nad to byl buoh hoden většie.

Třetie ty nábožné, ačť táhnú i k svrchování, napomínám, aby ve všem poddáni byli kostelu, ačť by i nebyli tak duchovní úředníci kostelní, když jim buoh přeje úřadu toho, onť to vie, pročť to přezří, aneb dokud. A těm dobrým, ktož boha milují právie, všeť jest hodno a pomocno k jich dobrému. Vieť to pán buoh, skrze které nesnadnosti chce své přivesti u věčnú chválu. Protož když uzříte kostelnie

starosty aneb kteréžkoli své vyšie, pod nimiž jste, ani světské neb tělesné pósobie věci: nerodte reptati proti bohu, jakoby to buoh zle učinil, že je tak tělesné lidi dopustil k takým úřadóm, v nichž by ti měli býti, kteříž by jiným dali příklad svatosti. Diet s. Řehoř, že takoví svú hrdostí hyzdie velmi dobrý zpósob boží, neb zde na světě musí duchovnie věc pomoc mieti tělesnú peči, a aby duchovní dobře své duchovenstvie vésti mohli, musejí péčemi tělesných býti ohrazeni. Protož činít to buoh někdy divným zpósobem milosti své, že vkládá na hrubé, ješto mohú v zemské péči pracovati, břemena úřadóv, aby vládli, aby duchovnie mysli a nesilné k zemským věcem prázdny byli péče zemské, a mohly sě tiem snáze pokrýti světa, čím tito nad se nesú práci při zemských věcech. A zdali hospodář mohútný a rozšafný nepošle otrokóv k tomu dielu, od něhož své rozkošné dietky chce mieti prázdny? A tak, nezprášiec sě dietky v tom diele, budú v své krásе, v němž otroci připrchnú prachem. A písmoť to ukazuje, že má to tak býti; neb sám buoh rozkázal Mojžiešovi, chtě tak svój stan mieti, aby drahé a ušlechtilé ty opony byly, kteréž při svaté svatyni býti měly; ale vnějšie, z nichž měl stan býti, z koží a z jiného hrubého, ješto by prach, vietr, déšť mohlo snésti. I móžem těmi hrubými oponami rozuměti v cierkvi svaté hrubějšie mysli lidi, ješto často božím zpósobem držie vnějšie miesto stanu božieho; neb když neběhají úřadóv rozličných, musí to býti, aby pracujíc nesli a trpěli rozličná protivenstvie a nesnadnosti, a to je jako vietr, déšť a prach snésti. Což jest pak skrze drahé opony ušlechtilé stkvúcie a rozličnú krású ozdobené rozuměti? Jen svatých lidí duchovních životy ušlechtilé. I jest potřebie, aby těch drahých opon krása leskla sě nezšeřediec, že hrubějšie vnějšie opony vietr, prach, déšť berú na sě. Protož ktož móž v svaté cierkvi pokojný vésti život a prospievá v duchovnie mysli: nehrdaj svými vyšími, ješto, pósobiec vnějšie věci, ne tak sě lesknú náboženstvím; neb majíť to nábožní jich pomocí, že v pokoji býti mohú. A kak by svú krásu drahý postavec zachoval, kdyby, nemaje zastěradla hrubějšieho, vietr, déšť a prach na sě přijímal? A jestiť to dobrý boží zpósob, aby ti kostel ozdobovali, ješto sě jen s duchovními věcmi obierají, a ti ty nábožné zastierali,

kteréž práce světská obtěžuje. Poňavadž ty sě bezpečně vnitř v kostele leskneš, proč z těch opon, ješto tebe ostřiehají, repceš?

Čtvrté těm řku, ješto mnie sě duchovními a mnie, by boha milovali, a kaks jako netbajíc lidí: Nenieť pravé boha milovánie bez milovánie bližnieho, aniť má bližní mil býti bez boha. I dieť s. Jan apoštol: „Kak móž kto řéci: miluji boha, nevida boha? když bližnieho svého nemiluje a vida jej! A kak móž řéci: miluji bližnieho, a vida núzi jeho a nepomóžeš jemu, móžeš-li. Protož buď kto najnábožnější, uzří-li pilnú potřebú bližnieho, učiň jemu pomoc netolik na duši, ale i na těle. Viz, by sahaje vína nerozlil piva, a pak by snad nedosáhl i vína; totiž, chtě jen k bohu milost mieti, i neobmeškal milosti k družci, nepomoha jemu v núzi jeho. Toť přikázánie máme od boha, aby ktož boha miluje, miloval i družce svého. Veď, ten kór svatý najvyších andělóv, ačť sú všicku svú mysl u buoh upřeli, v té vrúcí milosti vždy naň zřiec, však, kdyby nižších andělóv nebylo, oni by ta poselstvie od boha k nám děli, ješto nynie nižší dějí. A tak čtem, že k Izaiášovi jeden z toho kóru serafinóv poslán, aby sňal poškvrnu úst jeho. Střez sě toho, ješto chceš nábožný slúti, byť Kristus nenalezl tebe tak nerodna, přijda k tobě v svých údech, a nechť jest v jednom a najmenšiem, že by pohodlé jemu neučinil, chtě pokojně seděti u noh jeho s svatú Maří Majdalenú; nebť snad tebe nepřijme v ten pokoj, když by nechtěl najprvé s Martú pohodlé jemu učiniti. Neřeklť je toho darmo spasitel: „Ktož chce větší mezi vámi býti, buď všech sluha.“ A tak svatý Jan křtitel šel s púště k lidu, aby učil lid cestě božie; svatý Augustin, veliký milovník boží, vnikl pro jiných dobré v biskupský úřad; svatý Řehoř papežem byl, svatý Bernart opatem. A byli-li by ti všichni radšé v pokojném náboženství s bohem sě kochali, avšak pracovali pro dobré jiných, vidúce v tom vóli boží.

Páté řku, aby rozuměli i ti tomu, ktož by byli v tom duchovniem utěšení, ješto je mievají nábožní někdy, v němž bývají v duchovní pochotnost v svatú jako z umu vytrženi, žeť jest to jen jako posniedánie a malitké okušenie onoho plného utěšenie v nebeské rozkoši, a mohliť by ještě ztratiti

rozličně boží milost. A i svatý Petr, byv v tom utěšení, když Kristus na oné hoře Tábor byl sě před nimi proměnil v jasnost, však potom byl padl, zapřev jeho, pána svého. I mýlét sě ti, ješto řkú: „Ktož jedinú okusí té pochotnosti, ten jest jist nebeským královstvem, věč nemóž smrtelně shřešiti.“ Ne každéhoť posadie za stolem s přátely, komuž dadie posniedati, a takť sú chytři a lstivi ti črtie, kteříž sú vypadli z toho kóru najvyšieho z serafinóv, žeť umějí takové duchovnie a nábožné rozličně oklamovati. A když je větčí zklamají, potom nižší a hrubější také sě o ně pokúšejí. Nehyzdímť ale chválím to, komuž buoh dá té duchovnie sladkosti okusiti, a to však z toho vezma sílu hřiechu sě brániti každému, a činiti dobré skutky a trpěti s dobrú myslí, což kdy potká protivného; a nezajde-li skrze to v pýchu a v chlúbu své mysli, jiné lacino váže proti sobě. Třebať sě je na uzdě mieti a pokoru zachovati; viz aby nepadl přední; padne-liť a oblení sě, móžť jej zadnější předstihnúti. Učinieť to buoh milosrdně, že přepúštie i na ty protivenstvie a práci nahodí, ješto by sě rádi drželi v náboženství života pokojného; neb chce buoh, aby člověk vždy byl v pokoře. A tak máme v písmě podobenstvie toho, když chtěl Jakob Racheli, panně krásné, a mněl, by měl ji: uzřel, že prvé dána jemu Lia, ješto nebyla jasnú očí. Ta Rachel krásná znamenává život bohomyslný, a Lia život pracovitý, ješto nemá k duchovním věcem tak jasnú očí. A když pak měl obě tě panně, prvé z Lie měl plod šest synóv a dceru, tuž pak jeliž kdys s tú krašší měl výborna dva syny; a ještě prvé ze dvú také děvkú měl dva syny z každé, tak že všech bylo dvanádcet synóv, jakož jsem o tom také psal jedny knížky Rikhardovy, co je kterú věcí znamenáno.

Jestiť i to v tom písmě znamenité, že někdy, moha již toho utěšenie duchovnieho v pokoji požívati, ješto ten život ona krásná Rachel s jasnýma očima znamenává; však má člověk, někdy k božie vóli toho ponechaje, obrátiti sě ku práci, ješto ji Lia znamenává. Jako kdyby někto zmeškal sniedanie, čině něco, ješto je libé hospodářovi, aby pak potom sedl s ním a s přátely jeho za stuol. I praví to písmo, že ta krásná Rachel dala jednú muže svého, ješto měla jej té noci jmieti, sestře své jmenem Lii za jedno ovoce, kteréž jí byl syn její

přinesl, a to bylo dobré vóně a krásné zraku, ale jiesti bylo nechutné. Toť to písmo ukazuje v záslonč k úmyslu tomuto, že někdy pro dobrý příklad a aby bylo to jiným k dobré vóni, má člověk, ponechaje pokojného náboženstvie, dáti sě ku práci v dobrých činech, aby ten patrný život a duchovní jměl také chválu, a byl jiným tú vidomú prací ku příkladu, kterážto, ač chutná nenie, ale vóni má dobrú, skutek chvalný, ješto duše jiných ta chvála silní. A skutek že je zřědlen, jest i jiným příklad krásný, že budú nebeského chváliti boha, že tak jsú statečné sluhy jeho.

Šesté ty nábožné napomínám, ač co činí takového, proto vždy, jelikož mohú, držte mysl při bohu, a buďte k svatým andělóm těm podobni, kteříž, ač to činie skutkem, což kterému buoh poručil, však vždy zřie v tvář boží, z mysli nikdy boha nevypúštie, a což činie, pro buoh činie.

Napomínámť jej i sedmým, aby jestliže čí věc tak buoh zpósobil, že móž takových prací a neprázdní prázden býti, v tom upokojení hledaj boha, a bez velmi pilné potřeby neplef sě v neprázdeň tohoto světa, neb je tak nesnadné s světem sě obierati a kochati sě v hospodinu, jakož, řiekají: „nesnadné jest ve mlýně hústi.“ A s světskými věcmi jdúc vókol, tak sě je nesnadno vystřiehati poškvrn asa obecnými hřiechy, jako uhléřovi nezčrniti sě neb hlínákovi nezblátiti. Ale jakož uhléřovi nenie tak hanba črnu býti, a jiným by to hanba byla: takéž světským, kteřížto nemohú světa prázdni býti, nemá tak za zlé buoh, že nejsú prázdni takových obecných poškvrn; jako když to uzří na duchovních, ješto, mohúc a majíc takových poškvrn prázdni býti a stkvieti sě v svatosti, i zšeředie sě bez potřeby. Ale přijde-liť taká příčina, žeť bude o jiných práci nésti, neobmeškávaj svých milých dobrého pro boží milost, jen viz, aby vždy miloval boha. V kterémžkoli stavu kto bude v boží milosti hořeti, budeť podoben andělóm z kóru toho najvyšieho.

Kudy mnozí nedojdú miesta. 57.

Kudy pak obecně tratie lidé to miesto s těmi anděly najvyšími, móžte, zřiec na lucipera a na ty anděly z téhož kóru vypadlé znamenati. Neb když buoh obdaroval mnohé i zde na světě milovnú myslí, že by mohli horlivě boha milo-

vati, kdyby k bohu tu milost obrátili: tu ji někteří k sobě obrátie, a z toho zajdú ve všecko zlé, jakož svatý Pavel die: „Budú lidé, ješto sami sě milovati budú, a totiž z toho budú lakomi, pyšni, vznesené mysli, hánce, milovníci rozkoší, nestydlivi, smilni." A tak svatý Pavel i viece zlého vypravuje, že jako z toho jde, když kto ne k bohu, ale sám k sobě obrátie milovánie, a čímž silnější móž mieti milovánie, tiem silnějie v to zlé ulne, jakož lucifer tu svú mysl milovnú ne k bohu ale sám k sobě obrátil, i vpadl v pýchu, v závist, v zlost, v lest, a v nejednakú čtici srdce. A když kto tak bude sám sě milovati, od boha sě odvrátě, bude pro sě milovati sbožie, chválú svú, libé věci tělu, a ve všem nalezne lopoť a tesknost; neb vše je s nedostatkem, což je na světě. A uplete-li sě kto, tu milovnú mysl silnu maje, k kterému tovařiství podle světa: všeť je obluda, nenie-liť v boze ta přiezeň aneb tovařistvo. Ztratí-li kto boha pro přietele neb pro tovařiše, v túze bude a v lopoti. A i ti andělé, ješto ne k bohu, ale k luciperovi sě obrátili a úmysl jeho oblíbili, v kakéť sú hubenstvo upadli! Vždy chtiec pravdu potlačiti, a pravda ve všem je nuzí, a kdyby byli své úmysly k bohu obrátili, byli by chuť a utěšenie v pravdě měli. To pak bývá jako zvláště, když tací, ješto silnú mají milovnú mysl, zajdú v nečisté frejovné milosti, že v to poddadie veškeren svój úmysl, o tom mysléc, o tom mluviec, o tom zpievajíc, chřadnúc, po sobě túžíc, mnohú lopotí sě lepcíc, tak že je řečeno o těch milostech: *Is, qui dixit amor, melius dixisset amarum.* To je tak řečeno, že ten, „kto je řekl tomu milost, lépe by byl řekl tomu hořkost," neb milosti řiekají *amor* a hořkému *amarum*, i jest *amor* a *amarum* podobné k sobě v slově. Takéž milost, totiž ta frejovná, podobna jest k hořkosti, a tak sem řekl ten veršík latinský: *Is, qui dixit amor, melius dixisset amarum.* A dobře je podobné, aby také neřádné milovníky i zde nuzila lopoť nejednaká, a co pak na onom světě! že, vzemše od boha tak dobrý dar, mysl tak milovnú, že, kdyby ji byli k bohu obrátili, byli by s utěšením slúžili jemu; a to obrátivše ji k stvoření od stvořitele, spravedlivě čtici, lopoť i jiné nesnadnosti trpěti budú. A coť sě zdá, by nejeden milovník ženský byl tu svú milovnú mysl obrátil k bohu, zdali by nemohl mieti utěšenie, zpie-

vaje dobrá zpievánie k chvále božie, když sě je jemu chtělo zpievati o těch neřádných milostech! Jmělť je nemalé utěšenie svatý Řehoř v tom kostelniem zpievání, kteréž je po sobě ostavil, ještoje i dnes v kostelech ke cti božie zpievají, aneb David, na žaltář huda a u veselém duchu prozpěvuje.

O zákonníciech. 58.

Světí otcové vdechnutím ducha svatého, vidúc veliký neřád v světě, ustavili kláštery a zákony svaté, aby aspoň tu byl řád svrchovánie pravdy života křěsťanského, aby v čistotě, v poslušenství, a ižádný neřka, by co jeho bylo, v milosti bydléc, slúžili bohu, a co by mieti mohli, aby to bylo všech obecné; a to jich starosta aby věrně pósobil mezi nimi, každému dávaje pokrm a oděv, jakož slušie na koho, ne jednomu jako druhému, neb ne všichni jsú za jedno silni. Protož stav takových svatých zákonóv podle jich ustavenie najvětší podobnost nese serafinóv, andělóv kóru toho najvyšieho. Ale, pohřiechu, již sě je svět vlúdil i v kláštery těch lstivých ďáblóv přístrojem, kteříž sú vypadli s luciperem z kóru toho najvyšieho. Jižť mi sě zdá, že snáze je v světě pravdu zachovati, než v klášteřiech, neb zhola zbořen jest klášterský úloh.

Tři jsú věci klášterské, na nichž sú zákoni ulehli: jedna je čistota tělesná, druhá je poslušenstvie, třetie aby ižádný neřekl, by co jeho bylo. To třetie jest ovšem zbořeno, a skrze to mnoho jest zlého. Nebť jinak toho nemohu řéci, dávno je řečeno: „Mnich maje šart, nestojí za šart.“ Aniť je to pravda, byť ten byl z zákona neb z řeholy svatého Augustina neb svatého Dominika neb svatého Benedikta, ktožť má co svého; a též i o svatém Francišku, a ještě nad to, neb ten ustavil jest v najvětšie chudobě svój zákon. I nemohuť toho vymysliti, byť hřiech nebyl bohem lúditi a svatými, řkúc, by to svatého byli zákona a nejsúc, zbořivše jeho ustavenie. Světí zákony ustavili, aby zákonník nic svého neměl; ale že je to zrušeno, mnoho zlého pochodí z toho. Neb jakož die svatý Augustin, že je nepoznával lepších, než ty, ješto sú prospěli, v klášteřiech jsúc; takéž die, že je horších nepoznával než ty, ješto pohynuli v dobrotě, jsúc v klášteřiech. I jestiť až zřejmě viděti, kak je lakom-

stvo, nevěra, lest, ludařstvie, nebohobojenstvie rozmohlo sě a rozmáhá v klášteřiech. Co bych o tom řekl viece, nerozumiemť, byť platno bylo; než řkuť, žalostě, s Jeremiášem: „I kak je potuchlo zlato, proměnila sě výborná barva, kamenie svatyně rozptýleno jest po ulicech!“ I nemníť, byť kto spieše po obyčeji těch, s nimiž bude, nepostúpil, téhož sě přijma; než po zákonu a po těch jeho ustaveních, ješto jsú psána. Protož, v kterémž klášteře nedržie psaných ustavení a řeholy zákona svého, neraziť ijednomu jíti do něho.

59. **O učených řeč tato.**

Kór druhý z té najvyšie jerarchie slovú cherubin, totiž plnost věděnie neb uměnie; a proto mohú tak slúti, že snad z toho mají i milost k bohu, že mají tu plnost uměnie a rozumu. Jakož snad oni první ten rozum svój, neb jiné dary božie mají z toho, že tak horně milují boha, jakož vídáme, že mnozí z toho, že velmi boha milují, mievají veliké rozumy a pravé, a nemnoho učivše sě, avšak sě s písmem sjednávají, a druzí, jeliž čtli písmo a učili sě, teprv z toho počeli boha milovati, a tak ony prvé připodobnal sem k serafinóm, a tyto druhé k cherubinóm. Neb zvláště skrze nábožné milovníky božie dal nám buoh rozum v písmě svatém. Avšak toť ještě řku nábožným, a ješto chcete duchovní býti a za to máte, byšte již všemu rozóměli: Písmem svatým nehrdajte, opatřte, sjednávají-liť sě s ním úmyslové vaši, pakli vám již nenie třeba písma, ale pro menšieť jest. Vše, což jest psáno vdechnutím božím, užitečnéť jest k naučení v pravém rozumu. A i svatý Pavel, vzem v nebeské škole naučenie, jist jsa, že pravý má rozum, avšak přišed k jiným apoštolóm, ješto zde na zemi brali od Krista naučenie, rozmluvil s nimi o tom, co je učil lidi. Protož vždyť řku: Čím je kto větší, čím výše stálme; tím buď opatrněji! neb z vyšších kóróv vypadlí črtie velmiť sú chytřejší, nežli z nižších. A snad ti zvláště hledají těch podtrhnúti a zklamati i zavésti, ještoť větší nesú podobnost těch kóróv vyšších. A tak učení velmiť sě mají pilně střieci těch chytrých črtóv, ješto táhnú učené chytře a rozumné lidi, aby učenie své a rozumy a uměnie v lest a v chytrost obrátili, a v pýchu a v hrdost vstúpili a v závist jiným, kdyžby

jen sami chtěli videni býti, že sú učeni. A z tohoť bývá, jako je bratr jeden, Tohodoben položil v knížkách svých jednčch, jimžto řiekají *horlogium sapiencie*, jakoby viděl ve škole mistróv mnoho a mieč střiebrný mezi nimi, a každý by ten mieč chtěl mieti, avšak pilnějie po tom stojí, aby jej jinému mohl vyraziti z ruky, než po tom, aby dosáhl jeho. Toť podobenstvie z závisti učené kárá, ješto každý z těch učených závistivých chtěl by sám dosáhnúti chvály, že je učený a umělý. A tu chválu onen mieč střiebrný znamenává, kterémuž by každý chtěl, avšak každý pilnějí toho, aby tu chválu onomu odvedl, něčím ohyzdě jeho múdré povědčnie neb knihy jeho, jako ten mieč vyraže z ruky jeho, nežli by sám učinil co takového. A toť jest, že mistři nepíší rádi knih takových, nechtiec, by je jiní něčím ohyzdili. Ale řekl Kristus: „Budú-li tito mlčeti, kamenie bude volati.“ A tak Brigita bába, Milič nemistr psali knihy; aniť je ten chtěl učený slúti, kterýž je psal knihy tyto.

Proč se lidé učie. 60.

Stojíť lidé paterým úmyslem po učení. Jedni chtiec skrze to videni býti, totiž aby je lidé znali a ctili; druzí aby věděli, totiž z všetečnosti, že sě chce věděti; třetí, aby skrze to bohati byli, úřadóv velikých dosáhnúc; čtvrtí, aby jiné učiti mohli; pátí, aby poznajíc pravdu, milovali ji a činili, a zlého sě uměli uvarovati. Neb die svatý Augustin: „Protoť tebe hospodine nemiluji, ačť nemiluji, že tebe neznám; a málo tě miluji, neb málo tě znám.“ A i na však den to vidíme, čím kto dálí jest pravého světla, tebe bože! tiem viece sě tmú hřiechóv obaluje, a čím u větší jest tmě, tiem na své cestě méně osidla vidí, a proto tiem častějie padá. A to je najhoršie, nevie by padl, a tiem méně tbá vstáti, čím viece mní, by ještě stál. I jestiť hodné dobrým umělu a rozumnu býti dvěma úmysloma posledníma: aby, poznaje pravdu, miloval ji a činil; druhé aby jí také jiné učil. Dieť žaltář: „Byl bych snad zahynul v své sprostnosti, kdyby tvój zákon nebyl mé mysli přemietánie.“ A die Daniel: „Kto budú učení, budú sě stkvieti jako nebeské hvězdy u věčné věčnosti, ješto mnohé naučie spravedlnosti.“ I chválímť to, ktož těma dvěma posledníma úmysloma učie sě

a čtú v písmě svatém; ale ne oním prvým: aby vidieni byli a slovútni, neb ten úmysl v hrdosti srdce rozdýmá; ani druhým: aby jen věděli, neb to jest všetečnost a marnost; ani třetím: aby skrze to bohati byli, ziskóv světských hledali, velikých úřadóv došli, toť jest věc světská jako i jiné kupectvie, a strach tu lakomstva. A pro také neřádné úmysly řekl jest Kristus: „Neroďte býti“ aneb nechtějte býti „mistři“; ne, by zle bylo, učiti sě, aby uměl znáti pravdu a držeti sě jie, aneb jsa mistrem v kázaní mohl směle a svobodně učiti pravdě; ale protoť die Kristus: „Nechtějte býti mistři,“ ješto sami pro svú čest, pro své světské zisky chtie slúti mistři, neb ti váznú v rozličná osidla, kteráž topie lidi v zatracenie. Ale kterýž z bohobojných, z nábožných uměnie a mistrovstvie dojde, a z těch kteříž mají milovánie k bohu a k jeho pravdě a k svým bližním, to milovánie přivedeť k užitku to jich uměnie neb mistrovstvie; ale bez toho milovánie jednéť v chlúbu a v hrdost podnese to uměnie neb mistrovstvie.

61. Že múdrost světská jest bláznovstvie.

Jsúť také mnozí darováni od boha velikým smyslem. Kdyby k dobrému to obrátili, mohli by mieti pravú múdrost; ale tu svú vtipnost v lest a v chytrost obracují proti bohu a proti pravdě. O jeden-liť bude v tom, což k spasenie přislušie jako tele nerozumné, a k světu bude velmi chytrý! Až die to i Kristus, že synové tohoto světa múdřejší sú v svém běhu, než synové světla. Netřeba je tomu dóvodu, neb to na však den před sebú vidíme, že zlořečená múdrost tohoto světa zatmila je mnohým pravú múdrost, že nezřie k konci, co potom bude, neb oslepeni sú k cestě spasenie chytrostí těch lstivých ďáblóv, kteříž sú vypadli z toho kóru cherubinóv. Aač uslyšie kdy slovo božie, ale že sú v ústavném světském trku, tak v nich bude potlačeno jako to siemě, kteréž padá podle cesty, a ti pekelní ptáci zdvihnú je z jich srdcí, a užitku v nich nepřinese slovo božie. Avšak dobří učení, dobří mistři, dobří kazatelé! nerozpakujte sě slova božieho rozsévati. Neb, byť nám byl buoh toho semene neostavil, byli bychom jako Sodoma a Gomorra zahynuli. Kdyžť bude štědře rozsieváno slovo božie, někdeť ta srdce i nalezne,

v nichžť užitek zplodí. Ani jen kazatelé mají lid učiti, ale móžť každý vésti a učiti družce svého, děti své, čeleď svú, ne týmž obyčejem, by stoje jako kazatel nad jinými, ale móž mluviti k jiným, jako jsa z nich jeden, a s nimi rozmlúvati, neb na dobrých knihách nebludných čísti jim hodné; a proto sprostnějších kazatelóv nehaněje, ačť učie a káží nižším rozumem. A čehož by dobře jist nebyl, neuč toho; neb dvě máš uši, aby slyšal, a jen jedna ústa, aby mluvil, a mnohos snad slyšal, jemuž nemóžeš rozuměti.

Súdciem tato kapitola přislušie. 62.

Andělé třetieho kóru najvyšie jerarchie slovú tróny. Trón jest stolice královská, na niž má seděti v své velebnosti, a ta má býti krásna, pevna, nevrtka, a zlatem ozdobena. V těch svatých anděléch jako na svém thróně sedie hospodin jako súdce, když skrze ně ustanovuje: co, kdy a kde má býti. A tak jsú ne vrtké mysli, ale ustanovilé u vóli boží; a svatú milostí k bohu i k jiným andělóm, i také k nám jsú jako zlatem okrášleni. I jsúť súdce úřadem svým podobni k těm andělóm z toho kóru, ač právě súdie; pakli neprávě, tehdy sú sě dali svésti těm zlým duchóm, ješto sú vypadli z toho kóru. I toť řku také: Máť súdce ne po své hlavě súditi, ale po právu ustaveném, neb i toť je v právě ustaveno. A toť drží i svatý Thomáš z Aquině, že súdce, ač by viděl jinú stranú než súdovým dóvodem něco: však ne podle toho, jakož vie, ale podle toho, jakož je právem sudovým dovedeno, má súd vydati; než tiem má pilnějí býti, svědkóv zkušuje, zdali by co nalezl, že by právem mohl pravdě pomoci. A pakli, ač i vie súdce pravdu, jakož sem řekl, jinak než súdovým dóvodem, proto súdu proti právu dovedenému nevydávaj! Neb často by dále zablúdil súdce, mně. by něco pravda bylo, ješto nenie, jda svým úmyslem a ne po právu. I máť súdce ustanovilé mysli býti ne vrtké, aby jí nic nepohnulo proti právu, nic jí nekolébalo, neviklalo: ani přiezeň, ani nepřiezeň, ani bázeň ztráty, ani naděje zisku. Nebť die písmo: „Rovně súditi budeš malého i velikého.“ Svatý Augustin, na to čtenie mluvě, ješto die Kristus: „Buďte milosrdni, jako otec váš nebeský milosrdný jest,“ die: „Nenie toho potřebie napomenutie, aby súdce bohatým súdili právě;

neb často pro bohaté i proti právu hýbají súdem, a to je očité, že zle činie. Ale napomínám je, aby tak k chudému drželi milosrdenstvie v súdu, jakož by práva neminuli. Chce-li kto chudému učiniti milosrdenstvie, pomoz jemu prosbú, ať by naň nevedli súdu; a nemož-li toho prosbú súdce odvésti, ač jest i s škodú chudého, proto vydaj súd pravý, když jsi súdce, a, súd vydada, zaplať zaň; tak spolu s milosrdenstvím zachováš pravdu. Tak jest učinil nebeský náš otec Kristus: vydal súd smrti na člověka prohřešilého, a pak svú smrtí, jíž sám nebyl dlužen, zaplatil za ny náš dluh smrti.

Protož súdce, když jdete súdit, uložte pevně v srdcích svých ono slovo, ješto die žaltář: „Právě suďte, synové lidští!“ a také i ono: „Rovně malého i velikého súditi budeš!“ A toť řkú práva: když súdce učiní jedné straně což buď k obtiežení proti právu, dlužen jest jemu dosti učiniti podle té pře, a co by byl škoden toho, a jměl by do roka toho úřadu prázden býti a zbaven. Ale ačť netrpie tej pokuty někdy zlí súdce, ale od bohať pokuty neujdú. Ale proti tomu veliké odplaty od boha hodni budú spravedliví súdce, když, nebojiec sě lidské pokuty, však pro boží milost súdie právě. Blažení, jimž jest tak milo spravedlnost učiniti, jako lačnému pojiesti. Ale proti tomu běda těm, ktož nežedie sě po spravedlnosti, ale po křivdě svú lstí, svú chytrostí stojie proti pravdě! A to buďto ti, ješto právem dobývají co proti pravdě; buďto ti, ješto právem sě bránie proti pravdě; anebo ti řečníci, ješto vedú právo proti pravdě, držiec vědomě pře křivé, miesiec svú chytrostí ku pravdě křivdu, aneb málo pravdy ke mnohu křivdy, pravdú křivdu okrašlujíc, a křivdú, ať řku, przniece pravdu; dléc pře pro svój zisk, a škřekem svým pravého z úmysla utiskajíc, učiec křivdu žalovati, neradiec ku pokoji, ale k sváróm pro své užitky. Nenecháť pravda božie, byť těch nepravostí nepomstila pokutú hodnú.

63. Že i v práviech nenie plné pravdy.

Chciť i toho nemlčeti, že práva súdová menšieho jsú svrchovánie, menšie plnosti pravdy, nežli móž býti z svatého písma ukázáno. Ale to tak má býti pro hrubost a pro hlúpost lidskú. Ano ač písmo svaté velmi, velmi svrchovanějšie věci ukazuje, aneb radí než práva súdová, ač i duchovnie: avšak

vrúcie aneb horlivá milost k bohu opět nad to, než móž písmo shola pověclieti, táhne člověka, jakož jen ti toho zkušují sami někdy, když z umu svého k tomu budú vytrženi, jehož potom i sami nemohú jiným vypovědieti. A tak to vše, což učí písmo svaté, skrze ty pošlo jest, kteříž horlivú milostí boha milovali, ale bylo je v nich něco ještě nad to. Takéž všecka práva súdová, v nichž juristi učie sě, jsú z písma svatého, ale většie jest plnost svrchovánie v písmě svatém. I toť také slušie věděti, že to učenie juristové a jich knihy takéť ne všeho velé přikazujíc, jako i knihy svatého písma; ale pravie některé, ješto by tak slušalo, a některé přikazují, aby tak držáno bylo, a také mnohé přehlédají pro lidskú hrubost, ješto však bude ohněm onoho světa vyčištěno. Jsú také mnozí, ješto hyzdie práva duchovnie, jedni v jednom, druzí v druhém, každý podle rozumu svého. Běch sobě i já také tiem ohyzdil duchovnie práva, že sem měl, by lež omlúvala pro bázeň sešpíleti, ješto móž přijíti stálému muži, až jeden jurista přivedl mi to k rozumu právě, a ukázal mi to, že duchovnie práva hyzdie lež takéž, jako i svaté písmo; ale když jest súditi takovú věc, tu má súdce patřiti na to, byla-li by to bázeň, ješto móž přijíti i stálému muži. Jako kdyby některého zastúpili přietelé děvečky některé s ní, i přinutili by jej, že by ji pojieti musil, neučinil-li by toho, chtiec jej zabiti, a on tu před nimi slíbil by jí manželstvo, a kdyby pak vyšel z jich moci, nebyv s ní tělesně po tom slibu, móž jie, chce-li, prázden býti. Přijde-li to k súdu, že je úmyslem k manželstvu nebyl povolil, ale pro bázeň tak sklamal, súd bude vydán, že je to nebylo manželstvo, ale proto hřiechu z toho sešpílenie nebude prázden. Takéž kdyby kto slíbil kterej manželstvo těmi slovy, ješto nevieží manželstva, a kdyby byl věděl, kak slušie řéci, byl by řekl neb úmyslem byl povolil k manželstvu: přide-li na súd a zapří úmysla a slova povie, súdem bude manželstva prázden, ale před bohem nebude. Aj, kakť sě práva neprotivie písmu svatému! Ale pro lidskú hrubost mají některé nedostatky a súdové ovšem nesnadně mohú bez hřiechu býti. A protož die svatý Pavel: „Ovšem jest hřiech mezi vámi, když súdy máte mezi sebú, proč radšé křivdy netrpíte?“ Avšak pro lidskú hrubost byl jim rozkázal, aby z sebe súdce ustavili.

64. **O pronajímání úřadóv.**

Co je pak tomu řéci, ješto úřady pronajímají: nemohu ovšem úplně hyzditi toho, a také nevědě, co bych v tom chválil. Než to viem, že tak byla dána rada Mojžiešovi, aby vybral ze všeho lidu muže, kteříž by sě boha báli, a lakomstva nemilovali, aby těm poručil, aby súdili mezi lidmi. Neb nemúdří sě k tomu nehodie, a v nebohobojných viery nenie, a lakomstvo oslepuje i múdré lidi. Svatý Thomáš z Aquině psal také o tom hrabině jedné, řka: „Tvojiť sú úřadové, neviziť tobo, proč by jich nemohla pronajímati. Avšakť nenie podobné, neb často ti, ješto by sě tobě i tvé chudině hodili k těm úřadóm, aneboť jsú chudí, že nemohú jich zakúpiti, aneb sú tak dobří, nelakomí, že nestojí po takovém zisku. Protož kdež zvieš takové, ješto by sě hodili k tomu, přinutkaj je k tomu i bezděky, neb jich pósobením tobě i tvé chudině lépe bude. A toť bývá že zlí, a ješto by zádavu činili chudině, ti najspieš takové úřady zakupují.

65. **O světského panstva řádu.**

Druhá andělská jerarchia jmá také tři kóry: v jednom slovú panující; v druhém *principatus*, totiž první v dóstojenství pod těmi; a třetí *potestates*, totiž ješto moc mají. K tej jerarchii nese podobenstvie řád moci světské, panstvo a ti, ješto jsú jako první pod těmi, ješto panují a ješto popravu mají. I majíť ti třie stavové rozuměti tomu, žeť sú nad nimi duchovní nábožní, od nichž mají bráti příklad boha milovánie; a umělí v písmě svatém, od nichž mají jmieti v křesťanských věcech naučenie; a učení v práviech a ješto súdem vynosí, co je ustaveno. Aby tak bylo podle jich usúzenie, mají tito držeti sě v svém zpósobu a po tom státi, aby i ti drželi to, kteříž sú pod nimi, na čemž jsú práva ustanovena a usúzením vynesena.

Řekl sem, že v té druhé jerarchii v prvém kóru jsú ti andělé, ješto slovú panstvie, jichž podobnost v tomto světě páni nesú. Ó kak jest velebné, kakés slovo pán! Neb to jest pán, ješto panuje, ješto nestojí po šeředném, po marném, a řád vede, a ničehož jiného nebojí sě, jediné zlé učiniti nepodobně k jinému svému. I řkuť každému, i většiemu i menšiemu, ktož pán slove, každý tomu rozuměj, a drž to

v paměti, že pro obecné dobré jest ustaven. Ne proňť jest obec, ale on pro obec, aby obec tu, kteráž je pod ním, vedl v řádu a pokoje jich hledal a užitku jich. Pomněte, žeť je řekl Kristus: „Petře, miluješ-li mě, pas ovce mé!“ totiž tak veď a zřeď lid mój, ne jakoť by tvój byl, ale žeť je mój. A opět die písmo staré: „Ustavil sem tě, aby zřiedil lid mój, buď s nimi jako z nich jeden.“ I pomněl na to onen král David, o němž buoh řekl, že je nalezl muže podle srdce svého, i znal to, že je na to buoh králem jej ustavil, aby pásl ovce jeho. A také onen šlechetný král Jozafat, o němž pravie knížky Barlamovy, vzdav královstvie a ustavuje jednoho také dobrého miesto sebe, poče k němu řéci, vzem to slovo svatého Pavla, ješto on byl také řekl k Timoteovi, biskupem jej ustavuje: „Buď pilen, aby sě pósobil k vóli božie i vešken lid, nad nímž tě buoh ustavil králem, neb božíť jest lid, ješto jej syn boží svú svatú krví vykúpil sobě. A jakožs dřéve znal boha a v včistém svědomí slúžil jemu, již hledaj libosti jeho v svatosti většie; viece buď opateren, čímž vzal od boha miesto vyšie. Neb ktož z menších pohýří, soběť škodí; ale když ten hýří, ješto je ustaven nad jinými, ten mnohým škodí! Protož střez sě zlého a k dobrému sě táhni vší snažností. Znamenaj běh lidský, a v té vrtké rozličnosti viz, aby stál v úmysle pravdy. Všem hledaj pokoje a nepozdvihuj mysli v hrdost, jsa ve cti a v chvále. Věz, žes člověk; boj sě boha, buohť je pán všech, a nejistotu konce tohoto života vždy měj v paměti. Blaženi všichni, kteříž sě bojie boha a kteříž jdú po cestách jeho. Buď opateren, drž sě směrnosti, a v silné stálé mysli stój po spravedlnosti, a buď pilen všelikú zlost z královstvie svého vycíditi, ať by užitek byl vládnutie tvého, a pak i ty vzal odplatu dobrú. Ačť móžť král neb pán mimo jiné v rúše, v ztravě i podle světské počestnosti, né i z práva má zřědlen býti, však vše vhod dobro a v srdci má pokoru mieti, aby hrdosti nepúšťal v srdce, vždy na to pomně, že sě je takéž urodil holoplíštětem nestatečným, jako jiný, a takéž sejde s světa, smrti ujíti nebude moci, a jíti jest jemu na súd boží, hodně-li je lid boží řiedil, proňž jest pán buoh učinil jej svým úředníkem; nebť jsem řekl a řkuť: „Pro obec jest pán, ne obec pro pána.“

66. Čeho sě mají páni střieci.

Býváť i to, že ne dobrým úmyslem někteří páni svých poddaných bránie, ale jako někdy pes, ješto brání jiným psóm mrchy, aby ji sám hlodal. Nemněte, by takoví dobrú odplatu vzeli od boha, ač i dobré jest, když svých bránie bezpraví ne dobrým úmyslem, ale aby je sami odřeli. Avšak kdyby ten nedobrý úmysl takový pán v dobrý proměnil, a hledal svým stavem najprvé královstva božieho a spravedlnosti jeho, móžť věčné odplaty tiem svým stavem zaslúžiti, a z toho svého úřadu móž i tělesnú potřebu mieti k svému stavu. Ale třebať sě je lakomstva střieci, ktož by chtěl bohat býti. Neb tací, jakož die s. Pavel, ktož chtie bohati býti, padají v rozličná osidla, ješto topie lidi v zatracenie. A ovšem páni, kteříž za to mají, že by, což mohú, vše slušalo, až budú svým činiti křivdu, jich jim berúc, drúc je svými zámysly, nechtiec toho jmieti před očima, že je to ohyzdné tomu činiti křivdu, jehož má sám brániti křivdě. Mají také páni, chtie-li lakomstvo přemoci v sobě, na ono slovo svatého Pavla vždy pomnieti, ješto je řekl: „Ktož chtie bohati býti, upadají v rozličná pokušenie a v osidla ďáblova, kteráž topie lidi na zatracenie“; a že die žaltář: „Lépe je málo mieti spravedlivému nad veliká sbožie hřiešných.“ Pomněte i na ono naučenie svatého Jana křtitele, ješto je řekl: „Nečiňte násilé ižádnému, ani obviňujte koho křivě, na svých určených platiech dosti mějte.“ A nad kýmž panuje lakomstvo, kaký je to pán? Pán má zloděje, násilníky i všelikú křivdu tupiti; a když který pán v sobě toho nepřemóž najprv, kak to chce v jiných přemoci? Má pán mil svým býti; ale když bude poznán, an lakom, an sě bojí chudoby: nebudeť mil, budúť sě i dobří báti jeho. Protož všelikého neřádu má sě pán vystřiehati.

Máť sě každý pán i toho varovati, aby sě tak neobložil k lovóm, ke jhře i kterýmžkoli kratochvílem, pro něž by pilnú věc obmeškal úřadu svého; neb ač móž skrovně v takých kratochvílech sě utěšiti někdy, ale jeliž by prvé pilnému podle svého úřadu učinil dosti. Ne pro tyť kratochvíle pán buoh stav panský ustavil jest, ale přezřel jest, jakož sem řekl, někdy takými kratochvílemi skrovně sě potěšiti a túžebnost zahnati, když by tomu, co je pilného, najprv bylo dosti učiněno.

I toť chci ještě pánóm řéci: A i jednať jest jerarchia, v níž jsú třie andělští kórové nad těmi anjely, ješto panstvie slovú, a jiných kóróv anjelé jsú pod nimi. Takéž i stav panský zde na světě máť nad sebú lid nábožný, učený a v práviech súdových rozumný. Od těchť má příklad boha milovati, v dobrém rozumu osviecenie a ustanovenie v pravých súdiech, v nichž by i sám sě držal i k tomu táhl nižšie stavy, jakož je božím zřiezením ustaveno.

A také řku i to, ješto die svatý Augustin: My nedieme, by ciesaři naši někteří proto byli ščastni nazváni, že jsú dlúho a mocně panovali, své nepřátely přemáhali, města vzdělali, a že jim vše pod ruku šlo, a vycházeli z úkladóv, kteréž jim léceli jich nepřietelé: ale ščastnými je dieme, budú-li bohobojně kralovali, vieru plodili, boha ctili, klanějíc sě jemu, chváléc jej, jeho čest a chválu šířiec, za své hřiechy i za svá všeliká obmeškánie jsúli na však den oběť svých modliteb vzdávali bohu. A ještě, kteříž by tací byli, ščastni by byli, budú-li při sobě, když jich poddaní, ctiec je, klekají pokorně před nimi, aneb nehnú-li sě v hrdost, slyšiec, ano jim pochlebují; a budú-li obecného dobrého hledati snažně; a bůde-li v nich smilstvo tiem skrovnějšé, čím by mohlo býti svobodnějšé, že nemají lidi nad sebú; a mají-li nebeského královstvie většie žádost, kdež uzřie některé rovny sobě, aneb snad většé, ješto zde pod nimi byli, nežli kralovánie zdejšieho; budú-li litostivi, spravedlivi, milosrdni, šlědři, ač kdy učinie komu, unáhléc sě, protivnost, ale ochotenstvím štědroty nahradie to; a když budú i jiné šlechetnosti do sebe mieti, a to vše upřímým úmyslem pro věčnú odplatu v boze: takové krále dieme šťastné zde v naději. Když v tom setrvají teprv budú ovšem ščastni v radosti věčné odplaty.

O tom, které užitky mohú páni bráti. 67.

Běch řekl, že pán móž potřebu jmieti k svému stavu z úřadu svého. I majíť páni rozličné své užitky, z nichž by podle boha potřebu jměli. Úroky páni od lidí mají. *Úrok* jest plat určený v menovitý čas, a ten má pán s něčeho aneb pro něco. *S něčeho* jest úrok správný, když pán dá svú roli neb lúku, duom neb miesto, na němž by dóm měl, neb vinici aneb cožkolivěk takového, aby s toho platili jemu určenú věc, jakož by bylo smluveno s dobrým rozmyslem,

ale ne oklamáním někakým. I nemnímť, byť to mohl dobrý plat býti, ktož by kúpil jen tak plat hole, ale jmenem něčeho nekúpil, s něhož by měl ten plat jmieti. Pro něco móž také úrok brán býti; jako kdyby kto byl oprávce něčí, móž od něho podle podobné smlúvy plat úroční jmieti. A tiem obyčejem byli židé vnikli v daň ciesaři římskému, aby jich bránil: a když chtěli zniknúti toho, řekl jim Kristus: „Dajte to ciesařovi, což je ciesařovo."

Mýta také mohú spravedliva býti, když jest z ustavenie kniežecieho kde dáno pro některú potřebu, jako aby mosty neb cesty opravovali, udělali, cest ostřiehali, lidi k tomu chovali, a náklady činili na to, když by toho potřebie bylo.

A o tržném právěť jest též; móžť pán požívati jeho, nebť má pro trh nepokoj v svém městě, a musí lidi mieti, ješto by trh zpravovali a pokojili.

Ungelty některé pán v svém městě s povolením obce neb starších z obce móž uložiti, doniž jest toho potřebie obci. Pánvi v některých městech páni stavějí a plat s toho berú. Vstúpila-li je v to obec dobrovolně, že jim to jest hodno, nesmiem toho hyzditi; a co je od dávna, to podle práva má býti rozuměno, že je to dobrým úmyslem přišlo, a pakli zlým počalo sě, tenť uzří súd boží, ktož je to zamyslil, a ktož věda, že je zlé, dal sě rozmoci tomu.

Viny také berú páni. Někdy je to bez hřiechu a někdy s hřiechem; a někdy by hřiech jměli, odpustiec vinu. Když lakomstvo vede je k tomu, hřiech mají, vezmúc, ač je i spravedlivě vina odsúzena; ale když jich v tom lakomstvo nenakazí a vezmú vinu odsúzenú, aby zlé nebylo bez pokuty, nehřešie, avšak to má býti s milosrdenstvím. A také mohli by tak odpúštěti viny, chtiec snad slúti dobří, že by hřiech měli; neb dobrým škodí, ktož zlým odpúštie.

Pomoc náhodně v pilnú potřebu móž pán vzieti skrovně a s milostí, aby, chtě pomoci sobě, jiných tiem nezahuboval; jako kdyby pro obecné dobré nesl kterú práci neb náklad učinil, přiezni někaké dobývaje, ješto by sě hodila lidem jeho. A tak zde v Čechách tiem obyčejem vznikla je berně, ale jakýž jest již neřád v ní, neřku, byť byla bez hřiechu všem, ktož který neřád v ní držie neb činie; jediné leč v tom jest omluva pánóm neb vladykám, že nepovolují berně jinak,

než podle úkolóv starých. Ale co je lsti a neřádu i od berčích, jáť neřku, by to bez hřiechu býti mohlo; neb cožť jest proti pravdě, proti bohuť jest.

Počestné to slove, ješto lidé činie počest hospodě, když mezi ně přijede, aneb k některým hodóm přinesúc své dary. To mohú páni od nich vzieti, ale jakž by to dobrovolné v právo chtěli uvésti, hřešiliť by. I tiť páni hřešie, kteříž dary berú, aby křivému pomohli; aneb aby přezřeli v svých městech krčmářom, masařóm neb kupcóm takového něco, ješto by byl zádav obci. Dieť žaltář, že ten vzejde na svatú boží horu a stane na ní a bude bydliti v stanu božiem, ktož mezi jiným dobrým, jako je tu položeno, nebéře daróv proti nevinným, jakoby řekl: „ktož na škodu nevinným béře dary, tenť nevejde ani bydliti bude na hoře božie v stanu jeho.“

A o odumrtech tak jest psáno v zákoně starém: „Když umře člověk, nemaje syna, dědicstvie jeho na dceru spadne, a nemá-li dcery, spadne na bratři jeho. A kdyby i těch nebylo, ale kto je najbližší jemu, tomu buď dáno.“ Ale jestli to, jakož rozumní v práviech řkú to, že obyčej jiný omlúvá to: jáť nemluvím proti tomu, nebť to viem, že zproštěni jsme všeho zákona starého, že ničehož proto nejsme dlužni držeti, neb je to bylo toho zákona ustavenie; ale ač co toho držíme, to jde jinudy. Avšak na kohož připadují takové odumrti, slušieť na ty duše pomnieti, jichž byl to statek.

Odběžné na pána také spadá; a ten spravedlivě to ztrátí, ktož běží před právem, chtě nesnaden býti.

Zchodné proto móž pán s právem vzieti podle určeného obyčeje od toho člověka, ješto od něho jde, že práci má, když vyhoštuje zase od jinud člověka.

Vzdajné také, jako je určené, móž pán vzieti, když kto chce sedliště vzdáti a opustiti. Neb dávají páni lhótu, aby opravil sedliště a osadil. Ješto pak nechtie člověka páni od sebe pustiti, nemajíc k němu ižádné viny, jediné že je bohatý a bezdětek, křiviť jsú. Jestliť páně dědina, člověk jest boží; a když nenie zakúpen robotný člověk, nemáť držán býti. A mohliť by páni na to sě ustrčiti, co sě stalo Faraonovi, ješto nechtěl lidu židovského propustiti, když

Mojžieš bral jemu výhost. Ačť nynie buoh nemstí zjevně tělesné křivdy, nenecháť, byť potom nepomstil na duši takových věcí, jako je toho mstil tělesně a ukázal, že jej mrzie.

68. O těch, ješto židóv chovají.

A to vězte, kteříž židy chováte, žeť sú židé vězňové ciesaře římského, a ktož je mají, majíť je s jeho povolením, a majíť je mieti jako porobené; nemajíť s nimi hodovati a kvasiti, nemajíť jim ižádného vládnutie poručiti nad křesťany, lékařstvie od nich nemají bráti. Děvky křesťanské neb pacholci nemají býti v jich čeledi, ale náhodú mohú u nich podělati. O velikých dnech a jmenem u veliký pátek nemají židé choditi mezi křesťany; ale mají domy své i okna zavřieti.

Žid nemá práva býti svědkem proti křesťanu, leč by sě zvláště táhl naň křesťan, a také nemají křesťané překážeti židóm v jich ustaveních.

Pak svatý Thomáš z Aquině píše k jedné hrabině, kak mohú páni na židech bráti, a die: „Ačť židé jsú svým proviněním v té porobě, že mohú jim páni vzieti, když chtie, jich statek jako svój: však máme netolik s křesťany ale i s nekřesťany v sličnosti sě obierati, aby v nás nebylo jmeno božie pohaněno. I jestiť podobné, aby velikými šosy, jichž v obyčeji neměli dřéve, nebyli obtieženi, ale móžeš na nich bráti obvyklé dani.“ Ale toť die o těch židech, kteříž řemeslem neb těžarstvím sě obierají, ale ne lichvú. Nebť die v témž listu: „Poněvadž toho židé nemohú s právem sobě zachovati, vezmeš-li ty to od nich, ani ty móžeš sobě toho zachovati, leč by to na tobě bylo neb na tvých předcích vylichveno. Pakliť sú na jiných vylichvili, a tys to vzala, máš to těm vrátiti, na nichž je vylichveno, ač je móžeš naleznúti: pakli nemóžeš, ale podle rady biskupa tvého a jiných dobrých, obrať to v skutky milosrdné, neb k obecnému zemskému užitku.“ Vězte to páni, kteříž od židóv béřete vylichvené, lichvu béřete, a držíte zle dobyté, ač i nechcete slúti lichevníci. Takť vás buoh súditi bude, jakož lichvy užíváte a máte útěchu z toho, že máte bohaté židy, že mnoho vylichvie, a vy aby požívali tohó vylichve-

ného. A jeden-liť chce dobrým slúti, ješto nechce dobrým býti? Ano lotři, zloději nechtie slúti zlými a tak nečiniec, aby mohli býti dobří; takéž i ti páni, berúc lichvu, nechtie slúti lichevníci.

Peněžného kovu mohú skrovný užitek kniežata mieti, když to věrně pósobie k užitku obecnému, aby v tom lsti nebylo, ale podle prvnieho uloženie aby na váze, na střiebře neb na zlatě byl tak dobrý peniez, jako je s prva uloženo. A za tu práci aby jen ten měl užitek král aneb knieže, jako je bylo vprvé uloženo jemu a viece sobě netáhl užitka, káže horší peniez kovati. Ale co je o tom mluviti viece? Velmi sú zlým grošem zlúpeni mnozí od toho času, jakž byl najprvé dobrý zaražen za krále Václava druhého. Potom za Jana byl horší, avšak ještě dvanádcet jich za zlatý stálo, a za Karla opět by horší, ale bieše slíbil toho polepšiti a zatiem umřel. Až teď za třetieho Václava krále opět jest daleko horší, že póldruhéhomezdcietma jde jich za zlatý, i jest proto všecko dráže, než dřéve bylo. Ktož dřéve měl čtyři a kopu grošóv, měl hřivnu stříebra, a již, maje bez sedmi a neb bez šesti snad dvě kopě, ač má hřivnu střiebra? Kudyž to bez hříechu bude tak veliká všie země záhuba, ktož mají groši které platy! É králi! páni! tak zde panujte, abyste lest a křivdu tupili a sami jie nečinili.

O prostředních anjelech z druhé jerarchie. 69.

Pátý kór anjelský a druhý v druhé jerarchii slovú *principatus*, a ti jako najprvnější pod panujícími držie miesto. K těm jsú podobni, kteříž prvnější jsú pod vyšími světským pány, jakož zde páni k zemi přirození jsú pod králem. Těmť řku to, což je řekl svatý Petr: „Buďte poddáni králi jako poslu božiemu. A máte-li kdy krále voliti, vizte, abyšte opatrně volili, neb jakýžť bude volen a korunován, nesnadenť jest zavrci. I k tomuť prvnějšie ty ve cti napomínám: braňte sě té hrdosti, s nížť jest závist, trpte s sebú sobě rovné v dóstojenství, a s nižšími také buďte dobrotivě. Netupte jeden druhého, cti jeden druhému neutrhaj jazykem zlostným, a trpte i ty, kteříž jsú v čem nad vámi božím zpósobením, snad úřadem některým, starší šlechtú, větším sbožím. V čemť buoh koho poctí, slušieť to, aby v tom

i jiní v počest jej měli. Ale že i z toho pátého kóru andělského mnoho jich vypadlo. a v ďábly jsú potvořeni, množstvie lidu z toho stavu táhnú v neřád. A tak bývá v těch tohoto světa dóstojenstvích. že druh druha tupí. Někto, uzře chuzšieho a snad urozenějšieho od svých předkóv, ano jej poctie podle jeho urození, bude jím v svém kvasu smiech pobíjeti, lacino jej vážiti, a druhdy leckakús nechuť a vzdoru učiní jemu. A býváť i to: ochudne někto urozený, že nebude moci dostáti řádu svého i uzří, ano neurozené bohaté ctie nadeň, bude srdcem onomu záviděti a nestrpí toho v dobré mysli, že je to božím zřiezením, že i čest tohoto světa nenie trvavá. Dnes někto je ve cti a zajtra nebude, i bude protiviti sě vóli božie, tiskna sě proti nie právě jako proti ostnu. A tak i ukáže do sebe bláznovu spúru, aneb ostatek dotratie, táhna přes moc, ostane ovšem v potupě.

70. Že proto řád v světě hyne, že náramně lidé po světu stojie.

Řiekaji někteří: „Kdyby lidé nestáli po cti a po chvále, zle by bylo, zhynul by svět.“ Ovšem, ovšem; kdyby lidé nestáli po marné cti a po marné chvále. světská marnost by zhynula, ale svět by proto nezhynul. Ne pro ten neřád svět hyne, že po cti marné, po sboží lakomě, po rozkoši a libosti těla lidé neřádně stojie; ale kteříž by po tej cti stáli, aby jim buoh dal chválu věčnú, dobřeť by svět stál, nebo by i zde vystřiehal sě necti pro boží čest, a této cti zdejšie řádně by požíval, jelikož by toho stav jeho potřeboval aneb úřad. Aj, kakť anjelský řád dobře stojí, ješto všichni milují boha a spolu sě v boze, vyší v pokoře dobrotivě jsú nad nižšími, nižší vyším nezávidie, ani z rovných pnú sě jedni nad druhé, ale ve všem líbí sě jim vóle božie a řád zpósobu jeho, a na tej cti každý má dosti, kterúž pán bóh každého poctil. Takéž byť nepal sě v čest neřádně jeden nad druhého, netáhl a nehledal sbožie lakomě, dobřeť by stál svět. ale tiemť hyne, že nejsú v pokoře nižší pod vyšími. Vyší v milosti a v spravedlnosti nižších neřidie, rovní nejsú tovařisky, chtie čest a chválu ode zlých mieti. A kaká je čest, budú-li koho zlí chváliti, a buoh jej bude hyzditi? Neobránieť jeho zlí lidé, když jej bóh súditi bude. Kaká je to čest, poctie-li tebe lidé na chvílku aneb pochválé-li tebe

tiem, jehož do sebe nemáš? Přídeť, přídeť věčná hanba z takových ctí neřádných. Neb je to tak zřiedil hospodin, že z každého stavu světa tohoto skrze práci a zámutky musíme jíti do královstvie nebeského, a ktož klesne a nedostojí, v práci a v hanbě bude; ale ktož i v práci sstojí a v pravdě s bohem, ten vezme od boha čest a chválu u věčné odplatě. Nezdajť sě toho čekati dlúho. A i dnešnieho dne nikdy nebylo, avšak teď přišel: takéžť i ten přijde najposlední, v němž každý vezme, co je zaslúžil. Protož ještěť pravím: zklamáť sě, ktož po marné cti stojí neb po marném sboží, v tom mysl svú ustanoviv, jako by to najlepšie bylo; ale blaze tomu, ktož po oné věčné nebeské cti stojí. A přes to, kto je stavu toho, i zdejšie cti neběhaj, užívaj jie ku potřebě, nebuď tak špaten od rúcha, od ztravy, od čeledi, s tolik jakož dostáti móžeš, až by ovšem potupen byl, a tvój úřad byl skrze to obmeškán tebú; ale toho sě střez, aby sě v tom nekochal srdcem, aby v tom neupřielišil, přes moc netáhni s najhrzšími, ale v takých věcech s rovnými buď v rovném běhu. A nechžť chuzší aneb i neurozenější bujie v světě, zde své maje utěšenie, zde čest od lidu nemúdrého; netuž, by jim v tom chtěl roveň býti; spadneť jim to, jako když s košťálóv zelé oprchne. Věz to, že čest jest před bohem i před lidmi múdrými: u pravdě a v své váze státi.

O kratochvíléch světských. 71.

Dřéve běch řekl, že mohú páni skrovně někdy v svých kratochvíléch oddechnúti, ale jeliž by prvé tomu, co je pilné, dosti bylo učiněno. Ale že sú to vzeli za kratochvíl, ješto je hrdost pravá, a škodná na sboží i na životě: nemohuť chváliti kratochvílí takých. Takť řkú práva o turneji, že ta škodná kratochvíl nemá slúti kratochvíl, i jest v duchovniech práviech zapovědien turnej. A tak jest dána pokuta na ty, kteříž by v tom kostelnieho ustavenie nedrželi, aby, ktož v turneji sejde, aneb i potom od toho úrazu, kterýž by tu vzal, nemá u svatých pochován býti, ač by sě i zpoviedal i tělo božie přijal i olej svatý. Tancóv také přidrží sě mnoho zlého: pýcha, smilstvo, závist. Protož, ač by sám v sobě lidem světským tanec nebyl zlá věc, však lidé světí hyzdie

tance, že sú příčina mnohého zlého. Hry kostečné také jsú zlá kratochvíl, neb brzo tu lakomstvo bude.

O loviech to řkú práva, že ti lovové, ješto jsú s chlúbú, jako je nedvěda neb vepře podstúpiti, nejsú dobři. Pro ten chlubný úmysl vážiti život bez jiné potřeby nenieť dobré. A kráceť řku: V každé kratochvíli každý sě sám viz, aby z miery nevyšla kratochvíl jeho a z kostelnieho ustavenie, a aby sě té kratochvíli neobkládal. Nejsme zde na to ustaveni, abychom stáli po kratochvíléch, ale abychom potřebné sobě neb bližním svým, každý podle stavu svého, pósobili, a to zpósobiec mohú podobně časem svým podle svých stavóv oddechnúti v kratochvílech.

O válkách to pravím: Ktož své hospodě pomáhá války, právě válé, ač práv jest hospoda; a ač by i křiv byl něco, když by nebyl zjevně proti kostelu, aneb nebyl odsúzen tak, by sluhy nemohli věděti, by křiv byl, váleje jich hospoda, a mohú i mají jemu války jeho pomáhati, mniec jej práva. Ale všakť pravím: Dobréť sě je vystřiehati, aby u takých pánóv nebýval, ješto na buoh málo tbají.

Toť pak pravím také o válkách mezi rovnými: Náhlú věc, škodnú sobě, každý móž z práva odehnati, a násilí sě brániti; ale prodlí-li sě, tuž právu toho neb hospodě, jakož zde král jest v této zemi, a povolí-liť král, aby válel, móžeš váleti; aneb kdyby právem dovedl své pravdy. Ale ti, kteříž v témž právě sedie, spolu sami svú mocí nemají váleti. Čemuž by tedy právo bylo aneb král? V tomť sú také ciesařská práva i duchovnie sjednala sě: ktož by, práv jsa, nesl válku, což dobude na svém nepřieteli, jeho je již vlastnie; ale ktož vede válku, křiv jsa, dlužen jest tomu, s kýmž válé, všecky škody slepšiti i lidem jeho i svým lidem. I jestiť nebezpečné války nésti, leč by kto nesl pravú válku a k tomu úmyslem pravým.

72. **Popravciem.**

Šestý kór, dolóv čtúc, anjelský slovú *potestates*. Ti od boha a skrze vyšie anjely tu moc mají, že nedadie ďáblóm tolik škoditi, jakož by chtěli. K tomu kóru stav popravcí má podobnost, kteříž od svých vyšich tu moc mají, aby trápili zloděje, nedadúc jim tolik škoditi, jakož by chtěli. Dobrýť je to a potřebný stav nebo úřad, kto je v dobrém úmysle

pilen jeho a v úřadu, zaslúžíť jím dobré odplaty. Svědčíť to písmo, že buoh kázal lidu svému, aby zlé sami mezi sebú stavovali a křivdy mstili. Moha sám, kohož chce, buoh zahubiti a umořiti, však lidem velel popraviti. Ony kázal zbíti, jiné zvěsiti, jiné kamenovati, jakož je toho plno písmo. A i Mojžieš, muž svatý, svolav ty, kteříž boha milují, udeřil na ty, ješto byli proti bohu, řka: „Bí bratr bratra!“ a sám také bil s nimi, a zbili jich veliké množstvie, a tiem stavil hněv boží. A opět Finees, vida dva, ana činíta proti bohu, prodružil je svú rukú; a buoh ukázal, že je to libě učinil jemu, a dal jemu i plemeni jeho čest kněžskú jmieti. A pak že král Saul nezabil jednoho krále, ale jal jej, a buoh byl kázal, aby neživil jeho, rozhněval tiem boha, že královstvie svému plemeni ztratil. I jestiť úřad svatý poprava věrná, ale máť v tom popravce opateren býti, aby sě pilně vystřiehal lakomstva, hněvu, chlúby srdečné, a aby ne leniv byl v svém úřadu, ale aby snažně zlé stavoval. Neb bude-li lakom, bude pro svój zisk radovati sě smrti člověčí; a ne pro pokoj, ale pro svój zisk ten úřad povede; bude-li hněv na popravci panovati, hněvť člověka oslepuje, žeť by snad ukvapil někdy, a dal na smrt nevinného. I toho sě střez popravce, aby tiem nechtěl nikomému slíbiti sě, by koho dal na smrt, jehož by věděl nevinna; jako je to Pilát učinil Ježíšovi, židóm sě chtě slíbiti. I toť jest neřád před bohem, když který popravce vpustí kakús chlúbu v srdce, když navěší plnú šibenici; neb má líto býti člověčie smrti, ač i má proto oběšen býti, aby sě zlost nerozmohla, a jiní aby mohli pokoj mieti. I hřešilť by popravce, pustě zlého toho nepopravě, ješto slušie ku popravě jeho; i tuť by popravce hřešil, kdyby nad tiem tieže mstil, na kterýmž má lehčejie mstíti, a nad tím lehčejie mstil, nad kýmž má mstíti tieže: jako kdyby koho oběsil, jehož by měl upáliti nebo na kolo vzbíti, aneb kdyby toho upálil neb na kolo vzbil, jehož by měl jen oběsiti. A ani té viny, ani nad tiem má popravce popraviti, což neslušie ku popravě jeho.

Kto jsú podobni k třetí jerarchii. 73.

Jest i třetie anjelská jerarchia, a ta také má tři kóry: skrze jedny buoh na světě divy činí, skrze druhé skrytějšie a neznámějšie věci buoh zde lidem zjevuje, skrze třetie pó-

sobí všecky obecné věci. Té třetie jerarchie zde na světě lid obecný nese podobenstvie, neb jedni jsú podobni k těm andělóm, ješto slovú *virtutes*, skrze něž buoh divy činí. A zdali skrze oráče, vinaře nečiní buoh divóv? že skrze jich dielo z mála semen učiní obilé mnoho, neb vína skrze vinaře vzplodí. I dieť mistr Tulius: „Ze všech těch obchodóv, jimiž lidé živie sě, nic nenie lepšieho, než roli kliditi, ani jest co po svobodném člověku, totiž po lidech z onú dvú řádú, dóstojnějšie. Přesbožniť jsú oráči, kdyby své dobré znali. Jistě dóstojnější stav jest těch, než kupecstvie, neb v kupecství velmi blízek jest hřiechu člověk. Ale však i oráčeť táhne zlý duch v neřád, a tož hrubě vida jich sprostnost, onde v léky, v pověry někaké, v nemúdrú purnost, v závist, v svády, v opilstvo, v krčmy i ve mnohé hrubé neřády, že budú na to těžce robotovati, aby svú nemúdrú vedli purnost, v krčmách, na posvieceních, v kabátiech s meči, s rukavicemi železnými v bláznové kakés purnosti a těžce vydělajíc protepú. I mni nejeden, by dobrý byl vzácný bohu, že těžko dělá a potřebné dielo, a zle odbývá chovaje statku, ano buoh viece zří na to, proč kto co činí takového, a podle toho odplatu dá neb pokutu. Aniť v tom ti sedláci chválu mají, ješto je chlubno jim a milo, když válečné pány mají a hrdají pány pokornými, tak že často milejie jim i statek ztratiti s hrdým pánem a s válečným, než by za pokorným v pokoře a v pokoji byli. É, poznajte! žeť ty neřády vzbuzují u vás duchové zlí. Braňtež sě jim! milujíc nade vše boha a i sě spolu, jakož bóh kázal: „Což by kto sobě nechtěl, toho nečiň druhému“; a buďte v pokoře pod svými kněžími, poslúchajíc jich v pravdě a v řádu, i také pod pány svými. Tak v svém stavu služte bohu, abyste, dělajíc to, což dobré jest, svú potřebu měli s dietkami svými, a pánóm poplatky jich a kněžím desátky, oféry své ke cti božie, a z čeho by almužnú chudého utěšili. A jakož jsem řekl: závisti sě pilně vystřiehajte, pomnice, žeť jest obecné příslovie: „Komuž buoh, tomu i všichni světí.“ Chcete-li mezi svatými v počtu býti: komužť buoh přeje dobrého jeho, v tom vy jemu nezáviďte, ale také přejte jemu toho.

O řemeslníciech. 74.

Také i jiní řemeslníci, ješto cos buď dělají k užitku lidem, jako divem kakýms přivedúc toto k tomu, a toto k tomu, nesú těch anjelóv podobnost, skrze něž bóh užitečné a potřebné divy činí. Ale ješto vymýšlejí cos buď dvorného a škodného, jakož ševci běchu vymýšleli tak dlúhé u třevíc štpice, v nichž škoda byla, ale ne užitek. Toť jde těch zlých duchóv neřádem, ješto vypadli z toho kóru. Neodmlúvámť, byť skrovná okrasa pro světské hrubějšie nemohla bez hřiechu býti a ješto by neškodna byla; ale jakžť v tom upřielišie, vymýšlejíc vždy viecež, viecež, neumiemť jich v tom vymlúvati. Protož, ať řku krátké slovce: Řemeslníci! dělajte dobrá řemesla a věrně, kterážť jsú lidem potřebna; budete-li jinak dělati, ne odplaty, ale pokuty zaslúžíte. A co by ten zaslúžil, ktož by poslán byl do vinice, aby to dělal, což by víno potřebovalo, a on netbaje toho, opravoval plešky nepotřebné? I napomínáť všecky s. Pavel, aby každý dělal to rukama svýma, což je dobré, aby měl čím pomoci nedostatečnému.

O kupecství a o trziech. 75.

Osmý kór jsú archanjelé a devátý anjelé, dolóv čtúc. K těma jsú podobni kupci, ješto z dalekých krajóv přinosie nám neznámé věci; a obecní trhoví lidé, ješto doma což buď prodávají, jakož jsú kramáři, krčmáři, fraknáři a tak i o jiných, jichž nám jest vždy na však den i v každý čas potřebie. Když ty neznámé věci z daleka nám přinosie a potřebné, tiemť někakú k archanjelóm mají podobnost, ješto neznámá poselstvie veliká a zvláštie k nám dějí od boha. A tyto obecné věci vždy majíc hotovy lidskému pohodlí nesú podobnost anjelóv obecných. Když to v milosti a u vieře oboji činie, a lidské v tom pohody hledie, od boha vezmú pohodu aneb odplatu. A také i zde mohú bez hřiecha rovný a podobný zisk vzieti za svú práci, jíž by s dětmi potřebu měli; a z toho, když boha milujíc milují i své bližnie, a z té milosti to činie, co je hodné lidem, od boha u věčném životu vezmú odplatu. Ale množstvieť těch jest ďáblóv, ješto kupce a lidi trhové zavodie od pravdy. Protož veliké jim třeba opatrnosti, neb die svatý Pavel: „Kteříž chtie bohati býti,

zacházejí v rozličná pokušenie a v osidla, ješto topie lidi na zahynutie. A kto móž všecka nebezpečenstvie trhová vypraviti, kak v trziech té milosti zapomínají, jížto jsú sobě dlužni lidé; kak nejeden učiní neb žádá učiniti druhému, jehož by sám nechtěl od jiného, a toho neučiní druhému, což by chtěl, aby to jiný učinil jemu. A kto je, by chtěl oklamán býti? A to je v trziech obecné, že chce zklamati jeden druhého, i ve lži chtie jeden druhého oklamati, a budúť věrováním a jako přísahajíc své lži potvrzovati, kupujíc vzhyzdie. a vzchválé túž věc prodávajíc; procenie velmi draho, zda by sprostného oklamali, světlo zaslonie, aby se lepšie zdálo, cos buď; váhy a miery pravé a určené tak k sobě jako od sebe nemajíc. Aj, toť jsú vše, ktožť tak s trhem jdú vókol. ješto jsú znamenie od ďábla vzeli, aby mohli kupovati a prodávati. Jako je psáno, že za antikristových časóv ktož nebude mieti znamenie jeho, nebude moci ani kúpiti, ani prodati. avšak běda jim bude, ktož vezmú to znamenie jeho, a blaze těm, ktož stojie v pravdě až do smrti, ač i u velikém nesnadenství: takéž lež, faleš, lest toť jsú ta znamenie ďáblova, bez nichž nemóž člověk prostý trhem sě obierati ani obchoditi. Avšak běda těm bude! ktož sě tak poddadie ďáblu. že i ta znamenie jeho vezmú, aby mohli kupovati a prodávati. I toť v trhu nenie upřiemost: když kto obdrží, aby jedné on sám takovú věc prodával; aneb když sě smluvie, aby žádný nedával své kúpě laciněјie. Co je pak neřádu v krčmách, když mísie zlé pitie s dobrým; když v tom jest jich utěšenie, ješto neslušie, že lid jde píti i od božie služby, že sě zpijí, že kostkují, že freje vedú, a jakož die prorok Jeremiáš: „Prodadie děvečku, aby pili víno“; neb na to dobudú pěkné děvečky, aby tiem radšé pili u nich, u frej s nimi zajdúc.“ Mohlo by krčmářstvie bez hřiechu býti, ale pro takové mnohé neřády, kteříž sě v krčmách dějí. nenie bezpečné duši. A téžť jest i v jiných trziech. Protož ktož s kterými trhy vókol jdete, raziť vám opatrnu býti. brzoť črt vtrhne v trhu na svú stranu; a ktož móžete bez trhu býti a bez kupčenie, chvalte boha, a pakli v čem kto musí s trhem vókol jíti, viz, aby neztracoval pravdy pro penieze, nevaž užitka toho nad boží milost, jenžť nechce, by kto v čem pochybil od pravdy.

Aby každý byl pilen stavu svého. 76.

Čeleď také v každém domu, když věrně slúží hospodáři, bohuť slúží, a neseť zde podobnost toho kóru devátého andělského. Ale tam sem napřed položil řeč čeledi; tuto jim nic neřku, než toť řku vespolek všem stavóm v cierkvi svaté: Buď každý pilen stavu svého, z každéhoť jest do nebes cesta, a každýť stav má svú práci. a když ji snese, čest a chválu a nebeskú odplatu od boha bude mieti. Ktožť bude snažen v božiem zřiezení stavu svého, ač i v nižšiem bude, lepíť jest, než ten, ješto by byl u vyšiem stavu, a nebyl tak pilen řádu jeho. A zdali i zde na světě není lepí sedlák bohatý, než chudý vladyka? neb vladyka bohatý, nežli šlechtic. ješto nic nemá? A také važ každý draho sobě všecky jiné stavy, nebť jest všech třeba. A i v těle jednom i noh i rukú i očí třeba, a kteréhož by z těch nebylo, škoda by byla. I řkuť ještě: Buď každý pilen stavu svého k užitku všech, a miluj věrně všecky i z jiných stavóv, a budeš všech odplaty divně účasten v nebeském království.

O lichevnicích, kostkářích a o lotřiech. 77.

Jest trój stav ještě zde na světě. O těch sem proto nic neřekl, že nejsú hodni, by k čemu dobrému byli připodobněni. To je jeden stav lichevníkóv; o tom mluviti mi neb psáti nenie třeba, neb obecně lichvu za zlé mají, ale jen to řku: že mnozí berú lichvu a nechtie slúti lichevníci, jakož sem tam napřed řekl o těch, ješto na to židóv chovají, aby na ně lichvili, aby to pobrali, což oni vylichvie. Ti také, ktož domy lichevníkóm najímají, lichvú jsú živi; ti, ktož proto dadie dráže svú kupi, že rok dadie, než by dali za hotové, buď to dědina, neb kóň, neb obilé, lichvuť berú: ktožť na úrok dávají peniezе, lichvať jest, byť z jediného groše kopy do roka pojičili, lichevníkť jest každý.

Druhý stav nebo obchod ohyzdný jest stav kostkářový. Buď kostkář najkázanější, v zlémť jest stavu každkoli; jestli k tomu nekázaný, ještě jest horšie. Ale když má žádost k ciziemu, nezáslúže, činíť proti boží zápovědi, jenž je netolik bráti aneb krásti cizieho zapověděl, ale také aby ani žádal cizieho. A to je očité znamenie, že kostkářstvie jest ďábelským přístrojem, že mnoho zlého drží sě při něm: křivé

věrovánie, svárové, řeč bláznová proti bohu, proti svatým. Sám sě vzeklne kostečník i svú mateř. Reč nejedna peská jest při kostkách, lánie, škřekánie, vražda, zlodějstvie, faleš, lest. A jakož črt tmy miluje, tak najvětšie kostkovánie v noci bývá. Budúť celý den kostkáři spáti, a v nociť sě sejdú. A ktož své tak prokostkuje, budú naň lidé prstem ukazovati, a budú jim nevěřiti, by nekradli. A pak tak jest to božím přepuštěním na kostečníky, že mnohem viece jich opsie kostkú, nežli vzbytčie.

Třetí stav neřádný jest lotrový stav, jimž ta jich nemúdrá myslce, že nechtie v jiných poslušenství býti, mnoho zlého přinese bydla a hanebného.

78. **O třech staviech onoho světa.**

Abych dokonal tyto knihy o staviech, chci dořéci o třech staviech onoho světa, v něž jdú lidé podle trojieho svého zaslúženie, podle božieho zpósobu spravedlivého. Jeden stav jest přenezčastný; ten je u věčném pekle, v němž věčně budú ti, kteříž v netbání na buoh, neuvěřivše v spasitele, sešli s tohoto světa, a pakli uvěřili, ale jsú-li opět v hřiech netbánie na buoh zašli pro svú pýchu, neb pro závist, neb pro hněv, neb pro lenost, neb pro lakomstvo, neb pro lakoťu, neb pro smilstvo, že by pro které z toho v čem desatera božieho přikázanie nesdrželi, a v tom svój věk dokonali a z tohoto světa sešli, nevyjdúc zde pokáním z něho. V tom neščastném bydle jest věčné hoře všem zatracencóm obecné: jakož sú zde na buoh netbali, nevěřiec v syna božieho, nedržiec jeho ustavenie v svaté cierkvi, a jdúc po své žádosti v hřieších, boha nade vše nemilujíc. A tak řku: za to netbánie na buoh jest obecná pokuta všem zatracencóm v tom věčném pekle, ztráta bydla nebeského a poznánie boha, v němž záleží věčný život a radost věčná, ješto vycházie na každý smysl. O té ztrátě aneb škodě die svatý Jan Zlatoustý: „By mi deset tisícóv muk pekelných ukázal, netakť sobě vážím toho, jako odlúčenu býti od tváři božie, a v nenávist býti bohu.“ A svatý Augustin die: „Bratřie! byť nebylo ohně pekelného, ještě by neslušalo zlé činiti, by zlým jen to bylo odsúzenie, že by odlúčeni byli od tváři božie.“ A kdyby neviež kterú rozkoš jmieti mohli, by nevidúc boha,

ješto je stvořil, a jsúc zbaveni té radosti, ješto pochodí z toho vidénie blaženého: ještě by jim bylo svú túhú lkáti pro tu ztrátu, ktož sú té sladkosti něco zakusili, ješto záleží v tom. Ktož by v pravé múdrosti rozuměl pravdě, ten by věděl to, coť pravím, rozuměl by, kaké je hoře býti odlúčenu tváři božie. Ale kto je ještě nezakusil té sladkosti, nežádá-li tváři božie viděti, aspoň boj sě muk ohně pekelného! Nemóž-li koho čáka odplaty odtáhnúti od zlého, že sě snad zdá jemu malá věc, co buoh slibuje: móž sě asa toho leknúti, jímž hrozí. Ale veď, ktož by chtěl přijíti k sobě, uzřel by, že nenie malá věc také radosti věčná ztráta. Udá sě viděti, kakú túhu a žalost bude mieti některả paní, když k veselí některému nepustie jie, ješto má za to, že by tu vzácna byla a slovútna. Co pak když duše, vědúc, že k tomu jest stvořena, aby poznala boha a milovala a od něho byla milována, a skrze to vzácna byla všemu sboru nebeskému, i uzří, že je na věky toho odlúčena, kak bude bez veliké tesknosti? I neniet lze té veliké ztráty vážiti, neniet malá věc boha na věky odlúčenu býti. Protož když děťátko beze křtu sejde, žalost jest otci i mateři, ale nad to ten každý bude hrozné a bolestné v pekle muky trpěti, ktož v netbání na buoh hřiechy sě zšeředí smrtedlnými, a z nich sě k bohu zde neobrátí, nepočne pokánie, aby asa očistec onoho světa dočistil jej. Neb i za menšie hřiechy, ješto by dobrému všední byly, zlý, ješto sě v netbání na buoh zšeředí jimi, musí těžké a kruté trpěti bolestné muky u věčném pekle podle počtu, miery a váhy těch hřiechóv, jimiž sě byl je zšeředil, boha nemiluje a protivě sě pravdě jeho v svém pyšném srdci neb v lakomém, aneb v žádosti tělesné libosti. A tu sám v sobě každý leptati sě bude, v svém svědomí ten črv maje, ješto nikdy neumře. Bude v kramolu ustavičném s ďábly i s jinými zatracenci, neb každý každého mrzeti bude, a tak čím viece jich spolu bude, většie hoře budú jmieti. A tak zhyne v pekle ta útěcha, ješto někteří řiekají: „Budu-li v pekle, sám nebudu.“ Neb měl by menší srdečnú mrzkost, kdyby sám byl; a to, spolu sě mrziec, větší muku budú trpěti, hodnu svým hřiechóm nynie na duši, a potom i na těle věčně po vstání z mrtvých.

A pakli die kto: „Kak by tělo v také bolesti na věky trvalo?“ znamenaj, žeť nejedna bude i zde na světe příkrá bolest, s níž člověk bude dlúho trvati, a někdy pak nebude tak příkrá, a umoří brzo. Neb pro zkaženie některého ze čtyř živlóv, z nichž je tělo zdejšie spojeno, umře člověk viece, než pro bolest. A když těla vstanú z mrtvých, aby vzala za své činy hodnú odplatu neb pokutu, tak budú boží mocí všemohúcí a múdrostí podle vóle jeho spojena, že ten řád věč nebude sě moci zrušiti, v němž jich život bude záležeti. A tak zlí vždy budú mieti bolest v pekle, vždy jsúc v smrti, vždy mrúc, ale tak nikdy nedomrúc, až by nebyli.

Móžť dobře těm nesbožným v uši vznieti jako hromem pravda božie k jich většie čtici, a řkúc: „I kde ste, ješto na buoh netbášte, světu slúžiešte, své libosti hledášte i v šeředství hřiecha? Již-li vidíte, jemuž ste nevěřili, aneb netbali ste nato? Co je vám to vše rozkošné bydlo a povolné přineslo užitka, co ste jeho měli na onom světě? kte je ta vaše útěcha, ješto netolik ústy, ale i skutkem praviešte: „Užívajme světa, kochajme sě jako mladí v stvoření krásném, ostavme všudy znamenie veselé svého, ať po nás ostanú jmena naše!“ Což vám již pomóž to vše libé, ješto je minulo? Zdali nediete již v svém hubenství plačíc a stoníc: „Běda nám! hoře nám v této túze! É hoře! že sme sě kdy narodili, a že nelze umřieti viece! Ó kterak šťastný je ten, kterýž je nezašel po marném světu a po lstivé kratochvíli zabylstvu! Ale my nemúdří mněchme bláznovstvie život jich a skonánie jich beze cti. Aj, kterakť jsú počteni mezi syny božími, a diel jich s svatými jeho! Pohlúdili sme od cesty spravedlnosti a chodili sme po nesnadných cestách. Což je nám pomohla pýcha naše? Vše je minulo, co sě nám na světe líbieše; ale túha s hořem, v něž sme upadli, nemine nám na věky věkóv.“

Ó zlá a hořká věčnosti! v bolesti, v trýzni, v rúhání a v kramolu býti věčně, kdež ničehož nenie, ktož co žádá, a vše, což jest, to je těžké a břidké. Ó, kto je řekl, že jsi země zapomenutie, země hubenstva, země trýzní, v niež nenie ižádného řádu, ale věčná hróza: právěť je řekl, anižť je ještě mohl vypraviti všeho hubenstvie pekelného! Nebť je mohl buoh na své nezbožné nepřátely viece biedy přěpustiti, než

by kto mohl vypraviti? Ó přenesbožná dlúhosti! v také čtici věč a věč býti, ano nikdy nemine to hoře. Po tisíc tisícóv letech tak jest dalek u věčnosti konec, jako by první den teprv sě počal, aniž móž který počet času k věčnosti přirovnán býti!

O očistcových mukách. 79.

Druhý stav času budúcieho na onom světě jest v očistci ten oheň, múdrostí boží zpósobený. V tom stavu jsú těžké muky, a ti mají v těch mukách býti očištěni, kteříž sú zde kterými hřiechy poškvrnu vzeli, z nichž však k bohu sě prvé než zemřeli, obrátili, a zde sě počeli pokáním čistiti, ale ještě dočista nevyčistěni, ani vrúcím milováním k bohu a horlivým, ani také velikú žalostí na hřiechy, jakož hodna byla k očistění, ani pokáním, utrpením neb modlitbú neb almužnami. Ty muky, jakož pravie světí otcové, těžší jsú, než které muky tohoto světa. A to je podobné podle božie spravedlnosti: ktož zde netbá, aby lehčejie byl vyčistěn pokáním, že bude potom trpěti těžce, ale však ne věčně; neb ta žádost a to k bohu obrácenie u vieře vyvede je z těch muk, když budú úplně vyčistěni. To, že jsú za času ostali hřiechu a káti sě počeli, učiní v nich, že také ostanú jich muky, a dojdú radosti věčné. Ale sbožný, ktož sě zde tak bez poškvrny obierá na světě, aneb zde sě očistí všech svých poškvrn, že po smrti nebude na jeho duši, čeho by sě chytil ten pekelného ohně plamen, ale upřiemo do nebes pojde. Neb, jakožť sem řekl, převelikúť muku, praví písmo, ohně toho mohlť je i uměl buoh všemohúcí nad náš rozum učiniti, an i zde na světě rozličným bolestem dal nad tělem panovati, ano bolí ono jinak a ono jinak. Coť pak tam nebude duši muk velikých a rozličných pro veliké hřiechy rozličnými zšeřezenie? A když kto zde trpí cos buď, móž to jemu ke dvému býti užitečno: jedno že skrze to bývá očistěn od hřiechu; druhé, že strpí-li pokorně, zaslúží chvály, ale tam v očistci jediné že bude očistěn mukami těmi, ale z trpenie toho chvály ižádné nezaslúží. A také to jest dobré v očistci: že nemóž duše trpěcí tu muku, tak sě rozpačiti, by čím boha viece rozhněvala, a všecky ty jejie šlechetnosti, které je do sebe na světě jměla, budú jie k nebeské chvále

zachovány; ani tiem v nebesiech bude hanbu mieti, že je v očistci trpěla muky. Né, mnohá u větčie cti a chvále bude, z očistce vyjdúc, než některá, jíž nebylo očistce třeba; ale to ne proto bude, že je v očistci byla, ale že je viece, na světě jsúc, v těle zaslúžila. Neb kdyby byl obraz udělán krásně, a pak prachem by připrchl, kdyby pak byl očistěn od toho prachu, kraší by byl, než ten, ješto nenie tak krásně udělán, ač by i nebyl nikdy tak poprchl prachem.

Tiemť činem ihned upřiemo jdú do nebes dietky svatým křtem omyté; a starší, mnoho pracovavše, jměvše rozličné ctnosti, své duše jako krásný obraz připravivše, a k tomu poprchly jich duše prachem hřiechóv, pójdú do očistce, aby tam byli vyčistěni, když sú sě zde počeli byli pokáním čistiti. Když pak vyjdú z očistce a přijdú do nebes, větší čest a chválu mieti budú, že byla jich duše, jenž je obraz boží, viece ctnostmi ozdobena. Ano i zde u dvoróv někto sě dopustí něco, že musí do věže v kázeň páně jíti, a když bude vypuštěn, v témž bude svém dóstojenství, jako je dřéve byl, a nebude jemu proto roveň menší, ač sě je věže i nedopravil.

Protož mýléť sě kacieři, řkúc: „Nenieť očistce na·onom světě; jakž kto umře, takť jde aneb do pekla, aneb do nebes, a jestliže sě je zde viece zprznil, menší chválu v nebesiech mieti bude.“ Ale tato oba příklady ukazujeta, že je to nepodobné; a také, poněvadž buoh jest i milosrdný i spravedlivý. Kak by byl spravedliv, dada bez pokuty minúti zlému, kdyby ten ihned do nebes šel, jenž je mnoho hřešil, a zde, ač sě káti počal, však dočista nedokál sě? A pakli by sě nad takovým nesmiloval, an sě k němu obrátil, kak by byl milosrdný? Aniž by spravedlivé bylo, by dietě, ihned po křtu umra, bylo většieho dóstojenstvie, že je potom nic nehřešilo, než ten, ješto je mnoho pracoval v milosti božie. Veď, rúcha plátna ušlechtilého, ačť bude pošpiněna, však když vyprána bude, krašie bude i počestnějšie, než rúcha z křečného hrubého plátna, ač by i nebyla nikdy pošpiněna. Ale však řkuť: těžkéť jest trpěti piesťové rány, lúh litý, var, mýdlo, aby to špínu vyleptalo. Protož dobréť by bylo tomu, ktož by sě zde nezšpinil hřiechem: aneb, ač sě zšpiní, ale lépe zde lehčejším pokáním sě očistiti dobrovolně, aby ihned po smrti odsud šel upřiemo v nebeskú radost, než tam musiti

bezděky u veliké tesknosti trpěti očistcový těžký plamen a břidké muky. Z toho však hoře tak velikého když bude duše všech svých poškvrn vyčistěna mukami hodnými, vyjde a bude potom u věčné radosti. A ještě v písmě nalezáme tu odtuchu, že živí mohú čtverým obyčejem pomáhati mrtvým, aby spieše jich duše vyšly z toho hoře, a aby ty muky byly jim oblehčeny. Ale jedné těch dušem mohú tak pomoci živí, ješto, donidž zde byli v tomto životě, zaslúžili toho, aby jim to mohlo pomocno býti, což by za ně živí činili. I řku, že tím čtverým móž býti od živých umrlým pomoc. Najprvé když za ně tu velebnú drahú obět těla a krve syna božieho na mši svaté obětují podle jeho ustavenie té svátosti.

Druhé prosba a modlitva pomáhá dušem od kostela i také od lidu jiného, ješto v náboženství modlé sě za duše svých známých a svých příbuzných.

Třetie pomoc mohú duše v očistci mieti, když svatú almužnu činie za ně.

Čtvrtú, když jich příbuzní postí sě za ně. A ktož rád pomáhá dušem těm, zaslúží, že také bude jemu užitečno, když potom budú jiní jemu pomáhati. A velmi je to bohu libo, ktož má žádost duší spasenie, buďto že vede živé k spasení jich, aneb túto čtverú věcí mrtvým pomáhá.

O nebeské radosti. 80.

Jest stav třetí onoho světa v radosti nebeské a v divném pokoji, ješto vycházie nad všeliký smysl. Ten stav blažený všemohúcí hospodin v své múdrosti a v své dobrotě svým připravil, kteříž podle jeho přikázánie hřiechu sě vystřiehali, aby sě jemu ne nelíbili; a podle jeho svaté rady táhli sě i od příčin hřiechu k svrchování, aby sě jemu líbili. V tomť stavu jsú duše svatých v tvář boží zřiec, v níž vše vidie, a mají z nie plnú radost, jisti jsúc tiem, že po súdném dni, když v svých tělech z mrtvých vstanú, budú věčně i v svých tělech oslavených těch v tej radosti, jakož vidie, že Kristus jest v svém již těle oslaveném, z mrtvých v něm vstav; aniž které tesknosti mají, čekajíc toho, neb tak v tom vidie vóli boží. I chtěl bych rád něco řéci o té radosti, ale nelze mi je toho, neřku vypraviti, ale ani pomysliti, co je buoh připravil těm, ktož milují jeho, aneb ani je oko vídalo,

ani ucho slýchalo, ani na srdce člověčie vstupovalo, co je buoh útěchy a radosti připravil těm, ktož milují jej. Avšak nechajť řku o tom, což mohu. A my vědúc, že boha nemóžem ižádnú řečí vymluviti, avšak někdy něco o něm dieme: takéž i o té nebeské radosti. A protož asa na to slušie pomysliti, malá-li je to útěcha a radost hubenému, když uzří a pozná, že již zbyl hubenstva svého a nebezpečenství mnohých, a přijde již v jistú bezpečnost. Tu prvú radost sbožní budú jmieti v nebesiech, neb tu teprv poznajie právě, co je hubenstvíe a nebezpečenstvie na tomto světě, z něhož zvláštní boží milostí jsú vyvedeni, v němž tak mnoho jich jest zahynulo a ještě hyne. A tu i to poznají, že jsú již v pravém bezpečenství.

Druhá radost bude a jest sbožným v tom nebeském bydle, když uzřie spravedlivú pomstu nad nepřátely božími, z niež sú oni jediné zvláštní boží milostí vyšli, k bohu sě od světa obrátivše, pomoc jeho měvše i proti tělesným žádostem.

Třetie radost a veliká bude, když zbožní poznají ďábla tak velikého nepřietele svého a tak lstivého, a již nemajíc naň ižádné péče, vidúc, že sú nad ním svítězili a vyšli ze všech osidl jeho.

Čtvrtá útěcha a radost bude v poznání přirozenie: kak divně vešken svět drží svój běh v přirození, kak sě co rodí v zemi i v moři, živé i mrtvé, kde sě řeky neb studnice počínají, kde větrové, kak sě u povětří dešť zarodí anebo snieh anebo krúpy, nebo hrom i cožkolivěk; poznati, na čem je buoh zemi ustavil a divně vody okolo nie a povětřie nad nimi, a nad povětřím oheň pravý okolo všeho, na čtvrtém miestě. Útěchať bude i to poznati osmi nebes přirozenie, v nichž jsú planéty a hvězdy, proč v sedmi nebech v každém jedné jeden planeta, u prvniem měsiec, v druhém venus v třetiem mercurius, v čtvrtém slunce, v pátém mars, v šestém jupiter, v sedmém saturnus, v osmém obecné jiné všecky hvězdy, a které je moci která hvězda, a kak mají divný svój běh, a kak divně zpósobem božím řiedie vešken svět, a kterak jest a proč jest nad těmi osmi kruhy nebeskými opět devátý, jenž slove kruh hnutie prvnieho. V tomť zde hvězdáři velikú útěchu mají, dívajíc sě myslí tomu jakž takž, ač i nemohú plného v tom zde poznánie mieti. Ale ktožť i z najprostnějšieho lidu

do nebes přide, vše to z ziskrz pozná, a bude zvláštní útěchu a radost mieti, i v tom vida boží moc všemohúcí, múdrost neobsežitú, a dobrotu nevýmluvnú. Né, mnohé v tom i nad to poznají, jehož ani Ptolomeus, ani který z hvězdářóv mohl kdy poznati: poznají, kak jest a proč jest ono nebe, ješto slove křišťálové, jehož sú nedošli hvězdáři vtipem svým, ale jedné v písmě jest tak jmenováno, ješto nemá ižádného běhu. A jakož sem řekl: poznáť mnohé věci, tam vejdúc duše, když vyjde z tohoto světa, o nichž zde lidé nic nevědie; pozná nad tiem i ono přesbožné nebe, ješto plamenné slove, ne proto, by hořalo ohněm tiemto, ale že v něm všichni plápolají a hořie v milosti božie, kdež sú duše svatých, a po dni súdném, kdež budú i s těly svými v svých řádiech, kdež také jsú svatých andělóv tři jerarchie a devět kóróv. V tom nebi jsú všichni, kteříž vidie tvář boží v svaté jeho trojici, v niž hlediec mají plné poznánie všeho, což jest stvořeno, každý sám sě, každý druhého a nade vše chválu boží.

A z toho bude pátá radost a utěšenie, že kteříž tam budú v tom přezšťastném tovařiství, každý každého tak bude milovati, a skrze to jeden druhého dobré vida, tak jeho dobrým jako svým radosten bude. Velikáť by radost byla a útěcha jedné zřieti, dívajíc sě na ten řád toho Jeruzaléma nebeského všech svatých sborů v tom pokoji, ješto je každý smysl převýšil. Neb toť jest to město svaté, v němž jest viděti pravý pokoj, toť město svaté všecky své zdi i všecky ulice má vzdělány duchovním zlatem, jeho brány stkvějí sě perlami a rozličným kamenem drahým. Ó, kak jest toho města měšťan přesbožný stav! Tam ijeden chud nenie, ani slep, ani belhav, ani kterým neduhem nezdrav, ani proč truchel. Tam setře hospodin všelikú slzu s očí svatých. Kaká by útěcha byla jedné patřiti na ty přesbožné měšťany a měštky města toho v jich odivně slušném pořadu, v jich ozdobách: ano každý, ačkoli má se všemi jednostajnú výbornú zlatú korunu, však každý zvláště má něco mimo druhého, ješto podle zvláštnieho jeho zaslúženie ozdobují na něm všem obecnú zlatú korunu. A jsú někaké zvláštie tři korunky odivné drahosti, ježto mimo jiné zvláštie ozdoby troje vítězstvo ukazují k jich cti věčné, komu budú dány.

Jedna je těch, ješto jsú svú tělesnú žádost přemohli a panenskú celost zachovali. V těch korunkách mohú jíti za čistým beránkem, kamžkoli on jde. Tak zdá sě některým, ale já ani toho jistím, ani odmlúvám, donidž bych lépe tomu naučen nebyl: že zvláště pád anjelský má čistými pannami neb jinochy nahrazen býti, aby totiž tolik bylo v nebesiech neporušených panen a panicóv, jako zlých andělóv od onud spadlo, a pak lidu jiného tolik, jako i těch panen i anjelóv; že těch panen s anjely bude jako jeden kór, a onoho lidu obecného kór druhý. A ti všichni radostně řkú: „Svatý, svatý, svatý! pán nad pány, král nad králi, hospodin, jenž ny stvořil, jenž ny provinilé vykúpil, jenž ny z své milosti zvolil k této věčné blažené radosti, jenž nám pomohl přemoci všecky nesnadnosti, jenž nás osvietil a naučil, kak bychom na té zmatné púšti šli a nezablúdili v onom světu, jenž nám vlil to svým svatým darem, abychom jej nade vše milovali i sě spolu, a z toho jměli tak hojnú radost!“

Druhá korunka té veliké ozdoby jest těch vítězóv, ješto tak svět přemohli, že i smrt trpěli pro milovánie božie. Na těch korunkách k jich cti zvláštnie jakoby vyryto bylo nebeským písmem to, ješto cierkev svatá v ymně zpievá o nich, řka: „Aj, toť ti, k nimž je byl mrzkost vzal svět, donidž je držal; neb květem jalovým jeho nestatečným ovšem pohrdali, Krista následujíc, v němž mají odplatu dobrú. Ti prchánie lidská, tak ukrutná, pro něho přemohli, tvrzšé jsúc než železa, jimiž je mučili, neb mysli jich pevnosti nikakž nemohla sú roztieti. Mečiť je sečěchu, avšak nereptachu, jako beránkové, ani žalostiechu, ale srdcem úklidným mysl v dobrém svědomí sdrželi v divném pokoji.“ I který hlas neb jazyk mohl by vypraviti, co je buoh mučedlníkóm připravil odplaty, tak je korunovav přeslavnú korunú, jich krví slavně zrudněnú?

Třetie korunka jest těch, ješto ďábla přemohli, a tmy jeho zapudili, učením pravým svět osvietivše, a stáli udatně bez bludu v pravdě písma svatého, srdce temná osvěcujíc, učiec lid, aby lsti ďábelské odolali, a drželi sě pravé viery, k dobrému ponúkajíc, ze zlého treskcíc a kárajíc. Ktožť v tom setrvá, pravýť jest vítěz. Neb je tak lstivě a silně ďábel podstupuje, že onde chce v libé chvále podtrhnúti a v chlúbu zavesti, onde těžké vzbudí od jiných protivenstvie,

a v tom v obém jest vítězstvo. A co je jich také svú lstí zavedl, že, jiné učiec, zblúdili sami, jedni na levo, druzí na pravo držiec sě přieliš! Ale vítězť jest, ktož odolá všemu tomu a nedá sě zavesti ďáblu v ty úmysly, ješto by sě nemohly sjednati s svatým písmem, a sstojí v hodují upřiemosti svým učením. Protoť všeliký takový bude tu drahú korunku jmieti. Ó kteraká útěcha! zřieti na také zřiezenie odplat svatých v jich cti, v jich zaslúžení podle toho, jakož kto, zde na světě jsa, zaslúžil čeho, že ižádnému nemine ani najmenšie pomyšleníčko dobré, by hojné a oplývajície miery odplaty nebeské nevzalo. Toť by mohl těm sbožným řéci, ktož by je viděl v jich cti: „I kéž vás nynie posměvači ukárají! ké vás nuzie nebohobojní protivníci! Již jste ve cti, již v radosti, ješto sě někdy zapálaste před nemúdrých posmieváním. Ó radosti nad tu radost! netolik jedné tomu řádu nebeskému v chvále svatých i anjelskému zřiezení tak sě dívati, ale i samému býti v tom blahoslavenství, tvář vidúc svaté trojice, a všech milost vidúc k sobě, až i božím všem jsúc vzácnu, až i bohu samému, všecky milujíc tak jako sami sě, a boha nade vše! Velikáť jest radost z té blažnosti s bohem i se vším sborem nebeským býti v také jednotě pravé milosti. Otiež mysli své, mohla-liť by pochopiti všichnu radost z té útěchy? Pakť viece pravím: kdyby kto druhý, jehož by tak miloval, jako sám sě, túž jměl radost, jako i ty, zdali by dvojie té radosti neměl z toho? nebť by tak onoho radost byla liba, jako tvá. Pakli by jich viece bylo v té radosti, z nichž by každého tak miloval, jako sám sě, ta radost rozmnožilať by sě pro každého. A poněvadž v tom blahoslavenství každý celým srdcem, celú myslí i celú duší bude boha nade všecko milovati, a že buoh má blažnost a velebnost nade všecky: takéž celým srdcem, celú myslí i celú duší budem sě radovati tak veliké božie velebnosti, a tak veliká radost bude v nebesiech všech vyvolených, že každého srdce plno jie bude, ale ona všecka i v žádného nevejde srdce, než s stolik, což které bude jie moci pochopiti. A toť jest, ješto die s. Pavel: „Oko je nevídalo, ani ucho slýchalo, ani je člověku na srdce vstupovalo, co je buoh připravil těm, kteříž milují jeho.“ Dajž to, milý hospodine! abychme tě tak milovali, jakž bychom došli plnosti té radosti, vždy tě majíc před očima, amen.

81. **Tuto sě počínají**

knížky o hřiešiech a najprv přiemluva.

„Odlúčíš-li drahú věc od chatrné, budeš jako ústa božie.“ Toto slovce vzato jest z knih proroka Jeremiáše. Ústa božie jsú, ješto mluvie slovo božie, jímž hřiech lúčie od duší drahých. A i žaltář napomíná, abychom, odchýléc sě od zlého, dobré činili. A die také prorok jeden: „Přestaňte zle činiti, a učte sě činiti dobře.“ I dieť svatý Jeronym k Demetriadě: „Važ to najvětšie uměnie: uměti hřiechy od ctností rozeznati.“ A kak by kto, neuměje toho, chýlil sě od hřiechu a táhl sě k ctnostem? I die opět v tom listu svatý Jeronym: „Buď tvá najprvnějšie péče zvěděti, co by sě líbilo pánu tvému a co nelíbilo, aby s rozšafností slúžila jemu; neb nahodíť sě nelibost někomu učiniti, nevědúc, co sě jemu líbí. Protož jakož většie jest vóli boží činiti, než věděti; takéž prvé ji jest věděti, než činiti. Počátekť jest poslušenstvie: chtieti zvěděti, co je přikázáno. A veliká-li je strana uhověnie, ktož vie čeho nechati a co činiti? Protož po oněch prvých knihách tohoto svazku, ješto jsú o rozličných lidských staviech, položil sem tyto druhé knihy o hřiešiech, aby mohli, poznajíc co je hřiech, střieci sě jeho, a duši svú každý v stavu svém táhnúti od hřiecha.

A co má komu tak drahá věc býti, jako duše jeho? Dieť sám Kristus: „Co je platno člověku, by vešken svět získal a na duši svej škodu vzal?“ I tiemť je ukázal spasitel drahost duší lidských, že svú drahú krví vykúpil. I slušie toho každému pilnu býti, aby najprvé od své duše hřiech odlúčil. A poněvadž má své bližnie jako sám sě milovati: móž-li dobrým napomenutím, naučením podobným, potrestkáním z neřádu, v dobrém rozpálením a od jich duší hřiech odlúčiti, odluč! Budeť jako ústa božie. I co je tak zlé, jako je hřiech? Šeředná věc jest zlá kóže, že ji ohyzdno tak naprosto pojmenovati, jakož slove. Avšak kdyžby pravě hřiech jejie byl odlúčen, nebyla by šeředna, jako je to zřejmo na svaté Maří Mandaleně. Kakť je šeředen ďábel, lhář! A ty je jedné sám hřiech mrzky učinil? Pro hřiechť je vše zlé, pro hřiech peklo, pro hřiech hanba, zámutek, strach etc.

Ač hřiešný ubezpečí sě kdy nemúdře, však nemóž nikdy pravé bezpečnosti mieti. Každá mysl neřádná jest svá muka. Dva šeptati budeta, a kto je čím zlým vinen, vztýchá sě, zdali snad o něm to šepcí. Diet také písmo: „Běda, že sme hřešili; neb proto neustavični učiněni jsme." I z toho vědomo jest, kak je veliké zlé hřiech, že syn boží, chtě nás od hřiechu vyčistiti, svú svatú krev prolil na tom. I měla by nás věč mrzeti libost v hřiechu, poněvadž je spasitel náš tolik trpěl, aby nás od šeředstvie hřiecha vyčistil. A s právem bychom i o svých bližních pilnost měli, abychom hřiech od duší jich odlúčili: onen sě bohu modle za ně. onen je v dobrém napomínaje a rozum jich osvěcuje, a jiný dobrý příklad jim dávaje.

Co je hřiech. 82.

Mnozíť řiekají: „Nevieme, co je hřiech." Slyšteż a znamenajte, mysl přiložiec, dieť s. Augustin: „Hřiech jest vóle chtieti dosáhnúti cos buď, neb držeti cos buď, ješto je proti spravedlnosti." A opět die s. Augustin: „Hřiech jest řčenie neb učiněnie, neb žádost, ješto mysl trží proti božiemu ustavení." Třetie ještě die vždy svatý Augustin: „Hřiech jest netbajíc dobrého, v němž nenie proměny, přidržeti sě dobrého, v němž jest proměna; to jest odvrátiec sě od stvořitele, jenž jest plné a pravé dobré, obrátiti se k stvoření, ješto, ač jest dobré, ale nenie plné a pravé dobré." A toť někdy tu bude, když stvořenie k sobě neřádně roznieti milost, že libost a kakés kochánie mysli v stvoření bude, a někdy tu bude tím obyčejem třetím hřiech ten, když kto, ješto by sě jen boha měl báti, bude sě něco jiného strachovati. A vpadá tak člověk v hřiech, nechtě ničehož, ješto mu milo, ożeleti, a někdy toho chtě zbýti, čehož sě strachuje trpěti.

Co jest přirozený hřiech. 83.

To troje pověděnie: co je hřiech, těch hřiechóv dotýče, jichž sě z své vóle dopúštieme; ale jest čtvrté, ješto přirozeného dotýče hřiechu, a móž také i toho dotknúti, ješto někdy tiem hřešíme i z své vóle. Toť die: hřiech jest nemieti toho řádu, kterýž by kto měl mieti. Toť pověděnie tiem přirozeného hřiechu dotýče, že je to ten hřiech přiro-

zený, v němž všichni, jdúc ot Adama a ot Evy, v tělesné libosti rodíme sě synové a dcery hněvu božieho, že nemáme té plné pravdy přirozenie člověčieho, v níž byl buoh Adama a Evu stvořil, ješto sme ji měli mieti, v níž bychom byli, neumierajíc, přišli k vidění boha. A toho hřiechu pokutu máme smrt a mnohé hubenstvo tohoto světa. A byli bychom měli věčnú ztrátu, že bychom věč nebyli viděli tváři božie, kdyby syn boží, náš spasitel, nebyl opravil spasenie svému lidu, a sám sě nebyl nám cestú učinil, aby ty, kteříž budú jeho, přivedl skrze sě k vidění boha a k životu věčně blaženému, ač i nemají oné prvnie pravdy přirozenie člověčieho, v níž byl buoh člověka stvořil, ješto ji měli mieti, aby mohli skrze ni přijíti k vidění boha, neumrúc nikdy ani trpiec co protivného. A tak ktož vejde v jednotu cierkve svaté podle ustavenie syna božieho skrze křest svatý, že bude z lidu jeho: tomu bude ten hřiech přirozený tak odpuštěn, že nebude dlužen mieti té pravdy člověčieho přirozenie k tomu, aby skrze ni došel viděnie tváři božie u velebnosti božstvie jeho; neb již bude moci k tomu přijíti skrze pána Jezu Krista. Ale však to přirozenie porušené ostane jemu až do smrti ku pokutě, a hubenstvo rozličné tohoto světa až i smrt musí trpěti, duše s tělem rozlúčenie, do vstánie z mrtvých. A donidž bude na světě člověk z toho porušeného přirozenie, i trží člověka v mysli cos buď zlého neb marného, ale již to hřiech nebude jemu, když k tomu nepřistúpí povolením; a když ten podnět vnitřní přemóž člověk, v ničem jemu nepovole, bude čest a chválu z vietězstva mieti. A to přirozenie porušené táhnem najprv od Adama a od Evy, že je v nich ta pravda člověčieho přirozenie skrze hřiech božím přepuštěním tak porušena, že takéž porušené plémě šlo od něho, až i my z porušených v tom přirození takéž jsme u přirození pravém porušeni, a jinak děti nemóžem mieti.

84. Co je v nás počátek hřiechóv.

Nechaje řeči o tom hřiechu přirozeném, o tom miením řeč podjieti, ješto z našie vóle dopúštieme sě jeho a svú sami vinú. Těch hřiechóv počátek jeden jest v srdci, a dva jsta kořeny, trój jest k nim na světě podnět, a sedm hlav mají a deset rohóv. Ten jeden počátek v srdci jest kakás

vnitřnie pýcha neb netbánie na buoh, neb ktož by sě pilně držal boha v pokorném srdci, nic by neučinil, ani promluvil, ani pomyslil proti bohu; ač by z podnětu přirozenie porušeného potrhlo co mysli z nedojiepie, vóle by k tomu i na chvílku nepřistúpila.

Dva kořeny hřiechóv jsta: jeden libost, druhý bázeň; libost, když zbudí milost k něčemu neřádnému, a bázeň, když také ustraší člověka neřádně.

Trój podnět jest k hřiechóm na tomto světě: to ješto je tělu libé, a ješto na světě oči vidíta, a pýcha ve cti. Jedno vzbuzuje tělesnú žádost; druhé lakomstvo, že žádá člověk toho dosáhnúti, což oči vidíta; a třetie hrdost, púru závist i mnoho zlého, jakož potom uslyšíte.

Kak neslušie světa milovati. 85.

A že die svatý Jan: „Všecko, což je na světě, anebo je žádost těla, anebo žádost očí, anebo pýcha života“; třebať jest múdře vókol jíti s světem, aby tiem podnětem člověk nebyl zapálen v hřiechu. I dieť to svatý Jan ne nadarmo: „Nerodťe milovati světa, ani toho, což na světě jest.“ A die kterýs prorok: „Utiekajte z Babylona, abyste své duše spasiti mohli“; a mínieť písmo svět tento Babylonem, v němž jest neřád a mieška kakás a nic čistého, ale kal se vším. Avšak hřiešní milovníci a milovnice tohoto světa, uhnuvše k světu jako k lúži plné kalu, ješto je na zemi, pijí velmi nečisté, jakoby velmi čisté bylo. A tak sú sě tiem kalem zpili, že jsú jako bez rozumu a jako slepí, že neznají, co je svět, ani tbají, by jej znali. Neb ktož by svět právě znal, odskočil by od něho, vida, že je marné, nemúdré i zlé svět milovati, po světu státi. Neb jakož die svatý Jakub: „Ktož bude chtieti býti přietelem tohoto světa, ten bude božím nepřietelem“; a ktožť svět miluje, po světu stojí, a rád by sě srovnal s světem: zdali ten světa nemiluje? A protoť svatý Pavel napomíná, řka: „Nerodťe sě přirovnávati tomuto světu.“ I nejsúť to múdří, jimž sě svět líbí v svém obyčeji, neb tolik je v něm neupřiemosti, tolik zlého; a pakli bude v něm co dobrého, to od něho núzi trpí. A jest zjevné zlé do světa troje. Jedno je, že vždy hyne, druhé, že lúdí svými milovníky, třetie, že hřiechem je zahubuje. I co je

tak pevné zde na světě, by nehynulo? co je tak dobré, by sě k němu něco zlého nepřimiesilo? Jistě i k svým přátelóm nedržíť svět viery, lúdíť jimi, všeckyť zklamá, kteřížť v něm uložie svú naději; učiníť s nemúdrými smlúvu přiezni, bude jim dávati křivé sliby, a když je přitáhne k sobě, tehdy je zklamá, že budú jemu robiti těžko, an vždy slibuje oddechnutie a vždy lúdí. Bude řeci: „Již dobře tvá věc bude, jakž jediné tohoto dosiehneš neb tohoto,“ a pak když toho dosiehne, opět bude s tiem mieti novú lopoť. A ač co dá libého, skoro odejme; ač utěší, tudiežť zamútí; ač povýší, jednožť svrže a dá v posměch nepřátelóm. Dá zdravie, krásu, jednéžť přijde nemoc, bolest, starost; dnes bude ve cti podle své vóle panovati, jednéžť to spadne; bude vzácen, jednéžť bude mrzeti všecky. I toť jest neřád tohoto světa: mnohé rozumné, múdré, šlechetné, ješto by užitečně kralovali a vládli, svět zavrže, a těch pozdvihne, kteříž nejsú toho hodni činy svými. I to je hubenstvo tohoto světa: jmá-li kto libého něco, má s tiem strach, zbúří-li sě protivná proměna, zbaví jej toho, jakožto na jiných před sebú vídáme; i lepce sě, chřadna strachem, chtě sobě oním i oním pomoci, avšak vždy najposléze, ač ne jinak, ale smrtí vše ztratí. Pakli kto die: „To což shromáždím, ostavím dětem,“ i toť jest hubenstvo světské. Mnohokrát snadně to zmrhají děti, ješto je jim nesnadně nachováno, a častokrát ten bude požívati jiného nachovánie, ješto nikdy nebyl přietel, a nepřátelé budú i děti druhdy, když budú protivných otci obyčejóv. A kto vše počte, co je neřádu tohoto světa? A pak najposléze uvrže svět své milovníky v těžké muky onoho světa, a nebude tbáti jich zahynutie, ani jiné vystřeže téhož zlého; vida, že jsú ti již zklamáni jím, jdúc po jeho pochlebenství, proto ty, kteréž nalezne, potáhne k témuž. Protož utiekajte z Babylona, střezte sě světa, nechcete-li, byť vás hřiech zprznil a zčinil vás nepřátely božími, žádost vaši podnietě k libosti tělesné, k lakomstvu, a v pýše zapále srdce vaše.

86. **Co sedm hlav hřiechóv, slyš.**

Ješto běch řekl, že hřiechové sedm hlav mají, toť mieením, že jest sedm úhlavných hřiechóv. Neb každý hřiech aneb jest z pýchy, neb z závisti, neb z hněvu, neb z lenosti,

neb z lakomstva, neb z lakoty, nebo z smilstva; a tyť hřiechy někteří jmenují smrtedlnými, ale já jmenuji je úhlavnými, a mám za to, že je jediný to hřiech smrtedlný, netbati na buoh, tak že by všecka milost k bohu pohasla. Ale nepohasla-li by všecka, ale jen pomdlela a menší byla, než by slušalo: to by k těm slušalo hřiechóm, kteříž neslovú smrtedlní, ješto, jakož jim řiekají po latinsku, snáze budú odpuštěni. Ale zdá sě pak z této řeči, by řiedko kto smrtedlně shřešil aneb ižádný, a kto je, by něco na buoh netbal? Tu rozumějte: jest-liť že kto jen z bázni tbá na buoh a nic z milosti, v smrtedlnémť jest hřiechu. Dieť svatý Jan: „Ktož nemiluje, v smrti přebývá.“

Druhé, ktož by jen pro dary zdejšie, aby jemu buoh dal zdravie, sčestie, sbožie, miloval boha, a nic pro něho samého, že je dobrý, že je na věky milosrdenstvie jeho: tenť by také boha nemiloval; neb to ten miluje, pro něž boha miluje.

Třetie, ktož by proč koli přestúpil božie přikázánie neb zápověď boží, aneb měl toho již plnú vóli, že by chtěl to učiniti, ač by pak toho i nedošel skutečně, smrtedlně by shřešil; neb by netbal na bóh již a potupil by boha v jeho přikázání. A tak i proti bližniemu móžť smrtedlně shřešiti člověk, když proč v milosti ovšem pohasne proti bližniemu, že nebude tbáti naň, potupí jej. A tak, ktož co učiní, promluví, pomyslí s rozmyslem a s povolením k myšlení tomu v tom netbání na buoh, neb na družce, neb v tej potupě: všeť to bude hřiech smrtedlný, když tak pohasne milost k bohu neb k družci. Pakli by co nepohaslo tak ovšem milosti buďto k bohu aneb k bližniemu, ale jedné potuchlú ji učinilo; toť by bylo z těch hřiechóv, ješto nazýváme obecnými aneb všedními, že těmi obecně a na však den hřešíme, pro tyť by křesťan neměl věčného pekla, ač by i v nich ššel, jakoby měl pro smrtedlný. Ale však, kterýchž sě zde almužnú, utrpením, modlitbú v skrúšeném a pokorném srdci neučistí, těžce musí duše z nich býti vyčistěna ohněm očistcovým onoho světa, než přijde před boží obličej; avšak pro ten základ, kterýž je měl v svém srdci, vieru pána Krista, k spasenie přijde, když bude ohněm vyčistěna duše, k němuž ti nepřijdú, ač by i málo měli těch obecných hřiechóv, kteříž by neměli pravé

křěsťanské viery a nebyli z lidu Kristova. Neb tak die písmo, že on svój lid spasí. Byť pak kteří jinak velmi svatě a spravedlivě svój život zde vedli, nejsúc z lidu Kristova, nebudúť spaseni.

I tomuť je rozuměti, že ten hřiech netbánie na buoh neb na družce, jakož sem řekl, že ten jest jeden hřiech smrtedlný, a ten móž býti sedmerým obyčejem, aneb, ať řku, pochodí z sedmery věci, aneb pro sedmerú věc přicházie. Někdy z pýchy bývá, někdy z závisti, někdy z hněvu, někdy z lenosti, někdy z lakomstva, někdy z lakoty, někdy z smilstva: že člověk potupí boha v jeho přikázání, netbaje držeti toho, co je zapověděl buoh neb přikázal. A že těch úhlavných sedmi hřiechóv třeba sě je každému vystřiehati, kteréhož je kolivěk stavu, coť poviem o každém z nich, znamenajte, a najprv o pýše.

88. **O prvniem hřiechu hlavniem, o pýše.**

Pýcha jest jmieti sě v svém srdci vysoko nad mieru pravdy čímž kolivěk, buďto v světské marnosti, neboli v duchovních věcech. A tak býváť pýcha i z pokory, i z kterýchžkoli daróv božích, když kto váží sě v čem vysoko v svém srdci nad mieru pravdy, a bude jiné proti sobě vážiti lehce neb tupiti v čemž kolivěk. A tuť pýcha urodí závist a chlúbu, a žádost chvály marné od lidí, z niež pak pochodí licoměrstvo a pokrytstvo, nových věcí nalezenie v čemžkoli. Z pýchy také pochodí neposlušenstvie, v bludu zatvrzenie, nesvornost, hněv. Nerad pyšný poctí druhého, brzo skřekne; a ač co má dobrého, jakoby to sám sebú měl, aneb jako by toho dobře zaslúžil a byl toho dobře hoden. Aneb také, kto je pyšného srdce, mní, by měl něco, jehož nemá. Pakli co má dobrého, ač to také i jiní mají, však výše to dobré v sobě váží, nežli v jiných. I slušieť najprvé pýchy sě vystřiehati. Jest pak také zjevná pýcha, a ta jest oné vnitřnie ukázánie, to je: chod hrdý, rúcho drahé, a příprava v takových věcech. V tomť by slušalo skrovniti sobě, strach boží nad sebú majíci. Neb čím kto pilnějí bude těch zjevných znamení pýchy, tiem viece rozmáhá sě kořen vnitřnie pýchy, větší přivede snažnost pýchy zjevné, že bude nejeden neb nejedna jen na to pracovati, aby měl chválu od lidí v té

marnosti. É! že sě nechtie takoví rozmysliti na to, že, ač v kom lidé pochválé toho, neobránie lidé jeho, když jej buoh súditi bude. Nenecháť buoh bez súdu toho, ktož takú pilnost obrátí na ty marnosti lidské pochvaly, a takový náklad učiní na to, a snad leckaks dobývaje pravdú neb křivdú. A veliká-liť to móž útěcha býti, ač koho buďú mnieti na chvíli většieho, než jest, pro přípravu jeho? Neb to vše okáže najposléze pravda. Pakli kto aneb která chce pásti svú přípravú jiných smilně oči, i to je nemúdrost a mysl ženská. Ženskéť je to přirozenie v takých okrasách hledati chvály. Ale toť jde z přirozenie porušeného, a člověk, maje rozum, má sě táhnúti od toho, k němuž vede přirozenie porušené. Dieť svatý Pavel: „Budeme-li živi podle těla, totiž pójdeme-li po tělesných žádostech, zemřeme; pakli umrtvíme duchem tělesné skutky, živi budem.“ I sluší nám rozumem to rozsúditi, co je hodné k spasení, co nehodné; co je statečné, co nestatečné; a nechati marného, přemohúc žádosti přirozenie porušeného. A ktož v tom svítězí, bude věčnú čest a chválu mieti, proti niež nic nenie čest a chvála tohoto světa. Neb ač sě leskne čest a chvála tohoto světa, to je k tomu podobné, jakož sě v noci leskne a svietí shnilé dřevo, a den ukáže, že je to věc shnilá. Nocť jest svět tento; zdeť sě zdá zředlná a krásná čest a chvála tohoto světa, ale když k onomu pravému dni přijdem u věčnú jasnost, neb i zde ještě komuž posvietí toho světa paprslek, ukážeť to světlo, žeť je zetlelá věc ale ne světlá čest a chvála tohoto světa, a člověk v tom pyšný pravá shnilost.

Že je znáti pýchu po postavě. 89.

Divnéť jest oslepenie srdce hrdého: čímž pyšnějšie, tiem svú pýchu méně vidí, že sě v své mysli vysoce váží. Pyšný člověk mní, by byl té své hrdé přípravy předóstojen. To je zjevno na pyšných ženách, ješto jsú těch svých pyšných aneb smilných okras pilny. Budeť řeci taková žena, a jako kakás modla připraviec sě: „Věru, nejsem já pyšna; coť jest na rúchu, když dobré jest srdce.“ Znám to, by tak bylo, bylo by. Ale za toť mám, že je nesnadno dobrému a pokornému srdci tak pilnu býti těch marností. A kak chce taková, by za dobrú, za pokornú, za nefrejovnú jmiena

byla? ano přielišná snažnost té marnosti, všecka postavá a příprava a ozdoba od vrchu až do pat hrdost, frej a smilnú myslci ukazuje a lehkú! I chce pak, aby proti tolik svědectvu jedinému jejie jazyku věřeno bylo, že nenie hrda, a že dobré a pokorné a čisté má srdce. A i ten jeden svědek obrtne sě, vzmluví hrdě, frejovně a o takých věcech, o nichž by srdce pokorné neb čisté s tak dobrú myslí nemluvilo. A co pak bude obmeškání v duši za takú pilností ozdoby těla! A ktož obmešká ozdobu duše své za tú pilností, kterúž má o přípravě těla svého, nemúdřeť činí. Nechceť buoh tomu, ale chceť, abychom, zde jsúc, své duše k oné svatbě nebeské rozličnými ozdobami připravili ne jednakými, a pak on sám opraví divnú ozdobú těla těch, ješto zde byla něco obmeškána pro tu snažnost, kterúž měli, aby duše jich hodnú měly přípravu k té věčné nebeské svatbě. A toť miení s. Pavel, řka, že totiž ve vzkřiešení z mrtvých Kristus opraví těla našie pokory v podobnost jasnosti těla svého. I dieť to znamenitě, že opraví tak těla pokory, ne těla hrdosti a bujnosti. Neb jakož také die svatý Pavel, všichni zajisté z mrtvých vstaneme, ale ne všichni sě proměníme; totiž v tu podobnost jasnosti těla syna božieho. Neb ne všichni máme těla pokorná; druzí v své hrubosti, netbajíc co potom bude, a v své pýše po tom stojie vší snažností, aby jich těla zde zředlna byla, jako v noci shnilé dřevo. Těchť těla ostanú v své hrubosti po súdném dni k věčným mukám. A že chce spasitel sám svých těla pokorná opraviti, řekl jest k nim: „I co pečujete o tělu a o rúchu?“ jakoby řekl: „Nynieť jest čas, abyste toho pilni a snažni byli, kak byste své duše připravili. A když ten čas přijde, tehdyť já sám vaše těla opravím a lépe ozdobím, než vy mníte, nežli byste vy mohli je kterú ozdobú připraviti.“ Ó kaká těch útěcha bude, kaká chvála, kteříž k tomu dvoru tak velikému, tak slavnému budú tak ozdobená těla mieti, jasná v podobnosti jasnosti těla syna božieho a pána všemohúcieho! Tuť bude každý okázán v své přípravě všemu světu a čeho sú skrze to došli, že pro milost boží netbali těchto okras zdejších zlatem, perlami, kamením drahým, vlasy svými; jakož i svatý Petr počestné ženy napomínal, aby sě neokrašlovaly takovými věcmi. Tuť bude hrdým nemalá žalost, kteříž zde tech mar-

ných okras pilni byli, když sě uzřie zavrženy, a ty ve cti, jimiž oni zde pohrdali. Ó nemúdré ženské mysli! znamenajte, ješto tak marnú pochvalu milujete, žeť je vše jako nic, cožť má minúti, ale to slušie vážiti, ješto má na věky trvati! Kak to srdečná útécha bude tu věčnú okrasu mieti, takú jasnost těla svého ku podobenství jasnosti těla syna božieho, jakož on sám tak chce pokorná těla opraviti těch, kteří proň netbali zde osdob tělóm svým, a osdob duší svých pilni byli!

Kteraká bude pokuta na ty, ješto sè tak hrdè strojie. 90.

Nemóž-li koho žádost věčné cti a chvály od takových marných okras pilnosti odtáhnúti, by asa vzhrozili sě spravedlnosti súdu božieho! Neb die písmo v Apokalypsis o oné hrdé: „Kterak mnoho sě je výšila v hrdosti a v rozkoši, tolik jie muk dajte!“ Protož na zléť hody budú pozváni tohoto světa milovníci a milovnice, ješto, v své pilnosti takých osdob těla, své duše obmeškávají v jich ozdobě. Všichniť jsú pozváni k nebeské svatbě, ale kteříž nebudú mieti rúcha podobného k té svatbě, každý s hanbú ven vyvržen bude a do temností zevnitřních uvržen bude, svázán jsa, kdež budú zuby škřípěti, a oči plakati nepřestaneta. Skoroť jim mine ta útécha, kterúž mají snad v hrdosti aneb v lehkosti myslce světské, sveličejíc sě v svých přípravách svú osdobú, svú krású, svú bujností, svá těla s velikú pilností připravujíc a své tváři k hrdosti, k freji, vlasy krútiec a rozličně je připravujíc, ulízajíc sě, ano snad smiech na mysli nenie, jedné, že v zrcadle opatřili, že jim to k líbeznosti smilné dobře slušie, hlavy vzvedše, chřbet zkřepčivše, s velikú pamětí klanějíc sě neb kráčejíc. A kto by vše vyčetl, co mysli ženské vymýšlejí k ozdobě těl svých a k hrdosti, žádajíc skrze to marné pochvaly, a co přiložie snažnosti na to, a svých duší připraviti nejsú pilny! Přijdeť na súd hospodin a budeť kárati ty, kteříž sú dali nad sebú ženským myslem a dětinným panovati. „Hoře a běda jich dušem!“ die hospodin, „neb jazyk jich a výmysl hrdosti jich jest proti bohu, aby oči jeho velebnosti zbudil k hněvu, neb skrytý hřiech srdce svého zjevně jako Sodoma ukazují; i okusieť užitka svých výmyslóv.“ Tyť řeči mluví Izaiáš, a dieť i to:

„Die hospodin: Lúpež, chudiny jest v domiech vašich!“ Neb totiž pro takové náklady na pýchu lúpena bývá božie chudina. A pak velmi znamenitě die proti ženské pýše: „Protože sě pozdvihly dcery sionské a chodily, zdvihše hrdla, potruskujíc očima, a jako plešíc nohami, v mieru určenú ukračujíc: oškube hospodin hlavy dcer sionských, sejme s nich vlasy jich, v ten den odejme hospodin okrasu jich obuvi, jich zápon, jich prstenóv, jich facúnóv, jich věncóv, jich pentlíkóv, jich jehel připravných, jich loktušek, odejme jim jich zrcadla.“ A vieceť tu vyčítá těch věcí ten prorok, jichž pilny jsú ženy k svej okrase a k své pýše, a pak die: „A budú mieti smrad miesto masti pochotné vóně, a miesto rozkošných pascóv tvrdé úvazky, jimiž budú svázány těžce, a miesto zkrútilých vlasóv holice, a miesto loktušek rozkošných pytle žíněné, a zahynú jich krásnie mužie, a pláč s žalostí ostane jim!“ Toho všeho, což nynie jest ženskej pýchy, ješto bude naposledy v mukách onoho světa pokutu mieti, byla je podobnost ta ženská hrdost a pýcha, o níž i viece mluví ten prorok Izaiáš v třetie kapitole svých knih, než sem já tuto položil, ješto pak dal na ně tu pokutu i na jich muže, že jsou vedeni u vězenie do Babylona. Protož sbožnýť neb sbožná vezme to před oči srdce svého, co má býti naposledy, a opustí tu světskú marnost prvé z své vóle, nežli by potom ztratil to i bez své vóle, a čím najskrovnějie móž požívaje tohoto světa, ale v něm sě nekochaje, slúže bohu rádějie, než tomu marnému světu, od boha čekaje odplaty z pokory, nežli s světem zahynutie z pýchy jeho.

91. **O závisti tuto viz.**

Druhý úhlavný hřiech jest závist, a ta drží sě pýchy, neb pýcha jest mátie závisti. A kto by záviděl, by té pýchy neměl v srdci, že by jen sám chtěl nad jiné chválu mieti? A také kto je tohoto pyšného srdce, že by chtěl nad jiné chválu mieti, uzří-li slovútnějšího, bude jemu záviděti, ani by chtěl rovně mieti, a tak i rovnému závidí i menšiemu, boje sě, by on nepotuchl v své slovútnosti, kdyby menší přišel k chvále. A pakli vidí závistivé srdce, že v ničemž nemóž chvály mieti, a větším ohněm v sobě prahnúti bude; vida čest a chválu spravedlivú odvodí závistivý, léciet,

zdaby ten padl, komuž závidí. A tak jakož písmo die: „Ďábelskú závistí přišla je smrt na svět, a ktož sú s jeho strany, ti jeho v tom následují.“ I jest závist hřiech nejďábelštější a nenie v něm ižádné lahody, jedné vždy mučí srdce toho, ktož závidí, že, jakož ďábel vždy své peklo s sebú nese, tak závistivý v svém srdci vždy má svú muku. Neb poněvadž buoh dobrý vždy svú dobrotu svým ukazuje, závistivý jmá z dobroty božie v svém srdci muku. A když muku jmá z božie dobroty, ó kaká jej muka potká z upřiemé božie spravedlnosti! když hodnú pomstu za svú zlost vezme. A zdali nenie zjevna zlost do závistivého, an by i sám nechtěl ničemuž dobrému radějšé, než by v tom měl rovni sobě, aneb aby jiný měl obapol toho dobrého? A tak jest básnička: že král jeden měl dva na svém dvoře, a znal každého jich v zlosti jeho. Jeden byl na sbožie velmi lakom, a druhý byl velmi závistivý. A král, povolav obú spolu, slíbi jima, což který prositi bude, že dá jemu, a dvé to druhému. A lakomý nebude chtieti napřed prositi, aby pak dvé to měl, což bude onomu dáno; a závistivý, nechtě, by onen dvé to měl, což by on uprosil sobě, také nebude chtieti za nic prositi. Až král nasměje sě jima, a nebude chtieti bez toho býti, káže, aby jednokrát prosil za něco některý z nich. A závistivý, uteče sě prosbú, bude krále prositi, aby kázal jemu oko jedno vylúpiti na to, aby pak obě tovařiši jeho vylúpili: za nic dobrého prositi nechtě, aby té žalosti neměl, když by to dvé měl tovařiš jeho.

Jest pak troje pokolenie závisti: Jedno je, že neželé závistník škody bližnieho a neraduje sě dobrému bližnieho. A tu již jest hřiech proti řádu milosti, ješto má k bližniemu býti, a jest tu netbánie na družce, jehož by měl tak, jako sám sě, milovati.

Druhé pokolenie závisti jest: želeti dobrého, když sě stane druhému a radovati sě zlému jeho, a to je hřiech větší. Ale tomu rozumějte. Nenieť to dobré zlých, že mohú svobodně svú zlost vésti, neb čímť viece zlého učinie, a hnoře jim; ani je to zlé zlých, když sejde jim jich zlá vóle, nechajť by byli i zvěšeni. Protož móžť bez hřiechu dobrý želeti, že sě vede zlým po vóli, a radovati sě, že má přestati zlých zlá vóle. A zlých pokoj a prospěch v jich zlosti jest zlé

dobrých. I nenieť hřiech tiem úmyslem želeti, když pokoj zlí mají a svú vóli, a tomu sě radovati, když překazu mají v své zlé vóli; ale šlo-liť by to z pýchy, že by tiem chtěl býti slovútnějí, kdyby sě co druhému stalo zlého, toť by bylo to pokolenie závisti, když by sě radoval tomu, aneb želel, že sě jemu dobře vede.

Třetie pokolenie závisti a najhoršie, ktož pro ni až i sám učiní zlé bližniemu aneb odvede dobré jeho. A také zlá jest závist nepřieteli záviděti, horšie člověku obecnému, a najhoršie přieteli; a čím bych viece měl milovati přietele, tiem horšie záviděti jemu. I slušieť tu šeřednú závist vyvrci každému z srdce, a pýchu, jenž jest mátie jejie, nevpúštěti v srdce, nebť ta nebude bez své dcerky. Dciť své matky neostane.

92. **O třetiem hřiechu, o hněvu.**

Hněv jest třetie úhlavný hřiech, neb také z něho a s ním jdú hřieši jiní. Jde z hněvu v mysli neřádné zapálenie, že zprchá člověk, zškřeká, zlaje šeředně, zeklne, zžádá pomsty, udeří, zabie, nenávist k druhému bude mieti. A tak hněv oslepí rozum, že jako vzteklý bude člověk, když prchá v hněvu, a nebude tbáti v hněvu člověk i sám své škody; a lahody nenie v něm ižádné, ale jest jedné tesknost. Avšak jakož svatý Jeronym divie sě tomu, píše list k Demetriadě, a die: „Mnozí ostanú pro buoh hřiechóv, v nichž jest lahoda někaká; a hněvu neostanú, ano ižádné lahody v něm nenie, jediné tesknost.“ É! nemóž-li kto spolkem ihned všeho hněvu v sobě uhasiti, asa uskrovni jej, mdli jej v sobě asa pomalu, až zda jej někdy i přemóžeš. I slušieť ihned udusiti hněv, jakž sě zažže, a nedati jemu ven vyjíti ani ústy, ani ukázati osupilú postavú, ani kterým skutkem, aby druhého potkaje i nezapálil, a sám v sobě udusil sě, a, ven plápolaje, tiem silnějie nebyl. Jakož bývá, když se vnitř jistba zaižže, zatkají-li okna a dvéře, zadusí sě sám v sobě oheň a pohasne; ale vyrazil-li by sě dveřmi neb okny, silněji by hořal, a vše by zapálil, s čím by sě takovým potkal. A jakož sem dřéve řekl o závisti, že má troje pokolenie, téžť jest i o hněvu. Takéť někdy pro hněv nežele člověk svého bližnieho zlého, neb neraduje sě dobrému jeho; a někdy až radovati sě bude

zlému bližnieho a želeti dobrého jeho; a někdy i sám učiní jemu zlé z hněvu. Pochodí také nenávist družce z hněvu. A nenávist jest již veliký a rozmohlý hněv, a vždy jest hřiech smrtedlný družce nenáviděti. Jakož die s. Jan: „Ktož nenávidí bratra svého, vražedlníkť jest, a viete, že vražedlník nemá dielu v nebesiech.“ Neb zdeť mají počieti pokoj měšténé kraje nebeského, trpiec v úklidné mysli pokojné i veliké pótky, nenenávidiec ižádného, chtěli-li by tam přijíti, kdež by pak věč ani čili kterého nepokoje.

O lenosti. 93.

Lenost jest čtvrtý hřiech úhlavný. Z té pocházie smutek, ješto smrt činí, a obmeškánie toho, což by měl podle svého stavu učiniti člověk, a jest nekyprost k dobrým skutkóm, tak že prázdní, nedělaje na vinici božie. A nezdajť sě lenieho a prázdného člověka malá práce! Neb sám sebe má tesknost, těžkoť mu jest, vešken leží sám na sobě; měl by někaké polehčenie, kdyby něco činil, neb na tom by zpolehla mysl jeho, což by činil, a to vešken sám na sobě leží, i móžt řéci: „Učiněn sem sám sobě těžek.“ A to je lenieho hodná pokuta, neb protiven jest lenosti bohu. Buoh vždy vše řiedí a vše jde skrzeň, ač jest sám v sobě v divném upokojení, však vše vždy činí, a stvořil jest člověka, aby také své skutky činil. A když nechce člověk svých skutkóv činiti, oblenė sě, s právemť zahyne, a počátek své pomsty má: túžebnost a smutek a tesknost sebe. A z té lenosti a túžebnosti dá sě člověk na marné věci, z nichž nebude užitka, jen že čas ztratí. A co to móž dobré býti, ač kto bude v marném, v nepotřebném pracovati, aby neprázdnil a neměl tesknosti z prázdnosti? Lenýť jest, ktož je ne tbavý a snažen svého dobrého, v tom sě oblení pracovati, ještoby věčná radost z toho přišla jemu.

Ktož pro statečné nepracuje. 94.

I voláť písmo nejedné na ty lenie, ješto jsú kaks v sobě tak kyseli a rozmařili, že sě jim ničehož nechce; ale i na ty, ješto by i chvostem miesta neshřeli, točiec sě po světských marnostech, jako plěšky opravujíc, aby pěkně postála ta světská marnost svú malú chvílku. É lení jsú netbavi, tesklivi,

by to pósobili, což slušie u vinici boží činiti, z něhož by potom byl užitek. I dieť písmo: „To vše, což ruka tvá móž, čiň bez přestánie, neb tam, kamž jdeš, nebude diela ižádného“; neb totiž zde je čas a miesto pracovati, odplaty věčné zasluhujíc, čehož kto zde nezaslúží, toho tam nebude mieti. Tam nebude času k zaslúžení, nic tam viece nezaslúží ke cti a k chvále ižádný, jedné toho požívati bude, což je zde zaslúžil.

Jistě nebudem mieti dobré omluvy proti lenosti, nebudem-li snažně a kypře pro věčné dobré pracovati, vidúc, ano tohoto světa milovníci a milovnice pro světskú marnost, velikú a snažnú nesú práci, nechtiec toho, což jim jest milo obmeškati. Na to zře svatý Augustin die: „Ó, bychom mohli zbuditi lidi i sami sě s nimi, abychom tak byli nelenivi pro věčné dobré pracovati, jakož jsú ti, ješto svět milují, nelenivi pro svěcskú marnost práci nésti. Buoh lehkého potřebuje, abychom skrze to věčného dobrého došli, avšak sme tak lení k tomu; ale svět od svých těžké chce služby, avšak má své, ješto proň všecko to snesú.

Tak jeden opat, muž svatý, uzřev jednu ženu připravenú podle obyčeje bujných žen světských, plakati poče. A když jiní diviechu sě, že pláče, zře na ni, vece opat: „Když sem viděl paní tuto, dvé mě jest zbudilo ku pláči: jedno plači nemúdrosti jejie, že pro tu marnost chce zahynúti; druhé, že nemám toliké snažnosti, abych sě bohu slíbil, jako ona má, aby sě nemúdrým lidem slíbila.“ Protož procíťme ze snu otrapného, probuďme sě z lenosti! každémuť je buoh uložil práci v stavu jeho. I dieť písmo: „Člověk přirozen jest ku práci jako pták k létání.“ A řekl buoh člověku: „V potu tváři svej budeš chléb svój jiesti.“ A jakož tělesné potřeby lení nemievají, ale jsú v chudobě: takť i v duchovních věcech chudobu přivodí lenost a zbavuje cti nebeské.

95. O rozmařelosti.

Řekl sem také, že lenost přivodí rozmařelost. O téť die syn boží v Apokalypsis: „By byl asa studen anebo horek, ale že jsi tak, ni sem ni tam, ani horek ani studen: počnu te vyvracet z úst svých.“ Ale divně sě udá, že die: „by byl aspoň studen,“ však viece zlé horšie je, než méně zlé. Tak

má to rozuměno býti, že pro ty jest to rčeno, kteříž nemají horka milosti svaté, a že nejsú ovšem zlí, ufají v svú spravedlivost. Ale když horkem svaté milosti nejsú roznieceni, nestojie potom, by lepší byli. Avšak že nejsú ovšem zlí, ještě má je jako v sobě syn boží, když je má v sboru svých svatých. Ale tehdy jako vyvrže z svých úst takového, když jemu dá pro tu v dobrém rozmařelost v zjevné zlé upadnúti, zdali by potom, poznaje sě, snažně a nelenivě hledal božie milosti, a neučiní-li toho, tak i nechá jeho. A toť jest, ješto die čtenie: „Většie jest radost andělóm božím, když jeden hřiešný pokánie činí, než nad mnoho spravedlivými, kterýmž pokánie nenie potřebie.“ To svatý Řehoř die, že čtenie těmi spravedlivými mienı́ ty, kteříž, mnějíc sě spravedlivými, mnie, by jim pokánie nebylo třeba, i jsú v té kakés lení rozmařelosti; a ty těmi hřiešnými, ješto, uzřiec sě v hřieše, chutně z něho vstanú, a kypře nelenivě opravie sě pokáním a roznietie v božie milosti. A toť míně řekl syn boží onomu, „by aspoň byl studen.“ I zdali nebude lepšé to pole, kteréž neslo trnie, kopřivy, býlé, a pak ponese úrodu dobrú, než to, kteréž trnie nikdy neneslo a bylé, ani pak ponese dobré úrody? Avšakť neřku, by dobré bylo na ten úmysl shřešiti, aby pak vstal a kál sě tiem chutnějie. Nemáť zlé býti učiněno, aby dobré skrze to přišlo. Neb móžť člověk svú volí padnúti v hřiech, ale bez božie pomoci nevstaneť, když chce. Býváť žalost po shřešení, ale ne vždy pokánie pravé; někdy bude viece žel pronosu toho hřiechu, neb hanby proň a pokuty, než toho hřiechu.

A vystřeže-li pak koho bóh hřiechu takového šeředného, protoli chce rozmařelé lenosti poddati sě a z milosti k bohu nebýti rychlý aneb kyprý v službě božie? Komuť buoh viece dá, máť viece milovati boha. A tomuť je viece buoh dal, koho je vystřiehl a pomohl jemu, že je nikdy v takový hřiech nepadl, než by dal padnúti jemu, ač sě našie hrubosti zdá většie, padlému v hřiech pomoci vstáti. Neb ktož by, neleže v rozmaření, tolikúž měl snažnost, aby sě nedopustil hřiechu, jakož když dopustie sě bude snažen, aby sě pokál hřiechu a očistil; a kdyby tak velikú a náramnú milost měl k bohu, že jej uchoval hřiechu, jakož bude mieti, že jej vyvedl z hřiechu, a milostivě odpustil jemu, většieť by bylo. A toť

praví svatý Augustin v kázání o svaté Maří Mandaleně. Ale lenost to činí, že ochabí sě člověk a potuchne v boží milosti, že nevidí v sobě hřiechu znamenitého. A tak viece byl buoh dal onomu Šimonovi, že nebyl v tak znamenité hřiechy padl, jako svatá Maří Majdalena. Ale on tu padl, že nebyl tak vděčen, a měv vděčnějí býti, jakož ona vděčna byla, že je odpustil jí hřiechy jejie, v něž padla byla. Protož nebuďme v tom rozmaření, ale vidúc, že sme mnoho dlužni bohu, odvrhúc lenost, milujme jej, služme jemu, a netraťme času, v němž móžem věčné útěchy, líbiec sě jemu, zaslúžiti.

96. **Že neslušie prázdniti.**

Dieť také písmo, a před sebú to vídáme: „Ktož rád prázdní, postíhá jej chudoba.“ Ale, jakož to běch i dřéve řekl, nemúdré jest, ktož prázdniti nechtě i činí něco prázdného, něco nepotřebného, marného. Ač na chvíli odžene zde túžebnú tesknost tiem od sebe, ale najposléze v túžebnost a v smutek upadne, ktož sě poddá takovým marným věcem, a veškeн svój čas bez užitka ztráví. Ano nic zde dražšieho nemáme, než čas, neb v času móžem onoho věčného blahoslaveného života zaslúžiti. A pak lený, na prázdnost sě dada, dá minúti bez užitka drahému času. Protož písmo ponúká lidí, aby pracovali, a kárá lenie, ješto prázdnie, jakož onen hospodář řekl: „I co tu stojíte celý den prázdni? děte i vy do mé vinice.“ A die Šalomún: „Ktož klidí svú roli, syt bude chleba, a ktož prázdní, nemúdrý jest“; právě jako role, nebude-li klizena a dobrými semeny poseta. Jest latinské obecné příslovie: *Ocia dant vicia.* Prázdnost dává hřiechy. To je prokletie dal buoh na Adama, a k tomu i my rodíme sě, že v roli srdce našeho samo od sebe zlé vznikne a nepotřebné, ale dobrého sě musíme dopracovati. A když již srdce čie bude dobře klizeno, jako dobrá vinice, že již ponese duchovnieho utěšenie vonnú pochotnost, dieť svatý Bernarth, nenieť ještě dosti na tom, vieceť jest klizenie třeba dobré vinici. Jestliže kto všech věcí přielišnost obřezal jest od sebe, věziž to, věziž to, žeť sě i obřezané otavuje, i toť sě navracuje, cožť je bylo zahnáno, pohašenéť sě rozniecí, a ještoť spí, toť procítí. Máloť jest jednú vinici obřezati, musíť vždy býti obřezována. Chtěj kto, aneb nechtěj, vždyť v těle ostane

nepřietel duchu, móžť býti skrocen snažností, ale nemóžť ižádný z mezí svých vyhnati jeho. A tak zjevnéť jest, žeť každý musí pracovati, prázden nemá ižádný býti. A tak řekl s. Pavel: „Ktož nedělá, také nejez.“ A věda pán buoh, že neslušie člověku prázdnu býti, aj coť je i tělesných potřeb ustavil člověku, aby neprázdnil! A kdy viece v hrubém lidu neřádóv, ješto tělesné prázdnosti neumie požívati k duchovní neprázdnosti, než v svátky? tancové, krčmy, frejové, pýcha a jiného mnoho zlého. Dieť žaltář: „Nejsú v práci lidské, protož držala je hrdost.“ A Davidovo cizoložstvo napomíná nás, abychom najviec v prázdnosti před smilstvem opatrni byli, neb donidž utiekal před Saulem, donidž jměl neprázdnost s válkami, bojuje s nepřátely, neshřešil; jeliž v pokoji byl na své sieni, tuž vpadl v svój hřiech cizoložstvem. A též Šalomún nezašel, donidž pracoval, chrám boží dělaje a dóm králový, ale potom v hřiech upadl, když byl té práce prázden. Protož sbožnýť neprázdní, a ač kdy tělem prázdný bude, učiní sobě svatú duchovní neprázdnost. Neb prázdnost mátie jest hřiechóm a macecha ctnostem.

Odkládánie dobrého. 97.

Z lenosti také pochodí odkládánie k bohu obrácením a dobrým skutkem, a mnohokrát, jakožť jest to i u přísloví, „z toho, což se dlí, nic nebývá.“ I jestiť nemúdré dlíti dobrým, mohúc ihned učiniti; neb čert mnoho jich zklamává tiem odkládáním. I bylo by dobré zbýti chutně nebezpečenstvie, počíti dobré, k bohu sě obrátiec, chutně života polepšiti, věčnú odplatu hromážditi. Ktož oblevi, odkládaje tím, což dobré jest, ten čas ztratí, kterýž mine v tom odkládání. Veď, všeliký počátek většieť jest strana účinka; kdyžť najprvé vóz s miesta sě pohne, jdeť potom snáze.

Jest nemúdré bláznovstvo toho každého, jenž die: „Nechť ještě podržím sě světa, pojměji své vóle v tomto neb v tomto, až stár budu ostanu toho, nábožen budu;“ a bude-li pak stár neb nábožen, nevěda. A co je jich prvé smrt zlúpila, že nedošli starosti, ješto mněchu, by v mladosti neb v síle dlúho bújeli. A druzí, jemuž z mladu přivykli, drželi sě světa i v starosti, a toho náboženstvie neměli, ješto mněchu, by je měli, když staří budú. Protož většieť jest strach hněvu

božieho z takého odkládánie do starosti dobrého svého, nežli jistota, dá-li jemu buoh viece času, když toho chutně požiti nechce, kterýž je jemu dán. A dieť svatý Pavel: „Neroďte uhašovati ducha.“ A žaltář die: „Dnes, uslyšíte-li hlas jeho, neroďte zatvrzovati srdcí vašich.“ Neb pak die v tom žalmu hospodin, že je přisáhl takovým, ač kdy přijdú v odpočinutie jeho. I jestiť třeba, neodkládajíc, dobré počieti. Nenieť jistoty, budem-li od jitra živi do večera; téžť sě nám móž přihoditi, jakoť sě jiným přiházie. Nenadarmoť die spasitel: „Buďte hotovi, neb neviete dne ani hodiny; když nemníte, přijdeť.“ A die Seneca: „Nevieš, na kterém miestě čaká tebe smrt, protož i ty jie čekaj na každém miestě. Ižádného věku nenie, bychom neviděli, že smrt béře z něho.“ I nenieť jistoty před ní ižádnému věku, i nenieť proč odkládati mladým do starosti tiem, což dobré jest. Neb také což v tom odkládánie mine času, zdali nebude v odplatě ujmy, ač by někdy i dokonal to, jímž je dlil? Dieť Jeremiáš: „Dobro jest muži, když ponese jho z své mladosti.“ A jistě dobro jest, neb čím nový hrnček naplněn bude, tiemť věč zapáchá. Nenieť věku hodnějšieho v obyčej vzieti něco, nežli mladost. I divokéť zvieře okrotne z mladu, jsa s lidmi, a řiekají: „Starého neuč v povod!“ Avšak nediem, by duch svatý, ten veliký mistr, i starého nemohl, když ráčí, v své cestě vzvésti. I k tomu je dobro ihned z mladu slúžiti bohu, neoblevujíc a neodkládajíc; neb prvé počna, viece móž shromážditi a bohatějí móž býti v duchovních dařiech božích, když prvních nezmrhaje, druhých k tomu přidobývá. Jakožto jest i v tělesném tomto sboží: když je otec ostaví synu, bude-li syn, neutratě toho, což má od otce, viece k tomu přidobývati, bohatějí bude, než by, to zmrhaje, teprv chtěl znova dobývati. Takéž buoh dá někomu ihned z mladu smysl, rozum, panenstvo, pokorné srdce, upřiemost a tak i o jiném. Ktož by ihned z mladu těch daróv božích nezmrhal, dal sě bohu v službu chutně, a k tomu hotovému viecež, viecež dobrého přidobýval: zdali by nebyl v dobrém bohatějí? I jestiť dobré muži z své mladosti jho nésti, totiž s bohem spřeženie milostí, aneb jho nésti, poddadúc sě v službu bohu i státi v ní. A mužem tu nazývá statečné a stálé mysli, ačť by i ženská hlava byla neb panenská, ač i mladá.

Že je zlé v hřieše ležeti. 98.

Tomu pak, ktož je v hřieše, obak zlé jest odkládati a neostati chutně hřiechu. Takť jest hřiech v člověku, jako když bude dřevce vsazeno v zemi. Budeš-li je chtieti skoro vyvrci, snadně je vprvé vytáhneš z země, ale ponecháš-li déle jeho, nesnáze jej vytrhneš, kdyžť sě o něm země sleze, a móžeš tak dlúho nechati, žeť sě kořenem ujme, že budeš-li chtieti zbýti jeho, musíš nesnadno je vykopati a kořene těžce dobýti. Takéž snadně by vprvé mohl hřiechu prázden býti, jedné nepovoluj neřádné žádosti, pakli již povolíš k hřiechu, ještě by zbyl jeho snáze, než kdyžby vskutku hřiech dokonal. Ale kdyžť hřiech v obyčej vejde, chceš-li právě zbýti jeho, musíš práci na to naložiti a zdaleka jej i s kořenem jeho vykopati. A toť miení svatý Jeronym, řka k Demetriadě: „Toběť je tiem snáze v dobrém běžeti, že zlého obyčej nedrží tebe, ty móžeš dobře to přemoci, což je tebe nepřemohlo. Nenieť tobě nesnadné z obyčeje puditi hřiechy, ale jen k sobě jim nedaj, a to snáze učiníš, nežli by, v srdce pustiec, potom je musila vypuditi. Té jest také hřiech těžkosti, že, nebude-li spěšně ven vyvržen, ihned opět v jiný hřiech potáhne, a člověk vždy je mdlejíž, mdlejíž proti hřiechóm, a hřiechóm těžkosti vždy přibývá. I jest nemúdrý, ktož, silnějí jsa, nechce menšieho a lehčejšieho břemene pokáním odnésti, čakaje, až mdlejí bude a hřiechóv viece přibude a těžší budú. A těch je pln svět. Mnozí odkládají, až staří budú, že sě chtie káti, a to jest podobno k tomu, jakoby někto, břiemě dřev naklada, uzře, ano těžko, i chce, ještě viece k tomu přilože, vše spolu nésti; aneb jakoby někto, maje čtyři osly, ješto by každý dosti měl nésti na svém břemeni, i chtěl by, se tří silnějších břemena sbera, i vklásti všecka na najmdlejšieho, an by na svém měl dosti nésti. Téžť jest bláznovstvie, když člověk odkládá, aby v starosti teprv slúžil bohu a toho sě kál, co je dřéve hřešil, a jměv v každém věku nésti břiemě služby boží, ješto slušie k tomu věku, i chce pak z mladu tělu a světu a hřiechóm slúžiti a v síle, mysle snad sobě, až stár a mdel budu, aby kál sě a bohu slúžil.

99. O odkládání pokaním.

Řkuť i těm, ješto odkládají pokánie, majíc naději v posledním skrúšení, a nechtie hřiechu ostati, donidž mohú hřešiti. Ačť by to i vyšlo tak, však nebude takový hoden veliké chvály, neb ne on hřiechu ostane, ale hřiech jeho, a dlužník nebude dluhu prázden, ač sě viece i nedluží, nezaplatil-li je dluhu. A také čím kto déle jde v hřiechu, dále zajde. I chciť v někakém podobenstvie povědieti. Snadne-li jest člověku navrátiti sě k bohu v nemoci, v málu dní, jenž je mnoho let, zdráv jsa, šel od boha, a ještě v dól jdúc, dále v malém času zajde člověk, než móž, nahoru jda, v delšiem vrátiti sě. Aniť toho poslednieho skrúšenie móž člověk mieti sám od sebe, leč je buoh dá komu svým zvláštním darem. Aj, móžeš-li, což chceš, najposléze pomysle, ihned s tiem usnúti? Čím méně, umieraje, móž, což by chtěl, v mysli mieti, ano bolest a tesknost mučí, žel s tiem sě rozlúčiti, co je miloval, a ďábel, věda, že již má posledníe čas, hledá, aby svedl s mysli to, co je dobré. Protož nedli v hřiešc, do poslednieho skrúšenie odkládaje; ktožť tak odkládá, budeť sě jemu posmieváno. Dieť hospodin: „Volal sem a pohrdali ste, a já u vašem zahynutie smieti sě budu.“ I jestiť hoden posměchu, ktož, ufaje v božie milosrdenstvie, nepřestane hřešiti; neb takový, jakoby boha bláznem činil, hněvaje jej, že je on dobrý, a jakoby buoh nesmyslil, dada sě také oklamati. I dieť takovému svatý Pavel: „Zdali nevieš, že ku pokání tě vede božie dobrota, a ty pak podle své tvrdosti a srdce svého nekajícieho hromáždíš sobě hněv v den hněvu a v den okázanie súdu spravedlnosti božie.“ Aj, kakť jest nemúdré tak nemúdře v božie ufati milosrdenstvie! Neb z toho, že je buoh milosrdný, měl by člověk tiem spěšnějie hnúti sě k bohu, aby pak radosti a cti čakal z súdu spravedlnosti jeho; nebť nic buoh není méně spravedlivý, než milosrdný. Protož neodkládajme, hněme sě k bohu, neležme v hřieších, v svých marnostech, a učiňme jako ti, kteříž cestú jdú, vstanú-li pozdě, tiem spěšnějie musejí jíti, aby snažností chodby čas obmeškalý nahradili. I v tom sě posměchu vystřiehajme: vídáme, žeť neslušie, když kto má dobrého hosti i dlí, pokrmu nedada, a dliv dlúho, dá pak málo. Takéžť i to nenie slušné, dlúho dlivše k bohu obrá-

cením a pokáním, pak dosti pokánie neučiniti a dosti skutków dobrých v boží službě. A toť činí lenost naše, z niež pochodí mnoho zlého: zlého dopúštie, dobré obmeškává, přivodí zámutek, tesknost i zúfánie. Protož v boží sě milosti rozchutnajíc otměm sě lenosti, a buďme kypři v službě boží.

O lakomstvu. 100.

Pátý hřiech úhlavný jest lakomstvo, a také mnoho zlého pochodí z něho: krádež, lest, lúpež, zrada, lichva, lež, nepokoj, vražda, křivé přísahy, netbánie na buoh, ztráta boha. Neb lakomec, ač i die ústy, by tbal boha, však často činí ono neb ono proti bohu, aby aneb dosáhl něčeho, jehož nemá, aneb to, což má, zachoval; neb ktožť co činí proti pravdě, toť činí proti bohu. Ale běda lakomému, když dá pravdu za peniezc! a komu je věren, když ulehne na lakomstvo, chtě peniezek získati, povie křivdu, a bude jie věrováním jako přísahú potvrzovati. Lakomý viece poslúchá lakomstva, než boha. Buoh přikázal, aby člověk nebral jmena božieho nadarmo, a lakomstvo ponukne, aby lži své i jmenem božím potvrzoval, když co kupuje neb prodává. A nediemť, byť jen o peniez jeden byl hřiech, křivdu učiniti neb povědieti, ale také byť bylo o celé panstvo neb královstvo, a čím kto o větší věc povie křivdu neb učiní, tiem to jde z úmysla pilnějšieho, a hřiech tiem větší. Aniť jest jen v žádosti sbožie lakomstvo, takéť jest lakomstvo v žádosti cti.

Pochodíť i to z lakomstva, že bude člověk sboží tu čest činiti, kteráž na samého boha slušie. Dobřeť to k lakomým sě chýlí, ješto die Jeremiáš: „Budete slúžiti cizím bohóm, kteříž nedadie vám odpočinutie ve dne i v noci.“ Nedáť sbožie lakomému odpočinutie ve dne i v noci. S velikú prací lakomý dobývá sbožie a s úklady velikými, a chová jeho s velikú pečí, boje sě za ně a třasa sě strachem před rozličnými pótkami, jimiž lidé ztracují sbožie. A dieť svatý Pavel, že lakomstvo jest modloslúženie, neb když lakomec najviec sbožie miluje, najviec v sbožie ufá, i viec pro ně pracuje, najviecť je ctí, jakoť by to byl buoh jeho. I dieť opět svatý Pavel: „Ktož chtie bohati býti, vpadají v rozličná pokušenie a v osidla ďábelská, kteráž topie lidi na zatracenie.“ Přídeť, přídeť túha s hořem na lakomce, že sú tak vší svú

myslí na tom ulehli, jemuž je nelze trvati. Neb tak je buoh v své pravdě všemohúcí, žeť přemóž každú nepravost; tak umělý v své spravedlnosti, že všeliké nepravosti nalezne hodnú pomstu.

101. Že sbožie nenasytí lakomého.

Aniť móž které sbožie tohoto světa lakomú mysl nasytiti. To vida Seneca pravieše: „Chceš-li dosti mieti, toť nepomóž, by přikládal sbožie k sboží podle žádosti, ale ujímaj lakomé mysli.“ Neb kdyby Čechy i s Moravú měl, když by viece čeho žádal, dosti by neměl; ale tenť dosti má, ktož na tom, což má, chce dosti mieti. Zdá sě někomu, by již dosti měl, kdyby dosáhl něčeho, jehož žádá; ale neotme-li sě lakomé mysli, opět ztiehne žádost dále. Neb kdyžť to přijde, jehož žádáš, přijdeť s tiem nový nedostatek. Budeš-li penieze mieti, budeť opaska potřebie a dobré škříně; máš-li dobrú úrodu, třebať bude žencóv a dobré stodoly; máš-li vsi, třebať bude města i hradóv; máš-li hrady, třeba dobrých branných lidí. Ktožť mnoho sbožie mají, musejíť mnoho těch mieti, ješto je žerú. A viece-li kto má, a viece sě nedostává. Chudý má v několiko groších nedostatek, a bohatému nedostává sě kop několika. A tak móžte viděti, žeť je lakomstvo věc nesytá, a lakomec vždy hromáždí a nevie, komu hromáždí. A mnohokrát i zde k svému zlému mnohý hromáždí sbožie, že bude pro ně jat, mučen, zabit. I neslušieť sě lakomstvu poddati, neb ktož sě jemu poddá, neostaneť jeho i k starosti. Pýcha, smilstvo pomine někdy starého, ale lakomstvo i starým mladne, ktož konečně neotme sě jemu. Ani je hřiechu, by nesnáze bylo pravé zaň pokánie učiniti; neb ktož sě chce lakomstva právě káti, má najprvé tomu vše navrátiti, komuž je vzal bezprávně jeho. Protož sbožnýť otme sě za síly lakomstvu a nepoddá, ale mnohé lakomstvo tak svieže svými skrytými osidly, že pod omluvú potřeby podtrhuje lidská srdce. Ó nemúdří lakomci! tiť vás podtrhují, kteříž vás blaženými nazývají, řkúc: „Blaze tomu, ktož má mnoho!“ a ještoť vám pochlebují, též milujíc ješto i vy, aneb majíc naději, zda by někdy něčím vás požili. Ale přijdeť na to, že běda lakomcóm bude, budú-li, neřku, křivě co drželi, ale byť za dobře dobytým sbožím tohoto světa své duše obmeškali u věčném sboží.

O hřiechu, jenž slove lakota. 102.

Šestý hřiech úhlavný jest lakota, od něhož jako od své hlavy pochodí: obžerstvo, opilstvo, bláznové veselé, srdce obtiežení, rozumu zatměnie, nečistota, a dálším přívodem lakota i na šibenici připravuje, jakož řiekají: „Pí hrdlo, jez hrdlo, zaplatíš hrdlo!“ Neb častokrát někteří pro své obžerstvo chtie sě lecikaks objíti, až i dojdú šibenice. Zdali pak nevieš, co je lakota? Lakota jest, k chuti jedenie neb pitie žádost bezpřémně obrátiti, myslí velnúc k tej libosti. Obecné potřeby naše jsú píti a jiesti, a toho je nám nelze, bychom nečili chuti, pijíc a jedúc; neb buoh je to tak uložil ne nadarmo, ale aby člověk poznati mohl přirození svému hodný pokrm. Protož ač v krmi neb v pití chuť čίti móžem, toť zlé nenie; ale v té libosti kochati sě, a dáti sě náramně na to, aby pro tu chuť chtěl živ býti, aby jedl a pil, toť by zlé bylo. Neb jiesti a píti máme jedné ku potřebě, abychom živi a zdrávi byli. A jest dosti mrzký hřiech lakotnu býti a obžernu, a toť jsú lakotní až i s znamenitým hřiechem, kteříž pro libost chuti až i se škodú svého zdravie pijí neb jedie, pamět i rozum tratie, jako je zřejmo do opilcóv, o jichž šeředném obžerstvu mluviti jest mrzko. I vystřiehá Kristus lakoty, řka: „Vizte, aby nebyla srdce vaše obtiežena obžerstvím a opilstvem!“ Ktožť obžerstvím hřeší, hřešíť i proti duši své i proti tělu, neb, opije sě, duši svú zbaví rozumu, na těle zemdlé, a jako odjatý bude. Obžerstvo života ukracuje, nemoci přivodí, a toť jest, ješto lékaři řiekají, že viece jich lakota zbila, než meč. Aj, kakť z těch málo dojde starosti, kteříž rozkošné jedie a pijí! A ktož obecné krmě požívá, spieše dojde plného věku. Rozkošné pijíc a jedúc často nedužie a téměř vždy, a tito zdrávi. I nemohúť obžerní i zde toho mieti, po němž stojie. Po rozkoši stojí, a pak tesknost udeří na ně, že jim pak i jiesti mrzko bude, ano krmě prokysla v břiše, nemoc sě vzbudila, ješto vždy v sě cpají krmi na krmi. Ješto pak s mnohým silným kořením jedie, neb silná pitie pijí, aby tú horkostí viece požili a viece pak hltali: bláznověť činí, ktožť to v obyčeji mají. Neb horkostí kořenie silného nebo pitie přemohú horkost přirozenú, a zemdlejí skrze to. Ješto kdyby to náhodú někdy a skrovně učinili, mohli by kořením neb napitím vína dobrého

napomoci žaludku. Ale když ne proto chtie jiesti a píti, aby živi a zdrávi byli, ale proto chtie živi býti, aby jedli a pili, a tak pro útěchu v té libosti řád ustavenie božieho převracují; potkáť je pokuta spravedlivě.

103. Kolikerým obyčejem lakotní hřešie.

Šesterým obyčejem lakotní hřešie. Najprvé když ne v svój čas jedie neb pijí. Trój jest čas jiesti neb píti: jeden jest podle přirozenie, druhý podle ustaveného obyčeje, třetí podle přieznivé milosti. Prvý čas jest přirozená potřeba, tu lačnost ukazuje; druhý čas k jedenie jest oběd, večeře; a třetí jest s hostem, s přietelem, milost přieznivú ukazujíc jemu, pojésti neb napiti sě skrovně s utěšením. Ale kteříž nezřie na ty časy, aneb neskrovně to činie, že je chutno jiesti nebo píti, lakotúť hřešie; a čím zřejmějie proti těm trojím časóm, tiem hřiech větší.

Druhé v tom hřeší lakotní, když v té chuti kochají sě, velmi k té libosti mysl přiložiec. Protož Seneca die: „Lačnost, ale ne pochotnost krmie, k jedení tě připrav.“ A svatý Bernarth die: „Dostiť jest, když takové máš krmě, ješto by je mohl jiesti; ale ne aby musil je jísti, totiž pro rozkošnú jich přípravu.

Třetie v tom hřešie lakotní, když viece jedie, než jim třeba k jich přirození. Neb jest mistrovstvie kuchařové, aby sytost žádosti neumenšila; ale když by člověk syt byl již krmí jedných, kdyžby zazřel druhých neb okusil tak připravených, aby tak byl lačen, jakoby nebyl jedl dřéve. A tak břicho bude plno, ale pro rozličnost krmí, ve čas s jiškami sladkými, ve čas s pepříky ostrými nemóž obtiežénie svého číti; neb i barvu libú umějí dáti, že lakotný zapomene své sytosti. Avšak vstane od stola, a nebude té síly břicho, by tak mnoho toho požiti mohlo, i bude přemožen oheň jeho přirozený, jako když v niestěji mnoho drev surových nakladú na malý podnět, že nestatčí podnět přemožen bude, a bude lecikaks nelahodně kúřiti sě, až i shasne. A tiemť lakotní zdravie ztracují, a ukracují života svého; a ktož pro lakotu ztratí život, ukázalť jest, že ne sám pro sě chtěl je živ býti, ale pro tu svú neřádnú libost.

Čtvrté v tom hřešie lakotní, když to jedie, toho tkysají, jehož by jiesti neměli neb tkysati. Jakož někdy v postné dni budú jiesti sýr a vajce, aneb klíčnici, neb komorníci to snědie neb toho tkysie, ješto by schovati měli.

Patým obyčejem lakotní hřešie, když přieliš kvapně hltají. K tomuť je řekl svatý Augustin, že je lépe ryby jiesti s Kristem, než s Ezau šočovici; totiž, že Ezau tak byl kvapen k tej obecné prosté krmi, že dal na tom bratru své dóstojenstvie, aby jemu spieše dal té šočovice, ale Kristus, ryby jeda nebo maso, jedl řádně, ne lakotně.

Šestým obyčejem hřešie lakotní, když takú péči, neb ať řku takú milost obrátie k jedenie, že jen o tom mluvie nebo myslé, rozkládajíc a libujíc, co jiesti budú, neb co sú jedli, v tom vyčítání kochajíc se.

O smilstvu, jenž je hřiech úhlavný. 104.

Sedmý úhlavný hřiech jest smilstvo v svém tělesném zšeřezení, a pocházie z něho hrubost mysli, netbánie na boha, milost k světu; a hubí tělo, a závodí v hanbu, v žalost a v túhu. A takéť smilstvo móž býti i bez skutku toho tělesného. Neb takéť jest smilstvo v mysli, když kto oblíbí sobě něčí krásu tělesnú, neb sličnost, neb přípravu, aneb když hledá takovým něčím jinému slíbiti sě. Mohúť tiem obyčejem hřešiti, i nedotknúc sě sebe, ačkoli čím by viece bylo oplzánie, dotýkánie, a viece by zlého bylo. A toť jest znamenie, že jen oblibovánie takových okras neb sličností jest v mysli smilná nečistota, že udá sě někomu jen viděti ve sně takového něco, učiní zkálenie nočnie poškvrny. A ačkoli nenie to v našie moci, by mysli našie nic takového nedotklo: však to jest v našie vóli, když libo bude, mysliti o něčem takovém. Tak je i svatého Pavla dotýkala někaká tělesná žádost, ale libosti tej i na chvilku nepovolil, bránil sě tomu, a tak v té nemoci jeho dokonána jest síla jeho. Nemoc byla, že dotýkala jeho tělesná křehkost, ale tiem jest v něm síla dokonána, že je té křehkosti nepovolil. Tak i svatý Jeronym v tom chvály zaslúžil, když jemu vzběhlo na mysl, an na púšti jakoby hleděl na děvečky v římském tanci, dával sě na modlitbu, a nevstal s modlitby, až i upokojilo sě v něm to myšlenie. Čtem to o svatém Benedictu, když jednú na-

padlo jej to tělesné pokušenie, svlek sě válel sě nahým tělem po kopřivách, aby za tú bolestí minulo jej to pokušenie. Ale druzi jsú, když jim přijde takové pokušenie, že budú s libostí kakús o takových věcech myslí rozjímati, za nic sobě toho nevážiec, když jsú vóle nepřidali k tomu skutku tělesnému: ano zlého na mále dosti, a netolik dosti, ale i přieliš.

105. Smilstvo.

Smilstvo jest ten hřiech, jenž svú klopotností zatrpočí člověka od nebeské radosti a od utěšenie duchovnieho v túhu a v hoře, kterýž sě neotme jemu a nekryje sě jeho. Ó kak za krátkú libost dá smilný tolik dobrého, když v tom šeředném skutku tělesném boží milost ztratí a svatých tovařistvie, čest svú i přátely. A býváť to, že některá, dopustiec sě šeředstva toho, plakati téměř nepřestane. A nad to vklonúti je v těžký pekelný plamen anebo oheň, kterýchž zde dočista pokánie neučistí, když by jej smilstvo zšeředilo. Stydko je mluviti, co je šeředstvie při tom nečistém tělesném skutku! A ktož jsú i málo počestní, tiť v své mysli rozumějí, že je tu ohavnost a šeředstvie, ani chtie slyšeti mrzkosti, by to kto pojmenoval, což k tej slušie nečistotě. A ktož by vše početl, co zámutkóv bývá pro tu nečistotu! A že je veliké šeředstvo při tom, každý sě s ním kryje, nechtělby, by jej ktož v tom viděl. Ale kryj sě kto, jakž chce, proneseť sě. A ktož stojí po šeředném smilstvu, komu je věren? Bude krásně mluviti, čině sě věrným tovařišem, a necti v domu hledaje s kým sě kdy udá. Dietě otci neb mateři, jakžť sě oddá na tu psotu, nebudeť věrno. A také o těch smilných prorok jeden die: „Nedadie na to myšlenie svého, aby sě navrátili k hospodinu, neb duch smilstva jest mezi nimi.“ A opět jinde die písmo: „Múdrý, jediné slovo uslyše, přistúpí k němu, ale smilník uslyší a neslíbí sě jemu, a zase je opovrže.“ A o nemúdrých krásných ženách die Šalomún: „Žena pěkná a bláznivá zlatý obruč na pysku svině.“ Neb svině leckams i v bláto vstrčí pysk i s obručem zlatým; takéž svú krásu nemúdrá žena. A téžť učiní i muž smilný, oblíbíc leckakús chýru. Pravie o jednom, jenž byl děvku přístavnú zamiloval, maje svú ženu, a děvka věrná pověděla to panie; a panie smluvila s děvkú, aby

do chléva dala rok jemu, a vzemši na sě rubáš té děvky a rúchu, sama šla do chléva, a pán bude s ní, mně děvku. A die pak pán: „É, by mi má žena tak milá byla!“ A paní, oškřekši sě, vece: „É, žeť sem v rubáši a v hnoji milejší, než počestně na posteli!“ Aj, kakť nestydaté smilstvo oslepí člověka že ohlúpie a oputavie!

Šesterým obyčejem bývá smilná nečistota. 105.

Šestero má své rozdělenie smilná nečistota a smilné nečisté zprzněnie. Nechť počnu tu řeč od najmenšieho.

Jedno bývá přeludem ve spaní, že šeředné oblitie a zkálenie přijde ze sna. Dějíť někteří, byť to mohl někdy smrtedlný hřiech býti; ale jáť toho nemním, byť kto snem mohl shřešiti smrtedlně, poněvadž spě nemá vóle svobodné a rozumu; ale, procitě, mohl by ten sen snad tak libovati, že by ta libost mohla až smrtedlný býti hřiech. A toť řku také: když takový sen přijde z toho, ješto někto, čije, dráždil sě takovým něčím, krásu ženskú oblibuje nebo sličnost, kochaje sě v tom, anebo rozněcuje, aneb s některú sě oplzaje, i bude pak ve sně, ač ne ihned té noci, ale potom takové viděnie mieti, až do toho zkálenie, jakož bývá v tělesném skutku: toť jest znamenie hřiechu toho, ješto byl na jevě v tom dráždění sebe. Ale pro to oblitie vždy jest poškvrna a šeředstvo přirozenie porušeného. A ktož kterým na jevě smilní obyčejem, co-li žádost oblibuje, taková ve sně viděnie mievá, když bude mieti přeludem to nočnie oblitie a zkálenie: někto, jakoby jen hleděl na ženu neb na děvečku, aneb jakoby s jich vlasy neb s jich rúškami sě obieral; někto jakoby nestydatě šmakal sě s nimi neb tkysal jich neb potřepoval; někto jakoby naprosto byl s ženú v tělesném tom skutku. A tak ta viděnie nočnie v takém přeludu ukazují hřiech takových na jevě dráždění. A také z nasycenie rozkošných krmí nebo pití bývá ta nočnie poškvrna a podle toho hřeší člověk, jakož je kterú příčinu dal na jevě k tomu. Býváť také někdy ta nočnie poškvrna podle přirozenie neb ze mdloby i dobrým svatým lidem a bez viděnie snu o něčem takovém smilném, a to je před hřiechem najbezpečnějšé. Avšak vždy je poškvrna těla porušeného a nečistého, ješto je v Adamovi porušeno, vždy za to i lehajíc dobří lidé modlé

sě bohu, aby v tom poškvrny nemievali, a když je to potká, vždy želejí toho. Tak svatý Augustin v desátých svých zpovědních knihách pyče toho, z mladu kdy vešly v pamět jeho postavy takových smilných věcí, ješto však, když bděl, ač jej i potykovaly na jevě, nepohnuly jeho čistým úmyslem. A pak v noci když spal, ta obludná viděnie učinila v něm to, ješto nemohla na jevě učiniti v něm pravé vidénie takových věcí; i prosil za to snažně boha, aby i z toho pomohl křehkosti jeho.

106. **O většiem hřiechu v smilstvu.**

Druhý skutek hřiechu smilného jest, když muž s ženú budú v tom tělesném skutku kromě manželstva, ač by i svobodna oba byla, to jest, ač by ani byli v manželství, ani v slibu zvláštnie čistoty. O těchť die s. Pavel, že i takoví nebudú mieti královstva božieho. I zákon starý brání toho, neb tak řkú knihy Mojžiešovy, aby ze dcer synóv izrahelských nebývaly takové zlé kuože ani z synóv takoví smilníci. A die kniha Apokalypsis, že je vně psóm ostati, a že nevejdú do Jeruzaléma nebeského, totiž těm, kteřížto jako psi sběhnú sě kromě manželstva a rozběhnú. I voláť s. Pavel, nechce-li kto sdržeti sě, aby v manželstvo vstúpil, neb takéť manželstvo jest lékařstvie tělesné křehkosti.

Třetie obyčej aneb skutek hřiechu smilného jest těžší druhého, když kto kromě manželstva odejme dievce květ panenstvie, ač by i s jejie vólí učinil to. Pakli by jie násilé učinil bez vóle jejie, větší by hřiech byl. A po tomť jest tomu rozuměti, že je veliký hřiech odjieti dievce květ panenstva jejie, že v pannách, buďto ženského pokolenie aneb mužského, stý užitek móž učiniti siemě slova božieho, jakož die písmo; a v těch, kteříž, ztrativše panenstvo, potom sě sdržie, šedesátý; a v těch, kteříž jsú v manželství, třidcátý. Dostiť by velikú škodu ten učinil, ktož by čí roli tak zkazil, že, ješto by sto strychóv byla mohla dáti úrody, to pak, dá-li úrodu, ale dá jedné třidceti strychóv aneb šedesát, bude-li velmi pilně klizena. Takéž ktož komu odejme najprvé stud panenský, jakoby okolo zahrady ohradu zbořil, vším vinen něco bude, což sě stane škody v té zahradě.

Čtvrtý hřiech smilstva, opět větší, slove krve smiešenie, když ti, ješto v rodu neb v příbuzenství jsú, sberú sě spolu.

K toho hřiechu ohyzdě jest, že obecný lid takové má za kacieře. Ale já pravím: Ktož, věda, dopustí sě hřiechu toho, s právem má všem přátelóm mrzek býti; neb takový svój rod przníe, rušiec vieru a poctivost, ješto by to mezi přátely a příbuznými mělo býti. A s právemť i cizím má mrzek býti, ktož by sě tak svým nezachoval.

Pátý hřiech smilstva jest cizoložstvo, a ten jest, když kto s cizí ženú přebývá, kteráž je s jiným v manželství; aneb když, sám svú ženu maje, bydlí s jinú. Pakli i ona má svého muže, i on svú ženu, tedy dvojité bude cizoložstvo. Velikýť jest hřiech cizoložstvo, neb ruší vieru manželskú, i voláť písmo na cizoložníka, řka: „Proč si sě dal svésti, a kocháš sě v ciziem lóně?“ I tiemť sě obtěžuje cizoložstvo, když cizoložňata budú diel bráti v sboží nesvého otce, a tak pravé děti zlúpeni budú z svého statku přirozeného. I máť s právem cizoložník velikú pomstu od boha mieti. A tak čtem o Davidovi, když učinil cizoložstvo a vraždu zjednal muži té panie, s níž cizoložil, jakožto i ještě bývá, že vražda pochodí z cizoložstva, poslal buoh k němu proroka, káraje jej z hřiechu toho. A když David pokořil sě, seznal sě v hřieše, a prosil božieho smilovánie: řekl k němu prorok, že buoh odpustil jemu tu vinu pro jeho skrúšenie, ale však tu pomstu dal na něho, že meč viec nevyjde z domu jeho.

Šestý hřiech smilstva tak mrzký jest, že pro svú stydkost němý hřiech slove. O tomť ani já mluviti chci, než toť řku, že pro ten hřiech spálil pán buoh pekelným ohněm Sodomu, to město a tu krajinu, že do dnešnieho dne ižádného užitka nenese; ale stojí, vždy kúřéc sě dýmem, pustá země, aby věčná paměť byla toho lidu nemúdrého, kterýž bez studu hřešil jest tak ohavně. Ten mrzký hřiech jest proti mužskému i proti ženskému přirození. Vieceť o něm nechci mluviti.

O těch, ješto slib čistoty rušie. 107.

Položil sem šester hřiech smilstva, jakož jste slyšeli; ale mohl sem i sedmý položiti, ale nechtěl sem manželstva počísti mezi hřiechy. A tam napřed v knihách o staviech, k manželóm mluvě, psal sem, ješto sem řekl, aby panny nečtly toho, že je hrubé, kterým obyčejem móž nebýti hřiech v manželství, a kterým jest hřiech. Protož tuto o tom neřku

viece, ale chci řéci o smilstvu těch, ješto, voléce sobě stav svatý nad jiné, i budú šeředně činiti, viery bohu slíbené zapomenúc. Vědoméť jest: ktož s výše upadne, tiežе padne. Protož ač jest všem lidem obecně hřiech smilstvo šeředné, však těm nad to, ktož v ty stavy vnikli, v nichž by, čistotu držiec, slúžili bohu. Byť taković i v manželstvo vstúpili v odsúzeníť jsú, jakož praví svatý Pavel: „Poňavadž sú zrušili první vieru." A jest obecné pohoršenie, ktož pronesen bude v šeředném smilstvu, ješto jest stavu světějšieho, neb takový neb taková ohyzdí jiným šlechetný stav, jehož nezdrží počestně. I nenieť darmo, žeť die Kristus: „Běda tomu, skrze kohož pohoršenie přijde!" O nemúdrosti! vklonúti v takové zlořečenstvie, kteréž samým spasitelem vyřčeno jest. Běda tomu! skrze kohož pohoršenie přijde, že dá v ohyzdu ctný stav čistoty. Nemúdréť jest oslepenie, dadúc sě synu božiemu, pak, vezmúc sě jemu, dáti sé zlé kóži neb zlosynu a býti v ohavném šeředstvu s smilníkem neb s milnicí jedno tělo v jednom šeředství!

A co pak je řéci hanebným popovým přenesčastným? Ta bude vinna cizoložstvem, cizieho vezme k loži svému, a toho, ješto sě je zvláště dal bohu, čistotu zaslíbiv jemu, aby zvláště slúžil jemu; vinna bude svatokrádežem, neb svěcen jest kněz, a jest kněz věc posvátná. Ó hanebné zlé kóže kněžské! kalicha nemajíce sě dotknúti a pak kněze svěceného tak hanebně ušišmete, jenž má světější býti, než kalich. A nad to bude-li farář zpovědlník hřešiti s tebú, s otcem hřešíš; pakli která bude, ješto je čistotu zaslíbila, to bude k tomu a tiem větší vina s obú stranú. Pakli která hřeší s mnichem, s mrtvýmť hřeší: neb je mnich umřel světu a nosíť svój příkrov na sobě, kroj rúcha svého, v němž má býti i pohřeben. A téžť jest i o jeptiškách.

A tuť bude veliká nevěra, ktož by zprznil choť pána svého, vinen by byl úrazem velebnosti jeho v té nevěře a nepoctivosti. Pomněl na to onen ctný Jozef, když paní jeho nutkala jej, aby s ní spal, řekl: „I kterak bych to zlé mohl proti svému pánu učiniti?" A toť jest každá choť božie, kteráž zaslíbí v čistotě slúžiti bohu; ktožť takú zprzní, zprzniltť jest choť pána svého. A bude-liť kněz, dieť buoh jemu: „Kdyby mi nepřietel mój učinil to, méně bych tbal;

ale ty, mój čeledín jsa a vódce lidu mého, a ty požíváš se mnú rozkošných krmí, učinils mi tu nevěru? A já pán tvój, neuctil si mne v mej choti, učinils mi takú nelibost, takú mrzkost, učinils nechuť všem sluhám mým.“ Nezdaj sě vám klam to, coť pravím. Mnohoť jest na světě zlého, ale takéť ten den přide, že bude každému zlost jeho hořce opáčena.

Co je deset rohóv. 108.

Běch také řekl, že hřiech má deset rohóv. Toť mienim to desatero, ješto desateru božiemu přikázání protiví sě. O těch desieti roziech nic tuto neřku, neb potom, když o ctnostech mluviti budu, položím něco o desateru božiem přikázání, a tuto krátce ještě řku o hřiešiech, že jedněch sě srdcem dopúštieme, takže slovú hřieši srdce, druzí hřieši úst, a třetí hřieši skuteční.

Hřiechové samého srdce jsú: zlým něčím neb nepravým v srdci s libostí přemietati, zlému nepravému chtieti, neb povoliti, rozpačně mysliti, mysl túžebná, naděje nemúdrá, veselé marné, milost marného, bázeň neřádná, pýcha srdečná, závist, hněv, nenávist, přiezeň kakás zvláště k bohatým, ku pyšným, k smilným, stud za dobré a tak i o mnohém jiném.

Hřiechové pak úst jsú: lež z úmysla, křivdu z netbánie povědieti, křivé věrovánie, obyčej bez rozmysla přísahati, věrovati, proklínati, boha k marnému přimieniti, na boha nechtieti tbáti, proti starším reptati, přieti sě proti pravdě, pochlebovati, klevety nositi, dobré hyzditi, zlé chváliti, chlubiti sě hrdě, smilně, zúfale mluviti a šalovně neb kunštovně; těmi hřiechy a takovýmiž hřešíme ústy.

Hřiechové skutku jsú, což kto učiní, ješto je cierkev svatá anebo buoh zapověděl, anebo kdyby to učinil skutkem, což je hřiech mluviti neb mysliti.

Hřiech obmeškánie neb opuštěnie také slušie k skutečným hřiechóm. A to jen ten hřiech, když kto neučiní něčeho, ješto by měl to podle svého stavu učiniti, maje k tomu ty příčiny; a když kto nepřipravuje sě k daróm ducha svatého; aneb, maje některé božie dary, nehledá, aby je k užitku přivedl.

Lež také jest ohyzdný hřiech, neb lživý činie, že pak nemóž i pravdě věřeno býti, i tratíť lež velmi milost mezi lidmi.

A ktož rád lže, ohyzdný jest; a jest o lživém psáno i řečeno: „Móžeš lživú řečí kraj projíti, ale poznají-li tě, kudy zase?“ I nemóžť lež na dlúze projíti dobře. Ačť kto podrží sě lží na chvíli, k tomuť příde najposléze, žeť sě obráti k jeho zlému; když v tom bude poznán, odskočie jeho, všem bude lacin. Nelzeť jest, byť pravda nepomstila sě nad lživým; neb upřiemoť sě lež protiví pravdě. A když lživý bude již poznán, čemu je, že umie mluviti, když jemu věřiti nebudú? Móžť každý po tom rozuměti, že lež jest zlá věc, neb nechtěl by, by kto lež pověděl jemu. A druhé, že je každému břidko slyšeti, komuž řku: „Lžeš!“ É, proč pak nenie tak těžko selhati, jako je těžko lhářem slúti? Ale to je proto, že je črt osladil lež mnohým, a ze lži někaké pohodě nadějí sě. Avšak konečně pravda oznámí každú lež, a dá každé lži hodnú pomstu. Řkuť však i to: Móžť někdy náhodně kratochvílné sešpílenie neškodné býti a bez hřiechu; avšak kdyby kto i to vzal v obyčej, počestné by nebylo, neb by jako šalovník byl. Netolikť lež v řeči bývá, ale býváť také i v skutku některými činy, když kto jinak sě ukazuje postavú neb činy některými, než mu jest na mysli: ukazuje sě přietelem v řeči neb v činech některých, ano v srdci tak nebude; ukáže sě postavú duchovní, a srdce všecko světské bude. I řkuť, že pokrytstvo licoměrné jest lež, o němž také něco potom poviem, jakož Richardus mluví o něm.

Řekl sem dřéve a jestěť to diem, že každý hřiech větší neb menší pochodí z některého z oněch sedmi úhlavných hřiechóv, a někdy i od viece jich, nežli od jednoho. Jakož bývá, že někto neb některá hřeší pilností své přípravy: a to někdy učiní z pýchy neb jiným zavidiec, někdy z smilné myslce a z frejovné, někdy z lakomstva, chtiec, aby ji někto bohatý pojal, aneb onen napěnožec bude sě, chud jsa, šešeliti, aby bohatá baba pojala jej; a někdy to bývá pro jedno z toho, i pro druhé, i pro třetie. A téžť bývá i o jiném. A kteréhož koli hřiechu, ač i malého, dopustí sě kto, tohoť sě je dopustil úhlavnieho, z něhož je ten hřiech omyslem pošel, ale však ne vždy smrtedlně. Protož neřiekámť těm sedmi smrtedlní hřieši, ale úhlavní; ale ktožť který z těch sedmi úhlavných v obyčej vezme, tuť jest strach, byť nebyl tu hřiechem smrtedlným.

I řkuť ještě: Byť pak kto sám hřiechu některého sě nedopustil, móžť devaterým obyčejem býti jím vinen, když jej někto jiný učiní, a protoť řiekají, že je devět cizích hřiechóv. Jeden jest, když kto poradí zlé učiniti; druhý, když povolí zlého; třetí, když káže zlé učiniti; čtvrtý, když pochválí zlého; pátý, když brání toho, ktož je zlé učinil, aby netrpěl hodné pomsty; šestý, když kto požívá toho, což je zle dobyto neb učiněno; sedmý, když, vida druhého, an zlé činí, nic jemu nedie a nepokárá jeho z toho; osmý, když nebrání skutkem zlému zlé učiniti, ješto by měl podle svého stavu neb úřadu brániti toho. Tak onen Heli, ač káral řečí syny, řka: „Zlé činíte“; však když skutkem nebránil jim toho zlého, rozhněval boha. Devatý hřiech cizí jest, když nepronese něčie zlosti tomu, ješto by to staviti mohl, měl.

O čtveru zlém.

109. **Rikhardovy knížky.**

Jest také čtvero veliké zlé, o něm Richardus široce mluví na to viděnie Danielovo, ješto je řekl Daniel: „Viděl sem u vidění nočniem, ano čtyřie větrové bojují na velikém moři, a vyšly z moře čtyři veliké zvěři a biechu rozličné mezi sebú. Prvá bieše jako lvice a jmějieše orlová křídla, a hleděch na to, až i byšta vylomeně křídle jejie a z země by vylučena, i sta na nohú jako člověk, a dáno jie srdce. Druhá pak zvěř jiná stáše na straně, podobná k nedvědu, a třie řadové zubóv biechu v ústech jejie, i by jí řečeno: „Vstaň a jez mnohé maso!“ Potom uzřech nalit třetie zvěř, jiná jako levhart, a mějieše na sobě čtyři křídla ptačie, a čtyři hlavy na zvěři biechu a moc by jim dána.

Potom viděch u vidění nočniem: nalit zvěř čtvrtá, hrozná a divná, a přieliš silná, jmějieše veliké železné zuby a nehty, vše jedieše a třěše a ostatky nohami svými potlačováše. Nebieše podobna oné první aneb dřevní zvěři, ješto před ní běch viděl, a jmějieše rohóv deset. Hleděch na rohy, a aj! jiný malý róžek vzniče prostřed nich, a třie z prvních rohóv bychu přední vylomeni, a biešta oči v tom rohu jako oči člověčie a ústa, ježto veliké věci mluviechu, a uzřech, že bychu tróny postaveny a starý mnohých dní sedl, jemuž tisíc tisícóv služieše a desetkrát sto tisícóv stáchu před ním aneb při něm. A zvěř ona litá by zabita, a moc zvěří jiných by vylučena a časové života ustaveni jsú.“ Toť jest viděnie tak položil Daniel prorok.

Slyštež, kakť to vtipně a podobně Richardus béře k duchovniemu rozumu. Tohoť já neodmlúvám, byť tím na světě něco tělesného buoh tomu proroku nebyl ukázal. Ne, mámť za to, že tím malým rózkem miení zvláště antikrista, a pána boha tím starým na tróně, jemuž množstvie andělóv slúží a stojí při něm, jenž zruší všecku moc světskú a věčného života ustaví časy. Ale mílo mi jest bylo podívati sě tomu, kak je to přepodobně vyložil ten Richardus k tomu úmyslu duchovně, jakož uslyšíte. I dieť Rikhárdus:

Co znamenává moře. 110.

Najprvé vizme, které je to veliké moře, na němž viděl Daniel boj čtyř větróv a východ těch krutých čtyř zvěří. Kto toho nevie, kak je moře neustavno a nepokojno, vždy mece sě i sem i tam, kamkoli jím vietr který pohne. I móžem podobně skrze to moře neustavičnost vrtkého srdce rozuměti, kteréžto vždy sě pohne na každú stranu, kterážkoli žádost dotkne sě jeho, a netolik, by sě málo pohnulo, ale vztočí sě a vzmece jako vzteklé moře, odkudžkoli vietr přide na ně. A to zlé neustavičstvo zvláště jest troje. Neb tu bývá jedna vrtkost, když kto, počna mieti dobrý úmysl, a nedokoná toho, pohasí ten duch, kterýž jej podněcoval k tomu. Tu vrtkost písmo lenstvem viní, řka: „Chce i nechce lení.“

Druhá vrtkost ještě horšie jest, když kto to již vynese a zjevně ukáže a povie, že chce toto neb toto dobré učiniti, a, rozpače sě, neučiní. O té neustavičnosti die písmo: „Vietr a oblaci, a z toho pak deště nebude: co je jiného než chvalný a slibóv neplně?“ Ohyzdna je vrtkost v mysli z nestánie v dobrém, ale ktož je před jinými ukáže své neustavičstvo, většie jest ohyzda.

Třetie vrtkost a neustavičnost a najhoršie jest, když kto i slíbie bohu učiniti něčeho dobrého, nesplní a odvrátí sě. Té vrtkosti to piesmo vystřiehá, ješto die: „Slíbil-lis co bohu, nemeškaj naplniti; nebť sě nelíbí bohu slib nemúdrý a nevěrný.“ Slíbiec nesplniti nenieť viera, aneb: jiné ústy splniti a v úmysle jiné mieti. Avšak zjevný slib dobrý nemá býti rušen pro úmysl tajný, ač i nebyl upřiemý; ale zjevný slib dobrý má držán býti, a má nedobrý úmysl proměněn býti v úmysl dobrý. To by pak byl slib nemúdrý, kdyby slíbil kto něco zlého neb marného neb nad svú moc. O takových nemúdrých slibech die písmo, že mají býti proměněni. Avšak kteříž sami sě svieží takovými sliby, nemají jich ztrhati svú mocí sami, ale toho mají k tomu mieti, ješto zvláštní moc toho má, aby svázal a rozvázal. Protož dobréť jest sliby bohu múdře a věrně slibovati, ale střieci sě v tom neustavičnosti. A tak dobře je to vyřeklo písmo: „Slibujte bohu sliby, a plňte.“ A jakož sem i dřéve řekl: Nelíbíť sě bohu nevěrný slib a nemúdrý, zléť jest bohem

lúditi, neplniec slibóv; a toť zlé činí neustavičná vrtkost srdce, tot jest hořká voda mořská nepokojná, točiec sě žádostmi jako vietr.

111. **O čtveru pokušení.**

Nalezše, co sě mořem velikým mieni, na němž bojují větrové čtyřie, jakož to viděl Daniel prorok, vizme, kteří sú to větrové a co je ten jich boj.

Zdá mi sě, že ten boj jest pokušenie v rozličných žádostech, ješto tržie mysl člověčí sic neb onak, a ty jsú mimo jiné zvláště znamenité čtyři. A ačkoli vějí větrové i na zemi, však neučinie takového nepokoje, jako na moři: takéž všichni lidé mievají pokušenie, však ty čtyři žádosti když mysl tržie, větší moc mají nepokoj činiti v neustavičných, vrtkých srdcích, než v ustavičných. A toť jest, že písmo, duchem svatým zjednané, napomíná, řka: „Synu, když přistúpíš k službě božie, stójž v bázni a připrav duši svú ku pokušení.“

Vizmež také, kteří jsú to zvláště čtyřie větrové, ješto u vrtkých, neustavičných srdcích činie nepokoj jako na moři. Jest jeden vietr libost, druhý nelibost, třetie doufánie, čtvrtý rozpakovánie. Kto chce k svým vnitřním věcem mysl přiložiti, uzří, kak silně potáhne jej libost k něčemu a snad k škodnému. A proti tomu přijdúc mysl k sobě, bude k tomu nelibost mieti a bude z toho žehrati na sě a hněvati sě. A což libost toho silně táhla k tomu, to hněv dobrý z toho, ješto jde od nelibosti, bude silnějie protiviti sě tomu a ostojí. K tomuť hněvu ponúká prorok, řka: „Hněvajte sě a neroďte hřešiti!“ neb nepřemóž-li vietr toho dobrého hněvu, dmá silnějie zlé libosti. A kak daleko od pravdy taková libost zamčí člověka v žádost kochánie v tělesných libostech, v žádost lakomú toho, což na světě zde vidíta oči, a v pýchu srdce! A bývá opět, tímž činem zase bude tržeti mysl hněv nedobrý, nelibost dobrého něčeho; a pak libost nebeské odplaty, libost bohu sě slíbiti přemóž zlý hněv a tu nelibost dobrého něčeho. Tím obyčejem jeden vietr, duchovně tomu rozumějíc, bojuje v člověčiem srdci proti druhému, a v jednu chvíli jeden svítězí, a druhý v druhú, a donidž tělo žádá proti duchu, nelze je prázdnu býti boje toho. Ač potuchne někdy tělesná žádost nebo světská, všakť sě opět zbudí po chvílce a bude někdy silnějie vieti, nežli prvé. Dieť písmo: „Země Juda upoko-

jila sě na málo dní." A poněvadž země Juda jedva na málo dní móž popokojiti sě, čím méně moře! Neb země Juda ustavičné nevrtké srdce znamenává těch, ješto chválu boží vyznávají, a moře řekli sme neustavičného člověka vrtké srdce, ješto sě lé, lé i sem i tam jako voda. A když ustavičná mysl nenie vždy v pokoji od těch větróv, kakť pak vrtkú točie a neustavnú, až někdy vzbudí sě vietr rozpači a zúfánie, že nebezpečnější v tom bude duše pokušení, než v oněch světských žádostech, neb takový vietr, s púště přijda z studeného kraje, vyvrátí a zboří dóm svědomie, jakož je o něm psáno: „Před studeným jeho větrem kto ostojí?" Jediné, že někdy jiný vietr vzbudí hospodin proti tomu, že i po rozpači, po zúfání přijde člověk k dobrému svědomí, uteče k milosrdenství všemohúcieho, vzpomena, že to, což je nelze člověku, snadno jest bohu; i příde k dobré naději a opraví sě ustavičnost. Toť jest ten boj čtyř větróv na velikém moři, o němž mluví Daniel prorok v podobenství. Tenť boj nejeden čije v sobě; a, by tomu bóh chtěl! bych tak mohl užitečně psáti o něm nebo čísti, jakož sem často viděl v sobě vnitřní ten nepokoj!

O čtvrté zvěři. 112.

Viztež také, coť bývá po těch větróv bojování. Takovát zvěř vychodí z srdce neustavičného v dobrém, když budú hýbati jím pokušenie. Tak die ona řeč proročie: „Čtyři veliké zvěři a rozličné mezi sebú vyjidechu z moře"; totiž ono jiná a ono jiná. Co je to jiného, jedné ze srdcí neustavičných v dobrém, po bojovánie pokušenie úmyslové bez rozumu vycházejí až na jevo. Neb kto je živ jako zvieře bez rozumu, jako by toho zvieřete postavu vzal na sě, jehož živ bude ne podle rozumu obyčejem, co jsú v lidech žádosti zvieřecie, ješto nejdú po rozumu jako zvěř. Té zvěři chtě David prázden býti, prosil boha, řka: „Nepoddávej zvěři duší těch, ješto chválu tvú vyznávají." Také jest zvěř litá, ješto móž tělo zahubiti, ale duši nemóž uškoditi. Té zvěři ne tak sě mají báti lidé světí, aby nebyli z těch, o nichž je řečeno: „Tu sě strachem třesechu, kdež nebieše strachu." A co je těm báti sě za tělo, ješto sami z své dobré vóle muzie svá těla a mrtvie údy své na zemi, a žádost toho mají, kdyby

to již byla vóle boží, by, rozlúčiec sě s tělem, byli s Kristem. I nedieť David: „Nepoddávaj těl zvěři těch, kteříž tvú chválu vyznávají," ale prosí, aby duší jich té zvěři nepoddával, neb ta zvěř duše zabíjie; a velmi brzo potkáme sě s tú zvěří, když nebudem mieti světla božieho osviecenie. Psáno je v žaltáři: „Položil jsi tmy a učiněna jest noc, v tej budú sě túlati všecky zvěři lesnie." Té zvěři pótkú hrozí buoh těm, kteříž v sě ufají a sveličejí sě skutky svými; a die: „Zuby zvěři lité pustím na ně."

113. Čím ty zvěři nejsú k sobě podobny.

Ale nechaje rozličné jiné zvěři v jich ohyzdných obyčejích, abych neudlil, chci toliko pomluviti o této čtveře veliké zvěři, kteréž je tento prorok v svém nočniem vidění viděl; i řku, že zvláště čtver nerozumný lidský obyčej jest v podobnosti jako čtvera zvěř veliká, neb někteří činie to, což je dobré, ale tak bez rozumu, že nemají v tom směrnosti, a ačkoli mají dobrý úmysl, ale v tom jsú poddáni zvěři nerozumné, že to, což činie, v kvapky činie bez rozumu a bez rady.

Druzí zlé věci činie, avšak sě ještě stydie za to a bojie něco, protož tajně činie zlé, kryjíc sě s tiem, nechtie ve zlém zjeveni býti.

Třetí v pokrytství a v licoměrství dobré skutky činie, ale beze všeho úmysla dobrého, o nichž řekl Kristus: „Milují najvýš sedati na hodech a v školách najvýš mieti své stolice, a aby pokloňovali sě jim na ulicech a slúli od lidí múdří."

Čtvrtí pak ohýrale zlé činie, svobodně, opustivše stud a bázeň boží, jako když již zlá kóže, opustiec stud, v svém zúfalství nebude sě ani lidí styděti ani boha báti. Aj, kakť je rozličná mezi sebú tato zvěř kletá, ona jinak a ona jinak.

Prvnie a třetie dobré činie, ale nedobře, neb prvnie náramně nerozumně a třetí licoměrně; a tak ti mají jeden od druhého rozeznánie. Druzí pak a čtvrtí ti oboji zlé skutky činie, ale druzí tajně, s studem někakým, a čtvrtí zjevně bez studu, ohýrale; a tak i ti mají rozeznánie mezi sebú. O prvních die písmo: „Jdú u velikých a v divných věcech nad sě." O druhých: „Sedie v tajné stráži s bohatými, aby popadli chudého." O třetiech: „Všecky své skutky činie, aby od lidí vidieni byli." A die o čtvrtých, že ani sě boha

bojie, ani lidí stydie. Toť sú ti čtyři stavové nemúdrých, ješto jsú živi nerozumné zvěři obyčejem, ale podobnějie pádové mohli by slúti, než stavové; neb v nich vždy člověk pádem letí ze zlého v horšie, z jednoho jich do druhého. A tak zlý jest stav prvý, horší druhý, třetí ještě horší a čtvrtý najhorší. Nebuďť divno, žeť řku, že je horší licoměrník, ač i dobré činí, nežli ten, ješto zlé činí, a s bázní ještě; neb pravost v licoměrství ukázaná nenie pravost, ale dvojitá nepravost. V prvém stavu sám sobě kakýms obláštím bude člověk. Tomuť die písmo: „Běda samému! když padne, nemá, kto by jej pozdvihl.“ Tomu řku samému, ješto jedné sám v svój smysl ufá. V druhém stavu jest nepravost. Tomu die písmo: „Běda nepravému!“ V třetiem jest neupřiemost a lest, a písmo praví, že lstivý boží hněv vzbudie; a opět die o neupřiemosti: „Běda srdci obojetnému, ješto jde v zemi cestama dvěma.“ V čtvrtém stavu ukrutnost vévodí. Tomu je řečeno: „Běda tobě, ješto lúpíš! neb oblúpen budeš.“ Ukrutnost jest, ktož pobéře komu statek jeho. Cožť sě pak zdá, ješto kto sváry rozsievá mezi bratří, ješto k otcóm neobracuje srdcí synóv a otcovských k synóm, ale opak to boří. Neprávěť by učinil a ukrutně, ktož by vzal tvój statek, ale ten neprávějie, ktož by odjal dlužnú milost a spravedlivú. Statek má zhynúti někdy, ale zbaviti koho milosti, ješto by ji věčně měl mieti, většieť jest, aneb pokoj jeho odjieti komu. Běda, jenž lúpíš! neb oblúpen budeš; nepokoj činíš, v nepokoj padneš; milost spravedlivú rušíš mezi lidmi, ztratíš na věky boží milost!

Kterým pak obyčejem pádem letie lidé z prvnieho zlého do druhého, z druhého do třetieho, z třetieho do čtvrtého, uslyšíte, když o každé zvěři z těch čtyř mluviti budu.

O prvé zvěři, a co sě skrze ni znamenává. 114.

Prvú zvěří z těch, jakož je ten prorok vypsal, móžem tu vadu v mysli člověčie znamenati, ješto někto, chtě sě nad jiné vznésti, smie sě pokusiti o neobyčejnú věc lidem. Vizmež, kakť divně ten prorok tu zvěř vypravuje, a kakť podobně tu hrdost v neobyčejném činu lidem vypsánie té zvěři ukazuje. Die prorok: „Prvá zvěř bieše jako lvice

a mějieše orlově křídle.“ Pravie o přirození lvovém, že je té smělosti, že ani strach smrti jde jemu na oči. Die písmo: „Lev najsilnější z zvěři v potkání nestrachuje sě před ižádným.“ Vidíš na lvu bláznovú smělost. Zdali též nenie, když kto u velikú věc a v divnú kročí nad sě? i bude vše činiti nad svú sílu, těch rady netbaje, kteříž rozumějí v takých věcech, a, hrdaje i svých starších přikázáním, bude strojiti veliké posty, bděnie neb cožkoli takového, neskrovně přieliš, nemaje strachu, že tiem zahubie tělo, a starších poslušenstvie nedrže i duši umrtví. A to zlé ne lvem, ale lvicí nazývá písmo; neb samice k tomu, což zamyslé, kvapnějšé bývají, než samcové. Že pak je ta lvice dvě křídle měla, mním, že jedno mienί bezpřémnost, a druhé přielišnú smělost; a že obě byle orlově, neb orel najvýš lece ze všech ptákóv a najprudčejie. u vysosti letánie orlova znamená sě smělost takového veliká, a to je jako jedno křídlo jeho, a v prudkosti v lecičems bezpřémné ukvapenie, a to je jako druhé jeho křídlo. A jakož lev slove král zvieřat a orel ptacstva: zdali ten nemá lvového i orlového obyčeje, ješto také jest bezpřémnosti, že i v skutciech tělesné práce i v spatřování vysokých a tajných věcí smie sě nade všecky pozdvihnúti, i sám nad svú moc i nad mieru, než je jemu pojičeno, chtě ve všem najvyšie držeti miesto. Jako lev nade vší zvěří na zemi chce sílu mieti, takéž on chce v utrpení neb v jiné práci svú silu nade všecky ukázati. A chce i v tajných nebeských věcí také vzjíti spatřováním nade všecky, až i nad svú mieru, jakož orel najvýš lece. I slušieť poznati svú mieru, a z té výše nevycházeti, i řkuť k tomu, jehožť je neřekl Rikhardus, že zvěř, ješto má po zemi choditi, větší má ku práci sílu, nežli ptáci, jimž je dáno létati u povětří. Né, i z ptákóv jedněm je dáno, že po zemi běžie prudce a mdle lecí, jakož vidíme, že chřiestel dobře běhá po zemi a mdle lece, a druhým dáno létati dobře a zle choditi. Jakož vlastovice hbitě lece i sem i tam, a mnoho móž toho, a velmi mdlý chod má. Ale takový člověk mysli hrdé i sílu chce lvovú mieti, práci nesa, i vysoko létati jako orel v spatrném životu nade všecky. Protož i řkuť: dobré jest poznati svú moc, a z miery své nevycházeti. Pak opět die Rikhardus.

O vylomení křídl. 115.

Poslyšte, že Salomún die člověku tak bezpřémnému: „Kto je rychel na nohy, urazí sě.“ A téžť die opět jinú řečí: „To dědicstvo, k němuž brzo v kvapky přicházejí na počátce, nemievá požehnánie na skonánie.“ Téžť ukazuje prorok tento, pravě, co sě stalo zvěři této a die: „Hleděch na to, až i bysta vylomeně křídle jejie, a z zemi by vylučena, a sta na nohú jako člověk a dáno by jie srdce.“ Aj, kteříž viece, než sluší, ufají v sě, kakť scházejí, to tratiec ponenáhlu, jímž nad jiné býti chtěchu! Najprv budeta křídle takovému vylomeně, pak i z země vylučen bude, neb takovým najprvé odjat bývá dar spatřovánie vzdviženú myslí vysokých nebeských věcí, a pak i v životu pracovitém ztratie sílu, když po neskrovnosti postóv neb jiného takového náramného utrpenie počne tělo hynúti, rozum mdleti, chtěj neb nechtěj složitiť je křídle, vrátiti sě je na zemi, mieti péči o tělu· A lépe z dobré vóle křídle složiti, než by bezděky byle vylomeně, a čáky by nebylo, by byle potom navrácené. Tiem vylomením křídlú hrozí buoh hrdým, řka skrze proroka: „Budeš-li vzvýšen jako orel, položíš-li hniezdo své mezi hvězdami nebeskými, strhnu tě odtud!“ A správné jest nadutým hrdostí zahynúti, aby byli jako prach, kterýž vietr s země vzchytí. A tak takový hrdý po vylomení křídl i z země vylučen bude, neb, pohyna v náboženství a potratě dar v spatřování vysokých věcí, pohyne také i v tělesných dobrých skutciech, a jenž je dřéve směl běžeti přede všemi, to již najzáze po všech pojde, až snad potom i ostane. A jakož sě směl o neobyčejné lidem chytiti, nad jiné chtě býti, v to upadne, že sám pode všemi bude a strach, by i v to neupadl, že by proti všem byl. Ale kdeť sě zdá, bude ta hubená zvěř bydlo mieti? Ztrativši křídle upadla od nebe, a také z země vylučena: kamž má jinam jíti, než opět do moře, odkudž vyšla? Neb ktož sě bez rozumu směle pokusí v lehkosti mysli o takového něco, to sě jemu konati bude v hořkosti a v neustavičnosti mysli jeho. A toť jest zemi ztratiti a býti z nie vylučenu: ztratiti ustavičnost srdce svého, a želeje svého poraženie upadne u velikú své mysli hořkost. Protož ktož má které božie dary, ač i najvětšie, neufaj své síle, ale hospodin buď tvá naděje! a, v něm ulehna svú nadějí,

budeš moci na žaltář pěti: „Nebudu sě báti, když zamútí sě země a hory budú v srdce moře přeneseny.“

116. **Co jest na nohú státi zvěři.**

Co je pak divné: když ta hubená zvěř nemá miesta kromě moře, kak die prorok, že je na nohú stála? Zdali snad na malém někakém ostrovci stojí, kdež okolo nie ustavičně sě tlukú mořské vlny? Veliká je to muka, ale hodna takové obláštní smělosti, aby ktož sám vzejda chtěl býti nade všemi, neměl kam jíti anebo kde odpočinúti. Neb die prorok: „I sta na nohách jako člověk.“ A aby asa ještě nemněl sě anjelem a neměl nemúdré své smělosti nad jiné lidi rovné sobě: aj, již nelece u vysokých věcech, ani chodí v nižšících, ale stojí, ztrativ naději a milost prospěchu svého; a také neleží, odpočinutie maje, ale stojí, nohy muče, a dále nejda, když bez žádosti dobrého a bez prospěchu stojí v hořkosti. A die prorok: „Stojí na nohú jako člověk.“ Divné viděti ano zvěř ne na čtyřech nohách stojí, ale na dvú, zdvihši sě proti nebi. To vzdviženie nepodobné okazuje hrdost proti bohu a proti jeho tajným súdóm, ale vždy pravým; neb mysl taková z té hrdosti, že chce býti nad jinými, upadá v závist, a bude tak nepokorně aneb snad nepokornějie trpěti, vidúc jiných prospěch jako svú škodu, že buoh odjal jie své dary svým tajným súdem ale vždy pravým. Ó přeohyzdná smělosti! z toho záviděti, z toho reptati, že sě buoh pyšným protiví a pokorným svú milost dává. I budú jako podobnými žalobami proti bohu reptati, že je je opustil a nepomohl jim, svú při vedúc chytrým dóvodem proti bohu, boha viniec, a, chtiec sě pravy ukázati, poddáni nejsú božie pravdě. Toť snad prorok mienie, řka: „Sta na nohú jako člověk“; totiž dómyslně jako člověk, jenž smysl má, stála ta hubená zvěř proti bohu, svú spravedlnost a svú nevinu chtiec ukázati, když v hřiech padne, že je buoh jí nepomohl, buoh ji opustil a že nemóž proti bohu. Co je pak to, ješto opět die prorok: „Srdce jí by dáno“; totiž dáno by té zvěři, že přišla k srdci? A to tehdy bude, když takový pozná svój pád, své pohnutie v duchovních i v tělesných dobrých činech, a že jiní, ješto menšé jeho byli, prospievají, ale to, což buoh k dobrému své dary dává, zlí ke zlému svému obracují. A tak když

té zvěři dáno, že k srdci přišla, aby vidúc svój pád opravila. a vidúc jiných prospěch, ješto někteří menšé jie byli, aby, utěšiec sě jich dobrému, povstala k chvále boží, k naději také do božie pomoci, a tak aby vyšla z hubenstva svého. To pak ta hubená zvěř ten dar boží obrátila k horšiemu svému, v závist upadši. A toť jest, že ten prorok viděl, že z onoho moře velikého po bojování oněch větróv ne beránek po té lvici vyšel, ale nedvěd, totiž závist vyšla po hrdosti.

Že je závistivý jako ten nedvěd. 117.

Znamenajte proročí řeč vidění tohoto a uzříte, kakť je podobně závist ukázána tiem nedvědem. Die prorok: „Zvěř druhá, podobná k nedvědu, sta na straně, a třie řadové zubóv biechu v ústech její, a řečeno by jí: „Vstaň! jez maso mnohé.“ Vídáme, že nedvěd jest mrzuté zvieře, a svá bydla má skryta v lesiech. V tomť je podobna k nedvědu závist, neb ráda sě tají, stydiec sě za svú mrzkost. A také silné a zlostné zvieře jest nedvěd; a zdali závist nenie zlostna, z ščestí jiným závidiec? Nepokojné jest také zvieře nedvěd; vídáme, když je u slúpa přivázán, vždy téměř aneb chodí okolo slúpa, aneb hlavú mece i sem i tam. Takéž závist, když nedá mysli býti u pokoji, snabdí, aby poškvrnu nalezla i u výborných. A ješto die, že je na straně ta zvěř stála: to znamenává, že takový neostane ihned spolkem všeho dobrého, ale bude mieti ještě dobrého stranu některú snad pro stud, neb pro bázeň, aneb že jej ještě pomúká k dobrému dávní obyčej. Neb jakož ne ihned z nízka vstúpí kto k najvyšiemu, takéž dobrých činóv, kteréž je kto měl v obyčeji, ne ihned všech spolkem ostane. A ješto pak die: „a biechu třie řadové zubóv v ústech té zvěři,“ co skrze to podobněje móžem rozuměti, než závistivých utrhánie jiným? Neb to je zvláštní jich obyčej, že svým utrháním hlozí jiných činy, právě jako zuby kúsajíc. I bývá to utrhánie trojím obyčejem. Neb v lidských činech jedni jsú zjevně zlí, druzí zjevně dobří, a třetí tak, že podle rozličného úmysla neb zlí neb dobří mohú býti. A tak ten ktož závidí jiných chvále, což uzří na kom, ježto je zlé zjevně, pronese dále; jsú-li pak takoví skutkové, že nenie zřejmé, zlí-li jsú, či dobří, ty on, před kýmž móž, ve zlé obráti, chtě vždy ohyzditi: a budú-li

zjevně dobří skutci, tyť závistník zasloní, čímž móž, a zatají, a nalezna někakú ohyzdu, utrhne chvály, ač nemóž čeho zasloniti. A tak ten hubený nedvěd tři řady zubóv má v ústech svých.

118 **Že závistivý zlé i dobré zpravuje.**

Z toho móžte rozuměti, kak podobně přislušie té kleté zvěři, k niežto naposledy řečeno jest: „Vstaň! a jez maso mnohé.“ Tehdyť závistník jie maso, když zlořečeným zubem hryze jiných skutky, kteříž z tělesné křehkosti pochodie. Znal David hltače toho masa, když řekl: „Zlí ústa otevřeli na mě, aby maso mé jedli.“ Ale zdali je to přikázáno té zvěři, když jí řečeno: „Vstaň! a jez maso mnohé“? Ne, bóhť zlého nevelí ani jeho anjelé světí. Ale řekli-liť sú to anjelé, ti by to řekli, neponúkajíc k tomu, ale ukazujíc, že je jim to do času přezřieno, aby mohli učiniti, což chtie, z něhož potom súzeni budú. Tak i Kristus řekl byl Judášovi: „To, což činíš, učiň spěše,“ totiž dánoť jest, aby mohl to učiniti, ješto chceš. Pakli sú řekli zlí andělé, ti by řekli to, poštívajíc k tomu. A že je to pokútné zpravovánie velmi škodné, die svatý Pavel: „Když sebe spolu uhrýzáte, vizte, abyste spolu nezahynuli.“ A žaltář, zlost takových svědče, die: „Hrdlo jich jest hrob otvrzený, lstivě činiechu jazyky svými, a pod jich rty jed hadový.“ O šeředné zlé! v tajně druhému lstivým a zlostným srdcem utrhati. A nejedné ten vinen jest, ktož to činí, ale i ten, ktož slyší to bez žalosti. A co ten kletý nedvěd umie jiného, než aneb ssáti své paty aneb dráti maso jiných! Totiž, ktož je takový závistník jiných chvále, neumie jiného, jen aneb svého zavrženie žalostiti tú žalostí, ješto smrt činí, aneb, jiných křehkost obnovujíc, jich chválu dráti a trhati. By aspoň kostí nechali! totiž toho, ješto je zjevně dobré a statečné, by toho nehryzli závistivým zubem! Ale tak jest, jakož viděl prorok: třie sú řadové zubóv v ústech té propastné zvěři, jedním maso lepce, druhým chrstalky hryze, ješto sú proti kostem jako maso, a proti masu jako kosti; totiž to ve zlé obracuje, to zpravuje, což vidí křehkosti na kom, a tím jeho cti utrhá, ješto móž dobrým neb zlým úmyslem býti. A třetí roponí i kosti, že nebude ijednoho tak dobrého účinka, by v něčem neutrhl chvály jeho, někakéžť ale příčiny anebo než k chvále

každého i sám bude chváliti, aby mohl podobně ohyzdu přimieniti, bude řéci: „Dobrý jest, než totoť jest do něho. Dobré je učinil, ale nenie to pro buoh, jest to pro toto neb pro toto.“ Avšak stój to dlúho nebo krátko, někdyť zlost vyjde na jevo! A když poznají lidé ty z závisti utrhače chvále jiných a počnú hrdati jimi: toť teprv takový bude své paty ssáti sobě, nesměje na jevo svým zpravováním v žalosti svého zavržienie. Nemálo žlúč vzmucí mysl závistivého: viděti, ano jiní mají chválu; i dá sě na velikú chytrost, nemohúc trpěti toho, i bude do sebe svatost licoměrně ukazovati, a bude v pokrytství tajiti do sebe, pod dobrú postavú tajiti úmysla zlého. Tímť obyčejem vyjde kakás zvěř, ješto pardus slove, po nedvědu, neb z závisti padne v licoměrstvo a v pokrytstvo mysl, ješto je v dobrém neustanovena.

Kak je licoměrník podoben k této třetí zvěři. 119.

Pokrytstvo neb licoměrstvo podobno je k tomu zvieřeti třetiemu, kteréž je viděl prorok v tom vidění, ješto je bylo jako pardus. To zvieře zřědlnú krásnú srst má po všem tělu, ale mezi tojí ztykáno jest miesty črnými. Takéž licoměrný pokrytec má zřědlnú postavu svatosti, ale co je v úmysle a v žádosti, to nenie svaté. A což mysl v žádosti velmi trží, nenie snadné, by sě i v skutku někdy neukázalo, a tak, ač postavu svatosti pokrytci mají, však někdy ukáže sě do nich marnost srdce jich v některých skutciech. A to jest prvé podobenstvie licoměrného pokrytce k tej zvěři; neb jakož pardus ztykán jest po krásné kóži črnými miesty, tak pokrytec, postavu maje svatosti, mezi tojí činy má nepodobné některé k té svatosti. Ale slyš i viece o té zvěři. Takť die o ní prorok v tom vidění: „Hleděch na to, nalit by jiná zvěř jako pardus, a mějieše na sobě čtyři křídla ptačie, a biechu na nie hlavy čtyři, a dána by jí moc.“ Móžem to podobně řéci, že ti, kteříž jsú túto zvěří znamenáni, mají čtyři ptačie křídla, neb když ptáci lecí, křídly sě vzhóru vzdvihnú, a pověsie sě, jako na ničemž, jen tak v povětří. Zdali licoměrník nečiní k témuž nápodobně, když vzhóru sě vzdvihne, a bude vysoké svatosti skutky činiti, a v té vysosti pověsí sě, jen u větru chvály lidské čině skutky chvalné? ne z božie milosti, ne,

by měl ku pravdě milost, ne, by chtěl tím svým bližním dáti k témuž příklad: ale že milo slyšeti o sobě chválu, a marnú tož od lidí chválu, jichž súd mnohokrát bývá slepý. A tak nenie jiné než vietr lidská chvála, na níž jako na ničemž pevném držie sě skutky vysoké svatosti licoměrníčí. I to slušie znamenati, co je to, že ta zvěř viece má hlav, než jednu. Neb licoměrníci čtverým úmyslem činie své skutky, a jakož hlava všecko tělo vede a zpravuje v činech jeho, tak úmysl zpravuje každého činy, a všichni lidští skutkové úmyslu slúžie, jako hlavě tělo všecko.

120. **Co jsú té zvěři křídla.**

Chcete-li slyšeti, co jsú té zvěři křídla čtyři a kterú pohodu jimi sobě činí? Jedno je křídlo té zvěři lstivé, ukázati do sebe dobrotu, nemajíce jie; druhé zlost svú přikrýti; třetie, že má-li co dobrého do sebe, to vynese na jevo, ukáže to; čtvrté, že v tom, což zlého má do sebe, v tom sě omlúvá a vynímá z viny. Dvěma křídloma vzhóru sě nese, a druhýma dvěma přikrývá sě. Ukázáním do sebe dobroty některé, jiež do sebe nemá, a na jevo okázáním v chlubné mysli a v honosné, neb pozdvižené toho dobrého, což má: těma křídloma licoměrník vzhóru sě nese, a to je jako pravé křídlo, když to dobré, ješto do sebe má, na jevo vynese, a to levé, když to, jehož nemá, ukazuje do sebe, jakoby měl. Druzě dvě křídle, jimaž pokrytec přikrývá sě, jsta: jedno je, že mnie to zlé, ješto je do něho, podobnú omluvú pokrýti, druhé že tají své zlosti.

Vizmež také, co jsú té zvěři čtyři hlavy. Vše což činie licoměrní pokrytci, cti sahajíc, činie to úmyslem čtverým. A dobřeť řku: „licoměrní pokrytci“, neb ob tu stranu, že vznosie sě oněma dvěma křídloma, jsú licoměrníci, ukazujíc do sebe líce krásné: a ob tu stranu jsú pokrytci, že sě druhýma dvěma křídloma přikrývají. I jest jich úmysl jeden, když cti sahají, aby svobodni byli, nemajíc nad sebú jiného; druhý žádost povýšení v dóstojenství: třetí, aby na tom jiní ostali, což oni povědie; a čtvrté, aby mocí mohli dotisknúti toho, což zamýslé.

Prvý úmysl v těch jest zřědlen, ješto by rádi vyšli z poslušenstvie svých starších, vyrostúc skoro; neb v zako-

niech, ješto by rádi úřadóv došli, aby mohli prázdni býti hodin, mlčenie aneb jiného ustavenie klášterského.

Druhý úmysl v těch sě ukazuje, ješto obecnie lidé velikú mají žádost výšež, výšež v dóstojenstvie, a to je i na mladých žáciech viděti neb zákonníciech, ješto kvapie k řádu kněžskému, aby u většie cti byli, jsúc v dóstojenstvie vyšieho stavu.

Třetí úmysl ukázal onen Achitofel, kak jest veliká žádost té cti, aby na tom ostali všichni, což o ní řku. Neb když ten Achitofel byl dal radu Absolonovi proti Davidovi, an pak neposlúchal rady jeho, ale po jiné postúpil, ten Achitofel velikým hořem oběsil sě.

Čtvrtý úmysl na Absolonovi viděti móžem, jenž chtěl otce z královstvie vyhnati, aby sám byl mocným králem. A ti čtyři úmyslové jsúť ti čtyři hlavy té lstivé zvěři, kteráž licoměrníky znamenává.

To pak také die prorok o té zvěři: „A moc by jí dána.“ Vídáme to, že divným a skrytým kakýms súdem božím mnozí v licoměrství činie těžšie věci, nežli by upřiemé činili v službě boží. Ó kak nejedni pro čest a pro chválu tohoto světa těžce pracují radšé, než by lehčejie pro buoh pracovali! Ale toť sám řku: Nemněte, byť jedné v zákoniech pokrytstvo bylo neb licoměrstvo, aneb mezi těmi, ješto zvláště nábožní slovú. Jsú-liť i z těch kteří, oni to vězte! Ale jestiť pokrytstvo a licoměrstvo i mezi těmi, ješto světští slovú, když nečinie křesťansky z úmysla upřiemé služby božie, a jmeno křesťanské chtie mieti, že nenie hanba, by bylo neslúti křesťanem. Ó, kak i ti větší práci nesú pro svět, než by nesli, úmyslem upřiemým slúžiec bohu! Neb dána jim moc, ale oni jie nedobře požívají. Ale dotud přikrývá pokrytec svú neupřiemost, až sě však ukáže, jakož die písmo: „Kto upřiemě jde, bezpečně jde; a zjeven bude, ktož své cesty činí nepravy“: nelze je licoměrným pokrytcóm, by nebyla zjevena jich ohyzda, a bude zřědlna ohavnost jich.

O zjevné ohýralosti ve zlém. 121.

A když sě pronese lest těch pokrytých licoměrníkóv, z toho zlého ještě v horšie upadají. Bývá to, dřéve než která oddá sě zjevně, aby bez studu ohýrale zlú kóží byla, najprv tajně a jako s studem přijde k skutku šeřednému.

Takéž pokrytci, až pak vejdú v zjevnú ohýralost, že budú bez bázni božie i bez studu před lidmi páchati. A ta ohýralost jest ta přeukrutná zvěř čtvrtá, o niež die ten prorok: „Viděch v tom svém vidění nočniem, i vyjide zvěř hrozná a divná a přieliš silná a jmějieše veliké železné zuby a nehty, jeděše a vše třěše, a ostatky nohami svými tlačieše, a nebieše podobna oné první zvěři i dřevní, jižto běch před ní viděl, a jmějieše rohóv deset.“ Velikúť zlost znamenává tato odivná potvora. A malá-li je zlost, bez bázni božie a bez studu před lidmi zlé činiti? Die prorok, že je viděl zvěř, ale toho nepraví, kaková by zvěř byla, aneb k které by podobna byla, jako je o jiných pravil. Nebť jsú i v zlosti rozličná pokolenie, jedno je zlé, druhé horšie, ale této zvěři zlosti nenie rovně, když již kto ohýrá, bázeň boží spustí z své mysli a stud ztratí. Takový ikomuť dá pokoj, né i soběť neučiní pokoje. Závist odejme jemu milost k lidem, a ohýralost v něm v samém zruší řád rozšafnosti, směrnosti a spravedlivosti, a ti zúfalci mnohokrát velikú práci snesú aby jen jiným práci učinili. Aj, kakť je předivná zvěř tato hrozná a přieliš silná, že i sám takový bez člověčieho smysla člověk, aby jiným práci činil, rád sám trpí práci, bude silně pracovati, nechtě, by v pokoji jiní byli. A praví prorok, že ta krutá zvěř zuby i nehty železné měla. To ukrutnost jejie silnú znamenává, že i řečí silně hryze a kúsá vše, což jiní činie, i skutkem ruší, derúc jako nehty železnými. O dřevní zvěři řečeno bieše, že mnohých maso bude jiesti, ale o této die, že vše zetře a ostatky nohama potlačí. Netolik ty skutky, kteréž z křehkosti činí někto, ukrutný zúfalec hryze a kúsá zpravováním jako zuby, ale silné a statečné, šlechetné činy, vše chce zhrýsti a ztrhati, což kde vidí anebo slyší. A čehož neztrhá neb nezhryze, utlačí nohami, totiž potupí to, neváže toho za nic, a mlčiec o jiném. V tomž zvláště zvěř tato nepodobna je k jiné zvěři ze tří oněch, že v zjevném zlém studu nemá, vším dobrým hrdá, vše má v potupu. Prvá ona zvěř má u vzácnost dobré, druhá sě zlým stydí, tají sě v zlosti, závidiec jiným dobroty, a tiem ještě někak ukazuje, ač i nemúdře, že je dobro býti dobrým, a že jí jest ještě někak vzácno dobré. Třetí ukazuje, že to, co je dobré, ještě jie nemrzí, když by chtěla v licoměrství to do

sebe ukázati dobrotú, jiež v ní nenie, a hledá z dobroty chvály ač i marné, a zlost svú pokrývá; ale tato zvěř čtvrtá již sě i nestydí svú zlostí, a vše, což je dobré, má v potupu. Protoť die prorok: „Nebieše podobna k oněm a jmějieše rohóv deset.“

Co je roh ohýralosti nestydaté. 122.

Krvúcie zvěř i rohy má, jimiž rovniem svým protiví sě i vyším sebe, aby ne toliko to hryzla a tlačila, co je v moci jejie, ale aby i tomu sě protivila, ješto je nad ní a jímž nevládne. É, by to skoro přišlo na ty zúfalce, jímž buoh v žaltáři hrozí, řka: „Všecky rohy hřiešných ztroskoci, a roh spravedlivého povýšen bude.“ I řkuť to já, že všichni sbožní prosie za to, řkúc: „Otče nebeský! osvěť sě jméno tvé, přiď královstvie tvé.“ Die opět Rikhardus: „Znamenajte, co je roh, abyste poznali, kakovéť má rohy ta nestydatá ohýralost.“ Roh z masa vyroste a ztvrdne viece, než maso, že nebude číti, co jeho dotkne, jakož nečije dotknutie to, co je umrlé. V tom podobenství mysl nemúdrého zatvrzuje sě desieti činy, a ztratí tak citedlnost srdce, že nebude mieti poznánie pravdy. Třmi činy zatvrzuje sě proti bohu; třmi sama mysl v sobě, a čtyřmi proti jiným lidem. To je jeden čin proti bohu zatvrzenie, když mysl nepoddaná pravdě boží za to má, že by to dobré, kteréž má, buďto duchovnie aneb tělesné, měla sama od sebe. A kto má co, jehož by nevzal darem božím? A tak mysl taková, v své hrdosti vznosujíc sě, protiví sě pravdě boží. Druhý čin zatvrzenie proti bohu jest, když mní do sebe něco dobrého, jehož nenie: mní, by měla něco a nemajíc, i pozdvihne sě v své marnosti, pravdě božie protiviec sě. Třetí čin neb obyčej zatvrzenie proti bohu jest, když nebojí sě toho neposlúchati, což je buoh přikázal, neb co je zapověděl, i vejde v hrdost netbánie na buoh. Neb v každém přestúpení kteréhož koli božieho přikázánie jest hrdost proti bohu z netbánie naň. A mysl hrdá, stojéc oněma dvěma rohoma proti bohu, jedniem proti jeho dobrotě, že své milosti dává své dary, i nenie pokorně vděčna toho, co je jí dáno; druhým proti pravdě, mniec, by měla něco, jehož nemá; zaviní, že i tento roh třetí vzroste jí. Neb buoh pro nevděčnost, když kto nenie vděčen toho bohu, což

má od něho; aneb pro tu nepravdu, že bude puren, mně sě velikým, maje za to, by měl něco, čehož nemá, odstúpí od něho svú pomocí do ostatka, a on, jsa od boha tak opuštěn, bude přestupníkem božích přikázání neb zápovědí, k stvoření od stvořitele obrátie milost; a to netbánie na buoh bude ten roh třetí proti bohu. A tak všemi třmi rohy mysl ohýralá protiví sě bohu; prvým jeho dobrotě a milosti, chvály jemu nevzdávajíc a dieky z daróv jeho, za to majíc v své hrdosti, že to, což má dobrého, má sama od sebe, aneb ač má za to, že od boha má, ale že jí jest toho nedal svým darem, ale že je toho zaslúžila; druhým rohem protiví sě pravdě boží v své hrdosti křivě vznesúc sě, mniec do sebe velikú věc, by měla něco, jehož nemá; a třetím stojí proti moci božie, netbajíc naň, jakoby nemohl pomstíti toho, ktož netbá držeti jeho přikázánie, ješto je on ustavil lidem.

123. **Kak je ohýralec sám proti sobě zatvrzen.**

Jelikož pak sama v sobě trojím obyčejem tvrdne jako roh mysl nemúdrá: jedniem, že vieže sě zlým obyčejem, dálež, dálež ponenáhlu zacházejíc; druhým, když sě již zastará v tom zatvrzení; třetiem, když sobě již tak pustí uzdu, chtiec povoliti sobě ve všem bez bázni božie, kamž která žádost povede ji, a bude jako kuoň a mezek, v nichž nenie rozumu; a jakož oněmi prvními třmi rohy protiví sě bohu, takéž těmito druhými třmi brání sě bohu, aby bázeň boží pokorny jie neučinila.

I to také znamenajte, kohož oblúpí onen roh první ješto mysl hrdá proti milosti boží upřela jej, má již tu hrdost, že to dobré, kteréž má, sama sebú měla anebo svým zaslúžením, tohoť druhý roh zbaví síly, ten roh druhé hrdosti, ješto někto mní do sebe velikú věc, mniec, by měl něco, jehož nemá. A kohož ten roh druhý síly zbaví, tohoť roh třetí, to je netbánie na buoh, kvapně vrazí, žeť v hřiech upadne, a ktož v hřiech upadne, toho hřiech obvazuje dálež, dálež zlým obyčejem, že tím rohem bude sě brániti mysl ohýralá i studu před lidmi, a tak jím odrazí stud od sebe, že nebude sě zlým styděti. K takové duši, jiežto počíná ten roh rósti, volá buoh skrze proroka, řka: „Rozvěž svazky s hrdla svého, dci sionská jatá!“ chtě ji ještě od zahynutie

odvolati; neb, byla-li by těch svazkóv zproštěna, mohla by vesele pokřiknúti na žaltáři k hospodinu řkúc: „Ztrhal si mé svazky, toběť obětovati budu oběť chvály!“ A pakliť nevyjde mysl z svého zlého obyčeje, z tohoť přicházie zastaralá tvrdost, že již člověk věda, že ižádné zlé nevyjde bez pomsty, lkáti jest túhú pro všelikú marnú libost a útěchu. Kochavše sě v světských marnostech upadnútiť je v túhu s hořem. Avšak hubený člověk, po rozumu člověčiem nejda, maje již tvrdý roh tento, zastaralost ve zlém obyčeji, odžene z srdce, ač kdy uslyší, radu dobrú, obrání sě i boží milosti; ani strachu hněvu božieho pustí v srdce tak pevně, až by ostal zlého a k bohu sě obrátil. O takových die hospodin: „Bil sem je, a nebolelo jich.“ Toť řku, vzem opět jinde: A zdali buoh neudeřil těch, ješto pilně stojie po světu, že musejí tak těžce robiti světu a nebolí jich? Snad někteří pro tvrdost rohu toho, pro zastaralost v tom obyčeji, i nečijí té roboty a té své práce. Ó, kak těžkú práci mnohý nese pro svět, a kolikrát na prázdno darmo upotí sě, kolikrát u velikém snaženství úsilé svého jiné skonánie nalezne, než sě je nadál! Pak die opět Rikhardus: „Z toho pak kletého rohu šestý pocházie, když člověk v tom ve všem bude chtieti sobě povoliti, k němuž která žádost potáhne jej, že bude člověk jako kuoň bez uzdy a jako mezek, v nichž není rozumu, a z jednoho zlého v druhé poběhne jako kolo, netbaje, co potom bude.“

O čtyřech roziech dřevnie zvěři. 124.

Ještě čtyřie jsú rohové té propastné zvěři, jimiž sě protiví lidem, sobě rovným i svým starším. A jakož menšie nohami tlačí, paznehty sápajíc: tak rohy těmito vznímá sě proti svým vyším a bojuje proti rovným. Prvý z těch čtyř jest ta hrdost, jíž lacino sobě váží družce svého neb svého staršieho, že v své hrdosti té bude to mieti za nepodobné, by tak měl nad ním býti, neb rovni s ním mieti. A to bude roh druhý, když zprotiví sě skutkem svých bližních podobným a dobrým činóm neb svých starších ustavení. Třetí roh bude, když vzechceš ssaditi s sebe vyšieho svého; a čtvrtý, když chtieti bude pod sě potlačiti vyšieho svého. Potom bývá, když mysl tak ovšem povýšena vejde v hlubokost všeho zlého, že pak

i naději ztratí, by kdy ostala svého zlého obyčeje, i upadne v zúfalstvo; a toť bude ten poslední malý róžek, o němž tento prorok Daniel die.

125. **Deset rohóv.**

„Když zřěch na té zvěři deset rohóv, uzřech, ano jiný malý róžek vzniče mezi těmi rohy a vylomichu sě před ním třie jiní rohové, a v tom malém rohu bysta jako člověčie oči a ústa, ješto mluviľa veliké věci.“ Vizte, kakť ten roh malý z oněch rohóv vycházie, kdyžť kto stane v hrdosti proti bohu a v nevděčnosti, neznaje v sobě božích daróv, mně, by to, což má, sám sebú měl; neb mně, by to měl, jehož nemá; aneb mně, by buoh nemstil zlého. A když zlým obyčejem ve zlém uvázán bude, že studu k mysli nepřipustí, a když sě pak zastará a zatvrdí ve zlém, a když potom, jako uzdu sobě pustě, ve vše zlé pójde, ohýrale hrdaje všemi, jiných činóm dobrým protivě sě, nechtě býti pod ižádným, a chtě všecky pod sě podtlačiti. Pak v zúfánie upadne, vezma sobě v úmysl, že již nelze jemu sě věč zlého, jemuž je přivykl, odtrhnúti. Takť mezi oněmi desieti rohy na té kleté zvěři vznikuje i ten roh malý ale přezlý. A proč slove malý? jediné že hubenstvo jest a nestatečnost zúfati. Ale co je pak, že oni třie prví spadnú před tím malým rohem? Toť jde tady, jakož sem řekl, že rozpač nenie hrdost, ale hubenstvo. Protož když příde zúfánie, nebude hrdo proti bohu člověčie srdce, ale strašivo, kakýms však neřádným strachem, že nebude v něm k bohu ijedné milosti, jedné že bázeň bude někaká pokuty jako od ukrutného, z niež však mysl zúfalá nepolepší bludu svého. A prvý roh proti bohu řekl sem hrdost, že pak zúfánie až i přieliš porazí mysl, ten druhý roh nemóž s ním státi, by mněl zúfalec, by měl do sebe dobrého něco, jehož nemá. A tak když všecku naději zúfánie odejme, ani v svú sílu zúfalec ufati bude, ten roh nemóž s zúfáním státi, by mněl, by mohl co dobrého sám sebú mieti. A když vznikne ten propastný roh malý, to zúfalstvie, bude zúfalec boha, stvořitele svého, viniti svú vinú, svú kakús bláznovú múdrostí. A toť jest, ješto die prorok, že „ten roh malý měl oči jako člověk a ústa jeho mluviechu veliké věci.“ Mezi živočichy jedné člověk má světlo rozumu, a když zúfalec bude jako

z dalekého rozumu sě v své zlosti omlúvati, boha tiem vině a řka: „Jakéhožť mě je buoh učinil, jakýžt mi je dal osud: takť býti musi. Byť chtěl buoh, já bych dobrý byl, ale takť mě on chce mieti.“ Aj, toť jest, že ten proklctý roh malý má oči jako člověk a ústa, ješto mluvie veliké věci! A jako je tu i dořekl prorok, že ten roh malý bude proti najvyšiemu mluviti řeči: ó nemúdrý smysle! ó hubená ústa! ješto mluvie veliké věci, svú zlostí viniec svého dobrého stvořitele, jenž dal nám svobodnú vóli, z niež by nám dobré lepšé bylo, když bychom svú vólí odchýléc sě od zlého i přistúpili k dobrému. Ale zlí i to, což je dobré, k svému zlému obracují.

Že i z najhlubšieho zlého ještě buoh vyvodí, když ráčí 126.

Slyšeli ste, kterým obyčejem zlá mysl a po kterých vstupních ze zlého scházie až v najhoršie, z lehkosti mysli a z neustavičnosti v nestydlivú ohýralost, z veliké smělosti srdce svého až k zúfání. Také znamenajte z toho viděnie proročieho, že moc, múdrost a milost božie většie jest, než najvětší hřieši. Mnohého, když ráčí, vyvede z zlosti i z najhlubšie a opraví v spravedlnosti, a tím ukazuje, že ižádná zlost nemóž přemoci jeho milosrdenství. Avšak ne každému činí toho, byť jej vyňal z hlubiny zlého, pro něž strach má býti, zajíti v zlost. A ktož by vždy střěhl sě hřiechu, zaslúžil by větčie chvály. Avšak ukázáno je u vidění proroka tohoto, že i z najhlubšie zlosti, kohož ráčí, vyvede pán buoh; neb ukázáno je proroku tomu, že po tejto čtvrté zvěři najukrutnější starý mnohých dnóv postavil sobě thrón a sedl. Co je to jiného, než že ten věčný buoh, jenž má v své službě a při sobě anjelóv tak veliký počet, až jako bezčíslný, po velikém člověčiem neustavičenství, po mnohé zlosti navštiví dary své milosti vrtké srdce neustavné, a ješto i daleko v hřiech zašlo bylo, utvrdí v ustavičnosti, vyveda z hřiechu, a postaví v srdci jeho svú stolici a sám v něm sede, zabie ukrutnost oné zvěři, očistí ohněm pokánie a ohněm své svaté milosti, a všecka moc zvěří oněch vylučena bude, a přijdú ustavení časové života, a všecko královstvo hřiecha zkaženo bude. A toho nám pomoz, hospodine! Amen.

Počínají sě knižky o ctnostech.

127. ### Kapitola prvá.

A když je blíž sebe dvé sobě protivné, každé z ní zřědlnějšé bude, jako když črné bude podle bielého. A poněvadž šlechetnosti jsú proti hřiechóm jako bielé proti črnému: dokonav knížky o hřiešiech, tudiež chci psáti o šlechetnostech, aby obé podle sebe v svém přirození zřědlnějšé bylo. A toť řku najprvé, žeť já tomu řiekám šlechetnosti, jemuž někteří řiekají ctnosti. A dobřeť řkú, neb ktož je má, na věky jej ctna učinie; aniť já zle jich menuji, že jim řiekám šlechetnosti, neboť zšlechčují člověka. Protož netbajte, kterýmiť je jmenujem jmeny, když rozumiete, coť mieníme. Bez těchť ani má kto cti spravedlivé, ani móž šlechetným býti. Jako ktož nemá bělosti, není bielý; pakli bý slúl bielý bez bělosti, ten by jedné na posměch tak slúl. Takéž ktož by ctný slúl neb šlechetný, těch ctností nemaje neb šlechetností, o nichž chci psáti v knihách těchto, bylť by o něm před bohem posměch. Každý svatý svat jest některými svými šlechetnostmi, jimiž jej pán buoh daroval, pomoc jim dav svú svatú smrt, jíž je sám doplnil vše, což je v nás nedostatečné; neb bez toho jeho doplněnie všecky naše spravedlnosti nic by nebyly, ale tiem budú vážny, když on přiloží k nim větší váhu. A netolik světí lidé jsú svati šlechetnostmi, ale i anjelé mají čest skrze své dané jim bohem šlechetnosti. I sloveť šlechetnost latině *virtus*, a co mi sě v srdci obrazie ze jmena toho, neumím jmenem jedniem vypovědieti, aniž jsú ti vyřekli, kteříž šlechetnostem řiekají ctnosti, toho, jako když latiník die jim *virtus.* Neb *virtus* jest moc kakás, skrze niž jest člověk ctěn, šlecheten, vzácen, drah; až i kamenie drahé i kořenie má také svú moc, jiež latinník řieká *virtus*, avšak jinú moc mieniec, než jsú lidské ctnosti neb šlechetnosti, ješto jsú duchovnie pravé sbožie. Dieť s. Bernart: „Jistě bohatstvie tohoto světa nenieť sbožie, ale šlechetnostiť jsú sbožie, kteréž svědomie s sebú vezme, a duše na věky jím sbožna bude a bohata.“ A svatý Jeronym die k Demetriadě: „Kaké je to sbožie, jehož ač dosiehne kto, nemóž jeho vždy držeti? Toť jest dobré sbožie, jehož

dosáhnúc, nechceme-li, neztratíme, a ješto jest vlastnie naše. Neb, bude-li kto urozenie velikého v hojnosti sbožie tohoto světa, jímť to nenie; ale jest to snad otcem jeho. Ale ktož má šlechetnosti, tyť jsú jeho, a těchť jiný nemóž dáti, jediné buoh, a kdyžť je dá, takť je dá, že z tebe budú, ani móž jich kto odjieti komu, jedné ač kto svú volí přestane dobrým býti. Jsúť také šlechetnosti jako v zemi skrytý poklad, mimoňž jdú lidé, netbajíc naň, neb nevědie drahosti jeho. A jsú jako drahé kamenie, kteréž častokrát válé sě pod nohami, když moc jeho nenie zřědlna. Takéž moc šlechetností nenie známa zde na světě, donidž nejsú vyčistěny a v své okrase; ale múdrý rád je zbierá a hledá jich, nebť příde ten den, že bude jich moc velmi zřědlna.

A ještěť i zde šlechetnosti moc svú mají, vyhonieť strach, a uvodie v srdce bezpečnost a utěšenie. Svědomie zlé toť sě vždy leká; ačť móž na chvíli v netbání někakém býti, ale pravé bezpečnosti nemóž mieti. Zloděj v lese počne-li v čem útěchu mieti, zajiec poběhne, list pod ním vzchřestí, lekne sě, mnějíc, by popravce naň běželi. Dva šeptati budeta a cizoložnice mní, by o jejie psotě pravili sobě. Ale dobré svědomie móž útěchu mieti. A zdali nejsú lidé světští veseli, když od velikých lidí mají dary, a nad to, budú-li takoví darové, jichžto jiným nedávají, jedné přátelóm a milým? Takéž zdali nemá dobré svědomie veselo býti, když od velikého boha má ty dary, jichž jiným nedává jedné svým milým? Dáváť buoh na světě zde některé své dary zlým i dobrým, ale pravých šlechetností nedává jiným, jen dobrým svým milým; neb donidž jsú v šlechetnostech, jsú dobří mili bohu. Pravda je, že i sbožie tohoto světa, zdravie, síla, krása dobré jest dobrým, neb tiem mohú mieti příčinu a ukázanie své šlechetnosti, ale nenie to najlepšie dobré. Protož i zlým dáno to bývá a často hojnějie, než dobrým. I jestiť zřejmo, že šlechetnosti jsú ten dar zvláštní od boha, jehož zlým, sobě nemilým, nedává do skonánie, a jakož jsem řekl, dokudž mají pravé šlechetnosti, dotud jsú milí boží. A protož ktož jest svědom, že má božím darem šlechetnosti, móžť v milosti božie útěchu mieti. Byť toho nebylo, neřekl by svatý Pavel, že „svědomie naše jest naše veselé.“ I činieť šlechetnosti člověka dobrým. Protož ktož by rád byl dobrým,

stójž po šlechetnostech. Ale divné jest, že každý by chtěl, aby to dobré bylo, což má; a sám netbá dobrým býti. Nechtěl by zlé ženě, nechtěl by dietěti zlému, ani zlému sluze, ani zlé sukni, ani zlým třevícóm, vše by to chtěl dobré mieti, a pak sám netbá, by dobrý byl.

Řekl běch také, že šlechetnost podobna je k drahému kamení: že jakož drahé kamenie má divné moci, tak i šlechetnosti divné věci činie v nebi i na světě, v srdci člověčiem i v pekle. V nebi to divné činie, že tělo masité tam ustavie, když duše bude v nich tak silna, že vtáhne v ně i své tělo. A na světě to divné činie, že nebude šlechetný člověk tbáti světa a toho, což k světu slušie, ano sě zdá, by dobré bylo, a potáhnú člověka k tomu, jehož čichy tělesnými nemóž čítí. V srdci pak člověčiem to činie, ješto také divné jest a veliké moci: nebo bude-li hřiechem raněno, uzdravie je šlechetnosti; bude-li zšeředěno, učistie; bude-li slepo, osvietie a zapudie sedm úhlavných hřiechóv od srdce. A v pekelném ohni také moc mají, že ktož bude mieti všecky šlechetnosti, že jej očistie ode všech poškvrn hřiechóv, když pójde skrze ten pekelný oheň, ješto je v očistci, v ničemž jemu neuškodí. Činieť i to šlechetnosti, že ten skutek, ješto jej kto učiní z šlechetnosti, ač by sám v sobě nebyl dobrý, kdyby také zlý v sobě nebyl, dobrý bude, a věčnú odplatu mieti bude. Protož blaze tomu, komuž darem milosti božie dáno jest, že je dobrý, že je šlechetný. Ó kak jest šťastný, komuž z studnice věčné blažnosti jdú čisté a sladké šlechetnosti asa v krópějkách, takže bude v tomto životě těch předrahých krópějek srdce jeho naplněno, nebť jsú semena věčné nebeské radosti v tom životu, kdež plovmo plovú ty přestkvúcie a strdoplovúcie šlechetnosti v svých potociech, obveselujíc to město sbožné života věčně blaženého, kdež všichni chválu vzdávají pánu bohu, jehož krví vyčistěni jsú, jehož darem rozličné měli šlechetnosti. I toť ještě diem, že každá šlechetnost má svú moc a svój příčinek zvláštní k věčné radosti. Ať dotknu krátce některého pro příklad. Aj, pokora tať člověka poddá bohu, pokánie navrátí, spravedlnost přivede, stálost dovede, upřiemost podle boha postaví, a milost učiní až jedno s bohem.

Co je květ šlechetnosti a co samy. 128.

Než počnu řeč o pravých šlechetnostech jako o pravém ovoci, řkuť, že jiné jest květ šlechetnosti, a jiné pravé v sobě šlechetnosti. Ale jakož ovoce pod květem sě zarozuje a jádro v ořechu pod škořepinú, tak šlechetnosti držie sě a rostú v některých zřejmých činech a obyčejích, a ačkoli bývá ovoce na některém dřevu bez květu, však málo je toho. Protož postavu mieti lidí bohobojných a obyčeje i vnějšie, hodnéť jest a potřebné. Neřeklť je nadarmo svatý Pavel: „Neroďte sě srovnávati s tiemto světem.“ A také by to bylo, by klášterská panna neb i jiná, kteráž miení, bez muže ostanúc, slúžiti bohu, nedržala sě takovýchž obyčejóv, ale připodobňovala sě světským helmbrechticiem, frejieřkám, lilíky strojiec, vlasóv chovajíc, i v čems buď takovém; aneb by křesťan nedržal křesťanských obyčejóv, i kterýžkoli šlechetný člověk obyčejóv jiných šlechetných, ačť takoví obyčejové i nejsú sami v sobě šlechetnost, ale jsú květ šlechetnosti. Vídáme, že je krásen květ na dřevě a dobře vonie, a jest čáka ovoce po květu, takéž i květ šlechetnosti na člověku potřebenť jest. Ale toť jest pilné, když by kto květl takovým květem, aby nekvetl na jalovo; by mráz a studenost nezahubila květu toho, nebylo-li by zahřěnie milosti božie; a také, aby žádost chvály lidské jako vietr neotřel a nezkazil květu toho; a úmysl neupřiemý, by jako črv nevyjedl jádra a nenakazil zlú hořkostí. Neb nebylo-liť by v srdci pravé šlechetnosti, a byli by jen ti bohobojných a šlechetných lidí obyčejové zřejmi oku tělesnému, ješto, jakož sem řekl, ač nejsú sami v sobě šlechetnosti, avšak potřebni jsú k šlechetnostem, toť by bylo jako ořech bez jádra. Ale ktož má ten květ, totiž postavu podle obyčeje šlechetných božích sluh, a pod tím květem pravú šlechetnost, ten sobě i jiným jest užitečen, dávaje jako dobrú vóni od sebe i jiným také příklad dobrý. A toť jest, žeť spasitel die: „Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať by lidé, vidúce vaše dobré skutky, chválili otce vašeho, jenž v nebesiech jest.“ Ale vždyť to pravím, kdožť jen po tom stojí, aby postavú zdál sě dobrý, nábožný sluha boží, a nemá ovoce květu toho, viz, aby prokletie od boha nezavinil, jako onen fík, jenž krásné měl

listie, a Kristus, přišed k němu a nenalez ovoce na něm, proklel jej, řka: „Nebuďž na věky ovoce z tebe!“ a fík ten ihned usechl.

129. **Že je šester květ šlechetnosti.**

Šester jest obyčej znamenitý nábožných šlechetných lidí, pod nímž rostú i držie sě šlechetnosti, a to je v klášteřiech a v klášterských zákoniech zóstavenie.

Prvý ten květ chudoba v rúchu, vlasóv ustřiženie. Toho květu ovoce má býti pokora a mysl čistá, aby takový nehledal postavú rúcha lidem k oku líbiti sě. Viziž pak, aby nebyl hrd tú pokorú, byť to jed nebyl, ještoť má býti lékařstvie. Nehrdaj jinými, ještoť snad menší pokoru v chodu rúcha svého ukazují; kdyžť nečinie proti obyčeji stavu svého, ještěť by mohlo dobře býti.

Druhý květ do kostela v určené časy neb do kóru zákonníkóm choditi, na pateřích, na modlitbách bývati, klekati, pokloňovati sě před oltáři. Dobrýť jest to květ a zdravý duši, neb když kto pokloní sě bohu, poklekne před bohem, to je kaks k tomu připřeženo, že kaks srdce v žádosti kakés pohne sě k bohu. Avšak i to je jen květ. Ta klaněnie, ta klekánie, to do kostela neb do kóru časté chozenie, i toť by mohlo býti v licoměrství na jalovo. Ale pod tím květem má to ovoce býti, aby z srdce bylo milo k službě božie, aby tak v svém srdci měl v poctivosti boha, že by nechtěl býti v žádném hřiechu smrtedlném. Neb ktožť tak v poctivosti boha nemá, že neostane proň hřiechu aspoň smrtedlného, byť sě i vždy klaněl, byť, jakož řiekají, všecky oltáře zhryzl, nenieť před bohem na milosti. Protoť die syn boží: „Ne každý, jenž mi řieká: pane, pane, vejde do královstvie nebeského; ale ten vejde, jenž činí vóli otce mého.“

Třetí květ jest tichost v obyčejích, v chodu, v obracení, jenž světsky nravitý slove. A duchovním, bohobojným, nábožným ovšem to slušie, aby nebyli plachých obyčejóv v chechtání, v mluvení daremné řeči, u vrtkosti očí, v pachtění rukama, v chodu, v obrtání ikakžkoli. Nebo taková tichost jest krásný květ, a pod tím květem ovoce jest, zralost a počestnost mysli, jemuž latinník řieká *maturitas*.

Čtvrtý květ šlechetných, bohobojných jest puost, utrpenie zdržeti sě od světských a od tělesných libostí. Toho květu

ovoce jest žádost plná, chtieti od hřiechu čistu býti. Ale, jakož sem to i dřéve řekl, ktožť leží v kterém smrtedlném hřieše: post sě, jakž chce, a buď v kterémž chce utrpení, móžť ten květ mieti, ale ovoce květu toho nemá.

Pátý květ jest k nekázané řeči nemilost mieti. Ten květ mieti velí svatý Pavel, když die: „Ani menujte mezi sebú šeředného.“ Toho květu ovoce má býti stud pravý, srdečný, aby dobrý člověk styděl sě tím býti, jimž nechce slúti, styděl sě toho před bohem i pomysliti, jehož by sé styděl před lidmi promluviti.

Šestý květ jest štědrota, ochotnost, přívětivost; toho květu ovoce jest pravá milost družce. I řkuť ještě: Potřebenť jest květ šlechetnosti, bude-liť k tomu ovoce jeho, velmiť jest většie, ten květ mieti s ovocem jeho, nežli by bez květu měl jedné samo ovoce v srdci. Dieť písmo: „Skutkové jich pójdú po nich.“ A takoví skutkové jsúť květ vnitřnie šlechetnosti. Ale i toť sem řekl: Ktož by měl květ bez ovoce jeho, jakoby bez jádra měl prázdný ořech, v němž by sě jádro zasnětilo, neb zlý črv vyjedl je, a nakazil sě zlú hořkostí, a jako by na jalovo kvetl bez ovoce. A že nevždy po květu ovoce bývá, nedie Kristus, by po květu neb po listu poznati bylo dobré dřevo, ale řeklť jest: „po ovoci jich poznáte je.“ Avšakť to řku: Vrbuť jest znáti po vrbovém listu, a fíkové dřevo po fíkovém listu; takéž ktožť jedné marné světské řeči mluví, znátiť jest, že je takový. Jest přieslovie mezi latinníky: *Tractant fabrilia fabri*; toť jest, že kováři mluvie o kovářových věcech. Takéž kteřížť jedné o věcech marných mluvie, znamenieť jest, že jsú marni. Než býváť, že i krásný list fíkový bude někdy, avšak fíkové dřevo nikdy nebude svého ovoce mieti a bude prokletie hodno, neb v svém rodu nenie dobré dřevo.

Co je šlechetnost. 130.

Slyšťež také, co je pravá šlechetnost. Pravá šlechetnost jest zpósobná mysl podle súdu pravdy, když totižto ji bude tržeti, ješto v pravdě má ji tržeti, a tak jakož má a tolik. Dámť příklad toho. Bázeň neb stud bude tržeti člověka v mysli pro něco, a bude-li to podle súdu pravdy, že sě

proto stydí neb bojí, pro něž má sě báti neb styděti, a tolik: tehdy ta bázeň neb stud ten jest šlechetnost. A též o milosti, o radosti, o naději, o žalosti, o nenávisti. Neb to sedmero tří mysl člověčí. A což z toho vyjde kterých skutkóv opět tak, jakož v pravdě býti mají, rozšafně, směrně, statečně, spravedlivě podle stavu toho, ktož ty skutky činí, a podle času a miesta a jiných příčin, toť bude květ a ozdoba a vóně těch šlechetností. A řku také, jakož die s. Augustin: „Šlechetnost dobrý řád a zpósob mysli.“ Neb jakožto krásný člověk jest, kterýž slušně z svých údóv spojen jest v hodné mieře jednoho k druhému: takéž šlechetný jest, když je slušně a hodně v své mysli spojen. A ten v mysli zpósob řádný móž býti přirovnán k zpósobu královstvie dobře spósobeného, když v něm bude: rada pravá, rozkázánie dobré a spravedlivé poslušenstvie. Takéž tehdy je mysl dobře zpósobena, když rozum pravdu ukazuje jako pravú dávaje radu, vóle jako panujíc dobré přikazuje, a tělo spravedlivě poslušno bude. A když v kom bude ten dobrý řád, ten bude živ právě šlechetnostmi, rozličně přemáhaje pokušenie a rozličné čině skutky dobré. To když přemáhá pokušenie, v hřiech nezajda, jest kořen šlechetnosti; a když vzplodí skutky dobré, ti jsú květ pravých šlechetností; a chuť toho ovoce jest utěšenie a sladkost dobrému svědomí v šlechetnosti. O tom ovoci mohú řéci blahoslavení, jenž lačnějí a žieznie spravedlnosti, neb oni budú nasyceni. A jestiť spravedlnost šlechetnost, a s tolik jest cos buď šlechetné, jelikož jest spravedlivé, a což spravedlivé není, šlechetné nenie. Móž také šlechetnost dobrá mysl býti aneb slúti, a tak, uzřiec někoho šlechetného, budú řéci: „Dobrú má mysl,“ a ta mysl dobrá jest šlechetnost. Jest také šlechetnost kakés rúcho neb oděv duše, v němž bude před bohem ve cti i přede vším nebeským sborem; né, ať řku pravdu, před zlými i před dobrými bude čest mieti v den súdný, ješto, kdyby neměla rúcha toho, naha jsúc, trpěla by v srdci núzi jako oni, ješto, uzřiec svaté v chvále, řkú v tesknosti srdce svého: „My, nemúdří! mněchom, by život jich bláznovstvie bylo. Aj! kakť sú počteni mezi syny božie.“ Protož pilnéť jest té drahé oděvi pilnu býti.

O vieře najprvé. 131.

Mienímť o znamenitých sedmi šlechetnostech a o velmi potřebných tuto najprv položiti, o třech křesťanských, ješto písmo svaté mluví o nich, o nichž pohanští mudrci nemluvili sú; to je: o vieře, o naději a o lásce. Tyť najprvé má mieti každý křesťan. Potom poviem něco o těch čtyřech, o nichž sú mluvili filozofi, což sú mohli. Ty čtyři šlechetnosti mohly by stežejné slúti, latiněť slovú *cardinales*; neb v nich obracejí sě všechny jiné šlechetnosti jako dveře neb vrata na stežeji, a tyť jsú: rozšafná opatrnost, hodujie směrnost, statečnost silné mysli a spravedlivost.

O viereť počnu, neb jest kořen a základ neb úloh všech šlechetností. Dieť o ní písmo, že bez viery nelze sě jest líbiti pánu bohu. A toť je proto, že v tej jsme slepotě otce prvnieho proviněním, že je nám nelze znáti boha, ani té pravdy neb té cesty, skrze niž bychom k spasení přišli. A když hospodin ráčil sě smilovati, abychom tak nezahynuli, tak hodné viděl, abychom, odtud vstanúc,- jamž jsme vpadli, počeli jíti, a poněvadž jsme v slepotu upadli, máme z té slepoty najprvé věrú vstáti, jako vodičovi dadúc ruku, aby nás vedl. A toť jest ten náš vodič cierkev svatá, mátie naše, tenť nás učí, co máme věřiti, a kudy je k spasení přijíti. A když tomu uvěříme, dali sme ruku vodičovi, aby nás vedl, abychom tak i prošli své hubenstvo všechno, v něž jsme upadli, až také i smrt. A když to vše projdem, a budem ze všeho hubenstvie toho vyvedeni; tu poznáme, kde sme byli, odkud nám pomohla milost božie.

Co nám pomáhá k vieře. 132.

Máme i to božím darem ku pomoci, že když počnem věřiti rozumějíc, potom bude něco ukázáno rozumu našemu, že poznáme, že je to pravda, ješto jsme věřili, nerozumějíc dřéve. A skrze to nerozpačíme sě i jinému věřiti, jemuž nerozumieme ještě. A také některé nám zde k rozumu nikdy nebude ukázáno. Neb, jakož sem řekl, skrze to že nám bude některé k rozumu ukázáno, jemuž jsme nerozumějíc věřili, chce buoh nás u vieře posilniti v těch věcech, jimž ještě nemóžem rozuměti. Neb móžem řéci na mysli sobě, ač by

kdy která rozpač v srdci chtěla proti vieře v něčem, jemuž rozuměti nemóžem: A my dřéve i tomuto nerozuměli a již rozumieme, že tak jest; takéž i to pravda jest, ač tomu ještě i nerozumieme. V tom pak, což věřiti máme, ač i nemóžem tomu rozuměti, chce buoh, abychom věřiec odplaty věrú zaslúžili. Neb, jakož die svatý Řehoř: „Viera nemá odplaty, když rozum člověčie dá jí dóvod.“ A také zlí neměli by miesta nevěře své, kdyby každému bylo zjevno, co je buoh ustavil, aby bylo věřeno. Protož když ti, jenž pravú vieru držie, mají něco, v němž by mohli pochybovati, nemohúc tomu rozuměti, i ti, ješto nedrží pravé viery, mají něco zjevného k rozumu, pro něž by mohli i tomu, což je skryté ještě, uvěřiti: budú s právem ti, kteříž uvěřili z viery, mieti odplatu, a ti pomstu, kteříž nevěřili. I volajíť na však den na prvé hodině: „Ktožkoli chce spasen býti, potřebieť jest najprvé, aby držal obecnú vieru, jiež ktožkoli nebude cele a neporušeně držeti bez pochybenie, na věky zahyne.“

133. Co je mnieti, co věděti, co věřiti.

Trojím obyčejem zde na světě držíme sě pravdy: rozumem, věrú, mněním; takže jiné jest věděti, jiné mnieti, jiné věřiti. Vie-li kto co, ten to jistí, že je to tak, smysly to poznav neb rozumem; ktož věří, také to jistí, na tom vzpolehne, ješto je to pověděl jemu, i má za to, na tom nepochybuje; ale ktož mní něco, ten ne ovšem jistí toho, než z někakého podobenství má za to, by tak bylo, že ani rozum, ani viera praví jemu, by tak nebylo, avšak má s tiem strach někaký, zdali by snad nebylo tak. I máť sě tu křesťan dobře opatřiti, aby toho, což má věřiti, nemněl, neřekl k tomu „snad“, ale aby to silně věřil, aby ižádný „snad“ ižádné mněnie mdly v něm viery neučinilo. Nebť je tak řečeno v popsaní té našie viery, a toť na primě hlasitě pějí jako žalm: „Ktožkoli chce spasen býti, dřéve všeho potřebie jest, aby držal obecnú křěsťanskú vieru, jiež ktožkoli cele a neporušeně držeti nebude bez pochybenie, na věky zahyne!“ A když to popsánie viery dokonají, řkú veršem posledním: „Totoť jest viera obecná křěsťanská; ktožby jie věrně a tvrdě nedržal, nemohlť by spasen býti.“

Nemáť také rozum viery zrušiti, neb mnohý mní, by rozuměl něčemu, nerozuměje. Protož nic tak silně nemá držeti, jako to, co je nám bohem ustaveno věřiti v svaté cierkvi, jako je popsáno, co má obec věřiti, a tohoť nenie mnoho, jakož potom uslyšíte. Tomuť máme silnějie věřiti, za jisto to majíc, než bychom to neb cožkoli očima viděli, neb ušima slyšeli, neb v rukú drželi, neb nosem voněli, neb v ústech čili. Neb i ti čichové mohli by někdy zklamáni býti, jakož sě přiházie těm, kteříž smysl potracují. Ale co je nám věřiti ustaveno, to má nám již jisto býti, že tiem zklamáni nejsme. A pak z toho, co je obci popsáno věřiti, opět rozumnější mohú porozuměti viece něčemu, že tak mají věřiti, a také mnohé mohú mnieti, zdali snad tak jest, jako je mnoho takového mezi učenými mistry, že jednomu sě zdá jedno, druhému druhé, neb onen tiemto, a onen tiemto jde úmyslem. Ale jednéť to v těch věcech móž býti, což by těm dvanádcti kusóm, kteříž v obecném popsání viery položeni jsú, nebylo protivno, a ješto by nebylo kostelem vyneseno, totiž hlavú kostelní z plné rady protivné tomu, a tak mněnie hledá pravdy. Protož i hádají sě mistři neb disputují, neb latině řkúc *disputare* tak jest řečeno jako *diverso modo putare*, totiž mnieti sic i onak. I řkuť: mnění hledá pravdy, a viera drží sě pravdy; a viděti rozumem pravdu jest pochotnost kakás a útěcha. A takéž zde na světě velmi mdlý a potuchlý máme rozum, tak jakož by to řekl latinník: viece je nám rozum *in potencia, quam in habitu*, totiž, že viece skrze to jsme nazváni rozumné stvořenie, že móžem k velikému a k čistému rozumu přijíti, než skrze to, že již rozum máme. Ano děťátko, urodě sě, ihned jest rozumné stvořenie, a nic rozumu nemaje, jedné že podle přirozenie svého móž přijíti k rozumu. Dánať jest nám totiž ustavená bohem viera křesťanská, kteráž má nás v onom světu dovésti plného, jasného, neomylného rozumu, jímž vše poznáme, vše zvieme, co je buoh připravil, aby lidem bylo okázáno k utěšení a k úplné radosti. A toť jest, že jakož die svatý Pavel: „Zde máme poznánie odpolu," ale tam budem plné poznánie mieti, vše tak jakož jest poznánie v plné pravdě, ješto je sám buoh. A k tomu pravá viera křesťanská má nás přivésti. Protož i die písmo: „Neuvěříte-li, neurozumiete."

A když již věřiti budem, i zdeť to buoh dává k utěšení, jakož běch dřéve též řekl, že počnem něčemu porozumievati, jemuž, donidž nevěřiechom, nerozumějiechom.

134. **Viera naše jest podobna.**

Nezdaj sě to nepodobné ižádnému, což o nebeském otci věřiti máme, ano každý o tělesném otci musí věřiti, chce-li po otci k dědicství přijíti. A kto je, by to mohl jinak věděti, kto by byl otec jeho, jediné že věří? Zdeť musíme věrú jíti, ne jasným, plným poznáním. A já bych kamene nepoznal nebo jablka, bych nevěřil, že je pod takovú postavú kámen a pod takovú jablko. A tak i o všem jiném. A zdali nevěřím oku svému, že je to, což vidí, a pod tú postavú to neb to? A tak o jiném. Protož ještěť řku, a toť je i svatý Pavel řekl: „Zde jdem věrú, ale ne poznáním plným.“ Protož nenieť nepodobné, že je ustavil buoh věřiti, ale jest velmi spasitedlné. A i Abraham uvěřil bohu a počteno jemu k spravedlnosti. Poctil jeho buoh, nazván jest přietelem božím a jest otec všech, ktož jeho u vieře pravé následují. Bohuť jest ke cti, když kto uvěří tomu, co je on vynesl a prohlásil světu; a člověku jest k veliké odplatě, cti božie hledati, a jest jemu k zaslúžení věčné chvály, přijmúc držeti pravú vieru. Neb jakož die písmo: „Spravedlivý z viery jest živ,“ z viery boha pozná a sě, pozná, že od boha má svój počátek, své opravenie i svú pomoc, pozná z viery, k čemu má táhnúti, co proč činiti. Vierať také svět přemáhá; neb ktož sě statečně drží viery křesťanské, nedáť světu nad sebú panovati, ačť bude světa požívati, ale to bude jedné ku potřebě v spravedlnosti a v směrnosti. Neb viera naše lepší svět onen ukazuje, v němž spravedliví, dobří, nad nimiž světské žádosti nepanovaly, věčně blaženě budú živi. Protož vstúpil-li je kto v hrdost mysli, mnějíc, by mohl boha poznati svým vysokým rozumem, jako je byl Zacheus na dřevo vstúpil, aby Ježíše poznal; a nezdá sě snad jemu v té hrdé své mysli, by čemu měl věřiti, jehož nemóž svým rozumem dosáhnúti: é, sstup dolóv spěšně! uvěř pokorně, daj sě vésti křesťanské vieře. A i Zacheus, z dřeva sstúpiv, lépe poznal Ježíše, nežli by byl s vysokého dřeva díval sě jemu.

Že je ze všech věr najpodobnějšie naše. 135.

Mnohoť jest věr, sich i oněch, ale nejsúť, jako viera naše. Vierať naše jedině k tomu vede, ješto je dobré, šlechetné a svaté; ale v jiných vierách, kto by je znal, v každé by nalezl neřádu něco. A když kto přijme vieru křěsťanskú, jestliže má vtipný dómysl, uzří rozumem, že je vše v ní velmi podobné, i to, aby něco skryto zde bylo před rozumem, jakož sem dřéve o tom mluvil. Toť také řku, než srozumějte mi: Viera naše tať je byla od prvého člověka od Adama, a nikdy je nepřestala; vždyť je byl té viery někto na světě. Mnohokrát tápala jest ta lodička a bude tápati, ale nikdy je nepotonula, aniž kdy do dne súdného zhyne. Když Kristus trpěv umřel, ještě v té vieře stála matka jeho bez pochybenie. A i za najukrutnějších časóv antikristových však někteří sdržie vieru pravú, až sě opět i rozmóž v lidech.

Kdy sě počala viera naše. 136.

Taktoť sě je počala viera naše: Když Adam ráj provinil, shřešiv, pán buoh ještě jej tím utěšil, že tak, jakož ráčil, zjevil jemu, že příde z jeho plemene spasitel světa, jenž člověka k životu navrátí. V té vieře a v té naději byl ihned Adam. V té milosti Abel první obět učinil hospodinu, a v té vieře potom Enoch, muž svatý, v té vieře líbil sě, čekaje spasitele. A když plod na zemi ostavil, a túž vieru a naději v srdce vložil svým dětem, buoh jej vzal do ráje. Když opět vešken lid zašel, hnuv sě po tělu, Noe v té vieře, čekaje spasitele světa, ostav, líbil sě bohu, nezašel s jinými, a bóh zachoval jeho od potopy a syny jeho a jich ženy, že nezhynuli obecnú potopú s jinými. Potom opět lid vstúpil v netbánie na buoh, a v své hrdosti počeli věži dělati, mieníc ji až do nebe vzdělati vysoko. Když sě již byl lid po potopě opět rozmohl, Eber ostal v té vieře a v svém jazyku, když buoh změnil jazyky jiným. Potom opět lid obecnie poblúdil, modl pohanských chytiv sě, ale Abraham sdržal tu vieru pravú a líbil sě bohu, i zjevil jemu buoh, že z jeho plemene příde ten spasitel světa. A v té vieře syn jeho Isák a potom vnuk Jakob slovútni byli, až sě od Jakoba počalo dvanádcet rodóv izrahelských, až i Mojžieše vzbudil, jenž vyvedl lid boží z Egypta, a bóh skrze něho

dal zákon napsaný, v němž je mnoho toho, ješto ukázáno jest v podobenství, co sě je mělo státi v tom, co je učinil spasitel, na svět přišed. Co je pak rozličných prorokóv v tom lidu bylo, ješto to prorokovali, že příde, ješto my věříme, že je to přišlo. A tak ať jedním řku slovem: Všichni otcové světí i proroci i jiní někteří, ješto nebyli z rodu židovského, z nichž Job byl jeden, kteříž spaseni jsú, v té vieře spaseni sú, věřiec, že příde spasitel, skrze něhož má svět spasen býti. Takť jest od počátka světa viera naše, jedné v tom jest proměna, že oni řekli: „příde", a my dieme: „přišel jest." I byli sú právi, donidž byl nepřišel, řkúc: „příde", ale my již sme právi, řkúc: „přišel jest."

137. **Co potvrzuje viery našie.**

Velikéť jest potvrzenie viery našie, že, donidž židé byli právi v své vieře, věřiec, že příde Mesiáš, totiž spasitel světa, byli lid boží, proroky měli. A již vidíme, kak je buoh opustil znamenitě, neb když byl přišel, učil pokoře, hyzdil neupřiemost srdce, licoměrstvo, bránil lakomstva, a židé pyšní, licoměrní, lakomí nepřijeli jeho, zavrhli jej, a jako řkúc: „Jdi od nás, nechcemť učení tvých cest"; a tak i na smrt jej dali, chtiec i pamět jmena jeho zahladiti. Ale on tú smrtí chtěl smrt naši zkaziti, aby svým z mrtvých vstáním opravil život náš, a tak již nejsú lid boží, jakož o nich písmo die: „A oni nebudú lid jeho, ješto zapří jeho." „Neb i ústyť sú zapřeli jeho i hlasem, když řekli před Pilátem: „Nemámeť krále, jedné ciesaře." I opustilť jest je buoh. A to je veliké potvrzenie viery našie: aj! tisíc let a čtvrté sto letos sě koná tiemto létem, jakž sě narodil spasitel, a viec nemají prorokóv svatých jako dřéve. A pak, počekav buoh čtyřidceti let jich pokánie, potom, jakž sú tak zapřeli jeho, přepustil na ně, že město tak slovútné rozmetáno, že tak nuzeni mečem, hladem, trýzněni křižováním třidceti jich prodávali za jeden ten peniez, jichžto oni třidceti byli dali Jidášovi, aby jim zradil Ježíše. A pak ostatek jich i dnes vidíme v porobení mezi sebú. Protož řku: dolíčenieť jest to, že je pravá naše viera, že je buoh tak je opustil, a dřieve, donidž byli v pravé vieře, vždy jim buoh pomáhal. I toť jest dóvod, že pravá naše viera, že je vznikla skrze sprostné,

chudé lidi a neučené, skrze apoštoly, a mocní i učení postúpili. Kéž sú mohli židé ji potlačiti, královć neb kniežata? A činivše proti nie hrozná ustavenie, chtiece ji překotem zahladiti, ale zhynuli sú ve všech svých náleziech, což sú proti nie vymýšleli, až sú byli židovská kniežata řekli v své radě: „Jest-liť to od boha, nikakéž tomu nezabráníme; pakliť od boha nenie, takžť to i zmise, jakožť jé často leticos takového, počna sě, zmisávalo.“ A toť jest jistě tak vyšlo.

Ještě dóvod viery. 138.

Bylo také v Římě v pohanství proroctvie o jednom chrámu, že dotud stane, dokudž panna neporodí, a oni nemniec, by to kdy mohlo býti, by panna porodila, nazvali ten chrám dóm pokoje. A když sě narodil syn boží z panny, obořil sě chrám ten. V Římě také byl ciesař Oktavian, tomu veleli rádce jeho, aby kázal s poklonú modliti sě sobě jako bohu na zemi. I byla někaká Sibylla prorokyně slovútná, tu ciesař pozvav k sobě tázal jie, jest-li anebo bude-li kto mocnější než on, jemuž by sě tak s pokloní modliti měli? A ona ukázala jemu v slunci pannu, ana drží na ruce syna; i odvedla ciesaře ta Sibylla, aby nedal tak klaněti sě sobě, řkúc: „Tomu, jehož panna porodí, budúť sě klaněti, tenť bude větší, než ty.“

V pohanstvu, také na východ slunce, proroctvie bylo, že v lidu izrahelském má sě naroditi král veliký, pán všeho světa. A když sě Kristus narodil, ukázala sě hvězda jeho oněm třem králóm, kteřížto přijevše s dary svými poklonu učinili jemu v dětinství jeho, a židovští mistři vyznali to, že Kristus má sě naroditi v Bethlémě, když ti třie králové ptali sě na to. V židovstvu také ovšem bylo mnoho proroctvie o jeho narození, že řku i ještě čekají mesiáše, jakož ste to slyšeli dřéve. A když sě Kristus narodil, té noci s velikú světlostí ukázali sě andělé pastýřóm, to jim zvěstujíc. A svatý Jan křtitel, muž slovútný v židovstvu, pětkrát vydal svědecstvo synu božiemu. Jednú když byl ještě i on i on v své matky břichu, když svatá dievka, počevši synem božím, přišla k Alžbětě, ana již snad šest měsiecóv těžka

byla svatým Janem, tu svatý Jan v břiše matky své ukázal spasitele, když sě radoval proti němu.

Druhé když svatý Jan křtil lidi u vodě, uzřev spasitele, prstem jej ukázal, řka: „Aj, toť beránek boží! jenž snímá hřiechy světa.“

Třetie svědectvo vydal jemu, když mluvil o něm k lidu, řka: „Viděl sem ducha svatého jako holúbka sstupujícieho z nebe a zóstávajícieho na něm, a já nevěděl sem jeho, ale ten mi řekl, jenž mě poslal, abych u vodě křtil: „Na kom uzříš ducha přicházejícieho a zóstávajícieho, tenť jest, jenž křtí v duchu svatém.“ A já viděl sem a svědectvie vydal sem, že je to syn boží.“

Čtvrté svatý Jan vydal svědectvie o synu božiem před oněmi posly židovskými, kteříž ho tázali, jestli on Kristus, a on řekl, že nenie, ale řekl: „Játť křstím u vodě, ale mezi vámiť jest, jehož vy neviete, jenž křstí v duchu a v pravdě.“

Páté vydal svědecstvo před učedlníky svými, řka: „On má vrósti, ale já mám sjíti.“ Když pak kázal spasitel veliké dolíčenie viery našie, že vše, což je učil, jest pravé a svaté, a tak sám řekl k židóm: „Bych byl nepřišel a nemluvil jim a těch divóv nečinil, jichž ižádný jiný nemohl činiti, hřiechu by neměli; ale již výmluvy nemohú mieti.“ A když kázal a divy činil, obec vydala jemu svědecstvo, řkúc: „Nikdy takto divové neukazovali sě v lidu izrahelském; zdali, když přide Kristus, většie bude činiti divy?“

Vydal jemu svědectvo i onen slepý, řka: „Od věkū není slycháno, by kto slepému od přirozenie otevřel oči.“ Vydal o něm i svatý Petr svědecstvo, řka: „Ty jsi Kristus, syn boha živého.“ A když trpěl, tehdy i Jidáš vydal jemu svědecstvo, řka: „Shřešil sem, zradiv krev spravedlivú.“ Vydal jemu i Pilát svědecstvo, řka: „Nic nevidím na něm hodného smrti.“ Vydala jemu svědecstvie i žena Pilátova, poslavši ku Pilátovi, řkúc: „Neměj s tiem spravedlivým nic činiti, nebť sem mnoho proň trpěla u vidění noci této.“ Lotr na kříži vydal jemu svědecstvie, řka: „Tentoť je nic zlého neučinil,“ a prose jeho, aby naň vzpomenul v svém království. A onen centurio, vida veliké divy, kteříž sě dějiechu při smrti syna božieho, také vydal jemu svědecstvo, řka: „Jistě syn boží bieše toto!“ A v pohanstvu. daleko odtud, mistr

pohanský, Dionysius, vida, že slunce proti přirozenénu běhu zatmilo sě a země sě třese, řekl: „Aneboť sě kruh světa boří, aneboť buoh násilé přirozenie trpí.“ A když nezbořil sě svět, učinili v svém chrámu oltář tomu bohu neznámému. Potom svatý Pavel, uzřev ten oltář, svědčil, že je to syn boží trpěl, a pověděl, proč je trpěl. A buoh velikým divem potvrdil svědectvie jeho. Neb šel tudy slepý, když svatý Pavel líčil vieru, a ten mistr Dionysius řekl k svatému Pavlu: „Osvietíš-li toho slepého Ježíšovým jmenem, uvěřímť v něho. Ale snad umieš něco čarodějstva, jáť slova vydám, neřiekajž jinak, než takto: „Ve jméno Jezu Kristovo, jenž sě z panny narodil, a ukřižován a umřel a z mrtvých vstal a do nebe vstúpil, prozři a viz!“ A svatý Pavel řekl tomu mistru: „Aby neměl domněnie ižádného čáru, rci sám ta slova slepému.“ A jakž to učinil ten mistr, ihned slepý prozřel, a ten mistr vieru přijal, a ten byl svatý Dionysius. A kto by všecky divy zčetl, jimiž je viera naše potvrzena?

Proti nemúdrých řečem, kteréž mluvie. 139.

Avšak jsú, jenžto nemúdrými řečmi a kakýmis šalovnými rušie pevnost viery pravé, i o těch poslyšte, abyste sě takových varovali. Neb die svatý Pavel: „Zlé pomluvy kazie dobré nravy.“ Jeniť řiekají: „I coť by buoh chtěl člověkem býti?“ a ti činie boha ludařem, jakož byli Manichei kacieři, ješto byli řekli, že by obludné tělo vzal, by netrpěl bolestí v pravdě. A také, to řkúc, pravie boha lhářem, že by toho, což je slíbil, nesplnil, neb to je slíbil, že sě nám dá. A coť jest bohu nepodobné? Né, velmi to ukázalo jeho moc všemohúcí, jeho pravdy takú múdrost, a takú velikost milosti jeho, že je ráčil člověkem býti; veliká je moc božie ukázána, že je z ničehož vešken svět stvořil; veliká múdrost pravdy jeho, že je tak divně zřiedil nebeský běh i všecko stvořenie světa tohoto v řádiech rozličných, že oheň vodě nepřekážie ani voda ohni a nepřemóž jedno druhého, ano je to tak protivné sobě. Velikú svú dobrotu buoh v tom ukázal, že je to vše ne k své potřebě tak učinil, by jemu toho potřebie bylo, ale aby každé, jsa, tiem bylo účastno dobroty jeho. Ještě je pak v tom větší moc svú, múdrost svú a dobrotu ukázal, člověka stvořiv, v člověku sjednav čtyři živly protivné sobě, a nad

to duši spojil s hrubým tělem; ano ovšem jiné jest duše, nežli tělo, a v tom, že jest nám již v obyčeji, má někaké poznánie rozum. I chtělť jest i to najvětšie učiniti, v němž by člověčí rozum nemohl zde nikakéž poznánie mieti, kak jest to, aneb by to tak bylo, jediné aby člověk, uvěře tomu, mohl skrze tu vieru dojíti plného poznánie toho k věčnému utěšení, a podle té viery život svój veda. A toť jest jen najvětší účinek a ukázánie najvětšie moci jeho všemohúcí, múdrosti spravedlivé a dobroty milosrdné, že v jednu osobu, v synu božiem, spojil buoh pravé člověčenstvie a plné božstvie, že tak počal jest syn boží býti člověkem i jest vždy, jakž proto byl vždy a jest pravým bohem. A tak učinil spasenie naše, dav sě smrti, v člověčenství svém pohyliti, a mocí božstvie svého zkazil smrt naši, dluh náš smrti zaplatil, smrtí nebyv dlužen smrtí umřel, a jsa buoh pravý, otci jsa roveň, neb téhož jest božstvie, hoden byl, aby ten základ za ny byl přijat od něho. I proto je ráčil člověkem býti, aby netolik jen duše naše měly útěchu v božství jeho u věčném životě, ale aby byl svým člověčím tělem i tělóm našim k utěšení, abychom, i vnitř vejdúc k božství jeho, i ven vyjdúc k člověčenství jeho, všudy pastvu nalezli v něm utěšenú. Aj, kacíť sú dóvodové viery našie! abychom pak i tomu také věřili, jemuž nemóžem porozuměti. Jsú také, ješto myslé sobě, že je to nepodobné, aby sě tak buoh ponížil až i k smrti potupné; ale čest jest to bohu, že je plnú spravedlností vykúpil člověka z smrti, nevyňal jeho mocí, a moha, z ďábelské moci. A nalezána je v púhých lidech taková dobrota, že sě dávali na smrt jeden za druhého, kakž je pak to nepodobné, by buoh, jenž je plnost dobroty, neučinil téhož, jakož činili to někteří z menšie dobroty, a aby člověk, vida k sobě takovú milost svého spasitele, roznietil sě k němu zase také v milosti.

Jest i to mezi nemúdrými, že řiekají: „I ktoť sě je vrátil z onoho světa? Dušeť jest vietr a kněz obluda.“ Ale byť sě kto i navrátil od onud, čili by věřili jemu, kdyby co pravil? A zdali proroci, světí otcové nebývali v duchu, k němuž buoh chtěl kterého, pozdvihnuti? Zdali Mojžieš nepravil toho, co je buoh chtěl, aby lidu bylo ohlášeno? Též svatý Pavel zdali nebyl vtržen do třetieho nebe? Pak svatý

Jan zdali je v duchu nebyl, ješto je psal Apokalypsim? I sám syn boží sstúpil k nám s nebe, duch svatý vstúpil znamenitě v apoštoly.

Což pak die kto: „I ktoť sě je vrátil s onoho světa?“ když písmu nevěřie zlí a nemúdří, i tomuť by nevěřili, kdyby sě kto od onud vrátil. A ješto řkú: „Duše jest vietr,“ totiž duše zhyne smrtí, že nic nebude, k tomuť die svatý Řehoř: „Když tomu rozumieš, že duše jest v těle, že hýbe údy těla svého, také tomu rozuměj, žeť jest živa kromě těla, poněvadž divové sě dějí těla jejie kostmi u svatých hrobóv.“

A jsúť židé i pohané proti tomu, byť duše zhynuly smrtí. Plato die, že duše, když bude odlúčena od těla, bývá mukami súžena pro ty poškvrny, jimiž sě v těle zšeředí, a pro tu hrubost, ješto jie od těla příde hrubého. A die Tobiáš: „Neslušie želeti smrti, po niež příde nesmrtedlnost.“ A nad to i rozumť to ukazuje, že nezhyne smrtí tak, aby nic nebyla, neb nevyšla by spravedlivost, jež nic zlého nenechá bez pomsty a nic dobrého bez odplaty. A to zde na tomto světě vidíme, že zlí často mají dobré bydlo, a dobří mievají ukrutné dny. Po tomť jest zřejmo, žeť sú duše živy v onom světu, aby zlé ve zlém bydle pomstu vzaly a dobré odplatu v bydle dobrém. A kak by to jinak pravda byla, ješto die žaltář: „Ó kak je dobrý buoh izrahelský těm, jenž upřiemého jsú srdce,“ kdyby dobrých duše po smrti nebyly živy v dobrém bydle, kteréž na tomto světě v tesknosti byly? A když to tak jest, tehdy dobří a šlechetní kněžie, kteříž pilni jsú spasenie lidského, nejsúť obluda. Řád kněžský ustavenť jest hospodinem; toho ižádný nehaněj, ačť je črt i uvedl v své zlé některé, hrdé, smilné, lakomé, opilce, ludaře, cizoložníky. Takovíť by mohli zlí býti. Avšak pro jich zlost úřad svatý nemá býti v potupu, ani má zlost takových pro úřad svatý mila býti, ale i v těch však má řád kněžský poctěn býti.

Ktož kúzla a čáry pósobie, slib svój rušie. 140.

O tom tak řeči podrževši, že je pravá viera naše, znamenajtež také i to, že, jakož každá šlechetnost má své miery dotáhnúti, a pak také jie nepřetahovati, téžť jest o vieře.

Nebylať by to plná a celá viera, kdyby kto všemu tomu nevěřil, co je ustaveno věřiti křěsťanu. A byla by porušena viera, kdyby kto měl někaké pověry, vědma, stál po kakýchs věštbách, s léky, s kúzly, s čáry šel vókol. Ktožť s kúzly neb s čáry jdú vókol, sami viděti mohú, jestli to k čemu dobrému podobno, což činie, pod šibenicí kakés kořenie ryjící, viselcóm stroj uřezujíc, na rozhranie chodiec, aneb jiné cos buď činiec, ješto je stydké. A nechžť by to i bylo, že by takými kúzly neb čáry mohli něco přivésti, což mienie. Dobře-liž jest, odřekše sě ďábla i všech takových bobonków jeho, i zrušiti ten slib bohu, a opět sě k ďáblu navrátiti? A toť jest, že kněz obecný nemóž ižádného kúzla, čáru, léku rozhřešiti, máť s tiem poslati k vyší moci biskupově, že je taký slib zrušil, kterýž slíbil, křest přijímaje. Jistě nenieť věc malá v pokušení v své žádosti od boha odstúpiti a k ďáblu přistúpiti, chtiec od ďábla pomoci takovými bobonky, a též odřekše sě toho na křtu, slib zvláščí bohu učinivše. A jedna-li, chtiec muže k sobě přitáhnúti a k milování sebe připraviti, smysla jej zbaví, boží nemilost mieti bude; chtiec lživými léky nemoc tělesnú odehnati smrt duše uvedú hřiechem. Nemluvímť proti lékařství, nebť je buoh ustavil rozličná lékařstvie podle přirozenie pro rozličná příhodnie porušenie v přirození. Těchť od rozumných a učených v lékařství nebráním hledati, nebť to móž bez hřiechu býti. Né, tenť by hřešil, ktož by, rozuměje, že by mohl lékařstvím pomoci sobě, i nechtěl sobě pomoci. Avšakť nediem, byť ten hřešil, jenž nesmie sě dáti na lékařstvie pro nerozum lékařóv; neb pójdeš k jednomu lékaři, tenť jedno rozkáže, pójdeš k druhému, anť všie věcí jiné rozkáže. Bezpečné-liž je to? A vídáme mnohé, že dadúc sě na lékařstvo, věč nemohú zdrávi býti, ale to bývá nerozumem lékařovým. Protožť nemluvímť proti lékařství, ale mluvímť proti babím lékóm a proti jich žehnání, ješto jsú se lží smiešená, aneb snad i holá lež. Anoť repce bába, pochukujíc a praviec, by buoh chodil po zlatém mostu a utkal sě s svatým Petrem neb s svatú Maří neb s kakús dobrú bratří, a tak i o jiném, jehož mnoho jest.

Vědmy také a kakýmis věštbami porušují vieru pravú a prznie, a v pótku věřiec kakýms pohanským obyčejem. Aniž snóv lechkých má křěsťan tbáti.

Ale snad někto die: „Však vídáme, že často čáry, kúzla, lékové pomáhají; vědma, snové vycházejí; kakž je tomu nevěřiti?“ Rkuť: Ačť to kdy bývá, býváť to ďáblovým přístrojem, nebť mnoho buoh přepúštie ďáblu, žeť tiem všetečné a ty, kteříž nejsú viery silné, zavede dále; a aby dobrým a statečným u vieře odplaty přibylo, když u vieře pravé stojie, ničím takovým neprzniec jie, ač i vidie, že někdy těm nebohobojným vycházie to skrze čáry neb boha, po němž stojie. Ale přijdeť na to, žeť sě jim naposledy to ohorčí, že to chtie mieti skrze ten neřád od ďábla, takové bobonky činiec, ješto nenie ani podle přirozenie, ani z božieho ustavenie neb kostelnieho, by to skrze to tak býti mělo, jediné že ďábel má to od nich za znamenie tajné s sebú smlúvy, že by to chtěli, ty bobonky činiec, skrzeň mieti, po němž stojie, a jinak než pravdú hledají toho, a přezříť ďábel, né i ponúkneť k tomu, aby takové čáry, kúzla, léky dobrým něčím přikryli, jakož bývá, že mezi ta ďábelská jména křížky píší, neb někaké pateře pějí, neb mše zaprošují, neb offěry na oltář kladú, k takovým to miesiec kúzlóm neb čáróm. Neb chtěl by v tom ďábel i před těmi utajen býti, aby, že je při tom něco dobrého, i mněli, by vše dobré bylo; ale vždyť v to umiesí někakú všetečnost svých bobonkóv. A, jakož die svatý Augustin, často také po snu některém neb po vědmu ukáže něco, ješto tak vyjde, aby pak oklamal někdy, aneb aby poprznil v tom křěsťanské prosté viery, ktož by sě obrátil na takové věci. Nebť má ďábel ku pravé prosté křěsťanské vieře zvláštní nepřiezeň, že by ji rád zprznil, když by mohl a v komž by mohl. Neb viera pravá ukázala jej, že on nenie pán světa, jakož sě je činil, ale že jen svú lstí byl lid zavedl, že tu čest činili jemu, obětmi v modlách jej ctiec, kteráž je jen na buoh slušala, majíc jej za pána tohoto světa. I jestiť vždy toho pilen, byť čáry, kúzly, léky mohl lidi k sobě přitáhnúti, aby asa v tom jej ctili, hledajíc jeho, a aby, v komž moha, porušil pravú prostú křěsťanskú vieru, jemuž my máme sě protiviti, silně stojiec v pravé vieře.

Co je obecná a pravá křesťanská viera. **141.**

Znamenajtež, co je obecnému křěsťanu věřiti bez pochyby. Tohoť je dvanádcet kusóv položeno. Na těchť sú

sě apoštolové ustanovili dřéve, než sú sě rozešli kázat, aby těm dvanádcti kusóm učili všecky. Toť by každý křesťan měl uměti jako své heslo, když by byl otázán, več věří? aby to vyznal, řka: „Věřím v boha otce, všemohúcieho stvořitele nebe i země, a v Jezu Krista, syna jeho jediného, pána našeho, jenž počal sě od ducha svatého, narodil sě z Marie panny, trpěl pod ponským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřeben: sstúpil do pekel, třetí den vstal z mrtvých. Vstúpil v nebesa, sedí na pravici boha otce všemohúcieho. Odtud má přijíti súdit živých i mrtvých. Věři v ducha svatého, kostel svatý obecný, obec svatých, hřiechóm odpuštěnie, těla opět vstánie z mrtvých, a věčný život. Amen."

Dřéve je to bylo, že než kto křest přijal, měl býti naučen té vieře. Ale již, že i dietky křstie, kmotrové za dietě odpoviedají: že věřie těch dvanádcet kusóv a slibují za dietě, že bude držeti tu vieru, že odřěče sě ďábla i všech jeho bobonkóv, jakož ste dřéve slyšeli. I majíť kmotrové na péči to mieti, aby tomu byli ti děti naučeni, kteréž křtie. Někteříť kladú čtrnádcet těch kusóv viery, ještoť sem já řekl dvanádcet jich; neb já sem dva položil, každý jí za jeden, ješto oni ta dva každý ve dva rozdělují. Ale já počtu toho nevelmi vážím, když ani sem toho co ujal ani viece přičinil, než jakožto apoštolé položili, a jakožto i dnes kostel pošepmo pěje i z jitra na prvé hodině i večer na kumpletní. A tu vieru každý, vstávaje, měl by spěti, i také lehaje.

142. **Kak jest těm kusóm rozuměti.**

Ještě o těch dvanádcti kusiech viery poslyšte, ktož chcete býti rozumnějšé.

Toť jest prvý kus té našie viery, když dieme: „Věřím v boha otce, všemohúcieho stvořitele nebe i země." Tiem, že řku „věřím", vyznávám, že nerozumiem ani také mním, ale silně věřím, i nerozuměje, v boha. Neřkuť, bych jedné věřil, že bóh jest, aneb bych věřil bohu, ale řku: „věřím v boha." Jinéť jest věřiti, že bóh jest, tomuť i črtie věřie; a jinéť jest věřiti bohu, když by co řekl; a jiné věřiti v boha. Neb v boha věřiti jest milostí v něho táhnúti a činy dobrými z té milosti, nebť by jinak byla mrtvá viera, ač bych jen věřil, že jest buoh, aneb jen věřil bohu a naň netbal. I to

je pilné znamenati: nediem, bych v bohy věřil, neb ač diem potom, že i v Jezu Krista věříme, a potom opět, že i v ducha svatého, však věříme, že je to jen jeden buoh, ač i tři osoby jsú. A toť jest, že řku: „Věřím v boha otce, všemohúcieho," jehož ač nemohu rozumem dosáhnúti, však silně veň věřím, jenž je všemohúcí stvořitel nebe i země, a jakož jest dořečeno v tom popsání viery, kteréž v neděli vždy hlasitě na mši zpievají, řkúc: „jenž je učinil všecko vidomé i nevidomé."

Druhý kus obecné té křesťanské viery die: „i v Jezu Krista, syna jeho jedinkého, pána našeho"; totiž: takéž věřím v boha syna, všemohúcieho stvořitele nebe i země, jako i v otce. Neb jakož v tom popsání viery, kteréž na primě jako žalm pějí, jest řečeno „věčný otec, věčný syn," tak že v té trojici nic nenie prvé ani posléze, nic většie nebo menšie, ale všecky tři osoby jsú spolu věčné a sobě rovné. Neb vždy jest buoh otec ta všemohúcie moc bez počátka, a poněvadž otec jest vždy, tehda také syn jest vždy. Otec nebyl by otcem, by něčím otcem nebyl; jakož i syn nebyl by synem bez otce. A tak opěte v tom popsání viery, kteréž na mši hlasitě zpievají, řkú najprvé: „Věřím v jednoho boha otce, všemohúcieho učinitele nebe i země, vidomých věcí všech i nevidomých. A v jednoho pána Jezu Krista, syna jeho jedinkého, z otce narozeného, přede všemi věky boha z boha, světlo z světla, boha pravého z pravého boha, narozeného, neučiněného, s otcem jedné podstaty, skrze něhož všecko učiněno jest," neb vše je bóh otec skrze syna svého stvořil a učinil v dobrotě své a svého syna, ješto je duch svatý. Jako když moc která učiní něco, to učiní skrze svú múdrost, že to umie skrze múdrost přivésti, což móž moc, a to učiní, že chce, aby to bylo; a tak vše, což bude kým učiněno, to bude, že je mohl, uměl a chtěl to učiniti. V tom podobenství i skutkové svaté trojice nejsú rozdielni. To je pravda: v bohu jest to výbornějším obyčejem, než móž zde kterým podobenstvím býti ukázáno, že což móž, božská moc vyvede, to vyvede skrze svú múdrost v té své milosti k tomu, že to tak chtěl. Protož jakož je buoh otec stvořitel všeho, takéž i syn jest stvořitel, i duch svatý. Ješto pak dieme „syna jeho jedinkého, pána našeho," tuť móž býti dvój rozum

a obój pravý. I žeť jest jedinký syn boha otce Jezus Kristus, totiž přirozením v božství, neb od otce on jest jediný urozen tím vysokým kakýms urozením, z něhož jest též s ním podstaty a roveň jest jemu. Ale duch svatý nenie takéž urozením, ale jest tím, že pochodí od otce k synu a od syna k otci, ta milost, ješto nic menší nenie otce boha a syna boha, a takéž jest buoh plný a pravý vše jednoho téhož božstvie. Druhým rozumem a také dobře móžem řéci „jedinkého pána našeho,“ neb on jediný jest náš pán, že je náš stvořitel jediný s otcem a s duchem svatým, avšak ne třie stvořitelé, jakož i ne třie bohové, ale jeden. A že i podle svého člověčenstvie jest naš pán jediný, že je vykúpil ny svú drahú krví, na to vždy pomniec, že je on jedinký náš pán: é nevrobujme sě světu, pýše, lakomstvu, tělesným svým žádostem, ať i jeden hřiech nad námi nepanuje, abychom v pravdě mohli řéci, é věříme i v Jezu Krista, syna božieho, pána našeho jedinkého!

„Jenž počal sě od ducha svatého, narodil sě z Marie panny,“ to je třetí kus viery našie, ješto jím máme napomenutie, kak máme věřiti o tělu a o člověčenství pána našeho Jezu Krista. Neb dieme o něm: jenž počal sě, totiž podle těla a podle člověčenstvie svého od ducha svatého, ne od muže, ale zpósobením k tomu duchem svatým té panny Marie, z niež sě je narodil, a proto vždy ji pannú ostavil. To pak v té credě, ješto na mši ji zpievají, vyřčeno jest znamenitě, že ne pro svá potřebu syn boží sstúpil jest s nebe, ale pro ny, pro lidi a pro naše spasenie tělo vzal zpósobem ducha svatého z Marie panny a člověkem učiněn jest. Ó! kakť jest velebný stav těch panen, kteréž řádně držie své panenstvo ke cti boží, a té velebné panny následujíc, ješto je tak slíbila sě bohu svým panenstvím, že sě je z nie ráčil divně naroditi.

Čtvrtý kus v našie vieře jest: „Trpěl pod ponským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřeben.“ Když dieme „trpěl“, tu těch blud vylučujem, ješto řkú: „neboleloť jej, mohlť je to svú mocí učiniti, aby jej nebolelo.“ Ale jakožť die prorok: „Právě, ne obludně vzal jest na sě bolesti naše“; protož i dieme: „trpěl.“ Někteří řiekají pod Poncem Pilátem, obéť jest dobře řečeno, pod pontským Pilátem neb pod Poncem;

neb Pilát slúl jest také po zemi jedné pontský, neb „poncius“, jako bych řekl „rakúský“ neb „rakúsic.“

Pátý kus v své vieře řiekáme: „Vstúpil do pekel“; totiž v své duši, když ji z těla vypustil, umřev na kříži, sstúpil do těch krajin pekelných, kdež byly duše otcóv svatých, a tu krajinu pobojoval jest a zrušil, a duše svatých odtud vyvedl.

Šestý kus die: „Třetí den vstal z mrtvých,“ neb v pátek umřel a pohřeben a v neděli vstal z mrtvých.

Sedmý kus die: „Vstúpil na nebesa, sedí na pravici boha otce všemohúcieho.“ To mienί, že roveň jest v chvále a u velebnosti otci bohu všemohúciemu.

Osmý kus věříme, že „odtud,“ totiž z nebe, kdež jest skryt nynie, „má přijíti,“ totiž má se zde zjevně ukázati, a súditi bude živé i mrtvé: totiž i ty, kteříž sú nynie živi, i ty, kteříž jsú již dávno zemřeli; aneb také skrze živé a mrtvé móžem rozuměti i ty, kteřiž mají u věčném životě živi býti, i ty, kteříž budú svým provinĕním u věčné smrti. Neb ten súdce všemohúcí svú múdrostí všecky rozsúdí a v své pravdě, aby každý podle svého zaslúženie vzal pomstu neb odplatu hodnú sobě.

Devátý kus die: „Věřím v ducha svatého,“ jenž je totiž také buoh všemohúcí, jako i otec anebo syn. A ten kus dále k rozumu přivodie cierkev svatá, dě na mši v té credě, že věří totiž i v ducha svatého, „v pána a v obživitele, jenž od otce i od syna pochodí, jemuž spolu s otcem i s synem modlíme sě, a spolu s otcem jej ctíme, jenž mluvil jest skrze proroky.“ Neb ta creda na mši nenieť viera jiná, než ji vyznáváme v obecné credě, jediné, že znamenitějie vypravuje nám některé věci a vyličuje některých pochybovánie.

V desátém kusu své viery dieme, že totiž také věříme „svatú cierkev obecnú, svatých obcovánie.“ Nedieme tu, bychom věřili v svatú cierkev, jakož dieme, že v boha věříme, ale dieme, že totiž věříme, že jest cierkev svatá, svatých obcovánie, a jakož řkú na mši v credě té: „a v jednu cierkev svatú obecnú a apoštolskú.“

V jedenádctém kusu vyznáváme, že také věříme, že móž člověk mieti „hřiechóm odpuštěnie,“ jakožto dořieká cierkev svatá na mši v credě: „vyznávám jeden křest na odpuštěnie

hřiechóm.“ Neb ktož přistúpí k vieře a křest přijme ve jmě otce i syna i ducha svatého: takovú moc dal jest buoh tomu křstu, že v kterýchž by koli byl hřiešiech, všem by vzal tak plné odpuštěnie, že by nebyl dlužen nic viece trpěti za ně k odkladu. Ale nenieť sě druhé křstíti, protožť i die cierkev svatá: „vyznávám jeden křest na odpuštěnie hřiechóm.“ Avšak ač kto po křtu zajde v hřiechy, má pokánie jako druhý křest, v němž móž člověk vždy dojíti hřiechóm odpuštěnie, ale s větčí svú prací, nežli ve křstu.

V dvanádctém kusu vyznáváme, že také věříme těla z mrtvých vstánie a potom věčný život. Amen. Hrozné zlým bude k věčnému hoři z mrtvých vstáti, neb na těle i na duši věč a věč trpěti budú, ale dobrým veliké bude utěšenie v těle i v duši radost mieti, jakéž oko nevídalo, ani ucho slýchalo, ani kdy na srdce člověčie vstupovalo, což je buoh připravil milovníkóm svým.

143. **Že svátci ukazují vieru.**

Mohú také po svátciech lidé srozuměti, co mají věřiti. Ať počnu řeč od matky božie, neb tak sem hlúpé křesťany vídal, že neumějí k tomu odpovědieti: Buoh-li byl prvé, čili matka božie. Pro takovéť pravím: Aspoň po svátciech rozumějte, co věřiti máte. Když světíme narozenie matky božie, móž každý věděti, že je buoh prvé byl, ale ona porodila jest syna božieho v člověčenství, jenž je v božství vždy byl, i prvé než ona byla, jenž je dřéve člověkem nebyl, ale v jejie životě počal býti člověkem. A to pamatujem, že jím jest počala, když světíme jejie zvěstovánie, jako je to jie anděl pověděl, že počne duchem svatým, synem božím a porodí světu spasitele. Potom po bez jedné čtyřidceti nedělech světíme narozenie syna božieho z své matky, jímž o zvěstování počala byla. Po narození syna božieho světíme osmý den, jako je obřezán podle zákona starého, a dáno jemu to jméno Ježíš. Pak o sviečkách dvé pamatujem: jedno jako byli oni třie králové z pohanstva přijeli po hvězdě, a nalezli jej dietětem a poklonu učinili jemu, davše jemu své dary a svědčiec jej králem všeho světa; druhé pamatujem, jako jest přijal křest od svatého Jana, jsa již v třidcátém létu. Pak u veliký pátek pamatujem, jako je pro ny smrt trpěl na kříži; o velice

noci světíme hod jeho z mrtvých vstánie; potom světíme jeho do nebe vstúpenie. Pak o letnicech máme hod ducha svatého seslánie znamenitě na apoštoly; potom máme hod trojice svaté, ješto nám uvodí v pamět, že jeden jest buoh v trojici svaté, a trojice jest v jednom božství. Pak i hod těla božieho světíme, ukazujíc, že v té svátosti jest sám Kristus celý, jenž je tu velebnú svátost ustavil u veliké milosti, a že ta svátost jest hodna všie cti. A pak že světíme dny svatých, to nám ukazuje, že po tomto životě jest jiný život, v němž dobří lidé za své skutky odplatu vezmú.

Že ne každý bude spasen, ktož je křesťan. 144.

Toť sem tak mluvil o vieře, chtě aby jí porozuměli; nebo viera jest kořen všeho dobrého a bez viery nelze sě jest líbiti pánu bohu. Avšakť řku, žeť i ti blúdie, kteříž pravie, že by každý křesťan, kterýž křtěn jest, byl spasen. Nebť je zjevně proti čtení a proti popsání té viery, kterúž na primě pějí hlasitě, jako žalm, řkúc, že všichni lidé mají ku příští syna božieho k súdu v svých tělech vstáti a mají z svých skutków vydati počet, a kteříž jsú dobré činili, puojdú v život věčný, a kteříž zlé, pójdú u věčný plamen. A dieť syn boží: „Ne každý, ktož mi die: pane, pane, vejde do královstva nebeského,“ a opět die: „Mnoho je povolaných, ale málo vybraných.“ Aj, veliký vuoz bude tej rudy, ješto zlato kopají, a málo zlata čistého bude z toho. A takť velmi větší jest počet nemúdrých a bláznových, nežli múdrých a statečných, ješto by spasenie hodni byli. Bývají také, ješto mnie, by lidé šlechetných obyčejóv, i z pohanstva, jakož byl Aristotiles, Seneca, a snad i ještě jsú někteří v pohanstvu, ješto jsú šlechetných obyčejóv, věrní, dobří; i mnějí, řku, někteří, by takoví spaseni mohli býti, ač i nejsú v kostelnie vieře. Ale nenieť tak, nenieť již spasenie, jediné skrze jednotu cierkve svaté v křesťanské vieře, neb prohlášenať jest po všem světě; kteřížť jie nepřijmú, zahynúť. Bylo je to dřéve, že dobří a šlechetní, bohu sě klanějíc, mohli býti spaseni, avšak jedné v té vieře, že příde spasitel světa, z nichž Job byl jeden. Bez té viery od počátka světa nemohliť sú spasenie dojíti, byť kteří byli i najšlechetnějších obyčejóv, jakož i nynie kromě jednoty cierkve svaté nenieť spasenie ižád-

nému. A z tohoť jde, že, by byl křěsťan i u velikých hřiešiech, bezpečnějie jest spasenie jeho, než onoho, kterýž, nejsa u vieře křesťanské, byl by najšlechetnějších obyčejóv a skutkóv, by jedinému bohu všemohúciemu sě modlil. Neb zlý, hřiešný křěsťan, když má v srdci kořen viery pravé, móž snáze poznati své zlé činy a k bohu sě obrátiti od nich, želeti viny své a prositi božieho smilovánie. Ale onen dobrý a šlechetný, když v srdci nemá kořene viery pravé, ne spieše své obyčejné proměnî viery, než onen svých zlých činóv, pravú maje vieru v srdci. Protož vierať jest vítězstvo, kteréž přemáhá svět; u vieře jsa člověk silen odoláť ďáblu, protivě sě jemu. A bez viery nelze sě jest líbiti bohu.

145. **O naději křesťanské.**

Druhá šlechetnost křesťanská z těchto prvních tří jest naděje. Tať táhne člověka k dobrému, což věří, a od zlého odtahuje; neb kdyby rozpač přemohla naději, nehledal by člověk dosáhnúti dobrého, neb zbýti zlého. Protož doufajme pomoci boží, nebť jest dobrý, neb na věky milosrdenstvie jeho; neb je všemohúcí, móžť, což chce; a jest ta múdrost, že i umie, což chce, vše přivésti spravedlivě. Rozpačili-li bychom sě, ztratiec naději, bychom mohli dojíti dobrého svého, tak bychom i ostali v hubenství svém, až by i spadlo na ny zahynutie. Avšak nemúdré naděje vystřiehati sě máme. Nemúdráť by to naděje byla a bláznová, ktož by měl naději, že by, zlé čině, hřeše a toho neželeje, neopravě, mohl spasen býti. Neb jakož jest buoh dobrý, milostivý těm, kteříž žádají milosti jeho, ostanúc zlého, takéžť jest spravedlivý, žeť nedá pominúti ničemuž zlému bez pomsty. Protož, na to zře, žaltářník die: „Ufaj v hospodina, a čiň dobře.“ Nemúdráť jest také naděje ufati v to, ješto je nepevné. Ktož by silně na tresť zpolehl, tresť by se zlomila a on by upadl. I brániť svatý Pavel bohatým tohoto světa ufati v své nejisté zbožie. A žaltář die: „Neroďte ufati v kniežata, v syny lidské, v nichžť nenie spasenie.“ A také jiný prorok die: „Zlořečený, ktož naději svú pokládá v člověku, a za své rameno bude mieti tělo z masa!“ Neb, jakož by nebylo silno to rámě, kteréž by bez kostí bylo, jen tak maso: tak každý člověk mdlá jest věc bez boha. Protož jedním řkúc slovem:

v ničem jiném nemáme vzpolehnúti svú nadějí, jediné v bohu. A všakť i to řku: Jakož kost v ramenu k síle naší není bez masa, takéž buoh rozličnými příčinami skrze což chce, skrze kohož chce, dobré naše přivodí, když chce které. Né, i toť by neřád byl v naději, ktož by, ne skrze ty příčiny, chtěl dojíti něčeho jako divem, ješto je bóh to tak zjednal, aby to skrze to přišlo, ale proto buoh má býti naše naděje, neb bez božie pomoci, i to majíc, mohli bychom obmeškáni býti. A s právem móžem v bohu naději mieti, nebť k tomu všecko písmo ponúká, a on ny jest stvořil, a vídáme, že každý to dielo, kteréž je sám učinil, miluje, takéžť i nás miluje stvořitel náš. Ale jakož vídáme, že řemeslník diela některého to dielo, kteréž nechce po jeho vóli býti, k němuž je hodna, povrže, ztepe, ztrhá: takť i buoh činí, když koho z nás chce k tomuto neb k tomuto mieti, a my vždy jinak. Vizme, byť nás nepovrhl! I řkuť to, že to, že jsme božie stvořenie, má posíliti našie naděje, neb miluje stvořitel stvořenie své, ale báti sě máme své nepovolnosti vóli jeho. A opět toť nás posiluje v naději, že je nás vykúpil; ale jeden-liť kúpí spolkem mnoho ovec a pak ztratí neužitečné? A též opět: on jest pán náš, a páni milují sluhy své; móžem velikú naději mieti v bohu. Ale co těm činie sluhám, kteřížto, majíc slúžiti pánóm svým, jich vóle hlédati, i nečinie toho? I jest z toho viděti, že máme dobrú naději mieti v bohu, avšak, donidž sme zde, vždy s bázní; neb vše na světě máme v nejistotě, a nevie člověk, chvály-li je hoden či potupy. Mnozí chvalní ztracovali chválu ku posledku. I diet svatý Augustin: „Vídali sme mnohé a též sme slýchali od našich starších, na něž nemohu bez velikého strachu vzpomenúti, že vzešli byli až k nebi a hniezdo své mezi hvězdami uložili, a potom spadli; a ti, ješto v zemském prachu ležiechu, ani, jsúc rukú boží pozdviženi, v nebe vešli; a ti, ješto mezi syny božími chodiechu, ani jako bláto rozplynuli sě.“ I máť vždy naděje naše s strachem býti smiešena, ale tak, aby ani strach neb bázeň rozpači neb zúfalstvie uvedl, ani nemúdrá naděje byla.

O lásce. 146.

Třetie ctnost jest láska, jiež latinník řieká *caritas*, ješto kto draho váže věc drahú, miluje ji jen pro ni. A ta

láska v pravdě nenie k jinému jen k bohu aneb k bližniemu, jenž je k obrazu a ku podobenství božiemu stvořen. Bez té lásky daremnie by byla viera i naděje; ale k tomu je potřebie viery pravé, aby buoh právě milován byl, a k tomu naděje, aby nedala milosti potuchnúti. A to vše, co je písma svatého, k tomu jest, aby vzbuzovalo a držalo lidi v svaté lásce, a aby láska obživila vieru, neb mrtva jest viera bez lásky. A jakož, má-li krásné dřevo býti, a ješto by dalo dobré ovoce, má mieti zdravý kořen, k tomuť vieru mohu přirovnati, a naději ke kmenu, a lásku k té vlhkosti, jížto kořen i kmen majíc svú živnost, roste, krásu má a ovoce dobré dává. Tak čím kto větší má řádnú milost, tiem silnějie roste u vieře, v naději i v milosti rozmáhá sě viecež viecež, a krašie a lepšie dává ovoce skutkóv dobrých! Krátká chvála, ale veliká svaté lásky, ješto je řekl svatý Jan, řka: „Buoh láska jest, a ktož v lásce přebývá, v bohu přebývá; láska všelikú práci oblehčuje.“ A die písmo o ní: „Silno jest jako smrt milovánie.“ A to tady jde, že jakož smrt vše sbéře, takéž milost vše snese. Těžka je všeliká práce, když nenie pro něco mila; ale komuž je co milo, nezdá sě jemu těžko. Jest také milost té moci, že, nač ji kto uloží, takovým bývá: uloží-li ji na dobré a na statečné, dobrý bude a statečný; pakli na zlé neb na marné, takovýť bude. A toť jest, ješto řekl spasitel: „Ktož přijme spravedlivého ve jméno spravedlivého, totiž lásku jemu ukazuje proto, že je spravedlivý, odplatu spravedlivého vezme.“ A tak i o jiných dobrých činech. A těžť bude: ktožť miluje koho pro jeho zlost, pro jeho marnost, pro jeho chytrost, takéť jeho pomsty účasten bude.

147. **Že jedné k bohu má býti láska.**

Ta svatá láska, o níž mám řeč, latině *caritas* slove, neb ta láska má býti jedné k drahé věci. Téť lásky nemá žádné nerozumné stvořenie, neb nemóž rozsúditi drahosti, aby drahá věc podle své drahosti vážena a vzácna byla; ani k nerozumnému stvoření má býti. Ale že jediný buoh jest sám sebú drahá věc, on jediný sám pro se tú láskú má milován býti. A že je člověk obraz boží a jest k božiemu podobenství stvořen, protož má také člověk draho vážen býti

a milován tú milostí. Protožť slove dvojitá milost svatá láska: neb k bohu má býti, že on jest ta drahá věc, nade vše; a člověku, že je proto také drahá věc, že je učiněn k obrazu a ku podobenství božiemu. A jest i v tom veliká moc té svaté lásky, že i hrubé tělo vznese vzhóru a ustaví v nebeské výsosti. Jest i v tom divná moc lásky svaté, že tomu, ktož miluje boha, všecko jest nápomocno k dobrému. A toť jest, ješto die svatý Petr: „A co jest, ješto by vám uškodilo, budete-li dobrého milovníci?“ Jistě chudoba i sbožie, nemoc i zdravie, nesíla těla i síla, mrzutost i krása, pád jiných, a že jiní stojie neb vstanú, padše: všeckoť móž k dobrému pomocno býti tomu, ktož miluje boha. A co je pak lepšieho, než s bohem býti jedno? A toť činí ta svatá láska, neb ktož boha miluje, což chce buoh, témuž on chce. A toť jest, že die písmo: „Ktož sě přidrží boha, jeden duch s ním bývá učiněn.“ Láska když bude veliká k bohu, učiní, že člověk nevzhrozí sě velebnosti božie, ale svobodně přistúpí předeň v své modlitbě svú žádostí, svú kakús řečí jako k tovařiši, a bude směle žádati od něho svých potřeb, a, zře na velikú dobrotu jeho, oblíbí s ní moc jeho i múdrost jeho. A toť jest, ješto die písmo, že taková láska vyvrže ven bázeň, a ješto die opět: „Láska neumie pocty.“ A ktožť tak miluje boha, tenť svoji oči vždy má k bohu, v němť sě kochá, v něm má utěšenie, v něm svú rozkoš; tak čte, tak zpievá, tak jest opateren ve všech svých skutciech, a tak jest snažen, jako by před jeho očima činil všecko, an stojí při tom; jakož i jest, že vše, což kdy kde činíme, to před jeho očima činíme, an beze všie záslony patří na to. Milovánie boha tu duši, kterúž podstúpí, ubudí spí-lí, a učiní čerstvu k dobrému, temné jí osvietí, zavřené otevře; a nepokojnú mysl hněvivú uklidí, utiší, tělesné žádosti v ní potlačí a zlepší všecky obyčeje a duch obnoví. Kdežť jest veliká milost k bohu, ukážeť sě. A kdyžť potuchne v kterú chvíli, ochabíť sě člověk; jakoby kotlu, když vra klokce, pohasil oheň, an by ihned vřieti přestal. V kterejžťkoli milosti kto najviec hoří, vše cožť činí, nebo mluví, nebo myslí, túť vonie milostí.

148. **Co je boha málo milovati.**

Jsú někteří, né, ať právějie řku, jakož bezčíslný jest nemúdrých počet, i těch, ješto pravie, že milují boha, a ač jest, řečí že milují boha, milují jej málo, když jen ústy chtie boha milovati, aneb nachajť i skutky některé učinie pro něho, a nemilují jeho nade vše; a hřiechu aspoň smrtedlného proň neostane, nedrží, co je přikázal, co je zapověděl, čeho je sě odřekl k službě jeho přistúpaje, nechce proň přetrpěti chudoby, žádosti télesné proň neodolá, jako je slíbil, nestrpí nemoci, ale bude kúzly, léky sobě pomáhati. A mnohý křivdú a lstí chce chud nebýti, i řkú, že chtie tak v tom úmysle spaseni býti a nemilujíc pravdy, jenž je buoh; pakli milují, ale málo. Málo boha miluje i ten, jenž jedné dotud boha miluje, dokudž má od něho světskú a tělesnú potřebu, aneb jen dotud bude milovati boha, modliti sě jemu, donidž je v nemoci, v chudobě, a, vyjda z toho, zapomene boha. I tenť boha málo miluje, jakož die svatý Augustin, ktož s ním co jiného miluje, jehožto proň nemiluje. Ale když by proto neodvrátil sě od boha ani miloval co proti bohu, proti úlohu stavu svého: takové málo boha milovánie ještě by smrtedlného hřiecha neučinilo.

Přieliš pak boha milovati ižádný nemóž, leč bych řekl, by to bylo přieliš, kdyby kto zašel v někaký neřád, mnějíc, by to bylo milo bohu; ale buohť neřádu nemiluje, cožť jest od boha, toť jest řádné, a co je proti pravdě, jest proti bohu. Zacházelíť sú lidé v rozličné bludy, chtiec přieliš, totiž nemúdře boha milovati, neznajíc pravdy a hodujic miery v řádu boha milovánie lidem zřiezeného. Prvá hodujie miera milovánie boha jest bez miery, jakž kto móž najviec jej milovati a nade vše, a tak jakož svatý Thomáš zpievá: „Směj, což móžeš chváliti, ještě nestatčíš,“ nebť jest větší nade všecku chválu; tak jakž řkú: Směj, což móžeš milovati, nebť jest ještě hoden většieho milovánie; ale proto v činech skutečných neupřielišovati nad svú moc a nad svój stav a nad řád. A tu je pravá miera milovánie boha ukázána, když die písmo: „Budeš milovati pána boha svého nade vše, z celého srdce svého, z celé duše své, z celé mysli své, z celé moci své.“ A tak nade všecky svaté i nad svatú Maří má každý milovati boha, a viece, než sám sě, než svú

čest, než které sbožie. A z té milosti máme jeho přikázánie a jeho ustavenie držeti, neb die spasitel: „Milujete-li mě, držte mé přikázánie.“ A opět die: „Přikázánie má nejsúť těžká.“ Tomuť sě zdá všecko těžko učiniti, ktož nemiluje toho, proňž by to měl učiniti, ale ktožť by jej miloval, to milovánie odjalo by jemu tu těžkost.“ A tu je ukázáno, že ižádné miery nemá mieti božie milovánie, poněvadž velí písmo, ze všeho srdce, ze všie duše, ze všie mysli a ze všie moci boha milovati; neb je tu cíl ustaven, aby k tomu každý táhl milovánie k bohu, jakož móž najblíž, a nedvojil srdce, by jednú stranú táhl k světu a druhú k bohu, ale, ač by co na světě miloval, aby to jen k tomu miloval, aby tiem pomoc měl bohu slúžiti. Neb tenť to vším srdcem miluje, pro něž jiné, což miluje, miluje.

O milováni bližnieho. 149.

Druhá strana milovánie jest milovánie bližnieho. A tak když je řekl syn boží, že je to najvětšie přikázánie v zákoně: „milovati pána boha z celého srdce,“ dořekl ihned: „a svého bližnieho jako samého sě.“ Řekl i to Kristus: „Po tomť všichni poznají, že jste moji učedlníci, budete-li sě vespolek milovati.“ A řekl opět: „Toť jest přikázánie mé, abyste sě spolu milovali.“ I dieť svatý Jan: „Toť máme přikázánie od boha, aby ktož miluje boha, miloval i bratra svého“; ale někteří, ač milují, milují málo. Tenť málo miluje, ktož jedné řečí miluje, an zří núzi bližnieho, moha pomoci, nepomóž jemu. I dieť písmo k tomu svatého Jana: „Kterak dieš, by miloval bližnieho, když, potřebu jeho vida, zatvrdíš od něho své slitovánie?“ Ktožť má statek tohoto světa, a uzří družce svého, an núzi trpí a zavře třeva svá od něho: kterak láska božie přebývá v něm?

Máloť ten miluje, ktož by pro svój zisk malý netbal, by veliká škoda družci přišla. A také někto mní, by právě a věrně miloval někoho, an jen to miluje, že je bohat neb krásen, světu vzácen; a kdyby toho nebylo, netbal by na něho. Máloť i ten bližnieho miluje, ktož sě sám vždy výše váží, a menšie své dobré činy výše, než většie bližnieho svého; aneb ktož nemní, by kto slúžil bohu, když túž službú neslúží jako on. Těchť nepřimienuji, kteříž ryjí na sě, zlobie sě, hněvají sě, utrhají ve zlosti sobě; neb ti, neřku, byť sě málo

vespolek milovali, ale nic ovšem, a jsú skrze to v smrtedlném hřiechu, jakož die svatý Jan: „Ktož nemiluje, přebývá v smrti.“ Ten pak přieliš miluje družce, ktož pro koho hněvá boha, a pravdu boří kterým obyčejem; a kohož miluje, nebude jemu za zlé mieti, bude-li zlé činiti. Kdyby také koho viece, než sám sě miloval, přielišné by to bylo milovánie. Přílišné a neřádné milovánie bývá mezi smilníky, že i čest svú ztratie pro sě, vážie sě své ohyzdy i svého zlého. Mnozíť své ženy a své děti neřádně milují a přieliš, když pro ně zle sbožie dobývají, neb v čemž koli pro ně hněvají boha. Čtem, že když syn Davidóv, Amon, sestru přieliš miloval, že jí násilé učinil, pak ihned tak jej srdečně mrzala, že nemohl jie i na chvilku v tom pokoji ponechati, ale vystrčil ji ven. Takť sě všem stane, kteříž sě přieliš milují neřádně, budúť sě přieliš mrzeti v pekle, že sú takového hoře došli pro sě.

150. **Co je vhod družce milovati.**

Hodujie miera družce milovati tu jest ukázána, kdež řečeno jest: „Milovati budeš bližnieho svého, jako sám sě.“ Toť jest známo, žeť má každý najprv sám sě uměti milovati, neb neuměl-li by kto sám sě milovati, tenť by neuměl i jiného milovati. Ale tu je dáno člověku naučenie, kak by sám sě měl milovati, když je řečeno: „Milovati budeš pána boha svého nade všecko stvořenie.“ Nebť die svatý Augustin: „Ktož sám sě miluje a ne boha, ten sebe nemiluje. A ktož boha miluje a ne sám sě, ten nemiluje sebe, sě milujíc, neb člověk nemá sebú života. Protož bude-li sě sám milovati, tím nebude života svého milovati, sebe nebude milovati, ale ktož boha, jímž má život, miluje, ten ne sebe miluje, sě milujíc. Ale co zlého pochodí z toho, když lidé jen každý sám sě miluje, svatý Pavel ukazuje, řka, že v posledniech dnech nastanú časové nebezpeční, budú lidé sami sě milovati, lakomi, pyšni, mysli pozdvižené, hánce, rodičóv neposlušni, nevděčni, bezduši, utrhači, smilni, nemilostivi, s šeřednými hřiechy, neduchovni, zrádce, nestydati, oslepeni, rozkoši viece milující, než boha, podobnost dobroty majíc, ale zavrhše pravú službu boží. Aj, coť zlého pochodí z toho, když budú jen sami sě chtieti lidé milovati! Protož abychom v těch

nebezpečných časiech nebyli, milujíc boha, milujme také i své bližnie, druh druhu pomáhaje dobrého jeho; a čistě, věrné a ustavičně miluj, ne nečistú milostí smilnú, nejen ústy, ale i srdcem, nejen ukázáním milosti chtě jeden druhého v něčem oklamati, ale věrně milující ukazuje skutkem milovánie jeden druhému, a ustavičným milováním, ne lehkým, ne trpkým, ješto pro malú věc by přestalo, neb přieteleť jest i bolejíc chovati. Ale i tať po hřiechu nehoda bývá, že někdy z viery lehce přietel přietele pokárá, an sě pak rozhněvá; veď pokárá-li tebe přietel pěkně přátelsky a ty vinen, dobřeť je učinil; paklis nevinen, chtělť je dobře učiniti. Dieť písmo: „Múdrýť bude milovati toho, ktož jej pokárá, ale nemúdrý hledati bude, aby sě pomstil.“ A dieť Tulius: „Čiež uši tak jsta zavřiené k pravdě, že jie nechceta slyšeti i od přietele, k toho dobrému není čáky.“ Ten člověk jest jako moře, kterýž jen dotud druhého miluje, donidž něčím nedotkne jeho. Neb moře, když je ticho, pěkně sě zrovná, ale jakž vietr na ně podme, tak sě zbúří a ztočí sebú jako vzteklé, a smrduté vypustí pěny. Takéž člověk vrtkého milovánie bude sě zdáti tichý, úklidný, a jakž i malá protivnost dotkne sě jeho, tak ztratí úklidnost, zprchá, a druhdy vypustí tu řeč, ješto bude hněvem smrděti jako ony pěny mořské.

O řádu milovánie. 151.

Ještě vizte, kterým řádem má jíti milovánie. Buohť má najprv a nade vše milován býti; potom pro buoh každý sám sě ale řádně má milovati, aby mohl mieti toho tak dobrého boha, neb bez sebe nemohl by mieti jeho. Potom každý má svého bližnieho tak, jako sám sě milovati. Tiem, žeť řku: „jako sám sě,“ nemienímť tolikéž, ale takéž, neb každý sě najviec má milovati. Dieť spasitel: „I co je platno člověku, by vešken svět získal, a duši své škodu učinil?“ Neb totiž by i všichni skrze tě k spasení přišli, kdyby ty svú duši zatratil. Avšak duši bližnieho svého má každý dráže vážiti, než své tělo; ale život svój zdejší má viece milovati, než zdejší život bližnieho svého, tím úmyslem, že móž v tomto životu, slúže bohu, cti a chvály života věčného zaslúžiti; potom dráže važ život svého bližnieho, než své sbožie.

A mezi bližními tenť má řád býti v milování. Každý člověk jest bližní druhého, a tak z obecného milovánie neslušie vyvrci ižádného, ač jest komu po právu života ukrátiti, to je pro obecné dobré, neb obec má dráže vážena býti, než jeden, a ovšem takový, kterýž pro své neřádné činy nenie hoden v obci trpěn býti, že ruší obecný pokoj a řád; a ješté i takový nemá býti vylúčen z té milosti obecné. Číž by viděl větčí potřebu, a ovšem kohož by k obecnému dobrému viděl hodnějšieho, tomu by měl prvé pomoci podle statku svého a svého stavu; a čím by koho lepšieho viděl, tímť by měl milejí býti. A tak viece slušie známé milovati i pomáhati jim, než neznámým, neb mnozí ludaři jdú v neznámost.

152. **Že rozličné jest milovánie.**

Jest také patero milovánie, ale jediné je svaté samo v sobě, a to zšlechčuje jiná, a také samo vzniká v oněch, drží sě, roste, jako když zrno v slámé a v plévě vznikne, roste a drží sě, až i bude samo moci býti. Z těch milování jedno jest duchovnie milovánie, druhé je přátelské, třetie tovařiské, čtvrté pro užitek, páté tělesné. A ačkoli tělesná milost nemóž v jednu chvíli býti spolu s duchovní, neb čím z ní jedna silnější bude, tím druhá bude mdlejší; však i tělesná má býti v manželství a jest přezřiena, neb v té tělesné milosti počínají sě lidé, v nichž pak má býti duchovnie svatá milost. A ačkoli jest přezřiena, však jie jest potřebie, aby byla očistěna almužnú, modlitvú, vzdycháním k bohu a něktérým utrpením; neb nenie snadné, by z své miery, jakož jest přezřiena, nevycházela. Ale druhé tři milosti, totiž přátelská, tovařišská a pro užitek, tyť mohú spolu s duchovní býti; a když bude duchovnie s kterú z nich, zčistie ji a zšlechtie a dobrú učinie, a sama jimi silnějšie bude a většie. Neb jakož Labe většé bude, když Vltava v ni vejde, a již Vltava nebude slúti, ale ztratí své jméno: takéž když s duchovní milostí přátelská bude neb tovařiská neb ta, kteráž je pro užitek, rozmóž sě duchovnie a většie bude. A zdali nemohu pravú duchovní milostí milovati toho, ješto mám užitek jeho, aneb ješto sem s ním v tovařižství aneb přietele? To jest pravda, bez duchovnie nic by nebyly ty milosti, ale móžť jimi i duchovnie silnější býti, kdyžť k nim přistúpí.

Že sě mají svoji milovati. 153.

A že svoji viece sě mají milovati, i přirozeniet vede k dobrému tomu. A die o tom s. Thomáš, řka: „Ačkolivěk lepším a světějším lidem máme viece od boha odplaty přieti, a má nám libá býti božie spravedlnost, že větší dá odplatu viece dobrým; však trojím obyčejem móžem své přirozenie větší žádostí milovati, jemuž by řekl latinník *majori affectu*, totiž že by ta milost silnějie tržala v mysli. Najprvé tím móžem viece své přirozenie milovati, že, jakož sem řekl, móž nás k svým viece tržeti milost v mysli z toho dobrého, jehož sú došli, než z toho, ač jest i většé, jehož cizejší došli sú zaslúženie světějšieho.

Druhé mezi příbuznými, to sě vždy drží, že sú sobě v rodu, ale jest-li kto dobrým, móž dobrotu ztratiti a zlým býti a lepší, než jiní dobří. Třetie k jiným jedné jednu máme mieti obecnú milost, ale ku příbuzným milosti viece, a moc dvojitá silnější jest jednostajné. A co mníte, by pro jiné bylo to přikázáno zvláště, aby otce a mateř ctili, jediné že slušie jedny mimo druhé milovati? A toho je i Kristus potvrdil, když měl za zlé, ješto někteří statek svój chrámu dávali, a pak dali otcóm a materám v nedostatciech býti. A díe písmo: „V osobě choti božie svaté cierkve neb kteréž koli nábožné duše zřiedil jest ve mně milost.“ I dieť svatý Jeronym k tomu slovu, aby byla řádná milost, najprvé po bohu, jenž je všech otec, máme otce a matery milovati, pak syna a dceru, bratra a sestru. A svatý Ambrož die: „Mnohých milost jest převrácena, ješto je prvnie, tu položie na na třetiem miestě neb na čtvrtém.“ Najprvéť jest boha milovati, potom otce a mateř, potom děti, potom známé neb čeledníe. A budú-liť ti dobří, mohúť býti milejší, než zlé děti; ale proto tiem mohu milovati i zlé děti, že bych rád, by dobré byli, a lepšie, než i ti dobří, a mám jim dědicstvo své ostaviti. Die také svatý Augustin: „Milost zřiezená počíná sě mezi manžely a jde k dětem, od dětí k přátelóm, od přátel šíří sě k obecným, od obecných svrchujé sě k nepřátelóm.“

A o tom, kterak máme nepřátely milovati, die s. Thomáš: „Máme milovati nepřiátely ne proto, že jsú nepřietelé; ale že lidé jsú, nemají býti z obecné milosti vyvrženi, ač nás

i netrží k nim milovánie. A kdybychom viděli jich núzi, máme k tomu mieti hotovú mysl, abychom jim pomohli podle své moci. Aj, toť ukázán vschod milovánie.

154. **Ještě jest přátely milovati.**

Die-liť pak kto, by neslušalo přátel milovati, ještěť řku: Blúdíť, lečť miení, že proti bohu nesluší jich milovati, aneb že někomu hodné jest pokrýti sě hluku světského i s přátely; ale, své zavrhúc, milosti mezi jinými hledati, jistěť, řku, neřádť by to byl. Dobréť by bylo, kto by všecky tak miloval, jako přátely, ač miluje přátely; ale ktož netbá na přátely jako i na nepřátely, jiný to chval, než já! A obakž to bývá; chtie, aby přátelóm mili byli, ješto sami nechtie tbáti nepřiátely. Chválímť to, bude-li kto pro větší odplatu i nepřátely i cizie milovati; ale najprvé natáhni milost k svým, a pak tu milost, jíž chceš nepřátely milovati, táhni k tej, jížto přátely máš milovati; pakli nemóžeš jie natáhnúti, proto ku přátelóm milosti neuřezuj, uřežeš-li, méně dobrého budeš mieti. A pakli kto vždy za to má, že nenie odplaty za milovánie přátel, řkuť k tomu: Hledaj, byť tebe pomsta nepotkala, když přátel nebudeš milovati. Dluhť jest svým milovati sě, a dluhť najprvé má zaplacen býti, a potom táhnúti jest milost dále. A zdali ktož vlastnieho zabie, neshřešil jest viece, že je toho zabil, jehož dlužen byl viece milovati? A ktož chce nepřietele pro větší odplatu milovati, snad tě někdy rozhněval přietel, milujž jej, tu budeš nepřietele milovati. Ale snad tu jest někaká skrytá pýcha, že nechce svému málo přetrpěti a potom musí jinému mnohem viece trpěti. Čtem, že buoh dal Mojžiešovi bratra Árona ku pomoci, když vedl lid z Egypta; a Kristus v apoštolstvie povolal dvú bratrú: svatého Petra a s. Ondřeje; a opět svatý Jan a s. Jakub vlastnie bratřie sobě a tetění bratřie byli Ježíšovi, a spolu byli v apoštolství; a opět tři své tetěnce vlastnie bratry: svatého Jakuba menšieho, svatého Šimona a Jozefa, jenž spravedlivý slúl, přivinul k sobě Ježíš. A toť vše ukazuje, že přátelská milost duchovní není převadná, když však nepředčí a duchovní přijme.

O jiných čtyřech ctnostech. 155.

Jsú opět čtyři ctnosti velmi potřebné ke všem jiným, a slovú čtyři stežejné ctnosti, neb jakož vrata obracejí sě na stežeji, tak ctnost všech jiných šlechetností záleží ve čtyřech těchto. Jedna jest rozšafnost aneb opatrnost, druhá jest udatná mysl neb síla mysli, třetie smiernost nebo skrovnost, čtvrtá spravedlivost. Ktož u vieře nemá opatrnosti rozšafné, smiernosti hodujie, silné mysli a spravedlnosti, zajdeť v blud, nesdrží hodujie viery, z niež by měl k životu věčnému přijíti. Též o naději, o lásce, též o všech jiných kterýchžkoli ctnostech. I ve všech činech lidských, kdyby těch čtyř nebylo šlechetností, byl by zmatek. Opatrná rozšafnost, úmysl táhnúc k dobrému, všeho sě obíjie, což by k tomu překažno bylo, a po tom stojí, co by pomocno k tomu bylo. Smiernost ve všem vystřiehá přielišnosti, táhnúc vše k hodujie mieře. Síla mysli přivede stálost a nerozpač, a že člověk počne dobré; a spravedlivost nedá v nepravé zajíti. A tak sú to divné čtyři ctnosti, že ktož právě má jednu, má všecky, a ktož jednu ztratí, všecky je ztratil. Neb jest-li kto právě opatrný, ten jest i smierný i silně udatný i spravedlivý, neb kto je opateren, v ničem neupřieliší, a silú mysli statečně odtrhne sě od zlého a to což dobré jest učiní, a tak bude i spravedlivým, neb spravedlivé jest opatrnost mieti a smiernost, a býti v tom udatnú silnú myslí. A též bude-liť směren, opatrnost má i sílu mysli, i spravedlivé jest směrnu býti, a opět kto je k dobrému mysli silné, spravedliv jest i směren i opateren, neb takéž kto je spravedlivý, máť býti i jest opateren, směren a silné mysli. A zase kto je neopateren, nebude směren, ani jest mysli silné, statečné, ani je spravedliv, něcoť neopatrného i podtrhne, žeť v něčem upřieliší, a tu ztratí smiernost; něcoť jej vzhrozí, že nebude smieti počieti dobrého, aneb počna nedokoná, a tu ztratí statečnost síly; něcoť jej zkřiví, žeť aneb učiní něco nepravého, aneb to obmešká, což by měl podle svého stavu učiniti, a tu ztratí spravedlnost. Též ktož směren není, opatrnýť není, aniť jest statečné mysli, dada sě přemoci nesměrností, a nebýti směrnu jest nespravedlivé; a ktož není silné mysli, potká jej pokušenie, klesneť v opatrnosti, v smiernosti i spravedlnosti. A takéž ktož ztratí spravedlnost, ztratilť jest opatrnost, do-

pustilť sě je nesmiernosti, a potratilť je statečnost síly i mysli, neb nesílať jest spravedlnosti sě nedržeti a k tomu neopatrnost a nesmiernost. Aniť jest spravedlivé sílu mysli ztratiti neb smiernost neb opatrnost; a smiernost ztratiti nesíla jest a neopatrnost i nespravedlivost: ani je smierné, ani silné ani spravedlivé opatrnost ztratiti. Aj, ktožť jedné nemá z těch čtyř šlechetností, nemáť ižádné, a ktož právě má jednu, máť všecky. Protož velikéť má dobré, ktož je spravedlivě, silně, smierně opateren; opatrně, smierně, silně spravedliv; silně, opatrně, spravedlivě směren; smierně, spravedlivě opatrně silen. Ščastnýť jest, ktožť táhne k tomu.

156. **O opatrnosti.**

Prvú ctnost z těchto čtyř řekl sem opatrnost neb rozšafnost, jakž kto jie řieká. Staří, ješto ctili mnoho bohóv a obrazy jich činili, taký obraz činili té bohyni, ješto řekli, že vládne rozšafnosti neb opatrnosti. Učinili krásný obraz jako pannu s očima krásnýma a se třmi tvářmi, a tak činili čest tomu obrazu, aby ta bohyně toho obrazu dala jim opatrnost. Kakžkoli to blud jest, však tím, že opatrnost znamenali krásným panenským obrazem, ukazovali, že opatrnost jest krásná ctnost; a že zvláště činili ten obraz krásnú očí, mienili, že opatrnost z daleka vidí mnohé věci dřéve, než přídú, a vidí, co kdy a kde činiti má opatrný člověk, a kak má činiti neb nechati. A tak skrze takú opatrnost budú vzácni bohu činové lidští, a budú jim i jich bližním užitečni. A rozšafnost že nebývá bez smiernosti a bez síly mysli a bez spravedlnosti, spatřiec, že všecko světské jest marnost a nestatečnost, odtáhne mysl od milovánie tohoto světa i všeho, což je na světě; a spatřéc, kak je onoho světa dobré daleko převýšilo všecko dobré světa tohoto, vzbudí člověka, že bude dobré světa onoho vážiti dráže, avšak i to vidúc, že skrze tyto zdejšie věci k oněm máme přijíti, dopustí, aby podle svého stavu v bázni božie požíval ku potřebě světských věcí, neupřieliše.

A že ten obraz měl tři tváři, znamenává, že opatrný má ve třech časiech svój zpósob mieti a svú tvář k každému z těch tří obrátiti. Na čas minulý má pomnieti, kak sú které věci vycházely; a na ten, jenž přijíti má, v němž dobré i zlé

příhody mohú potkati, má opatrný člověk obmýšleti, přišly-li by zlé věci, aby mohl je snáze strpěti, pakli by přišly dobré, aby sě v nich v náhle někak nezapomenul; ten pak čas, kterýž před sebú má, opatrný člověk, jakož záleží, tak pósobí, chystaje sě k budúciemu, a kto je právě opatrný, nechceť ižádného oklamati, aniť móž oklamán býti. A toť je i sám spasitel řekl: „Buďte opatrní jako hadové a sprostní,“ totiž prostú upřiemost mějte „jako holúbkové“; aby nedali sě totiž zklamati, jsúc opatrní; a aby nechtěli oklamati ižádného, majíc srdce upřiemé, prosté jako holúbek. A tak opatrný a múdrý člověk neproměnilť jest své mysli, ač jinak a jinak bude sě mieti v příhodách jiných a jiných; jakož ruka, vždy táž jsúc jedna, někdy sě v dlaň rozprostře, a někdy v pěst stulí.

O smiernosti. 157.

Druhá ctnost z těch čtyř jest smiernost. Té ctnosti bohyni dělali obraz také pannu velmi krásnú, a na nie cievku tenkú střiebrnú, a nad ní napsáno: „Proto piem, abych živa byla.“ Ale jsú po hřiechu tak nesmierní, že řkú: „proto jsem živ, abych pil neb jedl, neb v čems buď tělesném nesmierně sě kochal a svú vóli pásl.“ Tiť by nechtěli po steblci píti. A když rozumu nepožívá takový, jest jako hovado; neb vól pie kdy je žiezniv, a opilý člověk bez žiezni, a proto jest horší, než hovado. Vzmienil sem sě o neskrovnosti opilcóv, že jich jest to šeředstvo zvláště zjevno. Ale nejen v tom má býti smiernost, jenž je druhá ctnost z těchto čtyř, neb ta smiernost jest sdrženie od kteréžkoli přielišnosti v čemžkolivěk, až i v tom, ješto má dobrého postavu. A o tejť smiernosti řečeno jest: „Vše vhod dobro.“ A die o nie latinník: *Omnibus adde modum, modus est pulcerrima virtus.* To sě die: „Přidaj smiernost všemu, smiernost jest šlechetnost krásná.“ Avšak řku: hrubým po hrubějšiem ohyzda nesmiernosti musí býti ukázána, aby pak lépe co je ctnost smiernosti i v jiném také srozuměli. Dieť s. Pavel: „Kteříž v těle sú, totiž kteříž tělesných žádostí neskrovnie, nemohú sě líbiti bohu.“ Ale, řkúc pravdu, v čemžkoli kto nedrží hodujie smiernosti, neníť mil bohu. Smiernost jest uzda, jížto vládne tělem duch člověčí, když tu uzdu mieti bude. Ale nebude-li smiernosti, nebezpečna je duše v těle, jako kdyby

kto bez uzdy seděl na bujném koni, neb ji tělo zatrpočí, kto je vie kam, jako bujný kuoň bez uzdy jezdce. Seneca pohan, znamenav to, velí žádostem uzdu vložiti, aby leckams nezavedly, a naše die písmo, kteréž s židy spolu máme: „Nejdi po žádostech svých a odvrať sě od své vóle. Povolíš-li sobě v svých žádostech, budeš v radost nepřátelóm svým.“ A náš svatý Pavel die: „Budete-li podle těla živi, zemřete; pakli duchem umrtvíte žádosti tělesné, živi budete.“ Avšakť ještě diem; nejen v tělesných žádostech má smiernost býti, ale ve všech věcech i v duchovních až také i v smiernosti, ano má člověk někdy také tělu potřebné pohodlé učiniti v smiernosti, a tak i v mnohém jiném. I napomíná Seneca o smiernosti i v jiném než v tělesných libostech, řka: „Chceš smiernost mieti, varuj sě pochlebenstvie, neniet smiernosti nic nesnazšieho, než vystřieci sě pochlebenstvie. Budeš tak zlý, když tě šeřední chválé, jakoť by tě pro šeředstvie chválili, a sám skúpě chval a skúpějie hyzď.“ A také die o hněvu: „Nemóžeš-li v sobě přemoci hněvu, ale uskrovni jej.“

158. **O síle mysli.**

Třetie z těch čtyř šlechetností jest síla mysli. A také obraz té šlechetnosti malován v postavě panny krásné, ale s rukama nedvězíma, neb také jest krásná ctnost síla mysli. A ta jest, jakož die svatý Augustin milost, ješto vše snese, a že nedvěd silen jest v ruce, proto je ta ctnost psána s rukama nedvězíma. A donidž jsme na tomto světě, velmi potřebie jest silné mysli, neb větší věci dějí sě silú mysli, než silú těla; a zde jest bojovati proti neřádu všelikému, zlému sě bránieс, dobré činiec. A ktož bude zde přemožen, bude svázán, do vězenie veden, a v hanbě bude, a bude žalostně trýzněn; a ktož obrání sě silú mysli a přemož zlé, bude mieti čest a chválu, utěšenie a radost. I jestiť veliká ctnost a potřebná síla mysli. Onať jest udatnost k dobrému počátku, ona je statečnost, jenž snese práci a nesnadnost v prospěchu dobrého, ona je stálost a dokonánie dobrého, ješto béře korunu, kteráž je slíbena dobrému počátku. A kakť je smrt všem hrozná věc, a ižádná tělesná síla nepřemóž jie, síla mysli přemáhá ji. To je zřejmo na svatých mučedlnícich, mezi nimiž byly rozkošné mladé děvečky mdlého

těla, kteréžto však v síle mysli své smrt přemohly, svých hlav nestrachovaly sě pod meč podchýliti. Zřejmo jest to i na těch, jichž jest žádost, by, s těly sě rozlúčiec, byli s Kristem.

O spravedlnosti. 159.

Čtvrtá ctnost jest spravedlivost. Obraz její psán v pohanstvu: panna krásná, ale bez očí. A když jeden přistúpil k obrazu tomu, dívaje sě krásě jeho, vece: „I krašé obraz, by měl oči"; ale druhý vece: „Jistě, byť oči měl, nebylť by tak krásen." Coť to mienie, znamenajte, krásná jest panenská postava, a o spravedlnosti die mudřec jeden: „Aniž zvieředlnice," totiž ona večernie krásná hvězda, „ani dennice jsú svým bleskem tak divny, jako je spravedlivost." Protož obraz spravedlivosti psán jest v krásné panenské postavě. Ale že je psán bez očí, to mienie, že spravedlivý nemá zřieti ani na přiezeň ani na nepřiezeň, ale v pravé prostosti má spravedlivost držeti, neboře pro ižádného. A tak dobře řekl onen: „By ten obraz měl oči, nebyl by tak krásen!" totiž, ktož by zřel na přietele a na nepřietele, spieše by chybil spravedlnosti. I učíť spravedlnosti všecko písmo, a syn boží sstúpil na zemi, člověčenstvie přijem, aby nás učil plné spravedlnosti, a učinil nás spravedlivy, zaplativ dluh smrti našie, abychom skrzeň byli spravedlivi, žediec sě po spravedlnosti, v čemž nemóžem sami spravedlivi býti. Dán nám na to i duch svatý, aby nás naučil všie pravdě, abychom držiece sě spravedlnosti, žediec sě po ní, té došli blažnosti, abychom věčně byli jí v utěšení a v radosti nasyceni. Ale mnohokrát mní lidská slepota nespravedlivost spravedlivostí, a spravedlivost nespravedlivostí. Někto spravedlivostí nazove ukrutnost, a protoť die písmo: „Nebývaj spravedliv přieliš." Nedieť proto toho, byť kdy byla přielišná spravedlivost, nebť by nebyla spravedlivost, ale ukrutnost. A také někdy, ješto je nemúdré milosrdenstvie, řkú, že je to spravedlivost; aneb že je to nespravedlivost, ješto je pravé a řádné milosrdenstvie. Protož třebať jest opatrnosti a smiernosti i síly mysli statečné k spravedlnosti. I toť jest do spravedlnosti, že jsú pod jejie jmenem všecky ctnosti; nebude-li které, a z těch ovšem, ješto mají každý hřiech smrtedlný

vylúčiti, nebylať by to plná spravedlnost. Protož die písmo: „Jedva spravedlivý spasen bude.“ Nedieť toho pro jiné, než proto, že ten, ješto sě zdá lidem, by spravedlivý byl, ještě takový jedva jest spravedliv, neb i takový mievá v některé šlechetnosti nedostatek, a řečeno je, že pod jmenem spravedlnosti mají spolkem všecky býti šlechetnosti. A když by kto tak byl spravedliv, ne jedva ale svobodně bylť by spasen skrze však našeho spasitele pána Jezu Krista, neb takéť die písmo: „Spravedliví budú na věky živi.“ A opět die: „Spravedlivý bude kvísti jako palma v domu božiem.“ Ačť jest ten spravedlivý, ktož hřiechu nemá ižádného, všakť také i tenť jest spravedliv, ktož, ač je hřešil, ale želé hřiechu a kaje sě jeho. I jestiť spravedlnost všecky mieti ctnosti, a býti prázdnu každého hřiechu, a takéť jest spravedlnost všech hřiechóv želeti a káti sě, kterýmiž je kto vinen. Avšakť to kaks zvláště slušie k spravedlnosti: kto je dobr dobrým a těžek zlým; ktož dá každému, což na koho sluší; komu čest, tomu čest; komu penieze, tomu penieze; komu naučenie, tomu naučenie, a tak i o mnohém jiném; a ktož ižádnému nečiní křivdy, a jelikož na něm záleží, i jiným brání křivdy činiti. Jakož o tom die Seneca: „Chceš-li býti spravedliv, netolik jiným neškoď, ale i těm braň, ješto škodie.“ A jakožť jsú rozliční stavové, podle toho onen má mečem tupiti nespravedlivé, onen metlú, onen řečí, onen postavú hněvivú neb hrdú, onen bohu sě za ně modle, aby buoh nespravedlivost jich staviti ráčil. Takť mají rozliční rozličně podle svých stavóv, podle rozličných příčin v svých činech spravedlivi býti, k bohu sě jinak majíc a k lidem jinak a k svatým jinak, a z lidí zde na světě jinak k svým vyším. Neb co je od boha, zřiezenéť jest; a jakož v času, v miestě, v příhodách jsú proměny, tak i v činech, ale vždy proto v jedné spravedlnosti. I to v těchto čtyřech ctnostech znamenajte, že jsú někdy tak, jakož mají, v lidské bytedlnosti zde s lidmi sě obierajíc, v zdejšiech věcech býti, aby ctna člověka mezi lidmi učinily. Takť jsú o nich mluvili mudrci, a když jsú na tom vstupni, slovú ve škole *virtutes politice*; někdy jsú tak, aby mysl učistily, a někdy již učistilé mysli. Na druhém stupni slušejí těm, kteříž počínají slúžiti bohu; neb mají opatrně jsúc v smiernosti a v silné mysli a v spravedlivosti

čistiti sě všelikých poškvrn a slovú latině *virtutes purgatorie.* A na třetiem stupni těm slušejí, kteříž táhnú k svrchování, neb i těmť je třeba opatrnu býti, směrnu, silnu myslí a spravedlivu, a na tom stupni slovú *virtutes purgati animi.* Jsú pak ještě na čtvrtém stupni, ale tak nejsú zde v lidech, tak jsú v bohu, že jsú pravidlo k těm ctnostem, ješto sú zde v lidech na prvém neb na druhém neb na třetiem stupni, a slovú *virtutes exemplares.* O tomť nebudu mluviti, nebť mi jest vysoko přieliš.

Počínají se knížky

160. o těch sedmi šlechetnostech, kteréž jsú proti hřiechóm.

Jest sedm zvláštních ctností, ktož by z nich neměl které, dal by úhlavniemu hřiechu miesto. Těchť každú ve tři stupně rozdělím, aby vstupoval, ktož móž, výšež výšež. Těch bude vstupeň prvý každé jich, kteříž z viery, z naděje a z svaté lásky počnú cestu spasenie, druhý těch, ješto prospievají a třetí těch, ješto již táhnú k svrchování. Neb jakož když dá svój plod země, kořen bude najprv, pak klas, až i bude pravé jádro nebo zrno. I slušieť každému státi po těch šlechetnostech, neb v túžť mieru bude každému odplata odměřena, v kterú je měl kto ctnosti, ačkoli pán buoh dá dobrú odměru, dada mieru střesenu, natlačenu, vrchovatu, osutu. Láska svatá jest všech šlechetností živost, zplozenie a mátie. O téť chci najprvé řeč podjieti a o jiných potom. Svatá milost jest boha nade vše draho vážiec milovati, bez té, jakož ač slove mrtvý člověk neb napsaný člověkem, však není člověk, takéž ač by co slúlo ctnost, bez boha milovánie nenie ctnost. Milost k bohu tať odhoní lenost, neb kde je milost, nenie prázdna, ale činí skutky libé milému. A tak die písmo: „Ktož miluje, nic neobmešká.“ A tak ktož má plnú milost k bohu a rozumnú, máť i každú jinú ctnost, ješto má zvlaští hřiech, jemuž se protiví, odehnati. To znamenav svatý Pavel die: „Láska trpědliva jest, dobrotiva, nezávidí, nic nečiní převráceně, nenadýmá sě, netře sě v povýšenie, a nejen svého hledá, ale totiž co by i jiným k užitku bylo, i vše, co je dobré, svatá milost činí, neb jest k bohu upřiemá vóle, kterážto zdaluje sě ode všeho, což je neupřiemé, a ať řku jedniem slovem: svatá láska jest všecky šlechetnosti. Ale pro rozličnost svých činóv má rozličná jména, neb z rozličných příčin někdy zlému sě protiví, a někdy k dobrému táhne, neb s. Augustin tak vypisuje ctnost, řka: „Ctnost jest zřiezená milost, když kto to miluje, což má milovati, a tak a tolik, jakož má. A jelikož kto má kterú věc milovati, s tolik má tomu protivného nenáviděti. A takť někdy i nenávistí bude milost, když kto z toho, že boha miluje, bude toho, což je proti bohu, ne-

náviděti; a tak i o jiném. Neb když k bohu bude milost obrácena, slove boha milovánie; a když k bližniemu, tehdy milovánie bližnieho; když lituje núze druhého, tehdy milosrdenstvie; když snese protivenstvie, tehdy trpělivost; když neváží sebe nad sě, tehdy pokora; a když varuje sě smilného šeředstva, tehdy čistota. A tak milost jedna rozličně sě ukazuje.

Proč má buoh milován býti. 161.

Vizte i to a pomněte, proč máme boha milovati. Proto jej máme milovati, neb je dobrý, neb na věky milosrdenstvie jeho. On je vše dobré, v něm jest plnost všeho dobrého, onť ty miluje, kteříž jej milují, a dává tu milost v srdce jich, že jej milují. On prvé nás miloval, než my jej, i máme oplatiti sě milostí milosti jeho. A taková je dóstojnost velebnosti jeho i všemohúcí jeho moci v jeho múdrosti, ve všie pravdě a v dobrotě jeho, jenž miery nemá, že s právem jej máme milovati a nade vše vážiti dráže. Ani je co v bohu, by dobré nebylo těm, ktož jej milují. Dobré jest, že je všemohúcí, neb móž jich dobré učiniti; dobré jest, že je múdrý v plné spravedlnosti, neb umie jich dobré přivésti spravedlivě; a dobré jest, že je dobrý, neb ta jeho dobrota, ať tak diem, přivede jeho mohútnost i jeho plnost všie múdrosti k jich dobrému. Jest také v bohu všecka krása, všecka sličnost, všecka slušnost; a což zde neb v nebesiech jest které krásy neb slušnosti, to je vše od boha a v samém bohu. Nad to nade vše jest plnost všeho, ješto je kterú stranú dobré neb libé. A takť je právě řečeno: „Buoh dělil a sobě najviec ostavil“; né, ať řku pravějie: ačť je dělil to dobré, to libé mezi vše, co je kterú stranú dobré neb libé, v němť je nic toho neubylo. A zdali od otce boha syn boží tím nevýmluvným, a jehož nelze vypraviti urozením nevzal jest plnosti božstvie? i ve všem plnosti božské velebnosti? však nic je toho v otci bohu neubylo. A též řku i o duchu svatém, tiem divným pochodem od boha otce i od syna božieho pochodí, máť plnost božstvie, rovnú velebnost otci bohu i synu bohu, že i on bóh jest, avšak v ničem jest otci nebo synu božské velebnosti neubylo. A což pak byť v něm ubylo krásy neb slušnosti, že je udělil stvoření, a dal krásu některú a slušnost? Protož jest-liť krásu milovati neb kterú

slušnost, máme nade vše boha milovati. Ač zde vidíme libého něco, uzříme při všem nedostatek, a na to je buoh tak zjednal, aby domyslem toho došel člověk, že, chce-li bez nedostatku mieti utěšenie, v stvoření toho nenalezl, ale v samém stvořiteli. A tak svatý Augustin sě i jiné s sebú popuzoval k milování boha, řka: „Ó duše má, asa již mnoho lsti tohoto světa zkusivši, nebuď marna, hlukem marnosti neohlechni! Slyš, že tě volá slovo božie, aby sě k bohu obrátila, u něhoť jest utěšenie bez zámutka. I proč jdeš od boha, po svém tělu sě obrátivši? onoť má, obrátě sě, po tobě jíti. Minútiť mají všecky věci tohoto světa: ačť jest libé, ačť jest dobré, což je stvořeno, lepšíť jest i libější stvořitel všeho, a tenť nikdy nemine. Ó duše rozumná! líbie-liť sě která těla, boha chval v jich zpósobu, a k jich stvořiteli milost obrať, aby ty v tom, že by těla oblíbila, sama sě bohu nenelíbila. A pakliť sě jiné duše líbie, nebť i ty mají svú krásu, v bohu je miluj. Neb i ony jsú u vrtkosti a v proměně neustavny, ale, k bohu velnúc, budúť ustanoveny, a jinakť by také pryč šly a zahynuly. Protož kteréž móžeš, s sebú k bohu táhni a řkúc jim: Tohoto milujme, tohoto milujme! onť jest vše učinil, a nenieť daleko od nás, tuť jest, kdež vonie v své chuti pravda. Vnitřť jest v srdci, ale srdce je od něho poblúdilo. Navraťte sě odvrácenci k srdci, milujte toho, jenžť je vás stvořil, i kam jdete, milujete-li dobré, dobréť od něho pochodí, ale nicť tak dobré nenie, jako on; a áčkoli vše jest dobré, co je od něho, však bude spravedlivě hořko, co je nesprávně mimo toho milováno, od něhož vše jest. I toť nás ponúká, abychom boha milovali, že je nás stvořil bez své potřeby, jen abychom účastni byli dobroty jeho, a dal nám moc, abychom mohli býti synové boží skrze jediného přirozením syna jeho, pána našeho Jezu Krista, a dal nám rozličné své dary, i duchovnie i télesné, a nad to slíbil nám v onom věčném životu mnohem větčie. A ač kto oněch budúciech aneb i zde těchto duchovních jeho daróv neumie obmysliti, viz zdejších tělesných daróv, malí-liť sú? zdravie, síla, slušnost, rúcho a býti podobnu k lidem. Zač by dal oči, zač rucе, zač nohy, zač nos, uši? a tak i o všech jiných údech těla svého. A nemáme ani vlasóv na hlavě, než vše darem jeho, a tak svými dary ukazuje to, že máme jej milovati.

Že jsú třie stupně milovánie. 162.

Třieť jsú vstupňové milovánie boha zde na světě. Jedenť jest všech obecný, kteříž počínají slúžiti bohu a lid jeho býti. Na tomť má každý do konce života svého býti; neb jinak ten, ktož má rozum, že jest vyšel z let dětinných a blázen není, nemohl by k spasení přijíti. To je ten vstupeň, draho boha vážiec, nade vše jej milovati, držiec jeho přikázánie. Neb die syn boží: „Milujete-li mne, přikázánie má zachovávajte.“ A opět die: „Chceš-li do života přijíti, zachovajž přikázánie.“ Jakžť bude milovánie boha na tom stupni, jižť je plné milovánie, ačť i móž býti ještě většie: jako i malé dietě pravý jest a plný člověk, ač i móž býti ještě větší člověk. A tak milovánie, když bude již na tom vstupni, odžene smrtedlnú lenost, hřiechu sě protiviec a brániec, aby ničehož neučinil, co je buoh zapověděl, a to činil, což je buoh přikázal.

Druhý stupeň boha milovánie těch jest, kteříž nad obecný lid prospievají. Kteříž jsú na tom vstupni, ti netolik to zachovávají, což je buoh přikázal, ale i nad to po tom stojie, což sě pánu bohu líbí, k němužto spasitel radí; a ač nevniknú zvláštním zalíbením, aby všecky rady drželi, kteréž radí čtenie svaté k svrchování křesťanskému, však v některé vniknú. Na ten stupeň vstupují mnohé panny, vdovy ženského pokolenie neb mužského, ješto zvláštní slib činie, aby čistotu drželi ke cti božie, a sdrželi sě pro nebeského královstvie dóstojnost. Kteří také vstupují v který zákon, na ten druhý stupeň vstupují, neb sě tu slibem zavazují zvláště ke trému: jedno k čistotě; druhé k chudobě, aby svého ničehož neměl; třetí ku poslušenství podle těch ustavení, kteráž jsú v tom zákoně. A tak jedni zákoni jsú tvrzší v svých ustaveních, druzí lehčejší, v nichž mají zákonníci držeti poslušenstvie, a z lehčejšieho zákona, ktož chce. móž jíti do tvršieho, ale nemóž z tvršieho do lehčejšieho. A ktož zavieže sě slibem k čemu takovému, již z slibu dlužen jest to držeti, a že z své vóle učinil sě je bohu dlužníkem i v tom, jehož je buoh všem nepřikázal, ale jen radú k tomu táhne, bude odplatu nad jiné ve cti a v chvále nebeské mieti, ale také, upadne-liť, s výšeť upadne. Protožť die písmo: „*Vovete et reddite.*“ „Slibujte,“ totiž bohu sliby, „a plňte.“ A takéť

die: „Nelíbíť sě bohu slib nemúdrý a nevěrný.“ Nemúdrý slib jest slíbiti cos buď nestatečného; nemúdrý slib jest vniknúti v ten zákon, kterýž vidí a rozumie, že nebude moci držeti zákona toho ustavenie. A to je pak slib nevěrný:ústy slíbiti neb postavú, nemienie toho držeti. Zdali je to viera? Slušieť k tomu stupni v něčem táhnúti, kteříž jsú smilnější mimo obec, aby asa někdy podrželi sě rad někte-rých svatého čtenie, ješto by sě tím líbili bohu nad obecný lid, ač i nesmějí neb nemohú slibem sě k nim přivázati. Neb přikázánie jen od hřiechu táhnú, ale rady i od příčin k hřiechu. Ne tak brzo v hřiech upadne: jako dálí jsa od vody, netak brzo utone, a dálí jsa od ohně, ne tak brzo sě zežže; a většie milost větší na věky chválu bude mieti. Protož sbožný v svatú milost postúpí výše, neb dále odžene lenost, pilnějie jsa vóle božie.

Třetí stupeň boha milovánie těch jest, kteříž již táhnú k svrchování. Kto je na tom stupni, toho trží v mysli veliká žádost a milost k bohu, by to byla vóle božie, rád by s tělem sě rozlúče, byl již s Kristem, avšak trpí to, donidž buoh chce, aby byl v životu tomto. A zatiem to má zde utěšenie, když slyší neb vidí službu boží, chválu boží, myslí i mluví o bohu, anebo to činí, což vie, že je libé bohu, a nepatře na svú malost, ale jen na boží dobrotu, netoliko za pána bude mieti boha, ale také i za přietele. A toť jest, že je řekl syn boží: „Již vy jste přietelé moji.“ I máť, ktož je přietel, milosti přátelské znamenie mieti. Přietel rád dobře mluví o přieteli, rád o něm slyší, raduje sě cti přietele, nezdá sě práce, nésti práci k vóli přietele; vesel jest, když má přietele, túží po něm, když s ním není; též miluje i téhož nenávidí jako i přietel; a táhne, kohož móž, k milování přietele; doufá přieteli a prosí za lecicos svobodně přietele. Die také Hugo, že duše toho, ktož je totiž na tom třetiem stupni milovánie boha, vždy jest čista, vždy pokojna, vždy v utěšení, vždy plna dobroty; silna a bezpečna v protivenství, drží smiernost v štěstí a netbá na svět a učiní, že všecko to dobré, kteréž kto učiní, jejie bude, když to bude milovati, a tím, což dobrého má do sebe, sdielna je s jinými. Kto je takový, nenieť pilen tohoto světa. Buďto že chodí neb sedí, neb cožkoli jiného činí, srdcemť boha neopustí, a chválí boha

milovánie i jiné k němu vzbuzuje. A netolik hlasem to svědčí, ale i svými činy, kterak jest hořka a nečista tělesná a světská milost, posmievá sě cti a chvále tohoto světa, kárá náramnost světské snažnosti, a těch nemúdrost ukazuje, kteříž v světě naději pokládají; diví sě lidské slepotě, že kdy mohú tento svět milovati, an vždy hyne, všemi ludí a spílé, a všecky przní a činí z nich nepřátely božie, kteříž chtie býti přietelé světa tohoto.

O milování bližnieho. 163.

Bližnieho milovánie jde od milovánie božieho. To máme od boha přikázánie, aby, ktož boha miluje, miloval i bratra svého; neb je každý člověk stvořen k obrazu a ku podobenství božiemu. Ktož miluje bližnie, ta ctnost vypudí z srdce jeho závist a nenávist, a uvede milosrdenstvie, štědrotu, šlechetnost. A poněvadž všichni spolu jedno jsme tělo cierkve svaté, jehož hlava jest Kristus, a každý z nás jest úd toho těla: zdaliž údové těla jednoho nemají milosti mezi sebú? Nemóžť oko noze v pravdě řéci, byť mu jie nebylo třeba; aniž noha oku móž řéci toho. A tak i o jiných o všech údech; neb všech jest třeba, oněch k jednomu, druhých k druhému. Takéž i my máme sě spolu milovati, ne proti bohu, ale v pravdě, čistě a řádně. A toť bude ne proti bohu, když by ten hřiechu a křivdy neučinil, ktož miluje, pro toho, kohož miluje, ale aby v svatosti a v šlechetnosti miloval jeden druhého, zlého ničehož jeden na druhém nemiluje a nechvále. To je pak v pravdě milovati: nejen mluviti, ale i skutkem milovati, ani jen ukazovati milosti v něčem v malém, ale opravdu milovati, pomáhajíc sobě dobrého v svatosti a v šlechetnosti. A to jest čistě milovati sě, aby vylúčena byla žádost smilného zapálenie. A to jest řádně milovati, když ten řád v milování bude, aby ti prvé anebo viece milovali sě, ješto jsú prvé a viece dlužni milovati sě, jakož sem tam napřed mluvil o tom řádu milovánie.

O stupních bližnieho milovánie. 164.

To milovánie bližnieho také má své tři stupně. Prvý jest nenáviděti ižádného, nezáviděti ižádnému; a viděl-li by čí takovú núzi a potřebu, že by zahynul bez pomoci, móže-li

pomoci jemu, pomoz! Pakli jest kto úřadu toho, že má zlé trápiti, kteříž, škodiec dobrým, zavinili sú, pokoj rušiec, že pokoje s lidmi nejsú hodni: i k těm jest lítost mieti, že jsú takoví, ale právo ustavené učiniti. Neboť dobrým škodí, ktož zlým odpúštie. A máť obecné dobré váženo býti viece, než dobré jednoho zvláštně. Móž to také ku prvému vstupni přislušeti, když kto, ač i větší milostí než obecnú miluje někoho, ješto je jeho dobrodějce a zvláštní přietel, a tú milostí dlužen jest jemu. A řeklť sem, že kto je na cestě spasenie, máť každú z těchto šlechetností asa na prvém jejie vstupni mieti; aniť by to pravé bylo svého nemilovati dobrodějci a přietele.

Druhý vstupeň bližnieho milovánie jest: nejen ne nenáviděti neb nezáviděti, ale až i číti v sobě milost k družci, a tu pomoc i jemu ukázati, netolik jeliž by poslední jeho núzi viděl, ale i v menší jeho potřebě; poradovati sě dobrému bližnieho a želeti škody jeho. A uškodí-li bližní náhodně, rozhněvá-li sě, skoro to spusti s mysli! jako když ruka urazí ruku neb nohu, neb klesne-li noha, nemsti toho úd uražený nad tím údem, od něhož má úraz. Móž i to slušeti k tomu vstupni druhému, když kto miluje znamenitě netolik své dobrodějce, ale i jiné, ač sú však i neučinili jemu zvláštnie libosti, ale také ijedné nelibosti jemu neučinili.

Třetí stupeň milovánie bližnieho jest: když kto miluje až i nepřátely jako přátely; vždyť řku: milosti k přátelóm neujímaje, ale přátely milujíc, miluje tak i nepřátely své protivníky, a kdyby toho bylo potřebie, dal by i život pro jich spasenie, jako je i Kristus umřel za ny. Tu milost bližním ukázal i onen ctný kmet v starém zákoně, jenž radějie smrt trpěl, nežli by jen ukázal, jako by jedl tu krmi, kteráž byla v jeho zákoně zapověziena, ano sluhy toho krále, ješto byl kázal připuditi jej k tomu, vidúc jeho počestnost, řekli jemu: „Nejez, ale jen ukaž, jakoby jedl, a diemeť, žes jedl. a ostaneš živ.“ Ale on radějie smrt trpěl, než by dal příklad jiným k zákona přestúpení.

165. **O pokoře.**

A jakož milovánie drží nás při dobrém, takéž pokora při pravdě. A pokora pýchu má vylúčiti a má k užitku zachovati všecky jiné ctnosti, neb ač by kto měl mnoho jiných

šlechetností, bez pokory ztratilť by vše. Přijdúc pýcha v srdce, kdyby pokora jie nevylúčila, všeť by zrušila; jako kdyby vietr povál na hromadu peřie, vše by rozdul. Měj kto uměnie, měj múdrost, měj krásu: všeť to zkazí, kdyžť pýcha s tiem bude, protož velmi je pokora ctnost potřebná. Ale vizte, co je pokora. Ne ihnedť jest pokora, v rúše pokoru chtieti ukázati, pokorať jest mysli své ponížiti, vidúce své nedostatky. A tak die s. Bernart: „Pokora jest ta ctnost, jíž člověk, právě sě poznaje, oblacinie v své mysli v sobě.“ A toť jest, že běch řekl: pokora drží nás při pravdě.

Máte i tomu rozuměti. Ačť někteří podle řádu bohem zpósobeného jsú nad jinými, a podle těch svých stavóv, aby sě v nich nenelíbili, musejí nad jiné mieti sě v rúše i v čemžkoli takovém; protoť by jich srdce mohlo pokoru mieti. Avšak je to jako obecné: bude-liť pokora v srdci, nedáť v takových věcech upřielišiti; ukážeť sě květ pokory i na rúchu, i na postavě, i na řeči, sdržíť člověka, ať by v tom nechtěl viděn býti nad jiné. A kdežť jie není, tuť sě také i v rúchu pýcha ukazuje, anoť onen chce sě ukázati rúchem neb takovým něčím nad svój stav, nad své sbožie, nad jiné větším, než jest, a onen pak pokornějším, nábožnějším. Ale toť vždy řku: v tomť záleží pokora, aby člověk, poznaje sě a stav svój, i vážil sě v svém srdci podle toho. A kdyť by to bylo, nebyl by tak pilen znamení pýchy, v něčem by sě i poškvrnil, ne tak by jako na šperk a na poskok své rúcho strojil, chtě i nad své rovné viděn býti a slovúten, buďto v hrdém rúše a v přípravách, aneboli v pokorných přieliš, ukázalať by pokora svój květ.

Chceme-li mieti pravú pokoru, máme ve dvém mieti poznánie sebe: jedno je poznati, co jsme, a druhé, co nejsme. Když sě v tom poznáme, co jsme, oblacinieme v sobě v svých srdcích, uzříme, že nemáme čím hrdi býti. Neb sme hřišni, nestatečni sami v sobě a lutovi, zrodivše sě z žen, krátký čas pobudem živi, a naplněni sme mnohé biedy. Ač vznik-nem jako květ, tudiežť spadnem a nikdy v jedné váze nepodržíme sě.

Druhé, poznáme-li, co nejsme, také uzříme, že nemáme čím pyšni býti. Neb ač bychom co měli neb mohli, to bychom měli ne sami sebú, ale darem božím, donidž on ráčí

a nic dále. A toť jest, ješto die svatý Pavel: „Co máš, jehož by nevzal,“ totiž darem božím, „a poněvadž si vzal, co sě chlubíš, jako by to sám sebú měl?“ Křivť jest, ktožť z daróv božích chce hrd býti, a své chvály v tom hledá, z něhož by bohu měl chválu vzdáti. Nebť die buoh skrze proroka: „Chvály svej jinému nedám.“ Dáváť nám buoh dary své, ale chceť z toho sám chválu mieti. I jestiť nemúdrost, když sě chudý bohatým činí, tiem sě ukazujíc, ješto nenie. Kárát syn boží takové v Apokalypsis, řka z nich jednomu: „Dieš, by byl bohat, a by nedostatku v ničemž neměl, a nevieš, žes chudý a hubený, nahý a slepý?“ Ale pokorným, ješto znají svú chudobu, die: „Blahoslavení chudí duchem,“ totiž ješto nejsú nadutė mysli v hrdosti srdce, ale súdem pravdy lacino sě vážie, ač i mají které dary božie, vědúc, že toho nemají sami od sebe. Čtem, že syn boží tak osvietil jednoho slepého, vloživ bláto na oči jeho, a pak kázal jemu, aby je smyl. Takéž buoh vložíť bláto na naši oči, když nám dá poznati hubenstvo naše nejednaké, a tak uzříme, co jsme a co nejsme, a pokorú sě lacino budem vážiti, ale proto draze vážiec dary božie.

166. Že jsú také stupňové pokory.

Z toho dvého poznánie máme trojí pokoru mieti. Jednu, abychom sami v sobě pokorni byli, druhé proti bližním, třetie proti bohu. V sobě sami pokorni budem: když znáti budem své nedostatky a nebudem vysoce vážiti sebe. Pokora proti bližním jest: když kto, znaje své nedostatky a vida na jiných dobrého něco, i bude je vážiti nad sě. Téť pokoře učí svatý Pavel, řka: „V pokoře majíc výše nad sě jeden druhého.“ Tať pokora slušie mezi rovnými. A pak dvé k tomu přičinie svatý Pavel, uče, kterak proti vyším pokorni býti máme, řka: „Poslušni buďte svých starších, a buďte jim poddáni,“ totiž v tom, v němž máte jich poslúchati. Proti bohu pokora má býti: ve všem vidúc velebnost jeho. Jakož die s. Petr: „Pokořte sě pod mocnú ruku boží.“

A prvý vstupeň pokory jest, když kto z poznánie sebe lacino sě bude vážiti v své mysli. Túť pokorú má každý vylúčiti pýchu z srdce svého.

Druhý stupeň: přijieti to mile od jiných, když by jej lehce vážili, a pakli by jemu čest činili, za lepšieho jej vážiec, tiem sě styděti v svém srdci. Málo je v lidech té pokory. I nenieť div, že máme i jiných málo šlechetností, když té nemáme, ješto by jiných ostřiehala a držala. Kdybychom libú bohu pokoru měli, dal by nám pán buoh i jiných viece šlechetností. Neb stavení vyšiemu hlubokého je krumfestu třeba, aby z vysoka těžší pád nebyl. A psánoť jest: „Buoh protiví sě pyšným, a pokorným své dary dává.“

Třetí vstupeň pokory jest: jsúc i velikým, býti pokornu; ne k sobě čest a chválu obracujíc, ale ke cti a k chvále boží, a čím by byl větší, tím v sobě býti pokornější. Nenieť to divné, bude-li ten pokoren, jenž nemá čím hrd býti, ač i to jest dobrá pokora; ale toť jest silná pokora, od niež sě ten neodvrátí, jemuž velicí čest činí a má ode všech chválu. Nebť tomu jest mila pravda, když sdrží pokoru, ano jej chválé.

O trpělivosti. 167.

Z tú dvú ctnosti: z milovánie a z pokory pochodí trpělivost. Ta ctnost hněv přemáhá a vede nás ku pokoji; neb pokojť jest z protivenstvie nehorliti, a skrze ten pokoj máme k vyšiemu pokoji přijíti onoho světa, kdež pak ani číti budem co protivného. A toť miení spasitel, řka: „V trpělivosti vašie budete vládnúti dušemi svými.“ A opět die: „Blahoslavení, jenž trpie pro spravedlnost, neb jich jest královstvie nebeské.“ Pakli kto strpí pokorně kterú protivnost, ač by i dovinil sě toho, ještěť by ta trpělivost dobrá jemu byla. Ale takéť die svatý Řehoř: „Ktož tak trpí od bližnieho protivenstvie, že nespustí hněvu s mysli, ale hledá ku pomstě času, takový, ačť i ukazuje trpělivost, nemáť jejie šlechetnosti.“ I jestiť to zpósob boží, že každý má něco, ješto by trpěl; neb k mnohému dobrá jest trpělivost. I dieť svatý Jakub: „Trpělivost má dokonalý skutek.“ A ktož nemá v srdci trpělivosti, máť tiem větší muku i zde na světě z rozličných pótek, a když na poslední súd spasitel přide, v hanbě ti budú, kteříž sú proň nic nechtěli trpěti, a on pro ny mnoho trpěl; a ti budú ve cti, kteříž sú pro něho mile trpěli. Aj, toť jest proň trpěti, když kto zlým nepochlebuje a jich zlosti, a jich bezdušstva nepomáhá a nekřesťanských obyčejóv, a trpí

co pro to a skrze to. A veď, zvláštniet je to znamenie, že buoh toho miluje, komuž dá nésti diel břemene svého, něco jemu zde trpěti dada, jímž jej zde očistí od hřiechóv dopustilých, aneb nedopustilých vystřeže a zpósobí k nebeské radosti. Ano jdúc cestú, ktož komu viece ufá, někdy břemene svého dá přenesti jemu: takť i Kristus hledá, kto s ním milostivě ponese břiemě jeho utrpenie, neb protivnost; ješto je to břiemě, pravdu řkúc, naše bylo, ale on z své milosti učinil je svým břemenem, nesa je za ny, a tak své břiemě nazýváme již břemenem jeho. I rozdělil jest to své břiemě spasitel po všech svých milých. Aj, čím znamenitější, čím byli milejší bohu, vždy některé protivné puotky přepúšťal na ně, kudyž pak my chceme toho prázdni býti? Dieť písmo: „Skrze mnohá protivenstvie musíme vjíti do královstvie nebeského, a nebudem-li s ním trpěti, nebudem s ním kralovati.“ Ale že je těžko trpěti, hodné jest a užitečné mieti na paměti onoho světa muky, jichž zbýváme, zde trpiec cos buď pro své hřiechy, ač však trpíme pokorně v boží milosti. Druhé slušie pamatovati na utěšenie a radost nebeského královstvie, kteráž dána bude za tu trpkost, kterúž zde trpí kto, hledaje, aby tam přišel, jakož die žaltář: „Podle množství bolestí mých v srdci mém utěšenie tvá obveselila sú duši mú.“ A die s. Petr: „V němž budete sě veseliti, ač zde musíte v zámutce pobýti málo.“ Třetie slušie i na to pomysliti, co milovníci tohoto světa přetrpie práce, nesnadnosti a protivenstvie, z něhož najposléze potká je túha s hořem miesto útěchy, protože jsú pro marnost tolik trpěli. Čtvrté slušie pomysliti i na to, ješto die svatý Jeronym, řka: „I který je svatý korunován bez trpělivosti?“ Znamenajme, coť sú dřevní trpěli, a nebudeť nám těžko, což my trpíme; a nade vše, co je syn boží trpěl, a bez hřiechu sem přišed. Co pak my chcem, netrpiece, vyjíti odsud, v hřieše sem přišedše i v hřieše sě starajíce? Protož pusťme od toho, byť vše po naší vóli bylo, a miesto štíta trpělivost mějme, utvrdíc ji příklady svatých, jakož štíty tvrdy činie umrlých zvieřat žilami a kožemi; trpmež radše s dobrú myslí to, což buoh přepustí na ny, než sě lepciec, a uslyšíme od svého pána a spasitele, žeť nám die: „Jakož ste byli tovařišie v utrpení moji, takéž buďte i v radosti.“

O stupních trpědlivosti. 168.

Svatá trpělivost má tři své stupně. Prvý jest všech, jenž jsú na cestě spasenie: hněv smrtedlný pohasiti v sobě a ne pokoru. Druhý protivenstvím sě nezamútiti; ten vstupeň jest těch, ješto již prospěli, že ne velmi milují světských věcí, neb tolik ten bojí sě ztratiti něčeho, aneb pyče když ztratí, jelikož to miluje. Třetí vstupeň trpědlivosti jest, až i utěšenie mieti z toho, když potká protivnost která, a k tomuť ponúká spasitel, řka: „Veselte sě a radujte, neb odplata vaše hojná jest v nebesiech.“ A tak světí apoštolé, když je bili, bičovali, že kázali vzkřiešenie syna božieho, radujíc sě šli odtud, že sú byli nalezeni hodni, aby trpěli pro jméno svého spasitele pohaněnie. Dieť písmo o takových: „Budú obětovati oběť spravedlivosti, ješto ssú jako mléko vodu mořskú.“ Moře jest hořké a trpké, a mléko jest pochotné a sladké. Tenť pak mořské vody jako mléko sse, ktož utěšenie má hořkým a trpkým protivenstvím, a ten obětuje v tom oběť spravedlivosti, neb spravedlivé jest tím útěchu mieti, skrze něž příde veliká odplata. A die s. Řehoř, že je větší odplata, strpěti protivnost pokorně a mile, nežli z jiných dobrých činóv. A podobněť die to, neb trpělivost musí mieti najvětšie dvě šlechetnosti, lásku a pokoru. Kdyby nebyl mil buoh, jenž přepúštie protivenstvie, a jenž sě chce dáti trpělivému k odplatě; a ten, ktož protivnost učiní, kdyby aspoň pro buoh mil nebyl; a kdyby trpě pokory neměl: kak by sě utěšil protivenstvím? né, aniť by strpěl, nerepce neb nehledaje, aby sě pomstil nad tím. Ktož rád činí sobě pro buoh utrpenie, proč by rád nestrpěl, když kto učiní protivnost jemu? a ktož sám sě činí nestatečným, proč nestrpí toho rád, když též řkú jiní? Z tohoť jest zjevno, kak sú řiedky v svém svrchovánie šlechetnosti. Ktož by byl právě pokorný, kak by rád viděl, kdyby jej jiní lacino vážili, jakoby sě sám pokořil. Neb právě pokorný nemiení pokorným sě ukázati, ale chce, aby jej měli za nestatečného. Též když kto rád činí sobě utrpenie pro buoh, také od jiného strpí protivenstvie. Avšak ještě sě nerozpakujme, táhněm, jakž mohúc, k svrchování jako k cíli, móžť pán buoh naše nedokonánie doplniti, anižť jen to jsú střelci, ješto vždy v cíl uházejí, ale i tiť také jsú, kteříž blíž cíle střielejí.

169. O poslušenství.

Z milovánie a z pokory a z trpělivosti pochodie poslušenstvie, o němž die písmo, že je lepšé, než oběť, neb v obětech obětují bohu kozlové maso neb býkové, ale v poslušenství svú vlastní vóli; neb poslušenstvie jest vóli svú vyšiemu svému poddati. A tak najprvé jsme poslušenstvím bohu dlužni, a potom také i lidem. Lidem býváme dlužni poslušenstvím, ale však ne proti bohu. A tak die s. Augustin rytieřóm: „Káže-liť ciesař v boj, jeď; ale káže-liť zapřieti Krista, toho nečiň.“ A svatý Pavel, dav křesťanské viery naučenie, řekl: „Byť vám i andělé jiné veleli, neposlúchajte.“ Vědělť je to s. Pavel, že by anjelé neveleli proti bohu, ale toho je vystřiehal, že ďábel mohl by sě někdy jako anděl ukázati. Protož cožť by velel, neřku člověk který, proti pravdě poznané, ale byť sě pravil i andělem, neslušieť toho poslúchati. Ale v tom, což slušie, což nenie proti bohu, máť býti mezi lidmi poslušenstvie; neb tak jest božie zřiezenie, aby jedni byli nad druhými. A ten řád chtěl jest mieti i mezi anjely i ve všem stvoření. Tak i rozómné stvořenie vládne nerozumným, jakož vídáme, že zahradník povede dřevo, aby rostlo na výš neb na široko, kovář železo potáhne podle své vóle, člověk mdlý bude vládnúti silným koněm, a tak i o mnohém jiném, k němuž jest to kakés i němé tváři poslušenstvie. I jest tiem veliké ukázánie, že lidé božím zpósobením mají býti v poslušenství. A nad to ne všem je dáno ve všem býti rozumnu. I jest hodné, v čemž kto nenie tak rozumen, aby poslúchal v tom rozumějšieho; a tak, ješto někto jest z práva v poslušenstvi druhého, móž sě nahoditi často, že povede vyšieho svého, a ten vyší bude užitečně poslúchati jeho. A tak rataj jest v poslušenství pána svého, avšak často pán užitečně poslúchá rataje svého v některých věcech. A to jest, že die *philosophus*: „Každému, jenž je rozumný v svém řemesle, slušie věřiti.“ A svatý Pavel die: „Važ nad sě jeden druhého, neb jedenť má v jednom něco rozumu nad druhého, i móž každý, v něčem druhého nad sě váže, poslúchati.“ Čtem, že onen, ješto byl Davida rozhněval svú hrubostí, užitečně své ženy uposlúchal, že dal jí k němu s dary jeti, aby ona nalezla jemu milost. A však aby v tom nebylo neřádu, kdyby každý chtěl rozkazovati, maje sě každý

za múdřejšieho, jsú znamenití stavové lidští v dóstojenství, jedni v běhu světském, druzí v duchovniem, jichž zvláště mají v tom poddaní jich poslúchati, v čemž jsú pod nimi, duchovních v duchovnie věci, světských v světské. Neb poňavadž člověk nesdržal v ráji poslušenstvie, ješto je mohl sdržeti lehce v tom, což je byl jemu buoh přikázal, přišlo je na to spravedlivě, abychom, jeden v druhého jsa poslušenství, svého hřiechu pokutu měli. Jest pak příčina zvláštnieho poslušenstvie, v něž mnozí vnikují z své vóle; jako je to zřejmo do těch, ješto jdú do zákonóv, aby úplně pýcha byla přemožena a svá vóle nezavedla. Čímť to bude většie a upřiemějšie pro buoh poslušenstvie, u věčné odplatě většie chvála z něho bude. V tomť velikost poslušenstvie záleží, když bude nesnadné rozkázáno, a ten učiní to, velikéť odplaty zaslúží z toho: a zasě, čím kto lehčejšieho neučiní, když ten rozkáže, jehož z práva má poslúchati, viece vinen bude. Upřiemost pak poslušenstvie v tom záleží, když kto drží je z milosti a z pokory. Někteříť pro bázeň pomsty držie poslušenstvie, jako vól neb kóň táhnú, bitie sě bojiec; a někteří poslúchají, užitka svého v tom hlediec, jako krahujec uhoní křepelici, ale sám pro sě činí to, chtě ji sniesti. Těch obojích poslušenstvie nejdeť z šlechetnosti plné; ale když jde poslušenstvie z milosti, z pokory a z trpědlivosti, to je šlechetnost z milosti upřiemé, z trpělivosti veliké a z pokory veliké.

O stupnich poslušenstvie. 170.

Toho poslušenstvie, ješto je ctnost, třie jsú stupňové. Jeden jest všech lidí obecnie, kteříž mají spaseni býti; neb každý, ktož má býti poslušen, má zachovati desatero božie přikázánie a poslušenstvie v sedmeře kostelnie svátosti, a svých starších přikázánie v tom, v němž má jiných poslúchati kterých podle jich úřadóv. Neb každý má držeti obecná ustavenie té země, v kteréž jest, neb města toho, neb řádu a stavu toho, v kterémž jest; a co je od dávna ustavením neb obyčejem potvrzeno, k své libosti neměl by toho zrušiti leckto s. Dieť svatý Augustin: „Zlořečena stránka, kteráž nedrží sě své strany většie.“ Avšakť die také: „Což by zlé bylo, ač i od dávna, toť nemá obyčej slúti, ale zlost

zastaralá.“ Protož zlý nehodný obyčej nemá býti držán. K tomu poslušenství rozličné máme staršie, jichž máme poslúchati podle ustavenie vyšieho.

Druhý vstupeň poslušenstvie jest, když kto z své vóle dá sě někomu v některých věcech, neb do některého času, aneb podle ustavenie neb řeholy neb stavu tohoto zákona, neb tohoto.

Třetí stupeň jest, když kto slíbí někoho ve všem poslúchati, v ničemž nechtiec své vóle mieti. Ale toť sě samo vymiňuje, že proti bohu a proti zjevnému ustavení zákona svého neb stavu nemá ižádný pro poslušenstvie činiti, ani což by byl hřiech smrtedlný; ale někdy má toho nechati člověk pro poslušenstvie, ješto je dobré. Avšakť řku také: nenieť bezpečné lecikomus vniknúti v také poslušenstvie, nebť jest mnoho divných lidí v jich úmyslech.

Móž i jiný rozdiel býti poslušenstvie ve tři stupně, jelikož k toho úmyslu, ješto je drží. Prvý jest poslúchati z bázni pokuty neb z bázni hřiecha; druhý vstupeň poslúchati netolik hřiechu sě bojiec, ale pro čáku odplaty; třetí jest netolik rozkázané učiniti, ale i nad to, což by mohl rozuměti, že by chtěl tomu ten, jehož miení poslúchati. A toť jest, že mnozí netolik přikázání božích poslúchají, ale i toho, jehož nepřikazuje, ale jen radí, vidúc, že je to libé bohu.

171. O netbánie sbožie.

Netbánie sbožie řku tu ctnost, ješto vyhoní lakomstvo. Ale ačť tu šlechetnost tak jmenuji, protoť nemienim, byť to netbánie sbožie chválu mělo, ješto jde z lenosti a z kakés mysli opútané; ale tu šlechetnost a ctnost srdce mienim tiem jmenem, ješto kto pro buoh a pro milost pravdy nepodrobí svého srdce sboží tohoto světa, by je tak vážil nade všecko jiné, že by jen jemu robil, v něm svú naději položil, a kudyž moha, pravdú neb křivdú, dobýval jeho neb držal ctně neb nectně. Ale ač má sbožie, drží sě toho, jako je řekl David: „Bude-liť vám sbožie přibývati, neroďte srdce přikládati.“ A jako je svatý Pavel rozkázal Timotheovi, biskupem jej ustaviv, řka: „Přikaž bohatým tohoto světa, ať své naděje nepokládají v tohoto světa nejistém sboží.“ Avšakť řku i to: Ktož táhnú k svrchování, nesnadněť puojdú, jsúc sbožím tohoto

světa obvázáni. Čtem, že proto židé nespěšně brali sě z Babylona do Jeruzaléma, že byli v Babyloně rozličného jměnie dobyli sobě. A řeklť je to i sám spasitel, že je nesnadno bohatému vjíti v královstvie nebeské. Co je sám Kristus řekl, kto chce co proti tomu řéci? Ale toť pravím: ačkoli ctnost jest, vše opustiec, chudu býti; všakť řku: bylo-li by lépe opustiti to, což móž kto držeti v pravdě, a pak lúditi a pochlebovati, chtiec potřebu mieti? Lépe je níže státi, než s vysoka upadnúti. Pravdať jest, žeť jsú osidla v sboží; a takéť i v chudobě jsú osidla. Býváť to, že někto, chtě pokoj mieti, opustí to, což je měl; i bude velmi viece mieti nepokoje s chudobú. Některá, majíc podobnú službu, skrze niž by potřebu měla, i nebude chtieti slúžiti pod jmenem náboženstvie: pak musí chudobě slúžiti velmi tieže, a bóh daj! lsti a bekharstvie a pochlebenstvie nepřičiní-li, chtiec aby jim dávali. Dobréť by bylo, opustiec všecko, zbýti cti tohoto světa a jen býti v žádosti nebeské; ale ne všemť je to dáno. I dieť s. Řehoř: „Chtěl bych napomenúti vás, abyste vše opustili, i nesmiem. Ale toť řku: nemóžte-li opustiti věcí světských, tak je držte, jakož by vás svět nedržal jimi. Vizte, abyste vy měli ty věci světské, ale ne ony vás; ať mysl vaše nebude tak přemožena milováním těch věcí světských, až by ne ona nad nimi panovala, ale ony nad ní. Jmějte ku potřebě světské věci, ale v žádosti nebeské, ať tak slúžie tělu věci tohoto světa, aby nebyly převadny mysli. A kteříž by takoví byli, ti by požívali světských věcí, ale nic by s hřiechem nechtěli mieti, a z toho, což by měli, věčnú by odplatu hromáždili.“ Toť je k světským mluvil svatý Řehoř.

O štědrotě. 172.

Ta ctnost štědrota, jenž sě lakomstvu protiví, také má tři stupně. Prvý jest všem obecný: nic bezprávně nedobývati, a zle dobytého kterúžkoli neupřiemostí nedržeti, a svého věrně dobytého nuznému v potřebu uděliti, oběry a almužny činiti, desátky, v nichž kto sedí, dávati, dluhu ižádnému nezadržeti, a mysli k sboží nepřikládati velmi. Takť sú mnozí bývali v zákoně starém světí lidé, ješto mievali sbožie bez lakomstva.

Druhý stupeň té ctnosti jest: nic mimo potřebu nechtieti mieti. Ale mnozí velmi široké meze potřebám svým nakládají. Donidž někto málo jmá, dotud die, že něčeho ne mnoha bylo by jemu potřebie; a jakž bude viece mieti, tak bude většie potřeby mieti. Tomuť Seneca die: „Potáhneš-li k svému mnění, nikdy bohat nebudeš; neb což by dosti bylo přirození, to je lakomé žádosti vždycky málo. Tať mezí jiných mieti nechce, jen když nemož dosáhnúti čeho. Jakož o jednom takovém praví čtenie, když sě jemu mnoho obilé urodilo, neřekl: viece mi netřeba, než mohu schovati, ale dřevnie stodoly sbořil a většie postavil. Takéž i mysl lakomá, jakož mož viece dosáhnúti, tak ne po dřevnie potřebě stane, ale vymyslí opět jiné potřeby, ješto nikdy nebudú moci naplněny býti. Avšakť i to příde k božiemu súdu, nebť on vie, co je dosti spravedlivé potřebě našie.

Třetí stupeň štědroty té ctnosti jest: shola nic nechtieti mieti. Ale když svatý Řehoř die, že nesmie táhnúti k tomu, jakož dřéve pravil sem to, aniť já koho k tomu potáhnu, nebť vizi, žeť jdú v tom zasě i v klášteřiech. Odřekše sě mieti, ješto by byli mohli mieti, i sahají, aby měli proti úlohu zákonóv svých.

173. **O skrovnosti.**

Skrovnost pokrmu má odehnati hřiech obžerstva a lakoty. Ta ctnost záleží ve trém. Najprvé v tom: aby po rozkošném jedení a pití nestál člověk; druhé: aby nejedl a nepil mnoho a vždy, ale což je komu vhod a časem svým; třetie: nehltati kvapně, jako vlk hltá neb pes neb svině. Ta skrovnost odhoní hřiech lakoty, střiezvu mysl učiní, a ktož méně ztráví, méně jemu třeba dobývati, a v čemž kto ujme sobě libosti své pro boží milost, neztratíť odplaty od pána boha. I jest té ctnosti prvý stupeň, neobjedati sě a neopíjeti, a nejiesti a nepíti leckdys, ne v čas svój bez potřeby, a posty držeti ustavené.

Druhý stupeň, když nad to někteří masa nejedie, vína nepijí, i cos buď takového.

Třetí stupeň jest, tak přemoci lakotu, že aby nic pro chuť nejedl, ani pil, jedné leda přirozenie zachoval. I k tomuť lidi táhnúti nechci, nebť tu mnozí přemáhají sě a zkazují své přirozenie; než toť řku, že té ctnosti na prvém stupni každý má býti.

Mohuť i jiné tři stupně té ctnosti položiti. Prvý bude pokorně strpěti nerepcíc, nemá-li toho, ješto by rád jedl nebo pil, vzpomenúc, že nejen on sám jest ten, ale mnozí jiní i toho nemají, ješto on má.

Druhý stupeň smiernosti bude v pokrmu, ač by mohl dobýti sobě toho, co by rád jedl neb pil, ale nechce pro tak nepilné, bez něhož móž býti, sobě neb jinému veliké práce nečiniec.

Třetí stupeň mohl by býti, když by kto, maje před sebú dosti rozkošného jedenie a pitie, i nechal toho, nechtě kochati sě v té libosti, ale jedl by a pil sprostnějšie, ačkoli, jelikož k chudobě, většie jest nemieti, co by žádal, však, jelikož k síle smiernosti, většie jest, před sebú majíc, přemoci žádost. Ale velmiť jest bezpečnějšie takové od sebe dáliti věci, v nichž libost má tělo. Nenieť múdré, mohúc dále býti nepřietele, i připustiti jeho blíž k sobě. Bývaliť sú přemoženi, kteříž sú své síle ufali velmi.

O čistotě. 174.

Čistota jest veliká ctnost, a v jejie jmenu viděti jest chválu jejie, že čistota slove; neb mezi jmenem čistoty a šeředstvie veliký jest rozdiel. Čistota jest všem liba slyšeti, a šeředstvo všem je mrzko. Nemienímť tuto panenské čistoty, ale sdrženie v čistotě, ač i po ztrátě panenské. Tomuť sdržení řku tuto čistota, ještoť má hřiech smilstva vylúčiti. A ta čistota jako i jiná ctnost máť své tři stupně.

Prvý jejie stupeň jest: kromě manželstva skutku tělesného prázdnu býti, i takových oplzlostí, neb v mysli s libostí rozjímánie o takových věcech, ješto k smilstvu rozněcují. Kteříž by nebyli asa na tom stupni čistoty, zahynuliť by ohněm smrdutým, té nečistotě připraveným, jako Sodoma to město pro svú nečistotu zahynulo, z něhož pán buoh vyvedl Lota, a ukázal anjel Lotovi jedno malé město, kdež by mohl život zachovati. To město malé znamenává tento první stupeň čistoty a stav manželský. Ale jakož to tělesné bylo, že Lota v tom malém městě zarážel smrad z Sodomy, když hořalo to město, z něhož byl vyšel, a on, zhroziv sě, vyšel výše na horu: takéž toho prvnieho stupně čistoty, totiž kto je v manželském stavu, dotýkáť sě smrad té smilné nečistoty.

Avšak by v tom městečku mohli život duše své zachovati, když sú vyšli z šeředstvie smilstva neřádného, ale že blíž jest ten stupeň smradu, a ta vóně nečistá zarážie jej, móž-li kto, vstup výše na horu vyšie čistoty, jako je byl Lot učinil, tím smradem sě vzhroziv.

Druhý stupeň té čistoty jest: ktož pro milost boží vstúpí výše, že i manželstva chce prázden býti, aby jeho onen smrad nezarážel. Ale ten, jenž by vstúpil na ten stupeň, pilen by měl býti toho, aby v něm skrocena byla v mysli ta hnutie prvnie k takovým postavám smilným. Neb ač kto vstúpí i na ten stupeň, móžť sě svým netbáním dopustiti a obmeškáním, že opět bude s žádostmi tělesnými v nepokoji. Čtem v písmě, když byl buoh poddal všecky nepřátely synóm izrahelským, a kázal, aby je všecky zahladili, a oni to obmeškali, toho pokolenie ne všeho zahladili, potom skrze to mievali nepokoj. Takéž bude člověku poddána žádost smilná, a člověk netbá, by ji ovšem dorazil, ufaje sobě, péče na to nemaje, by kdy jej přemohla, až počne taková ochotenstvie mievati s někým, aneb bude v mysli s někakú libostí o takových věcech rozjímati, až sě opět v něm i rozmohú ty žádosti, a síly jej zbavie a oslepie. Jakož sě je Samsonovi přihodilo, že pak posmieváno sě jemu, a táhl ve mlýně samotiežném. A to je naň skrze to přišlo, že žádost ženská přemohla jej. A pakliť by koho tak ovšem hrubě nepřemohly ty žádosti, neb ta ochotenstvie s někým, neb v mysli s libostí o takových sličnostech přemietánie a na jevě nepodtrhly a nezšeředily takové postavy; ale ve sněť podtrhnú a zšeředie až do oblitiny. Avšak tomu rozumějte, kdyžť je žel na jevě toho, že je tě to tak přemohlo ve sně, a nedals na jevě dobrovolné příčiny k tomu, oplzaje sě tak s někým, neb s libostí přemietaje v mysli o takovém něčem: ještěť by nebyl to hřiech veliký. Nemni, byť proto lépe bylo v manželství býti. Nechciť i toho minúti, že když Lot, vzhroziv sě smradem oním, v němž Sodoma zahynula, ješto v tom městě zarážel jej, ješto je anděl ukázal jemu, řka, že tu móž život zachovati, ješto sem řekl, že móžem jím manželstvo rozuměti: vyšel a výše vstúpil na horu, jenž, v Sodomě bydle s nečistými, čist byl, a tu, ubezpečiv sě, dal sě dcerama oklamati a spal s oběma. Ó! co je těch,

ješto, odpověďúc sě manželstva, u vyší stav vstupujíc, některé s svým farářem, se knězem dopustie sě. Kněžieť kárati nesměji. Avšakť řku, že by lepšé v manželství byli, jsúc chudými vladykami nebo mlatci, než tak zlú kněží v takovém neřádu. Majíc nad lid obecný světějšé býti, i budú u většiem šeředstvu, než lid obecný. Sami vizte, slušné-li je to? Vzvolají na člověka sprostného, že bydlí s ženú, neoddada sě. A chválím to, že tak volají a bránie neřádu, ale kakž pak, bude-li sám s ženimú svú několik let, s níž sě je neoddal?

Třetí stupeň čistoty byl by, kdyby kto tak ukrocenu měl tělesnú žádost, že by ižádné již libosti neměl k takovým věcem, a tak nemieval by ani snem rozdrážděnie skrze taková viděnie, ač by i přišlo někdy to rozpuštěnie a oblitie, jakož bývá, ale to by sě stalo tak pokojně, že by s tiem neměl ižádného viděnie, spě, takového. A ačť je to řiedké: všakť pán buoh móž dáti své dary, komuž ráčí.

Že je vše vhod dobré. 175.

Toť řku pak o všech vóbec ctnostech: každáť má podle sebe s obú stranú neslušnost, a sama drží prostřednie miesto. Ktožť nedotáhne ctnosti, tenť jie nemá; a ktož přetáhne přes cíl jejie, také je ji minul: ale v svém v středniem miestě, jako v prostředce, v hodné mieře, u váze, v počtu jest šlechetnost. Jediné k bohu milost nemóž býti veliká přieliš, leč by kto řekl, by to byla milost boží, ješto by kto učinil něco nemúdře a nerozumně; ale v pravdě milovánie boha nemáť miery. Směj, což móžeš milovati, ještěť je vždy nad to hoden většieho milovánie. A tak, ať řku jedním slovem: každá ctnost má býti s opatrnú rozšafností a v své hodují smiernosti a v síle mysli a spravedlnosti; nebť by jinak nebyla ctnost. Býváť i to, že zlého ducha návodem, jenž, což je dobré, vše by rád zkazil a zlé uvedl, lidská nešlechetnost, uzřiec v jiném pravú šlechetnost, dá jí jméno nešlechetnosti. Bude-li kto smierně a skrovně živ, nazovú jej skúpým; nebude-li v řeči neb v smiechu rozpuštěn, nazovú jej smutkem; přísnému řkú ukrutný; ktož horlí z toho, ješto sě děje proti pravdě, řkú: „bláznovú má smělost, jest své hlavy“; bude-li v pokojném náboženství, řkú: „lení jest, a kakýs jako

odjatý"; bude-li utrpení velikého, řkú: „není múdrý"; bázni božie vzdějí „úzké svědomie"; ktož sě hluku pokrývá, řkú jej obláštním neb nevlídným; ktož by nechtěl, by kto pohoršil sě skutkem jeho, pokrytcem jej řkú. A tak jest i v jiných takových věcech.

A opět zase budú hřiech chváliti a šlechetností nazývati. A ješto je většie žalost, že i ti, ješto chtie duchovnie býti a vódce lidští, rozpuštěni bývají v lehkostech, až někdy i s nekázní řkú, že je dobré tovařiské utěšenie; pýchu a hrdost v rúše, v ztravě ctností menují, a lakomstvo nazovú múdrostí, lenost nazývají pokorú a nemúdrú rukotržnost štědrotú. A takť jest i v mnohém jiném, mezi niž jediné dar ducha svatého, jenž je duchóv rozeznánie, móž rozsúditi, kdeby nebylo pochybeno ani na levo, ani na pravo, aby neměl zlého za dobré, a dobré za zlé, a nemútil sě proto, že by sě zlým nemohl slíbiti. Prosmež k tomu božieho daru, abychom, počnúc, v drahých šlechetnostech prospievali, až bychom i došli jich svrchovánie, abychom jimi najprvé bojovali proti hřiechóm jim protivným, a tak je ctnostmi přemohli, odolajíc jim vítězně, a pak abychom tak jměli ctnosti v obyčeji, abychom v pokoji v nich sě drželi bez těžkého pokušenie, vzdávajíc z toho bohu dieky, a k chvále jeho řkúc u velikém utěšení, ješto die žaltář: „Poďte a vizte skutky božie, kteréž je položil na zemi k divu, ukrotiv boje až i v posledních mezech země. Tať jest proměna ruky boha najvyšieho!"

Počínají sě knížky

176. o tom, kterak bojují hřiechové proti ctnostem, a najprvé pýcha proti pokoře.

Řěch řekl dřéve, že sedm šlechetností mají vyhnati sedm hřiechóv smrtedlných. Poslyštež něco o tom sváru neb o boji těch hřiechóv s ctnostmi. A také slyšte, jakobyste nápodobně od svatého Augustina slyšeli to v těch jeho knihách, ješto slovú *de conflictu viciorum et virtutum.* Ty knížky počíná s. Augustin, řka: „Hlaś volá" etc.

Pýchať ten svár počíná, chtiec podobenstvím aneb podobností pravdy někaké podtrhnúti a zavésti, aby člověk pokoru opustil. Ona je tak i anjela s nebe ku pádu připravila, a člověka, že je ráj ztratil, a i dnesť mnohé lúpí na cestě spasenie z božích daróv. A nebýváť pýcha toliko v hrdých, světských přípravách, ale i v sprostných. Neb bývajíť i pokorú nemúdří pyšni. I bude řéci lstivá pýcha svým vnitřním duchovním mluvením: „Co by sě nížil? všaks lepšieho urozenie, než tito; bohatější jsi a dóstojenstvie vyšieho; jmáš přátel viece postatnějších; jsi krásný, vzácný, silný, múdrý, jsi počestný, slušný. Nedaj těmto neb těmto předčíti před sebú, toběť slušie nad ty mieti sě.“ Aneb i z duchovních dobrých věcí budeť sě lúditi v srdce a řkúc: „Tys lepšie, než tato, nábožnějšie, postíš sě viece, v rúškách svých sprostnějie chodíš a nábožnějie, pokornějie.“ A tak cos buď i jiného bude v srdci hubená pýcha štěbetati, netbajíc, v světském-li běhu, či v nábožných obyčeji, leda srdce, v čemžkoli mohúc, podnesla, aby člověk výše sě vážil a jiné níže proti sobě.

Ale pokora die proti pýše: „Nedaj sě podnesti pýše, pomni, žes člověk z ženy narozený, a krátky čas živ jsa, naplněn jsi mnohé biedy. A pakli máš co mimo jiné, tím jsi povinen viece bohu. Komuť jest viece dáno, potřebujíť od něho viece. A sám sebú ničehož nemáš. I toť jest dar boží, ač kdy učiníš co dobrého; a kdyby již to vše učinil, což by měl učiniti. A nad toť řku: nemni, by jedné ty sám měl dary božie, aneb byť to, což ty máš, najvzácnějsie bohu bylo. Kto to vie, kto svého uživе lépe? Nevieť člověk, milosti-li jest hoden, či nenávisti, všeť jest v nejistotu zachováno k času budúciemu. Ó! co sě jich odvracuje, ješto chvalně dobré počínají. A jedna-li lodie zahyne s kúpí v moři a již blíž u břehu? A takéť bývá, že mnozí zle počínají, a opravují ku posledku. Protož nehrdaj jinými, a toho, což máš, nepropychuj. Nezachová-liť pokora, z těch daróv božích, ještoť buoh dal, viece-li máš a viece ztratíš? Poňavadžť je anjel sstrčen s nebe v pyšné mysli, kterak ty chceš vzhóru do nebe, pyšnú mysl maje? Nejdi po tom, ještoť je pro pýchu z kraje světla dolóv upadl ve tmu; ale jdi po svém spasiteli, po němž jda dojdeš světla věčné radosti. A učí tě, v čem

by šel po něm, řka: „Učte sě ode mne, nebť jsem tichý a pokorný srdcem.“ A dieť i to: „Ktož sě výší, ponížen bude.“ Protož, naň zřiec, pokory sě držme. Aj, on, jsa roveň bohu otci, pokořil sě, člověčenstvie přijem, byl poslušen až do smrti, a do ohavné na kříži smrti. A když sě je tak ponížila božská velebnost; čím chce zpurna býti lutová člověčie křehkost?

177. Co zlého drží sě pýchy.

Pýchať také jmá své zvláštnie neřády, ješto jí pomáhají proti pokoře. S pýchúť jde chlúba, pokrytstvo, pohrzenie starším. A pokoře také pomáhá bázeň božie, milost pravdy a poslušenstvie. A tak v tom sváru chlúba táhne srdce člověčie k sobě, aby pak pýše vrobila je, a jako řkúc: „Ukaž sě před lidmi velebně, ctně, v rúše dobrém, na ztravě, na čeledi.“ A také k tomu někdy táhne chlúba, aby to dobré, což činí člověk, zjevně činil, aby z toho měl od lidí chválu, a jako řkúc: „Ukaž sě, ať jeden druhému budú o tobě praviti; nebť nenie na tom světě nic lepšieho, než dobré slovo.“ Ale bázeň božie proti tomu die: „Což činíš, ješto činiti máš, buď zjevně neb tajně, čiň ty to, ne aby od lidí chválu měl z toho, ale aby tvá pravda od věčné pravdy chválu měla, žes to činil, cos měl činiti. Té neztracuj, pro marné chvály od lidí žádost, věčné chvály od samého boha a cti věčné mezi syny božími. Aj, král Asverus chlubný již minul, též i Alexander, ješto pilně stáli po tom, aby slovútni byli na světě. Což mají již skrze to dobrého? Neb ač lidé pochválé koho, jehož pohyzdí věčná pravda, lidéť jeho neobránie, když pravda mocná súditi jej bude. Protož ničím sě nevznos; a taj, činíš-li co dobrého. Avšakť řku: pronese-liť sě, ne tiem, by ty chtěl od lidí z toho chválu mieti, žes to dobré učinil, nebudeš vinen. Dvéť je spasitel rozkázal, a zdáť sě protivné sobě; ale obéť je pravé podle úmysla rozličnosti. Jedno je řekl: „Nevěz tvá levice, coť činí pravice tvá; ale ve skrytě buď tvá almužna.“ A druhé die: „Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať by, vidúce skutky vaše dobré, chválili otce vašeho, jenž v nebesiech jest.“ Ale rozdielť jest, ktož své chvále chce z svých skutkóv od lidí, a kto v tom hledá chvály božie, což činí dobrého zjevně; umieť buoh ty úmysly

rozeznati. Aniť toho odmlúvám ovšem, byť některým stavóm neslušalo, nebýti špatnu v rúchu, v ztravě, v čeledi. Neb ohyzdať jest špatnost. Avšak jest z písma k tomu naučenie: poňavadž pochýlen jest k chrdosti člověk a k žádosti marné chvály, aby v tom byl velmi opateren a při sobě, aby to nepodtrhlo jeho, když sě musí někdy podle svého stavu ukázati nad jiné v takových věcech. A tak praví písmo, že ona králová Hester bývala v koruně a v králové přípravě, ale v srdci je při sobě byla. Takto je mluvila na modlitvě před bohem: „Ty víš, bože, žeť v mrzkosti jmám znamenie pýchy a své chvály, ješto nosím na své hlavě ve dnech mého okázánie, a tak mi jest to ohavno, jako rúcha ot nemocné ženy, anižť ho nosím, když mohu toho prázdna býti.“ Tak čtem o svaté Alžbětě: před mužem, že kněžna byla, chodila přípravně, zjevně a zřejmě v dobrém rúše; a když jeho nebylo, nehledala v tom chvály marné, prostě chodila jako vdova.

Pokrytstvo jakoby tak řeklo v srdci: „Ač taký nejsi, z něhož by měl od lidí chválu, ale ukaž sě dobrým, tak tě budú mieti, jakož tě uzřie.“ Ale dieť proti tomu milost pravdy: „Ukážeš-li sě dobrým, nejsa, zlého přičiníš ke zlému: lsti křivé ukázánie k tomu, že nemáš té dobroty. I chceš to vážiti výše, aby tě lidé měli za dobrého, nežli, by tě buoh dobrým viděl, ano vše buoh konečně súditi bude. Voláť spasitel, hroze pokrytcóm a řka: „Běda vám! jenž to, což je svrchu vně, činíte čisto, a vnitř jste plni nečistoty. Běda vám, pokrytci! jenž podobni jste hrobóm zbieleným.“

Starším pohrzenie také z pýchy pochodí a die: „Jižť staří nesmyslé, co chceš dotud otce neb mateře poslúchati, neb kněží? a ty sám lépe rozumieš a vieš, co máš činiti a co má býti.“

Ale ctnost poslušenstvie die: „Poněvadž máme poddáni býti bohu, tehdy máme poslušni býti rozkázánie člověčieho, nebť je buoh přikázal, řka: „Cti otce svého i mateř svú.“ A syn boží řekl starostám kostelním: „Ktož vás poslúchá, měť poslúchá, a ktož vámi pohrdá, mnú pohrdá.“ Nezdá-liť sě ten hoden, aby poslúchal jeho, jehož je buoh dopustil k úřadu: pomni, žeť má již od úřadu dóstojenstvie, a pán buoh, komužť chce, móžť úřady své poručiti. Poslúchajž božieho úředníka pro boží dóstojnost, cožť skrze něho při-

kazuje. Nenieť moc od jinud, jedné od boha; ktož sě moci protiví, božiemu zřízení sě protiví. Ne na toť mají poddaní zřieti, kterací by měli starší býti, ale na to, co jim přikazují svým úřadem. A tak věda spasitel, že takoví zlí budú úředníci, dal obecné naučenie, řka: „Coť vám řkú, to čiňte, ale coť činie, toho nečiňte.“

178. **Co sě drží závisti.**

Z závisti pochodí nenávist a pokútnie cti utrhánie druhému, a tať sě protiví upřiemo milování bližnieho i s těmi pomocemi ohyzdnými. Závist die: „I, že sě tomu neb tomuto tak dobře děje! že má chválu, že je vzácen! Aj, kakť z hubené věci zjide vzhóru!“ Ale milovánie bližnieho to pudí závist z srdce a poduěcuje srdce, aby v dobrém bližnieho utěšenie mělo a povstalo k chvále boží.

Nenávist pochodí z závisti a z hněvu, a ta ovšem ruší milovánie, než již-li ji jest, když přide, zbořila ovšem. Ale milovánie bližnieho die proti nenávisti: „Pro to zlé, což mníš do toho; neb pro tu protivnost, kterúžť je učinil, neměj nenávisti k obrazu božiemu. Pros boha zaň, ať buoh učistí v něm svój obraz. A uzříš-li, že by mohl jemu dobře učiniti, učiň. Jest-liť lačen nepřietel tvój, nakrm jej; žiezní-liť, napoj jej.“ Toť písmo připomíná s. Pavel, „to čině uhlé žieřivé shromáždíš na hlavu jeho.“ Móžem tuto skrze uhlé žieřivé rozuměti milovánie a skrze hlavu mysl. A tak ktož svému nepřieteli v jeho potřebu učiní dobře, zpósobí v mysli jeho k sobě milovánie, že z nepřietele bude přietel. A pakliť by byl tak v zlosti zapeklený, že by sě i tiem nehnul k milování jeho, vida, an mu dobře činí: ten by sám sobě k své muce shromáždil uhlé hořície pomsty na svú hlavu. Avšakť nesluší tím úmyslem činiti dobře nepřieteli, aby on u větší hněv boží upadl, ale z pravého slitovánie potřeby jeho, aneb aby v něm roznietil milovánie k sobě, přemoha svú dobrotú zlost jeho. Pomni, žeť die s. Jan: „Ktož nenávidí bratra svého, vražedlník jest.“ Pakli dieš: „Dostiť mám, když přietele miluji,“ dieť k tomu sám spasitel: „Budete-li jedné ty milovati, jenž vás milují, kterú odplatu budete mieti? ano to leckto činí.“ Toť vždy pravím: Ktož by toho nemiloval, ješto jej miluje, většie pomsty hoden bude, než nemilujíc

jiného. Ale většie bude odplata za to milovánie, kteréž kto má i k nepřieteli, než za to, kteréž má ku přieteli. A jakož die s. Jan, že ten, ktož nemiluje, přebývá v smrti, takéžť die: „Ktož jest v milosti, v bohu jest; i jsúť to šťastni, v jichž srdcích rozlita jest milost duchem svatým, jenž je dán jim.“

Uhryzánie pokútnie řečí cti druhého závisti sluší a jmievá tuto omluvu, řkúc: „I ktoť móž pravdu mlčeti, leč by jemu křivda mila byla. Což to chválé tohoto neb tohoto? Nejsúť tak dobří, ačť je to dobré, cožť činie; nečinieť toho úmyslem dobrým.“ A tak zlý utrhač i v dobrémť položí poškvrnu. Ale jinéť by bylo zlé něco hyzditi, chtiec vystřieci bludu. Tak čtem, že svatý Pavel vystřiehal od některých, ješto také kázali, ale neupřiemým úmyslem, chodiec jako apoštolé, a řiekal: „Častoť sem vám pravil je, a ještěť, plačíc, pravím nepřátele kříže Kristova, jichžto buoh břicho jest.“ Svatý otec Lev papež mluvil o některých z Manicheóv, vystřiehaje, aby sě jim nedali zklamati podobenstvím svatosti, že jsú churavé tváři, v sprostném rúše chodie, nejedie některých krmí. Takť i ještě pravím: Ktožť zlé hyzdí lakomé, chtě od nich vystřieci úmyslem dobrým, a od jich neupřiemosti, nečiníť zle; ale z závisti utrhati pokútně cti druhého, toť vždy zlé jest. Ktož je srdce dobrého a šlechetného, ten, vidí-li nedostatek do svého bližnieho, a chce jeho pro polepšenie pokárati, v oči die jemu samému, odveda jej, a neuposlechne-liť tebe, přijmi k sobě ještě jednoho nebo dva, zdaliť by sě ustyděl. Pakliť i toho nebude tbáti, tu je řekl Kristus: „Pověz kostelu neb obci, a neobrátí-liť sě i na to, buď tobě jako pekelník a zjevný hřiešník.“ Ale snad někto die: „Bych jemu řekl v oči, viece by sě rozhněval.“ Móž to někdy pravda býti, ale ne vždy. A takéť řku: když zvie tvój známý, a ty jej zpravoval kromě očí, a, přietelem sě čině, neřekls jemu v oči nic z toho, anis jeho vystřiehl: zdali sě viece nerozhněvá? A žeť je pokútné utrhánie cti z závisti i bohu nelibé, řekl jest skrze proroka Davida: „Sedě proti svému bratru mluvieše, pokútně cti jeho utrhaje jemu; své mateře synu kladls úraz, a já sem mlčal, a ty to činíš. A tys nepráve pak měl za to, bych tobě byl podoben; já tě budu kárati a postavím hřiechy tvé proti tobě,“ totiž:

do časuť mlčím, ale nemni, bychť v tom k tobě byl podoben, jenž ne v oči káráš, ale utrháš cti kromě očí. Jáť časem svým všecky tvé nepravosti před tě obrátím, před tvoji oči, ježtos ty byl opovrhl za sě. Dieť také svatý Pavel těm utrhačóm: „Vizte, když tak sebe uhryzáte, abyste spolu nezhynuli.“

179. **O hněvu.**

Hněv ten ruší úklidnost srdce a jde s ním řeč zpurná proti družci, a kakás srdečná zpúra, a po něm jde žalost světská. Hněv die: „I kak chceš vše trpěti, coť tento neb tento nelibosti činí, neoprneš-li sě tomu, i vieceť učiní.“ Ale úklidnost die: „Pomni, co je náš spasitel trpěl za ny, a nebudeť tak těžké, byť nebylo trpěti snáze. Kristus pro ny trpěl a nám příklad ostavil, abychom následovali šlápějí jeho, a sámť jest řekl: „Poněvadž jsú haněli hospodáře, čím viece haněti budú čeleď jeho; kdyžť mně činie protivnost, i vámť budú činiti, kdyžť sě je to stalo dřevu zelenému, co bude suchému?“ A co my trpíme proň, by on viece pro ny netrpěl! On trpěl práci tohoto světa, trpěl, ano jej zlým nazývají, žráčem masa, pitelem vína, přietelem hřiešných a zjevně světských, svódcí zástupóv a že jmá ďábla, až trpěl i od svého čeledína zradu. Trpěl poušky, plvánie, bičovánie, posmievánie, až i těžkú a ohavnú smrt s lotry na kříži, a v tom ve všem svých úst neotevřel zlostně. A nás pak zbúří k hněvu jediné slovce protivné? Avšak nebudeme-li s ním trpěti, nebudeme s ním kralovati. Protož nedaj sě přemoci hněvu, nemóžeš-li všeho pojednú přemoci a pohasiti, asa uskrovni jej, ujmi jeho. A opět takéž: „Ktožť má hněv k bratru, máť súd trpěti.“ Co je pak těm řéci, ješto sě tak dadie přemoci hněvu, že v poklínánie a ve zlú řeč rozprostrú jazyk? Dieť těm s. Pavel, že ani ti budú mieti královstvie božie. I dieť o jazyku s. Jakub: „Nepokojné zlé, pln jedu; boha jím chválíme, a družce, jenž je učiněn k božiemu obrazu a ku podobenství jeho, poklínáme. Toť nemá býti. A zdali studnice týmž pramenem sladkú i hořkú vodu vydává? I dieť písmo: „Smrt a život v rukú jazyka.“ Z hněvu jde k družci kakás řeč zpurná, že die sobě na mysli člověk: „Co je krásiti o nemúdrém, hlúpém šílenci? býkati naň jako na hovado.“ Ale

úklidnost die: „Nevzplašuj sprostného ztvrnú řečí. Pomni, žeť die s. Pavel: „Neškřekaj na staršieho, ale jako k otci mluv k němu, neslušieť služebníku božiemu svářiti sě. S mladými buď jako s bratry, a bude-liť potřebie koho pokárati, i to buď s tichostí.“

Druhá zpurnost z hněvu bývá, že, uslyše někto, že v něčem jeho pomlúvají, bude řeci: „Nechť mluvie, všakť nejsem tiem vinen.“ Ale měl by to sobě v úmysl vzieti, že nemá dáti té příčiny, by kto mohl o něm zle mluviti. Učíť s. Pavel, abychom nedali jiným ke zlému příčiny netolik zlými svými činy, ale ani takými, ješto, ač zlí nejsú, ale mají podobenství zlého. A ač to musí býti, jakož die písmo, aby bývala jiným pohoršenie, však běda tomu, skrze kohož budú!

Po hněvu také přicházie žalost světská, ale má to duchovnie utěšenie odehnati. Trpí-li kto jako křesťan, dieť s. Petr, aby sě nemútil, ale toho sě velí vystřiehati, aby netrpěl jako zloděj. Nemieníť, aby sě tím mútil křesťan, bylo-li by jemu tú smrtí sníti, jakož zlodějóm činie, ano i Kristus s lotry na kříži oběšen, a světí rozličně scházeli jako zlí; ale mienie, aby sě nedoviňoval jako zloděj, neb kterúžkoli smrtí spravedlivý sejde, dobře jemu bude. A pakli kto trpí, zaviniv: ne proto sě muť, že trpí, ale že je zavinil; avšak tak sě muť, aby z naděje měl utěšenie v bohu a prosil jeho smilovánie. A takť móž i, pro svú vinu trpě, utěšenie mieti, že skrze to sejde jemu těžšie pomsta onoho světa; ješto kdyby naň buoh nebyl toho přepustil pro vinu jeho, a zachoval jej s tiem na onen svět k súdu svému, tieže by toho mstil tam nad ním. A dobrý a spravedlivý, bez viny trpě zde cos buď na světě, móžť tiem ovšem utěšenie mieti, ješto je řekl Kristus: „Když vám budú lidé protivnost činiti pro mé jméno, a všeliké zlé dějí o vás, řkúc křivdu: radujte sě a veselte sě, neb odplata vaše hojná jest v nebesiech.“ Protož nemuť sě spravedlivý protivenstvím, po němž přijíti má věčná radost zpósobením božským.

O lenosti. 180.

Lenost jest hřiech, jenž kyprost v dobrých činech potlačuje. I die lenost cos buď v srdci, odtahujíc, aby člověk v dobrém nepracoval, neb zkaženým hlavy nebo očí hroziti

bude. Ale snažnost k dobrým činóm pudí pryč lenost, řkúc: „Čiň, cožkoli móž dobrého, ruka tvá. Což zde sobě nepřipravíš, tam toho nebudeš mieti; a nevieš, dokuď živ budeš. Neřiekaj: učiním potom; móž tvój konec snad zajtra býti. Požívaj oči, donidž móžeš a máš oči: čti písmo, piš. Psánoť jest: „Skutkové jich jdúť po nich.“

Jde také z lenosti túžebnost, a z túžebnosti ta neustavičnost, že sě chce túlati, stav proměniti nebo bydlo. Ale ustavičnost die: „Stój v svém řádu, a drž sě miesta svého. Viz, hneš-li sě, ať by tebe těžšie nepotkalo.“ Dobráť je věc ustavičnost, dieť o nie písmo: „Požehnal si svú zemi, hospodine.“ Tiť jsú požehnaná země božie, kteříž ustanovile v dobrém stavu slúžie bohu, nevrtiece sě; jako země, ješto vždy, nehnúc sě, stojí, neběží i sem i tam jako voda, netočí sebú jako povětřie, tať země béře od boha požehnánie. Ano i kamýk, když drží sě jednoho miesta, mchem sě obalí, aneb sě vleží, a hne-li sě odtud, kde sě je vležal, některý věč sě kácie s miesta na miesto, ano jím leticos pohybuje. I dieť svatý Augustin: „Prvý anjel hnul sě s nebe a člověk z ráje.“ Čili sú nalezli kde taková miesta? Lot jsa mezi zlými, opatren byl, nepoblúdil; a vyšed od nich, zapil sě, a v tom zapití ubezumil sě se dcerama. Mnohýmiť hne neustavičnost k vyšiemu stavu, jehož pak nebudú držeti, a planějšé budú, než sú dřieve v nižšiem byli. A poněvadž hnutie k vyšiemu stavu ne vždy má chválu, co pak z vyšieho k nižšiemu?

Rozpač také pochodí z lenosti, že zúfá lení, by tohoto zlého neb tohoto mohl ostati, neb by tohoto dobrého neb tohoto mohl dojíti. I nebude chcěti pracovati, by zlého ostal a dobré činil. A bude řéci leniemu mysl jeho: „A ty hřešíš z své mladosti; by sě chtěl ku pokání obrátiti, nesnesl by jeho.“ Ale naděje proti rozpači velí utéci sě k božiemu milosrdenství, řkúc: „A jeden-li veliký hřiešník navrátil sě k bohu a nalezl milost!“ Aj David, kakť je shřešil přeohavně, avšak buoh k milosti jej přijal; Maria Majdalena zprzněna smilstvem, bujností tělesnú i všemi sedmi hřiechy úhlavnými, však zaslúžila učištěnie boží milostí, jakž sě k bohu obrátila. Lotr onen v zeznání své viny a v žádosti milosti božie v poslední čas ještě nalezl milost boží, a z kříže ihned šel do ráje. Svatý Pavel, húbce cierkve svaté, ulev sě krví

mnohých svatých, když sě obrátil, netolik buoh vinu jeho odpustil, ale také učinil jej všie cierkve svaté sviecnem. A svědčíť nám i to písmo, že kdyžkoli obrátí sě hřiešný a srdcem vzdechne, bude spasen. Protož žádný sě nerozpakuj pro své hřiechy, ale asa ještě sě obrať k bohu, neprodlévaje a neoblenuje sě; neb nejsi jist, budeš-li asa jeden den mieti k svému polepšení, a počna dokonaj. Aj, toť proměna tato rukú boží!

Svár lakomstva. 181.

Lakomstvo někdy hrozí nedostatky, a někdy tím chce podtrhnúti, řka: „Když mnoho shromáždíš, obrátíš to na dobré.“ Ale netbánie těch světských věcí die proti lakomstvu: „Ačť jest dobré, majíc sbožie, rozpósobovati je k vóli boží, hledajíc tím věčného užitka; ale mnohemť jest lepšie, netbajíc všech věcí světských i dáti sě všeho bohu.“ Dieť Kristus: „Chceš-li dokonalý býti, jdi a prodaj vše, což máš, a daj chudým a následuj mne.“ A řekl i to k takovým: „Neroďte veliké pilnosti mieti o tom, co byste jedli anebo pili a k oděvu měli; ale najprvé královstvie božieho hledajte, a toť vše přidáno bude vám.“ To slyšiec světí apoštolé, opustivše všecky věci, kázali po světu slovo božie, a nic nemajíc vším vládli, neb dosti na tom měli, že měli pokrm a oděv. Ale žeť to řku, protoť já k témuž ne všech táhnu, neb nejsú všichni téhož úřadu, i řkuť to: Ne všemť jest to hodné, byť tak sě dali na to, aby neměli své potřeby. Býváť to, že někteří, nechtiec péče mieti řádné, aby z svého potřebu měli, aneb slúžiec, i budú péči neřádnú mieti, aby jim dáváno bylo. A to vídáme také i v zákoniech, že, odřeknúc sě mieti svého, nebudú pak držeti toho. I bylo by lépe, nelúdiec bohem i lidmi, v tom jsúc stavu, v němž by mohli své mieti, chudoby neslibovati, a proto lakomstva sě varovati, po velikém sboží nestáti.

Ktožť chtie bohati býti, upadajíť v pokušenie a v osidla, ješto topie lidi na zatracenie. A dobývá-li kto na to sbožie, aby, mnoho shromáždě, obrátil to na něco dobré, strachť mě jest, byť z toho neměl viece ztráty, než zisk bude; nebť ztratí pokoj a chuť duchovní, s tím sě krchmě. I toť nenie velmi chvalné, proto sě světem obvázati, na to pilně praco-

vati, aby, umieraje, veliké učinil rozkázánie. A i dnes cierkev svatá tu chválu svatého Augustina připomíná, že umieraje ižádného neučinil rozkázánie, neb toho byl úmysla, že neřekl, by co jeho bylo.

Lakomstva také drží sě skúpá tvrdost, a mnohými omluvami jde proti štědrotě a štědrota proti té tvrdosti. Ale svatý Pavel dává mezi tiem mieru a pravidlo, a die: „Ne takť veli dávati, aby jiným bylo oblehčenie a vám súženie, ale rovnost učiňte, toho jim udělte, jehož máte dosti, ať to naplní jich nedostatek. A když vy skrze to budete nedostatečnějšé, toť oni svým nedostatkem, jehož mnoho mají, také jako sdielé sě s vámi. A takť bude mezi vámi rovnost v času tomto.“ A tak i svatý Tobiáš učil syna svého, řka: „Budeš-li mnoho mieti, dávaj hojně, pakli málo, i z toho rád udielej.“

Slušieť i na to pomnieti, žeť nedie písmo, byť proto byl onen bohatec v pekle pohřeben, že by bral cizie, ale že, vida chudého, svého jemu neudielel; i přišlo na to, že, jsa v pekelných mukách, malé věci žádal a také nedáno jemu.

Lest a krádež také sě drží lakomstva a to die: „Udři, utrhni, poživ úřadu! aby jiných mohl poctíti.“ Ale pravda die proti tomu: „Lépe je málo mieti spravedlivému nad veliká sbožie hřiešných, lépeť jest žádnému sě cizím neslíbiti, než k úřadu svému lsti přičiniti, toho krásti, ještoť v svém věří; nebť příde ten den, žeť ižádnému zlému nebude dobře, a bude v hanbě každá nevěra okázána. Sbožnému bude v ten den řečeno: „Měj diek, dobrý a věrný sluho! byls nad málem věren, nad mnohými věcmi tě ustavím.“ Ale nešťastnýť bude, jehož nepravost nebesa zevie; a tenť zavierá nebesa sobě, ktož lstí, krádežem a kakžkoli neprávě cizieho zadržé. I dieť s. Pavel: „Proč radšé sami netrpíte křivdy, ale sami a tož bratřím lest činíte; zdali neviete, že nepraví, zloději, lúpežníci božieho královstvie nebudú mieti?“

Lež také drží sě lakomstva, ale s právem trpí pravda všelikú lež, neb ústa jeho lží zabíjejí duši.

182. **Svár lakoty.**

Lakota, lúdiec k sobě, die: „Proto je buoh stvořil lidem dobré, aby v tom majíc utěšenie jedli a pili.“ Ale skrovnost

die proti tomu: „Ne proto je živ člověk, aby jedl a pil, a v tom hledal rozkoši; ale jiesti má a píti, aby živ byl, boha chvále, bohu slúže, a rozkoši a utěšenie hledaje v samém bohu. Ačť je buoh chuť a libost uložil v pití a v jedení, ale dal jest nad to rozum, aby proto nedával sě na obžerstvo, a lakotě sě přemoci nedal. Protož jakož nemocný k lékařství, tak každý měl by jedné pro potřebu ku pokrmu neb k nápoji přistúpiti. A jakož die s. Augustin: „Ten by lakotu najspieš přemohl, ktož by nejedl krmí rozkošných, než ač kdy pro hosti neb pro nemoc.“

Z plnosti pokrmu také rozpuštěné veselé pochodí, jako je psáno: „Sedl lid, jedl a pil a vstal, aby hrál.“ Ale pravé světa obezřenie die múdrému v srdci jeho proti veselí takovému: „I zdalis již ďábla přemohl, zdali již nemáš na peklo péče, zdalis již v své vlasti, z bezbydlé sě vrátiv, již zapomněl, ješto je řekl spasitel: „Svět sě bude radovati, ale vy truchlivi budete, pak truchlost vaše obrátíť sě vám v radost,“ a toho, že die také světským: „Běda vám, ješto sě nynie smějete a máte zde utěšenie vaše, neb plakati budete a kvieliti.“ I nenieť múdré, v žaláři věziec, veselu býti, nevědúc, na smrt-li z něho vyveden budeš. Pochodíť i mnoho mluvenie z nasycenie, ale die smiernost v řeči: Pomni, že je psáno: „V mnohém mluvení nebude bez hřiechu.“ Mnohokrát počne sě řeč od dobrého, a nebude-li uskrovněna, ve zlém sě skoná. A již-li zlé a škodlivé řeči ve mnohém mluvení vystřeže sě: ale kak sě prázdné řeči vystřeže a marné, z niež také vydati jest počet?

Svár čistoty s smilstvem. 183.

Hřiech smilstva, táhna k skutku tělesné smilné nečistoty, bude řéci: „Byť to byl hřiech, proč by buoh stvořil muže a ženu?“ Ale stud svaté čistoty die proti tomu: „Byl jest buoh v dobrém řádu stvořil muže a ženu, že by ne v tak oslepené žádosti byli plod vyvedli. Ale již je člověčie přirozenie porušeno, již libost tělesná panuje v tom skutku, tak že ta žádost pohasí a pohylí vešken rozum člověčí, že pro to porušenie té prvé pravdy přirozenie člověčieho, v němž byl buoh člověka stvořil, vždy jest zlé ten skutek tělesný muže s ženú. Pro něž u veliké cti budú, ktož té žádosti

tělesné nepovolé a přemohú ji a zachovají panenskú celost v svém těle. Ó, jistě budúť mimo jiné u veliké cti! Avšak ať řku, že vždy jest zlé ten tělesný skutek, protoť neřku, byť vždy hřiech byl; neb v manželství svým řádem a svým časem a řádným úmyslem přezřien jest, že tu někdy móž bez hřiechu býti, jakož sem tam napřed to manželóm pravil. Ale toho zlého vždy pomsta ostane, že i od najsvětějších lidí, ač by i najlepším úmyslem sešli sě, vždy rodie sě synové neb dcery hněvu božieho, nemajíc té první pravdy přirozenie pravého, ješto ji měl mieti člověk, jako je byl najprvé bóh jej stvořil, v níž by byl mohl, neumieraje, přijíti k vidění boha. A tak kdyby u vieře nevzali očištěnie křtem svatým skrze moc prolitie krve našeho spasitele, nepřišli by k vidění boha. Ale ten tělesný skutek kromě manželstva vždycky jest smrtedlným hřiechem. A ktož bude živ tak nečistě, bude poddán hodným mukám šeředstvu svému. Srdečná nečistota bude řéci: „Nenie to veliké zlé, ochvíti sě k ženám, k děvečkám, když kto nemiení dopustiti sě skutku toho tělesného.“ Ale die k tomu srdečná čistota: Pomni, že je řekl spasitel: „Ktož uzří ženu ku požádání jie, již je sesmilnil s ní v srdci svém.“ Neb toť řku: v čemžkolivěk kto kochá sě mimo boha, hřešíť; a řku i to: ač by kto i, nehledě někdy na ženu neb na děvečku, myslí obliboval krásu jejie, kochaje sě v té libosti, jako obraz jejie maje v mysli, všeť je to srdečná nečistota. A což diem mužóm, ženy a děvečky témuž rozumějte. A na to zře Job die: „Smlúvu sem učinil s očima mýma, abych nemyslil o děvečce, kterú by stranu měl svrchní hospodin ve mně a všemohúcí z výsosti dědictvo. A Kristus ne nečistému srdci blahá, ale čistého lidem, neb oni viděti budú boha.

Takéť to móž smilstvo slúti, když kto smyslí sobě a v žádost vezme libé věci tohoto světa, a jako řka: A co móž liběјšieho býti než to, což je zde na světě? Aj, kakť je krásně a divně nebe svět obklíčilo! Ó, kak jest pochotno, dívati sě řádu světa a slyšeti o něm ono i ono! Ano dobro živu býti jen pro noviny. A kterak je krásné sunečné světlo, kak sě divně měsiec mění, ve čas roste, ve čas jeho ubývá, ve všech hvězdách divný jich zpósob, divný jich běh, a počesie ve čas letnie, ve čas zimnie, ve čas jernie, ve čas

podzimnie, a každé má své kratochvíle. A co je v kvietí utěšenie, co v ovoci, v lukách, v hájích, v dúbravách, v čirých polích, v potociech, v řekách! Onde tráva rostúc jako hemze, onde valmo valí sě obilé rosta, onde kmen vinný tak krásně okolo sebe své púštie jabřadky. A co je pak utěšenie v ptacstvu, v jich zpievání, v jich krásném peří, co je útěchy v loviech s sokoly, s jastřáby, s krahujci, v honu s ohaři, s vyžlaty, s chrty, v běhu koňském, v skociech jeleních! A malá-li je útěcha v hudbě, v pištbě, v hlasiech zpievánie? A kto vše počte, co je pak libosti v krásě ženské, v jich přípravách a v milém tovařistvú? Ale múdrost, ješto vše zná a tak váží každú věc, jakož jest která, die v srdci člověku: „A móž-li kto na světě mieti to vše, a jestli co, by k tomu nebylo hořkosti přimiešeno?“ Pomním jednoho starého, nosieše rým německý: „Dřéve mějiech mysl, a nemějiech sbožie, a již mám sbožie, a nemám mysli.“ A tak má-li kto jedno, nemá druhého, a kdyby na světě to vše mohl mieti, ještě by na světě ve všem nalezl nedostatek. I jestiť, jakož die svatý Řehoř: „Veliká žádost k věcem světským jest, donidž kto nemá jich, ale jakž kto bude je volně mieti, oblacinějí jemu, jichžto, donidž je neměl, velmi žádal. Aniž kto móž co mieti na světě bez protivných pótek, až pak nemoc, starost, smrt najposléze vše jemu odejme, co je zde miloval, a konec učiní libosti jeho, a v túze ostane, že je marnost miloval.

Protož líbí-liť sě krása, slušnost, řád: é! nemeškaj sě za tiem, co je zde, ale toho hledaj, by všel do nebeského královstvie onoho světa, kdež je plnost a věčnost dobrého všeho a dobrého najlepšieho, ješto je spolu i ctné, i užitečné, i rozkošné, k němuž věč a věč libá žádost nepotuchne, vždy nová bude.

A móžem i po tom tomu rozuměti, že je v tom nebeském bydle věčná radost a plné utěšenie, když zde v tomto světě, jenž vždy hyne a má zhynúti, až do konce jest něco, ješto je libé. A toť die s. Augustin: „Poněvadž toto hubenstvo a žalář má některé libé věci, mnohem viece má jich sieň nebeská a libějších. Poněvadž jest rozkoš a utěšenie v zdejších věcech, jimiž hospodin přátely své i nepřátely spolu daruje: ó, čímť jsú to rozkošnějšie, jimiž daruje

jen své přátely, a nepřátely odlúčí od nich! Poněvadž zde, jenž je miesto pláče, móž které utěšenie býti, co pak tam, ješto je bohem ustanoveno, aby ti s ním hodovali, kteříž pro něho netbali útěchy tohoto světa! É, nevelnujte milostí k světu pro malé a krátké jeho utěšenie, v němž, ač sě co líbí, snad nemóžeš dosáhnúti toho, pakli dosiehneš, ztratitiť je to naposledy. Ale táhněte sě ku plnému dobrému onoho světa, ješto je i věčné ve všie blažené radosti, o níž die prorok i svatý Pavel, že je ani voko vídalo, ani ucho slýchalo, ani je to kdy na srdce člověčie vstúpilo, co je buoh připravil těm, jenž milují jej. Po téť radosti král David vzdycháše, ačť je i mnoho sbožie měl, a řka: „I co je to, jehož bych, s tebú jsa, neměl v nebi, a čemu mi je kromě tebe na zemi býti?“ A krmí králových mnoho maje, však praviéše: „Nasytím sě, jeliž sě tvá chvála ukáže, i kdy přídu a ukáži sě před tváří boží. É, hoře mně! kak sě je prodlilo mé obydlé.“

Pro tu věčnú a velikú radost i svatý Pavel žádal, aby rozlúče sě s tělem byl s Kristem.

Chceš-li pak o nebeské radosti viece čiesti, nalezneš napřed v třetiem stavu onoho světa.

Počínají sě knížky

184. o sedmi dařiech ducha svatého.

Sedm daróv ducha svatého mohu mezi ctnosti a šlechetnosti s právem počísti; neb věčnú ctí ctěn bude jimi, ktož by je měl, a zšlechtie toho, ktož sě jich drží. Ti darové vylučují z srdce sedm nečistých duchóv.

Prvý dar ducha svatého jest bázeň božie; tať pýchu vyžene a pokoru uvede.

Druhý dar jest milostivost k bohu i k lidem, latinník tomu *pietas* řieká. Ten dar vyžene závist a uvede milost k bližniemu a k upřiemé službě božie v nebludné vieře.

Třetí dar je uměnie, totiž poznati cestu k spasení; ten hněv vylúčí, věda, kak by sě hněval a nehřešil, a pokoj a úklidnost v srdce uvede.

Čtvrtý dar jest síla; ten lenost a rozpač vypudí, a snažnost, udatnost a stálost v dobrém uvede.

Pátý dar jest rada, ustanovenie v hodném; ten lakomstvo vyhoní, a uvodí žádost věcí nebeských.

Šestý dar jest rozum; ten lakotu odhoní, když i tomu srozumie člověk, že ne proto živ jest člověk, aby jedl a pil, ale proto má jiesti a píti, aby živ byl, a tak uvede skrovnost.

Sedmý dar jest múdrost. A když ten, ktož je múdrý, zná všelikú věc, a tak váží každú, jakož jest, tehdy zná šeředstvie smilstva, a vážie je za šeředstvie, a tak múdrost odžene nečisté smilné libosti a uvede čistotu srdce.

Dává také hospodin těch sedm daróv proti sedmeru hubenstvu tohoto světa. Jedno je mysl dětinná, a ovšem dětinstvie toho, o němž die prorok: „Běda dietěti stoletému!“ totiž starému, ješto je dětinných obyčejóv. Toť snad dětinstvie mienı́ s. Pavel, řka: „Když biech malitký, mluviech jako malitký, smyslech jako malitký; ale když sem muž, odvrhl sem to, což je dětinné.“ Neb, vzem múdrost z nebe, přemohl v sobě to dětinstvie. Móžem také skrze dětinné věci všelikú útěchu toho světa rozuměti, neb vše jest marnost, po němž stojie tohoto světa milovníci a milovnice. Ale které je múdrost mužmi učinila, že jim věc každá tak, jakož jest, vonie, jichž lstivá postava neoklamá, ti netbají světských marností, toho hledají, což je statečné.

Druhé zlé na tomto světě jest tělesná žádost. Proti té dává hospodin dar rozumu, aby rozumem bránil sě člověk tělesným žádostem, a nebyl jako kóň a mezek, v nichž nenie rozumu, ale aby stál po duchovních věčných věcech, jež móž rozumem poznati, a nedal sě v tom žádostí těla přetáhnúti, by pro menšie u většiem byl obmeškán.

Třetie zlé na světě jest: rozličné nebezpečné příhody. Proti tomu dává buoh dar, že ustanoví mysl člověčí v dobré radě, hodné jemu. A zdali je to bezpečné, že některými příhodami to, ješto je někto ze dvého, lepšé vybrav, volil, v horšie sě obrátí, než by byl volil méně dobré? A také bývá, že by někomu hodnějie bylo vyší stav voliti, an pak nesmie sě o to pokusiti. Proti tomu zlému ten svój dar buoh dává, že, číž ráčí mysl svú vnitřní radú ustanoví, že oběře hodnějšie sobě. A za ten dar, Dobeš starý učil syna, aby boha prosil, aby radu svú v srdci jeho ustanovil.

Čtvrté zlé na světě jest těžkost toho boje, ješto tělo bojuje proti duchu. Proti tomu dává buoh dar síly, aby snesl člověk pokušenie a nedal sě od dobrého počatého odtáhnúti, a aby počna konal, až by i dokonal a vzal korunu, kteráž je počátku slíbena, ale teprv skonání dána bude.

Páté zlé na světě jest blud, že člověk nebude věděti cesty k spasení, a co je zlé a co dobré; často die zlému, že by dobré bylo, aneb dobrému, že je zlé. Proti tomu jest ten dar, jenž slove uměnie nebo věděnie, jemuž latinník řieká *sciencia*.

Šesté zlé na světě jest kakás tvrdost a hrubost mysli, že ani k bohu ani k bližniemu bude člověk přichýlen milováním. Proti tomu jest ten dar, ješto slove *pietas*, to jest milostivost, že bude v mysli kakás šlechetnost, když milost projdúc mysl obměkčuje, že všecka pohne sě k službě božie a ku pohodě bližniemu.

Sedmé zlé na světě jest nejisté ubezpečenie, jakož psáno jest: „Řkú pokoj, pokoj, ano nenie pokoje.“ Ubezpečíme sě, jakoby sě smrt k nám nekradla, ana sě na však čas k nám blíží, aneb jakobychom na milosti byli u boha a snad nejsúce; i jestiť velmi nejisté naše ubezpečenie, a proti tomu jest dar bázni božie.

185. **Co dobrého činie v nás ti darové d. s.**

Slyšeli ste, kterak je dal buoh a dává těch sedm svých daróv proti zlému; také slyšte, kakť jsú sbožným k dobrému dáni. Neb dáni jsú, aby člověk podle těch sedmi daróv sedmer měl zpósob srdce svého. Najprvé aby zpósobil je neb připravil; druhé, aby je otevřel; třetie, aby jeho ostřiehal; čtvrté, aby je ustanovil; páté, aby je dal bohu; šesté, aby je pozdvihl; sedmé, aby je rozedřel. Darmoť kto má naději do jiné svatosti, ktožť netbá v této sedmeře věci srdce svého zpósobiti.

Jest také někakých sedm chodeb k blažené věčnosti, na něž sbožní vzcházejí podle řádu sedmi daróv ducha svatého a sedmera srdce zpósobenie. Prvá z těch chodeb jest úmysl věčných věcí; druhá myslí přemietánie o potřebném; třetie plné spatřovánie okem srdečným pravdy, ješto je v řádu moci, múdrosti i dobroty božie; čtvrtá taká milost k blaže-

ným vnitřním věcem, že by až tržala k nim žádost; pátá poznánie božím zjevením některých skrytých věcí; šestá pochutnánie pochotnosti věčných věcí vnitřních; sedmá činiti skutky, hodné věčné blahoslavené odplaty. Těch sedm chodeb každá vede jako k cíli, k jedné blažnosti. Z nichž prvá jest mieti královstvo nebeské, pro niž je syn boží řekl blaženými chudé duchem. Druhá jest mocnu býti země, pro niž die Kristus blaženými tiché. Třetie jest utěšenu býti, pro niž jsú nazváni blaženými ti, jenž truchlé. Čtvrtá blažnost jest nasycenu býti, pro niž řekl spasitel blaženými ty, jenž lační a žieznivi jsú spravedlnosti. Pátá je, s kýmž sě stane milosrdenstvie, pro niž die Kristus blaženými milosrdné. Šestá, ktož bude viděti boha, pro niž die spasitel blaženými čistého srdce. Sedmá blažnost synem božím nazvánu býti, pro niž Kristus die blaženými ty, kteříž pokojie. Nebudiž vám dlúho i to přeslyšeti, kterak to vše pochodí z sedmi daróv ducha svatého.

O prvém daru ducha s. 186.

Prvý dar ducha svatého jest bázeň božie. Ktož má ten dar, ten bude své srdce připravovati, aby se bohu neneslíbil. Ten také dar prvý uvede člověka na prvú cestu oněch sedmi chodeb, že, chtě ujíti božieho hněvu a boje sě bohu neslíbiti, bude ve všem upřiemý úmysl mieti k bohu, ješto je on sám ta blažená vnitřnost; a ta cesta dovede prvé blažnosti, neb to jest cíl jejie, o níž řekl Kristus: „Blaženi chudí duchem, neb jich jest královstvie nebeské.“ Duchem chudu býti jest pokornu býti, a kohož táhne úmysl k věčným věcem, ten, by i všeho světa byl pánem, poněvadž což je na světě, nic nenie věčné, vidí svú chudobu.

Druhý dar jest šlechetnost srdce a milost k upřiemé službě božie u vieře nebludné a ku pohodě bližnieho. Ten dar otevře srdce toho, ktož jej má, jakož dopovím to potom, a také uvede ten dar druhý na druhú chodbu, že bude myslí v těch věčných blažených věcech přemietati, co by právě věřil, čím by sě bohu slíbil, co-li by bližním hodné bylo. A ta cesta dovede druhé blažnosti, o niež die Kristus: „Blaženi tiší, neb oni budú vládnúti zemí.“ Neb ktož má obyčej v tom myslí přemítání o věcech blažených věčných,

obykne tichosti; neb plaší a neuklidní nemohú pilně myslí v takových věcech přemietati.

Třetí dar ducha svatého jest uměti neb věděti cestu spasenie. Ten dar učiní, aby ostřiehal člověk srdce svého, a ten dar uvede na třetí chodbu, že, upra srdečný zrak k těm vnitřním blaženým věcem, bude je v chuti spatřovati a jim sě dívati. A ta cesta té jej dovede blažnosti, o níž die Kristus: „Blaženi, ješto truchlejí, neb budú utěšeni.“ Neb ktožť spatřuje ony blažené věčnosti věci, musíť truchleti, donidž jest v těchto, ale ta truchlost obrátí sě v radost.

Čtvrtý dar jest síla, a ten dar ustanoví srdce v dobrém, a vzvede na tu chodbu, že bude tržeti milost k věcem věčné blažnosti. A té chodby cíl zde na světě jest žediti sě po spravedlnosti, jakož lačný ždí sě po pokrmu a žieznivý, aby sě napil, o němž die syn boží: „Blaženi, jenž lačnějí a žieznie po spravedlnosti, neb budú nasyceni.“ A že srovná sě milost s silú, písmo ukazuje, když die: „Silná jest jako smrt milost.“

Pátý dar jest rady ustanovenie v hodném. A ten dar maje člověk dá své srdce bohu, a bude již vzcházeti na tu chodbu, že skrytých věcí zjevenie bude mieti, neb vybrati sobě hodné. Před mnohýmiť je to skryto. A ta cesta toho cíle dovede, že bude jiným milosrden, a o tom die Kristus: „Blaženi milosrdní, neb oni milosrdenstvie dojdú.“

Šestý dar jest dar rozumu. Ten dar vzdvihne srdce vzhóru, a skrze ten dar bude moci pochutnati pochotnosti věčných věcí, a bude mieti čisté srdce, vzhóru je zdvihna a jsa živ podle rozumu. A die spasitel: „Blaženi čistého srdce, neb oni budú viděti boha.“ A když kto pochutná a okusí pochotnosti v duchovních vnitřních věcech, takť bývá, jakož die s. Řehoř, že v nechuť bude vše tělesné, vše šeředné, i bude čistiti srdce od takových věcí, až i přide k vidění boha.

Sedmý dar ducha svatého jest múdrost. Ten dar odedře srdce ode všeho, což je nestatečné, marné a nepotřebné, neb je nemúdrost, marného a nepotřebného držeti sě, a komuž bude múdrost dána, tať zbudí a připraví na tu sedmú chodbu, aby to, což je podle jeho stavu, což móž a umie, skutkem činil, a z toho věčnú odplatu hromáždil sobě, neb die písmo: „Skutkové jich jdú po nich.“ Té chodby cíl jest pokoj

činiti, dieť latinie *pacifici* i *pacem facientes*, nedieť *pacati*, totiž upokojení, ale die: „ješto pokoj činie." A toť jsú také všichni řemeslníci a všichni, kteříž s věrú slúžie, neb cožkolivěk činie lidem potřebného. Nebť každý takový činí lidem pokoj před těmi nedostatky, kteříž mohú prací jeho zahnáni býti; všemť takovým die Kristus: „Blaženi, jenž pokoj činie, nebť syny božími nazváni budú."

Co překáží dojíti těch daróv. 187.

Aj, kacíť jsú užitkové těch daróv předrahých ducha svatého! Ale ktož by jim rád byl, nebývaj svět miluje, nebývaj neupřiemý licoměrník, nemievaj neřádných myšlení bez rozumu, nebuď hřiechóm poddán; neb, ač neodejmem těch překaz duchu svatému, nebudem mieti daróv jeho, jako bychom jej odehnali od sebe. Dieť sám Kristus o těch, ješto jsú svět milujíc, že svět nemóž vzieti ducha svatého, aniž vie jeho, a s. Jakub die: „Ktož bude chtieti býti přietelem tohoto světa, ten bude nepřietel boží"; a těch drahých daróv nedává buoh nepřátelóm svým, leč z nepřátel učiní přátely. A písmoť staré svědčí, že duch múdrosti odejde od neupřiemého, a nebude bydliti v těle poddaném hřiechóm, a že zacházie duch múdrosti od myšlení, ješto jsú bez rozumu. Ale odejmem-li ty překážky duchu svatému a budem žádati a prositi milosti jeho, přídeť a učiníť sobě přiebytek v srdcích našich a darem rozumu osvietí, darem rady hodné bezpečno učiní, darem síly ustanoví a utvrdí v dobrém, darem uměnie zbohatí, darem šlechetné mysli a milosti k službě boží a ku pohodě bližnieho ozdobí, darem bázni božie zachová je čisto, a bylo-li je nečisto, učistí je. Toť jest těch sedm hvězd, o nichž praví svatý Jan v knihách Apokalypsis, že je viděl v boží pravici; neb člověk člověku nemóž jich dáti, jediný sám buoh dá je, když ráčí komu, a hvězdami je jmenuje, že je jimi tento svět jako hvězdami noc něco utěšen, a skrze ně jest, co je v lidech dobrého, ješto jest k spasení hodno.

O řádu těch daróv. 188.

Prorok, mluvě o těch dařiech, kak je Kristus byl jich pln, počíná od najvyšieho a jde dolóv, jako je i Kristus s výsosti sšel k nám dolóv, a die: „Odpočine na něm duch

múdrosti a rozumu, duch rady a síly, duch uměnie a milostivosti, a naplní jej duch bázni božie.“ Viz, kakť múdrost a rozum jako spojuje spolu, a spolu duch rady a síly, a duch uměnie a milostivosti, že bude v pravé vieře milo k službě božie a milo družci pohodu učiniti, a pak bázeň božie die samu obláště. Ale my, že v nízce jsme, a chtěli bychom vzhóru: počet těch daróv od bázni božie počnúc, jako od základu dobrého všeho, pojdem vzhóru až k múdrosti.

Bázeň božie jest veliké dobré. Dieť o ní písmo: „Veliký jest, kto je nalezl múdrost, ale nenie nad toho, ktož sě bojí boha.“ A die písmo: „Lepí jest jeden syn, jenž sě boha bojí, nad mnoho jiných.“ Die pak Anshelmus, mluvě o těch sedmi dařiech, že bázeň božie jest základ a úloh všech jiných daróv. Jakož k stavení jest potřebie dobrého základu, aby nepadlo, když vysoko vzděláno bude, takéž najprvé duch svatý vloží bázeň boží v hluboké pokoře v toho srdci, v komž chce vysoko vzdělati své dary, že takový najprvé bude sě strachovati zatracenie muk pekelných. A k téť bázni Hugo vzbuzuje, řka: „Přežes tě strach dne súdného, hróza muk pekelných, osidlo smrti, jehož nemineš, zdali dieš z srdce: nebudu hřešiti na věky!“ Neb jakož die s. Bernart: „Kto je pln bázni božie, v tom nenie miesta, kam by hřiech všel.“ Ne darmoť bázeň božie slove počátek múdrosti, neb najprvé sě posadí proti nemúdrosti, a jest k múdrosti přistúpenie. „A to jsem zajisto poznal, die s. Bernart, že nic nenie tak veliké moci k spasení daróv božie milosti, a ješto by je tak zachovalo aneb navrátilo, byli-li by potraceni, jako to, kdyby vždy byl v bázni božie, a nebyl před bohem mysli hrdé.“ A Rikhardus die: „I kto kdy bez bázni božie svítězil v tom boji, ješto tělo svými žádostmi bojuje proti duchu, a duch svými proti tělu. „A to je vídati, kterak šeředně zacházejí, jenž opúštějí bázeň boží; neb ač sě bojie něco, by před lidmi nedošli hanby, ale když nemají bázni božie, budú ufati své chytrosti, by sě šeředstvo jich neproneslo, až i spáší boží nevoli, až je jich chytrost i zklamá, a pronesú sě v svém zlém úmysle, v své nemúdrosti, v svých čářiech a kúzlech. A že by skrze to rádi došli úmysla svého, nechci, by to tajno bylo, neb jakožť sě je to proneslo, takť by i jiné takové cos buď proneslo sě. Jeden dal některé stkleničku, aby jemu

pot svój v ni dala, a vzal od nie několik zlatých, a učiniv kolikos měděných lžiček i pozlatil je a dal jie, aby jimi svój pot sbierala, snad v lázni, a dala jemu v té skleničce, že by tím chtěl jí nějaké kúzlo připraviti, hodné jie. Ale kdyby takové bázeň boží měly, tať by je najlép vystřiehla hřiechu i hanby, a aby prstem na ně neukazovali, šepcíc o nich: „Aj, toť tato toto bláznovstvie učinila!“ A ti tantéři, ač by i v kázni chodili, praviec sě umělými v nigromancii, nepožívali by jich a nekláznili. I řkuť: čím je kto znamenitější, čím stavu vyšieho, máť s právem pilnějí býti bázni božie. Nebť s miesta vyšieho těžší pád bývá. Když ten padne, ješto je múdrý aneb řádu vyšieho, světější postavy, jakoť by zvěřina ďáblu sě nahodila. I jest tím pilnější ten krutý lovec, aby podtrhl takové, a poněvadžť on nespí, hledaje toho lovu svého, námť jest ovšem potřebie bedlivu býti v bázni boží a opatrnu, abychom vyšli z osidl jeho. Netolikť jest počátek múdrosti bázeň božie, ale jestiť i dokonánie svatosti. A protoť die s. Pavel, abychom učistili sě ode všie poškvrny těla i duchu, dokonajíc svatost v bázni božie.

Že troje jest bázeň boží. 189.

Jáť jsem k těm přistúpil, ješto trojí bázeň boží pokládají. Té bázni, jižto má i němá tvář, ješto nezná boha, jáť nepokládám za bázeň boží. Ale tu bázeň boží pokládám za prvú, jížto kto sě bojí boha, aby naň pomsty nedal, a v té bázni hřiechu sě vystřiehá: tať slove bázeň služebničie. Tuť bázeň i ti mieti mohú, kteříž na budúcí život nic netbají; ač slyšie co o něm, vše sě jim jako sen zdá, ale bojiec sě, aby buoh zde pro hřiech něco na ně nepřepustil, i varují sě hřiechu. Avšak lepšéť jest něco, než ovšem nic. Ale dieť s. Augustin: „Darmo sě mní vítězem býti proti hřiechu, ktož, jen pomsty sě boje, neučiní hřiechu, neb tu sě jest již poddal hřiechu, když by jej chtěl učiniti, kdyby sě pomsty nebál. Nenieť to pravý přietel spravedlnosti, jenž, jen pomsty sě boje, hřiechu neučiní, ale přietel bude, když proto nebude hřešiti, že je jemu spravedlivost milá; avšak boj se muk, kohož milost spravedlivosti nemóž od hřiechu odtáhnúti. A ačkoli tato bázeň nemóž býti hodna nebes, by skrze ni samu člověk byl hoden nebeské chvály, avšak potáhne člo-

věkem, že, boje sě pomsty, bude žádati milosti božie, že jest buoh dobrý, a že své od zlého vystřeže, a dá jim věčné dobré, a tuť již počne boha jako dobré milovati, a tu vstúpí v druhú bázeň boží. Druhá bázeň božie slove latině *inicialis*, to jest počínající, jížto člověk počne boha milovati. A takť sě mně zdá, že ta teprv bázeň mohla by zvláště mezi ty dary ducha svatého počtena býti, ale ještě ne v plném svém svrchování, a ta bázeň jest, báti sě ztratiti dobrého boha a té odplaty, jižto svým dává. A tenť již miluje boha, ktož sě bojí ztratiti boha, ale ta bázeň ještě slove nájemná, báti sě své ztráty. A pak čím ta milost k bohu většie bude, tím větší naději zbudí k bohu, a ta bázeň tiem menšie bude. A když příde plná milost, ovšem vylúčí bázeň tuto, a tu bude bázeň třetie, o níž die žaltářník: „Bázeň božie svatá, zóstávající na věky věkóv." Ta bázeň třetie slove bázeň synovská; a ta bývá, když kto, milost boží znaje k sobě jako od otce, i bude kakús synovskú poctivú bázní báti sě, aby takovému otci ižádnú nepoctivostí nelibosti neučinil. O téť bázni die Hugo: „Nevědě, jestli co jiného než milost k bohu, zřiec k veliké božie velebnosti." Těch tří bázní jest podobenstvie. Když švec šije, tu má šídlo, štětinu a dratvu; šídlo je obláště, ale štětina a dratva držie sě spolu. Šídlo miesto učiní, že štětina vejde, a štětina za sebú vtáhne dratev, ale dratev jen sama ostanúc, bude v hromadě držeti sšité. Takť jest o této trojí bázni božie. Prvnie, když nenie z milosti, jen z strachu pomsty, nedrží sě dvú túto, ale k tomu je potřebna, že učiní miesto druhé, a po druhé třetie vejde, a třetie vyvrhúc druhú sama ostane. Blažení všichni, jenž sě bojie boha tú třetí bázní svatú, a zatím, nejsme-li v tom dokonalí, nepúštějme sě té druhé bázni, ještoť má uvesti v nás tu třetí bázeň.

190. **O druhém daru ducha svatého.**

Dar druhý ducha svatého *pietas* slove, to jest milostivost, jenž je kákás srdečná šlechetnost a milost k pravé vieře a k boží službě, a jest lítost kakás nepohody bližnieho. K tomuť je s. Pavel ponúkal Timothea, pravě, že k málu jest užitečno tělesné utrpenie proti daru tomu, ktož by byl srdce tak šlechetného; neb ta šlechetnost ke všemu jest užitečna.

Ale jsúť také, jichžť nechválí i svatý Pavel, ješto jen kladú za boží službu, co je zisk jich měšcóv; jakož bývá, že krčmářóm a pištcóm nezdá sě, by i posviecenie bylo, když nenaberú mnoho peněz, a tak i mnoho rozličných jiných. Jako i Jidášovi nezdála sě to služba božie, když byla mast drahá prolita na Krista, i reptal z toho, že není prodána a dána chudým; ale nebyla o chudých péče jeho, než toho je želel, že je jie nepožil. A co by i ještě uzřel k tomu podobného, anoť sě některým nezdá, by co byla služba božie, než to, což by jich užitek byl peněžitý. A toť jest, že v oné proročie řeči k tomuto daru třetí jest jako připřežen, aby, ktož má tu mysl šlechetnú, že jest jemu milo k službě božie u vieře pravé, a má lítost k nepohodě bližnieho, měl také i ten třetí dar, aby věděl a uměl znáti, co má věřiti, co je pravá služba božie, a kak má milostivú dobrotu svému bližniemu ukázati.

O třetiem daru ducha s. 191.

Třetí dar ducha svatého jest uměnie. O tom daru die s. Augustin: „Jest uměnie ne marných věcí, ale těch, skrze něž viera, jenž vede k věčnému blahoslavenství, zarozuje sě, odchovává, tvrdí a má obranu.“ A toť jest tento třetí dar ducha svatého, a jest kakés vnitřnie světlo, ješto mysl zpravuje, a uvede člověka podle súdu věčné pravdy, aby věděl, co má věřiti a co má činiti podle té viery. O tomť uměnie die písmo: „Spravedlivého provedl hospodin cestami pravými, a dal jemu uměnie svatých.“ Šťastnýť jest ten, jenž má to uměnie. Tomuť řiekám někdy uměnie a někdy věděnie, jemuž latinník die *sciencia*. Mnozíť po tom stojie, aby mnoho uměli neb věděli, ale úmysly rozličnými; a tak jedněm bude k úpadu jich mnohé uměnie, ale druhým bude k jich dobrému.

Paterýmť úmyslem chtievají lidé uměti mnoho neb věděti. Jedni aby byli vidieni, chtie mnoho uměti, totiž aby slovútni z toho byli, a to je hrdost a mysl pyšná. Druzí, aby přišli k sboží tohoto světa, ku prelátství, k úřadóm velikým; a co je to, jen jako kupcové lakomstvo? Třetí chtie mnoho uměti jedné proto, aby uměli; a co je to jiného, než marnost kakás a všetečnost? Ale ktož čtvrtým úmyslem uměnie hledá, aby uměl potřebné věci, aby vedl jiné k pravdě

a k tomu, což jest jich dobré, to je milost k bližním. A ktož pátým úmyslem stojí po tom, aby uměl a věděl mnoho, aby sě zlého vystřiehal a po dobrém stál, to je opatrnost a smysl, a tak jen tato dva úmysly posledníe máta chválu.

192. **O čtvrtém daru ducha svatého.**

Čtvrtý dar ducha svatého jest síla. O tomť die Hugo řka: „To neučiní člověka úplně dobrým v úřadu cierkve svaté, ač vie, co je pravé, nebude-li to skutkem učiněno. A k tomu je síly třeba, aby to, což člověk vie, že je dobré, a umie, počal, konal a dokonal; a k tomu daru zvláště viera má člověka zpósobiti, viera, řku, pravá, nebludná. A že síla pochodí z viery, die písmo: „Světí věrú přemohli sú královstva, a došli sú zaslíbenie."

Protož i svatý Petr velí, abychom, silni jsúc u vieře, přemohli ďábla, protiviec sě jemu. Ó, drahá sílo! tebúť spravedlivost bývá zachována a hřiech přemožen; ktož má tě darem božie milosti, přemóž pokušenie, hřiechu nepovolí; tebúť jest počieti dobré, konati i dokonati, aby pak stálost korunu vzala, ješto je dobrému slíbena počátku. Drahá sílo v svatém úmysle! tebeť jest v prospěchu třeba i v protivenství, ty nedáš v protivenství klesnúti, ani v štěstí v pýchu sě pozdvihnúti.

193. **O pátém daru ducha s.**

Pátý dar ducha svatého jest také připřežen k tomuto čtvrtému v oné řeči proročie, neb die: „Dar rady a síly". Neb mysl mohla by silú nehodně zaklopotati, kdyby neměla duchem svatým ustavenie vnitřní radú k hodnému. I řkuť nejednú, ješto die Rikhardus, že někdy někomu to, ješto je v sobě velmi dobré, hodné nebude; mnohým bude k těžšiemu pádu, chytiti sě veliké věci, ješto by v menšiem dobrém ostati bylo jich dobré, a druhým lépe by sě hodilo, kdyby byli u vyšším stavu. A protož ktož má bázeň boží a šlechetné srdce, že má milost k službě boží i ku pohodě bližních pochýlené, a když vie, co je dobré, co lepšie, a maje sílu mysli a udatnost, že by směl pokusiti sě i o velikú věc: ještě jest jemu potřebie tohoto daru pátého rady vnitřnie duchem svatým, má-li to učiniti, což myslí, čili nechati.

Protož ve všech věcech vždy potřebie jest, žádati pomoci božie, neb když ta svrchovaná pravda, plná múdrost svú radu v člověku ustanoví, všeckoť jemu vyjde hodně. Těchto pět daróv zvláště pósobie pracovitý skutečný život v činech lidských, a pak rozum a múdrost jsú jako k utěšení zvláště života bohomyslného.

O rozumu. 194.

Šestý dar ducha svatého jest rozum. Ten činí zvláštie utěšení těm, kteříž v bohomyslném životu prospievají. Ten dar vyčišťuje oko vnitřnie, že netolik věděti bude člověk, že něco dobré jest, a netolik vnitřní radú duchem svatým chytí sě hodného svého, ale rozumem uzří, proč jest to tak, i bude z toho utěšenie srdci. Tenť dar učiní, aby člověk nebyl jako kuoň a mezek, v nichž nenie rozumu, ač však chce rozumu požívati. Neb nebude-li tbáti rozumu, ve mnohém dále člověk zajde, než tvář němá bez rozumu; neb dal jest pán buoh němé tváři nerozumné, že k některým věcem nevždy táhne jich tělesná žádost, ale jen někdy. A když je dal člověku rozum, ne tak je v člověku skrotil těch žádostí tělesných, chtě, aby člověk zvláštní cti a chvály zaslúžil z vietězstva, jda po rozumu, bráně sě rozumem neřádným tělesným žádostem, ješto jej tržie. A tak vól časem svým pie, ale člověk leckdys, netolik bez potřeby, ale i s škodú svú; tvář němá jen v ten čas, když má plod svój počieti, hledá toho, ale člověka trží žádost tělesná i ne v ten čas, a to je vše proto, aby člověk, rozum maje, bránil sě tělesným žádostem, a tím zaslúžil cti a chvály. Ale, pohřiechu, to, ješto by k jich cti bylo, mnozí obrátie k svému zlému, nechtiec rozumu požívati. A jmá-liť již mimo jiné kto vtipný rozum a ostrý, ale pro tu milost, kterúž má k tělesným a světským žádostem, k těm věcem libým tělu a světu obráti jej; jakož vídáme, kak jsú vtipni mnozí k tělesným a k světským věcem, a pak v tom, v němž záleží spasenie jich, budú jako jiná telata bez rozumu. I dieť písmo: „É, by rozčichali a urozuměli, a k tomu, ješto má najposléze býti, prohlédali.“

Že je potřeben rozum. 195.

Jsú, ješto řiekají: „potřebie jest mnoho rozuměti,“ ale mýléť sě, neb mají málo rozumu. Jakož tělesnému, zdra-

vému oku dobro jest a utěšeno tělesné světlo, ktož po tmě jde, nevie, kam jde, teskHvě jde, strašivě kráčie, a brzo sě potkne: takéž jest o vnitřniem, duchovniem světlu, že jest velmi pochoten i potřeben dar rozumu a utěšen, a tvrdí velmi křesťanskú vieru, jakož sem napřed mluvil o tom, že nám to rozum ukazuje, že je to řád pravý, abychom najprvé z té slepoty, v niž jsme upadli, věrú najprvé počeli jíti. A tu sem i viece takového pravil, že nás rozum drží u vieře, aniť by řekl svatý Ambrož, „byť rozum potřeben nebyl, že nic nemá učiniti člověk, jemuž by nemohl podobné příčiny jmieti, aneb povědieti, kdyby otázán byl, proč je to učinil; a tohoť by nemohl, rozumu netbaje." A die svatý Řehoř: „Ktož čte v písmě, tolik v něm utěšení nalezne, koliko v něm nalezne rozličných rozumóv užitečných, někdy tak holú pověstí utěší sě, když takového něco praví písmo, někdy vezme příkladné podobenstvie ku potvrzení viery křesťanské, někdy obrátí k mravnému rozumu, kak sě má sám v sobě mieti člověk, někdy k rozumu skrze to, což čte, přide u vysokých věcech onoho světa nebeského." I řku pak: Čemu je tak rozumnu býti, čemu je tolik knih? Ale řkuť i to, což je řekl Rikhardus, že ktož z rozumu hledá utěšenie, potřebie jest, aby sám sobě srozuměl najprvé, ktožť nesrozumie duchu svému, nevieť, coť má o anjelském duchu, co o bohu rozuměti; poněvadž sobě nemóžeš srozuměti, tomu, co je nad tě, nesrozumieš. Avšak poněvadž člověk podle duše jest obraz boží, neb jest stvořen bohem, jakož die písmo, k obrazu božiemu, v člověčie duši obrážieť sě jako v zrcadle obraz boží: ustavičně čisťme to zrcadlo, držme je a nahlédajme do něho, čisťme i prach trúce s něho, držme je, ať sě nechýlí dolóv k zemským věcem, a nahlédajme v ně okem rozumu. Tak počnem poznávati boha, jakož zde móž býti, neb kdož dobře učistí to zrcadlo i od marného myšlenie, a drží je právě k bohu, a zří v ně pilně, zazří rozum jeho kakéhos divného světla, bez něhož ani svého duchu móž spatřiti, a mysl, diviec sě jasnosti toho světla, roznietí sě u velikém milování; ale dalecíť jsú toho milovníci tohoto světa.

196. **O múdrosti.**

Sedmý dar ducha svatého, jenž dokonává a svrchuje jiné všecky, jest múdrost. Komužť ta právě dána bude,

přicházieť jemu s ní všecko dobré. I dieť písmo o múdrosti: „Blažený, jenž bdí u podvojóv vrat jejie!“ Neb múdrost, vejdúc v lidi, činí z nich přátely božie, a buoh nemiluje ižádného, jedné ktož s múdrostí přebývá. Múdrost jest mistryně bázni božie a umie vybrati, co je hodné lidem, má v spravedlnosti velikú moc, učí směrnosti a šlechetnosti, mimo niž není nic užitečnějšieho v tomto životu. A ktož jest s ní, má radost a veselé, a v jeho myšlenie přímluvná je k němu, a odžene od něho kyselú túžebnost a hořkú, a všeť zpósobí pochotně, neb je všecko osáhla silně. Ne darmoť je řekl o ní mudřec: „Nad zdravie i nade všecku krásu miloval sem ji, a umyslil sem, abych ji měl miesto světla, neb světlo jejie nepohasne. Bože mých otcóv! pane milosrdenstvie, jenžs člověka skrze svú múdrost učinil, aby pánem byl nad tvým stvořením, v pravdě múdrosti pořiedě zemi, a súdě v upřiemosti srdce: daj mi múdrost, ještoť stojí u tvých stolic, a nezamietaj mne od svých čeledních, nebť sem tvój sluha a jsemť syn tvé služebnice, ač jsem i lutový člověk. A pakli by i veliký byl kto mezi syny lidskými, odejde-li múdrost od něho, nestane za nic. Volil si mě, abych lid pod sebú držal, a velíš mi, abych jménu tvému chrám udělal: pošliž mi múdrost z svých svatých nebes, ať je se mnú a pracuje se mnú, abych věděl, co je libo tobě, a ať mě zvede a ostřiehá mne, ať by vzácni byli skutkové moji, a budu hoden stolice s otci svými. A kto je, jenž by mohl poznati radu boží? Co je na zemi, nesnadně sstihnem; to pak co je v nebi, kto sstihne? Jedné, leč ty dáš múdrost, a s výsosti sešleš svého ducha svatého a budú jím cesty naše zpraveny, a což sě tobě líbí, nauči nás. Múdrost Adama z hřiechu vyvedla, múdrost ostřiehala jeho, když jediný sám na světě bieše. A když odstúpil Kain od múdrosti, hněv jej zapálil proti bratru, zabil bratra a prvú učinil vraždu. A když vešken svět svój řád ztratil, múdrost minuv, múdrost Noe spravedlivého od obecné potopy zachovala. A když svět opět sě rozmohl po potopě, a vstúpil v pýchu, střekli sě, chtiece vzdělati věži až do nebe, a tak pamět jmen svých ostaviti. Múdrost viděla spravedlivého, a zachovala jej bez ohyzdy, a ostavila v jazyku jeho, když změnila jiným jazyky, a v jeho syniech milosrdenstvie svého ostřiehala. Múdrost vysvobodila Lota spravedlivého, že je nezahynul se

zlými v Sodomě smrdutým ohněm, k jichž zlosti svědectvu i ještě stojí, kúřiec sě pustá země. Neb ktož sú múdrost minuli, netolik sú zahynuli, ale i paměť ostavili bláznovstvie svého, aby hřiech jich utajen nebyl; ale múdrost, ktožť s ní sbude, v čest pozdvihne.“ Tyť řeči mluví o múdrosti písmo staré. I jestiť najvyší dar múdrost. Ktožť jí darován bude, svrchujeť v něm všecko dobré. A ačkoli bez jiných daróv, o nichž jste slyšeli, nebývá múdrost, však kakýms zvláštním činem ta dva dary, rozum a múdrost, jsta k sobě jako připřežena. Neb to je múdrost: každú věc znáti, a tak ji vážiti jakož jest, chuť jejie čijíc.

Ti čtyři darové: uměnie, rada, rozum, múdrost jsú nápodobni k sobě, avšak mají rozeznánie mezi sebú. Neb mohl bych což buď uměti nebo věděti, ale mohl bych neustanoviti rady v svém srdci, bych stál po tom, neb bych chuť toho čil, kterúž jmá, a mohl bych jen věrú věděti a nerozuměti, kterak to jde a co má vyjíti z toho, aneb mohl bych mysl neb radu k tomu neb k tomu ustanoviti a neuměl bych přijíti k tomu, ani bych rozuměl, co vyjde z toho; aniž by múdrost byla, ve zlém radu ustanoviti. A takť móž i rozum býti bez múdrosti, neb sem řekl a ještě diem: Múdrost jest všelikú věc věděti a rozuměti jí, a tu chuť, kteráž jest v tom, číti, a radu v tom ustanoviec tak ji milovati neb nemilovati, jakož jest ta věc hodna toho. Tuť múdrost světí měli sú, že i protivné věci trpěli sú pro věčné dobré. Sbožnému bude ta múdrost dána, že ne toho, což je na zemi, ale toho, což je svrchu, bude chuť mieti, kdež jest Kristus spasitel v otcově chvále. Neb je to múdrost, k bohu sě táhnúti. Ale světská múdrost nenieť múdrost, nebť mnohé zavodí a obmeškává u věčném dobrém, i budeť to, že buoh konečně zkazí tu světskú múdrost. Protožť die s. Pavel: „Jestli kto mudr, buď nemudr, aby byl mudr,“ totiž netbaj na marnosti tohoto světa, okras tělesných, libých světu, sbožie a světské pýchy, ať svět má tě za nemúdrého, a budeš právě mudr, nestoje po světské marnosti a hledaje boha. Nebť zhyne svět i to vše, což slušie k světu, a buoh se všemi svými bude kralovati na věky. A takť die s. Bernart: „Tenť je nalezl pravú múdrost, ktož shladí ty své hřiechy, jichž sě je dopustil, a tohoto světa věci libé lacino váží, a hledá toho vší snaž-

ností, aby, jsa v milosti boží, přišel v utěšenie věčné onoho světa.“ A komuž tak vonie každá věc, jakož jest která, bude hřiechóv nenáviděti jako zlého, nebude tbáti na světské věci, jako na marnost, a po dobrém života věčného stane, jako po tom, ješto je najlepšie dobré. A toho nám dopomoz, hospodine!

Počínají sě knížky
o připravení srdce. 198.

„Navraťte sě odvrácenci k srdci a nemúdří usmyslete někdy!“ Vzal sem z žaltáře slovo toto pro dvoje lidi: pro jedny, jižto ovšem boha netbají, stojiec po světu; a pro druhé, ješto, ač něco sobě vážie boha, ale nejsú pilni, by znamenali srdcem své pochyby, a aby sě jich vystřiehli. Neb kdyby chtěli ti navrátiti sě k srdci, jižto netbají na buoh za tiemto světem, čili by toho rozumem nepoznali, kak jest pán bóh veliké dobré, a kak marné a nestatečné sú všecky věci tohoto světa? A když nemúdří ztratie boha pro marnost tohoto světa, kak veliké dobré ztratie, a kak u veliké hoře vklonú! Neb pravda božská nenecháť bez pomsty ničehož zlého; a zléť jest i to, pro marnost tohoto světa opustiti pilnost přípravy srdce svého, v níž by sě měl líbiti bohu. Ale kteříž i toho netbají, by přišli k srdci, takť i zahynú v svém netbání, že dadie sě zlému světskému obyčeji svésti neb snésti jako kakés bystré řece v hořké moře. I voláť na to s. Augustin, řka: „I dokud nepřeschneš bystrá řeko, i dokud budeš valiti u veliké moře Eviny syny!“ A opět die: „Jdú od boha nepokojní lidé po krásných věcech, a když jim bude všecko krásno, sami budú šeředni. A kam ujdú, by buoh nenalezl jich?“ Běda hřiešnému, jenž mní, když odejde od boha, by mohl naleznúti něco lepšieho, ano, vrť sem vrť tam, všudy krušno, a v jediném bohu pokoj. Protožť i diem: „Navraťte sě odvrácenci aneb přestupníci k srdci!“

Kdyby pak oni druzí k srdci sě navrátili, ješto ač něco vážie sobě boha, však nejsú pilni, aby své srdce k libosti jeho připravili, ó, co by uzřeli v sobě nehodného! Uzřeli by, ano svět, žádost těla i ďábel nakazil jich srdce, uzřeli

by, že duše jich neplodné jsú, některé nepočínavše plodu šlechetnosti a některé počevše zrodily nedochódčata, některé mrtvé děti zrodily, některé ne celých údóv ale potvořené, a některé ve spaní zdávili své děti, některé ďáblóm nebo světu obětovaly své děti a tak umrtvily, a některé počevše nikdy neporodily. Slyšíš, coť tím vším miením? Mienímť skrze děti šlechetný plod skutkóv dobrých. Těch někteří jsúc jako bezdětkyně i nepočnú, když i nepomyslé, by kdy chtěli dobrý skutek učiniti který, ale ti přislušejí viece k oněm prvým, ješto ovšem na buoh netbají, než k těmto druhým. Někteří, ač počnú, neporodie, budú mysliti, že chtie toto dobré neb toto učiniti, a nedokonají nikdy toho skutkem. Nenie toho zvieřete, by přes rok, počna, svój plod nosilo, neporodě, ale nejeden člověk počne mysliti, aby učinil některý skutek dobrý, neb svět opustě přijal stav lidí bohobojných, a nedokoná toho v desieti létech aneb snad nikdy.

Tiť pak rodie ty děti mrtvé, kteříž, jsúce v některém hřiechu smrtedlném učinie některý dobrý skutek, neb úmyslem zlým.

A toť bude nedochódče, když kto v kvapky počna učiní cos buď bez rozmysla, v němž nesstojí.

A to budú děti klecavé, když dobří skutkové budú od polu dobrým úmyslem, a od polu nedobrým.

A to budú mrzuté, ješto nebudú mieti dobré postavy, podobné k dobrému, ale mieti budú podobenstvie zlého.

Ten pak jako ve spaní svój dobrý plod udáví, ktož učiní dobrý skutek a dobrým úmyslem, potom některým smrtedlným hřiechem umrtví jej, aneb když, uslyše chválu o sobě, že je to dobré tak učinil, připustí k srdci v kakéms netbání libost té chvály, že snad ztratí skrze to věčnú chválu. I bude lepší ten, jenž chváli, nežli ten, jehož chválí; neb onomu líbí sě dar boží v tom, kohož chválí, a tomuto ta chvála od člověka viece sě líbí, než ten dar od boha, proňž má chválu.

Ten pak ďáblóm v oběť své děti mrtví, ktož činí které dobré skutky k čáróm, k kúzlóm, k lékóm zapověděným od cierkve svaté, jakož bývá, že pateře pějí, mše zaprošují, i cos buď činie k takovým věcem.

A ktož počna život dobrý, čistý, tichý i skoná jej v nečistotě, v plachosti neb v které zlosti, tenť rodí děti potvo-

řené s hlavú člověčí, a pak ocas bude sviní neb jiného zvieřete, že bude jako ochechule potvořená. Protož navraťte sě přestupníci k srdci, a nemúdří usmyslete někdy! A protoť i prorok Isaiáš die těm, kteříž mluvie slovo božie: „Mluvte k srdci!“ totiž ať lid bude pilen srdce; neb jakožť také i jinde die písmo: „Z srdceť pochodí život.“ A tak položil sem také mezi šlechetnostmi něco o zpósobení srdce, jakož jest sedmero napomenutie v písmě o srdci. Jedno jest, abychom je připravili; o tom die Samuel: „Připravte srdce svá hospodinu.“ Druhé napomíná písmo, abychom svá srdce otevřeli; o tom řečeno jest v knihách Machabeóv: „Otevři hospodin v zákoně svém srdce vaše.“ Třetie velí srdce ostřiehati; o tom die Šalomúnova kniha: „Vší stráží ostřiehaj srdce svého, neb z něho pochodí život.“ Čtvrté, abychom je ustanovili; o tom die s. Pavel: „Najlép jest milostí boží ustanoviti srdce.“ Páté dáti srdce bohu; o tom v osobě múdrosti die hospodin: „Synu, daj mi srdce své.“ Šesté velí zdvihnúti srdce; o tom die Jeremiáš: „Zdvihněte srdce své i s rukama k hospodinu.“ Sedmému učí Johel prorok, řka: „Rozedřete srdce svá, ale ne rúcho.“

O trojiem připravení srdce. 199.

Najprvé znamenajte, kterak srdce má býti připraveno pánu bohu. Móžť býti troje to připravenie. Jedno aby jako dóm bylo připraveno, druhé jako pokrm, třetie jako choť. Dóm hosti milému připravují dvojím obyčejem: najprvé jej umetú a učistie; druhé ozdobie jej oponami, koberci, kvietím potrúsie. Takéžť jest i o srdci. Najprvé je máme vyčistiti od hřiechóv, vyméstí hřiechy zpovědí jako chvoštištěm, a nic takového v něm nemieti, ješto by kterú nečistotú nelibě vonělo pánu bohu čistému, ale všecko takové pokáním dobře vycíditi. Slyšte a pomněte, dieť hospodin skrze Izaiáše, že chce zatratiti jméno babylonské i ostatky jeho, i rod, i pokolenie jeho. Častoť řiekám, že písmo jmenuje Babylonem svět tento rozbrojný, a také někdy Egyptem pro slepotu jeho, že je tak ve tmě, nemaje pravého osviecenie. A tak tuto die: „Zatratím jméno babylonské i ostatky jeho, i rod jeho a pokolenie jeho.“ Kdyť by sě svět, to jest úmysl a obyčej světský, líbil pánu bohu, nechtěl by tak i jména

jeho, i rodu a pokolenie jeho zatratiti. Jméno tohoto světa jest, když kto chce světu vzácen býti a slovúten v pýše, v sboží, u veselí světském, v kráse, lepoti, i v čemžkoli. Rod a pokolenie tohoto světa jsú hřiechové rozliční a příčiny k hřiechóm; a ostatci světa jsú někteří světští obyčejové, jichž někdy drží sě i ti, ješto již nechtie slúti světští, ale duchovní. A když slyšíme, že buoh chce svět zatratiti, i jméno jeho, i ostatky jeho, i rod a pokolenie jeho, é! nebuďme milujíc svět, utecme z prostředka Babylona. Dosti hoře, ktož, jsa u vězení babylonském, musí ještě pomezie držeti babylonské, zdali by však spieše vybral sě z něho, než z prostředka a méně měl činiti s světem? A radše sami z své vóle traťme v sobě jméno světské, abychom neslúli světští velmi, od pýchy pyšní, od lakomstva lakomí, od rozkoši rozkošní, od freje frejovní, od tancóv tanečnice a tanečníci, od hněvu hněviví, a tak i o jiném. A toť snad mienì s. Pavel, řka: „Všeliká nečistota ani jmenována buď mezi vámi, totiž tak bydlte, až by sami z své vóle jméno kteréhožkoli neřádu světského radše zatratili, nežť pak buoh zatratí to i proti našie vóli. A což by toho z své vóle učinili, z toho by čest i chválu měli před bohem, a to, kdy zhyne vám to proti vóli vašie, túhu, tesknost a hanbu budete mieti od toho marného, ješto nenie libé bohu, pustiti nechtěvše. Protož chceme-li srdce svá jako dóm připraviti pánu bohu, vyvrzme všelikú takovú marnost a nečistotu z srdcí svých i vše, ješto, ač samo v sobě hřiech nenie, ale v hřiech táhne.

Druhé sem řekl, že, chtiec dóm připraviti, ozdobují jej oponami, kvietím potrúsie, aby v něm bylo utěšeno býti. Takéž máme srdce svá rozličnými ctnostmi osdobiti, aby v něm pán buoh ráčil přebývati jako v svém domu.

Druhé připravme svá srdce pánu bohu jako pokrm. Troje znamenie ukazuje, kdy je dospělo maso ku pokrmu. Jedno když bude krev z něho ohněm vytažena, druhé když dá sě snadně nehtu projieti neb udici, třetie když od kosti bude sě odjímati. Takéž znamenieť jest, že to srdce dospievá bohu ku pokrmu, jenž je řekl: „Mój pokrm jest, činiti vóli otce mého,“ když ohněm svaté milosti bude z něho vytažena žádost tělesná jako ohněm krev z masa; ale donidž srdce oblibuje to, což slušie k tělu a k krvi, ještěť je nedo-

spělo k božiemu pokrmu. Druhé dá-li sě maso projieti nehtu neb udici kuchařové, znamenie jest, že je dospělo ku pokrmu. Takéž když srdce dá sě projieti slovu božiemu na kázání, neb když čtú neb pravie co takového, a vytáhnúti z hřiecha, znamenieť jest, že je dospělo ku pokrmu božiemu. Třetie znamenie, že je dospělo to maso ku pokrmu, když sě od kosti děliti bude. Takéž znamenie jest, že je to srdce dospělo v pokrm bohu, když již přide k tomu úmyslu, jakož pravieše s. Pavel: „É, bych s tělem rozlúčen byl a byl s Kristem!“ avšak trpí to, že sě dlí přiebytek jeho, když vidí v tom vóli boží; ale kdyby to proti bohu nebylo, rád by, i smrt přetrpě, byl již v tom věčném pokoji a bezpečně, jakož řiekají: „Lepí jest jeden pták v ruce, než dva letíc.“ Ale divné jest, že sě tak velmi bojie lidé smrti, že učiní mnohý cos buď i proti bohu, chtě jen na chvíli pozbýti smrti, a věda, že i potom umřieti musí. I die s. Jan Zlatoústý: „Poňavadž máme darmo po mále chvíli zemřieti, nevděk bohu, proč bychom k chvále božie nechtěli zemřieti málem prvé, abychom to dobrovolně učinili, ješto obak i bezděky trpěti musíme? A nenieť to dobrým matná žádost umřieti a býti s Kristem. Nebť tu naleznú ten drahý poklad, jehož jsú hledati nepřestali, a budú prosti těla smrtedlného, ješto je jim bylo jako žalář, a k bezpečnému přistanú břehu, zbudúc hořkého a neúklidného světa jako moře. A takť dobře die písmo, že lepí jest den smrti, než den narozenie, a tak cierkev svatá den smrti svatých světí a nazývá jej dnem narozenie jich, neb teprv vejdú v život skrze tu smrt. A kaký je život světa toho, v němž vždy hynem, vždy mřem, starajíc sě, tak v krokot života, když jako ktvem v své mladosti, v své bujnosti, jsme v smrti, a když domřem, teprv sě smrt naše skoná, a tak řiekají: „To sě je stalo po jeho smrti,“ totiž po jeho životu tomto, ješto je v něm vždy mřel. Protož dobrý člověk nemáť sě báti této smrti, nebť jej toho dovede, co miloval; ale bude-li kto co zlého, marného, neřádného miloval, takéť to smrt ukáže jemu, žeť uzří své hoře a svú túhu. I jest také smrt zlých najhoršie, ale drahá je smrt před obličejem božím svatých jeho.

Řekl běch třetie, že má srdce býti připraveno jako choť ženichu. Když sě choť chce ženichu svému připraviti, po-

třebie jest jie zrcadla, a má k tomu mieti snažnost a vieru má držeti muži svému; takéž kto chce srdce své jako choť libě bohu připraviti, jměj miesto zrcadla písmo a slovo božie, v tom opatříš, coť slušie, co neslušie. Neb treskceť písmo a slovo božie ty, ktož hřešie, a ktož sě v dobrém obmeškávají, ty lenstvem kárá, a těch ponúká k dobrému počátku, kteříž již mají dobrú vóli, múdré múdřejšé činí, učí, kak má která věc vážena býti, těší v truchlosti a sbierá mysl z rozbrojného roztrhánie. Druhé, chce-li sě choť připraviti muži svému, máť snažnost k tomu přičiniti, aby podle toho připravila sě, jakož je v zrcadle opatřila, co jie slušie, co neslušie. A toť jest, ješto die svatý Jakub: „Ktož slyší slovo božie a neplní jeho, k tomu podoben jest, jenž svú tvář opatře v zrcadle, otejde a zapomene, kaký je byl.“ Protož mějme snažnost, což nám ukáže slovo božie a písmo, že nám slušie neb neslušie, abychom svá srdce podle toho připravili.

Třetie, jakož choť má držeti vieru muži svému: takéž srdce, bohu sě připravujíc, drž jemu vieru. Jediného jej proň samého miluj, jediný on buď rozkoš a kochánie srdce tvého; a máš-li co jiného neb miluješ, to buď jen proto, ať by tím pomoc byla slúžiti jemu a jeho dojíti, ale jen on sám buď cíl konečný kochání tvému a utěšení tvému.

200. **O otevření srdce.**

Druhé zpósobenie srdce jest, otevřieti je najprv bohu a potom bližniemu a také sobě. Bohu tak máme otevřieti srdce, aby dalo sě projíti boží milosti a daróm jeho a napomenutí jeho spasitedlnému. A toť jest, žeť die žaltář: „Uslyšíte-li hlas jeho, neroďte srdcí svých zatvrzovati.“ A tak k bližním, aby šla k nim z něho bratrská milost, a od nich aby vzalo slitovánie, když by v čem vidělo jich nepohodu. A pak sami k sobě tak máme svá srdce otevřieti jako knihy, abychom čtli v svém svědomí, neb po těch svých knihách každý súzen bude, a buoh milostivý ostavil jest každému knihy ty v srdci jeho, aby otevra srdce četl v knihách těch svědomie svého, a nalez-li by v nich co nehodného sobě k súdu tomu v knihách těch svědomie svého, aby opravil a jinak napsal, donidž má čas.

Ale jest sedm překaz, že nečtú lidé v těch knihách svědomie svého. K tomu sedmeru jest někaké podobenstvie, kteréž je viděl s. Jan v knihách Apokalypsis, zapečetěné pečetmi sedmi, pro něž nebyl, jenž by mohl čísti v těch knihách.

Prvá překaza jest přieti sě, by něco nebyl hřiech, ješto hřiech jest. Ta převada jest prvú pečetí znamenána. Řkuť to v jakémž takémž podobenství. I viděl s. Jan pod tú prvú pečetí, když byla odjata, jako hlas hromu velikého a kóň bielý, a ten, jenž seděl na tom koni bielém, měl lučiště. Toho neodmlúvaje, mielí-li co jiného to viděnie s. Jana, řkuť nynie, že z těch, jenž zapierají, by něco hřiech nebyl, ješto hřiech jest, ta jich převada brání jim, že nemohú volně čísti svědomie svého, otevrúc je sobě, bývají, když jim kteří řkú, že zle činie, řkúc zlému dobré, vypustie jako velikého hromu hlas škřek svój. A bielým koněm móžem ty rozuměti, kteříž držie stavy zjevné svatosti, jelikož k oku lidem, světějšími sě mimo jiné ukazujíc, neb takoví najviec zprchají a najspieš, když kto z něčeho, ješto je zlé, die jim něco. A skrze lučiště móžeme ostrá jich slova rozuměti. A jistě, žeť je to tak bylo proti knězi Kunrátovi a knězi Milíčovi, jenž sta v Praze byla ctná, věrná a statečná kazatelé slova božieho, jeden Němcóm, a druhý Čechóm; že mluvili proti tomu, že v svatých staviech nesvatě bydlé, mnozí řečmi hrdými a nepravými jako hromem proti nim bili, a až ještě zle mluvie o nich ti, jenž zlému řkú, by nebylo zlé, a pak jim dobrým řkú, že zlí byli.

Druhá překaza jest, že nedá knih svědomie svého otevřieti a v nich čísti, to je ta, když kto v hřieše hledá omluvy. A pod tú druhú pečetí viděl s. Jan na koni červeném jezdce, jemuž byla moc dána, aby vzdvihl pokoj z země, a aby zabil jeden druhého. Tehdy jeden hřiešník jako zabíjie druhého, když, v svém hřieše omlúvaje sě, bude viniti jiného, jakož když Adam vinil Evu svým hřiechem a Eva hada; a tak takové omluvy nedadie knih svědomie svého otevřieti.

Třetie překaza: na cizie hřiechy zřieti; i toť brání čísti v knihách svědomie svého. Pod tú třetí pečetí viděl s. Jan kóň črný, a ten, ješto na něm seděše, váhy měl v rukú. Kuoň črný znamenává hřiechy, a na tom koni sediec váhy

mají v rukú, že, na jiných zřiec hřiechy, své vážie lehčejšími a jiných těžšími. I toť jest ta křivá váha, ješto na jiné kladú těžká břemena, jichž nésti nemohú, a sami i prstem sě jich nedotknú. Ano die s. Jan Zlatoústý: „Nechť tě jiní slyšie, a ty jim rovnú věc přikazuješ, a vidie tě, a ty sám velikú činíš.“ A i svatý Jan Křtitel nevelel jiným nejésti masa aneb vína nepíti, a sám vodu pil a kakés sprostné zelíčko měl ku pokrmu.

Čtvrtá přěkaza svědomie otevřieti a opatřiti jest, když kto licoměrně a pokrytsky chce slúti dobrým. Pod čtvrtú pečetí viděl s. Jan bledý anebo plavý kuoň, jenž je jako bledý, a toho, jenž na něm sěděl, jméno bylo smrt, a peklo šlo po něm. Tenť bledý kuoň obecně znamenává pokrytce a licoměrníky.

Pátá přěkaza: úmysl dobrý pohasiti v sobě a skutkem jeho nedokonati. A tak pod pátú pečetí viděl s. Jan zbité pod oltářem, ani volají: „Pomsti, hospodine! krve našie.“ Tiť zbití mohú znamenati ty dobré skutky, k nimž byl dobrý úmysl buoh dal a žádost, a ty příčiny že mohly býti dokonáni, a člověk leností svú a netbáním nedokonal toho, aneb dav sě žádosti tělesné odtáhnúti. A toť jest, že die s. Pavel: „Neroďte pohasovati ducha.“

Šestá přěkaza a veliká svědomie své opatřiti jest bydlo se zlými, jichž by příkladem zlého sě přijal, jda po hluku. I viděltť jest s. Jan pod šestú pečetí, že bylo veliké země hnutie, a slunce by črno, měsiec by jako krev a hvězdy padaly s nebe. Země hnutie jest hnutie lidu obecného od pravdy, sluncem znamenána jest stolice papežská, měsiecem stolice ciesařská, a hvězdami z obú stavú znamenajte, ješto padají v zemské žádosti od nebeských a z řádu v neřád. Po hřiechu steleť sě tomu! ale sbožný nepójde po obecném hluku ve zlé, sbožná hvězda ostaneť v nebi, na zemi nespadnúc.

Sedmá přěvada svědomie svého otevřieti a v něm čísti jest veliké zaneprázdněnie s tiemto světem, a toť jest, jakož sem dřéve mluvil o tom, býti v prostředku Babylona, ano dosti hoře, že musí někto držeti pomezie babylonské. I dieť svatý Pavel: „Ižádný, jenž chce slúžiti bohu statečně, neobvazuj sě věcmi světskými, aby sě tomu slíbil, v jehož

vnikl službu." A svatý Jan viděl, kdy by odjata sedmá pečeť, by jako za puol hodiny upokojenie, ježto jedva jako za puol hodiny praví je písmo: „I čінíť churavy duše nepravost tohoto světa. A nemóž-li kto těch sedmi převad odlúčiti, pro něž v knihách svědomie svého čísti nemóž, otevra je, pros toho beránka z nebes, ještoť móž, kdy chce a komuž chce, odjieti ty převady a otevřieti svědomie jeho.

Kterak má srdce býti ostřieháno. 201.

Třetie máme srdce ostřiehati; dieť písmo: „Vší snažností ostřiehaj srdce, neboť z něho pochodí život." Tak najprvé máme srdcí svých ostřiehati, abychom nedali jich ani pojičili nepřieteli. Nebudeš moci ižádným právem dobýti jeho od něho zase, pakli jeho jen pojičíš jemu; poprzníť jeho, podrží-liť jeho i za najmenší chvilku. Tehdys srdce pojičil nepřieteli, když počneš něco takového oblibovati, k němuž tě on vede. Pakli povolíš srdcem k hřiechu, tehdys je dal jemu, a budeš-li obyčej mieti v hřieše, tiemť bude jako přivázáno k němu. Druhé tak máme ostřiehati srdce svého jako domu. Čichové tělesní jsú jako dvéře aneb vrata, v těch má býti vždy jako vrátný bázeň božie, aby, když by co takového přišlo k srdci, skoro to bázeň božie odehnala, dvéře a vrata před takovým něčím zavřela a zatvrdila. A pakli mysl vyjde ven pro některú věc potřebnú, ten vrátný má ji skoro odvolati zase a nedati jí blúditi po věcech zevnitřních. Třetie tak máme srdcí svých ostřiehati, jakož ostřiehají dobrého hradu, nebť ďábel rozličně hledá lidských srdec, kterým by obyčejem s které strany přistúpil k kterému. Protož vždy každý ze všech stran ostřiehaj srdce svého jako hradu mezi chytrými a úkladnými nepřátely.

O ustanovení srdce. 202.

Čtvrté máme ustanoviti svá srdce v dobrém, nebýti mysli vrtké a neustavičné. A toť jest, žeť die žaltář: „Požehnal si, hospodine, zemi své." Země božie požehnaná jest: srdce v dobrém ustanovené, ješto sě nelé jako voda na každú stranu, na kterúž pohne jí vietr který; nenie vrtko jako povětřie, ješto ve čas tamto sě obrátí a táhne, a ve čas tamto; a nemece sě i sem i tam jako oheň plamenem. Ta-

kovéť srdce v dobrém ustanovené móž dáti užitek jako dobrá bohem požehnaná země. Protož podobněť die s. Pavel, že je najlepšé ustanoviti srdce milostí boží. Takť mi sě zdá, že ktož neustanoví mysli, v kterém by stavu chtěl býti, že je to přemietánie myslí velmi těžko, a nenie bezpečno, by sstál v tom, co je lepšé, ješto když statečný ustanoví mysl, potom snáze odžene, chce-li, žádost protivnú tomu. A pravímť i to: Ktož by bydlo své na jednom miestě ustanovil, měl by k ustanovení mysli velikú pomoc; ale ktož s jednoho miesta na druhé sě rád hýbe, chtě sě pokrýti své mysli neduhu, tak činí jako ten, ješto utéci chce před svým stienem, a kamž pójde, a stien vždy s ním. Takéž mnohý točí sebú, miesto měně, a mysl vždy táž.

203. **Pátý zpósob srdce: dáti je bohu.**

Pátý zpósob srdce jest, když kto dá komu srdce. A komu by je kto mohl lépe dáti, než bohu? Nebť jeho neztratí, dada je bohu, ale i srdce své i boha v něm bude mieti. A nicť nemóž srdce utěšením naplniti kromě boha; k čemuž kolivěk k jinému obrátí kto srdce své, v túzeť bude a v žalosti. Aj, když v šachy hrají, již zdvihna šach, dlúho myslí, kde by jej bezpečně posadil. Ó! kak by pilnějie bylo obmysliti, aby srdce svého v matném miestě neuložil, by některé marnosti nedal jeho! pakli by je dal něčemu tomu, ješto je zlé, a tím hóře. A ačkoli každý dlužen jest svým srdcem bohu, však jako prosie za ně, řka v písmě: „Synu, daj mi srdce své!“ a přijme je od člověka jako dar, ano jemu jeho nic nenie potřebie, jediné aby je utěšením naplnil. A ktož je odchýlí od něho k něčemu jinému, s právem trpěti bude pomstu těžkú, že je nedal jeho bohu, dlužen jím byv jemu. A zdali nenie člověk bohu svým srdcem dlužen, ano, jakož buoh die, prvé buoh k člověku přiložil své srdce, prvé buoh miloval člověka, i stvořil člověka, aby byl; když v hřiech padl člověk, ještě jej tak miloval, že učinil pádu člověčiemu opravenie a učistěnie ode všelikého šeředstvie hřiechóv, ač však chce člověk k němu sě podle jeho zpósobu navrátiti a jemu své srdce dáti. A prvé on dal své srdce, aby člověčie hořkosti okusilo, jižto člověk proviniv trpěl, aby pak člověk, dada jemu srdce své, byl naplněn sladkostí jeho,

v níž by měl utěšenie na věky. Aj, nemáš-liž s právem srdce svého dáti jemu, v čem by jiném hodnějie je uložil kto, než v něm? A jestli že by již kto jinému něčemu dal srdce své, světu neb tělu, aneb že by je zlý duch osidlal, pros božie pomoci a s ní pracuj, donidžť čas jest, ať pán buoh pomóž od toho. Neb cožť sám sebú člověk nemóž, toť s pomocí boží bude moci, ač chce k tomu sě i sám také přičiniti. I tu sě pomni, přepustíliť na tě co protivného, nebť činí to buoh někdy, že, nechce-li nemúdré srdce dáti sě bohu, když lahodí o něm, aspoň aby hnulo sě k němu, vida, že kromě něho mnohé je potýkají protivnosti.

O pozdvižení srdce k bohu. 204.

Šestý zpósob srdce jest pozdvihnúti je vzhóru k bohu. I byli sú čtyřie kruhové zlatí u archy Mojžiešovy, jimiž zdvihána, a to je bylo podle rozkázánie božieho. V tom podobenství čtyři jsú věci, jimiž člověk má vzhóru zdvihnúti srdce své. Jedno je myslí přemietáním o takových božích skutcích, jimižto táhne nás k sobě, druhé nadějí v bohu, třetie žádostí k němu přijitím, čtvrté máme vzhóru táhnúti srdce své úmyslem upřiemým.

Najprvé řku: Chceme-li svá srdce vzhóru pozdvihnúti, toť má najprv býti myšlením, o takových věcech rozjímaním, jimiž buoh táhne nás k sobě, aby to o nás pravda byla, ješto die písmo: „Myšlenie jeho u najvyšieho.“ Ale majíť s rozumem býti ta myšlenie, v nichž by byla chvála božie. Dieť žaltář: „Hospodine! lidské myšlenie vzdá chválu tobě.“ S rozumem myšlenie jsú lidská myšlenie, ale bez rozumu mysliti, ta jsú myšlenie němé tváři. Móžť člověk, jakož Hugo pokládá, i o zlém mysliti dobře i o dobrém zle, a toť jde tudy, když o zlém s rozumem myslí, neb o dobrém bez rozumu. Ktož s rozumem dobré myslí, toť jest duši chutný nápoj nebo pokrm, jímž tyje v náboženství, pakli o zlém myslí, však když to s rozumem myslí, také jest jí k něčemu užitečno, jako, ač netyje hořčicí člověk nebo octem neb takovým něčím, ješto je příkré, však i toho pojiesti někdy k něčemu bývá užitečno.

Druhé nadějí v bohu máme k němu vzhóru zdvihnúti srdce. A móžť člověk bezpečně nadějí v boze ulehnúti; dieť písmo: „Ktož ufá v něho, nebudeť pohaněn.“ Neniet

buoh tak nemilostivý, byť podtrhl toho, ktož v milosti jeho svú upřiemú nadějí vzpolehne na něm. A proč by tak ustavičně v písmě zval k naději do sebe, by nás chtěl povrci, kdybychom drželi sě řádně jeho? „Neniet bóh podtrhač, neobelstíť sliby svými“, jedné my hleďme toho, abychom upřiemú naději v něm měli dobrého svého, tú cestú jdúc, kterú je k tomu buoh zpósobil. Zláť jest naděje, by ten došel cíle, ktož chodby nepočne, neb ktož jde bludně; zlá naděje, by ze zlého bylo děkováno, by pravdě byla křivda liba. Ale dobrá jest naděje, v boha ufajíc činiti dobře. A když budem činiti to dobré, ješto buoh dal nám to moci, to což na nás záleží učiniece, dobré jest v' něm naději mieti, že což sebú nemóžem, jím budem moci, on nedokonánie naše doplní. Takováť dobrá naděje zdvihá srdce u vóni utěšenie nebeského.

Třetie žádostí k bohu mohú pozdvižena býti srdce naše, a s právem máme žádost k bohu mieti, neb on jest plnost našeho utěšenie, ale zdejšie každé utěšenie jest s nedostatkem. Protož zde všeliká útěcha přistuzuje sě, že mrzko bude mieti, ješto sě velmi libé zdálo žádajíc, i bude mysl nemúdrá opět jiného žádati a opět jiného, ano v ničemž nenie plného utěšenie na světě. Protož pozdvihněm srdce svá žádostí ku pánu bohu, v němž jediném móž býti plné utěšenie.

Čtvrté máme upřiemem úmyslem z milosti božie svá srdce vzdvihnúti vzhóru, neb úmysl má zpraviti všecky naše činy. Ale i dobří činové naši, kdyby nedobrým úmyslem byli, nic by nám dobrého nepřinesli. Úmysl jest to oko, ješto kdyby nepravé bylo, všecko tělo bylo by temné; pakli pravé bude, světlé bude všecko tělo.

205. **Kak máš srdce rozedřieti.**

Sedmé zpósobenie srdce ukazuje onen prorok, jenž die: „Rozedřete,“ aneb ať řku, roztrhněte „srdce vaše, ale ne rúcha vaše.“ Máme boha celým srdcem milovati, protož ne tak tomu rčení proročiemu rozumějte, byť bylo jako na dvé srdce rozedřieti, aby bylo sě boha stranú jednú držeti a světa druhú. Káráť jiný prorok, Jeremiáš, ty, kteříž jako na obě straně klečejí, chtiec slúžiti bohu i světu. A svatý Augustin die: „Hospodine! všehos mě stvořil, všeho vykúpil, abych vešken slúžil tobě.“ Protož slyšiec, že die prorok: „Roz-

trhněte srdce svá," tak tomu rozumějme, žeť velí od světa a od těla libých věcí odtrhnúti a odedřieti svá srdce i ode všeho, ješto by nás od boha táhlo, abychom vždy celým srdcem boha milovali, bohu slúžili. A ač bychom co jiného také milovali neb mieti chtěli, aby to bylo jen ku pomoci bohu slúžiti, a tak jakožť die s. Řehoř: „Jsúť, ješto pósobie věci světské i světskú postavu mají, ješto však odtrhli sú a drú svá srdce od světa, ne pro svět to činiec, ale pro buoh, ne v světu sě kochajíc, ale žádajíc sě kochati v bohu. A jsú také někteří stavu duchovnieho, jichž srdce přilnulo jest milostí k světu, aniž jeho drú od světa, ale držie sě jím světa. Jest také a velmi pilné od tovařistva neřádného, nebohobojného potřebie odtrhnúti sě a neobcovati s takovými. Neb jakož slunečný paprslek, jakéž barvy bude to sklo, kteréž projde, tu barvu vezme: takéž mysl člověčie těch sě vášní přijímá ráda, s kterýmiž kto jest v obyčeji. A tak die žaltář: „S svatým svatý budeš a převrácený s převráceným budeš." A tak i ona dievka, ješto chtěla sě líbiti bohu, jižto buoh choval mladému Tobiášovi, die v své modlitbě: „Vieš to, hospodine, žeť sem lúčila od těch, ješto hrají, ani sem s těmi tovařišila, ješto jdú s marností vókol."

Počínají sě knížky

o sedmi chodbách k životu věčnému. 206.

„Hory světa tohoto schýleny jsú od cest věčnosti jeho." Abakuk prorok die ta slova, jimiž ukazuje ten v světě neřád, že ti, ješto jsú větší z jiných a jako hory neb pahrobci, jsú pochýleni od těch cest, kteréž vedú k věčnému blahoslavenství. A to je zjevné, že ktož sě schýlí s pravé cesty, čím dále jde, dále zajde. A tak ti múdrci tohoto světa, ješto mají sobě to za múdrost, aby kochali sě v tomto světě, po světu stáli, po cti světské, po libosti těla, po sboží, a aby světu vzácni byli, aby svá jména zvelebili na zemi, přijdúť najposléze k tomu, jakož die písmo, žeť dějí: „My nemúdří, kam zajidechme! mněchom, by život oněch bláznovstvie byl, ješto světa netbachu, jinými jdúc

cestami, než my. Aj, kakť sú již u veliké cti, kakť jsú v počtu synóv božích, a my, nepoznavše cesty božie, zstali sme na cestě nepravosti! É, buďmež tehdy malí svatú pokorú, čím kto jest větší, viece bude pokoren, a prosme milosti božie vší žádostí srdce svého, jakož král David v pokorném srdci prosil pána boha v žaltáři, řka: „Známu mi učiň cestu, na níž bych chodil, a proveď mě, hospodine, na cestě své, dokonaj chodbu mú na svých stezkách, ať sě nepohnú krokové moji.“

Ačkoli plnějie sem jinde psal o sedmi chodbách k blažené věčnosti, však i tuto něco poviem krátce o nich, ač koho nedojdú ony knihy, aby, v těchto nalezna něco o nich, porozuměl těm šlechetným chodbám, neb bezpečnějie pójde po té cestě ten, která jest známa jemu, i kratochvílnějie, nežli po té, kteráž by jemu nebyla známa. A také, že podobně mohu je mezi ctnostmi a šlechetnostmi počísti, miesto mají v knihách těchto.

Jedna z těch chodeb jest úmysl dobrý, druhá myslí přemietánie o dobrém, třetie, uprúc mysl k dobrému, patřiti na to okem vnitřním, čtvrtá milovati horlivě dobré, pátá poznávánie božím zjevením něco, ješto je skryto před jinými, šestá když okusovati bude takový duchovních pochotností, sedmá činiti skutky, z nichž bude čest a chvála v blažené věčnosti.

207. O dobrém úmysle.

Prvá cesta neb chodba k věčnému blahoslavenství jest úmysl dobrý, neb úmysl zpravuje všecky činy. Bude-liť úmysl zlý, všichni skutkové, ač by v sobě i dobří byli, nebudú dobře učiněni, a na ten řku rozum, že nebudú dobří; pakli bude úmysl dobrý, i v těch činech, ješto v sobě dobří nejsú, když však zlí nejsú, z dobrého úmysla již dobří budú; ale to, což je samo v sobě zlé, i dobrým úmyslem nebudeť dobré. Protož jestiť obecné naučenie, že nemá zlé býti učiněno, aby něco dobré z toho vyšlo. A když tak úmysl zpravuje skutky lidské, náš konečný úmysl má sám buoh býti, abychom toho došli, toho měli. A k tomu posledniemu úmyslu máme i jiné úmysly hodné zřéditi, vážiece v pilnosti ty úmysly, abychom ničehož v konečném úmysle nepokládali, jemuž jest minúti.

Než, jakož sem řekl, móžem i jiné v úmysle mieti, jímž by pomoc byla dojíti úmysla toho posledniecho, a dámť příklad. Aj, pójde sedlák do lesa tím úmyslem, aby porubil hodné dřevo, z něhož by pluh udělal. A ten chce pluh mieti, aby jím oral, orati chce, aby obilé měl, obilé chce, aby sě živil. A nebylo-li by toho úmysla posledniecho, že by proto chtěl živ býti, aby, slúže bohu, slíbil sě bohu a došel boha, tehda vše, což je činil, aby mohl orati, žieti, chléb mieti, živiti sě, zhynuloť by. Ale když buoh bude tomu všemu konečný úmysl, ten poslední úmysl zšlechtí a zřiedí úmysly jiné, že to dřevnie vše pro buoh bude, a ač minú ti skutkové a činové aneb prvnější úmyslové, však chvála a čest z těch všech skutkóv neb prvních úmyslóv věčně ostane, poněvadž sú úmyslem posledním pro buoh byli. Ale jakož die Hugo: „Člověčie srdce když po rozličných žádostech rozplyne sě, jako v tolik čésti bude zštiepáno, koliko těch věcí bude, po nichž jde žádost,“ a tak i v úmyslech nebývá řádu. I bývá šester znamenitý úmysl v lidech. Jednomu řieká svatý Bernarth převrácený, to je ten, jenž pochodí z tělesné žádosti, ješto jen k tomu táhne, aby zde byl člověk v dobrém bydle, v rozkošech a libostech tělesných a v dobrém tohoto světa.

Druhý úmysl jest licoměrný, ješto kto dobrým chtě slúti před lidmi, bude sě dobrým činiti aneb ukazovati. O tomť úmysle die svatý Augustin, že je dvojitá nepravost pravda v licoměrství ukázaná.

Třetí úmysl jde oklikem. A ten bývá, když kto bohu slúží ne pro něho samého, ale aby buoh za tu jeho službu dal jemu svět po vóli, čest, sbožie, bydlo dobré. Ktožť tak bohu slúží, tenť konečným úmyslem netáhne k bohu, ale od boha k světu oklikem kakýms. A ten úmysl podoben jest ku převrácenému, a dosti jest převrácený, neb ktož oklikem jde, dotud pójde, až k témuž pójde, odkavadž jest jíti počal, jediné že snad proto onen úmysl slove převrácený, že i boha nemá před očima, by chtěl skrze pomoc jeho dojíti úmysla svého, jen tak, na buoh netbaje, po tom stojí, což má v úmysle, a tento oklikem, že v tom jsa člověk bohu slúží, ale od boha táhne úmyslem k světu. I jestiť to úmysl dosti převrácený, bohu chtieti slúžiti, aby dal svět po vóli, boha chtieti mieti ku pomoci, aby sě kochali v světu, ano je pravdě uloženo,

aby světských věcí bylo užívati ku pomoci bohu slúžiti, a teprv v samém bohu kochati sě.

Čtvrtý úmysl jest dobrých světských, když kteří tím úmyslem držie a pósobie světské věci, aby to jim neb jiným bylo ku pomoci slúžiti bohu, a takovíť mohú prositi boha za leticos takového ku potřebě. Neb cožť kto móž bez hřiecha mieti, móžť za to i boha prositi. Ktožť je mně dal zdravie, tenť móž i koníku mému i kuřátku mému dáti zdravie. A tak prosíme boha, aby nám dal chléb náš vezdajší. Ale ač jest to i dobrý úmysl čtvrtý, však vókol jdúc s světskými věcmi nenie to jedno, jehož jest potřebie, a mnohé věci mají mnohé zámutky při sobě.

Pátý úmysl jest těch, ješto v pokojném nábožensтví, vše jako minuvše, jen samého boha přidržie sě, jimž zbližše vonie ta nebeská útěcha, a žádost jich táhne k sobě, aby tu již k odplatě své práci měli, jižto buoh připravil těm, kteříž po něm jdú. V tom úmysle byl žaltářník, když řekl: „Přichýlil sem srdce své, abych činil spravedlivosti tvé pro odplatu.“ Mnohoť je těch v domu božiem, jenžť mají úmysl k odplatě, ale k té věčné odplatě, o níž řekl pan buoh Abrahamovi: „Jáť budu tvá odplata veliká přieliš.“

Šestý úmysl a dokonalejší, než tento, jest těch, ješto tak velikú a čistú milostí jsú k bohu zapáleni, že jako sebe nepomniec, služie bohu, nic nezřiec k odplatě, jen zřie k boží velebnosti a hledají chvály boží. A ačť je kto takový, zapomenuv jako sebe, že by nezřel k odplatě, nemyslil o ní, jediné zře k velikosti božie velebnosti i miloval by boha, slúže jemu: protoť bez odplaty nebude, buohť sám bude odplata jeho veliká přieliš, nebť pán buoh nezapomene svých.

208. **O přemietání mysli o dobrém věčném.**

Druhá z těch cest jest myslí přemietati o dobrém věčném, k němuž má táhnúti úmysl; neb ktož by v mysli nerozjímal, o takových věcech, uzře podobné k dobrému, nemněl by, by to dobré bylo. Protoť káží kazatelé a písmo máme, abychom měli, o čem bychom myslí užitečně přemietali. A kteřížť slyšie kazatele neb písmo čtú a o tom nerozjímají v své mysli: tiť jsú jako ta nečistá zvieřata, ješto pokrmu nepřežívají. A jakož die Rikhardus: „Takové myslí přemietánie

dosahá vysokých věcí, záslony boří a prochází tajné věci, až i nalezne pravdu, a přivede duch, že, upra svój zrak v tu pravdu, žádostně v dívání kakéms vesele na ni a mile patřiti bude. Ale nenie leckakés myšlenie ta druhá chodba, nebť jsú myšlenie obecná, ještoť jdú běžně bez opatrnosti, ale toto myslí přemietánie jde z úmysla, v pilnosti hledaje pravdy, a takť sbožní s této druhé chodby na třetie vycházejí.

O životu bohomyslném. 209.

Třetie chodba jest zřieti ku pravdě, mysl uprúc k něčemu pochotnému, a dívati sě tomu s libostí. Kteřížť s tím jdú vókol, tiť slovú života bohomyslného. O tomť životu řekl jest Kristus, že Maria Majdalena najlepší stranu je vyvolila. A die s. Řehoř o tom bohomyslném životu, že jest pochotnost velmi milá, a duši pozdvihuje nad ni nad samu, otevře ji a zjevny učiní očima mysli jejie nebeské věci, a ukáže, že není draho, vážiti zemských věcí proti oněm duchovním nebeským, a dá toho nebeského života zakusiti, že to bude naplněno sbožné duši, jakož Jozue řekl bieše k lidu: „Přivedu jej k mezem slíbené země, již počnu mieti tu zemi.“ Nenieť na světě vyšieho stavu než ten toho života bohomyslného, neb to spatřovánie jest skutek rozumu svobodného, ješto nemá jiných převad, a ješto je zvláštním darem božím uzdraven a osviecen a obrácen v to dívánie věcem věčným, a když mysl lpí, ulnuvši v tom dívání při něčem takovém. A ačkoli vysokého dóstojenstvie jest ten bohomyslný život, však nepohyzdil jest syn boží v Martě života pracovitého, neb také jest dobrý. I ukazuje s. Řehoř podobenstvím, kterýž nikterého jest dóstojenstvie a die: „Tak sě cierkev svatá drží jednotú věřících, sich i oněch, jako tělo jednoho člověka rozličných údóv zhromážděním. I máme údy jedny, ješto sě jen země držie, druhé ješto jen k světlu slušejí. Oči máme k světlu a pilně jich střežem, aby jich prach nedotekl a neoslepil, a tehdy noha dobře drží svój úřad, když sě země a prachu neobíjie. A ti údové, ač sú rozličných skutkóv, jsú tělo jedno, a jedni druhým pomáhají: noha běží oku, oko vidie noze. A jako čištšé jest oko než noha, takéž to spatřovánie, jenž jest skutek oka vnitřnieho, jest skutek ušlechtilejší, než tělesní skutkové jiní. A jakož oči jsta potřebně všemu tělu, tak ti

všie cierkvi svaté, kteříž vedú ten bohomyslný život; neb skrze ty máme přívod, že jiných lidí práce k užitku přijde, když bude lidu cíl skrze ně ukázán, k němuž by úmyslem táhli i své činy. Tak skrze Mojžiešc písmo dáno, ješto patřil v chválu boží, skrze svaté učenníky zpraveni jsme v tom, ješto je hodné k spasení našemu. A zdali na velikém, velebném stavení ten nebéře většieho nájmu, jenž jen rozměřuje a rozkazuje, kak má co děláno býti, nežli ten, jenž tieže břemena nosí? Toť spatřovánie ukazuje, že je svět v sobě nestatečný, a pozdvihuje k nebesóm žádost, i vzcháziet mysl ponenáhlu vzhóru v tom spatřování, že někto, jen na kvietek hledě, upře zrak mysli své k moci boží, k múdrosti božie, k dobrotě božie, že je to tak vyvedl a zřiedil; a někto, na hvězdy hledě, též učiní; a někto, zře okem srdce na člověčie neb na anjelské přirozenie a na divné skutky jeho, jimiž ráčil nás opraviti a z věčné smrti vykúpiti, bude zřieti k božie múdrosti i k dobrotě i k moci jeho, že móž což chce. A tak vždy v tom spatřování milejíž milejíž bude pán buoh. A pakli kto nemóž zde k tomu vysokému božie milosti, božie múdrosti, božie moci spatřování, nebuď jeho ižádný nepilen; když má někakú pravú milost k bohu, a v té setrvá, budeť to i nad to dáno duši jeho ihned, jakž bude zproštěna těla, po němž je zde stála a vzdychala v boží milosti.

210. **O náramném milování.**

Čtvrtá cesta k blažené věčnosti jest, milovati boha horlivým milováním. A dřevnie cesty vedúť k této, neb jakož kto z úmysla k dobrému potáhne, z toho počne v mysli přemietati, co je dobré a kak jest dobré, a tu vstúpí na druhú cestu. Z toho opět vstúpí na třetí cestu, když o mnohém, ješto je dobré, přemietav myslí, jako zvláště oblíbí něco, na něž patře s chutí dívati sě bude tomu, upra v to mysl svú; a z toho vstúpí na tuto čtvrtú cestu, že čím lépe dobré pozná takovým spatřením, viece bude to dobré milovati. Že o bohu slyšíme mnoho dobrého, všichni obecnú, ač snad i neplnú, milostí milujem boha. Jakožto i mezi jinými věcmi bývá. Uslyše někto chválu o něčem, pohne sě milováním k tomu, a uvěří-li úplně, že je to tak, jakožto chválé, a jest to hodno té chvály, plnějie bude milovati, a pakli to

i sám spatří, že je to takové chvály hodno, opět věčšie milost bude k tomu. Takéžť řku: z slyšenie chvály božie někak sě k bohu pohne milost, aneb když chválu slyšíme o nebeských věcech, pakli tomu silně uvěříme, také bude věčšie milost, a pakli bude kto svým srdečným okem sám to moci spatřiti, jakož zde móž býti, vieceť v něm rozmóž sě milost. A to dobré i najlepšie jest sám pán buoh. Ó! kak tu teprv bude pláti milostí v své plné a odivné pochotnosti, když ta sbožná chvíle přide, že budem shola zřieti v obličej boží beze všie záslony, v němž poznáme plnost všie pravdy a všie útěchy! Jako u ohně nevelmi blíz bude něco, což tož bude od ohně světla a tepla mieti, a bude-li bližše ohně, světlejšé bude i horčejšé; a dotkne-li ohně, zhoří. Ale co potom bude v onom světu, nechám té řeči; a o té milosti, ješto zde bývá, krátce něco povím.

Zdeť bývá trój stav milovánie neb milosti. Prvý bývá, když počne sě, ač bude ještě neveliká, když však jest pravá: jako dietě, narodě sě, bude pravý člověk, ale malý, a ač jest malý, však jest člověk. Druhý stav milosti jest, když bude rósti, jako když dietě vyroste, že již pacholík neb děvečka slúti bude, a již ne dietě. Třetí stav milosti jest, když dojde své plné velikosti, že bude již dokonalá. A která jsú znamenie těch každého stavu milostí, tohoť tuto nepoložím, tamť sem o tom plnějie psal v oněch knížkách o sedmi chodbách, ješto jsem psal i o domu.

Jest také šestera milost: jedna slove latině *incomparabilis*. To je ta, když kto nic té věci nevrovnává, kterúž miluje. Takť z pravého dluhu má každý boha milovati, a jinak by nebyl na cestě spasenie, když má rozum; neb přikázánie jest, boha nade vše milovati.

Druhá slove *incontaminabilis*; to je ta, ktož by, chtě bohu líbiti sě, i vystřiehal by sě, aby jeho nepoškvrnila ani všednieho hřiechu poškvrna. Ta milost jest těch, kteřížto, kryjíc sě světa, v pokojném náboženství slúžie bohu.

Třetie milost slove *infatigabilis*, to je ta, jížto ktož miluje, že i práci nesa pro toho, kohož miluje, neustane, a bude jemu milo i práci nésti.

Čtvrtá milost slove *inseparabilis*, to je ta, že ten, ktož tak miluje, nechce rozlúčen býti s tiem, což miluje. Ta milost

jest těch, kteříž svú rozkoš a své kochánie v bohu mají, tak že o něm mluvie, o něm myslí přemietají, oko srdce svého veň upřevše, vždy jej u sebe chtie v srdci mieti.

Pátá slove *insuperabilis*, to jest nepřemožená milost, že ji nic přemoci nemóž. Tuť sú milost měli k bohu světí mučedlníci, jež ani muky ani která smrt v nich mohla přemoci.

Šestá milost slove *insaciabilis*, totiž že nemóž ten, jenž tú milostí miluje, tak nasycen býti milé věci, až by vždy k ní žádost netržala. Ta milost v své plnosti teprv v nebesiech bude, ačkoli i zde, někak jako odpolu, sahají někteří podle svého pochopu darem božím té milosti. A tak býváť milost i náramná, jenž raní srdce, uvieže, a učiní jako nemocna takového milovníka. Tehdyť ta náramná milost jako raní srdce milovné, když tržeti bude a jako svěditi v srdci ta milost; tehdy uvieže, když odtud, což miluje, nemóž odjíti k milování něčeho jiného; a tehdy učiní ta náramná milost jako nemocna milovníka, když, jakož die s. Řehoř, okusiec, duchu vše bude v nechuť, co je tělesné. Ale měl-liť by kto tu velikú náramnú milost k čemu jinému, než k bohu, bylať by to milost cizoložná. Neb jen tak má každá věc milá býti, jakož jest dobrá, a poněvadž buoh jest najlepší, tehda on jediný jest hoden té náramné a veliké milosti.

211. **O poznávání skrytých věcí.**

Pátá cesta, po níž jdú k blažené věčnosti, jest, když pán buoh milovníkóm svým zjevovati bude některé své tajné věci a jiným skryté. A tiť té chodby dosahají aneb docházejí, kteříž jsú před svýma očima malí pokorú svatú, o nichž řekl syn boží: „Chválu tvú vyznávám, otče, žes tyto věci skryl před mudrci, a zjevil si je malitkým, neb sě ťak líbilo tobě.“ Podobněť jde po oné tato cesta. Neb čím kto větčí má milost k bohu a k jeho blaženým věčným věcem, tím blíže srdce přistúpí a lépe spatří, a nad to pán buoh, jenž miluje ty, jenž jej milují, zjevuje jim jako přátelóm své tajnosti, jakož bieše řekl Kristus: „Již vás nediem sluhami ale přátely, neb sem vám vše oznámil, což sem slyšal od otce svého.“

Ne jednostajně, ale rozličně rozličným zjevuje hospodin své tajné věci a písma skrytost otvierá, neb rozličné rozličně

trží žádost. A zdali je nezjevil křesťanóm v ustavení viery mnohého, ješto je skryto jinému lidu, kudy jest k spasení přijíti? A ještě i z těch jednomu zjeví něco, jehož nezjeví jinému. Ale řkuť i to: Ktožť by z toho byl hrd, že by buoh, buďto rozum jeho osvietě aneb zjevením kterým, zjevil jemu něco mimo jiné, nedobřeť by požil dobrého božieho daru; ale dobrému pokornému, jenž boha miluje, všecko jest pomocno k dobrému. A tak David prosil boha, aby jemu dal pán buoh poznánie svých tajných věcí, chtě z toho v bohu utěšenie mieti, když by znamenal divnost zákona v skrytosti ustavenie božieho, i řeklť jest: „Odkrý oči moji, ať znamenám divnost zákona tvého v skrytosti božieho ustavenie,“ totiž, kaks to divně skryl v svých nejedněch ustaveních jako pod záslonú, co mieníš o spasení lidském. A když buoh uslyšal v tom prosbu jeho, řekl u vděčnosti: „Rozuměl sem nade všecky, ješto mě učili, neb zákon tvój jest mé mysli přemietánie. Nad staré sem rozuměl, neb sem hledal přikázání tvých, a vztáhl sem nohy své od každé cesty zlé.“ Někteří nemúdří, mnějíc sě nábožnými, chce sě jim, aby někaká viděnie měli, jimiž by ukázáno bylo něco tajného, aneb ješto vysoce ty vážie, jižto snad chlubie sě něčím takovým, aneb snad v pohnutí hlavy zdá sě jim, by to byla pravda, ješto bude omyl. Neumiemť chváliti toho, viem, že s. Augustin die: „Ty vieš, hospodine, kakým podnošováním neb podštíváním stojí po tom mój nepřietel, abych znamenie aneb viděnie někakého takového prosil od tebe, ale smiluj sě! daleko učiň ode mne to myšlenie.“ A takéť die písmo: „Neroďte každému duchu věřiti, ale zkuste, jsú-liť od boha duchové.“

Všakť i to řku: Takéť někdy buoh zjevuje takovým něčím něco, a ačkoli ukazováno je takovými zjeveními mnohých svatost, však ne to je jich svaty učinilo, neb i pohané mievaliť sú viděnie taková. Ano i oslice Balámova anděla viděla, i promluvila, však oslicí ostala. Ačť je někdy potřebie bylo, aby lidu hrubému moc boží takovými divy byla oznámena, jakož die s. Pavel, že nejsú takoví divové pro věrné, ale pro nevěrné; ale poněvadž jsme již osvieceni u vieře, neslušieť státi po takových divích, a řkuť nad to, že za časóv antikristových budúť divové a zázrakové, ješto

mnohé v blud zavedú. Pakli by kto od boha měl to, že by chtěl pán buoh skrze něho zvláštním zjevením vyvésti něco, protoť by mohl někto jiný světější býti, jemuž nebylo je dáno nikdy viděti co takového, jako je to nynie za mých časóv bylo. I svaté Brigittě zjeveno bohem a pověsaid, ješto je skrze ni chtěl svój lid napomenúti z neřádóv mnohých. A když ne všech takových zjevení odmlúvám, i toť diem, že čtver obyčej v písmě vidění těch nalezáme:

Jeden, ješto ve sně bývá, jako Farao ve sně byl viděl, co je chtěl buoh přepustiti na královstvie jeho a na lid léty zlými.

Druhý obyčej býval, že na jevě ukázána postava oku, neb hlas uchu, ješto však nebyla vlastnie postava té věci nebo hlas. Tak světí otcové vídali i slýchali boha neb anjely v někaké postavě, ješto však ani božie ani anjelská jesti to postava vlastnie anebo hlas. Třetí obyčej také bývá na jevě, že jen samy postavy bývají ukazovány a nic pod nimi nebude. A tak svatý Jan, jenž je psal Apokalypsim, tím obyčejem viděl rozličných věcí postavy, jichž však tu samých nebylo.

Čtvrtý obyčej zjevení bývá v rozumu kakés osviecenie. A bez toho ono troje ukázanie nic by nebylo užitečno. A co by byl sen Faraonóv užitka přinesl, kdyby nebyl zjevil buoh v rozumu Jozefovi, co je mienil? Aneb co by otcové světí, uzřiec boha neb anjely neb uslyšiec, ne v jich vlastnie postavě, ne by to jich vlastnie řeč byla, mohli poznati, že je to buoh neb anděl, kdyby nebylo zvláštnieho v rozumu ukázánie? A též i o svatého Jana vidění. Ale s. Pavel v třetiem nebi to měl viděnie v rozumu, a to v rozumu osviecenie svatým učedlníkóm písmo otvieralo skryté a tajné, i dnes otvierá, a bez toho mnohý čta písmo nevie, co čte; a jednomu buoh v jednom rozum osvietí, druhému v druhém, a teprv v nebesiech bude v nás úplně to viděnie dokonáno.

212. O duchovnie sladkosti.

Šestá chodba jest chuti duchovnie pochotnosti okušovati. A to bývá, když zvláštní dar milosti božie uzdraví ten čich vnitřní, že čísti bude duchovní pochotnost vnitřní, jako kdyby někto, měv nemocí zkažena ústa, nečil chuti i v dobrém pokrmu, a zdálo

sě jemu všecko nechutno, a když pak zdráv bude, počije chuť v krmi, a vezme pokrm a posilu všem jiným čichóm neb smyslóm, a bude v zdraví prospievati. Neb jakožť jsú smyslové tělesní k věcem tělesným, tak duchovní jsú k duchovním. O zraku duchovniem die pán buoh v písmě: „Vizte, žeť jsem já buoh,“ a o sluchu takéž: „Ktož má uši k slyšení, slyš, coť die duch.“ O vóni die s. Pavel: „Kristova sme dobrá vóně,“ a o pochotnosti okušenie die žaltář: „Okuste a vizte, žeť je pochotný hospodin.“ A Kristus řekl jest o vnitřním dotčení: „Kto je mne dotekl?“ když ona žena nemocná silnú věrú dotkla sě jeho. I viece je toho v písmě, ješto těch pět smyslóv duchovních ukazuje v podobenství tělesných pěti smyslóv. I řkuť: ktož móž chuť mieti k duchovním věcem, móžť k nim i jiné čichy silnějšie mieti, bera jim posilu duchovním pokrmem; ale ktož neokušují té duchovnie pochotnosti, zemdlejí, zaškludnúc, a ztratie žádost k duchovním věcem, že to počtú za nemúdrost, ješto je pravé duchovenstvie, a vezmú cos za duchovenstvie, ješto nenie, aby jen slúli duchovní, nejsúc srdce duchovnieho. Ale když dá pán buoh chuť čítí v tom, což jest pravé duchovenstvie, tuť móž vesele pokřiknúti: „Znamenáno jest nám světlo tvého obličeje, dal si veselé v srdci mém!“ I máť člověk k daru božiemu své snažnosti přičiniti, odjímaje přěvady takovému daru, krotě čichy tělesné a táhna od marnosti. Neb jakož die s. Řehoř: „Když tělesné čichy ukrotíme, vnitřní duchovní čichové silnějšé v nás budú.“ A die Hugo: „Ty mysli, ješto točie jimi rozličné péče, nepochopí pochotné múdrosti, ale ktož sě skrovní od tohoto světa, ten ji nalezne.“ Toť jest jisté: bude-liť mysl od světských rozbrojóv odtažena a sbéře sě všecka k sobě, vezmeť sílu, aby povstala k věčným věcem. A když povstane k věčným věcem, a nebude sě kochati v tělesných věcech, buoh z své dobroty kakýms dřéve nezkušeným veselím objesní ji, a odivnú jako oblé pochotností, že pak i v tom utěšení tohoto světa pozná hořkost proti té pochotnosti, ješto je měla, by to najvětšie pochotnost byla. Neb dobrý buoh té duši, kteráž počne pro něho hrdati světským a tělesným utěšením, dává chuti duchovnie okusiti aneb zakusiti, aby nebyla ovšem bez utěšenie, bez niež by jako siemě zaschlé byla. I to, že by byl dobrý počátek,

nevzplodilo by múdrosti pravé, neb ta mysl, jiež je žádost k věcem světským nepřivázala, móž něco pochopiti vnitřnieho utěšenie.

213. **O činění dobrých skutkóv.**

Sedmá chodba k blažené věčnosti jest činiti skutky dobré, hodné odplaty věčné, neboť každý vezme odplatu podle svých skutkóv. Dieť písmo: „Skutkové jich pójdú po nich.“ Protož tato sedmá chodba máť jiné dokonati. Neb když kto najprv bude v úmysle dobrém, když bude o věčných věcech přemietati myslí, když s pilností spatří mysli blaženú věčnost, když horlivým milováním zapálen bude k nim, když božím zjevením v rozumu osviecen pozná některé skryté věci, když i pochutná jich, v něčem okuše jich pochotnosti: tu je pak všeho dokonánie, když bude činiti ty skutky, jižto by věčné dobré odplaty hodni byli. Bez toho poslednieho málo anebo nic by platno nebylo ono vše prvnie, jakož die Hugo: „Co by nám bylo platno, ačbychom vzejdúc myslí vzhóru poznali velebnost boží, kdybychom užitka sobě od onud nepřinesli?“ A v tom záleží ten užitek, abychom činy dobrými věčné odplaty zaslúžili. Neb rozumné stvořenie nejen k tomu jest, aby milostí velmulo k bohu, ale i k tomu, aby z té milosti své činilo skutky podle božieho ustavenie. A kdyžby svých skutkóv nečinilo, nebylo by hodno cíle té blažnosti, k němuž je jest buoh zřiedil, a tak je onen anjel zahynul a člověk první, toho, k němuž je buoh stvořil, nedržiece. Protož řkuť ještě: Každý podle svého stavu čiň to, k čemuž jest čí stav zřiezen. Dieť i to spasitel: „Ktož z vás chce najvětším býti, buď všech sluha.“

Čtenie

214. **o osmeru blahoslavenství.**

Syn boží Kristus, spasitel náš, uče nás, kudy bychom k blahoslavenství mohli přijíti, klade ve čtení sedmeru blažnost, jiež jest dojíti osmerým skutkem, a die: „Blahoslaveni chudí duchem, neb jich jest královstvie nebeské. Blahoslaveni tiší, neb oni vládnúti budú zemí. Blahoslaveni, jenž truchlé, neb oni utěšeni budú. Blahoslaveni, jenž lačnějí

a žieznie spravedlnosti, neb oni nasyceni budú. Blahoslaveni milosrdní, neb oni milosrdenstvie dojdú. Blahoslaveni čistého srdce, neb oni viděti budú boha. Blahoslaveni, jenž pokojie, neb synové boží nazváni budú. Blahoslaveni, jenž protivenstvie trpie pro spravedlivost, neb jich jest královstvie nebeské."

Aj, tu jest osmero dobré jmenováno, ješto spravedlivě móž mezi šlechetnostmi počteno býti, skrze něž sedmera blahoslavenstvie docházie člověk. Ale osmé pokušuje člověčie stálosti v těch sedmi ctnostech. A také jest ctnost trpělivosti, a tak, ktož strpí protivenstvie pro spravedlivost chudoby duchem, pro spravedlivost tichosti, pro spravedlivost lačnosti a žiezni spravedlnosti, pro spravedlivost milosrdenstvie, pro spravedlivost čistoty srdce, pro spravedlivost pokojenie: ten bude hoden, aby měl k odplatě nebeské královstvo, jenž jest prvá blažnost, jako je ji jmenoval Kristus; bude vládnúti zemí, a to je druhú blažností jmenováno, bude utěšen, a to je za třetí blažnost položeno, bude nasycen, a to je řečeno blažností čtvrtú, bude s ním milosrdenstvie učiněno, to je blažnost pátá, bude boha viděti, to je šestá blažnost, bude nazván synem božím, a to je blažnost sedmá. Ale chudoba sama v sobě nenieť blažnost, jediné že ta blažnost přichodí skrze ni, že chudých duchem jest nebeské královstvie. I nedieť Kristus: „Blaženi chudí," že jsú chudi, ale proto die ty chudé blaženy, že jich jest královstvie nebeské. A tak i o jiných těch blažnostech rozumějte.

Že máme nahoru vstúpiti od lidu obecného. 215.

I to máme opatřiti, že dobrý náš mistr, chtě nás učiti, kak bychom přišli k tomu, aby nám bylo blaze, vstúpil na horu od hluku obecných zástupóv, a za ním šli jeho zvláště milí jeho učedlníci, a tu je učil. Takéž i my, chceme-li to učenie spasitedlné užitečně slyšeti, skrze něž by nám blaze bylo, musíme svú myslí vzhóru vstúpiti od nízkých úmyslov zemských, od zástupóv lidu obecného obyčeje. A to vídáme, že ktož chce řemeslu kterému naučiti sě, má slyšeti naučenie, a pak i sám sě o to pokusiti, aby to svú rukú učinil. A toť jest, že die s. Pavel: „Ne ti, ješto jen slyšie zákon, jsú spravedlivi, ale ješto jej činie." Protož slyšte, abyste také i skutkem sě chytili toho, což je své vyvolené spasitel učil,

vzved je na horu. Najprvé die: „Blaženi chudí duchem.“ Duchem chudu býti jest býti pokornu, nehrdu, neufati sobě ani svému zaslúžení, ale božie pomoci a božie milosti. Takovýchť jest královstvie nebeské, ale ne těch, ješto mnie, by velikého byli zaslúženie; ano kdy by již kto i velikým byl, však by to viece bylo darem božie milosti, než jím, a ještě by všeho neměl. Dieť s. Jan: „Dieme-li, že hřiechu nemáme, sami sě svodíme, a pravda v nás nenie.“ Donidž tělo, ješto je v porušení, obtěžuje duši, a bydlo zemské duši tiskne, ješto myslí sie i ono, dotud nejsme bez nedostatkóv. Donidź sme živi, máme pomnieti na onoho, jenž z toho děkoval bohu, že není jako jiní lidé neřádný, cizoložník, opilec, lakomec, ale ze všeho, což má, desátky dává, postí sě dvakrát do téhodne; však neslíbil sě bez pokory. A pak druhý, zjevně světský, slíbil sě v pokoře, jenž, nejsa v mysli povýšené, znaje svú chudobu, prosieše: „Hospodine! smiluj sě nade mnú hřiešným.“ Daremnieť jest bujnost srdce člověčieho a ufati v své zaslúženie. By to již člověk vše učinil, což je buoh kázal učiniti: co by to byla veliká věc, že by to učinil, co by měl učiniti? Protož má-li kto viece daróv božích, větší měj pokoru! Neb potáhneš-li na húslech jedněch strun výše, potáhnútiť je i bardunóv, ať by ze všech šel hlas řádný. A pakli vidíš v čem svój nedostatek, tožť příčina pokory, a nevidíš-li, i toť jest tvým nedostatkem; máš-li co do sebe velikého, snad by mohl i většie mieti, by pilen byl k těm božím daróm a příčinám, ještoť bóh dal.

216. **O druhém blahoslavenství.**

Druhé die Kristus: „Blahoslaveni tiší“ nebo krotcí neb úklidní. Mieníť nesvárlivé, neprchavé, nehněvivé. Ti, ač kdy hněv zapálí neb nelibost která, však ukrotie sě a nedadie sebe přemoci zlému, ale dobrotú zlost přemohú a navrátie k úklidnosti, tiť svú zemí vládnúti budú v úklidnosti a v pokoji královstvie nebeského s utěšením. O tom die pán buoh skrze proroka svého, řka: „Dám pokoj v krajinách vašich, budete spáti, a nebudeť, kto by vás vztrhl.“ Tú zemí móžem rozuměti těla tichých a úklidných po vstání z mrtvých, jichž zde nepřemohl hněv, jakož ty přemáhá, ješto pro každú věc chtie sě mstíti, prchají, lají, škřekají, tepú, nejsú úklidni.

Tiť po súdném dni nebudú mieti těl svých k utěšení, ale jich těla budú je mieti, a budú je nuziti svú hrubostí, v nichž budú v kramolu a v lepoti a v tesknosti. Ale jakož die spasitel: „Blaženi tiší, krotcí, úklidní, neb budú vládnúti zemí,“ totiž těly svými, vstanúc z mrtvých k utěšení.

O třetiem blahoslavenství. 217.

Třetie die spasitel: „Blaženi, jenž truchlejí, neb budú utěšeni.“ Takéť truchlejí zlí, onen závistí, onen z hněvu, onen z lakomstva, onen v kakés nekypré túžebné lenosti. Ne téť truchlosti slíbeno jest utěšenie, nebť smrt činí takový smutek; jináť jest truchlost, ještoť má mieti utěšenie, ale po světském smutku máť přijíti utěše žalost, neb každý neřád má najposléze smutek přivésti. A dieť Rikhardus: „Mnozí neřádně truchlejí pro své přátely, a netruchlejí sami pro sě; truchlejí pro světské věci, a netruchlejí pro tu škodu, kterúž mají v duchovních věcech; když kto zaplatí dluh tělesné smrti, zpláčí; ale upadne-li v hřiech smrtedlný, nezpláče ižádný. Ó nemúdrých! pro to velmi truchleti, ješto by nebylo, aneb, ač bylo, ale skrovně truchleti; a pro to netruchleti, pro něž by těžce bylo truchleti. Protož truchlejme, žalostiec ztráty duchovnie, obmeškánie dobrých skutkóv. Truchlej porušený, že je ztratil korunu panenstvie, pyšný pro ztrátu pokory, zlobivý, že má v dobrotě nedostatek, a každý truchlej pro svú vinu. Neb blaženi jsú, jenž nynie pokáním truchlejí truchlosti, neb budú potom utěšeni: tím jedním budú utěšeni, že jim bude vina odpuštěna, druhé tím, že učinie to, což je spravedlivé, třetie že budú věčnú čest a chválu mieti z toho. Kteřížť také řádně truchlejí pro duchovnie nedostatky, a že sě zde příbytek jich prodlévá, a že jsú vzdáleni od toho utěšenie, kteréž je v nebi: buohť takové utěšuje. A tak David truchlel pro své hřiechy, jakož die v žaltáři: „Oči moji vyvedle potoky vod, neb sta neostřiehale zákona tvého.“ Truchlel také pro hřiechy jiných, jakož opět die: „Byl jsem truchel, že zapomněli slov tvých nepřietelé tvoji.“ Truchlel pro své bezbydlé, že je tak dlúho nebýti v nebeské vlasti své, řka: „Hoře mně! že sě je prodlilo obydlé mé,“ a truchlel, v bezbydlí jsa tohoto světa, vzpomínaje sobě, co je utěšenie v nebi, a řka: „Seděli sme nad řekami babylonskými a plakali sme,

zpomínajíc na sionskú horu"; a pak řekl: „Podle množstvie bolestí mých utěšenie tvá obveselilať jsú duši mú," totiž, jakož sem truchlel pro své hřiechy, tak jsem utěšen, že mi buoh odpustil je milostivě. Jakož jsem truchlel pro hřiech jiných, tak jsem utěšen, když vizi, že jsú z nich mnozí vyvedeni. Jakož jsem truchel byl pro dlúhý přiebytek na tomto světě, utěšen jsem, že vešken čas, v němž sem čakal božieho smilovánie, bude mi ku přispoření radosti věčné. A jakož truchlel sem v obydlí tohoto světa, zpomínaje, kaká je nebeská radost, utěšen jsem, že ižádná útěcha tohoto světa neodtáhla mne od žádosti té nebeské radosti. A tak podle množstvie žalostí a zámutkóv, ješto dobré lidi potýkají zde na světě, božie utěšenie přijmú a obveselé jich duše. A my to vídáme, kto bývá truchel na cestě, ano jej déšť péře, když z toho vyjde a doma bude, zvláštnie mievá utěšenie, zpomínaje na tu práci, kterúž je měl na cestě. A takéž někto, dobré měv bydlo utěšené, bude s žalostí zpomínati na to, když jemu to mine. Cožť pak těm nebude smutku, jimžto jen svět byla útěcha, když svět jim zhyne! Protož: „Blaženi, jenž truchlejí, neb budú utěšeni. Setřeť buoh všelikú slzu od očí svatých!" Ale kde je slzy nebylo, kterak by odtud setřiena byla?

218. O spravedlivosti.

Čtvrté die Kristus: „Blaženi, jenž lačnějí a žieznie po spravedlnosti, neb budú nasyceni." Kto je lačen neb žiezniv, hledá, co by snědl neb napil sě, a nalezna utěšen bude. Takéž, ktož by lačen byl neb žiezniv spravedlnosti, ptá sě po ní, v písmě jie hledá, v lidech ji rád vidí, a v čemž móž s chutí ji učiní, a tímť zaslúží, že nasycen bude pochotné věčné spravedlnosti, když sě ukáže chvála božie. Zdeť ižádný plné spravedlnosti nemóž mieti, ale zde naše spravedlivost tím má býti doplněna, abychom žádost měli k ní jako lačný ku pokrmu, a v čemž móžem abychom ji učinili, a v čemž nemóžem, abychom znali svú chodobu, a když nevidíme spravedlnosti, túžiti máme po ní.

Slušieť i tomu rozuměti, že jiné jest spravedlivé v jednom stavu, jiné v druhém; jiné v čas jeden, neb na jednom miestě, jiné v čas jiný anebo jinde. To, ješto je spravedlivé v man-

želství, nebude spravedlivé kromě manželstva; a ješto je spravedlivé panně neb vdově, móž spravedlivé býti v manželství. A tak rozličně, v rozličných staviech neb v úmyslech neb podle časóv rozličných, týž jeden skutek móž býti spravedlivě neb nespravedlivě. Ale diví sě svatý Augustin, řka: „Poněvadž lidem jest mila pravda, pročež dobrý člověk v nenávisti bude, káže jim pravdu?“ I die pak: „Najspieš, že tak lidé milují pravdu, že by chtěli, aby to byla pravda, což milují; a že by nechtěli, by je křivda oklamala, nechtie v tom býti oklamáni, by křivi byli. A tak hrdost svú viece milují než pravdu. Milují pravdu, když jim svietí, ale nenávidie jie, když je kárá. Sami by radše jiné chtěli zklamati, nežli by slúli, by je křivda oklamala. Mila jest jim pravda, když sě jim sama ukáže, ale pravdy nenávidie, když je, hací jsú, ukáže. Ale oplatieť sě jim najposléze pravda, že, kteříž by nechtěli, by je pravda okázala, pravda je okáže bez jich vóle a sama sě jim neukáže. Ó, slepá šeředná lidská mysli! nechceš, by co před tebú tajno bylo, chtěla by ve všem pravdu znáti, a jsúc slepa! I mníš, by mohla sama tajna býti pravdě, ale vezmeš odplatu proti tomu, ty nebudeš utajna pravdě, a toběť bude utajna pravda. Ó pravdo! a ty všudy jsi, každý, o čemž chce, tieže tebe, ale ne každý to, což chce, uslyší od tebe. Ty všem právě odpoviedáš, ale oni neprávě slyšie. Ale to jest tvój sluha, dobrý hospodine jenž ne toho od tebe slyšeti hledá, což by sám chtěl, ale tomu chce, což slyší od tebe. A toť jest spravedlivost, ktožť po tej sě žedí, po tej stojí, nasyceníť bude utěšením spravedlivosti v božiem nebeském království. Ale jakož ta božie spravedlivost spravedlivým bude k utěšení, takéž nespravedlivým bude k těžkosti. A tak die s. Bernart: „Hospodine, tys všeho pravda, ty upřiemá upřiemost, jenž všamo dosaháš, jiež nelze sě obinúti ijedné věci. A když která neupřiemost nepravdy dojde v přiemosti pravdy, a dotkne sě jie pravda, trpěti od pravdy bude. Ó běda všeliké nepravosti, ješto chce v čem minúti pravdu! neb upřiemost pravdy nemine jie hodnú pomstú. Běda té vóli, jenž sě protiví vóli božie! neb sama v sobě protivnost svú vždy ponese: vždy chtiec tomu, jehož nebude, a tomu nechtiec, ješto bude, a věč nemine. Neb takový v své nespravedlnosti zapeklen bude. Ale blahosla-

veni jsú, jenž lačnějí a žieznie po spravedlnosti, neb oni nasyceni budú u věčné radosti, kdy sě ukáže chvála božie.

219. **O milosrdenství.**

Pátú blažnost die hospodin: „Blaženi milosrdní, neb oni milosrdenstvie dojdú.“ A pak proti tomu die písmo jinde: „Súd bez milosrdenstvie stane sě tomu, jenž milosrdenstvie neučiní.“ A pán buoh rozličné lidi rozličným sbožím daruje, a jiným dá v tom býti nedostatečnu, v němž dal hojnost oněm, chtě, aby z srdce milosrdného i skutkové milosrdní šli, a bohatí aby měli, komu by byli milosrdni. A ne všemť jednostajně, ale rozličným rozličné dává sbožie, jedněm dává sbožie světské, druhým tělesné, třetím duchovnie. Z sbožie světského mají býti skutkové milosrdní k světské potřebě těm, kteříž v tom mají nedostatek, to jest: lačného nakrmiti, žieznivého napojiti, nahého přiodieti, v dóm pocestného pojieti, nemocného neb jatého pohodú některú navštieviti, mrtvého pochovati. A také sbožie světské jest moc světská, úřadové, vladařstvie, i tímť mohú býti skutkové milosrdní potřebujícím toho. Pak tělesným sbožím miením zdravie, sílu, i tímť móž silnější mdlejšiemu pohodu z milosrdenstvie učiniti. A duchovnie sbožie jest múdrost, rozum, uměti poraditi, naučiti, utěšiti, vystřieci zlého, modliti sě bohu za jiné, všímť takovým mohú býti skutkové milosrdní vzácni bohu a k jiných pohodě. Protož řekl jest starý Tobiáš synu svému: „Jakž móžeš, buď milosrden“; totiž ze všeho, čím tě buoh daruje, móžeš milosrdné činiti skutky.

220. **O čistotě srdce.**

Šesté die spasitel: „Blaženi čistého srdce, neb oni boha viděti budú.“ Ó kak je drahá věc, čistota srdce, že je čistému srdci viděti boha! A boha viděti, die spasitel, jest věčný život; a toť jest, že die písmo: „Vší snažností ostřiehaj srdce svého, neboť z něho pochodí život.“ Z srdce pochodie myšlenie, oblibovánie, žádosti, řeči i skutkové. Bude-liť srdce nečisté, tehdy to vše, což z něho jde, nečisté bude; pakli srdce bude čisté, tehdy to vše, což z něho jde, čisté bude. Protož sbožnýť čistě chová srdce svého. Ale i tomu rozumějte: všelikýť hřiech činí srdce nečisto, pýcha, závist,

hněv, lenie prokysalá túžebnost, lakomstvo, lakota, smilstvo. Chce-li kto mieti srdce čisté, máť je před každým z těchto hřiechóv ostřiehati, a od každé nepravosti, a máť táhnúti k tomu, aby spravedliv byl ve všech skutciech svých, v žádostech i v řečech, a aby z obyčeje šlechetnosti odjal i ta myšlenie srdci svému, jimiž jako prachem potuchá srdce, a ta jsú kterážkoli marná, světská a tělesná. Dieť písmo: „Ktož miluje čistotu srdce, bude mieti přietele krále,“ a ačkoli písmo die: „Kto sě móž sveličeti, by čisté měl srdce?“ však také die: „Ktož prosí, béře, ktož hledá, nalezá.“ A vídáme to: ktož pilen jest své zahrady, neporoste mnoho býlím, a ktož jie netbá, zroste býlé a vytiskne to, což je dobré. Rozumějte také i tomu, jakožť die svatý Jeronym, že chytrý nepřietel často novoobráceným nečistá myšlenie vzbuzuje, chtě skrze to rozpačí přivésti je do lepšieho stavu, že v něm viece mají, neb nečistšie myšlenie, než dřevé měli. Ale ne vždyť jest nečisto srdce, ačť v něm i nečistá myšlenie běžie, neb jedna tak kaks brzce a lehce běžie, že až jedva ukáží sě, že jsú. O těch die s. Jeronym, že ani jsú hřiech, ani jsú vítězstvo proti nim. Ale mnímť já to, že od dávna přivyklí šlechetnostem i ta běžná myšlenie mievají čistčie.

Druhá myšlenie bývají s kakýms oblibováním, že ač k tomu účinku, by chtěl takového něco učiniti, nepovolí člověk, ale povolí sobě, aby to myslil, že je kaks libo. Tuť sě jest již srdce v té nečistotě poprznilo, a pakli by nedal své vóle, by myslil to, když sě ukáže již v srdci myšlenie takové, z vítězstva by zaslúžil chvály.

Třetie myšlenie jsú s povolením k tomu skutku neb účinku, o němž jsú. Ta když zlá jsú, již jsú zšeředila hřiechem srdce, ač by byl i nedošel skutek, avšak, kdyby bylo i skutkem to došlo, většie by zlé bylo. Ale blaženi čistého srdce, neb oni viděti budú boha.

O sedmém blahoslavenství. 221.

Sedmé die spasitel: „Blaženi, jenž pokojie, neb synové boží nazváni budú.“ Syn boží upokojil hněv boha otce s člověkem, a člověka uvedl v pokoj. V múdrosti syna božieho stojí zřiezenie všeho světa u vidomých tělesných věcech i v duchovních nevidomých. Aj, kakť voda s ohněm, země,

povětřie, ješto je k sobě nepodobno, jest múdrostí boží tak upokojeno do jeho vóle v jednom světě, aneb ať diem v jednom člověku neb v jiném zvieřeti, že stojí svět, ano to v něm protivno sobě, neb člověčí život. Protož ktožť pokojí sě s bohem neb s bližními, aneb bližnie své s bohem, a boha s nimi, uče je, veda je, napomínaje, aby hledali milosti božie a modlili sě bohu za ně, aneb když i bližnie své pokojí, aby v pokoji byli mezi sebú, neseť podobenstvie a úřad syna božieho, budeť nazván synem božím u věčné chvále.

Co je třeba pokoj chváliti, a kto je, jenž by pokoje nechtěl rád mieti? Ale mnozí chtěli by pokoji bez spravedlnosti, a činiec, což je nespravedlivé, mnějí, by skrze to pokoje došli. Dieť Job: „A kto je, jenž by, protivě sě bohu, mohl pokoj mieti?“ Nenieť pokoje hřiešným, dieť pán buoh. Řkúť často: pokoj, pokoj, ano nenie pokoj. Jako svú milú sestru takť pokoj miluje spravedlivost, a kdež spravedlivosti nebude, tuť pokoj ostati nechce, a ačť zde zlí pojmějí pokoje, najposléze přijdeť jim nepokoj věčný, a častokrát, ne jeliž potom na onom světě, ale i zde přivodíť nespravedlivost nepokoj. Aj, kakýť v Čechách nepokoj zniče z nespravedlnosti! Ano onde král kázal, Prokop, mladý markrabě, kázal právo staviti, v cizie sě uvázati, sirotky lecikaks vdávati, až ty nespravedlnosti i zbudichu nepokoj zjevný. Ale, ať pravdu řku, svými rozličnými nespravedlnostmi všichni jsme boha rozhněvali, že ten nepokoj přepustil na ny, nebť die písmo: „Dáváť bóh zlým kralovati pro hřiechy lidské.“ I toť die s. Augustin o pokoji: „Všemť sě líbí pokoj, ale zlí pokoje dobrých jako své smrti nenávidie a rušie jej, kudyž mohú.“ Protož jako mezi dobrými nesvornost škodliva jest, tak mezi zlými svornost jest škodliva, když v svej zlosti mají pokoj; ale něco sě svět popokojí, když mezi zlými nesvornost bude. A poněvadž odporen jest pokoj zlých pokoji dobrých, sbožný jest, ktož podle pravdy svého stavu učiní dobrým pokoj, zlých pokoj zboře. Neb často i zlí, když v své zlosti nemají pokoje, bývají dobrými, obrátiec sě. Protož kto je stavu toho a té moci, sbožnýť jest, i mečem učiní dobrým pokoj, zlých pokoj zboře. A ktož nenie stavu toho, ale pros boha za pokoj dobrých, a ať rozdělí buoh jazyky zlých. A pakli jest stavu toho, kaž věrně slovo božie, učením a pří-

kladem k dobrému táhni. Neb blaženi, kteříž pokojie! budúť nazváni syny božími.

O trpení pro pravdu. 222.

O osmém tomto vyřčení túž blažnost die spasitel jako v prvém: že jest i chudých duchem, i těch, kteříž pro spravedlivost protivenstvie trpie, nebeské královstvie. Byť koho veškeren svět poslušen byl, byť i črtie poddáni byli jemu, ještě je většie blaženost trpěti zde protivnost pro spravedlivost; neb trpělivost má skutek dokonalý a věčnú blažnost přivodí, že takoj bude mieti královstvie nebeské. Protož když apoštolé biechu tím veseli, že i zlí duchové ve jmenu syna božieho jsú jim poddáni, vece jim Kristus: „Ne tomu, žeť jsú vám zlí duchové poddáni, radujte sě, ale tomu, žeť jsú v nebesiech napsána jména vaše.“ Neb i toť je spasitel řekl apoštolóm: „Blaženi budete, když nenáviděti budú vás lidé, a vše zlé řkú o vás, lžíc, a to pro mé jméno. Veselte sě a radujte sě! neb veliká jest v nebesiech odplata vaše.“ Byla-li by pravda to zlé, ješto by pravili na koho, tehdy by byla spravedlivá pomsta za to zlé, a také, kdyby sě jemu dálo to protivenstvie ne pro buoh, ne pro pravdu některú, menšie by útěcha býti mohla. Ale kohožť taková někaká věc protivná potká pro buoh, pro šlechetnost, pro spravedlivost: blaze jemu! velikáť bude v nebesiech odplata jeho· Velmiť jest menšie, což bychom koli zde trpěli, než v nebesiech ta odplata, kteráž skrze to dána bude. I dieť s. Jan Zlatoustý: „Budete-li žádati věčné chvály v nebesiech, marnú túto chválú světa tohoto neutěšíte sě.“ A ktož hledá chvály v nebesiech, těchto světských lživých ukárání nebojí sě na zemi; ktož odjinud nehledá chvály, než od boha, jindeť sě i hanby nebojí, jen před bohem. A s. Augustin die: „Budú-li o nás něco dobrého praviti, jehož nemáme, móžem sě s právem zamútiti; takéž nebudeme-li tím zlým vinni, ješto by pravili na ny, jmáme tím veseli býti, neb veliká je v nebesiech odplata naše.“

Aniž jen od lidí pro spravedlivost trpěti veliká jest odplata, ale kakžkoli trpí kto protivnost neb práci pro spravedlivost kteréžkoli šlechetnosti, odplatuť vezme. Bude-li koho zlý duch, neb svět, neb tělo jeho v hřiech táhnúti který,

a on sě tomu obrání, nebudeť bez odplaty, aneb bude-li práci neb nesnadnost trpěti kterú, chtě které dosáhnúti neb držeti sě šlechetnosti, ve všem tom, čím kto větší práci snese, většie strpí protivenstvie: většieho vítězstvie odplatu vezme. A tak, jakož sem i napřed řekl to, trpěti pro spravedlivost práci, nesnadnost neb kterú protivnost jest pokušenie pevnosti v kteréžkoli spravedlnosti neb šlechetnosti a příčina koruny věčné chvály. I nenieť na to zřieti, od koho trpíme, od svého-li neb od cizieho, od vlka-li neb od lišky aneb od blchy. Kdyžť kto strpí kterú protivnost pro kterú spravedlivost, a proto jie neostane: velikúť odplatu v nebesiech vezme. A toho nám buoh pomáhaj! Amen.

Počínají sè knížky

223. o desateru božiem přikázání a o dvanádcti radách.

Chceš-li přijíti k životu, zachovajž přikázánie. Slova tato spasitel vyřekl o desateru božiem přikázání zákona starého. Neb když spasitel učil, na světě chodě, cestu života, jeden otáza jeho, řka: „Co čině měl bych život věčný?" Spasitel odpověděl, řka: „Chceš-li přijíti k životu, zachovaj přikázánie." A když ten řekl: „To sem držal od mé mladosti, což mi sě ještě nedostává?" řekl opět spasitel: „Chceš-li býti dokonalý, jdi a prodaj vše, což máš, a daj chudým, a budeš mieti poklad v nebesiech, a poď, následuj mne." Z tohoť jest všem naučenie, že kto chce spasen býti, má držeti desatero božie přikázánie, a chce-li k většiemu dokonání přijíti, drž i to, jehožť nepřikazuje buoh, ale jen radí. Mohl by někto řéci: Poněvadž je nelze k životu přijíti, nedržiec těch přikázání, pročež je buoh tak dlúho nevydal jich lidem? Svatý Jeronym die k tomu: „Ne proto nedal jest buoh svých napsaných přikázání od prva počátka, by netbal zahynutie stvořenie svého, ale viděl buoh, že v přirození má to člověk, aby držal sě spravedlivosti, a nečinil jinému toho, což by sobě nechtěl, a co by chtěl od jiných sobě, aby to jiným učinil. Ta spravedlivost, v srdcích uložená, byl jest zákon přirozený, a to je sprva lépe lidem v srdcích bylo, donidž nevzeli v obyčej zlého; i nebylo je sprva potřebie zákona

psaného. Ale když byl lid jako bez smysla, ano obyčej zlého omráčil přirozenie, že jako neviděl člověk, co je spravedlivé, a když tak lidská mysl potuchla obyčejem zlého, teprv dal buoh napsaná svá přikázánie, aby člověk písmem byl napomenut k spravedlnosti. Ale jsúť také i jiná písma, o nichž die David v žaltáři: „Pravili mi nepravy básně, ale ne jako zókon tvój"; totiž neučieť potřebnému, jako zákon tvój učí. A tak když s. Augustin četl písmo mudrcóv pohanských, že v něm neviděl jména Jezu Kristova, skrze něž jest milost a spravedlivost, mysli k tomu písmu nepřiložil, ale napadv knihy kacieřóv Manicheóv, a že v nich bylo jméno Jezu Kristovo, podržal sě jich bludu, až opět dal jemu buoh poznati, že v jich písmě spravedlnosti nenie, až chodil na kázání k svatému Ambrožovi, chtě slyšeti, kak krásně mluví, i slyšal s tím, kak pravdu mluví, a tak přistúpil k pravdě křesťanské viery. Potož jmáme písmo vdechnuté bohem, kteréž učí spravedlivosti, kárá ze zlého, zapaluje k dobrému. Po tom písmu sluší státi, ne po knihách, kteréž jen krásné řeči skladem neb básní kratochvilných bez užitka těšie srdce marná, jako češíc svrablivě uši. Ale dobré knihy potřebnyť jsú, bláznověť říekají: „Čemu je tolik knih, čemu tolik kázání, však vieme, že máme nechati zlého a činiti dobře." A zdali nevie zedník, že má zeď rovně táhnúti? avšak zkřivil by zeď, kdyby pravidla v rukú neměl. Jeden-li vie, kterak tancují? avšak když nepiští, nechce sě mlčéc tancovati. Takť i nám bývá. Bude v nás duše obtiežena, avšak, rozochviec sě písmem a slovem božím, jakoť zpleše. A tak když hodný čas uzřel hospodin, dal psaná svá přikázánie, aby lid svój napomenul, aby neřekli: „Činili bychom vóli boží, bychom ji věděli," a nedal ihned vprvé, že zákon přirozený v srdci mohl ukázati, co je spravedlivé. Nenieť lidu ižádného, by podle pravdy přirozené něčeho za buoh neměli, a tomu cti nečinili; dietě malé, na měsiec hledě, budeť jemu buoh řékati. Ale že blúdili lidé obecnie, ctiec mnoho bohóv, neb proti svým bližním: to je desatero hlasitě všemu lidu s hory té, ješto jí Sinai říekají, přikázal hospodin, ješto je vždy spravedlivé bylo, a kto je učinil co proti tomu, to je bylo vždy nespravedlivé, a chtěl, aby to bylo i napsáno. A tak z těch desieti přikázání prvnie tři jsú, kterak sě máme mieti k bohu,

jiných pak sedm jest, kterak sě mají mieti lidé k svým bližním. Protož ktož chce k životu přijíti, drž přikázánie; pilnéť v nich buoh přikazuje, i pilnéť jest nechati toho, ješto v nich buoh zapoviedá. Dieť svatý Jeronym o tom desateru božiem přikázání: „Najvyšší stav, prostřední i najnižší každýť má držeti ta přikázánie, aniť ten zproštěn jest toho, ač chce co viece nad to, než jest obecně všem přikázáno učiniti. Ktož dobrovolně toho ostane, ješto je mohl bez hřiechu mieti, ten toho ovšem neobmeškávaj, jehož nemóž bez hřiecha obmeškati; ktož chce toho, což bóh radí, poslúchati, ovšem toho poslúchaj, což je přikázal. Rada tať sluší k svrchování, ale k přikázáné spravedlnosti každý je zavázán. Držeti panenstvo jest rada vyšieho dóstojenstvie, a o tom jest řečeno: „Ktož móž pochopiti, chop," a též i o jiných radách řéci mohu: „Ktož móž, drž sě jich," ale o té spravedlnosti, ješto je přikázána, nenie řečeno: „Ktož móž, učiň," ale řečeno je: „Veliké dřevo, kteréž nečiní dobrého ovoce, vyrubeno bude a v oheň vrženo." Z rady jsú někteří vyňati, ale pod přikázánieť slušejí všichni. Ktož bude poslúchati rady, vezme odplatu, ale ten pomstu, ktož přestúpí přikázánie. Protož každý najprvé buď toho pilen, aby držel, co je přikázáno, a učiní-li k tomu co viece, neobmeškávaje přikázaného, vzácnějí bude. Ve dvémť jest přikázánie božie: v jednom, že to, což je samo v sobě zlé, zapoviedá; v druhém, že to, ješto je pilně potřebné dobré, přikazuje, bez něhož by nebyla spravedlivost. A v nikterémž tom nemáť buoh potupen býti, aniž kto mni, by mohl které božie přikázánie vážiti, by malé bylo. Když jest veliký přikázal, pro jeho velikost, i to, ješto by v sobě malé bylo, veliké bude; neb kteréž by kto potupil přikázánie, toho by potupil, jenž je přikázal. A toť jest, žeť die s. Pavel: „Všecko čiňte bez reptánie a nepochybujíc." Nemáme z božích přikázání po své vóli vybierati, abychom, nechajíc jedněch, druhá činili. Dieť s. Jakub: „Ktož veškeren zákon drží, a jednoho nedrží, vším bude vinen," že totiž i jinému nebeské odplaty nebude mieti; jako kdyby sud s jedné strany byl děrav, ač by cel byl z druhých, nemohl by v sobě držeti vína. Protož všecko držme bez reptánie a bez pochybenie. Nemúdřeť repcí, kteříť řkú, že by tvrdá přikázánie dal pán buoh, jichž by nemohla držeti lidská

křehkost; neb je viděl pán buoh, kakového je člověka stvořil, a věděltě jest, co je přikázal. Nechajmež omluv, neviňme boha, byť ukrutný byl, přikazuje to, jehož by nemohl člověk naplniti; aneb byť byl nemúdrý, byť nevěděl člověčie moci. Protož vždy, žádajíc pomoci jeho, čiňme všecko bez reptánie.

O prvních třech přikázáních. 224.

„Slyš, Izraheli, přikázánie božie a jako na knihách napiš je v srdci svém.“ Slova tato psána jsú v knihách zákona Mojžiešova, a všem jsú řečena, jenž znají boha, neb ten slove Izrahel, jenž zří na boha, a ten jest z lidu božieho; ale ktož nezří k bohu, tenť jest z lidu chatrného, jemuž by latiník řekl: *de populo barbaro.* A ačkoli většie jest, plniti přikázánie, než slyšeti a věděti, však prvé jest je věděti a potom činiti. Protož slyš, Izraheli, přikázánie božie! Dřéve mluvil sem o přikázáních božích všech vóbec, tuto slyšte o těch třech zvláště, jenž samého boha dotýčí: o jednom, abychom vieru k bohu zachovali, nemajíc mimo něho jiných bohóv, ale abychom slúžili jemu; o druhém, abychom u veliké poctivosti měli pána boha; o třetiem, abychom sě přidrželi pána boha. Ta tři přikázánie byla sú psána spolu na jedné dsce, a druhých sedm na druhé, o nichž také uslyšíte. Řekl pán buoh v prvniem přikázání: „Nebudeš mieti bohóv cizích přede mnú, neučiníš sobě rytiny ani kterého podobenstvie, ješto je v nebi svrchu, a ješto je na zemi dole, ani těch věcí, kteréž pod zemí jsú u vodách, těm věcem nebudeš sě klaněti ani ctíti; pánu bohu svému budeš sě s poklonú modliti, a jemu samému slúžiti budeš.“ To přikázánie najprv zapoviedá bludy pohanské, jenž ctie mnohé bohy. A takéť i ti činie proti tomu přikázání, kteříž čáry, kúzla pósobie, a ďábly ctie kakýmis tanty a bobonky, chtiec tady dojíti úmysla svého, i ti, jenž sě držie bludu hvězdářóv pohanských, ctiec měsiec, hvězdy, zpósob toho vidomého nebe, ješto *zodiac* slove, aby v něčem jich osud byl proměněn, neb nemoci chtiec skrze to zbýti, a tak vyrazie lva, neb raka, neb telce, neb cos buď z těch dvanádcti znamení z zodiaca na zlatě neb na mosazi, aby to na hrdle nosili neb pili s toho. Ale křesťan dobrý, nečiň cti ďáblóm takovými věcmi ižádnými, cožť k čáróm a kúzlóm slušie, ani

kterými bobonky. A toť jest, že ktož chce křest přijieti, máť sě najprvé ďábla odřéci, i všech takových bobonkóv jeho, a takových pověr, aby ničím takovým ani zjevně ani tajně nehledal pomoci na ďáblech, a nerušil prosté a čisté viery křesťanské, a ktož ten slib a tu odpověď přestúpí v najmenšiem kúzle neb v léku, nemóžť jeho obecný kněz rozhřěšiti, ale má k vyší moci poslán býti.

Jest také v někakém podobenství, že což kto najviec miluje, to má jako za buoh, neb to ctí svú milostí, jíž by měl ctíti samého boha. A tak ktožť svět nade vše miluje, světu slúží: ciziemuť bohu slúží. Dobřeť diem „ciziemu,“ neb buoh chce pravdě a svět lsti, a tak řiekají v světě: „Ktož koho zadře, ten učiní múdře,“ ale nemúdráť je to múdrost, najposlézeť sě ohoriči. Rozómějte i tomu, coť tím mienί písmo, že die: „Neučiníš sobě rytiny,“ totiž obrazóv, „ani kterého podobenstvie z nebe, z země, z vody, aby sě tomu modlil.“ Sprva, aby ovšem minul blud obyčeje pohanského, židé, slyšiec toto přikázánie, ižádných obrazóv nechtěli mieti; ale my, ač obrazy máme, jmáme je jen místo písma lidu obecnému, a obrazóm sě nemodlíme, ani máme za to, by obraz byl která božie podobnosst, aneb by kterú zvláštní svatost vlil buoh obrazu. Neřku, by třideeti let obraz byl obrazem, ale byť i třideeti tisícóv let byl, jinéhoť nenie, než dřevo neb kámen, a mohla by taká potřeba býti, že bych jej mohl rubati jako dřevo, a oheň z něho udělati. Poklonímliť sě před obrazem, tomuť sem sě poklonil, čí jest obraz; jestli boží, bohu, jako na boha sluší, pakli jest obraz kterého svatého, tehdy tomu svatému, jakož naň sluší, ale ne tomu obrazu. A ač ctíme svaté, nectíme jich, jako by bohové byli, ale jako milé bohu ctíme je, jichž jest buoh poctil. Protož aniť jsem z těch, jenž mluviechu, by nemělo mezi křesťany obrazóv býti, mnímť, žeť sú upřielišili. Neb móžem mieti obrazy miesto písma na památku takových věcí, ale ne, aby obraz mohl býti které božie podobenstvie. Ani máme z těch věcí, ješto jsú v nebi, zde na zemi, neb u vodě, vzieti v mysl sobě, jako postaviec postavu a obraz v mysli, i řéci: „Takto jest buoh.“ Neb nad toť jest, nežť kdy móž pomyšlen býti. To je pak v pátých knihách Mojžiešových dořčeno: „Pánu bohu svému budeš sě modliti klaněje, a jemu

samému slúžiti budeš.“ Nebť by nebylo dosti, nemieti cizích bohóv, kdyby, pána boha jednoho za buoh maje, neslúžil jemu. Protož máme bohu svému slúžiti srdcem, i ústy, i skutky svými: srdcem o něm právě věřiec, milujíc jej, mysléc o něm; a ústy tu pravdu, když je toho potřebie, vyznávajíc, a jako o milém mluviec; a skutky svými svým pánem a svým bohem jej ukazujíc, oběťmi, ofěrami, almužnami ve jmeno jeho, i kterýmižkoli dobrými činy. Tak od prva počátka vždyť jsú sbožní slúžili bohu i v zákoně přirozeném, a pak lidu izrahelskému v zákoně psaném byl buoh rozkázal, řka: „Když budete v svej zemi, na každé léto vezmúc prvnie úrody obilé svého, jdiž na to miesto, kteréžť zvolí hospodin, aby na něm jméno jeho nazýváno bylo, a položíš před knězem ty své dary, řka: Vyznávám, že pán buoh dal jest nám tuto zemi dobrú, protož první úrodu obilé svého offěruji, jímž mě buoh daroval; a pokloně sě hospodinu budeš s čeledí svú v utěšení v svém domu daróv svých požívati, jeda a pije s pocestnými a s vdovami i s jinými božími služebníky, aby mohl řéci hospodinu: Ne na šeředném utratil sem tvé dary, ale ztrávil sem je s tvými sluhami a s sirotky a s pocestnými, jakožs přikázal.“ Znamenajte, hospodáři! žeť buoh tomu chce, aby statku svého na šeředném nezmrhali, ale aby z něho čest a chválu činili bohu, a potřebným utěšenie ve jmeno jeho.

Druhé božie přikázánie jest: „Nevezmeš jmena boha tvého nadarmo.“ Tímto přikázáním přikazuje nám pán buoh, abychom měli k němu velikú poctivost, tak abychom bez potřeby i jmena jeho nejmenovali, a ovšem pak na potvrzenie křivdy, aneb k něčemu šeřednému aneb k hněvu svému, klnúc jmenem božím. Velikáť je věc bóh, nemáť jinak než s velikú poctivostí pojmenováno býti jméno jeho, ne v marnosti, a ovšem pak ne k šeřednému ani k nepravému. I tak móžem tomuto přikázání rozuměti: Když máme jméno, že lid boží slovem, a od Krista křesťané, abychom toho jmena nebrali nadarmo, ale abychom tak živi byli, až bychom hodni byli jmena toho, živi jsúc, jakož slušie na lid boží a majíc křěsťanské dobré skutky.

Třetie přikázánie die: „Pomni, aby den sváteční světil.“ Již jsme ze všeho obvázánie starého zákona vyproštěni, tak že

ani tohoto desatera božieho přikázánie proto držíme, že je bylo v tom zákoně přikázáno, ale proto je držíme, že je to vždy pravé samo v sobě, i v přirozeném zákoně i ještě v našem, a bez toho desatera nebyla je nikdy spravedlnost, ani kdy bude. Protoť, řku, máme držeti to desatero přikázánie, ale ne proto, že to v zákoně Mojžiešově přikázáno. A tak již podle židovského obyčeje nesvětíme soboty, ale že je spravedlivé samo v sobě, nevždy robiti v tělesné práci, ale někdy odpočinúti, světíme neděli, a jmáme odpočinutie od diela. A když die písmo: „Pomni, aby den sváteční světil“; to své odpočinutie tím máme svato učiniti, abychom chválu bohu vzdávali, o bohu slyšeli, mluvili, i ctili boha oběťmi, almužnami, modlitbami a tím sě boha přidrželi. Protož dobřeť řku, že toto třetie božie přikázánie k tomu dáno jest, aby přidržal sě boha člověk, a v bohu chuť měl a utěšenie; neb zaneprázdněnie s tímto světem činí churavy duše, kdyby asa v svátek nebyly tú duchovní posilú pokrmeny. Ale proč neděli radše světíme, než sobotu, k tomuť řku: že jedno proto, abychom věděli, že jsme ovšem vysvobozeni z obvázánie zákona starého, tělesně těm věcem zákona starého nerozumieme, ale jen duchovně, k tomu táhnúc, toho sě držiec, ješto je ten zákon tělesnými hrubými věcmi jako pod záslonú ukazoval. A tak když die to písmo: „Pomni, aby den sobotní svat učinil,“ my to slovo béřem, že své odpočinutie od prací máme svato učiniti, neb sobota jest odpočinutie podle svého výkladu. Druhé proto radše neděli světíme, že neděle jest prvý den, v neděli učinil buoh světlo, v neděli sě Kristus narodil, v neděli z mrtvých vstal, v neděli dán duch svatý apoštolóm vidomě, v neděli, pravie někteří, má býti obecné všech z mrtvých vstánie; a ten den nemine věky věkoma, slunce věč stane na svém miestě, a tak ta neděle bude sbožným u věčném pokoji den veselé a radosti. Třetie proto světíme neděli, že den sedmý, jejž v starém zákoně světili, znamenával ten sedmý věk, v němž duše svatých, z těla vyjdúc, jsú v pokoji a v radosti do dne súdného, jemuž požehnal hospodin pod jmenem dne súdného.

Takéž to, že my po sedmém dni osmý světíme, znamenává ten věk osmý a věčný, jenž bude po vstání z mrtvých, v němž bude sbožným věčný svátek v pokoji, v radošti a u veselí.

Ješto pak svatých dni světíme, to sě radujem jich slavnosti, a také abychom pomněli na to, že i my móžem k témuž čáku mieti, sneseme-li řádně práci pro buoh.

Tomu také rozumějte, že my ne tak pilně světíme jako židé tělesně svátky; máme své svátky světiti, móžem něco učiniti, jehož by žid v svú sobotu neučinil, avšak abychom skrze to boží službu neobmeškali, a také aby nebyl nepodoben svátek k svátku.

I jestiť neděle příčina, aby mysl člověčie v úklidu a v útěše oddechla v hospodinu. Ale ktož jsú vždy s světem v nepokoji, k světu myslí ulnuvše, hubenyť a chudy i churavy činí duše jich neprázdnost světská. Protož i hrubému lidu ustavena jest neděle, neb jiní svátci, aby na božie službě pobyli, slovo božie slyšeli, a svato odpočinutie své učinili. A kteříž toho nečinie, ale hledají freje, krčem, tancóv neb jiných marností: těch svátkóm nepřietelé, totiž ďáblové, budú se posmievati. A v pokoji bývá najhořčejšie takových hořkost, a toť jest, že nemúdrý lid v najvětšie hřiechy zacházie v svátky. Protož vyrčenoť jest to přikázánie znamenité, žeť die: „Pomni, aby den odpočinutie svat učinil, nic robotného nebudeš v něm dělati. Šest dní máš k dielu, ale sedmý odpočineš ode všie práce.“ Netolikť nás to slovo, že die tak znamenitě: „Pomni, aby den sobotní, totiž den odpočinutie neb pokoje svat učinil,“ napomíná, abychom neděli neb jiné svátky zvedli v službě božie a v šlechetnosti; ale když koli odpočinutie móžem mieti, máme je svato učiniti, pokoje k marnosti neobracovati. Sobota židovsky tolik sě die, jako odpočinutie, a ktož toho netbá, nedržíť s bohem smlúvy, přiezni božie sě nepřidrže, an na to dává některým, že s menší prací než jiní mohú svú potřebu mieti, aby ten svój pokoj svat učinili, držiece sě jeho v jeho zvláštnie službě. Ale, pohřiechu, mnozí v marnost a v hrdost z pokoje zacházejí, a toť jest, že die žaltář: Nejsú v práci lidské, protož držala je hrdost.“ A tak takoví, nemajíce křesťanských skutkóv, berú nadarmo jméno křesťanské. Protož každý pomni, aby den odpočinutie svého svat učinil, diela robotného nedělal, v něm hřiechu neslúžil. Toť jest dielo robotné: hřiechu slúžiti; neb kohožť hřiech podmaní soběť, budeť činiti, což je hřiechu libo. Řiekajíť: „Učinich to, že tak libo bylo

hřiechu mému.“ A že písmo die: „Šest dní máš dělných, a sedmý odpočineš, požehnalť jest hospodin dni sedmému“; napomíná i ty, jenž pracují v šesti skutcích milosrdných, aby také někdy otdechli, a mysli pozdvihli vzhóru k bohu, a tu jako v sedmém dni, jemuž buoh požehnal, odpočinuli, v utěšení spatřujíc moc, múdrost a dobrotu boží, pohleděli k tomu v dívání té velebnosti, aby v tom nabyli síly duchovnie k dřevním svým skutkóm.

225. O jiných sedmi přikázáních.

„Slova, kteráž já tobě přikazuji, budú v srdci tvém a praviti je budeš synóm svým, a budeš v nich myslí přemietati, v svém domu sedě, cestú jda, na loži, i vstana.“ Tuto řeč mluví pan buoh v knihách Mojžiešových lidu svému, vždy táhna k tomu, aby člověk to v srdci měl ustavičně, co je buoh přikázal, a byl rozumem v službě jeho. Pročež pak vinie mě pyšní a zpravují, hyzdiec a za zlé mi majíc, že píši, aneb těm, kteříž čtú mé knihy? Poněvadžť prvé hyzdie, nežliť čtú, z závistiť hyzdie, chtiec jen sami múdří slúti. Ale kdyby v nich prvé čtli, a ukázali to, kdyby v nich co bludného bylo, to by mohlo býti z milosti, aby to, což je bludné, opravili. A tak slyševše o těch třech božích přikázáních, z nichž prvnie jest, aby člověk byl věren pánu bohu, jeho samého za buoh měl, druhé aby tak měl v čest boha, aby ani jména jeho k marnému nejmenoval, třetie aby se jeho přidržal, poslyštež ještě o těch sedmi, jenž učie, kterak lidé spolu býti mají. Prvnie z těch sedmi a čtvrté ze všech desieti jest: „Cti otce svého i mateř svú, aby byl dlúhověky na zemi.“ A toť přirozený zákon v srdci ukazuje, že je to spravedlivé. A že nespravedlivé jest toho přikázánie nedržeti, dal buoh prokletie na onoho, jenž nepoctil otce a posmieval sě nahotě jeho, a na bratra jeho požehnánie, jenž přikryl otcovu hanbu. Spravedlivéť jest toho ctíti, toho v životě chovati, skrze něhož kto jmá počátek života svého; toho počestně a mile smrti dochovati, jenž jej odchoval k životu. Protož ctěte otce a matery, v své mladosti jich poslúchajíc, v své síle a v jich starosti potřebu jich obmýšlejíc, a pomniec na ně i po smrti. I sám spasitel potvrdil jest toho, když svú matku poručil umieraje svatému Janu, aby on měl péči o ní,

a že je káral ony, ješto, své sbožie dadúc chrámu, nedávali otcóm potřeby. Protivieť sě i přirozenému zákonu, kteříž netbají otcóv a mater v jich potřebu. I tenť nese podobnost otcovu, ktož by koho odchoval, péči měl o něm, k chlebu připravil; také léty staršieho menujem otcem, i takéhoť slušie poctíti.

Páté božie přikázánie die: „Nezabíjej.“ Velikáť jest nespravedlivost zabiti družce, život jemu odjieti, jehož věč nemóž jemu navrátiti. I jestiť spravedlivě ohyzden vražedlník. Řeklť je buoh onomu prvniemu vražedlníku Kainovi: „Cos učinil? Aj, krev bratra tvého volá ke mně z země, jižto z tvú rukú přijala!“ A viděl svatý Jan v Apokalypsis, ano duše zbitých volají: „Pomsti, hospodine, krve našie!“ A tak vražda jest ten hřiech, o němž o prvém čtem, že volá k bohu. I nenieť to věc malá, zabiti člověka, an tak nesnadně vychován na světě. I býváť to božím zpósobením, že často stává sě tajně vražda, avšak sě pronese a divně někdy, že nesnadně někdy utajena bude. A ktožť urazí koho neb ochromí, s tolik jej zabil, jelikož umrtvil v něm života jeho, a toť vše přikázánie toto zapoviedá. A také tomu rozumějte, že toto přikázánie práva spravedlivě ustanoveného nezapoviedá, ale aby sám svú mocí jeden druhého nezabíjel. Popravce a kteříž k tomu přislušejí, nehřešieť, dadúce ku popravě podle práva. Velíť buoh lidem, aby zlé stavovali mezi sebú, a tak rozkazoval buoh některé věsiti, kamenovati, nohami tlačiec na jich hrdla umrtviti, i v boji zbíjeli svatí lidé mnoho jich, avšak tiem nehřešili.

Šesté přikázánie die: „Nesesmilníš.“ Dieť svatý Augustin, že zapoviedá pán buoh tím slovem všeliké zprzněnie smilné nečistoty kromě manželské poctivosti. Neb nepoctivě przniti sě, nestydatě, nelidským obyčejem i s svú ženú, klade s. Augustin za cizoložstvo, když by to bylo cizím činem. A takéť jest někaké před bohem cizoložstvo, ježto je tím slovem zapověděl, řka: *Non mechaberis!* kdy kteří, ač i nejsú v manželství, tak že ani on má ženu svú ani ona muže svého, však když nejsú sobě dáni manželsky, jsúť sobě cizí k tomu skutku. Ale většie jest hřiechu obtiežeme, když kto s jiného manželkú dopustí sě hřiechu, aneb s tú, kteráž je slib čistoty bohu učinila, aneb která s mužem jiné, aneb s knězem, neb se mnichem, neb ješto je čistotu zaslíbil bohu držeti zvláště.

A nad to v pátých knihách Mojžiešových vyřekl to buoh znamenitě a zapověděl, aby ze dcer lidu jeho nebývala prázdná žena, ani z jich synóv aby sě takových zlých koží držal. A dieť s. Pavel: „Ktožť tu nečistotu páše kromě manželstva, nebudeť mieti královstvie božicho." Protož ktož sě nechce v čistotě sdržeti, vstup v manželstvo, tuť je dopuštěn tělesný skutek v manželském řádu. A die s. Jan v knihách Apokalypsis: „Vně je psóm ostati"; totiž: nevejdú v královstvo božie, kteříž jako psi sběhnú sě a rozběhnú, nejsúc v manželství.

Sedmé božie přikázánie jest: „Nepokradeš." To je, aby jeden druhého statku netáhl k sobě ani lstí, ani lúpežem, ani mocí. Neb spravedlivost lidské spolubytedlnosti chce tomu, aby každý své mohl mieti k svej potřebě, protož rušíť spravedlivost, ktožť co ukradne. A všeť jest krádež, ktožť kterakkolivěk vezme cizie pod kterú omluvú proti pravdě. A neviem hřiechu, by neradše lidé právě sě káli jeho, jako toho, když kto cizie bezprávně vezme; neb ten sě neprávě kaje, ktož cizie maje, nevrátí, což je bezprávně vzal, neb to, což je tak vzal, váží sobě dráže, nežli milost boží. A tak svědčí písmo, že hřiech odpuštěn nebude, donidž nebude navráceno vzaté křivě.

Osmé božie přikázánie zapoviedá: křivě svědčiti. Těžceť hřešie křiví svědkové, pravdu rušie a právo činie ohyzdno, zklamají súdci, že mnohokrát vydá súd proti pravému, a toho oblúpie, ktož ztratí co jich křivým svědecstvem. Toto přikázánie také zapoviedá každú lež. Neb ktož lež mluví, křivduť svědčí; a ačkoli lež vždy jest s hřiechem, však čím bude v pilnějšie věci, tím hřiech těžší.

Deváté přikázánie brání žádati bližnieho svého ženy.

A desáté die: „Ani žádaj sluhy jeho, ani vola, ani osla, ani cožkoli by jeho bylo." V tú dvú přikázání netolik skutkem neprávě učiniti zapoviedá, ale i mysl od nepravé vóle odtahuje. A když lid hřešil proti těma přikázáníma, Jeremiáš prorok žehral z toho, hroze lidu pomstú od boha, a řka: „Každý pořehtává k ženě bližnieho svého, a každý jde po lakomstvu." A pak buoh poddal ten lid, že pojeti u vězenie babylonské.

Toť jest to desatero božie přikázánie, ješto je pán buoh hlasitě mluvil ke všemu lidu. O těchť je řekl i spasitel náš: „Chceš-li k životu přijíti, zachovaj přikázánie," nebť

tak v těch přikázáních spravedlivost záleží, že i bez jediného nebyla by plná spravedlivost. I tomu rozuměјte, žeť některá přikázánie přikazují něco, a některá něco zapoviedají. K tomu, což velé činiti, nejsme ústavně vždy zavázáni, ale dosti jest, když to časem svým učiníme; ale k tomu, ješto zapoviedají něco, vždy jsme k tomu na však čas zavázáni, neb vždy bychom vinni byli, kdybychom koli zapověděné učinili. A také, jakož s. Jeronym die, máme znamenati, že buoh něco zapoviedá a něco velí, něco radí a něco přepúštie. To, což v sobě zlé jest, zapoviedá; a to dobré, bez něhož by nemohl člověk spravedliv býti, přikazuje; středujic přepúštie; a to radí, což je svrchované. Dvě prvnie chceť od každého jako dluh mieti, ale druhé dvé to je ostavil v naši vóli, abychom, chceme-li toho, co je přepuštěno, požívali, ale tím menší majíce chválu; aneb pak pro větší odplatu, držiece sě rady spasitele svého, abychom i toho ostali, co je přepuštěno.

O dvanádcti radách čtenie. 226.

Chceš-li býti dokonalý, jdi a prodaj vše, což máš, a daj chudým, a budeš mieti poklad v nebi, a poď následuj mne. Jakož náš spasitel prvé pověděl, že zachovávaje člověk přikázánie přijde k životu, a potom čím by člověk přišel k svrchování: takéž najprvé zjevně všemu lidu dáno desatero přikázánie. Potom samému Mojžiešovi ukázány některé skrytějšie věci; neb lid obecný, slyšav od boha to desatero božie přikázánie, řekl Mojžiešovi: „Nechť s námi nemluví hospodin, abychom snad nezemřeli, ale ty s ním mluv, a my to vše, což nám povieš, učiníme.“ A tak Mojžieš vstúpil na horu, výše od lidu obecného, a tu buoh dal jemu zákon, v němž bylo, pod záslonú tělesných věcí, naučenie svrchovánie velikého, když tomu bude duchovně rozumieno. Neb je tu v podobenstvích ukázáno, kak spasitel chtěl svój lid vykúpiti, kak má člověk chrám boží býti, které oběti jsú vzácny pánu bohu, a jiných mnoho takových věcí. Protož, ač dosti jest k spasení lidu obecného desatero božie přikázánie, však

že viece sě líbie bohu, kteříž výše vstúpie, pojem k sobě na horu Mojžieše, zjevil jemu to, což slušie k svrchování, ale skrytě pod záslonú, aby to netbavým přikryto bylo, a snažní, jenž i v přikrytí hledají pravdy, aby čest a chválu měli, naleznúc ji. Protož kohoť je buoh viece daroval, a má k tomu příčinu, neměj dosti na obecném přikázání, ale vstup výše. A takť je i Kristus, pojem své apoštoly na horu od lidu obecného, radil jim k svrchování křesťanskému, aby cti a chvály dóstojni nad jiné byli u věčném životě. A také ktož by sě těch rad držal, v hřiech přestúpenie božieho přikázánie nevpadl by, jako ktož by blíz k vodě nepřistúpal, neupadl by u vodu, ješto, nestřeha sě břehu, mohl by spieše upadnúti.

Těch rad dvanádct jest v svatém čtení. Prvá jest o chudobě. O té die spasitel: „Blaženi chudí duchem." A řekl také: „Nesnadně ti, jenž sbožie mají, vejdú do královstvie nebeského." Ani by apoštolé byli tak hotově šli po synu božiem, aneb po světu kážíc, by nebyli všeho opustili, což sú měli. A tak i to je řekl Kristus: „Nemóž býti mým učedlníkem, ktož všeho neopustí, což má." A řekl i to: „Chceš-li býti dokonalým, jdi a prodaj vše, což máš, a daj chudým a poď po mně." K té radě apoštolé tu příčinu měli, aby šli po světu kážíc, ale bez takové potřeby nesmiem raditi k takové chudobě z dobré vóle. Nebť bývá to, že, chopiec sě někteří takové chudoby, nepojdú po Kristu, ale stanú po tom, aby jim dávali, a zrepcí a zhněvají sě na ty, kteříž jim nedávají, a budú pochlebovati, lúditi, chtiec by jim dávali. Jsúť i v chudobě i v sboží osidla pekelných lovcóv, i jestiť potřebie každému vždy a všudy opatrnu býti. Volí-li kto chudobu, neb ač buoh dá ji komu, viziž, aby v chudobě po Kristu šel v pokoře a trpě nedostatky, od pravdy pro chudobu neodstupujíc. I dieť s. Řehoř o chudobě: „Nesmiem vám řéci, neb toho nemohú všichni, by, jakož radie svaté čtenie, opustiec vše pozbyli péči tohoto světa, a byli jen žádostivi bydla nebeského. Avšak móžete, vše držiec, ostati všeho, když tak budete držeti světské věci, až by vás svět nedržal jimi, a až by ne ony nad vaší myslí panovaly, ale nad nimi mysl vaše; móžte mieti ku potřebě věci světské, ale z žádosti nebeských nevypúštějíce.

Druhé radí spasitel poslušenstvie, řka: „Kto chce po mně přijíti, zapři sám sebe, vezmi kříž svój a poď, následuj mne!“ totiž, nebuď sobě volen. A řekl také k apoštolóm: „Ktož vás poslúchá, mneť poslúchá.“ Vážíť buoh nad oběť poslušenstvie, neb v oběti něco svého obětujeme, ale v poslušenství sami sě; i slušieť hotově a mile býti v poslušenství, aby to tím vzácnějše bylo. A ačkoli dluh jest býti v někakém svých starost každému poslušenství v některých věcech, jakož sem napřed pravil o tom to, že ku prvniemu stupni poslušenství každý jest zavázán z dluhu, však to k radě přislušie, jakož sem řekl druhý stupeň a třetí poslušenstvie. A řkuť i to: jakož ke všem radám, tak i k této potřebie jest rozšafné opatrnosti, ktož chce v něčie poslušenstvie vniknúti, neb mnozí bývají svých hlav divokých; a ješto je bylo do slibu dobrovolné, to po slibu bude z dluhu.

Třetí radu o čistotě vynesl Kristus: ktož by mohl pochopiti, aby pro nebeské královstvo držal čistotu. Po té radě mnohé panny i mužie i z ženského pohlavie postupují, aby, čisti jsúc tělem i duchem, slúžili bohu, a byli v nebeské chvále bližními té drahé panny matky božie a družicemi; jako je to i žaltář vyřekl, řka: „Budú po ní přivedeny panny královy, družice a bližnie jejie budú jemu obětovány.“ Téť rady mohú ctné vdovy i vdovci chopiti sě, i druzí, ješto sú sě i šeředně zprznili kromě manželstva, aby, ač sú čistě nebydlili, učistiec sě pokáním asa již bydlili čistě, vódci majíc svatú Maří Majdalenu. I jestiť to všem rada obecná, ktož to móž pochopiti, pochop! aby sě sdržal od tělesného skutku pro královstvie nebeské, a nemóž-li kto sdržeti sě, dopuštienoť mu jest manželstvo v řádu ustaveném.

Čtvrtá rada jest o svrchovaném milování. O té die spasitel: „Milujte nepřátely své, a dobře čiňte těm, ješto vás nenáviděli.“ Z dluhu máme ke všem mieti obecné milovánie i k nepřátelóm, avšak ku přátelóm většie má ochotnost býti. Ale to již k radě slušie, když kto i k nepřátelóm ukáže milost ochotenstvím. Bude-liť to z srdce upřiemého, budeť z toho veliká chvála u věčné odplatě.

V páté radě die Kristus: „Udeří-liť tě kto v líce, poskyť jemu i druhého, a chce-liť kto plášť tvój na tobě vysúditi, nechaj jemu i sukně.“ Totiž, kdyžť kto v jednom

učiní protivnost, buď tak úklidné mysli, aby hotov byl trpěti, byť i v druhém učinil protivnost. Ačkoli jdúc s světem vókol, nenie to snadné, však ač kteří všeho nemohú, ale něco mohú; ale táhnúc k svrchování lépe je křivdu strpěti v úklidné mysli, než u války neb v súdy zajíti pro sě samého. A tak die s. Pavel; „Nemstiec sami sebe, dajte miesto hněvu, vyplacujíce čas, neb sú zlí dnové.“ Jistě žeť sú zlí dnové nepokojní, zajíti v súdy a u války a před úrazem nebezpeční; a býváť to, že, nechtě někto mála v úklidu přetrpěti, zajda v súdy neb u války, musí viece přetrpěti.

Šestá rada jest: „Daj každému, ktož prosí. tebe.“ Toho by na tělesném sboží ižádný nestatčil, ale učiň, což móžeš, a vóli dobrú a srdce milosrdné daj každému. O tomť šíře pomluvím, když řeč zdvihnu o almužně.

Sedmé radí Kristus: prostě mluviti, nepřisahajíc, nevěrujíc, řka: „Praviť vám, abyste o všem nepřisahali, ale buď vaše řeč: jest, jest, není, není; a co je viece, od zlého jest.“ Ktož má v obyčeji přisahati, věrovati: nenieť dobré. Neb jedné pro pilnú potřebu má věrovánie býti, nikdy náhodně, neb přisahánie; ale obecně, prostě slušie mluviti, řkúc: „jest,“ když jest, a „nenie,“ když nenie. To pak byli kacieři tak tvrdě vzeli, že řekli, že pro ižádnú věc nemáme přisahati, z rady přikázánie učinivše. Ano i toho v té radě není, by nikdy nebylo přisahati neb věrovati, neb řekl Kristus: „Buď řeč vaše: jest, jest, není, není,“ dořekl jest: „a což viece jest, od zlého jest.“ Nedie: „zlé jest,“ ale „od zlého jest,“ totiž od toho zlého, že lidé nemohú snadně věřiti sobě i musí někdy věrováním neb přísahú řeč lidská býti potvrzena.

Osmé radí spasitel odbyti příčin k hřiechu, řka: „Jestliže oko tvé pravé horší tě, vylup je a vrz od sebe“; a též die o ruce a o noze. Tomuť jest v podobenství rozuměti, ne tak hrubě tělesně, ale má-li kto koho jako pravé oko, že má od něho osviecenie v rozumu, aneb jako pravú ruku, že jemu jest pomocen, aneb jako nohu, že drží jej, a bylo-li by, že by který z těch byl jemu ku pohoršení a ku pádu v hřiech, lépe je ostati každého z nich. A tak o jiných o všech věcech. Neb když jest toho opustiti, jestli ku pohoršení a ku pádu v hřiech, jenž je jako pravé oko neb ruka neb noha, tehdy také jiné ovšem.

Deváté radí spasitel, řka: „Vizte, abyste nečinili spravedlivosti vašie před lidmi na to, abyste od nich vidieni byli. Nevěz levice tvá, co činí tvá pravice.“ Ktož pro buoh činí dobrého něco, to jakoby pravá ruka činila, a toho nemá věděti levá, totiž nemá sě tu úmysl světský přimiesiti. Avšak také je řekl Kristus: „Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať by, vidúc dobré vaše skutky, chválili otce vašeho, jenž je v nebesiech.“ Ale jinéť jest své chvále od lidí chtieti, a jiné, aby buoh byl chválen z těch činóv dobrých, ješto kto činí.

Desátá rada: Ktož učí dobře, aby i sám to činil. O tomť die spasitel, že je veliký v království božiem, a žehral na ony učené, jižto vzvazují na lid břemena, jichž nésti nemohú, a sami i prstem dotknúti sě nechtie toho. A také, ktož to sám činí, což učí, spiešc bude přijato učenie jeho. Avšak dvéť by zlé bylo, kdyby ten, ješto má učiti, proto nechtěl učiti dobrému, že sám nečiní.

Jedenádctá rada die: „Neroďte pečovati, co byste jedli a pili, a čím by sě odievali.“ To je zvláště apoštolóm řečeno bylo, jižto měli jíti po světu kážíc, ale lidu obecnému nesluší, aby chtěl jako divem potřebu mieti, ničím neobmýšleje, by měl potřebu. Ale tuto radu slyše člověk, opusť nárammú lakomú péči, a ti také pamatujte sě túto radú, jenž mníte, byste s pravdú zahynuli, kdybyste křivdy k obchodu svému nepřičinili.

Dvanádctá rada jest o kárání družce. Ale veliké jest k tomu potřebie opatrnosti. Ne lecktos leckohos, ne leckdes, ne leckdys má kárati jeden druhého, ani z lecičehož; neb bude někto mnieti, by zlé bylo něco, ješto není. A tak ktož nemúdře kárá, často viece pohorší, než polepší. Ale drž svój stav bohobojně a řádně, tiem budeš mlče lépe jiné kárati, nežli by je řečí káral. Avšak kohož kto zvláště má v ochotenství a vidí na něm neřád někaký, dobré jest někdy súkromně a s rozumem něco řéci jemu z neřádu; a bude-li neřád tak veliký, a on nebude chtieti ostati jeho, takéť je slušné zvlaštnieho ochotenstvie nemieti k němu.

227. O sedmeře kostelní svátosti počínají sě knížky tyto.

Tak jest i v tělesném lékařství skryta moc, že nemněl by člověk, by která byla, ktož by v lékařství rozumen nebyl, avšak život náš zde nemóž trvati bez lékařstvie. Ale snad dieš: „Mnozíť sě s lékařstvím neobierají.“ Řkuť, žeť je lékařstvie, což jieme, pieme, myjem sě, v rúše chodíme, jistby topíme. Takéž duchovní náš život musíť duchovnie lékařstvie mieti, neb první člověk ztratil řád pravdy přirozenie člověčieho, v němž byl stvořen, tak že všichni, jenž pochodíme od něho, v porušení tělesné žádosti jsme v neduhu, jenž nás mrtví. Ale spasitel, chtě nám spomoci, přišel na svět jako lékař, člověčenstvie na se přijem, tak že proto nebyl dlužen smrti, neb je přijal čistě, ne skrze nečistú tělesnú žádost, a k vyhojení našemu svú krev prolil, v niež dal moc sedmeře kostelní svátosti, abychom tu sedmeru kostelní svátost měli k lékařství duchovniemu. A o té sedmeře kostelní svátosti jsúť knížky tyto, a najprvé, proč jsú tak ustaveny ty svátosti.

228. Proč jsú svátosti dány.

Hospodin, že zná všeho neduhu položenie, tak chce nás z neduhu vyhojiti, jakož on vie, kak je hodné nám býti vyhojenu. A tak vida, a my z prohřěšenie otce prvnieho vpadli v zřejmú tělesnú nemoc i v nezřejmú duchovní, ustavil tu sedmeru kostelní svátost, ješto je ne jen duchovnie věc, ani jen tělesná, ale jest duchovnie skrytá moc v podobnosti vidomé tělesné věci, aby jakož padl člověk, maje ku pádu příčiny tělesné zřejmé věci, takéž vstal, příčinu maje svátostmi kostelními, jenž jsú v tělesných vidomých věcech ustaveny. A tak ty kostelnie svátosti jsú nevidomé věci ukázanie a milosti, kteráž sě s tiem stane, ktož je přijme zřejmú věcí podle té podobnosti, jakož dějí sě ty svátosti. Nám pak k tomu jsú hodny ty svátosti, že jsú tak ustaveny, abychom pokorú nahradili onu hrdost, ješto je náš otec v jedné zápovědi nesdržal božieho přikázánie, abychom viece držiec božích ustavení, a hledajíc božie milosti a vyhojenie z neduhu přierozenie hřiechem porušeného, abychom skrze tu snažnost a skrze to poslušenstvie hodni byli božie milosti.

Druhé, proto nám dány svátosti tyto rozličné jsú, abychom, s tiem majíc pósobenie sie i ono, vždy pána boha v mysli měli a v paměti, a když bychom s tiem měli neprázdeň svatú, aby zlý duch, vida nás prázdny, nezavedl v své bobonky, jako je byl někdy pohanstvo zavedl ve mnohé tanty.

Že vždy byly někaké svátosti. 229.

I bylyť sú od počátka světa některé v božiem lidu toho času jako svátosti, vždyť jsú lékařstvie duchovnie byla, a ty věci připravovaly lid boží ponenáhlu k lékařství našich svátostí. I hned v prvniem zákonu, jenž slúl přirozený, byly oběti; a v druhém zákoně, jenž slúl psaný zákon, přičiněni mnozí rozliční obyčejové. A to vše, ač i dalekým obyčejem, ukazovalo něco skrytého v božiem zpósobu a dalekým podobenstvím. Jako když lidé v obětech prvních mrtvili ke cti bohu zvieřata a dobytek svój, to je v tom bylo ukázáno, že sě z smrti vyplácie člověk, jíž byl vinen; a desátci znamenali, že člověk toho miesta desátého má zaslúžiti v nebi, z něhož vypadli zlí anjelé; obřez znamenával, že ktož chce býti z lidu božieho, má jako obřezati přielišnost obyčeje tělesného; ješto pak bujná telata, býky neskrocené, kozly nesklidné mrtvili v oběť bohu, znamenávalo, že člověk má skrotiti v sobě bujnost a nesklidnost tělesnú k oběti bohu.

A také některé věci ukazovaly, kak máme krví čistého beránka z nebes býti vykúpeni, některé kak máme v chrám boží vděláni býti, a tak i o mnohém jiném. Ale našich svátostí jest méně a jsú užitka velikého. Dieť Hugo: „Svátosti zákona starého byly jako stien toho, což sú znamenávaly; ale naše svátosti i činie to v nás, což znamenávají, majíc tu moc z prolitie drahé krve syna božieho.“ A tak svátosti zákona starého, dovedše nás k těmto našim svátostem, minuly, a naše svátosti, když nás dovedú onoho věčného života, v němž zřejmě poznáme to, což nám ukazují v podobenství, a činie to v nás, také minú.

I dalť je buoh prvé dvěma zákonoma minúti, než je ustavil zákon třetí. Prvý slúl zákon přirozený, v tom lidé podle smysla přirozeného mohli znáti, že buoh jest, a po sobě mohli rozuměti, kak by mohli spolu býti, aby nečinil

jeden druhému, což by nechtěl sobě. A když obyčejem zlého zplaněl lid, jakož die s. Jeronym, dal buoh zákon psaný, aby nemohl řéci v omluvě člověk: „Činil bych vóli boží, bych ji věděl.“ Potom když člověk mohl poznati to, že ani psaný zákon ani přirozený móž jej z smrti vyvésti, v niž vpadl hřiechem, přišel spasitel na svět, a svú smrtí, jíž dlužen nebyl, zaplatil za ny dluh smrti našie, a ustavil třetí zákon, jenž slove zákon milosti, a v tom zákoně sami své moci neufáme ani svému rozumu, ale jen božie milosti. A v tom zákoně třetiem ustavil nám sedmeru kostelní svátost, dav jim moc v své krve prolití, aby v nás to učinily, což svým zřejmým podobenstvím ukazují. A my hodni budem té milosti, držiec božie ustavenie pokorně v kostele jeho. To jest pravda, nepřivázalť je buoh tak své moci k těm kostelním svátostem, že by i bez nich nemohl učiniti toho, což skrze ně činí; však proto nemá ižádný hrdati jimi. Praví písmo, že byl jeden pán malomocen, i jel ku proroku Elizeovi, aby muž boží učistil jej. I poslal před sebú posla ku proroku, že jede k němu pro takú věc, a prorok po tom poslu rozkáže jemu, aby sě zmyl v Jordáně sedmkrát, že tak zdráv bude. A pán, uslyšav to od posla, bude jemu protivno, bude řéci: „Coť mi je to rozkázal? zdali v mé zemi není řek lepších? Já sem mněl, by on přijda dotekl sě mých nedužívých miest, a uzdravil mě.“ I nechtěše učiniti, což bieše jemu rozkázal. Ale rada jeho vece mu: „Byť pak i nesnadné rozkázal muž boží, měl by učiniti; proč by pak lehkého neučinil?“ A on uposluchav učinil to, a byl skrze to uzdraven.

Takéž buoh rozkázal nám snadné lékařstvie, tuto sedmeru kostelní svátost, skrze niž chce ny vyhojiti. A kdybychom lacino tu svátost vážili a netbali na ni, nebyli bychom hodni, by sě taká milost stala s námi. A že v někom neučinie ty svátosti té milosti, jakož ji svým podobenstvím znamenávají, není to jich vinú, ale toho, jenž neupřiemým srdcem přijal by je, a nestoje po tom, co v něm mají ty svátosti učiniti.

230. **Kolik je těch svátostí.**

Těch svátostí jest sedm. A jakož v tělesném lékařství některé neduh vypúzie, některé posilňuje, některé zbraňuje, aby neduh větší nepřistúpil, a některé proměňuje v lepšie

přirozenie: takéžť i tyto svátosti jsú k tomu čtveru duchovně zřízeny. Křest, pokánie, olej svatý, ty tři svátosti jako troje lékařstvie vypúzejí duchovní neduh; biřmovánie činí posilněnie duchovnie; manželstvo nedá neduhu přistúpiti z tělesné žádosti, by tak byl škodliv; kněžského řádu svěcenie proměňuje lidskú hrubost v ušlechtilejšie přirozenie; a svátost těla božieho jmá pochop všeho toho čtvera. O tom pilnějie dopoviem.

Jest také křest prvá svátost v tom jich řádu. Tu má každý najprvé přijieti, ktož již v to vstupuje, že chce býti z lidu božieho.

Druhá svátost jest biřmovánie, a ta jest těch, kteříž počínají boj křesťanský proti ďáblu, proti světu, proti tělu.

Třetie svátost jest těla božieho. Ta je těch, jimž jest potřebie nabýti síly v životu duchovniem.

Čtvrtá v řádu jest kněžstvo, a ta jest těch, ješto mají jiné u věcech duchovniech zřéditi a vésti.

Pátá svátost jest pokánie, a ta jest těch, ješto byli padli a raněni hřiechem, a chtie opět vstáti a z těch ran býti vyhojeni.

Šestá svátost jest olej svatý, a jest těch, ješto jdú s tohoto světa.

Sedmá svátost jest manželstvo, a ta jest těch, jenž chtie svým tělesným plodem nahraditi, což na však den i na však čas smrt ujímá, a jenž chtie lékařstvie svému nesdržení tělesnému mieti, aby asa smrtedlný hřiech jím nebyl.

Takéť ta sedmera svátost sedmeru zlú věc zahoní: trój hřiech a pomstu čtveru, v niž jsme upadli závinú otce prvnieho. Proti trojiemu hřiechu, totiž proti přirozenému, skutečnému, smrtedlnému a obecnému hřiechu máme křest, pokánie a olej svatý; a proti té čtveře pomstě, totiž proti slepotě mysli, proti tvrdosti srdce, proti nesíle, proti žádosti tělesné: proti slepotě mysli máme kněžské řády, neb kněžie mají vésti lid slepý na cestě božie; proti tvrdosti srdce máme svátost těla božieho, proti mdlobě v dobrém máme biřmovánie, proti tělesné žádosti máme manželstvo.

Takéť nás ta sedmera svátost posošny činí a přivodí k vieře, k naději, k lásce, k opatrnosti, k smiernosti, k síle a k spravedlivosti. Křest přivodí k vieře svaté trojice, biřmo-

vánie k naději, svátost těla božieho k lásce, řád kněžský k opatrnosti, manželstvo k skrovnosti, olej svatý k síle, neb sílyť jest dokonánie sstáti až do smrti v žádosti a v naději božieho smilovánie; a pokánie k spravedlivosti, neb ač kto potratí spravedlivost hřiechem, když pokánie učiní, opět tím spravedliv bude.

Takéť řku o těch svátostech, že křest, biřmovánie, řádové stavu kněžského, ty tři svátosti věčná znamenie v duši ostavují, že ktož křest přijme, věč bude znamenie to v duši mieti a od nekřstěných rozeznánie. Neb jakož bývá v světském zřízení, bude jedno vojsko královo, a tu budú mieti jedni jen to obecné znamenie, že jsú z toho vojska; druzí nad to všem obecné budú mieti i to znamenie, že jsú také i rytieři; a třetí, že jsú také i kniežata. Takéž v lidu pána Jezu Krista všech obecné znamenie křest činí, a to vezmú, vieru počínajíc; zvláštnějšie vezmú na biřmování; a kteříž pak nad to vezmú svěcenie řádu kněžského, tiť vezmú znamenie, že jsú kniežata v lidu božiem. A toť jest, že ktož jednú křtěn bude, neb biřmován, neb svěcen na kněžstvo, nemá druhé těch svátostí přijímati. Ale jiné čtyři svátosti neostavují takových znamení v duši zvláštnieho dóstojenstvie, protož opět a opět, kolikrátž toho potřebie bude, mohú býti přijímány.

231. **O křtu.**

Slyševše vóbec o sedmeře kostelní svátosti, také poslyšte o každé zvláště. A najprv o křstu.

Křest jest prvá svátost, a řiekají křstu dveří k jiným svátostem. Neb ktož chce vjíti v obec křesťanskú, aby byl z lidu božieho, najprvé přijma vieru má křest přijíti, u vodě obmytie ve jmě otce i syna i ducha svatého. A v tom vidomém obmytí u vodě ten, ktož bude pokřtěn, vezme v duši obmytie všech hřiechóv milostí boží, aby byl čistý úd cierkve svaté. Tu moc křstu svatému dal jest syn boží v prolití své svaté krve, a že je z svého boku krev a vodu vypustil, a sám ustavil křest i svým příkladem i rozkázáním. Neb i sám křest přijal od svatého Jana, ne proto, aby jemu bylo křstu potřebie, neb jeho nedotkla jest ižádná poškvrna hřiechu, ale aby svým příkladem táhl nás ke křstu, a aby vody vzaly

od něho tu moc svátosti. Rozkázáním pak ustavil křest, když kázal apoštolóm, aby, jdúc po světu, učili lid tomu, což sú od něho viděli a slyšeli, a praviec, ktož tómu uvěří, že bude spasen; a kteříž uvěří, kázal je křtíti ve jmě otce i syna i ducha svatého.

Ktož móž křtíti. 232.

I tomu také rozumějte, že v pilnú potřebu móž i nekněz křest svatý dáti, a leciktos. Neb z své dobroty buoh milostivý, čehož jest viece potřebie, tomu je dal obecnu býti, a bez něhož déle mohú lidé býti, to drašé bývá. Aj, železo potřebnějšé jest, než zlato; suol, než drahé kořenie; i dal buoh viece potřebnějšieho. Takéž, že křest jest svátost najpotřebnějšie, učinil buoh, aby snadné bylo křtu dojitie, a tak nebylo-li by kněze, móž i nekněz křtíti v pilnú potřebu. Ale podle řádu měl by kněz křtíti, nenie-li kněze, ale muž některý, nebylo-li by při tom muže, ale žena. Tenť řád nemá bez potřeby rušen býti. Ale kohožť by i bába křstila, právě řkúc: „Já tě křtím ve jmeno otce i syna i ducha svatého“; ktřtěnť jest, nemáť druhé křtěn býti. Ale žeť někdy kněz křtí to dietě, ješto řkú báby: „Oblévaly sme je“; to je proto, že neumějí některé báby křtíti právě. Protož, ktož býváte v takových příhodách, naučte sě, kterak máte křtíti.

Najprvé ktož křtí, ten má úmysl mieti, že tím to miení učiniti, jakož kněz činí, když křtí. Druhé, ta slova ke křtu ustanovená tak má vyřeci, nic nepřičiňuje ani ujímaje; ale ten, jenž u vodě pohřizuje nebo oblévá vodú, a v túž chvíli vzvěda jmě jeho, má řeci a s těmi slovy pohříziti neb oblíti: „Já tě křtím ve jmě otce i syna i ducha svatého.“ V tomť křest svatý záleží, ale coť sě viece při křtu od kněží děje, to je k ozdobě a k slavnosti křtu svatého, a ke cti božie a k vzbuzení náboženstvie. A kteréž by, ač i ženy, uměly tak pokřtíti, a pokřstily by dietě, nemajíť řeci: „Oblévaly sme je,“ ale ta, kteráž by je křtila, má řeci: „Já sem je křtila,“ nebť nic není platno to leckakés oblévánie. Ale jakoť sem již řekl, ještěť diem pro větší paměť. Ktož křtí, má řeci: „Jene neb Jakube, já tě křtím ve jmě otce i syna i ducha svatého,“ a v túž chvíli s těmi slovy pohřiz dietě neb oblí vodú.

233. **Že křest hřiechy všecky obmývá.**

V dětechť křest vypúzie hřiech přirozený, ješto nemají hřiechóv jiných. Ale ktož by s hřiechy velikými ke křtu přišel, tenť by křstem všech hřiechóv byl omyt, že, kdyby umřel prvé, než by sě hřiechu dopustil opět, šel by upřiemo do nebes. A tak dietky, že ne svú vinú jsú v hřiechu přirozeném, ač i vóle své nemají ke křtu ani mohú viery mieti, v cizí vieře, když křtem vejdú v jednotu cierkve svaté, v tom křtu budú tak omyti od toho hřiechu přirozeného, že již jim nebude potřebie k spasení té pravdy přirozenie člověčieho, v němž byl buoh člověka stvořil, aby, neumieraje, mohl v něm přijíti k vidění boha. Neb již skrze pána Jezu Krista, jenž svú smrtí naši smrt zkazil a zemdlil, že ač smrt rozlúčí na čas duše s jich těly, však jich nebude moci držeti, neb vstav z mrtvých také je opravil život všem, kteříž budú jeho, skrze něho a v něm budú spasenie mieti. A tak ktož k němu přistúpí, o němž jest řečeno: „Onť svój lid spasí od jich hřiechóv,“ a přijme křest podle jeho ustavenie: jakož tu vezme omytie na těle, takéž na duši z veliké božie milosti vezme všem hřiechóm, kteréž je měl, omytie. I řekl sem dobře, že křest duchovní neduh jako hodné lékařstvie k tomu vypúzie, a že jest zvláště proti hřiechu přirozenému; neb ktož by křtem pohrdal, moha jej mieti, aneb i dietěti malému kdyby buoh nedopomohl, aby ke křtu přišlo, ten hřiech přirozený nebyl by očistěn a vypuzen. Neb křest uvodí lidi u vieru křesťanskú a v jednotu cierkve svaté, a znamenie v duši jako vdaví věčné, jímž bude věčné rozeznánie od nekřstěných: a protož ižádný křstem nemá pohrdati.

234. **Že trój jest křest.**

Všakť řku: nesúžilť je tak buoh své moci, byť nemohl i jinak té milosti dáti, jižto ve křtu dává. A neřekl jest jen toho: „Jedné leč kto znova bude narozen z vody a z ducha, nevejde do královstvie nebeského,“ ale také řekl jest: „Ktož v mě věří, byť pak i mrtev byl, obživeť.“

Protož trój jest křest: u vodě jeden, v duchu druhý, ve krvi třetí. Křest u vodě jest jedna svátost z sedmery kostelní svátosti; k té jest třeba v podrostlých, jenž mohú rozum mieti, aby měli i v duchu křest, totiž vierú pravú,

aby byl očistěn v duchu. V duchu křest tomu móž sám býti k spasení dostatečen, ktož by vieru křesťanskú přijal, jakož křesťané věřie v boha otce i v syna i v ducha svatého, a vším duchem držal sě Krista, v něm maje naději, jej miluje, ač by nemohl dojíti křtu u vodě, aneb krve své neprolil pro jmeno božie. Jako onen lotr snad nebyl křtěn u vodě, ani řku, by vzal křest ve krvi, ačť je i umřel na kříži, neb neumřel jest pro jmeno božie, ale pro své zlé činy, ale v duchu vzal křest, uvěřiv v syna božieho a žádaje milosti jeho, však přišel k spasení. Křest ve krvi jest, když kto smrt podstúpí pro jmeno božie. Ten křest také ode všech hřiechóv očisťuje, ač by kto i nemohl křtu u vodě dojíti, neb takovému plná vóle křstu počtena je za skutek. Dietky pak, ješto nemohú vóle mieti ke křtu ani viery, kdyby od nepřátel křesťanských pro vieru křesťanskú zbiti byli, také by tím křstem ve krvi omyti byli od hřiechu přirozeného. A všakť to vždy pravím, ač by kto i ke křtu šel své krve, nebyl-li by dřéve pokřstěn u vodě, tú svátostí nepohrdaj, ale móž-li od koho, přijmi i ten křest u vodě ve jmě otce i syna i ducha svatého.

Co znamenávají ty věci, kteréž sě při křstu dějí. 235.

Řekl sem dřéve, že což sě od kněží při křtu viece děje, než u vodě omytie, vzývajíc jméno svaté trojice, to je k ozdobě a k slavnosti křstu svatého. Protož v potřebu pilnú móžť pravý křest býti i bez takových věcí, a od leckohos, i v nesvacené vodě. Znamenajtež, coť sě miení skrze to, což vídáte, když křtie děti. Byl dřéve obyčej, že jedné ty křtili, kteříž sami uměli křstu žádati a vieru vyznati, že věřie v boha otce všemohúcieho, stvořitele nebe i země, i v Jezu Krista, syna jeho jediného, pána našeho, jenž sě počal duchem svatým, narodil sě z Marie panny, trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřeben, sstúpil do pekelných krajin. Třetí den vstal z mrtvých, vstúpil na nebesa, sedí na pravici boha otce všemohúcieho, odtud příde súdit živých i mrtvých. Věřím v ducha svatého, svatú cierkev obecnú, svatých obcovánie, odpuštěnie hřiechóv, těla vzkřiešenie a věčný život, amen. Ale již i malé dietky křstie, a kmotrové, jako jich rukojmě, za ně řkú, že sě chtie křstíti, a že věřie ty kusy křesťanské viery, a že sě ďábla odřěčí.

i jeho všech skutkóv, totiž čáróv, kúzl, lékóv i všelikých takových pověr. Protož kmotrové, ješto děti křtie, majíť to na péči mieti, aby pravé vieře ty děti naučili, kteréž jsú křtili, a odvedli ode všech takových ďábelských tantóv.

Kněz pak podle úřadu svého zaklíná ďábla, odhoně jej od dietěte, a dotkne uší dietěte, aby otevřeně byle k slovu božiemu, dá jemu soli, ješto múdrost znamenává, neb jakož suol zachovává maso, aby sě nesmrdělo, tak múdrost duši, aby jie hřiech nenakazil.

A to že kněz učiní dietěti kříž na čele, znamenává, že sě nemá styděti křížem pána svého, a učiní olejem kříž mezi plecima, mieně, aby s milostí lehce nesl práci pro buoh, neb olej oblehčenie znamenává a kříž práci.

Pomaže, také kříž učinie na prsech, na znamenie, že křesťan má vždy mieti v srdci kříž pána svého a zákon boží; pomaže i na vrchu a jako korunu tím vstavuje, že má v nebeském království kralovati; v čistý a u bielý obleče čechlík na znamenie, že je již čisto ode všeho hřiechu. A dá v ruku rozežženú svieci k té paměti, aby svietilo skutky dobrými v domu božiem. A že ani otec ani máti nebývá při křtu, ukazuje, že je to ovšem jiné přirozenie nové k věčnému životu, ješto nejde od otce tělesného. I slušíť nám ty všecky věci, ješto sě tak při křtu dějí, pomnieti a podle toho křesťansky svój život vésti. Ale když by kto jiný než kněz v núzi křtil koho, nemáť nic jiného učiniti, než u vodě pokřtíti ve jmě otce i syna i ducha svatého.

236. O biřmování.

Druhá svátost jest biřmovánie, to slove potvrzenie. Té svátosti má biskup podávati pokřtěnému, když již počne k smyslu přicházeti, a boj duchovní proti tělu, proti světu a proti ďáblu vésti a podstupovati. Tu biskup křizmem na čele kříž jemu učiní, vzývaje jméno svaté trojice, aby sě nestyděl držeti viery svaté trojice, a dá jemu políček na znamenie, že má i protivné věci trpěti v službě božie.

K tomu jest podobno biřmovánie, jako když rytieře pasují; neb když jest čáka k boji, tehdy je pasují, a pak tu čest nad nepasované věč mieti bude, druhé nemá pasován býti. Takéž křtěný když bude poznávati, že má bojovati

proti hřiechu a proti tělesným žádostem, má býti biřmovánie, a tu vezme v duši druhé znamenie té cti zvláštnie, že bude věč mieti od nebiřmovaných rozeznánie, jako rytieř od nepasovaných. Tuť bývá křesťanu naděje posilněna k duchovniemu svítězení, neb síla a moc a udatnost bývá jemu dána k tomu boji duchovniemu. To pak, že, kohož biřmují, nemá sám státi, ale někto jej má držeti, ukazuje, že rytieř boží nemá ufati své síle, ale vždy božie milosti i pomoci božie i svatých jeho má žádati. A ktož koho drží na biřmování, takéž činí kmotrovstvo jako i na křtu, a takéť mním, ktož sě biřmuje, smysl již maje, že tu jako v tom slibu zastává, ješto sú zaň slíbili křstiec jej, aby držal pravú vieru.

O svátosti těla božieho. 237.

Velebná svátost těla božieho syna nutí mě, abych šíře o ni podržal řeči, nežli o svátostech jiných, aneb ať řku: velebnost a divnost té svátosti. A ačkoli strach někaký vzhrozuje mě, táhna od toho, však, boží ufaje pomoci, nenechám toho pro svú malost, to vyřknu ústy, co srdce o té drahé svátosti věří. Pakli bych co nemúdře pověděl, vyznávámť to, žeť nemienim nic držeti, než to, což drží obec křesťanská a škola pražská, a prosím opravenie milostivého od rozumějších, bylo-li by v čem potřebie mé neopatrnosti. Ačkoli s toho, což viem, kak mám věřiti, nechtěl bych po lecičies hlavě postúpiti, i řkuť to, což je dávno prorok vyřekl: „Pamět učinil svým divným věcem milosrdný a milostivý hospodin, pokrm dal těm, jenž sě bojie jeho.“ A co je divnějšieho, než člověčie vykúpenie, jakož učinil jest hospodin pán náš Kristus Ježíš, syn boží věčný? Divné jest, že jest z čisté panny krve čisté vzal tělo pravé člověčie, a počal v něm býti pravým člověkem, a, jsa buoh věčný, proto nikdy nepřestal býti bohem; a ta panna, neztrativši panenstva, jest matkú toho pravého syna svého, jehož sě je jiné nestalo, aniž sě kdy stane, neb i počevši tím drahým synem vždy pannú byla, pannú ostala před porodem, na porodu i po porodu. Tomu divnému našemu vykúpení pamět učinil pán náš, buoh náš milosrdný, dav divný pokrm v té svátosti těm, jenž poctivú bázní bojie sě jeho, neb na to je svého božstvie mocí v své neobsežité múdrosti a v milosti mi-

losrdné ustavil nám tu velebnú svátost, aby tak divná věc nikdy z paměti nám nevycházela, že je pro ny tak divně chtěl člověkem býti, a vždy jsa bohem, a ráčil za ny až i umřieti a prolíti svú svatú a drahú krev v tom svém člověčenství, aby svú smrtí naši smrt zkazil. Protož dobřeť diem: Pamět učinil svým divným věcem milosrdný a milostivý hospodin, dal pokrm těm, jenž sě bojie jeho, a divný pokrm v svátosti této předrahé, o níž řekl: „Kolikrátžkoli to činiti budete, to čiňte na mú památku.“ I jest ta svátost, že má pochop všeho toho, což činie jiné kostelnie svátosti, shlazuje hřiechy a odhoní, a zvláště vzbuzuje milost svatú k bohu, že je nám tak velikú milost ukázal i k bližním našim ke všem vespolek, že tak draho všecky váží i chudé i bohaté, veliké i malé, že pro všecky učinil tu velikú věc a všem sě dal v pokrm a ku posilněnie života duchovnieho.

238. **Kterak má kněz tu svátost posvětiti.**

Slyštež, kak má býti ta svátost posvěcována. Najprvéť řku, že má býti kněz svěcený, buď pak zlý nebo dobrý, ješto má tu drahú svátost posvětiti a lidu jie podávati. Najlepší člověk, byť byl i najučenější, když nenie posvěcen k tomu, nemóž té svátosti posvětiti, a kněz móž, ač by i zlý byl; neb na tom sě je cierkev svatá ustanovila, a řeklť jest Kristus: „Když dva nebo třie o kterú věc se svolé, stane sě jim.“ Protož na čemť sě je obec křěsťanská v plné radě ustanovila, takť bude.

Druhé má býti k této svátosti chléb pšeničný; ačť by sě přimiesilo málo jiného obilé jako nechtiec ku pšenici, toť by nevadilo. A téžť je i o vínu, ješto také v této svátosti v krev bude proměněno syna božieho divným činem.

Třetie, ješto přislušie k té svátosti, jest, že ten kněz, jenž chce posvětiti té svátosti, ta slova ustavená k tomu řiekaje, má ten úmysl mieti, že chce posvětiti tu svátost, neb řekl-li by kněz ta slova v jiné řeči, nemienie tím, by chtěl tu svátost posvětiti; ač by tu i chléb byl neb víno, nebylo by tu té svátosti.

Čtvrté slušie k té svátosti, aby to dálo sě podle toho úmysla, jenž ji ustavil; neb Kristus tiem úmyslem tu svátost ustavil jest, aby sě to dálo ku potřebě cierkve svaté. Protož

kdyby kněz z bláznovstvie, vejda v chlebné stany, chtěl bez potřeby ten veškeren chléb v tělo božie posvětiti, nebylo by tu tělo božie; neb je ten úmysl nebyl syna božieho, když je tu svátost ustavoval, aby to dálo sě v takovém bláznovství bez potřeby.

Že s velikú ctí má tato svátost býti posvěcována. 239.

A že veliké jest dóstojenstvie svátosti této, mnohá jsú ustavenie ke cti její, jakož vídáte, když mši kněz slúží, a kterýž by kněz toho nezachoval, ač by i mohl bez toho tu svátost posvětiti, však by hřešil, nezachovávaje řádu cierkve svaté. I slušieť s velikú ctí, s velikú slavností s tú drahú a velebnú svátostí obierati sě. A toť jest, že s. Thomáš v svém zpievání, kteréž je učinil k slavnosti té drahé svátosti, die: „Směj, což móžeš, chvály vzdáti, nestatčíš jeho vychváliti," většíť jest nad všicku chválu. A kto by mohl úplně té svátosti dóstojnost obmysliti? Protož od staradávna ukazována jest v písmě rozličnými figurami, totiž podobenstvími rozličnými, jako tam, ješto král i kněz boží Melchisedech chléb a víno obětoval, pro něž řekl prorok o našem spasiteli: „Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova." I v mnohých figurách znamenána jest v písmě ta drahá svátost. Ano i to dóstojnost její ukazuje, že nenie vkvapky bez rozmysla ustavena. Ale i sám spasitel, prvé než ji ustavil, jako o veliké věci mluvil o ní, řka: „Chléb, kterýž já dám, tělo mé jest, aby svět živ byl"; a opět: „Tělo mé právě jest pokrm, a krev má právě jest nápoj"; až pak sám tu drahú svátost ustavil. I jestiť veliká dóstojnost té svátosti, neb tu jest pravé tělo a krev našeho spasitele, kteréž je vzal čistě z své matky, vždy čisté panny, a s tiem jest tu i duše jeho přečistá a přešlechetná, a nad to tu jest v svém božství věčný syn boží.

Co divného jest při té svátosti. 240.

Jest také při té svátosti mnoho divného. Co tu jest, tělesné oko nevidí toho, a tu toho nenie, jehož podstatu vidí oko. Avšak pod těmi zpósobami jest pravé tělo a krev syna božieho, pod zpósobem chleba jest posvátně tělo božie a pod zpósobem vína jest také posvátně krev jeho; ale že Kristus

jest veškeu spolu, s krví, s tělem, s duší, s božstvím, veškenť jest i v chlebné podstatě, vešken a celý v podstatě vína, donidž ty podstaty trvají, že požitím neb někak jinak nezhynú. A pod najmenší částkú jest plnost té svátosti jako pod celým oplatkem. Ač uzří oko té podstaty chleba rozlomenie, ale v tělu božiem nebude rozlomenie. A cožť diem o tělu a o chlebu, téžť jest o vínu a o krvi, když již v svátost bude posvěceno. A že čichové a smyslové tělesní nemohú těch divných věcí pochopiti, die cierkev svatá: „Slovo božie chléb pravý slovem tělo učinilo, a z vína bývá krev Kristova." A kdyžť v tom hyne smysl tělesný, dostiť jest na samé vieře, ať by v tom srdce pevno bylo; nestihneť tu i rozum náš zde, ale má sě tu silně držeti viery. A kak jest snadné rozuměti tomu, že, ukázal-li bych na ten oplatek, jímžto chtie mši slúžiti, nemohu řéci v pravdě: „Z tohoto chleba bude tělo božie," aneb, ukáže na tělo božie v té svátosti, také řéci nemohu v pravdě: „Toto je chléb byl." Toť pro ty diem, jenž, mnějíc sě múdrými, myslé sobě cos buď takového, jehož nedrží křěsťanská škola. Ale co je hlúbati v takových věcech? Neuvěří-li kto, nesrozumie, a když uvěří, jakož má věřiti křesťan dobrý, přijdeť k tomu, žeť to opatří okem k oku, u věčné radosti viery své odplatu vezma.

241. **Že čtvera jest proměna.**

Ty divné věci, ješto jsú při skutku našeho vykúpenie a opravenie, nemajíť býti příčina nevěry, ale k chvále božie velebnosti v moci jeho všemohúcie, v múdrosti jeho nestíhnuté a v dobrotě milosrdné. A chce-li kto proti takovým pochybováním u vieře posilu mieti, kteráž jdú z toho, že je tak mnoho divného při tej svátosti, obmysl, co je divného v rozličném stvoření, a nepochybuj, že pán všeho v skutku našeho vykúpenie a sám v sobě divně chtěl všecko divné převýšiti. A zdali nenie divné, že je z ničehož stvořil všecko, že je tak řádně zřiedil vše? A to je učinil jen z své dobroty, ano ničehož jemu nebylo třeba, jediné aby vše bylo, a mohlo jeho účastno býti každé podle pochopu svého. I ukázalť jest pán, že mohl vyvésti proměny všemi činy. Najprvé, že z ničehož stvořil nebe a zemi. Zemíť tu podstatu mienim, jížť řiekají mudrci *materia prima* aneb *materia informis.*

Druhú proměnu vyvodí buoh, když ta podstata prvnieho stvoru ostane, a uvede na tu postať postavy jiné, tyto neb ony: že dřevo bude uhlem, uhel popelem, popel stklem, a tak i o mnohém jiném, jakož všeho přirozenie pravdy řiedí a pósobí svrchnie pravda, jenž je buoh. A tak zkaženie jedněch postav na též jedné podstatě jest a bývá vzniknutie druhých, aneb jedněch vzniknutie jest druhých zkaženie. Třetí proměnu buoh činí, dav moc, aby zvieře jedno urodilo z sebe druhé zvieře, a též o dřieví neb o obilí. Čtvrtú a divnú proměnu, neznámú člověku, učinil buoh v této svátosti, že v podstatě proměna bývá, že ne z té podstaty, kteráž je v chlebu neb u vínu, bude tělo neb krev syna božieho, ale zhyne ta podstata, ješto je byla v chlebu neb u víně, a bude tu tělo a krev syna božieho, a to tak divně, že dřevnie postavy chleba a vína ostanú tak samy, nejsúc na ižádné podstati, neb chléb tu již není ani víno; a také tělo božie aneb krev nenie podstať těch postav chleba a vína. Protož nedosiehneť toho smysl člověčie zde, ale tu máme sě viery držeti při tom, co je pán buoh chtěl mieti divného při té svátosti. Anižť na to praví sě divnost skutków božích, jiež je chtěl mieti při našem opravení, aby kto příčinu měl k nevěře, ale aby vším srdcem povstal k chvále všemohúcieho. Neb malýť by byl buoh, byť nemohl viece učiniti, než móž člověk obmysliti. A když jest mnoho divného v tohoto světa přirození, kaký je to div, že je při té svátosti, ješto je zvláště výborný jeho skutek, divnějšie něco? Protož viery sě držme, a již množstvie věřícich posilňuje nás v tej vieře, neb uvěřeno je svatému čtení, uvěřeno je, že syn božie učinil to divné lékařstvie, hodné k našemu vyhojení, a na tom svého těla a své krve nelitoval, ale dal je na kříži, také v drahé svátosti tejto.

Že je ukázal velikú milost svátostí túto. 422.

Ačkoli velikú milost ukázal nám pán buoh a velikú svú štědrotu, když, jakož die žaltář, poddal pod nohy lidem ovce i voly i zvěř polskú, ptacstvo z povětřie, i ryby z vody, dav nám to vše k naší pohodě, a nad to dal nám i své anjely, jakož die s. Pavel: „Všichni jsú služební duchové pro ty, ješto mají dojíti dědicstva spasenie věčného“; však

je tu velmi větší ukázal, že k vykúpenie našemu sám sě nám dal až i na smrt, a dal sě nám v této drahé svátosti k vezdajšie oběti za hřiechy naše, a k oběti dieky a chvály, jíž jsme jemu dlužni z jeho mnohého dobrodinie. A dal sě nám až i v pokrm spasitedlný ku posilení života duchovnieho; a ktož pokrm přijímá, zdali s tiem pokrmem nebude jedno, když z toho pokrmu zdravým požitím bude jeho tělo a jeho krev? A ač tento pokrm v drahé této svátosti neobrátí sě v člověka, ale člověk, tu drahú svátost přijma, bude v tělu pána svého spasitele, a bude úd cierkve svaté, jiež hlava jest Kristus. A tak řekl Kristus svatému Augustinu: „Vstaň, jez mě, pokrmť jsem velikých; ne ty mne v se obrátíš jako pokrm těla svého, ale ty sě v mě obrátíš.“ A ktožť tak bude jedno s božím synem, z jeho blažené věčnosti věčně blažený život mieti bude, jsa spravedliv v spravedlivosti jeho a vítěz jsa u vítězství jeho. Aj, kakť nás veliká božie milost, kterúž nám ukazuje v svátosti této, v milosti k sobě rozněcuje, neb milost milostí má potkána býti! A také zbuzuje tato velebná svátost milost jedněch k druhým, když z nás ze všech, jako ze mnoha rozličných údóv, činí jedno duchovnie tělo pod tú jednú hlavú, jenž jest pán Kristus, syn boží věčný; neb údové těla jednoho mají sě spolu milovati.

Mnohoť jest útěchy v té drahé svátosti, jižto ze své tak veliké milosti dal nám hospodin, aby v ní vždy byl tak s námi. Ale rozum člověka tělesné a světské mysli té útěchy a té pochotnosti nepochopí, než, jakož die s. Bernhart: „Rozum, zvláští milostí boží osviecený a skrze vieru posilněný, dosahá toho, že je syn boží v té svátosti.“ A ta svatá skrytost někdy některým bývá dána poznati kakýms obyčejem nevymluvným v náboženství, že takový člověk v tom srdečném osviecení velikým náboženstvím neb skrúšením popaden bude. Byl-li je hřiešný, pustí slzy, súdci svého před sebú čije; a pakli méně bude provinilý, aneb bude-li svú vinu setřel dlúhým pokáním, vezma naději, že jsú jemu odpuštěni hřiechové jeho, a čáku maje, že to přijde jemu, že v nezáslonĕ ale okem jasným bude hleděti na svého spasitele u věčné radosti, v tom utěšení rozchutná sě v náboženství a povstane srdcem k chvále božie, čije tu svého spasitele, jenž po tomto životu dá věčný život svým, plnú radost, čest a chválu. Ale

ne vždy zde i najmilejším dán bývá ten dar zvláštní, ale jen někdy, aby vieru měli ku pomoci v tom, což slušie k té svátosti.

Že dává sebe účastnu býti Kristus. 243.

Kto pak smie řéci, jedné nemúdrý, by neměl buoh býti tak obecen jakož v svátosti této. Ano je to vědomo, že čím je co lepšie, tiem dává viece požiti sebe a účastnu býti. A tak buoh, že je najvýš dobrý, dává všemu býti účastnu své dobroty; i stvořil vše, aby, vše jsa, bylo tím účastno jeho každé podle pochopu svého; a jest vždy, všudy, ve všem, na každém místě vše drže, skrze něhož vše jest. Ale nad to, že mají rozum a svobodnost vóle anjelé, dal jest jim své věčné blažnosti účastnu býti, když sú sě z své vóle k jeho vóli obrátili. Dal i člověku již prohřešilému účastnu býti své dobroty, když by sě k němu obrátil, v něho uvěře, po něm postúpě věrú, poznaje, že je vše tak dobře, jakož buoh chce. Neb dal naději otcóm svatým, že nedá všemu světu zahynúti, ale ž' pošle spasitele, jenž lid svój spasí, až i skutkem ukázal tu dobrotu hospodin: syn boží narodil sě v člověčenství, a svú smrtí vykúpil své z smrti; a vždy své hojí, lékařstvie jim učiniv z svého těla a z své krve. A tuto drahú zvláště svátost ustavil nám, aby do skonánie světa byl v ní s námi, a byl naše vezdajšie oběť, libá bohu otci, k chvále všie svaté trojice, a oběť za naše vezdajšie hřiechy, a aby ten drahý chléb byl nám posilněnie v životu duchovniem, abychom v síle pokrmu toho vešli na tu horu, kdež bychom v úklidnosti viděli boha, jako je v písmě předešlo podobenstvie toho, ješto je anjel přinesl chléb Heliášovi, a on v síle pokrmu toho všel na horu boží, kdež v pochotné úklidnosti viděl boha. A v tomť buoh skazuje svú dobrotu, že tak rozličně sě ukazuje, abychom byli sic i onak účastni jeho. Pročež pak smie kto řéci, by buoh neměl tak obecen býti, jakož jest v svátosti této? Ale ktož to die, protoť to die, že je nemúdrý, a že nezná dobroty a moci božie.

Že nenie nadarmo svátost tato. 244.

Ale co bych o tom viece mluvil, však křesťanóm mluvím, ješto spolu věříme, že je to tak jistě, že jest tělo syna

božieho v té drahé svátošti, ač v přikrytí, však v té velebnosti, jakož jest v otcově chvále pravý syn boží. Ale toť řku: jistě věříme, že ne nadarmo božská múdrost učinila je tak velikú věc, nebylť by pro malý užitek tak veliké věci učinil. Protož z srdce buďme pánu bohu vděčni tak veliké milosti jeho, a čest čiňme, kudyž mohúc, v té drahé svátosti pánu svému. U mše bývajme s velikú poctivostí, poklonu čiňme jemu, jakožť na buoh slušie. Buď král, pán, ciesař: máť s velikú poctivostí státi, klečeti, neb má-li z svého úřadu seděti při mši svaté, nemáť netbav býti tak veliké věci. Neb tu kněz naše modlitby, naše náboženstvie, naše oběti s tú drahú obětí obětuje; a kdyžť pozdvihne té drahé svátosti, velebnost její ukazuje, poklekni každý na svú kolenú. Dalť jest buoh otec synu svému jméno nade všecka jména, že je buoh pravý, aby ve jmeno jeho každé koleno klekalo: nebeské, zemské i pekelné. A pakli kto nemóž býti u mše, buď při sobě zvláště tu chvíli, kdyžť mše slúžie, žádaje, by té svaté služby byl účasten.

245. **Že v přijeti záleži tato svátost.**

I toť řku o této svátosti: nejenť v tom záleží, aby ji viděti bylo a pokloniti sě jie, ale má i přijata býti jako pokrm. Ale tré jest znamenati při té svátosti:

Jedno samu tu vidomú svátost, kterážto svým vidomým podobenstvím znamenává duchovní nevidomú milost; totiž, jakož vidomý tělesný pokrm posilňuje života tělesného, takéž nevidomá moc této svátosti posilňuje života duchovnieho.

Druhé to jest znamenati v té svatosti, co je v ní; neb tu jest pravé tělo syna božieho již oslavené, jakož jest v své velebnosti spolu i s duší i s božstvím.

Třetie i tomu jest rozuměti, že něco ta svátost znamenává, jehož v ní není; neb znamenává všecko tělo cierkve svaté, totiž všicku obec křesťanskú, ale toho tu nenie, než tu jest sám Kristus, jenž je hlava cierkve svaté všie. A túť podobností ta svátost všecku cierkev svatú znamenává, že jakož jeden chléb ze mnoha zrn bývá, takéž ze mnoha lidí jest cierkev svatá jedno tělo, jehož hlava jest Kristus. Protoť sem tak dotekl toho, aby pak srozuměli: že někteří jen tu svátost samu přijímají, ale ne to, co je v ní, a ne to,

což znamenává, a ti, tak přijímajíc tu svátost, odsúzenie sobě přijímají.

Druzí někdy nepřijmú té svátosti, a to přijmú, což je v té svátosti, a což ta svátost znamenává, totiž Krista přijmú, i v jednotu cierkve svaté vejdú, že budú s sbožnými tělo jedno.

Třetí i tu svátost přijímají, i to co je v ní, i to což znamenává.

I řkuť: ktož by pravé viery Kristovy nepřijal, a ktož by nebyl milostí v jednotě cierkve svaté, že by hněv držal proti komu, neb nenávist, jenž je úd cierkve svaté, aneb kdyby kterýmžkoli neřádem hřiechu smrtedlného nebyl v jednotě cierkve svaté: takovýť ižádný nemá k té svátosti přistúpiti, neb by falešně přistúpil, to do sebe ukazuje, jehož by neměl. Takový, tu svátost přijma, přijalť by odsúzenie.

Že někto někdy i svátosti té nepřijme, avšak bude mieti ten užitek, jako by ji přijal. 246.

A jakož ti s vinú k té svátosti přistúpají, kteříž ji samu přijímají bez toho, co je v ní, a bez toho, což znamenává: takéž, ač by někdy někto, nepřijma té svátosti, přijal to, což je v ní a co znamenává, přijalť by ten užitek, jenž je v přijímání té svátosti. A toť jest, že die svatý Augustin o té svátosti: „Věř, a jedl si.“

Ne takť jest i k této svátosti buoh své moci přivázal, byť dobrému, věrnému, pokornému nemohl dáti též milosti, jako v ní dává. Avšakť nenie nadarmo a bez potřeby svátost tato, ale takť řku: že mohlo by to býti, že by někdy někto pro některú podobnú věc nepřijal té svátosti, a vzal by v srdce pána Krista, s vděčností zpomínaje, kak jej jest vykúpil, své tělo dav na smrt, svú krev proliv, a kak divnú rozkošnú pastvu v těle jeho a věčný život v nebeském království budú mieti všichni spolu, ktož budú jeho, i vezme z toho milost ke všem svým bližním, rosta v dobrých činech: takť by to měl, co je v té svatosti i co ta svátost znamenává. Nenieť tato svátost tak úzké moci jako jiná, neb jiná jen tomu, ktož ji přijme, bude svú mocí prospěšná, jako křest neomyje jiného jedné toho, kohož křstie, a tak i o jiných svátostech. Tato svátost širšieť jest moci. Kdyžť kněz mši slúží,

a v té oběti přijme tu drahú svátost, všemť je prospěšna, kteříž jsú při tom v nábožném srdci, i všem, jenž sú na cestě spasenie, živým i mrtvým, podle však toho, jakož sě je kto připravil k tomu a zaslúžil, aby bylo to jemu užitečno. A takť bývá, že někdy někto, nepřijma té svátosti, přijme tu věc, pro niž jest ustavena, a někto pak tu svátost přijme a toho nepřijme, pro něž jest ta svátost. I dieť s. Řehoř také: „Jakož by ta drahá svátost byla za tě po tvé smrti obětována, živ jsa ještě, obětuj rád tu drahú oběť; bezpečnějieť jest a užitečnějie to dobré samému činiti, což by chtěl, aby po tobě činěno bylo. Blaženějieť jest, jsúc svobodnu a svatú obětí učistěnu, vyjíti odsud, nežli potom hledati obětí vykúpenie a učistěnie. Protož vší myslí potupme svět, a obětujme své slzy a vezdajší oběť těla a krve syna božieho za své hřiechy, dřéve než zemřem, neb vysvobodíť nás od smrti našie duše ta svatá oběť, skrytě znamenajíc nám smrt našeho spasitele, jenž, živ jsa již v nesmrtedlnosti, ráči za ny v této svátosti opět a opět oběť býti. Ale když činíme tu svatú oběť, potřebieť jest, abychom i sami byli libá oběť bohu i skrúšeným srdcem. Neb když smrt svého vykupitele pamatujem, následujíc té smrti, jmáme mrtviti žádosti těla svého. Takť tato oběť za ny pravá bude, když z nie učiní oběti bohu. A budem-li před smrtí sami bohu libá oběť, nebudem po smrti oběti za sě potřebovati.

247. Často-li ta svátost má býti přijímána.

Neminuť i toho: mají-li často, kteříž kněží nejsú, tu drahú svátost přijímati. A toť řku najprv, že móž ta svátost i nekněžím, třeba-li, i na každý den dána býti, ač sě zdá podobné úředníkóm kostelním, jimž je to poručeno. A to i z písma mohú věděti, i z podobenstvie té svátosti, i rozumem z viery mohú toho dosáhnúti, aniž jest čtenie proti tomu. I bylo je sprva, že, kteříž při mši byli, všichni tu svátost přijímali. Tu je pak žehral na lid svatý Pavel, že ne s takú poctivostí činili to, jakož by k tak veliké věci měla býti, řka: „Chválím vás v tom, i nechválím“; totiž v tom chválím, že tělo božie přijímáte, ale v tom nechválím, že ne tak poctivě činíte to. Z podobenstvie svátosti rozumem z viery mohú toho dosáhnúti, že je to svátost každého

dne, poněvadž jest pod zpósobú chleba, neb chléb jest pokrm vezdajší. A že není čtenie proti tomu, by i na však den tato svátost byla přijímána, to sě tu okazuje, že Kristus, když tu svátost ustavil, řekl: „Kolikrátž koli to učiníte, čiňte to na mú památku.“ Neřekl: čiňte to jednú do roka nebo třikrát do roka, ale poručil to vóli našie, abychom to, když chcem, činili, ale vždy na pámatku jeho.

Znamenajtež i to, coť k tomu mluvie svatý Augustin a svatý Thomáš. Svatý Augustin die: „Na však den tu drahú svátost přijímati ani chválím ani hyzdím. Pro ty nechválím, kteříž nehodně přijímají, a pro ty nehyzdím, kteříž ji s nábožénstvím přijímají. Avšak radil bych, by na všakú neděli byla ta svátost od těch přijímána, jichž neobtěžuje hřiech smrtedlný.“ Svatý pak Thomáš die: „Jakož tělesný chléb jest pokrm, jímž toho nabýváme, což v nás dielem a prací pohyne živitedlné smahy tělu přirozené: takéž náš život duchovní pokrmem svátosti tejto toho pomdlenie nabývá a pohynutie, kteréž přicházie z rozličného rozbroje světa tohoto. Protož potřebie jest často posilovati duchovnieho života túto svátostí, a má dvé v sobě znamenati, ktož chce, aby užitečně přijímal tu svátost: jedno, má-li k ní milost; druhé, má-li k ní poctivost. Milost táhne k častému přijímání, ale z poctivosti pochodí bázeň, jenž je dar ducha svatého, a ta odtahuje od častého té velebné svátosti přijímánie. Protož sám každý opatř sě v tom, pozná-li, že by z častého té svátosti přijímánie rostla v něm milost, a poctivosti neubývalo k ní; totiž že by z častého obyčeje s tú svátostí menšie poctivosti k ní neměl, mohl by na však den tu svátost přijímati, ale než by z častého přijímánie ubývalo poctivosti k té svátosti, a milost nevelmi rostla, měl by něterdy přenechati, aby potom s větším přistúpil nábožénstvím.

Jsú pak mnozí, jenž vše zle súdie, což na jiných vidie. Uzřiec někoho, an často přijímá tu svátost, řkú: „Rovná sě kněžím, svat sě činí.“ Pakli kto nebude té svátosti často přijímati, řkú: „Tělesný jest, nenábožný.“ É! že neslyšie srdcem svatého Pavla, jenž, mluvě o přijímání té svátosti, die: „Skus sebe člověk, a tak z toho chleba jez a z kalicha pí!“ Veď, nevšichniť jsú úmyslóv jedněch, avšakť budú všichni dobří. Někteří, zřiec k velebnosti té svátosti, z pokory a z po-

ctivosti nesmějí často k ní přistúpati, jeliž snad musejí z přikázánie kostelnieho; a pak snad i bez přijetie svátosti té mají to, pro něž jest ta svátost. Tiť mají onoho centuriona k úmyslu svému, jenž je řekl: „Pane, nejsem hoden, by všel pod mú střechu, ale rci toliko slovem, a budeť, jakoby tam byl.“ A syn boží pochválil viery jeho. Některé pak veliká milost nutí k častému té svátosti přijímání, jakož Zacheus s veselím přijal do svého domu syna božieho. Protož časté i nečasté přijímánie té svátosti móžť dobře býti. Obéť má svědectvo z písma, když bude k kterému úmysl dobře zřiezený. Neb jenť potupě ta svâtost nechce, ktožby, netbaje na ni, jie nepřijímal, aneb v netbání, nerozpomienajíc sě na velikú jejie dóstojnost, přijímal. Protož nenieť bezpečné súditi takových věcí, ale sám sě opatř člověk, a tak jez chléb ten podle svého položenie, tu posilu bera, jakož srozumieš, žeť jest hodno. Vidíš, žeť mrtvý na těle nejie pokrmu tělesného, křivdu by činil pokrmu, ktož by jej cpal v mrtvé tělo. Takéž, jestli kto duchovně mrtev smrtedlným hřiechem, nejez pokrmu svátosti této, nečiň křivdy té drahé svátosti. A kto je, ač i živ, ale nemocen a mdel tělesně, kdyby často jedl, nejsa k tomu zpósoben, by mohl ten pokrm požiti, viece by zemdlel, a snad by skrze to i v smrt upadl, avšak musil by někdy jiesti. Takéž ktož malú má milost, ješto v ní záleží duchovní život, má někdy, ale nevelmi často, pokrm svátosti této přijímati. A v tom ve všem opatř sám sě člověk, aby nepřijal sobě odsúzenie, nehodně k takové svátosti přistúpaje, a také, nebera nikdy pokrmu toho, ztratil by život. Protož viz, aby nezaškudl, ne tak často, jakož by tobě hodno bylo, bera pokrm té svátosti, a viz také, byť nebylo k obtiežení a k vzbuzení smrti, častějie tu svátost, ten duchovní pokrm přijímati, nežli jest horkost a síla v tobě milosti svaté. Neb ačkoli často ktož chce móž jiesti tělesný pokrm, však ne vždy jest hodno často jiesti. Vezmětež též podobenstvie o pokrmu svátosti této: ačť móž ji kto na každý den aneb často přijímati, však viece má zvláštnie milost zbuditi k tomu, než to, aby sě k těm přirovnal, kteříž často tu svátost přijímají; aneb než to, že i jemu to i mimo jiné odpuštěno, aby tu svátost často přijímal. Protož opatř sám sě člověk, a tak jez ten chleb, jakož poznáš, že je tobě hodno podle tvého položenie.

Naučenie zjevnějšie, kak sě máme k té svátosti připravovati. 248.

Z toho, což ste slyšeli, móžete rozuměti, kterak máme ku přijímání této svátosti přistupovati, však pro pamět větší chciť zjevnějie o tom povědieti, neb veliká jest věc ta drahá svátost.

Prvá příprava k tomu jest z pravé nebludné křesťanské viery býti živu v milosti a v jednoté cierkve svaté, a nejsúc v hřieše smrtedlném. A ačkoli nevždy vie člověk, jestli v smrtedlném hřieše, čili nenie, však s. Thomáš pokládá čtyři znamenie toho. Najprvé die: „Ktož rád slyší slovo božie, znamenie jest, že miluje boha,“ a kto je v milosti božie, ten nenie v hřieše smrtedlném. A řeklť jest sám Kristus: „Ktož z boha jest, slovo božie slyší.“

Druhé znamenie, že je ten v milosti božie, ktož činí dobré skutky; neb jakýž kto jest, tak rád mluví a tak rád činí.

Třetie znamenie, že je ten v milosti božie, ktož ostane hřiechu navyklého, že to, ješto je neřádně bylo libo, bude pak nelibo, aneb, ač by i ještě libost táhla k tomu, bude sě tomu pro boží milost protiviti.

Čtvrté znamenie, že je ten v milosti božie, ktož činí hodné pokánie podle svého prohřěšenie.

V komž by tato znamenie sešla sě, móžť svátost tuto přijímati, neb, ač by i byl v hřiechu smrtedlném, jehož by nepomněl, nehřešil by, svátost tuto přijma; ale brž té svátosti mocí vzal by i tomu hřiechu odpuštěnie, když by všech hřiechóv spolu želel, aneb že by buoh přivedl jemu ten hřiech ku paměti, aby sě ho zpoviedal a přijal zaň pokánie a setřel s duše poškvrnu jeho.

Druhá příprava ku přijetí této svátosti jest, aby člověk pozdvihl mysli vzhóru a odlúčil sě od tělesného utěšenie. Toho příklad máme na Heliášovi. Neb Heliáš, dřéve než od anjela chléb přijal, v jehož síle všel na horu boží, kdež v úklidné tichosti a v pochotné viděl boha, najprvé, jakož písmo die, ostavil dietě, totiž pacholíka, jenž jemu slúžil, druhé hnul sě na púšť; takéž ten, ktož chce této svátosti chléb jiesti, v jehož by síle všel na horu královstvie nebeského, aby v úklidném upokojení boha viděl, ostaň najprv utěšenie světského, jakož Heliáš toho svého pacholečka ostavil,

jehož písmo jmenuje dietětem. A co je podobnějie skrze to dietě rozuměti, než tohoto světa utěšenie? ješto jistě dietěcie jest a nemúdré, neb je velmi nestatečné. A tak praviešes. Pavel: „Když sem mužem, odbyl sem toho, což je dietěcie,“ a to die i k nám: „Nerodťe smyslem děti býti,“ totiž nemějte útěchy v nestatečném jako děti. Neb v této drahé svátosti móž veliká útěcha býti, ale ktož sě drží světské útěchy, nemóž mieti této drahé útěchy. A malá-li je to útěcha člověku duchovniemu, co ku paměti přivodí svátost tato? Neb velikú nám ukazuje boží milost, a poněvadž světské a tělesné utěšenie, ktož sě jeho drží, nepřipúštie k srdci utěšenie duchovnieho, a hluk světského rozbroje v své marnosti zavodí: chce-li kto hodně připraviti sě k chlebu tomuto, v němž je veliká duchovnie útěcha, ostaň dětinných utěšení a v púšť sě obrať, hluku sě pokryj myšlenie marného.

Třetie příprava k té svátosti jest úmyslem upřiemým k ní přistúpati, ne, by skrze to chtěl lidem vzácen býti, a ať by dávali; neboť písmo die, že duch svatý odstupuje od neupřiemého.

Manželé také než k tej svátosti přistúpie, mají sě sdržeti dva neb tři dny od skutku tělesného, a komuž by, ač i ve sně, tělesná poškvrna přišla, nemá ten den k té svátosti přistúpiti. Avšak kdyby byla čáka smrti, móžť ta svátost pro takové věci dána býti, ale vždy aby byl k tomu úmysl upřiemý, a mysli k bohu pozdviženie a v jednotě cierkve svaté bytie.

249. **Kteří jsú užitkové z přijímánie té drahé svátosti, viz tuto.**

Ktož tu svátost řádně přijímá, veliký užitek má z toho přijímánie; nebylť by buoh tak veliké věci ustavil pro malú věc. I dieť David v žaltáři, a to móž řéci ten svú žádostí, jenž přistupuje k té svátosti: „V tvém jmenu, hospodine, pozdvihnu rukú svú: budiž jako tuku a jadrnosti naplněna duše má, a ústa má veselými rty vzdadie chválu.“ Ruce pozdvihnúti ve jmenu božiem k této svátosti jest, skutkem i tělesně, v žádosti milosti božie, k ní přistúpiti. A podobně ta svátost móž tukem nazvána býti a jadrností, neb je tu syn boží, jenž je tuk a jemnost všeho, což je dobré. I skrze to móžem k tuku tu svátost přirovnati, že tuk, když ohně

dojde, pozdvihne plamene, takéž ktož má milost svatú a přijme svátost tuto, pozdvihne jej u velmi většie a plápolivějšie náboženstvie, a čiež duše bude jadrností tuku toho naplněna, vzdá vesele chválu bohu. A také svátostí túto bývá nejednaké vzbuzenie k náboženství, jakož ji v rozličné časy přijímají. Mnozí přijímají ji na vánoce, ano je to myšlenie rozněcuje v náboženství, že ten drahý živý chléb, jenž je s nebe sstúpil, v Betlemě sě narodil v obecném domu, a tiem nám ukázal, že je všech obecný pokrm. Neb tolik jest řečeno „Betlehem“ jako „chlebný dom“; tu je ten drahý chléb najprvé skrze svatú matku dán nám, neb ona jej porodivši položila před volka a před voslíka. Neb ten drahý chléb jest i těch, ješto jako volkové pastviec sě slovem božím, písmem přežívajíc ten svój pokrm, a ješto klidie roli boží, i těch, ješto pracují v dobré sprostnosti jako boží oslíkové. A tak i jiné rozličné věci obmýšlejíc, kteréž sě dály při tom svatém narození, mohú sě v náboženství rozněcovati, ten pokrm na vánoce přijímajíc, kak sú i anjelé ponúkli oněch, jenž bděli, stád svých střěhúce, aby ten živý chléb v Bethlémě nalezli.

Jest pak ustavenie cierkve svaté, aby o velikých dnech, smrt pamatujíc spasitele našeho, všichni tu svátost přijímali, a tu je hotové rozniecenie v náboženství, obmýšlejíc tak velikú milost jeho, že je nás ráčil i svú smrtí od smrti vykúpiti, aneb tu velikú milost jeho obmýšlejíc, kterúž je u veliký čtvrtek ukázal apoštolóm, tak s nimi večeřev milostivě.

A ktož den vzkřiešenie syna božieho béře tu svátost, má příčinu k náboženství, pamatuje, že, jakož je svú smrtí spasitel zkazil smrt naši, takéž svým z mrtvých vstáním opravil náš život.

Na letnice jest k svátosti té rozchutnánie, že skrze pána Jezu Krista v jeho jmenu dán nám duch svatý.

A ktož na posviecenie tu svátost přijímá, móž to žádost jeho roznietiti, aby ten svrchní biskup, jehož tělo jest v té svátosti, vejda i posvětil jej v svój chrám, a srdce jeho k oltáři svému, a zbohatil dary svými a duchovnie veselé v něm zbudil.

A ktož na svatú královnu neb v jiných svatých dni béře tu svátost, móž v náboženství to přemietati: Takého

jest dóstojenstvie ta svatá dievka, jižto je jedinkú ze všeho světa vyvolil syn boží matku sobě, a že je všech svatých Kristus věčná blažnost, neb kteříž kolivěk přijali sú jej, dal jest jim moc, aby synové boží býti mohli.

A tak, ktož by i na všaku neděli přijímal tu drahú svátost, vždy by něco nalezl, ješto čtú o tom nebo zpievají v tu neděli, jímž by zbudil v sobě nábožeustvie. A komuž popřeje buoh na smrtedlné posteli posilněnie pokrmu toho, ó kak má toho bohu vděčen býti! a drže sě pravé viery, že je tu v té svátosti Jezus Kristus, pán náš, syn boží, jenž s otcem i s duchem svatým kraluje po vše věky. Amen.

250. O řádu kněžském.

Svátost řádu kněžského jest jako to lékařstvie, kteréž zšlechcuje a v lepšie proměňuje přirozenie, že, jsa člověk jako jiný, přijma tu svátost, bude mieti velikú moc duchovnie, bude hřiechy odpúštěti těm, kteříž jich želejí, bude moci hřiešného od věčných muk rozvázati a ku pokání tohoto času přivázati, bude slovo božie moci kázati, lid v opatrnosti vésti, kostelních svátostí podávati, tělo a krev syna božieho obětovati, i kostelnie prosby a oběť chvály hospodinu. A tu moc kněžskú biskup, kněžie světě, ukazuje znameními rozličnými a jich svatost. Tuť vydávají každému svědecstvo, že je spravedlivý, že je dóstojný, tuť každý slibuje čistotu těla. Ale bychť mnoho o tom mluvil, kak by kněžie řádně měli živi býti, snad bych tiem nic nepolepšil. Mohúť to věděti, že když jsú v dóstojenstvie nad jinými, že mají i v svatosti býti nad jinými, aby lid, šlechetnost jich vida, hledě na ně, také prospieval, a rad jich poslúchal. Ale byť pak kněžie i zlí byli, když nám dobré přikazují, máme jich v tom poslúchati. Dieť sám Kristus, věda, že i kněžie zlí bývají: „Cožť vám řkú, to čiňte, ale coť činie, toho nečiňte." A učíť s. Řehoř: jmá-li kto nad sebú úředníka zlého, aby jej proto ctil v tom úřadu, ale ctě jej aby nenásledoval jeho zlých skutkóv, až by vždy úřad jeho v čest měl. Nemáť úřad dobrý pro zlého úředníka potupen býti, ani zlost úředníkova má mila býti pro jeho dobrý úřad. Byť i zlý kněz byl, móžť svój úřad k spasení lidem vésti, jako i dobrý; neb jest šafář kostelnieho pokladu, a buoh přijímá od něho jako od

kostela to dobré, což za lid činí. A tak ty kostelnie svátosti nejsúť horšie skrze zlého kněze, ani lepšé skrze dobrého, než zvláštnie modlitby mohúť lepšé býti dobrého kněze, ale hodiny určené, kostelní modlitvy i zlého kněze jsúť užitečny, donidž s úřadu není ssazen. I řkuť ještě s dobrým kněžem bohobojným: Dobr jest obyčej řádný, ale dobréť jest prázdnu býti kvasóv s neřádným kněžem; nenieť lepšieho, než ať sám kvasí, nebť bývají rádi nesnadni.

O manželstvu viz. 251.

Manželstvo jest také jedna z sedmi kostelních svátostí, a podobna jest k tomu lékařství, ješto má tu moc, že něco, ješto by bylo velmi škodné, nebude tak škodné; neb ten tělesný skutek v přirození již porušeném vždy by byl hřiech smrtedlný, ale v manželstvie nenie, jakož sem tam napřed o tom pravil manželóm. A ačkoli svátost kostelnie jest manželstvo; neb svým vidomým podobenstvím svatú věc znamenává, neb znamenává, že syn boží v svú božskú osobu člověčenstvie v jednotu přijal, tak že věč nemá tu býti odlúčenie, jako když manželé spolu sě sejdú, věč do smrti nemá býti rozlúčenie mezi nimi, tak že by který z nich mohl jiného pojieti. I dieť svatý Pavel, že je veliká svátost manželstvo, totiž velmi svatú věc znamenává v synu božiem a v cierkvi svaté: že jakož syn boží, v jednotu své božské osoby člověčenstvie přijem, věč s ním neučiní rozlúčenie; a když cierkev svatá, totiž lid jeho, přijde s ním v tu kakús blaženú jednotu, věč bez rozlúčenie bude cierkev svatá v té jednotě s synem božím, jsúc velebností jeho velebná, vrúc a hořéc v jeho svaté a pochotné milosti, jakož když zde ctí žena muže svého, bude čest mieti, a sbožím jeho bohatá bude. A ačkoli tak svatú věc a velikú svým podobenstvím manželstvo znamenává, však nižší jest stav, než těch, ješto držiec čistotu těla slúžie bohu. A mnoho jest rozbrojných překážek v manželství vším a celým srdcem táhnúti k bohu, nedvojiec jeho i k zemským věcem. Protož radíť Kristus držeti čistotu pro nebeské královstvie, aby ihned zde počal, ktož žádá lib jemu býti svatú čistotú, proň sě sdrže i od manželstva.

252. O pokání.

Svátost pokánie ustavil buoh milosrdný, a v tom ukázal svú dobrotu, že nechce smrti hřiešného, ale chce, aby ještě přišel, chce-li, k životu. Neb je to boží zjednáno dobrotú: ztratí-li kto, shřeše, spravedlivost neviny, ještě móž spravedliv býti, pokánie čině. A tak v písmě slove „druhý křest“ pokánie, neb ktož po křstu zšeředí sě hřiechem, móž opět pokáním učistěn býti. A byloť je vždy pokání, k němuž proroci táhli lidi, ale tak plné moci, jakož již jmá, nemělo jest. Nemohla jest ihned odsud duše pokáním vjíti do nebeské radosti, až pak sám spasitel tím své kázánie počal, řka: „Čiňte pokánie, přiblížíť sě královstvie nebeské“; neb pak skrze prolitie krve své spasitel dal moc svátostem kostelním. A tak mním, že je tu spasitel pokánie ustavil, jenž jest jedna z kostelních svátostí, když je apoštoly v kněži posvětil, řka: „Vezměte ducha svatého, čiež hřiechy odpustíte, budúť jim odpuštěny.“ Neb tam, mním, že lidé své hřiechy pravili apoštolóm, pyčíc své viny, a apoštolé tú mocí, kterúž jim Kristus dal, odpúštěli jim hřiechy jich. A tak svatý Jakub znamenitě to vyřekl: aby jeden druhému zpoviedal sě svých hřiechóv. A z toho je vešlo pokánie v obyčej, že ktož želé, že je padl hřiechem, pójde ke knězi, vyzná svú vinu, a kněz vloží naň pokutu někakú, aby tím odložil podle však milosti, a odpustí jemu vinu hřiechu jako šafář, jemuž pán dal tu moc, aby takového rozvázal od většie pokuty a k menšie přivázal. A to pokánie jest jedna z svátostí kostelních, a v tom trém záleží: v skrúšení, v zpovědi a v dostiučinění, jakož dávají pokánie kněžie. A tak řekl sem, že tato svátost jest těch, jenž padše chtie opět vstáti.

253. O skrúšení.

Počátek pokánie jest skrúšenie. A ačkoli samo skrúšenie bez zpovědi a bez dostiučiněnie nenie ta svátost podle řádu kostelnieho, ješto má z hřiechu smrtedlného vyhojiti; však buoh všemohúcí z své dobroty dal jest tu moc skrúšení pravému, že jakž přijde, tak ihned ožive v něm hřiešný. A mohlo by s tak velikú žalostí býti, že, kdyby kající nemohl mieti zpovědi, očistilo by jej ovšem od hřiechu. Ale jinéť by bylo, ktož by, moha mieti zpověď, i netbal jie, anižť

by to bylo pravé skrúšenie. Toť jest pravé skrúšenie, když kto právě pyče, že je shřešil, a má úmysl, že chce podle ustavenie cierkve svaté zbýti hřiechu zpovědí a dostiučiněním, jakož zpovědlník rozkáže vinu odložiti hřiechu svého. To také skrúšenie tak má v srdci zetřieti a zkruchati libost a vóli k hřiechu, až by ovšem neostalo vóle k hřiechu, toť pokánie skrúšenie slove kajicie. A o tomť die s. Augustin: „Pokánie jest kakás pomsta, jížto sám ten mstí nad sebú toho, že je hřešil, pyče a želeje.“ A když přestane želeti, přestal jest pokánie činiti, a šrám té rány, kteráž je byla zacelela, opět sě obnoví a rozhnie, když totiž libo bude, že je ten hřiech učinil. Ať řku pro příklad: někto byl z mladu velmi světský, potom toho pokáním odbude, tak že buoh tu vinu jemu odpustí, a pak potom někdy, vzpomena na to, bude z toho mieti libost, že je taký byl z mladu, a snad sě tím i pochlubí někdy. Tomuť žaltářník die: „Zahynuliť sú a porušeni jsú šrámové moji nemúdrostí mú.“ A to je také nemúdrost zlého vždy pykati. Jsú také jiní, jenž želejí, že sú hřešili, ale ne pro milost pravdy želejí, než pro tu pomstu, kterúž pro ten hřiech trpěti mají. Jako jmú zloděje, jenž želeti bude, že je kradl, ale ne proto želé, že je hřiech krásti, ale proto, že má pro krádež oběšen býti.

Jsú také někteří, jenž želejí jedněch hřiechóv, ale druhých nic, želé snad, že je, lúpě, někoho zabil, ale že je lúpil toho neželé. A tak i o jiných. Jsúť také i ti, jenž želejí, že jsú v některém hřiechu, avšak jeho neostanú. Toť vše nenie plné pokánie. Móž-liť pravé skrúšenie býti hodné ku pokání, věč má žel býti shřešenie, a všech hřiechóv má želeti. Ktožť by jediného hřiechu smrtedlného neželel, a jiných všech želel a kál sě, nebudeť jemu ižádný odpuštěn. A také viece má želeti větších hřiechóv; a pakli kto neželé tak svých hřiechóv, ale želej toho neželenie.

Kdy jest čas pokání. 254.

Dieť také písmo: „Aj, nynieť jest čas vzácný,“ totiž ku pokání, „nynie jsú dnové spasenie,“ totiž v těchto dnech života našeho spasenie jest hledati. Neb, jakož die spasitel: „Přídeť noc, žeť ižádný nebude moci činiti skutkóv k zaslúžení užitečných. Budeť hřiešný žalostiti a pykati, že musí

trpěti, ale tím nezaslúží milosti. Protož nynieť je čas vzácný ku pokání, ale dokud kto mieti bude ten čas, ižádnýť nevie. Pravda jest, že je veliká boží milost, neslušieť zúfati nad ižádným, donidžť je v těle, móžť sě k bohu obrátiti. Avšakť řku: dlíti svým dobrým nenieť bezpečné. Častoť z toho nic nebývá, coť sě dlí. A dieť s. Augustin: „Bude-li kto chtieti káti sě v poslední chvíli, zpovědiť jemu neodpoviedáme, ale neviem, bezpečně-liť na onen svět pójde. Nediemť: bude zatracen, a takéť nediem: bude spasen. Chceš-li zbýti nejistoty, čiň pokánie, donidž jsi zdráv. Budeš-li chtieti teprv pokánie činiti, když hřešiti nebudeš moci: hřiech tebe ostane, ne ty hřiechu. A nejen z bázni muk boj sě, ale chtě sě bohu slíbiti. Mnohéť obmeškává pozdnie pokánie a zklamává: neb žena, děti, k nimž snad měl neřádné milovánie, budú při něm, svět mysl jeho držeti bude, bolest ottuchy nedá. Avšak komuž buoh ráčí, vždy móž spomoci, na jehoť je to milosti, žeť móž i pozdnie pokánie pravé býti, a když koli pravé bude, pozdnie nebude. Avšakť sě mnozí oklamávají, dléc pokáním. A budž to, že by byl zbaven věčného pekla skrze to pozdnie pokánie: zbude-liž muk onoho světa, očistce, dliv pokáním až na onen svět a dostiučiněním za hřiechy? Avšak mohl by buoh v tom posledniem pokání tak velikú milost roznietiti aneb tak velikú na hřiechy žalost a řádnú, že by to i vinu i pomstu sňalo s duše, jakož sě je stalo onomu lotru na kříži. A byť takové pravé pokánie i v najposlednějším zievnutí přišlo, zbaviloť by věčného pekla. Lepšéť jest i poslednie pokánie, než ižádné.

255. O zpovědi.

Zpověď také přislušie ku pokání. Chceť tomu božie spravedlivost, aby hřiešný pokorně vyznal sě na zpovědi, svými ústy v své vině milosti žádaje. A z té pokory a z poslušenstvie božieho ustavenie zaslúžie, že ta věčná muka, jiež jest zavinil smrtedlným hřiechem shřešiv proti věčnému bohu, bude jemu v nevěčnú a u velmi menší, mocí té svátosti, proměněna. Neb buoh nehrdá skrúšeným srdcem a pokorným, a znamenieť jest pokory, vyznati svú vinu na zpovědi, a srdci hrdému nenie to snadné. A tak, Adam, vzem hrdost v srdce, shřešiv, neseznal sě v své vině, že je ženy

uposlúchal proti božie zápovědi; ale chtěl sě ženú vymluviti, řka k bohu: „Žena, jižtos mi dal, dala mi“; jako na buoh tu vinu klada, že je jemu dal takovú ženu, a na ženu, že je jemu dala. Ó, čím by to upřiemějšie bylo, by byl, nehledaje omluvy, vyznal svú vinu a prosil milosti! A též i ona by nebyla na hada své viny kladla, neb ač had ponúkl je k tomu, však je to z své vóle učinila, a též i Adam, ač žena podala jemu, však chtě vzal jest od nie, nechtě jie v tom zamútiti. É, asa již nehledajme výmluv v svých zpovědech, vidúc, že sú ty omluvy starším našim nepomohly, ale dále je vpletly; anižť má kto dále viniti sě na zpovědi, než je vinen.

Komu sě máme zpoviedati. 256.

Jakož v tělesném lékařství veliká pomoc k vyhojení múdrý a věrný lékař, jemuž by nedužívý pověděl své všecky neduhy, takéžť jest i v tomto duchovním lékařství. Protož aby mohli porozuměti, komu sě jest zpoviedati, koho mieti za lékaře duchovnieho, řekl bych, že by dobr byl múdrý a rozumný a věrný kněz, jenž by mohl a uměl svázati i rozvázati, a jenž by viece hledal duší spasenie, nežli užitkóv svých a vzatkóv. Ale bojím sě, bych většieho rozbroje neučinil, i řkuť sprostně všem vóbec, že sě sluší svému knězi zpoviedati, a komuž on svú moc dá, aby tě mohl rozhřešiti. Ale takť to má rozumieno býti, že papež jest mój kněz i každého, a ten ustavil biskupy v zpósobu božiem, biskupi faráře osadám, faráři své třiedníky ustavují; a móž farář svému osadniemu dáti tu moc, aby mohl kterémuž chce knězi zpoviedati sě. A cožť móž farář nad svú osadú, toť móž i nad to biskup v svém biskupství, a papež též i nad to ve všem křěsťanstvu. I dalť jest papež bratřím predicatoróm a bosákóm, žeť mohú po všech farách toho biskupstvie, v kterémž jsú okázáni biskupu, zpoviedati i rozhřešovati, tak jako i faráři neb jich třiedníci. A kteřížť mluví proti tomu, křiviť jsú. Avšak žeť to řku, aniť hyzdím, aniť chválím, ktožť sě těm bratřím zpoviedá, ten viz ktož lékaře hledá, múdrého-li a věrného nalezne; neb řekl jest spasitel: „Povede-li slepý slepého, oba v jámu upadneta.“ Dieť také svatý Augustin, že v poslední potřebu, kdyby nemohl kto kněze

mieti, užitečno by bylo i nekněži zpoviedati sě; ale jáť neviem, byla-liť by ta zpověď svátost kostelnie.

257. **Kdy sě máme zpoviedati.**

Kdy sě pak máme zpoviedati, jest kostelnie ustavenie, že má každý asa jednú v rok a na smrtedlné posteli, má-li kněze a čas, a móž-li řeč mieti, zpoviedati sě; ale hodnéť jest i častějie sě zpoviedati. Neb ktož brzo hřiechu neodbude, vtáhneť jej svú těžkostí opět v jiný hřiech, a také, ne často sě zpoviedajíc, móž něco zapomenúti, jehož by slušalo jmenovitě sě zpoviedati. Ale to je divné, že ti, jenž mnoho mají činiti s světem, nečasto sě zpoviedají. Ale to viem, že jen hřiechu smrtedlného má sě každý ze jmena zpoviedati, a činí-li kto hřiech smrtedlný z nesmrtedlného, nechválímť svědomie toho. Pakli kto skrze ty zpovědi časté a dlúhé chce nábožným slúti a čest mieti od lidí, nemáť tu pravda miesta svého; ale hřiechóm obecním neb všedním nenieť ze jmena zpověď ustavena.

258. **Čeho sě máme zpoviedati.**

Avšakť to řku: zač sě najviec stydí, že je tím vinen, to vždy pověz na zpovědi, pro stud toho nezatajuj. Ktož sě tak zpoviedá, lépeť sě umie zpoviedati, než ten, jenž sě zpoviedá zpovědí kakús naučenú. A kaká je to zpověď: „Hleděl sem, kamž sem neměl hleděti?“ a jestli ze hledánie některého kárá koho svědomie, měl by povědieti, nač je hleděl a proč, kde, kak dlúho a v které zlé přišel jest skrze to. Též o sluchu, též o vóni, též o okušenie a o chuti v jedení neb v pití, též o dotčení. Bude někto zpoviedati sě všech hřiechóv smrtedlných a snad některým vinen nejsa. Ale má-li sě pýchy zpoviedati, měl by řéci: „Toto neb toto sem učinil z pýchy,“ aneb „tak neb tak jsem pyšný, a proti tomu neb tomu, a tuto neb tuto,“ a takéž i o jiných úhlavních hřiešiech. Bude všeho desatera božieho přikázánie sě zpoviedati neb všech devieti cizích hřiechóv, a nejsa snad některým vinen; ale to bylo povědieti, kterým obyčejem byl by čím vinen. Bude zpoviedati sě šesti skutkóv milosrdných, sedmery kostelnie svátosti, a nepovie, kterým obyčejem proti kterému shřešil. I máť, ktož sě zpoviedá, zpoviedati sě toho, což vie a co jemu

v svědomí činí těžkost, a co ten hřiech obtěžuje. Neb týž hřiech jednomu jest těžší pro stav jeho, než druhému; větší na jednom miestě, než na druhém; větší v jeden čas, než v druhý; větší s jedním, než s druhým, proti jednomu než proti druhému; větší, dáti sě menšiemu pokušení přemoci než většiemu, aneb prvé dáti sě přemoci hřiechu, nežli přide pokušenie. Větší hřiech bývá úmyslem jedním, než druhým, a čím co viece proti přirození jest a proti božie milosti, tiem hřiech větší bývá úmyslem jedniem, nežli druhým; a čím co viece proti přirození a proti milosti boží, tím větší hřiech; a také v obyčeji mieti hřiech většie zlé, než náhodně shřešiti. Takových příčin slušie rozumně zpoviedati sě.

Že šestnádetera věc k zpovědi přislušie. 259.

Nemáť také, ktož sě zpoviedá, pronésti jiného. Ač by s kým shřešil, stav jeho má povědieti, ale ne jmena. A jakož die s. Thomáš: „Bylo-li by, povědúc stav, pronésti koho, měl by tu zpoviedati sě toho, kdež neznají onoho.“ Co pak diem tomu, jenž z úmysla jeden na druhého zpoviedá sě, neznaje úmysla jeho? I jestiť šestnádcet věcí, jenžto slušejí k zpovědi.

Najprvé má býti zpověď jakož die latinník *simplex*, aby tu nebylo jiných rozmlúvání, kteréž by k zpovědi nepřislušely. Ktož sě zpoviedá, pověz svú vinu, a kněz móž toho tázati, v čemž sě má vyznati ten, jenž sě zpoviedá, a jímž sě hřiech obtěžuje, a móž kárati z hřiechu neb hroziti, neb těšiti milostí boží, ale pod zpovědí nemáť býti jiného rozmlúvánie; jestli co potřebie mluviti, o tom ne pod postavú zpovědi mluvte. V takovéť poctivosti má býti zpověď, aby tu nic jiného nemiesili, než aby prostě prostá zpověď byla.

Druhé zpověď má býti pokorná, ne jakoby sě tiem chlubil, že je to zlé mohl, aneb že není tak zlý, jako jiný, aneb že sě umie dobře zpoviedati.

Třetie upřiemá zpověď má býti, jen proto, aby vzal hřiechóm odpuštěnie; nemáť proto býti, aby sě dobrým ukázal. Dieť sě latině *pura*, totiž čistá, nemajíc kalu licoměřstvie neb pokrytstvie.

Čtvrté má býti zpověď věrná, aby v ní nic křivého nebylo povědieno.

Páté, opět a opět má býti pokanná zpověď, ne jakož křest neb biřmovánie jednú béřem. To je pravda, jednoho shřešenie dosti jest jednú sě zpoviedati; ale shřeší-li opět, opět sě má zpoviedati.

Šesté, ktož sě zpoviedá, má hole svú vinu pověděti, nezapletuje řeči, aby zpovědlník nesrozuměl.

Sedmé, zpověď má býti rozšafná a opatrná, aby, v čest maje zpovědlníka, ne ovšem břidce pravil svého šeředstvie. I v tomť zpověď má rozšafná býti, aby hřiech měl za hřiech, a toho za hřiech nevážil, ješto hřiech není.

Osmé, zpověď má býti dobrovolná a ne bezděčná.

Deváté, má býti s studem a ne ohýrale.

Desáté, má býti celá; nemá býti dělena, by chtěl jednomu jedno a druhému druhé pověděti, takováť by zpověď nebyla platná, ktož by ji tak z úmysla dělil.

Jedenádcté, zpověď má býti tajná, nenieť potřebie zjevně svých hřiechóv vynésti na sě, aniť zpovědlník má je pronésti.

Dvanádcté, ižádný přes rok nemá dlíti zpovědí.

Třinádcté, k zpovědi má býti skrúšenie.

Čtrnádcté, má k zpovědi býti síla, aby ani stud ani bázeň pokánie velikého neodtáhly od zpovědi.

Patnádcté, ktož sě zpoviedá, neprav na jiného, než na sě, a sebe jiným nevymlúvaj.

Šestnádcté, má býti poslušen zpovědlníka, což káže za hřiechy učiniti.

260. O dosti učiněnі.

Třetie slušie dostiučiněnie ku pokání. Neb ktož je čím dlužen, prázden dluhu nebude, jeliž zaplatí, aneb bude jemu odpuštěno. Protož učiň dosti kající za své hřiechy podle usúzenie svého zpovědlníka; nebť má moc od hřiechóv tě rozvázati i od pekelné pomsty, a k tomu přivázati, cožť rozkáže. A jakož by tělesného lékaře poslúchal, aby tělesný život zachoval, tak rád poslúchaj zpovědlníka, aby zachoval život duše své. A čím milejie přijmeš a plniti budeš to pokánie, tiemť té pomsty viece sejde, jiežs hřiechem zaslúžil. A mohl by tak netbavě pokánie toho odbývati, že by musil dočistiti sě těžkými mukami onoho světa. A takéť někdy

kněz dá pokánie menšie, než by slušalo, mně, by kající větší žalostí želel viny své, větší měl milost v nábožcnství, větší stud na zpovědi, aby to snesl mile a strpěl, což buoh přepustí naň protivného, aby v almužny byl štědr, modliteb byl pilen, v někakém sám od sebe utrpení byl, milostivě odpúštěl svým protivníkóm. A tak kněz dá pokánie neveliké, řka: „Což k tomu dobrého učiníš, to buoh postav za tvé hřiechy.“ A také proto dá pokánie menšie, než slušie, že sě bojí, by, nesplně velikého, viece nebyl vinen. Ale toť vždy vyjde, že zde neb na onom světě musí býti dosti učiněnie za hřiech.

Protož čiň, ktož co móž, za své hřiechy: utrpením proti kochání neřádnému v tělesné libosti, almužnú proti lakomstvu, a pokorrnú modlitvú proti pýše, to však učině, co je jemu na zpovědi rozkázáno.

Odpustkové také k dosti učinění přislušejí. Těmť já tak rozumiem a tak sem od některých učených slýchal, i pravil sem ten svój úmysl před mistrem Vojtěchem, a ten mi je pochválil jeho. Veliká a dlúhá pokánie dávali dřéve, pak milost činil papež neb biskup s kajícím, spustil toho pokánie tolik neb tolik, jakož i dnes tak píši na listech, dávajíc odpustky: „Ktož učiní toto neb toto, spustieme jemu s kázaného pokánie tolikto.“ Byť ten, ktož odpustky dává, jinak řekl, takéť bych jinak rozuměl tomu. Neřiekajíť: „To jemu spustieme, což je mělo skázáno býti jemu“; aniť řkú, ješto by tolik dní neb let měl býti v mukách onoho světa; ale řkú: „Tolik dní neb let skázané pokánie spustieme jemu.“ I nerozumiemť tomu, co je to, ješto někde pravie odpustkóv pět set let, a komu skazují pokánie tak dlúhé.

Ješto pak řkú: „Když pak haléřem učiním pomoc k tomu, k němuž jsú odpustkové dáni, obdržím je, jakobych groš dal,“ neodmlúvámť toho; nebť tak dávají ty odpustky, kolikrát kto svú pomoc učiní, aby vždy tolik měl odpustka. Ale tak tomu rozumějte: ač kto nesnažně s malú milostí, ač i mnoho dní činí pokánie skázané, méněť jemu senme té pomsty, kterúž měl za hřiechy na onom světě trpěti, než kdyby to pokánie činil u většie milosti. Takéž ktož málem učiní pomoc k tomu, od něhož dán jest odpustek, ač tolikéž dní obdrží odpustka, jakoby většem pomohl, však tak málo

sejde jemu pomsty tím, jako kdyby tolik dní činil pokánie s malú milostí. A kdyby většem pomohl, ač by neměl viece dní odpustka, ale zbyl by tolik pomsty onoho světa, jako kdyby tolik dní statečně pokánie činil. Avšak chudý, dada haléř, viece je dal, než bohatý, dada groš. Umieť to vše pravda božie rozvážiti.

O svatém oleji. 261.

Svatý olej dán jest nemocným k utěšení. Tu svátost rozkázal sám spasitel apoštolóm, dav jim moc, aby nemocné uzdravovali, olejem jich pomazujíc. A pak s. Jakub rozkázal lidem, řka: „Bude-li kto mezi vámi nemocen, pozov kněze, ať bude zaň prositi, a olejem pomaže jeho, a bude oblehčena nemoc jeho z věrné modlitby, a bude-li v hřiešiech budú jemu odpuštieni.“ Nemáť přijímati té svátosti, ktož nenie nemocen, ač by bylo jemu i umřieti, neb by tu nebylo podobnosti zřejmé k té nezřejmé milosti, kterúž činí buoh skrze tu svátost. Zřejmý skutek té svátosti jest, že kněz pomaže olejem nemocného, kněz bude jako lékař, a ten olej jako lékařstvie; a nevidomá milost od boha skrze tu svátost bude hřiechóm odpuštěnie a v svědomí utěšenie a oblehčenie. Neb jakož olej rány celí a bolest jich oblehčuje, takéž milost božie celí rány našich duší a bolest jich oblehčuje.

To nám také ukazuje, když jen nemocným dávají tu svátost, že zdravý má pokáním hřiechóv pozbývati, ale nemocný, když nemóž v pokání pracovati, má žádati milosti božie a buoh uslyší žádost chudého. A kto je chuzží nemocného? A tak ta svátost shlazujeť obecné hřiechy, totiž všednie. Podle však toho náboženstvie, jenž ji přijímá, móžť i mladým ta svátost dána býti, když mají ten rozum, že hřiech má pomstu mieti, a že nejsú bez hřiechu, a žádají smilovánie božieho. A kolikrátž kto nemocen bude, tolikrát móž přijímati tu svátost. *Deo gratias!* Toť jest již konec. Buď bohu chvála! Amen.

Počíná sě registrum neb pravidlo knih předepsaných, v nichžto najprvé sě klade prolog neb předmluva o tom, co je hnulo skladatelem knih těchto, aby je složil, Stránka

Dokonány jsú knihy tyto léta po narození božiem Tisícieho Čtyřistého padesatého, ve čtvrtek po svatém Agapitu mučedlníku Božiem.

Buď bohu chvála!

GLOSSÁŘ.

(Připomínáme, že některými zde doklady text zároveň opravení svého dochází.)

A. Utéci chce před svým stienem, a kamž pójde, a stien vždy s ním 266, 12. Nechť tě jiní slyšie, a ty jim rovnú věc přikazuješ, a vidie tě, a ty sám velikú činíš 264, 5. Ti málo mluvie o potřebném, a mnoho o marném 23, 32. Panenstvieť radie, a pokoruť přikazují; ku panenství tě zovú, ale nutie ku pokoře. 27, 2.

Ač = a či = a č'. Ač' jest kde, by sě tak znamenitě osvětil kto, v manželství jsa, že by cierkev světila den jeho? 10, 37.

Aj! *interj.* Aj! tisíc let a čtvrté sto letos sě koná tiemto létem. 176, 27. Aj, kakť ze zlého zlé vycházie! 41, 17.

Ale. (Závistník) někakéžť „ale" přičiní anebo „než" k chvále každého 154, 38.

An = a on. On sem, an tam 40, 12.

Asa = aspoň. Má každý asa jednú v rok zpoviedati sě 336, 5. Asa v krópějkách 166, 26. Duše má, asa, již mnoho lsti tohoto světa zkusivši, nebuď marna, hlukem marnosti neohlechni! 210, 6.

Bardun, u. (? Snadže silnější struny na témž nástroji.) Potáhneš-li na húslech jedněch strun výše, potáhnútiť je i bardunóv, ať by ze všech šel hlas řádný 282, 22.

Běhati = pomíjeti. I zdejšie cti neběhaj, užívaj jie ku potřebě 93, 13.

Běhudlný = toulavý. Řiekajíť běhudlné ženky, když kto „zlú koží" naprosto jie pojmenuje 40, 23.

Běhún a, *m.* = tulák, poběhlík. Ješto by nejeden běhúnem byl, miesta nemaje 38, 20.

Bekharstvie 223, 15. (Viz Hanuše Rozbor filosofie Štítného str. 243.)

Belhavý = chromý, kulhavý. Tam ijeden chud nenie, ani slep, ani belhav, ani kterým neduhem nezdráv 107, 30.

Berčí = výběrčí daní, výběrce. Co je lsti a neřádu i od berčích! 89, 1.

Berně, ě, *f.* = pomoc pro obecné dobré 88, 36.

Bezbydlé, *n.* = bezdomoví, vyhnanství. Již v své vlasti, z bezbydlé sě vrátiv 239, 15.
Bezděčný = nedobrovolný, donucený. Zpověď má býti dobrovolná, a ne bezděčná.
Bezděky = (bez—dieky *gen. sing.*) proti vůli.
Bezděčí, n. = nevole. (Mysl lidská) často spieše dá sě dobrotú k něčemu přivésti než pod bezděčí přitáhnúti 57, 19.
Bezdětek, tka, *m.* = dětí nemající. Nechtie člověka páni od sebe pustiti, že je bohatý a bezdětek 89, 36. Když jsú bezdětci spolu 49, 37.
Bezdětkyně, ě, *f.* = žena neplodná. Jsúc jako bezdětkyně i nepočnú 258, 8.
Bezduchý. Budú lidé sami sě milovati, lakomi, pyšni, mysli pozdvižené, hánce, bezduši, utrhači 196, 34.
Blahati = dobrořečiti. Kristus ne nečistému srdci blahá, ale čistého lidem 240, 29.
Blažnost, i, *f.* = blaženost od blažiti; jako vážnost, vlažnost od vážiti, vlažiti, snažnost od snažiti se. Velikáť jest radost z té blažnosti, s bohem býti v jednotě pravé milosti 109, 21.
Bliz = blízko. Když je bliz sebe dvé sobě protivné, jako když črné bude podle bielého 164, 3. Ktož by bliz k vodě nepřistúpal, neupadl by u vodu 302, 11. (Když) u ohně ne velmi bliz bude něco, což tož bude od ohně světla a tepla mieti 275, 11.
Blížše = blíže. Bude-li něco blížše ohně, světlejšé bude i horčejšé 275, 12.
Bobonky *pl.* = pověry 314, 2. Kmotrové slibují za dietě, že odřěče sě ďábla i všech jeho bobonkóv 184, 17. Ktož chce křest přijieti, máť sě najprvé ďábla odřéci i všech bobonkóv jeho a takových pověr 294, 2. Dobře-liž jest, odřekše sě ďábla i všech bobonkóv jeho, i zrušiti ten slib bohu a opět sě k ďáblu navrátiti? 182, 10. Aby zlý duch, vida nás prázdny, nezavedl v své bobonky 307, 5. Kteřiž čáry, kúzla pósobie a ďábly ctie kakýmis tanty a bobonky 293, 30. 294, 1. (Ďábel) vždyť v to umiesí někakú všetečnost svých bobonkóv 183, 22.
Bohatějí = bohatší. Ktož by ihned z mladu k hotovému viecež viecež přidobýval: zdali by nebyl bohatějí? 128, 35.
Boleti. Přieteleť jest i bolejíc chovati 197, 8.
Brzce = rychle. Myšlenie jedna tak kaks brzce a lehce běžie, že až jedva ukáží sě, že jsú 287, 18.
Bratř, i, *f. coll.* = bratří, Gebrüder. Buoh utkal sě s kakús dobrú bratří 182, 35.
Brž = (*comp. adv.* brzy) spíše, raději. Ale to brž vězte 65, 37.
Břidký = těžký, protivný; ohavný, šeredný; nestoudný, nekázaný. Je každému břidko slyšeti, komuž řku: „Lžeš!“ É, proč pak nenie tak těžko selhati, jako je těžko lhářem slúti? 142, 9. Coť to komu čini dobrého, z svých úst šeředná, břidká slova vypustiti? 64, 38. Ó, kakť jest nemúdré! ohavně, břidce, nekázáně mluviti. 64, 25. Zpověď.. rozšafná a opatrná, aby, v čest maje zpovědlníka, ne ovšem břidce pravil svého šeředstvie 338, 8. Trpěti očistcový těžký plamen a břidké muky 105, 2.

Buoh, boha. Což kto najviec miluje, to má jako za buoh 294, 9. Pána boha jednoho za buoh maje. Kohož věc protivná potká pro buoh 289, 22. Sneseme-li řádně práci pro buoh 297, 3. Poklonu čiňme jemu, jakožť na buoh slušie 322, 8. Kdežkoli spravedlivě jsú živi v bozě, chválím všecky 5, 8.

Býkati = bukati, houkati. Co je krásiti o nemúdrém, hlúpém šílenci? býkati naň jako na hovado 234, 38.

Bytedlnost, i, *f.* V lidské bytedlnosti zde s lidmi sě obierajíc 206, 33.

By = byl, a, o. Slunce by črno, měsiec by jako krev 264, 26.

Celost, i, *f.* = neporušenost. Drahý jest poklad panenská celost; slušieť jeho chovati pannám. 8, 22.

Celý = neporouchaný, neroztržený, neděravý. Kdyby sud s jedné strany byl děrav, ač by cel byl z druhých, nemohl by v sobě držeti vína 292, 36.

Cievka, y, *f.* = trubka. Té ctnosti bohyni (t. smiernosti) dělali obraz, pannu velmi krásnú, a na nie cievku tenkú, stříebrnú 203, 17.

Cos buď = něco, leccos; v čems buď = v něčem. Řemeslníci cos buď dělají k užitku lidem 97, 2. Světlo zaslonie, aby sě lepšie zdálo cos buď 98, 12. Hřiech jest: vóle, chtieti dosáhnuti cos buď, neb držeti cos buď, ješto je proti spravedlnosti 111, 17. S tolik jest cos buď šlechetné, jelikož jest spravedlivé 170, 26. Nemúdrý slib jest, slíbiti cos buď nestatečného 212, 2. Spravedlivý, bez viny trpě zde cos buď na světě 235, 29. Trží člověka v mysli cos buď zlého neb marného 112, 24. Aneb jiné cos buď činiec, ješto je stydké 182, 7. A tak cos buď i jiného bude v srdci pýcha štěbetati 229, 15. I die lenost cos buď v srdci 235, 37. Jsem živ, abych pil neb jedl, neb v čems buď tělesném sě kochal (řkú nesmierní). 203, 19.

Což = *quoad.* Cožť poklady aneb sbožie hyzdí písmo, toť přielišnost v tom hyzdí a srdce veliké k němu přiloženie 55, 13.

Creda, y, *f.* = vyznání víry apoštolské. Ta creda na mši neníeť viera jiná, než ji vyznáváme v obecné credě 187, 28. V té credě, ješto na mši ji zpievají 186, 25. Jakož řkú na mši v credě té 187, 35.

Ctíti = světiti. Aby slova božieho poslúchali, svátky ctili 57, 35.

Čich, u, *m.* = smysl tělesný. Čichové a smyslové tělesní nemohú těch věcí pochopiti 318, 8. Čichy silnějšie mieti 279, 14.

Čirý = čistý, otevřený, širý. A co je utěšenie v hájích, v dúbravách, v čirých polích! 241, 2.

Čiti = smysly znamenati. Měv nemocí zkažena ústa, nečil chuti i v dobrém pokrmu 278, 39. Když zdráv bude, počije chuť v krmi 279, 1.

Črstvý = čerstvý, hbitý. Milovánie boha tu duši, kterúž podstúpi, učiní črstvu k dobrému 193, 30.

Čtice, e, *f.* = prázdnota, tesknost, hoře. Ó, přenesbožná dlúhosti! v také čtici věč a věč býti, ano nikdy nemine to hoře 103, 2. Lucifer vpadl v nejednakú čtici srdce 76, 10.

Čeledníe = domácí 199, 30. Nezamietaj mne od svých čeledních, nebť jsem tvój sluha a jsemť syn tvé služebnice 255, 17.

Dálež dálež = dále a dále. Mysl nemúdrá viežo sě zlým obyčejem, dálež dálež ponenáhlu zacházejíc 160, 18. Ktož v hřiech upadne, toho hřiech obvazuje dálež dálež zlým obyčejem 160, 33.

Dálí = vzdálený, daleký. Dálí jsa od vody ne tak brzo utone, a dálí jsa od ohně ne tak brzo sě zežže 212, 11. Čím kto dálí jest pravého světla, tebe bože! tiem viece sě tmú hřiechóv obaluje 79, 27.

Dáliti sě = vzdalovati sě. Zlé, od své ženy dáliti sě přieliš 52, 9. Jest bezpečnějšie, takové od sebe dáliti věci, v nichž libost má tělo. 225, 15.

Daremnie = neprospěšný, marný. Bez lásky (k bohu a k bližniemu) daremnie by byla viera i naděje 192, 3. Daremnieť jest bujnost srdce člověčieho a ufati v své zaslúženie 282, 17.

Dáti, dada = daje, **dadúc** = dajíce, **dadie** = dají. Kak by (buoh) byl spravedliv, dada bez pokuty minúti zlému? 104, 25. Lený, na prázdnost sě dada, dá minúti bez úžitka drahému času 126, 20. Chudý, dada haléř, viece je dal, než bohatý, dada groš 340, 4. Máme vstáti, vodičovi dadúc ruku, aby nás vedl 171, 20. Vídáme mnohé, že, dadúc sě na lékařstvo, věč nemohú zdrávi býti 182, 30. Své sbožie dadúc chrámu, nedávali otcóm potřeby 299, 1. Ne každéhoť posadie za stolem s přátely, komuž dadie posniedati 74, 7. Dadie dráže svú kúpi, že rok dadie, než by dali za hotové 99, 28. Dali otcóm a materám v nedostatciech býti 199, 21.

Dáti sě = vzdáti se, odřéci se. Mnohemť jest lepšie, netbajíc věcí světských i dáti sě všeho bohu 237, 15.

Dci, dceře, *f.* = dcera. Dciť své matky neostane 122, 13.

Dě (*transgr. praes. v.* díti, dím) = děje, řka. Ten kus (viery) k rozumu přivodie cierkev svatá, dě na mši v té credě, že věří totiž i v ducha svatého 187, 24.

Dělný = ku práci ustanovený. Šest dní máš dělných a sedmý odpočineš 298, 1.

Dielce, e, *n.* = *dem. subst.* dílo. Prázdnosti sě vystřiehajte, někakého sě dielce držte 22, 17.

Dlíti = prodlévati, odkládati, oblevovati. Jestiť nemúdré, dlíti dobrým, mohúc ihned učiniti 127, 23. Ižádný přes rok nemá dlíti zpovědí 338, 19. Častoť z toho nic nebývá, coť sě dlí 334, 6. Nedli v hřiešě, do posledniеho skrúšenie odkládaje 130, 17. Všakť sě mnozí oklamávají, dléc pokáním 334, 19. Řečníci, ješto vedú právo proti pravdě . . ., dléc pře pro svój zisk 82, 29. Neslušie, když kto má dobrého hosti, i dlí, pokrmu nedada, a dliv dlúho, dá pak málo 130, 37. Nenie slušné, dlúho dlivše k bohu obrácením a pokáním, pak dosti pokánie neučiniti 130, 38. Dokonal to, jímž je dlil 128, 17.

Dlužen = povinen. Každý dlužen jest svým srdcem bohu 266, 24.

Do = vzhledem. Zdali nenie zjevná zlost do závistivého? 121, 11. Když dietky uzřie bázeň božie do svých starost 40, 36.

Dobrodějce, ce, *m.* = dobrodinec. Prosie boha za své dobrodějce 59, 38.

Dolóv = dolů. Šestý kór, dolóv čtúc 94, 34.

Domříti. (Zlí v pekle) vždy jsúc v smrti, vždy mrúc, ale tak nikdy nedomrúc, až by nebyli 102, 11

Dopraviti = připraviti, zjednati. Nechtěj jeden druhemu lánie dopraviti 68, 6. Nevěrať jest, když, chtě jeden druhého dopraviti, aby sě naň hospoda rozhněvala... 68, 7.

Dopustilý = čeho se kdo dopustil, dočinil. Káti sě hřiechóv dopustilých 28, 37.

Dopustiti sě = dočiniti se. Kromě své ženy nikde sě jinde nedopúštěj! 58, 19.

Doraziti = do konce přemoci. Člověk netbá, by ji (t. žádost smilnú) dorazil, péče na to nemaje, by kdy jej přemohla 226, 17.

Dosahati = rozumem dostihati, pochopiti. Rozum zviáště milostí boží osviecený, dosáhá toho, že je syn boží v té svátosti 320, 27.

Dotáhnúti = doplniti. Každá šlechetnost má své miery dotáhnúti, a pak také jie nepřetahovati 181, 38.

Dotratiti = cele utratiti. Ostatek dotratie, táhna přes moc 92, 15.

Doviniti sě = dočiniti se. (Křesťan) aby sě nedoviňoval jako zloděj 235, 20.

Dratva, y, *f.* = dratev. Když švec šije, tu má šídlo, štětinu a dratvu 250, 20. Štětina a dratva držie sě spolu 250, 20. Štětina za sebú vtáhne dratev, ale dratev, jen sama ostanúc, bude v hromadě držeti sšité 250, 21.

Družina, y, *f.* = chasa. Opilá dobrá družina 59, 16.

Držeti = nepustiti. Svět mysl jeho držeti bude 334, 15.

Držeti = chovati. Ktož by hněv držal proti komu 323, 10.

Držeti = pokládati, mysliti, souditi. Toť drží i svatý Thomáš z Aquině 81, 23.

Dska, y, *f.* = deska. Tři přikázánie byla sú psána spolu na jedné dsce 293, 21.

Dvojiti = na dvé děliti. Aby nedvojil srdce, by jednú stranú táhl k světu a druhú k bohu 195, 10. Vším a celým srdcem táhnúti k bohu, nedvojiec jeho i k zemským věcem 331, 34.

Dvojitý = dvojnásobný. Je dvojitá nepravost, pravda v licoměrstvi ukázaná 271, 24.

Dvořka, y, *f.* = dvorská panna 8, 24. Dobývají krásných dvořek a ochotných, aby dvór jich hlučen byl 7, 25. Třebať jest i dvořkám bázni božie 8, 11.

Dvúdcat = dvadcet. Ve dvúdcat letech jsúc vdovú ostala 31, 7.

É, *interj.* É, páni! tak zde pamujte, abyste lest a křivdu tupili a sami jie nečinili 91, 22. É, hoře! že jsme se kdy narodili 102, 23. É! nemóž-li kto spolkem ihned všeho hněvu v sobě uhasiti, asa uskrovni jej 122, 26.

Fraknář, e, *m.* = překupník, hokynář. Obecní trhoví lidé, ješto doma což buď prodávají, jakož jsú kramáři, krčmáři, fraknáři 97, 24. Viz německé Fragner

Helmbrechenstvie, *n.* = frejířství. Slúživši světu..., byť nevieš kak byla v srdci a v mysli freji, helmbrechenstvím zšeřezena 8, 17.

Helmbrechstvie, *n.* = frejířství. Jest také múdrost každé ženy: helmbrechstvie nechati a netbati 60, 30.

Helmbrechtice, e, *f.* = helmbrechtná panna, žena, hospodyně; světská, hrdá, frejovná. Připodobňovala sě světským helmbrechticiem, frejieřkám 167, 13. (Dobrá hospodyně), byť helmbrechticí a tanečnicí slúla, toho sě střež! 60, 33. Viz u Erbena str. 318, a Časop. Mus. kr. Č. r. 1871 str. 281.

Hemzeti = onde tráva rostúc jako hemze 241, 3.

Hliňák, a, *m.* = kdo hlínu rozdělává, tlačí a šlapá (šlapák). Nesnadno uhléřovi nezčrniti sě neb hliňákovi nezblátiti 75, 23.

Hlodati (hlodám et hlozi) = objídati, ohryzati. (Zavistiví) svým utrháním hlozí jiných činy, právě jako zuby kúsajíc 153, 32. Srovnej: Závistník zlořečeným zubem hryze jiných skutky, kteříž z tělesné křehkosti pochodie 154, 9.

Hltač, e, *m.* = požerač. Znal David hltače toho masa t. závistníka, když zlořečenym zubem hryze jiných skutky 154, 10.

Hlúbati = hluboko do věci se pouštěti, o věci přemýšleti. Co je hlúbati v takových věcech? 318,´19.

Hlubina, y, *f.* = hloubka, propast. Ne každému činí toho (buoh), byť jej vyňal z hlubiny zlého 163, 21.

Hodujie adj. = vhodný, náležitý, přiměřený. Zacházelť sú lidé v rozličné bludy, chtiec přieliš, totiž nemúdře, boha milovati, neznajíc hodujie miery 194, 27. Prvá hodujie miera milovánie boha jest: bez miery, jakž kto móž najviec jej milovati 194, 28. 201, 8, 9. 203, 36. Každá ctnost má býti s opatrnú rozšafností a v své hodují smiernosti 227, 29. Srovn. **Středujie.**

Hole = prostě. Hole svú vinu povědieti, nezapletuje řeči 338, 5.

Holice, e, *f.* = lysina, holá, oblezlá, oplchalá hlava. Budu mieti miesto zkrútilých vlasóv holice 120, 14.

Holoplíště, ěte n. = ptáče, ještě neopeřené. Král v srdci má pokoru mieti, vždy na to pomně, že sě je takéž urodil holoplíštětem nestatečným, jako jiný 85, 34.

Hormo = vroucně, horlivě, plápolivě. Serafin, ješto hormo plají v milosti 70, 9. Hormě milují boha 78, 15.

Horný = hořící. Zapalují sě, jako hornými pochodněmi, milostí božie 70, 17.

Hospoda, y. *f.* = pán, páni, vrchnost, kdo nad jinými jsou, král. Nechtěj jeden druhému lánie dopraviti, neb od hospody vytisknúti 68, 6. Zdali jen tebe jest hospodě třeba? 68, 10. Odejdúc od hospody zpravovati hospodu a zle o ní mluviti bez potřeby, neniet slušné 66, 26. Čeleď k hospodě své má věrna býti srdcem svým, ústy, i také skutkem 65, 32. Aby hospodu svú milovali a poslušni **jich** byli 65, 33. Ve cti buď čeledín hospodě věren 67, 13. Ústy ctně a podobně jměj sě každý k své hospodě 66, 19. Ať (ústa) nic nemluvie nepodobného proti hospodě 66, 23. Kto je co dobrého dosvářil sě na hospodě? 66, 24. Skutkem buď čeleď hospodě věrna. 66, 33. Hřiechť jest i hanba hospodu krásti 67, 12. Dopustí hospodu škody, staviti moha a vystřieci 68, 8. Počestné to slove, ješto lidé činie počest hospodě, když mezi ně přijede, aneb k některým hodóm přinesúc své dary. To mohú´páni od nich

vzieti 89, 4. Ktož své hospodě pomáhá války, právě válé, ač práv jest hospoda 94, 13. Tuž právu toho neb hospodě, jakož zde král jest v této zemi 94, 22.

Hrabina, y, *f.* = hraběnka. Psal o tom hrabině jedné 84, 9. Píše k jedné hrabině 90, 18.

Hrdati = lehce vážiti, netbati, od sebe zamítati, v potupu míti. Nemají hrdati jimi (čeleď pokornými, šlechetnými pány) 66, 11. Sedláci hrdají pány pokornými 96, 22. Vším dobrým hrdá, vše má v potupu 158, 34. Písmem svatým nehrdajte! 78, 24. Nemá ižádný hrdati jimi (t. kostelními svátostmi) 308, 16. Hrdati světským a tělesným utěšením 279, 37.

Hřiech jest vóle, chtieti dosáhnúti cos buď, ješto je proti spravedlnosti 111, 16. Svatá mysl má útěchu, odpočívajíc od poroby hřěch (hřiech) 33, 32.

Hubce, e, *m.* = hubitel. Svatý Pavel, hubce cierkve svaté 236, 39.

Chcěti (chcieti) = vůli míti. Zúfá lení i nebude chcieti pracovati, by zlého ostal a dobré činil 236, 28.

Chlebný = chlebový. Tolik jest řečeno „Betlehem" jako chlebný dóm 329, 10. Kristus veškenť jest i v chlebné podstatě, vešken a celý v podstatě vína 318, 2. Kdyby kněz, vejda v chlebné stany, chtěl ten vešken chleb v tělo božie posvětiti 317, 1.

Chlubný = chlubno jim a milo (t. sedlákům), když válečné pány mají.

Chod, u, *m.* = nehrdaj jinými, ještoť menší pokoru v chodu rúcha svého ukazují 168, 12.

Chodba, y, *f.* = chůze. Zláť jest naděje, by ten došel cíle, ktož chodby nepočne, neb ktož jde bluduě 268, 8. Proveď mě, hospodine, na cestě své, dokonaj chodbu mú na svých stezkách!

Chopiti = rozumem stihnouti, chytiti. Ktož móž pochopiti, chop! 292, 14.

Chovatedlný = schránlivý, lakomý. Ižádný nemá tak chovatedlný býti, až by almužny nedával z statku svého 35, 22.

Chrdost, i, *f.* = hrdost. Pochýlen jest k chrdosti člověk a k žádosti marné chvály 231, 4.

Chrstalka, y, *f.* = chrustavka, Knorpel. Chrstalky sú proti kostem jako maso, a proti masu jako kosti 154, 33.

Chtieti. Chtieti dosáhnouti cos buď 111, 17. Své chvále od lidí chtieti 305, 8. Ktož své chvále chce z svých skutków od lidí 230, 37. Buoh chce pravdě a svět lsti 294, 12. Chce sě jim, aby někaká viděnie měli 277, 19. Nechtěl by zlé ženě, nechtěl by dietěti zlému, ani zlému sluze, ani zlé sukni, ani zlým třevícóm, vše by to chtěl dobré mieti, a pak sám netbá, by dobrý byl 166, 2. Mně nechce, ale chtělby sboží mému 29. 19.

Chuzži (chuzši) *comp. adj.* chudý = chudší. Kto je chuzží nemocného? 340, 26.

Chýra, y, *f.* = děvka (v nízkém smyslu). Psíti sě se zlými kožemi, aneb s někakú chýrú vjíti v milost, jí sě obvěžíc 43, 38. Muž smilný, oblíbíc leckakús chýru 136, 37.

Chytiti sě = chopiti se. Slyšte, abyste také i skutkem sě chytili toho, což je své vyvolené spasitel učil 281, 38.

Ižádný = nižádný, žádný. Přieliš boha milovati ižádný nemóž 194, 22. Ižádné miery nemá mieti božie milovánie 195, 7. Nenáviděti ižádného, nezáviděti ižádnému 213, 36. Příde ten den, žeť ižádnému zlému nebude dobře 238, 25. Kacieři řekli, že pro ižádnú věc nemáme přísahati 304, 22. Neslušieť zúfati nad ižádným 334, 4. Židé ižádných obrazóv nechtěli mieti 294, 18. Nečiň cti ďáblóm věcmi ižádnými 293, 38.

I — i. Země neběží i sem i tam jako voda 236, 14.

I = a; **i to** = a to = a sice. Praviť vždy, i to mužóm i ženám, pannám i vdovám 31, 18.

I = ni, ani. Vzvazují na lid břemena, a sami i prstem dotknúti sě nechtie toho 305, 13.

Ikto = nikdo; **ikomu** = nikomu. Kto ohýrá, takový ikomuť dá pokoj 158, 15.

Jabřadka, y, *f.* = výhon, úponky, popinky. Kmen vinný krásně okolo sebe své púštie jabřadky 241, 5.

Jadrnost, i, *f.* Budiž jako tuku a jadrnosti naplněna duše má 328, 32.

Jednokrát = jedenkrát. Král nebude chtieti bez toho býti, káže, aby jednokrát prosil za něco některý z nich 121, 22.

Jamž = kamž. Abychom, odtud vstanúc, jamž jsme vpadli, počeli jíti 171, 18.

Jastřáb, a, *m.* = jestřáb. Co je útěchy v loviech s sokoly, s jastřáby, s krahujci! 241. 7.

Jedinú = jednou. Ktož jedinú ztratí panenstvo, věč bez něho být musí 11, 23. Múdrý, jedinú slovo uslyše, přistúpí k němu. 136, 31.

Jedné = jen, jenom. Chtie mnoho uměti jedné proto, aby uměli 251, 36. Nemámeť krále, jedné ciesaře, 176, 26.

Jednéžť = na jednou. (Svět) dá zdravie, krásu, jednéžť přijde nemoc, bolest, starost; dnes bude ve cti podle své vóle panovati, jednéžť to spadne; bude vzácen, jednéžť bude mrzeti všecky 114, 12.

Jednostajný = nenásobný, jednoduchý. Moc dvojitá silnější jest jednostajné 199, 17.

Jejie (*Genit. f.*) = *ejus.*

Jeliž = až. Jeliž by prvé tomu, co je pilné, dosti bylo učiněno 93, 26. Ktož je čím dlužen, prázden dluhu nebude, jeliž zaplatí, aneb bude jemu odpuštěno 338, 29. Nasytím sě, jeliž sě tvá chvála ukáže 242, 15.

Jemnost i *f.* = obsah. Syn boží je tuk a jemnost všeho, což je dobré 328, 37.

Jest. Svatá láska jest všecky šlechetnosti 208, 30.

Jev, **na jevě**, *oppos.* ve sně. Byl na jevě v tom drážděnì sebe 137, 22. Na jevě ukázána postava oku, ješto však nebyla vlastnie postava té věci 278, 12. Na jevě jen samy postavy bývají ukazovány, a nic pod nimi nebude 278, 16.

Jhra, y, *f.* = žert. Ani ve jhře. 61, 11.

Jiesti (133, 10.) = pokrmu požívati. Jeda a pije s poccestnými a s vdovami 295, 18. S chudými jedúc a pijíc 58, 38. Rozkošně pijíc a jedúc často nedužie 133, 28.

Jiež = jíž, jejíž. Bude úd cierkve svaté, jiež hlava jest Kristus 320, 10.
Již = nyní. Byloť je vždy pokání, k němuž proroci táhli lidi, ale tak plné moci, jakož již má, nemělo jest 332. 9.
Jí = **jú** = jich dvou. Já sem dva (kusy viery) položil, každý jí za jeden, ješto oni ta dva, každý ve dva rozdělují 184, 20.
K. Čti v knihách, ještoť jsú užitečny k kárání ze zlého. 22, 20. Čtúc knihy, ješto sú zpósobeny k kárání z hřiechóv 33, 6. Aniť velím toho kárati, ještoť k kárání tvému nepřislušie 56, 8. Uplete-li sě kto, milovnú mysl silnu maje, k kterému tovařiství podle světa 76, 14. Někteří připřiezní sě k lidem nebohobojným, k klevetným 44, 33, Aby při čeledi snažna byla, totiž vedla je k kázni 61, 17. Nezřie k konci, co potom bude.
K. Jelikož k chudobě, většie jest, nemieti, co by žádal; však jelikož k síle smiernosti, většie jest, před sebú majíc, přemoci žádost. 225, 12.
Kamýk, u, *m.* = kámen. Kamýk, když drží sě jednoho miesta, mchem sě obalí, aneb sě vleží. 236, 16.
Ké, místo ká, jaká. Chciť některá znamenie pověďieti duchovnie milosti a tělesné, po nichž by mohl rozeznati, ké jest která. 23, 13.
Kéž = zdali. Kéž sú mohli židé ji (naši víru) potlačiti? 177, 2.
Klam, u, *m.* = posměch. Tieží někteří, snad sě tomu posmievajíc ... Těm by odpověděti neslušalo, ješto činie z dobrého klamy 15, 25. Že je toho stavu (čistoty) nesdržala a klam a posměch učinila z něho 16, 15.
Klam u, *m.* = žert. Nezdaj sě vám klam to, coť pravím 141, 5.
Klamati = podváděti. Neraziť slibovati a pro nic bohem neklamati, ať buoh tebú neodklamá 16, 30.
Klamati, poklamati = posměch činiti, posmívati se. Syn boží dal pro ny klamati sebú i posmievati sě sobě 14, 31. Ani ze jhry jeden druhým mnoho klamaj. I cizím neslušieť sě posmievati. 67, 37. Poněvadž světským sě posmievají, kaký jest to div, ač by i tebú poklamali? 14, 30. Ačť vprvé poklamají tvú proměnú, stojíš-li v tom podobně, budúť chváliti. 14, 32.
Klázniti = blázniti (?). Ti tautéři, praviec sě umělými v nigromancii, nepožívali by jich a neklázniti 249, 9.
Klecavý = kulhavý, belhavý. Děti klecavé 258, 22.
Klizenie = strojení, zdobení. Chce-li ostati tancóv, od klizenie sebe podle obyčeje světských panen rúchem, vlasy 18, 14.
Kloktati, kloktám, klokci. Jakoby kotlu, když vra klokce, pohasil oheň, an by ihned vřieti přestal 193, 34.
Kněžie *coll. f.* = kněží. Řku, že by lepše v manželství byli, než tak zlú kněží v takovém neřádu 227, 4.
Koliko = několik. Učiniv kolikos měděných lžiček i pozlatil je 249, 2.
Kostečník, a, *m,* = kostkář. Sám sě vzeklne kostečník i svú mateř 100, 2. Jest to božím přepuštěním na kostečníky, že mnohem viece jich opsie kostkú než vzbytčie 100, 8.
Kostečný = kostek se týkající. Hry kostečné jsú zlá kratochvíl 94, 1.
Kostel, a, *m.* = církev. Mnoho nás jsme jedno tělo kostela svatého, jehož hlava jest Kristus 5, 20. Aby ve všem poddáni byli kostelu 71, 34.

Se vším, cožť sem psal, poddávám sě kostelu k opravení a škole pražské. 4, 12.

Kostelnie = církevní. Kostelnie starosty 71, 39.

Kostkář, e, *m.* = hráč v kostky. Buď kostkář nejkázanější, v zlémť jest stavu 99, 33. Budúť celý den kostkáři spáti a v nociť sě sejdú 100, 5.

Krádež, e, *m.* Ktož lstí, krádežem cizieho zadržé 238, 31.

Krásti *c. accus.* = okrádati. Lépe je málo mieti než toho krásti, ještoť v svém věří 238, 24. Hřiechť jest hospodu krásti 67, 12.

Kramol, u, *m.* = různice, svár, nepokoj, rozbroj. Nerovnost (v manželstvu) příčina kramolu 45, 8. Bude v kramolu ustavičném s ďábly i s jinými zatracenci, neb každý každého mrzeti bude (o zlých v pekle) 101, 31.

Krchměti sě. Dobývá-li kto na to sbožie, aby, mnoho shromáždě, obrátil to na něco .., ztratí pokoj a chuť duchovní, s tím sě krchmě 237, 37.

Krokot či krokoť? (Jungmann vykládá slovce to co „žlutočervenost" a odkazuje k lat. řeckému *crocotus*, které sice nikdež se nenaskytá, a kořen vidí v *crocus* = šafran. A však šafrán vždy jen k žluté barvě odkazuje, „žlutý jako šafrán," jakož κρόκος vedle šafránu přímo i „žloutek" znamená, a tak významem tím méně sem se hodí.) V krokot života, když jako ktvem v své mladosti, jsme v smrti 261, 29. Srovnej v rkp. Budišinském: A tak zpievá kostel žalostně: *Media vita in morte sumus*, „v krokot aneb prostřed života sme v smrti," totiž, když v krokot bujně jako ktve náš život, sme v smrti.

Krvúcie = krvútný, krvavý. Krvúcie zvěř 159, 7.

Krýti sě = vyhýbati, tajiti se. Kryjíc sě světa, v pokojném nábo-ženství slúžie bohu 275, 34.

Křečný = hrubý, režný. Rúcha z křečného hrubého plátna 104, 34.

Kvapky *pl. subst.* kvapek, pka, *m.* V kvapky = náhle, bez rozmyslu, bez rozvážení. S dobrým rozmyslem, ne v kvapky 18, 10. Což činie, v kvapky činie, bez rozumu a bez rady 148, 18. Když kto, v kvapky počna, učiní cos buď bez rozmysla 258, 20. To dědicstvo, k němuž brzo v kvapky přicházejí na počátce, nemievá požehnánie na skoná-nie 151, 4.

Kvasan, a, *m.* = hodovník. Maří Majdalena běžala k synu božiemu, běžala mezi kvasany, i zvána nejsúc 36, 3.

Lé. Viz **líti.**

Léceti = léčky strojiti, nástrahy dělati. Závistivý lécieť, zda by ten padl, komuž závidí 120, 38. Ciesaři někteří vycházeli z úkladóv, kteréž jim léceli jich nepřietelé 87, 13.

Lecicos, lecičehož = leccos, lecčehož. Přietel doufá přieteli a prosí za lecicos svobodně přietele 212, 31. Ne lecktos leckohos má kárati, ani z lecičehož 305, 27. V prudkosti v lecičems bezpřémné ukva-penie 150, 16.

Lecičies = lecčí. Nechtěl bych po lecičies hlavě postúpiti 315, 24.

Lecikaks = lecjaks. Někteří pro své obžerstvo chtie sě lecikaks objíti, až i dojdú šibenice 133, 7. Když mnoho drev surových ná-

kladú na malý podnět . . bude lecikaks nelahodně kúřiti sě 134, 34. Markrabě kázal sirotky lecikaks vdávati 288.

Lení = líný. Zúfá lení 236, 26. Nezdajť sě lenieho a prázdného člověka malá práce! 123 14. To je lenieho hodná pokuta (t. že učiněn sám sobě těžek) 123, 19. Bude řeci leniemu mysl jeho 236, 29. Buoh lehkého potřebuje, avšak sme tak lení k tomu 124, 17. Tělesné potřeby lení nemievají, ale jsú v chudobě 124, 31. Voláť písmo na ty lenie 123, 33. Písmo kárá lenie, ješto prázdnie 126, 22.

Lenstvo, a, *n.* = lenost, nesnažnost. Ktož sě v dobrém obmeškává, ty (písmo) lenstvem kárá 262, 6.

Lépež lépež = líp a líp. Boha lépež lépež poznávati 2, 5. Braňte sě hřiechu, i malému, čistiec sě den ode dne lépež lépež 33, 24.

Lepí (*comp. adj.* lepý) = lepší. Jest lepí stav panenský než manželský 10, 26. Lepí sedlák bohatý než chudý vladyka 99, 11. Lepí jest jeden pták v ruce, než dva letíc 261, 13. Lepí jest jeden syn, jenž sě boha bojí, nad mnoho jiných 248, 11. Lepí jest den smrti než den narozenie 261, 25. Lepíť sem život dada, než bych nevěren byl 67, 27.

Lepý = pěkný, krásný. (Žena), stojéc po lepém kroji rúcha, po rúškách lepých, po klenotcích 31, 37.

Lepoť, i, *f.* = krása. Když kto chce světu vzácen býti v kráse lepoti i v čemžkoli 260, 30. Uzře někto pannu, ana stojí po rozkošech, po rúchu k světskej lepoti 21, 30.

Lepoť, i, *f.* (srovn. lopoť) = tesknost, nesnadnost, práce. Lepoť a práce i pótky nelibé, také za mužem jsúc, potýkají, i rozličné nesnadnosti 19, 29. Toť jest jedna veliká v manželství lepoť a tesknost tomu, ktož má milost k upřiemosti, když pozná neupřiemost světskú a již jsa přivázán manželstvem k světu. 12, 30. Co je lepoti a nesnadnosti v hospodářství od nedostatkóv! 12, 37. A co lepoti a práce při dětech bývá! 13, 13. Manželé lepoť mievají i tělesnú 13, 12. Budú v kramolu a v lepoti a v tesknosti 283, 3.

Leptati = žráti, hrýzti. Tu sám v sobě každý leptati sě bude, v svém svědomí ten červ maje, ješto nikdy neumře (o pekle) 101, 30. Jmá-li kto libého něco, má s tiem strach, i lepce sě, chřadna strachem 114, 19. Trpmež radše s dobrú myslí, než sě lepciec 218, 37. Třie sú řadové zubóv v ústech té propastné zvěři: jedním maso lepce 154 32.

Létati, leci, eš. Orel najvýš lece ze všech ptákóv a najprudčejie 150, 14. 150, 27. Z ptákóv jedněm je dáno, že po zemi běžie prudce, a mdle lecí 150, 31. Chřiestel dobře běhá po zemi, a mdle lece 150, 32. Vlastovice hbitě lece i sem i tam 150, 33. Již nelece u vysokých věcech, aniž chodí v nižších, ale stojí. 152, 12. Když ptáci lecí, křídly sě vzhóru vzdvihnú 155, 33.

Lèta, n. *pl.* = věk. Ujec jejie, zře na jejie mladá lěta 31, 28.

Leticos = lecicos, leccos. Prositi boha za leticos ku potřebě 272, 6.

Licoměrničí = licoměrnický. Nenie jiné než vietr lidská chvála, na níž držie sě skutky svatosti licoměrniči 156, 5.

Licoměřstvie 337, 34. (Energie pojmu proměnila prvotní licoměnství na licoměrství, až konečně na licoměřstvie.)
Lichevník, a, *m.* = Byť z jediného groše kopy do roka pojičili, lichevníkť jest každý 99, 31.
Lichva, y, *f.* = Ktožť na úrok dávají penieze, lichvať jest 99, 30.
Lilík, u, *m.* = rulík, vlasy na dlouho pletené; kadeře. Lilíky strojiec, vlasóv chovajíc 167, 14.
Líti sě. Moře řekli sme neustavičného člověka vrtké srdce, ješto sě lé, lé i sem i tam jako voda 147, 5. Srdce v dobrém ustanovené sě nelé jako voda na každú stranu, na kterúž pohne jí vietr který 265, 34. Viz **Ob-líti.**
Lišice, e, *f.* = přílišnost, nezbednost. Jestit podobné sjeti sě přátelóm k svatbě, jen lišice nepáchati 46, 21.
Lkáti = s pláčem vzdychati. Lkáti jest túhú pro všelikú marnú libost 161, 6. Plačíc na své hřiechy srdcem lkala 36, 5.
Lopoť, i. *f.* = nelibost, tesknost, žalost, práce, nesnadnost. Takť brzo lopoť potká jako libost (v manželstvu) 44, 13. Neřádné milovníky nuzila lopoť nejednaká 76, 33. Ktož vstupují v manželstvo, jmievají i tělesné lopoti dosti 12, 29. Od boha sě odvrátě, bude pro sě milovati zbožie, libé věci tělu, a ve všem nalezne lopoť a tesknost 76, 12. (Neřádní milovníci) spravedlivě čtici, lopoť i jiné nesnadnosti trpěti budú 76, 37. Ztrati-li kto boha pro tovařiše, v túze bude a lopoti 76, 17. Chřadnúc, po sobě túžíc, mnohú lopotí sě lepcíc 76, 25 (o neřádných milovnících).
Ludař, e, *m.* = podvodník, mamič. Ti činie boha ludařem (t. Manichei), ješto byli řekli, že byl obludné tělo vzal, by netrpěl bolesti v pravdě 179, 23.
Ludař, e, *m.* = svůdník. Opilce, ludaře, cizoložníky 181, 31.
Lúditi = louditi, vábiti, k sobě přemlouvati. Lakota, lúdiec k sobě, die 238, 37.
Luditi = klamati, viery nedržeti, křivé sliby dávati, podváděti. Svět ludí svými milovníky 113, 37. I k svým přátelóm nedržíť svět viery, ludíť jimi, všeckyť sklamá, kteřížť v něm uložie svú naději 114, 3. (Svět) vždy slibuje oddechnutie a vždy ludí 114, 7. Svět všemi ludí a spílé 213, 6. Hřiech, bohem luditi, řkúc, by svatého byli zákona a nejsúc 77, 31. Zléť jest bohem luditi, nesplniec slibóv 146, 1. Bylo by lépe, neludiec bohem i lidmi, chudoby neslibovati 237, 30.
Lúditi = mámiti, vymámiti. Ačkoli ctnost jest, vše opustiec, chudu býti; všakť řku: bylo-li by lépe opustiti to, což mož kto držeti v pravdě, a pak lúditi a pochlebovati, chtiec potřebu mieti? 223, 8. Chopiec sě chudoby zrepcí a zhněvají sě na ty, kteříž jim nedávají, a budú pochlebovati, lúditi, chtiec, by jim dávali. 302, 26.
Lúpež, e, *m.* Aby jeden druhého statku netáhl k sobě ani lstí, ani lúpežem 300, 11.
Lutový = z hlíny, z země. Čím chce zpurna býti lutová člověčie křehkost? 230, 6. Daj mi múdrost a nezamietaj mne, ač jsem i lutový člověk 255, 18.

Malitký = maličky. Když biech malitký, mluviech jako malitký, smyslech jako malitký 243, 14. Zjevil si je (t. tajné věci) malitkým 276, 29. Jest to jen jako posniedánie a malitké okušenie onoho plného utěšenie v nebeské rozkoši 73, 37.

Mateřin = matčin. Otcovú vinú a mateřinú budú zlé děti 40, 38.

Mátie = mátě, máti, *genit.* mateře, *pl.* matery. Otec neb matie jestiť kmen rodu 45, 19. Po tom úmyslu otec a mátie mají státi 38, 37. Pýcha jest mátie závisti 120, 30. Prázdnost je mátie hřiechóm a macecha šlechetnostem 22, 4. Velí vdově, aby děti své odchovala, a tiem jako oplatila sě otci a mateři 34, 15. Cti otce svého i mateř svú 298, 27. Pakli jmáš starého otce neb mateř, jměj péči o nich 34, 21. Ktož jmá otce, mateř, děti na práci . . . buď s nimi! 34, 37. Komuž by bylo odlúčenu býti boha pro otce neb pro mateř, ovšem jdi od nich! 34, 35. Ktož jsú na prvém kolenu, ti mají spolu téhož otce neb mateř 45, 26. Vlastní bratřie a sestry jsú koleno prvé po otci neb po mateři 45, 21. Oddal sě s mateří těch dětí 38, 25. Cožť otcové a matery činie dobrého dětem, jistěť jsú jim týmž děti dlužni 34, 22. Když taci a matery budú s svými dětmi 40, 39. Protivieť sě přirozenému zákonu, kteřížť netbají otcóv a mater 299, 3. Ctěte otce a matery 298, 35. Najprvé po bohu, jenž je všeck otec, ımáme otce a matery milovati 199, 25. Když děťátko beze křtu sejde, žalost jest otci i ımateři 101 20

Matný = ledajaký, obyčejný, chatrný, špatný. (Judith) byla ne matná vdova, ale pravá vdova 30, 16. Neniet to dobrým matná žádost, umřieti a býti s Kristem 261, 20. Obmysliti, aby srdce svého v matném miestě neuložil, by některé marnosti nedal jeho 266, 22. (V tomto dokladu chýlí se, dle kontextu, slovce „matné" zajisté k „matu" ve hře šachové.)

Mdlejíž mdlejíž = mdlejší a mdlejší. Člověk vždy je mdlejíž mdlejíž proti hřiechóm, a hřiechóm těžkosti vždy přibývá 129, 21.

Mdlíti = mdlým činiti. Nemóž-li kto spolkem ihned všeho hněvu v sobě uhasiti, mdli jej v sobě asa pomalu 122, 27.

Mdlý. Kdo je nemocen a mdel tělesně 326, 20. Až stár a mdel budu 129, 36.

Meškati sě = zdržovati se. Nemeškaj sě za tiem, co je zde, ale toho hledaj, by všel do nebeského královstvie onoho světa 241, 26.

Metati, meci, eš = házeti. Moře vždy mece sě i sem i tam, kamkoli jím vietr který pohne 145, 5. Srdce vztočí sě a vzmece jako vzteklé moře 145, 9. Srdce, v dobrém ustanovené, nemece sě i sem i tam, jako oheň plamenem 265, 37. Nedvěd, když je u slúpa přivázán, vždy téměř aneb chodí okolo slúpa, aneb hlavú mece i sem i tam 153, 21.

Milejí (*comp. adj.* milý) = milejší. Čím by koho lepšieho viděl, tímť by měl milejí býti 198, 11.

Milostivost, i, *f.* = milosrdí, milosrdnost. Milostivost k bohu i k lidem, *pietas* 242, 30. Milostivost je kakás srdečná šlechetnost a lítost kakás nepohody bližnieho 250, 33.

Milostník = milovník. Náramný milostník své vlastnie ženy 52, 3.

Minúti = přestati. Aby minul blud obyčeje pohanského, židé ižadných obrazóv nechtěli mieti 294, 17. Svátosti starého zákona minuly 307, 32. Dalť je buoh prvé dvěma zákonoma minúti, než je ustavil zákon třetí 307, 35. Dobré měv bydlo, bude s žalostí zpomínati na to, když jemu to mine 284, 18. Minulo jej to pokušenie 136, 2.

Miesiti = u věc jednu druhou vpravovati. Aby tu nic jiného nemiesili, než aby prostě prostá zpověď byla 337, 28.

Miesto = za. Pusťme od toho, byť vše po naší vóli bylo, a miesto štíta trpělivost mějme! 218, 34.

Mieška, y, *f.* = směsice. Svět tento, v němž jest neřád a mieška kakás a nic čistého, ale kal se vším 113, 22.

Modla, y, *f.* = bohyně. Žena jako kakás modla připraviec sě 117, 33.

Mohútnost, i, *f.* 209, 22.

Mrtviti = mrtvé činiti. Lidé v obětech prvních mrtvili ke cti bohu zvieřata a dobytek svój 307, 15. Býky neskrocené, kozly neskliduné mrtvili v oběť bohu. Jsme v neduhu, jenž nás mrtví 306, 11. Jmáme mrtviti žádosti těla svého 324, 21.

Mrzutý = potvorný, zpotvořený. Děti mrzuté, ješto nebudú mieti dobré postavy 258, 24 (srovn. mrzák).

Mučiti = trápiti. Neleží, odpočinutie maje, ale stojí, nohy muče, a dále nejda 152, 14.

Múdřejí (*comp. adj.* múdrý) = múdřejší. Múdrý, slyše, múdřejí bude. Daj múdrému příčinu a múdřejíť bude 53, 10.

Museti = přinucenu býti; **musi** = musím. Jakýžť mi je (buoh) dal osud, takť býti musi (t. omlúvá sě zúfalec.) 163, 3.

Myslce, e, *f.* (*dem. subst.* mysl.) Některá hřeší pilností své přípravy: a to někdy učiní z smilné myslce a z frejovné 142, 29. Panny neb vdovy vrtké myslce 16, 10. Porozumě jejie myslce nestatečnosti 21, 33. Všecka postava a příprava a ozdoba od vrchu až do pat hrdost, frej a smylnú myslci ukazuje a lehkú! 118, 3.

Na. Na dobrých knihách čísti 81, 5. Ukaž sě před lidmi velebně, ctně na ztravě, na čeledi 230, 14. Na však den 325, 9. Na vánoce 329, 6. Ktož na posviecenie tu svátost přijímá 329, 33. Vyznati svú vinu na zpovědi 334, 35. Anižť má kto dále viniti sě na zpovědi, než je vinen 335, 11. Pannú ostala před porodem, na porodu i po porodu 315, 34. Viz, aby živ byl bohobojně před svatbú, na svatbě, i po svatbě 43, 21. Mrtvý na těle nejie pokrmu tělesného 226, 16. Zahradník povede dřevo, aby rostlo na výš neb na široko 220, 21. Na to židóv chovají, aby na ně lichvili, aby to pobrali, což oni vylichvie 99, 25.

Nad. Měj diek, věrný sluho! byl's nad málem věren 238, 28.

Nahoditi sě = udáti se, trefiti se. Nahodíť sě, nelibost někomu učiniti, nevědúc, co sě jemu líbí 110, 14.

Náhodně = náhodou. V obyčeji mieti hřiech většie zlé, než náhodně shřešiti 337, 11.

Nájem, u. *m.* = mzda, plat. Zdali na velikém, velebném stavení ten nebéře většieho najmu, jenž jen rozměřuje. nežli ten, jenž tieže břemena nosí?

Nakládati = ukládati, vyměřovati. Nic mimo potřebu nechtieti mieti. Ale mnozí velmi široké meze potřebám svým nakládají 224, 2.

Nalit = *ecce*, hle. Potom uzřech nalit třetie zvěř, jiná jako levhart 144, 13. Potom viděch u vidění nočniem: nalit zvěř čtvrtá 144, 16. Hleděch na to, nalit by jiná zveř jako pardus 155, 29. Nalit to byl anděl, ale on jej člověkem mněl 42, 25.

Napadnúti = do rukou dostati. S. Augustin, napadv knihy Manicheóv, podržal sě jich bludu.

Napěnožec, žce, *m.* Onen napěnožec bude sě, chud jsa, šešeliti, aby bohatá baba pojala jej 142, 30.

Nasutý (*part. pass. v.* nasují = nasypám) = nasypaný, naplněný. Onen v obžerství sě kochaje, onen klevet jako nasut a jiným cti utrhánie 46, 26.

Návod, u, *m.* = navedení, přemluvení. Zlého ducha návodem 227, 31.

Né = ano. Kto obýrá, takový ikomuť dá pokoj, né, i soběť neučiní pokoje 158, 15.

Nebe, e, *n.* Proč v sedmi nebech v každém jedné jeden planeta 106, 30.

Nečest, necti, *f.* Nic nemóž necti (bohu) učiniti 63, 25. Aby ižádný nepomyslil ani co učinil, ješto by sě zdálo k necti bohu 63, 24. Ktož by v srdci svém pomyslil k necti (bohu) neb ústy promluvil něco 63, 26. Vystřiehal sě necti pro boží čest 92, 24.

Nedochódče, ete, *n.* 258, 20. **nedochódčata** = dítě nedochodilé. Některé, počevše, zrodily nedochódčata 258, 2.

Nedojiepie, *n.* = nenadálost; z **nedojiepie** = nenadále. Ač by potrhlo co mysli z nedojiepie, vóle by k tomu nepřistúpila 113, 4.

Nedvězí = nedvědí; (podobně jako hovědí i hovězí). Obraz té šlechetnosti (síly mysli) malován v postavě panny krásné s rukama nedvězíma 204, 22. Že nedvěd silen jest v ruce, proto je ta ctnost psána s rukama nedvězíma 204, 25.

Nekněz, e, *m*; jako nemistr, nekřesťan. Móž ta svátost i nekněžím, třeba-li, i na každý den dána býti 324, 28. V poslední potřebu užitečno by bylo i nekněži zpoviedati sě 336, 1.

Nekřesťan, a, *m.* I nekřesťané mají péči o svých 34, 26.

Nekyprost, i, *f.* Lenost jest nekyprost k dobrým skutkóm 123, 13.

Nemistr, a, *m.* Milič, nemistr 79, 16.

Nepohoda, y, *f.* = nehoda, nedostatek. Ktož má mysl šlechetnú a má lítost k nepohodě bližnieho 251, 13. Srdce aby vzalo slitovánie, když by v čem vidělo jich (t. bližních) nepohodu 262, 32.

Neprázdeň, dně, *f.* = (*nec — otium*) zaměstknání, práce. Jest-li že čí věc tak buoh zpósobil, že móž prací a neprázdní prázden býti 75, 17. Npleť sě v neprázdeň tohoto světa! 75, 19.

Neprázdnost, i, *f.* = zaneprázdnění, práce. Churavy je činí neprázdnost světská 33, 39. (David), donidž jměl neprázdnost s válkami, neshřešil 127, 13.

Nepřietel, e, *m.* (*Nom. pl.* nepřietelé, *Acc.* nepřátely). Máme milovati nepřátely ne proto, že jsú nepřietelé 199, 38. Zapomněli slov tvých nepřietelé tvoji 283, 34.

Nerodný (neroditi = nechtěti) = nevolný, nechtivý, neochotný, nedbavý. Střez sě, byť Kristus nenalezl tebe tak nerodna, přijda k tobě, že by pohodlé jemu neučinil 73, 22.

Nesíla, y, *f.* = mdloba, slabost, nesilnost. Nesílať jest, spravedlnosti sě ne držeti 202, 2. Smiernost ztratiti nesíla jest 202, 4.

Nesklidnost, i, *f.* Člověk má skrotiti v sobě bujnost a nesklidnost tělesnú 307, 23.

Nesměti, nesměji = nesmím. Kněžieť kárati nesměji 227, 3.

Nesmysleti = rozumu, smysla nemíti, pozbývati. Staří nesmyslé 231, 28.

Nésti. Nezdá sě práce, nésti práci k vóli přietele 212, 27. Ktož by nesl válku 94, 28. Jestiť nebezpečné, války nésti, leč by kto nesl pravú válku. 94, 31.

Nesvacený = nesvěcený. V potřebu pilnú možť pravý křest býti i v nesvacené vodě 313, 25.

Ne svúj = cizí. Bude ne jeden ne na své děti (t. na cizoložňata) pracovati. 40, 21.

Něterdy = některdy, někdy. Než by z častého přijímánie ubývalo poctivosti k té svátosti, měl by něterdy přenechati 325, 30.

Nevčas = (ne-v-čas) v nenaležitou dobu. Má v tom jeden druhému povoliti, ač by to zdálo sě i nevčas 58, 8. Hřeší, ktož žádá nevčas 50, 11. Nemá sě toho nevčas muž dopustiti 50, 35.

Nevěsta, i, *f.* Když by kto z mého rodu kterú pojal, té bych já věč pojíti nemohl, neb by mi nevěsta byla po mém příbuzném 45, 35.

Nevolnost, i, *f.* = nechtění, nevole, neposlušnost. Hospodář (nesmie čeledi něco, ješto by chtěl, rozkázati), nevolnost jich vida 63, 11. Menší nebude sě báti, nevolnosti proti rozkázání toho, ješto je nad ním, ukázati. 63, 14.

Nezáslona, y, *f.* v nezásloně = bez přikrytí. Přijde jemu, že v nezásloně, ale okem jasným bude hleděti na svého spasitele. 320, 35.

Neznabuoh, a, *m.* Aby počestnost držali a bázeň boží, takových neznabuoh neposlúchajíc 46, 35.

Nikdiež = nikdýž, nikdy. A tak bývá mezi takými, jakž sě sběřeta, nikdiež slovce pořádného; ale vždy on sem, an tam. 40, 12.

Ní = (jejú, jú, jí) *genit. dual.* = jich dvou, z nich dvou. Když je bliz sebe dvé sobě protivné, každé z ní zřědlnějšé bude, jako když črné bude podle bielého 164, 3. Tělesná milost nemóž v jednu chvíli býti spolu s duchovní, neb čím z ní jedna silnější bude, tím druhá bude mdlejší 198, 21. Já sem dva (kusy viery) položil, každý jí za jeden, ješto oni ta dva, každý ve dva rozdělují 184, 20.

Niestěj, e, *f.* = pec. Když v niestěji mnoho drev surových nakladú na malý podnět, že nestatčí podnět přemožen bude 134, 32.

Nízko. My v nízce jsme a chtěli bychom vzhóru 248, 6.

Nížiti sě = nízkým sě činiti, ponižovati. I bude řéci lstivá pýcha: „Co by sě nížil?“ 229, 8.

Noviny, *pl. f.* = pověsti, zprávy. Dobro živu býti jen pro noviny 240, 36.

Nrav, u, *m.* = mrav. Zlé pomluvy kazie dobré nravy 179, 22.

Nravitý = mravitý. Tichost v obyčejich, v chodu, v obracení, jenž světsky nravitý slove 168, 32.
Nutkati = nutiti, pobízeti. Jozef, když paní jeho nutkala jej 140, 34.
Nuziti = trápiti, hubiti. Pravda ve všem je nuzí 76, 20. Dobře je podobné, aby neřádné milovníky i zde nuzila lopoť nejednaká 76, 33. Sami z své dobré vóle nuzie svá těla a mrtvie údy své 147, 37. Město rozmetáno, nuzeni mečem, hladem, tryznění křižováním 176, 32.
Ny = nás *acc. pl.* Hospodin, jenž ny stvořil, jenž ny provinilé vykúpil, jenž ny z své milosti zvolil 108, 12. (Kristus) vykúpil ny svú drahú krví 186, 12. (Buoh) nepokoj přepustil na ny 288, 25. Rozpačili-li bychom sě, tak bychom i ostali v hubenství svém, až by i spadlo na ny zahynutie 190, 23. Nebudeme-li tím zlým vinni, ješto by pravili na ny 289, 33. Ne pro svú potřebu syn boží vstúpil jest s nebe, ale pro ny 186, 27. U veliký pátek pamatujem, jako je (Kristus) pro ny smrt trpěl na kříži. 188, 38. Náš spasitel trpěl za ny 234, 12. Spasitel svú smrtí zaplatil za ny dluh smrti našie 308, 7. (Spasitel náš) ráčí za ny v této svátosti opět a opět oběť býti 324, 17. Tato oběť za ny pravá bude 324, 22.
O. „Ižádného stolu nemám, by té umrlé ženy neposadil o mísu se mnú“ (žalovala žena, kteráž byla pojala vdovce) 29, 29. (Dřevce vsazené v zemi) snadně vprvé vytáhneš z země, ale ponecháš-li déle jeho, nesnáze jej vytrhneš, kdyžť sě o něm země sleze. 129, 6.
Obak = předce, ostatně, krom toho. Abychom to dobrovolně učinili, ješto obak i bezděky trpěti musíme 261, 19. Hospodin povýší své choti, ješto proň oželé světské libosti, ješto je obak mnohými osuta hořkostmi. 6, 17. Dobréť by bylo, ktož by všecky tak miloval, jako přátely... A obakž to bývá: chtie, aby přátelóm mili byli, ješto sami nechtie tháti nepřiátely 200, 11. Tomu, ktož je v hřieše, obak zle jest odkládati a neostati chutně hřiechu. 129, 2.
Obapol = dvakrát tolik, dvé téhož. Viz „Básničku“ 121, 13.
Obec; mimo obec = nad obyčej. Kteřížť sú smilnější mimo obec 212, 7.
Objedati sě = obežírati se. Neobjedati sě a neopíjeti 224, 31.
Obíjeti sě (vlastně: odbíjeti) = varovati se, vyhýbati se; *strictissime*: sich entschlagen. Opatrná rozšafnost všeho sě obíjie, což by překažno bylo 201, 14. Noha dobře drží svój úřad, když se země a prachu neobíjie 273, 33. K opětovacímu „obíjeti sě“ (vyhýbati se) sluší jednodobé „obinouti sě“ (vyhnouti se). Mají se k sobě tyto dvě formy, jako: „ovíjeti“ (= kolem víjeti) a „ovinouti“ (= kolem vinouti). Erben v Štítném str. 326 i Čelakovský v Dodavcích ke slovníku Jungm. str. 20. rozkládají chybně „obinouti“ v „ob-minouti.“
Oblaciněti = v ceně padnouti. (Věci světské), jakž kto bude je volně mieti, oblacinějí jemu, jichžto, donidž je neměl, velmi žádal 241, 21.
Oblehčovati = mírniti. Olej rány celí a bolest jich oblehčuje 340, 21.
Obleniti sě. Přední, padne-liť a oblení sě, móžť jej zadnějši předstihnouti 74, 17. Když nechce člověk svých skutkóv činiti, obleně sě, 123, 23. V tom sě oblení pracovati, ješto by věčná radost z toho přišla jemu 123, 30.

Obliti = vûkol líti; ob-lé = obleje. Buoh veselím objesní (mysl) a odivnú jako oblé pochotností 279, 34.

Obložiti sè (k něčemu), obkládati sě (něčemu) = oddati se čemu. Aby sě tak neobložil k lovóm ... by pilnú věc obmeškal úřadu svého 86, 32. Viz, aby sě té kratochvíli neobkládal 94, 8.

Oblitie, *n.* = tělesná poskvrna noční. Šeředné oblitie a zkálenie přijde ze sna 137, 11. Nemieval by ani snem rozdrážděnie skrze taková viděnie, ač by i přišlo někdy to rozpuštěnie a oblitie, jakož bývá 227, 14.

Oblitina, y, *f.* = viz oblitie. Paklit by koho na jevě nepodtrhly a nezšeředily takové postavy (t. sličné a smilné), ale ve sněť podtrhnú a zšeředie až do oblitiny 226, 28.

Obluda, y, *f.* = příšera. Dušeť jest vietr a kněz obluda 180, 33. Dobří a šlechetní kněžie nejsúť obluda 181, 28.

Obludný = příšerný, nepravý. Řekli, že by obludné tělo vzal, by netrpěl bolestí v pravdě. 179, 24.

Obludnè. (Kristus) právě, ne obludně vzal jest na sě bolesti naše, (to jest: neučinil, aby jej nebolelo) 186, 37.

Obmeškati, -ávati. Světská múdrost mnohé zavodí a obmeškává u věčném dobrém 256, 30.

Obmeškalý. Čas obmeškalý nahraditi 130, 35.

Obmysl, u, *m.* Učiec sě práci hospodářské a obmyslóm, jsúc u svých starost aneb slúžiec. 6, 33.

Obojetný. „Běda srdci obojetnému, ješto jde v zemi cestama dvěma!“ 149, 15.

Obrtnouti sè. A i ten jeden svědek obrtne sě 118, 5.

Obrtání, *n.* = obrácení. Duchovním ovšem to slušie, aby nebyli plachých obyčejóv v chechtání, u vrtkosti očí, v pachtění rukama, v chodu v obrtání ikakžkoli. 168, 35.

Obřez, u, *m.* 307, 19. = obřízka u Židův.

Obykati = obvykati, přivykati. Ženě těžkéť jest nové vašnie obykati (t. za druhým mužem) 29, 15. Neobykujte šeředné řeči 65, 9. Ktož má obyčej v tom myslí přemítání o věcech věčných, obykne tichosti; neb plaší a neuklidní nemohú pilně myslí o takových věcech přemietati. 246, 1.

Od. Vdovy tohoto světa túlavé dom od domu 28, 26. Mladé vdovy, (aby) nebyly prázdny a klevetny, a dom od domu běhudlny a kvas od kvasu 32, 6. Váhy a miery pravé a určené, tak k sobě jako od sebe, nemajíc (O lidech trhových) 98, 12. Někto, uzře chuzšieho a snad urozenějšieho od svých předkóv, bude jím smiech pobíjeti. 92, 5. Nebuď špaten od rúcha, od ztravy, od čeledi s tolik, jakož dostáti můžeš 93, 14.

Odbèžné, *n.* = ztrati, ktož běží před právem, chtě nesnaden býti 89, 27.

Odbyti. Někto byl z mladu velmi světský, potom toho pokáním odbude 333, 13. Ktož brzo hřiechu neodbude, vtáhněť jej svú těžkostí opět v jiný hřiech 386, 8.

Oddati sè. Bydlí s ženú, neoddada sě 227, 8.

Odèv, i. *f.* Pilnéť jest, té drahé oděvi pilnu býti 170, 38.

Odhryzati = kousáním se brániti, zpěčovati. Čím méně, když je čas, má sě žena muži odhryzati! 50, 14.

Odivný 275, 8. Odivná potvora 158, 9. Tři korunky odivné drahosti 107, 38.

Odjatý. Ktožť obžerstvím hřeší, opije sě, duši svú zbaví rozumu, na těle zemdlé a jako odjatý bude 133, 24. Bude-li v pokojném nábo-ženství, řkú: „Lení jest a kakýs jako odjatý“ 228, 1.

Odjímati sè = děliti se od něčeho. Znamenie, kdy je dospělo maso ku pokrmu, když od kosti bude sě odjímati, (když sě od kosti děliti bude) 260, 35.

Odjieti = odejmouti, pryč vzíti, zbaviti. Zabiti družce, život jemu odjieti 299, 7. Odjieti přěvady 265, 7. By odjata pečeť 265, 1. Aby odjal ta myšlenie srdci svému (marná, světská, tělesná), jimiž jako prachem potuchá srdce 287, 6.

Odklad, u, *m.* = zadostučinění, odčinění. Všem by (hřiechóm) vzal tak plné odpuštěnie, že by nebyl dlužen, nie viece trpěti za ně k od-kladu 188, 5.

Odložiti sě = dáti se. Hospodář nemáť sě bezpřěmně na duchovnie jen věci odložiti 54, 3.

Odměra, y, *f.* Pan buoh dá dobrú odměru, dada mieru střesenu, natla-čenu, vrchovatu, osutu 208, 14.

Odmlúvati = upírati. Ne všech takových zjevení odmlúvám 278, 7.

Odpověď, i, *f.* = odřeknutí se. Ktož ten slib a tu odpověď (t. odřeknutí se ďábla na křtu) přestúpí 294, 5.

Odpoviedati = odpírati. Bude-li kto chtieti káti sě v poslední chvíli, zpověditi jemu neodpoviedáme 334, 7.

Odpoviedati sě něčeho = zaříkati, odříkati se. Když potuchne milost mezi nimi, budú sě sebe, zaklinajíc, odpoviedati 24, 16.

Odřečiti sè = odříci se. Malé dietky křstie a kmotrové za ně řkú, že sě ďábla odřěčí 313, 38.

Odsaditi. Ne ona šla jest od dětí, ale ji sú od nich odsadili 35, 10.

Odskočiti čeho nebo od něčeho. Když kto pozná, že sě lúdí v srdce jeho tělesná milost, odskoč jie nemeškaje, nedada sě jie rozmoci 23, 15. Ktož by svět právě znal, odskočil by od něho 113, 28. Ačť kto podrží sě lží na chvíli; když v tom bude poznán, odskočie jeho, všem bude lacin 142, 4.

Odúmrť, i, *f.* = statek, když kdo bez dědicův umře a dědictví svého žádnému nezapíše, na krále, pána neb obec spadlý. V rukopise našem stojí sice 89, 16 „**A odumrlech** (sic) tak jest psáno v zákoně starém“ a opět 89, 25 „na kohož připadují takové **odumrli,** slušieť na ty duše pomnieti, jichž byl to statek.“ My dle nejstaršího ruko-pisu universitního (α), Erbenem vydaného, položili jsme v dotýčných místech „A o odúmrtech“ a „odúmrti.“

Odvésti něčeho = odraditi, aby se nestalo. Najprv pokus sě, aby dobrotú, což by mohl, (zlého) odvedl 57, 4.

Ohař, e, *m.* = pes lovčí na zajíce, jeleny a srnce. Co je útěchy v honu s ohaři, s vyžlaty, s chrty! 241, 7.

Ohoričiti, ohorčiti = ohořčiti. Nemúdráť je to múdrost, najposlézeť sě ohoričí 294, 14. Přijdeť na to, žeť sě jim naposledy to ohorčí 183, 9.
Ohyliti. V ten čas (tělesného skutku) tělesná žádost přemóž rozum a tak ohylí, že potuchne a jako pohasne 49, 14. Viz: **„Po-hyliti."**
Ohýralý = studu prázdný. Zlé skutky činie zjevně bez studu, ohýrale 148, 34.
Ojednilý = osamělý. Viece synóv ojenidlé, nežli té, ješto má muže 15, 19. („Ojenidlé" v rukop. zajisté jen chybou opisovače).
Ochabiti sě = zemdleti. Milost k bohu, kdyžť potuchne v kterú chvíli, ochabíť sě člověk 193, 34.
Ochechule 259, 2.
Ochviti sě = vroucně se míti, rozehřáti, roznítiti se. „Nenie to zlé, ochviti sě k ženám, k děvečkám, když kto nemienı́ dopustiti sě. Viz: **Roz-ochvíti sě.**
Oklik, u, *m.* Ktož oklikem jde, dotud pójde, až k témuž přijde, odkavadž jest jíti počal 271, 31. Kto bohu slúží, aby dal jemu sbožie, netáhne k bohu, ale od boha k světu oklikem kakýms 271, 30.
Oko, a, *n.* Jen k oku jim slúžiec 66, 39. Postavú rúcha lidem k oku líbiti sě 168, 10.
Omysl, u. *m.* = obmysl, úmysl. Kteréhož koli hřiechu, ač i malého, dopustí sě kto, tohoť sě je dopustil úhlavnieho, z něhož je ten hřiech omyslem pošel 142, 34.
Opáčiti = vytýkati. Mnohoť jest na světě zlého, ale takéť ten den přide, že bude každému zlost jeho hořce opáčena 141, 6.
Opakovati = vyčítati. Když potuchne milost mezi nimi, budú horlivě opakovati sobě, co je jeden druhému libosti činil. 24, 14.
Opěte = opěty, opět. A tak opěte v tom popsání viery řkú 185, 20.
Oplynúti = hojně téci, přetékati. Bůh dal tu svým daróm oplynúti, kdež je byl dřéve hřiech oplýval 37, 1.
Oplzati sě = plzkost činiti. Ktož by sě spolu oplzali, nebylo by hodné 37, 17.
Opočívati = odpočívati. Opočívati od světské neprázdnosti 34, 1.
Oprnúti sě = opříti se. Neoprneš-li sě tomu, i vieceť (nelibosti) učiní, 234, 11.
Oputaný = zpitomělý. Nemienim, byť to netbánie sbožie chválu mělo, ješto jde z lenosti a z kakés mysli oputané 222, 28.
Oputavěti = opitoměti. Nestydaté smilstvo oslepí člověka, že ohlúpie a oputavie 137, 6.
Osáhnúti = obsáhnouti. (Múdrost) všecko osáhla silně 255, 10.
Osdoba, y, *f.* = ozdoba, okrasa. Netbali zde osdob tělóm svým, a osdob duší svých pilni byli. 119, 8. V pilnosti osdob těla, své duše obmeškávají v jich osdobě 119, 17. V lehkosti myslce světské, sveličejíc sě v svých přípravách svú osdobú 119, 24.
Osdobiti = ozdobiti. Máme srdce svá rozličnými ctnostmi osdobiti 260, 29.
Osidlati = osidlem chytiti. Jestli že by srdce zlý duch osidlal, pros božie pomoci 267, 4.
Ostrovec, vce, *m.* = malý ostrov. Na malém ostrovci, kdež okolo ustavičně sě tlukú mořské vlny, 152, 6.

Ostrý = příkrý. Ostrá slova 263, 20.

Ostuditi = zoškliviti, nechuť k někomu zbuditi. (Nemúdrá žena), chtiec kúzly ostuditi muži jinú (ženu), sama bohu ostydne 41, 15.

Ostyděti sě = stud přemoci. Ostyděv sě, ukázalť sem, jakž moha mluvě o tom, že skutek tělesný v manželství . . byl by beze všeho hřiechu. 51, 22.

Ostydnúti = zoškliviti sě.

Osutý = osypaný. Mieru střesenu, natlačenu, vrchovatu, osutu 208, 15.

Osvětiti sě = posvětiti se; svatým se státi. Otče nebeský, osvěť sě jméno tvé 159, 13. Cierkev slaví dny mnohých svatých, ješto sě osvětili, nejsúc v manželství. 10, 36.

Oškřeknúti sě = okřiknouti, osopiti, s skřekem obořiti se. Děvka, oškřeknúc sě na ni, obnoví jie žalost jejie 41, 38.

Otaviti sě = okřáti, zmoci se, sebrati se, nově zrůst vzíti. Mnozí, v dluhy zašedše, vdov hledají, aby jich statkem sě otavili 29, 17. Věziž to, žeť sě i obřezané otavuje (o vinici) 126, 35.

Otjieti sě, otejmu, otjmu, **otmu,** eš, e. = odtrhnouti se. Sbožnýť otme sě za síly lakomstvu a nepoddá 132, 31. Smilstvo zatrpočí člověka v túhu a v hoře, kterýž sě neotme jemu, a nekryje sě jeho. 136, 11. Pýcha, smilstvo pomine někdy starého, ale lakomstvo i starým mladne, ktož konečně neotme sě jemu 132, 27. Otměm sě lenosti a buďme kypři v službě boží! 131, 5.

Ottucha, y, *f.* = odlehčení, úleva, oddech. Bolest ottuchy nedá 334, 15.

Otvrzený = ot-vrzený = otevřený. Hrdlo jich jest hrob otvrzený 151, 22.

Ovšem = docela. Aniť velím bezpřémuým postem neb utrpenim ovšem tělo pohubiti 33, 8. Dobrý buoh té duši (kteráž hrdá tělesným utěšením) dává chuti duchovnie zakusiti, aby nebyla ovšem bez utěšenie, bez niež by jako siemě zaschlé byla 279, 38.

Ožiti, ožiji, oživu = k životu zase přijíti. Skrúšeni, jakž přijde, ihned ožive v něm hřiešný 332, 35. Otec mrtev byl duchovně, a syn jeho počal oživati věrú 34, 30.

Pahrobec, -bce, *m.* = vrch nevysoký. Ti, ješto jsú větší z jiných a jako hory neb pahrobci, jsú pochýleni od těch cest, kteréž vedú k věčnému blahoslavenství 269, 27.

Pamatovati sě něčím = na mysli míti. Ti také pamatujte sě túto radú, jenž múte a t. d. 305, 22.

Pánev, -nvi, *f.* = kotel pivovarský. Pánvi v některých městech páni stavějí a plat s toho berú 88, 18.

Pasec, -ce *m.* = malý pás. Budú mieti miesto rozkošných pascóv tvrdé úvazky 120, 13.

Pásti = krmiti. Nesmierní řkú: „Proto jsem živ, abych pil neb jedl a svú vóli pásl 203, 20.

Pateře, *pl.* = hodiny, modlení. Někaké páteře pějí 183, 18. Do kóru choditi, na páteřích, na modlitbách bývati 168, 16.

Pateříky, *pl.* = koráIe. Vdova, kteráž sě kochá v rozkošných klenotciech, v pateříkách, v rúškách 28, 32.

Píti. (Nesmierní) tiť by nechtěli po steblci píti 203, 21. Když jím neb

pím, chtě živ býti 49, 25. Proto piem, abych živa byla 203, 17. Vól pie, kdy je žiezniv 203, 22.

Piestový, od podstatného **piest**, u, *m.* = kyj, tlukadlo dřevené s držadlem, na jednom konci tlustší, jímž prádlo, ještě v některých krajinách, obyčejně v proudné vodě, se „pěře" t. j. tluče; na Moravě „kyjanka" Wäschbläuel. Těžkéť jest trpěti piestové rány, lúh litý, var, mýdlo, aby to špínu vyleptalo 104, 35. Erben četl chybně „pěstový", odvozuje slovce to od „pěsti", a překládal „Faustschläge".

Pištěti = pískati. Když nepiští, nechce sě mlčéc tancovati 291, 25.

Plavý. Viděl plavý kuoň, jenž je jako bledý, a toho, jenž na něm sěděl, jméno bylo smrt 264, 11.

Pléška, y, *f.* = rostlina, smetanka, pampeliška (*Leontodon taraxacum*) Kuhblume. Poslán do vinice, netbaje toho (což by víno potřebovalo), opravoval plésky nepotřebné 97, 16. (Rozmařilí), točiec sě po světských marnostech, jako plésky opravujíc 123, 36.

Pleti (pleji, plevu) = bejlí neužitečné vytrhávati. Kak jest pilen oráč role: tu ji klidí, tu ji pleve a tratí v nie býlé škodlivé 56. 33.

Plovmo. Plovmo plovú v potociech 166, 29.

Pobojovati = bojem přemoci, dobyti, podmaniti. (Kristus) sstúpil do těch krajin pekelných, kdež byly duše otcóv svatých, a tu krajinu pobojoval jest a zrušil 187, 6.

Pobývati. Kteříž písmo čtú, na modlitbách pobývají 33, 36.

Počesie, *n.* = počasí, čtvero čtvrtí roku. Počesie ve čas letnie, ve čas jernie, ve čas podzimnie.

Počestné = ješto lidé činie počest hospodě, když mezi ně přijede, aneb k některým hodóm přinesúc své dary. 89, 4.

Pod. Pod zpovědí nemáť býti jiného rozmlúvánie 337, 25. O tom ne pod postavú zpovědi mluvte 337, 26.

Podchýliti = skloniti. (Svaté mučedlnice), rozkošné mladé děvečky, svých hlav nestrachovaly sě pod meč podchýliti 205, 2.

Podobné = slušné; přiměřené; ku pravdě podobné. Jestiť podobné, aby (židé) velikými šosy nebyli obtieženi 90, 33. Podobné nenie, v nemoci činiti sliby (čistoty) 18, 6. A to je podobné podlé božie spravedlnosti 103, 16.

Podrósti = odrůsti, vyrůsti. Byl-li bych prvé umřel, než by (děti) podrostli 3, 4. (Maria), když podrostla, dána Jozefovi 11, 10. K (svátosti křtu) jest třeba v podrostlých, aby měli i v duchu křest 312, 37.

Podstata, y, *f.* = *substantia* = podstať = postať. Podstata prvnieho stvoru ostane, a uvede (buoh) na tu postať postavy jiné, že dřevo bude uhlem, uhel popelem, popel sklem 319, 1. Zkaženie jedněch postav na též jedné podstatě jest a bývá vzniknutie druhých, aneb jedněch vzniknutie jest druhých zkaženie 319, 6. V podstatě proměna bývá, že ne z té podstaty, (kteráž je v chlebu neb u vínu), bude tělo neb krev, ale zhyne ta podstata, a bude tu tělo a krev 319, 11. 2.) = věc smyslná. (Při svátosti těla božieho) co tu jest, tělesné oko nevidí toho, a tu toho nenie, jehož podstatu vidí oko. 317, 34. Kristus jest veškeň spolu s krví, s tělem, s duší, s božstvím, veškenť jest i v chlebné

podstatě, vešken a celý v podstatě vína, donidž ty podstaty trvají, že požitím neb někak jinak nezhynú. 318, 2. Ač uzří oko té podstaty chleba rozlomenie, ale v tělu božiem nebude rozlomenie 318, 5.

Podstať, i. *f.* = postať, podstata, *substantia.* Dřevnie postavy chleba a vína ostanú tak samy, nejsúc na ižádné podstati 319, 16. Tělo božie aneb krev nenie podstať těch postav chleba a vína 319, 17.

Podstúpiti = na se, na svou sílu vzíti. Nedvěda neb vepře podstúpiti 94, 4. Ďábel podstupuje 108, 38. Boj proti světu vésti a podstupovati 314, 31.

Podtlačiti = pod se tisknouti. Nechtě býti pod ižádným, a chtě všecky pod sě tlačiti 162, 17.

Podtrhnúti, -hovati = obelstiti, podvésti. Lakomstvo pod omluvú potřeby podtrhuje lidská srdce 132, 33.

Pohoršiti. Ktož nemúdře kárá, často viece pohorší než polepší 305, 29.

Pohyliti. Žádost (libosti tělesné) pohasí a pohylí vešken rozum člověčí 239, 35. Učinil spasenie naše, dav sě smrti v člověčenství svém pohyliti 180, 13.

Pochod, u, *m.* = průvod. (Duch svatý) divným pochodem od boha otce i od syna božieho pochodí.

Pochop, u. *m.* 1. Pochop míti = zahrnovati, držeti v sobě. 2. = postih schopnost, moc chápavá, chápavost. Svátost těla božieho jmá pochop všeho toho čtvera 309, 7. 316, 10. (Buoh) stvořil všecko, jen z své dobroty, aby vše bylo, a mohlo jeho účastno býti, každé podle pochopu svého 318, 35. 321, 10. I zde sahají někteří, podle svého pochopu, té milosti 276, 11.

Po-chukati (= po-chuchati) = pofukovati, podychovati. Repce bába, pochukujíc 182, 34.

Pochyba, y, *f.* = chyba. Nejsú pilni, by znamenali své pochyby, a aby sě jich vystřiehli 257, 13.

Pojieti = vzíti. Nahého přiodieti, v dóm pocestného pojieti 286, 16. (Buoh), pojem k sobě na horu Mojžieše, zjevil jemu to, což slušie k svrchování 302, 1. Kristus, pojem své apoštoly na horu od lidu obecného, radil jim 302, 7.

Pojičiti (slc. požičiti) = půjčiti. Srdce pojičil nepřieteli 265, 14. Máme srdcí svých ostřiehati, abychom nedali jich, ani pojičili nepřieteli 265, 12. Nebudeš moci dobyti jeho zase, pakli jeho jen pojičíš jemu 265, 13.

Pojměti = na čas míti. Mienímť pojměti řeči 68, 24. Nechť ještě podržím se světa, pojměji své vóle v tomto neb v tomto. 127, 32.

Pokanný = kající, kajicný. Opět a opět má býti pokanná zpověď, ne jakož křest neb biřmovánie jednú běřem 338, 1.

Poklínati. Coť to komu činí dobrého, z svých úst břidká slova vypustiti, láti, poklínati? 65, 1.

Pokojiti = pokoj, mír, poklid jednati. Pán musí lidi mieti, ješto by trh zpravovali a pokojili 88, 15. Blahoslavení, jenž pokojie 281, 3. Ktožť pokojí sě s bohem neb s bližními 288, 4. Bližnie své pokojí, aby v pokoji byli mezi sebú 288, 7.

Pokolenie, *n.* = rod, *genus.* Pokolenie závisti 122, 5. (Závist) má troje pokolenie, téžť jest i o hněvu. 122, 36.
Polský = polní. Bnoh poddal pod nohy lidem ovce i voly i zvěř polskú 319, 35.
Polučiti sě = vrhnouti, podařiti se. Mohú-li věděti, kak sě poluči ty děti? 14, 39.
Pomdlenie, *n.* Pomdlenie a pohynutie, kteréž přicházie z rozličného rozbroje světa tohoto 325, 17.
Pomdleti. Milost nepohasla, ale jen pomdlela a menší byla. 115, 5.
Pomněti sě = pamatovati se. I tu sě pomni, přepústíliť na tě (bůh) co protivného 267, 8.
Pomoc, i. *f.* Pomoc, náhodně, v pilnú potřebu móž pán vzieti skrovně a s milostí, aby, chtě pomoci s o b ě, jiných tiem nezahuboval, jako kdyby pro obecné dobré nesl kterú práci . . . přiezni někaké dobývaje, ješto by sě hodila l i d e m jeho. A tak zde v Čechách tiem obyčejem vznikla je b e r n ě. 88, 32.
Pomsta, y. *f.* = trest, pokuta. 249, 32, 33. Ižádné zle nevyjde bez pomsty 161, 5. Spravedlivost nic zlého nenechá bez pomsty a nic dobrého bez odplaty 181, 19. Ktožť milnje koho pro jeho zlost, takéť jeho pomsty účasten bude 192, 28. Někteříť pro bázeň pomsty držie poslušenstvie, jako vól neb kóň táhnú, bitie sě bojiec. 221, 18, Darmo sě mní vítězem býti proti hřiechu, ktož, jen pomsty sě boje, neučiní hřiechu 249, 31. Jest zřejmo, žeť sú duše živy v onom světu, aby zlé ve zlém bydle pomstu vzaly, a dobré odplatu v bydle dobrém 181, 22.
Pomstiti = potrestati. Pomstiti toho, ktož netbá držeti přikázánie 160, 14.
Pomyšleníčko, a. *n.* Ižádnému nemine ani najmenšie pomyšleníčko dobré, by odplaty nebeské nevzalo 109, 10.
Poně (po-ně) = tušim, zdá mi se. Vždy o ní mluví; poněť by s ní radějie v hrobu ležal, než-li se mnú na posteli. 29, 31.
Popadnúti = uchvátiti. Člověk velikým skrúšením popaden bude 320, 31.
Popokojiti sě = utišiti se. Něco sě svět popokojí, když mezi zlými nesvornost bude 288, 31. Země jedva na málo dní móž pokojiti sě 147, 2.
Popová = zlá kóže kněžská 140, 23. A co pak je řéci hanebným popovým, přenesčastným? 140, 19.
Poprava, y, *m* = 1. právo útrpné; 2. okrslek práva utrpného; 3. vykonání trestu. Jestiť úřad svatý poprava věrná 95. 14. Popravce, pustě zlého, ješto slušie ku popravě jeho 95, 29. Ani té viny, ani nad tiem má popravce popraviti, což neslušie ku popravě jeho 95, 35. Popravce a kteříž k tomu přislušejí, nehřešieť, dadúce ku popravě podle práva 299, 21.
Popravce, e, *m.* = 1. komu náleží souditi podle práva útrpného; 2. kdo vinného stíhají, jímají a popravují. Máť popravce opateren býti 95, 15. Bude-li hněv na popravci panovati 95, 19. I toho sě střez popravce, aby tiem nechtěl nikomému slíbiti sě, by koho dal na smrt 95, 21. Když který popravce navěší plnú šibenici 95, 25. Hřešilť by

popravce, pustě zlého 95, 28. K tomu (šestému) kóru stav popravcí má podobnost 94, 36. Zloděj v lese, list vzchřestí, lekne sě, mnějíc, by popravce naň běželi 165, 19.

Popraviti = trest smrti vykonati. Moha sám buoh zahubiti, však lidem velel popraviti. Ony kázal zbíti, jiné zvěsiti, jiné kamenovati 95, 4.

Poprchnúti = poprášenu býti. Obraz poprchl prachem 104, 8. Poprchly jich duše prachem hřiechóv 104, 12.

Poraziti. Zúfánie až i přieliš porazí mysl 162, 29.

Porubiti =podtíti, poraziti. Pójde sedlák do lesa, aby porubil dřevo 271, 3.

Poručenstvie, *n.* = poslednie rozkázánie 59, 20, poslední vůle.

Posednúti, posésti = v svou moc dostati. Své manžely črt posedl 41, 3.

Posel, sla, *m.* (*srb. posao, negotium*) = práce. Má je (t. hospodář svú čeleď) i v světském běhu učiti a vésti, aby svój posel uměli 57, 38. Aby uměli svój posel, aby potom sobě i jiným mohli sě hoditi (o čeledi) 61, 17. Což zvláště přislúšie ku poslu jeho a k jeho práci, ve všem takovém hospodáře poslúchaje (o lidu čeledním) 62, 39.

Poskýtnúti, poskysti, (poskytnu, poskytu) = podati, nastaviti. Udeří-liť tě kto v líce, poskyť jemu i druhého 303, 38.

Poslednie, = největší, nejvyšší, nejkrajnější. Hřiech, ukrádnúc sniesti, leč bý poslednie núze k tomu přitiskla. 67, 9.

Posléze = potom. V té trojici nic nenie prvé ani posléze 185, 15.

Posošný = náchylný. Takéť nás ta sedmera svatost posošny činí 309, 37.

Postatný = zámožný, mocný. Bohatější jsi, jmáš přátel viece, postatnějších 229, 10.

Postať, i, *f.* 319, 2 viz Podstata, podstať.

Postava, y, *f.* 319, 2, 6, 15, 17 = podoba, forma, souhrn případků naproti podstatě. Viz: „Podstata."

Potkati = splatiti, erwiedern. Milost milostí má potkána býti 318, 15.

Potrúsiti = posypati. Dóm hosti milému připravují, ozdobie jej oponami, koberci, kvietím potrúsie 295, 27.

Potruskati = ponukati. Dcery sionské chodily, zdvihše hrdla, potruskujíc očima, a jako plešíc nohami, v mieru určenú ukračujíc 120, 4.

Potvořený = potvorný. Děti zrodily ne celých údóv, ale potvořené 258, 3. Děti potvořené s hlavú člověčí a pak ocas bude sviní neb jiného zvieřete, že bude jako ochechule potvořená 258, 39.

Potvořiti = potvorou učiniti. (Andělé) v ďábly potvořeni 69, 2.

Potknúti, potykati; potknu, potykuji = potkati, potkávati. Mnoho mají páni činiti a tak je potykují mnohé nechuti 66, 15.

Po-ušek, škn, *m.* = udeření po uchu, zášijek. (Kristus) trpěl po-ušky, plvánie, bičovánie 234, 22.

Pověst, i, *f.* = povídka. Ktož čte v písmě, někdy tak holú pověsti utěší sě 254, 14.

Pracný = těžký. Ačť jest co těžko, ač pracno v manželstvu, máš vše strpěti 48, 8. Tam ižádnému dobrému věč zle nebude, ani co pracno aneb těžko 68, 16.

Prašný = prachu plný. Celovala prašné nohy syna božieho 36, 13.

Pravidlo, a, *n.* = Zedník zkřivil by zeď, kdyby pravidla v rukú neměl 291, 24.

Prázdniti = nepracovati, bez práce býti, zaháleti. Ktož prázdní, nemúdrý jest 126, 25. Ktož rád prázdní, postíhá jej chudoba 126, 13. Písmo ponúká lidí, aby pracovali, a kárá lenie, ješto prázdnie 126, 22. Coť je tělesných potřeb (buoh) ustavil člověku, aby neprázdnil! 127, 6. Nemúdré jest, ktož prázdniti nechtě, i činí něco prázdného, něco nepotřebného, marného 126, 14.

Prázdný = 1. zahálivý, nedělný; 2. prostý, volný, zbavený; 3. nepotřebný, marný, daremný. Každý musí pracovati, prázden nemá ižádný býti 127, 3. Neslušie člověku prázdnu býti 127, 5. Drahně je nemúdré múdrému, aby prázden nebyl, učiniti věc někakú prázdnú. Neb múdrý, prázden jsa od tělesné neprázdnosti, móž svú mysl s bohem zaneprázdniti 22, 24. Jsúc všeho prázdna, jedině v hospodinu sě kochala 36, 20. Svéť by odplaty nebyli prázdni 37, 36.

Prázdnost, i, *f.* = zahálka; čas bez práce, kdy, pokdy. Prázdnost mátie jest hřiechóm a macecha ctnostem 127, 18. (Hrubý lid) tělesné prázdnosti neumie požívati k duchovní neprázdnosti 127, 7. Abychom najviec v prázdnosti před smilstvem opatrni byli 127, 11.

Prchánie = vztěkání. Prchánie lidská, tak ukrutná přemohli 108, 25.

Prchati = vztěkati se, zuřiti. Jako vzteklý bude člověk, když prchá v hněvu 122, 20. Hněv ty přemáhá, ješto pro každú věc chtie sě mstíti, prchají, lají, škřekají 282, 38. Jde z hněvu v mysli neřádné zapálenie, že zprchá člověk, zškřeká, zeklne, zžádá pomsty 122, 18.

Prodliti = prodloužiti. É, hoře mně! kak sě je prodlilo mé obydlé 242, 16.

Prodružiti = drouhem prostrčiti, probodnouti. Vida dva, ana činíta proti bohu, prodružil je svú rukú 95, 10.

Projieti = projmouti, naskrz vzíti. Znamenie, kdy je dospělo maso ku pokrmu, když dá sě snadně nehtu projieti neb udici 260, 34. Dá-li sě maso projieti nehtu neb udici kuchařové 261, 1. Otevřieti srdce, aby dalo sě projíti boží milosti 262, 27. Srdce dá sě projieti slovu božiemu 261, 3.

Prokostkovati = hrou v kostky promrhati. Ktož své prokostkuje, budú naň lidé prstem ukazovati 100, 6.

Pronesti = vyzraditi, na jevo dáti, vyjeviti. Nemáť, ktož sě zpoviedá, pronesti jiného 337, 14. Bylo-li by, pověděc stav, pronesti koho, měl by tu zpoviedati sě toho, kdež neznají onoho 337, 16.

Pronos, u, *m.* = vynešení, na jevo dání, projevení. Někdy bude viece žel pronosu toho hřiechu, než toho hřiechu. 125, 26.

Propýchati = pýchou pozbýti. Nehrdaj jinými, a toho, což máš, nepropychuj!

Prorádce, e, *m.* = zrádce. Prázdnost jest proradce čistoty k jejie nepřatelóm 22, 5.

Prositi. Vyznal svú vinu a prosil milosti 335, 5.

Prospěch, u. *m.* = zdar. Drahá sílo! tebeť jest v prospěchu třeba, i v protivenství 252, 20.
Protepati = probiti, promrhati. V bláznové kakés purnosti těžce vydělajíc protepú (o oráčích) 96, 17.
Proviniti = vinou ztratiti. Adam ráj provinil, shřešiv 175, 17.
Přehlédati = promíjeti. Učenie juristové a jich knihy také mnohé přehlédají pro lidskú hrubost. 83. 12.
Překaza, y, *f.* = převada (263, 7.) = překážka, závada, přítrž. Aby řádně smlúvali svatby, vystřiehajíc sě překaz k manželstvu s obú stranú 46, 16. Rod nebo příbuzenstvie překaza jest manželstvu 48, 17. Jest sedm překaz, že nečtú lidé v knihách svědomie svého 263, 1. Tomu sě radovati, když (zlí) překazu mají v své zlé vóli 122, 2.
Překažný = co na překážce, na závadě jest. *Opp.* pomocný. Opatrná rozšafnost všeho sě obíjie, což by překažno bylo 201, 13.
Přeplacha, y. *f.* = přeplašení, polekání. (Zuzana) těžkú měla přeplachu skrze svú neopatrnost 62, 2.
Přeslyšeti = do konce vyslyšeti. Nebudiž vám dlúho, i to přeslyšeti. 245, 16.
Přestupník, a. *m.* = odstupník, odvrácenec (apostata). Navraťte sě odvrácenci aneb přestupníci! 257, 32. 259, 3. 160, 4.
Přetrpěti = shověti, prominouti. Nechce svému málo přetrpěti, a potom musí jinému mnohem viece trpěti 200, 27.
Převada, y, *f.* = překaza = překážka 263, 7. 263, 13. 273, 22. Odjieti převady a otevřieti 265, 7. Odjímaje převady 279, 24. Nemož-li těch převad odlúčiti 265, 4.
Převadný = co na závadě jest = překažný. Přátelská milost duchovní (t. milosti) není převadna 200, 35. Jmějte ku potřebě světské věci, ale v žádosti nebeské, aby nebyly převadny mysli 223, 25.
Přezříti = prominouti, dovoliti. Přezřie jim freje 7, 26. Tělesná (milost) v manželství jest přezřiena 198, 22. Pán buoh přezřel jest, někdy kratochvílemi skrovně sě potěšiti. 86, 37. Hřešie, kteříž dary berú, aby přezřeli masařóm takového něco, ješto by byl zádav obci 89, 8. Přezřieť ďábel, né, i ponúkneť k tomu 183, 15.
Přežesiti, přežasiti = předěsiti, uleknouti. Přežes tě strach dne súdného! 248, 19.
Přežívati (přežívám, přežvu) = přežvykovati, o dobytku lojovitém, t. potravu z prvního žaludka dobytou opět překusovati (*ruminare*). Tvá slova v svých srdcích přežívajíc 3, 30. Jako volkové, pastviec sě slovem božím, písmem, přežívajíc ten svój pokrm 329, 14. Nečistá zvieřata, ješto pokrmu nepřežívají 272, 38.
Příčinek, u, *m.* = příspěvek, přičinění, *incrementum.* Každá šlechetnost má svú moc a svój příčinek zvláštní k věčné radosti 166, 34.
Příčina, y, *f.* Čím by která vdova byla krašie, a čím by větší příčinu k světu měla 30. 31.
Přijieti = přijmouti; **přijem** = přijav. Ktož chce křest přijieti 294, 1. Syn boží sstúpil na zemi, člověčenstvie přijem 205, 21.

Přijieti sě, přijmouti se = přichytiti, chytati se. Lidé, s kakýmiž obyčeji jmievají, těch sě vášní přijímají 21, 8. Ode zlého tovařistvie zlých vášní sě přijímají 21, 10. Někteří připřiezní sě k obžerným, k frejovným, i přijmú sě téhož 44, 33. Zlého sě přijal, jda po hluku 264, 24. Šalomún múdrý, své ženy obyčeje přijem sě, ztratil boží milost. 44, 34. Když dietky uzřie bázeň božie do svých starost, téhož sě přijmú 40, 37.

Příkrý = ostrý; 2. krutý, tuhý. Netyje hořčicí člověk nebo octem, neb takovým něčím, ješto je příkré 267, 35. Bolest někdy nebude příkrá a umoří brzo 102, 4.

Přikrytí, *n.* = záslona. Věříme, že jest tělo syna božieho v té drahé svátosti, ač v přikrytí 322, 1.

Přimieniti = k tomu míniti, jmenovati. Hřiechové úst jsú: lež, z úmysla boha k marnému přimieniti 141, 23. (Závistník) i sám bude chváliti, aby mohl podobně ohyzdu přimieniti 155, 1. Těchť nepřimieňuji, kteřížť ryjí na sě, 195, 37.

Přiemluva, y, *f.* = předmluva. Tuto sě počínají knížky o hřiešiech, a najprv přiemluva. 110, 2.

Přímluva, y, *f.* = domlouvání, přimlouvání, rozmluva. Dobrý hospodář osvietí svú (čeleď) přímluvami rozumnými 56, 28.

Přípravný. Čakajte, hotovy jsúc a přípravny k nebeské svatbě 28, 9. Ten věčný choť přijdeť v svój čas, nalezna vás přípravny i hotovy 28, 11.

Přímluvný = pří-větivý (větiti = mluviti). Ktož jest s ní (s múdrostí) má radost, a v jeho myšlenie přímluvna je k němu 255, 8.

Připrchnúti = připadnouti. Obraz prachem připrchl 104, 5. V němž (t. dielu) otroci připrchnú prachem 72, 17.

Připřiezniti sě. Někteří, ješto by dobří byli, připřiezní sě k lidem nebohobojným 44, 32.

Přirozený. Páni, k zemi přirození, jsú pod králem 91, 28.

Přístavný = najatý z platu. Pravie o jednom, jenž byl děvku přístavnú zamiloval 136, 38.

Přístroj, e, *m.* = nastrojení, stroj. Ačť kdy vědma, snové vycházejí, bývát to ďáblovým přístrojem 183, 4. Již sě je svět vlúdil i v kláštery ďáblóv přístrojem 77, 18. Kostkářstvie jest ďábelským přístrojem 99, 38.

Přistuditi, přistúzeti = zošklivití. Zde všeliká utěcha přistuzuje sě 268, 18.

Přívod, u, *m.* = navedení 274, 2. Někteří nemají přívodu k tomu a naučenie, aby panenstvo zachovali 6, 22. Dalším přívodem lakota i na šibenici připravuje 133, 4.

Psáti = malovati. Ač slove mrtvý člověk neb napsaný člověkem, však nenie člověk 208, 18. Spravedlivost, obraz jeji psán: panna krásná bez očí 205, 6. Obraz spravedlnosti psán jest v krásné panenské postavě; ale je psán bez očí 205, 14.

Pustiti = proliti. Hřiešný pustí slzy, súdci svého před sebú čije 320, 32.

Pykati = litovati, káti se. Budeť hřiešný žalostiti a pykati 333, 38. Pyče své poškvrny a veda kající život 35, 29. Lidé své hřiechy pravili apostolóm, pyčíc své viny 332, 18. Braňte sě hřiechu i malému, pyčíc dřevních 33, 23.

Púra, y, *f.* poura, zpoura = hrdost, *arrogantia.* Vzbuzuje hrdost, púru, závist i mnoho zlého 113, 12.

Purnost, i, *f.* = zpurnost, vzdorovitost, tvrdošíjnost, svéhlavost, neustupnost, nepovolnost, **pych.** I oráčeť táhne zlý duch v neřád, v nemudrú purnost 96, 13. Budú na to těžce robotovati, aby svú nemúdrú vedli purnost, 96, 15. V krčmách, na posvieceniech, v kabátiech s meči, s rukavicemi železnými v bláznové kakés purnosti a těžce vydělajíc protepú. 96, 17.

Purný. Bude puren, mně sě velikým 160, 1.

Radše, e, *m.* = raději. Neděli radše světíme než sobotu 296, 18. 296, 26.

Rataj e, *m.* = šafář. Rataj jest v poslušenství pána svého, avšak často pán užitečně poslúchá rataje svého 220, 30.

Razi = radím. Raziť vám opatrnu býti 98, 33.

Robiti = dělati, pracovati. Je spravedlivé samo v sobě, ne vždy robiti v tělesné práci, ale někdy odpočinúti 296, 8. Kto nepodrobí svého srdce sboží tohoto světa, by jen jemu robil 222, 31.

Rohato. Zhyne-liť milost, všeť jim (manželóm) bude rohato, vše nesnadno. 47, 23.

Roponiti. Třie sú řadové zubóv v ústech té propastné zvěři, jedním maso lepce, druhým chrstalky hryze, a třetí roponí i kosti 154, 36.

Rospe = rozsype; rozsypati, rozsypám, rozsypu, rozspu, rospu, eš, e. Padne i rospe ty (jahody), kteréž již jměl v úborce 20, 29. Některá pójde túlat sě po odpustciech, i rospe snad hotovú svátost 20, 31.

Roveň = jinému rovný. Kto je pyšného srdce, ani by chtěl rovně mieti 120, 34. Této zvěři zlosti nenie rovně 158, 14. (Závistivý) by i sám nechtěl ničemuž dobrému radějše, než by v tom měl rovni sobě 121, 12. Bude to mieti za nepodobné, by měl nad ním býti, neb rovni s ním mieti 161, 33. Každý hledaj, aby pojal rovni svú (k manželstvu) 45, 11. Panny, bohobojně čekajíc, až by buoh i nahodil rovni k manželstvu 7, 5. Rovniem svým protiví sě, i vyším sebe 159, 7.

Rozčichati = čichy rozeznati. É, by rozčichali a urozuměli, a k tomu, ješto má najposléze býti, prohlédali! 253, 34.

Rozhnieti = hnitím se rozděliti; rozhniem, -hnieš, -hnie. Srovn. pieti, piem, pieš, pie, místo: piji, piješ, pije. Šrám té rány, kteráž je byla zacelela, opět sě obnoví a rozhnie 333, 11.

Rozmoci. Věda, že je zlé, dal sě rozmoci tomu 88, 23.

Rozmohlý. Nenávist jest již veliký a rozmohlý hněv 123, 3.

Rózno = různo = od sebe. Jsú-li rózno (t. j. když spolu nejsú) 24, 7. Když muž ženy cizoložné odbude súdem: protoť manželský svazek nebude rózno 48, 21. Celý den kvasivše, pojedú rózno 59, 15.

Roz-ochviti sě, roz-ochviem, roz-ochvuji sě = roznítiti, rozpáliti se. Čtúc sobě v těch knihách a spolu sě rozochvujíc k božie milosti

3, 12. Až k naději do božie milosti rozochvujíc sě 42, 5. Duše, rozochviec sě písmem a slovem božím, jakoť zpleše 291, 26. Čti v knihách, ještoť jsú užitečny k rozochvení v dobrém 22, 21. A k tomu srovnej: Čtúc knihy, ješto sú zpósobeny k *rozpálení* v dobrém. 33, 7. (Čelakovský i Erben byli o význam slova toho na bezcestí.)

Rozpač, i, *f.* = 1. zoufalství; 2. neodhodlanost. *oppos.* naděje. Rozpač nenie hrdost, ale hubenstvo 162, 23. Rozpač také pochodí z lenosti, že zúfá lení, by zlého mohl ostati neb dobrého dojíti 236, 26. Naděje proti rozpači velí utéci sě k božiemu milosrdenství 236, 31. Kdyby rozpač přemohla naději 190, 16. Máť vždy naděje naše s strachem býti smiešena, ale tak, aby ani strach rozpači neb zúfalstvie uvedl, ani nemúdra naděje byla 191, 35. Síla lenost a rozpač vypudí. a snažnost, udatnost a stálost uvede 242, 36.

Rozprostříti. V poklínánie a ve zlú řeč rozprostrú jazyk 234, 30.

Rozumný. Každému, jenž je rozumný v svém řemesle, slušie věřiti 220, 33. Lid učený a v praviech súdových rozumný 87, 5. Ktož by v lékařství rozumen nebyl 306, 2. Jest hodné, v čemž kto nenie tak rozumen, aby poslúchal v tom rozumějšieho 220, 27. Ne všem je dáno ve všem býti rozumnu 220, 26.

Rubati = sekati. Obraz rubati jako dřevo, a oheň z něho udělati 294, 25.

Rúcha, y, *f.* = roucha, y. = zde roucho těla nejbližší. Tak mi jest to ohavno, jako rúcha od nemocné ženy 231, 12.

Rukotržnost, i. = plýtvavost, marnotratnost. Nemúdrú rukotržnost (nazývají) štědrotú 228, 11.

Rúšce, ce, *n.* = tenké roucho, závoj. Aj, kakť je hrda! majíc rúšce, nevie co jest. 14, 27.

Rýti = tajné příčiny k nevoli podávati, **ryji.** Nerýte na sě 68, 5. Těchť nepřimieniuji, kteřížť ryjí na sě, zlobie sě, hněvají sě, utrhají ve zlosti sobě 195, 37.

Řeč. O téť (o lásce) chci najprvé řeč podjieti 208, 16. O tomť šíře promluvím, když řeč zdvihnu o almužně 304, 14. O tom řeči podrževši, znamenajtež také i to 181, 36. Nechám té řeči 275, 14.

S. Lež vždy jest s hřiechem 300, 27. Chtě slyšeti, kak krásně mluví, i slyšal s tím, kak pravdu mluví 291, 15. Ktožť urazí koho neb ochromí, s tolik jej zabil, jelikož umrtvil v něm života jeho 299, 18. S tolik jest cos buď šlechetné, jelikož jest spravedlivé 170, 26. Jelikož kto má kterú věc milovati, s tolik má tomu protivného nenáviděti 160, 35. Radost všecka i v žádného nevejde srdce, než s tolik, což které bude jie moci pochopiti 109, 34.

Sahati = ruku vztáhnouti, aby dostal, neb dostihnul; s bezpravím dotýkati se. Viz, by, sahaje vína, nerozlil piva 73, 12. Odřekše sě mieti, sahají aby měli, proti úlohu zákonóv svých (o klášterníciech) 224, 20. Jest jich úmysl, když cti sahají, aby mocí mohli dotisknúti toho, což zamyslé (o licoměrných pokrytcích) 156, 33.

Samotiežný (sám-tiehu t. táhnu, slc. samotažmý) = co se rukama táhne t. bez koní a jiných tažných sil. (Samson) táhl ve mlýně samotiežném 226, 23.

Sbírati, sebrati = shromážditi, do hromady vzíti. Písmo (svaté) těší v truchlosti a sbierá mysl z rozbrojného roztrhánie 262, 8. Bude-liť mysl od světských rozbrojóv odtažena, a sbéře sě všecka v sobě: vezmeť sílu 279, 30. Kdež sě to obé spolu sběře, ó kak jest to smiešenie krásné! 26, 29.

Sbožice, e, n. (*dem. nom.* sboží) = zboží, statek, jmění. Neřádť jest, zmrhati dětem svým netbáním jich sbožice 34, 10.

Sbýti = setrvati. Múdrost, ktožť s ní sbude, v čest pozdvihne 256, 5.

Sjednati = v jednotu uvesti, sjednotiti. V člověku sjednav čtyři živly protivné sobě 179, 38.

Sdielný = kdo ochotně o své s druhým se dělí. Tím, což dobrého má do sebe, sdielna je s jinými 212, 37.

Sebe, sám sebe = *sui ipsius*. Lení a prázdný člověk sám sebe má tesknost 123, 15. Člověk, oblené sě, počátek své pomsty má: túžebnost a smutek a tesknost sebe 123, 25.

Seděti = v držení býti. Desátky, v nichž kto sedí, dávati 223, 34.

Sedliště, ě, *n.* = místo, na němž robotný člověk osazen. Když kto chce sedliště vzdáti a opustiti 89, 33. Dávají páni lhótu, aby opravil sedliště a osadil 89, 34.

Sen. Viděti ve sně 135, 25. Ve sně viděnie mieti 137, 19. Komuž by, ač i ve sně, tělesná poskvrna přišla. 328, 22.

Sešpílenie = zažertování. Móžť někdy náhodně kratochvilné sešpílenie neškodné býti 142, 15.

Sic = tak. *Disputare*, totiž mnieti sic i onak 173, 22. Buoh rozličně se ukazuje, abychom byli sic i onak účastni jeho 321, 31.

Sie = to. Myslí sie i ono 282, 10. Majíc posobenie sie i ono 307, 2.

Sich = těch. Mnohoť jest věr sich i oněch 175, 2. Tak sě cierkev drží jednotú věřících, sich i oněch 273, 29.

Silniti = siliti. Duše jiných ta chvála silní 75, 8.

Silnějí = silnější. Neměl by v tom jinoch silnějí býti (než panna), chtě mužem slúti? Silnějí jsa, nechce břemene odnesti, čakaje až mdlejí bude 129, 23.

Sjíti sě = setkati se. V komž by tato znamenie sešla sě 327, 23.

Skázati = oznámiti 38, 38, líčiti, na jevo dáti. Buoh přikázal otcóm, aby svým dětem skázali jej 3, 2. Vjidešta do města (anděl a mladý Dobeš), anděl skáza Dobeše 42, 39. Znamenajte, kakť skazuje ve čtení pravú vdovu svatý Lukáš 32, 17. V tomť buoh skazuje svú dobrotu, že tak rozličně sě ukazuje 321, 30.

Sklad, u, *m.* Ne po knihách (státi), kteréž jen krásné řeči skladem neb básní kratochvilných bez užitka těšie srdce marná 291, 18.

Skoro = brzy. (Svět), ač co dá libého, skoro odejme; ač utěší, tudiežť zamútí; ač povýší, jednožť svrže, a dá v posměch nepřátelóm 114, 10. Skoroť jim (světa milovníkům) mine ta utěcha, kterúž mají 119, 22.

Skrovniti sě = straniti se. Ktož sě skrovní od tohoto světa 279, 28.

Skytati, (skytám, skytu) = podávati. Svět skyte někaká ochotenstvie 11, 18.

Sladokusný = sladké chuti. Marně okrášlení listové s řečí přieliš pochlebnú a sladokusnú 24, 22.

Slepšiti = napraviti. Tomu, s kýmž válé, škody slepšiti 94, 30.

Sličnost, i, *f.* = slušnost. Máme s křesťany i s nekřesťany v sličnosti sě obierati 90, 22.

Slitovánie, *n.* = soutrpnost, milosrdenství. Šlechetnost srdce, milosti plného k božie službě a **slitovánie** núzě, ta je ke všemu užitečna 33, 12.

Slovo, a, *n.* = pověst, jméno. Jest múdrost každé ženy, ve všem sě vystřiehati zlého slova 60, 31. Aby ve všem střěhla sě slova zlého 61, 28. Tať sě nevystřeže slova zlého, kteráž, ač i jedinú, dopustí sě čeho šeředného, když sě v tom pronese 61, 29. Snažně se střieci i příčin ke zlému od lidí slovu 28, 38. (Šlechetná Zuzana) pro svú neopatrnost došla byla zlého slova 61, 33 a nejsúc jinak vinna 61, 37.

Slovce, e, *n.* (*dem. nom.* slovo) = slůvko, slovíčko, slovo. A nás pak zbúří k hněvu jediné slovce protivné? 234, 24. Až někdy i slovce oplzlá budú vycházeti někak z daleka 23, 37. Mezi takými, (ješto, mrziec sě, spolu přebývají), nikdiež slovce pořádného 40, 12. Ať řku krátké slovce 97, 12.

Slušeti = náležeti, poddánu býti. Pod přikázániet slušejí všichni 292, 19.

Smaha, y, *f.* = šťáva. (Pokrmem) toho nabýváme, což v nás prací pohyne živitedlné smahy, tělu přirozené 325, 16.

Smierný = tichý, pokorný. Která jest tak smierná panna? 27, 21.

Smiernost, i. *f.* = skrovnost, odměřenost. Smiernost nebo skrovnost 201, 6. Smiernost v řeči (na proti mnoho mluvenie) 239, 22. Má smiernost býti ve všech věcech až také i v smiernosti 204, 9.

Smieti sě = smáti se. Volal sem a pohrdali ste, a já u vašem zahynutie smieti sě budu. 130, 20.

Smrdutý. Moře sě zbúří a smrduté vypustí pěny 197, 19.

Smutek, a, *m.* Nebude-li v řeči neb v smiechu rozpuštěn, nazovú jej smutkem 227, 35.

Snabděti = bedlivě šetřiti, pozorovati, hleděti, starati se. Závist snabdí, aby poskvrnu nalezla i u výborných 153, 22.

Snad, u. *m.* Aby ižádný „snad“, ižádné mněnie mdly v něm (t. v křesťanu) viery neučinilo 172, 29.

Spáchati, (spáchám, spáši) = učiniti. Budú ufati své chytrosti, by sě šeředstvo jich neproneslo, až i spáší boží nevoli 248, 35.

Spáti, spím; *transgr.* spěje a **spě** = ve spaní. Že by s tiem neměl ižádného viděnie, spě, takového 227, 16. Nemním, byť kto snem mohl shřešiti, poněvadž spě nemá vóle svobodné 137, 13.

Spatrný = spatřováním se zabývající (*contemplativus*) Takový člověk mysli hrdé chce vysoko létati jako orel v spatrném životu nade všecky 150, 36.

Spěti = vzpěti (vzpěji) = odzpívati. A tu vieru každý, vstávaje, měl by spěti, i také lehajě 184, 25.

Spíleti = žertovati; ústy jiné říci, než v skutku neb na mysli jest; posmívati se; klamati. Neveliť spíleti, aby řekl ústy jiné než jest, aneb jiné než by měl v srdci 71, 25. Svět všemi lidí a' spílé 213, 7.

Spolkem = pospolu, pohromadě 153, 24. Pod jmenem spravedlnosti mají spolkem všecky býti šlechetnosti 206, 6.

Spolubytedlnost = *coexistentia*. Spravedlivost lidské spolubytedlnosti chce tomu, aby každý své mohl mieti k svej potřebě 300, 12.

Spravedlivějí = spravedlivější. Onen břiešný, v pokoře prose boha, byl spravedlivějí 71, 21.

Sprva. Nebylo je sprva potřebie zákona přirozeného 290, 35.

Spúra, y, *f*. Bude protiviti sě vóli božie, ukáže do sebe bláznovú spúru 92, 14.

Spustiti 1. s mysli = zapomenouti. 2. Prominouti, sleviti, odpustiti. Když již kto ohýrá, bázeň boži spustí z své mysli a stud ztratí 158, 14. Pakli někdy unáhlí sě pán proti komu, nevaž sobě těžko, spusť to s mysli 66, 13. Uškodí-li bližní náhodně, skoro to spusti s mysli! 214, 18. Papež nemá toho obyčeje, byť (slib čistoty) spustil neb v jiné proměnil 16, 25. Pak milost činil papež s kajícím, spustil toho pokánie tolik neb tolik 339, 20. Ktož učiní toto neb toto, spustieme jemu s kázaného pokánie tolikto 339, 22.

Srdce, e, *n*. Máme srdcí svých ostřiehati, nebť ďábel rozličně hledá lidských srdec 265, 26.

Sřekuúti sě = smluviti se. Sřekli sě, chtiece vzdělati věži až do nebe 255, 35.

Ssaditi = sesaditi, dolů saditi; **ssazen** = sesazen. Modlitvy i zlého kněze jsúť užitečny, donidž s úřadu není ssazen 331, 5.

Ssáti, (ssaji, ssám, ssu) = sesati, tekutost do sebe táhnouti. Tenť mořské vody jako mléko sse, ktož utěšenie má hořkým a trpkým protivenstvím 219, 16. Budú obětovati oběť spravedlivosti, ješto ssú jako mléko vodu mořskú (o těch, kto trpí pro jméno boži) 219, 14.

Sstáti = sestáti, do konce státi, setrvati 266, 6. Ktož nedá sě zavesti a sstojí v hodují upřiemosti svým učením 109, 5. Ktož i v práci sstojí a v pravdě s bohem 93, 5.

Sstihnouti = sestihnouti. Co je na zemi, nesnadně sstihnem, to pak co je v nebi, kto sstihne? 255, 26.

Sstrčiti = sestrčiti, dolů strčiti. Anjel sstrčen s nebe v pyšné mysli 229, 36.

Ssu = sesu, ssám, ssaji. Viz **Ssáti**.

Stanúti (stanu) = přestati jíti, zastaviti se. Mysl lakomá, jakož móž viece dosáhnúti, tak ne po dřevnie potřebě stane, ale vymysli opět nové potřeby 224, 12.

Starši = (*parentes*) Aeltern 335, 11.

Statečný, = trvalý, platný *opp*. marné. Které je múdrost mužmi učinila, ti nedbají světských marnosti, toho hledají, což je statečné 243, 22.

Statek, ka, *m*. = síla. Kdyžť hlava neduži, ve všechť údech nebývá statka 52, 32.

Stláti sě, **stele** sě = strojí se, chystá se, chylí se, cesta se připravuje. Po hřiechu stelet sě tomu! (že padají v zemské žádosti od nebeských), ale sbožný nepójde po obecném hluku ve zlé 264, 31.

Stežeje, e, *f.* (*slc.* sťažeja) = hák veřejný, *cardo*, Thürangel. Obracejí sě dveře neb vrata na stežeji 171, 10, 201, 4.

Stežejný, = na stežeje se vztahující, 2. základní. Šlechetnosti stežejné (*cardinales*) 171, 8. Čtyři stežejné ctnosti 201, 3.

Stklenička, y, *f.* Jeden dal někteřé stkleničku, aby jemu pot svój v ni dala 248, 39.

Stklo, a, *n.* Dřevo bude uhlem, uhel popelem, popel stklem 319, 3.

Stonati, (stonám, stoni) = vzdychati. Plačíc a stoníc 102, 22.

Strašivý = bázlivý, bojácný. Když příde zúfánie, nebude hrdo proti bohu člověčie srdce, ale strašivo 162, 25. Ktož po tmě jde, nevie kam jde, tesklivě jde, strašivě kráčie 254, 2.

Stroj, e, *m. pl.* stroje = nároky, *testiculi.* Pod šibenicí kakés kořenie ryjící, viselcóm stroj uřezujíc, na rozhranie chodiec 187, 2.

Středujie = co mezi krajnostmi je uprostřed. (Buoh), což v sobě zlé jest, zapoviedá; a to dobré, bez něhož by nemohl člověk spravedliv býti, přikazuje; středujie přepúštie 301, 11.

Střiezvý = střízlivý. Skrovnost odhoní hřiech lakoty, střiezvu mysl učiní 224, 28.

Stuliti sě = svinouti se. Ruka, někdy sě v dlaň rozprostře a někdy v pěst stulí 203, 13.

Stvor, 319, 2. Viz Podstata.

Stydký = zač se styděti jest, mrzký. Kak bude kto těmi ústy chvaliti boha, ješto jsú zprzněna zlú, stydkú řečí? 64, 29. Z úst šeředných, z nichž jde řeč stydká, neniet vzácna i chvála božie 64, 32.

Súdce, ce, *m.* Křiví svědkové zklamají súdci, že mnohokrát vydá súd proti pravému 300, 24.

Súdový. Súdce, ač by věděl jinú stranú než súdovým dóvodem něco 81, 24. Jinak než súdovým dóvodem 81, 29. Jakož je právem súdovým dovedeno 81, 25. Práva súdová 82, 34. 82, 38. v nichž juristi učie sě 83, 7.

Sunečný = slunečný. Kterak je krásné sunečné světlo! 240, 35.

Svadčivý = kdo snadno svadí se s druhým. Čeledin svadčivý 13, 3.

Svak, a, *m.* Zeťové, šiřé, svaci, nevěsty 38, 19.

Svú = sú = tú. Což kto najviec miluje, to má jako buoh, neb to ctí svú milostí, jíž by měl ctíti samého boha 294, 9.

Svůj, svá, své. Každá mysl neřádná jest svá muka 111, 2. Závistivý v svém srdci vždy má svú muku 121, 6. Mnozí bývají svých hlav divokých 303, 14.

Svatokrádež, e, *m.* (Hanebná popová) vinna bude svatokrádežem, neb svěcen jest kněz a jest kněz věc posvátná 140, 22.

Svekr, kra, *m.* = otec mužův, vzhledem k jeho ženě. Ostala u svekra svého 37, 31.

Svekra, kry, *f.* = matka mužova, vzhledem k jeho ženě. Aby ctila svekru a svekra 61, 8.

Svatý, *in Nom. pl. praevalet*: **světi**. Každý svatý svat jest šlechetnostmi 164, 18. A netolik světí lidé jsú svati šlechetnostmi, ale i anjelé 164, 23. Bóhť zlého neveli, ani jeho anjelé světí 154, 13. Komuž buoh, tomu i všichni světí 96, 34. Zdali proroci, světí otcové nebývali v duchu, k němuž buoh chtěl kterého, pozdvihnuti? 180, 35. Světí otcové vídali i slýchali boha neb anjely v někaké postavě 278, 14. Světí otcové ustavili kláštery a zákony svaté 77, 7. Mnozí bývali v zákoně starém světí lidé, ješto mievali sbožie bez lakomstva 223, 36. Světí apoštolé, nic nemajíc, vším vládli 237, 20. Světí rozličně scházeli jako zlí 235, 20. Nepřemoženú milost měli k bohu světí mučedlníci 276, 5. V boji zbíjeli svatí lidé mnoho jich 299, 25. Svatých dni světíme 297, 1.

Svelíčeti sě = honositi se, velikým se činiti, vypínati se. Ty, pokory nedbajíc, svelíčieš sě svým panenstvím! 27, 20. Ktož sě móž svelíčeti, by čisté srdce měl? 287, 9. Svelíčie-li sě kto dary božími, v boze sě svelíčie 26, 22.

Světější = svatější. Když ten padne, ješto je světější postavy, jakoť by zvěřina ďáblu sě nahodila 249, 12. Lepším a světějším lidem máme více od boha odplaty přieti 199, 4.

Sviečky *pl.* = hromnice, den hromnic. Od adventu do svieček 39, 33. O sviečkách pamatujem, jako byli oni třie králové přijeli po hvězdě 188, 33.

Svietiti sě = stkvíti sě. Máť lid čelední v domu svietiti sě ctnostmi 62, 31. Svietie sě svým bleskem nebeské hvězdy 62, 32.

Svrchovati = dokonati. Múdrost, ktožť jí darován bude, svrchujeť v něm všecko dobré 256, 7.

Svrchu. Ne což je na zemi, ale což je svrchu 256, 27. Ješto je v nebi svrchu, a ješto je na zemi dole 293, 24.

Šach, u, *m.* = figurka z těch, jimiž v šachy hrají. Když v šachy hrají, již zdvihna šach, dlúho myslí, kde by jej bezpečně posadil 266, 20.

Šalovný. Mluviti šalovně neb kunštovně 141, 26. Nemúdrými řečmi a kakýmis šalovnými rušie pevnost viery pravé 179, 19.

Šalovník, a, *m.* Kdyby kto (kratochvilné sešpílenie) vzal v obyčej, počestné by nebylo, neb by jako šalovník byl 142, 16.

Šeptati (šeptám, šepci) = utajeným hlasem mluviti. Dva šeptati budeta, a kto je čím zlým vinen, vztýchá sě, zdali snad o něm to šepcí 111, 3. Cožť kto šepcí, toť spolu mluvie kromě lidí 20, 1. Dotud šepcí, ažť sě i došepcí, že bude o nich i voláno 20, 16. Aby prstem na ně neukazovali, šepcíc o nich 249, 6.

Šir, a, *m.* = vlastní bratr ženin. Manželstvo z nepřátel přátely činí, že budú sobě zeťové, šiřé, svaci, nevěsty 38, 19.

Škřek, u, *m.* = skřek. Když jim kteří řkú, že zle činie, řkúc zlému dobré, vypustie škřek svój 263, 16.

Štědrý. Aby v almužny byl štědr 339, 4.

Štpice, e, *f.* Dlúhé u třevíc štpice 97, 7.

Takoj (takoy) = taký. Trpělivost věčnú blažnost přivodí, že takoj bude mieti královstvie nebeské 289, 10.

Tant, u, *m.* tanty *pl.* = prázdná, marná věc. Zlý duch pohanstvo zavedl ve mnohé tanty 307, 6.

Tantéř, e, *m.* = kdo se s tanty obírá. Ti tantéři, praviec sě umělými v nigromancii 249, 7.

Tápati = potápěti se, tonouti. Mnohokrát tápala jest ta lodička a bude tápati, ale nikdy je nepotonula 175, 11.

Tatek, tka, *pl.* tatci, taci = táta, otec. Když taci a matery budú s svými dětmi 40, 39.

Telce, e, *n. dem. nom.* tele, telete = zde znamená býka, ve zvěrokruhu. Vyrazie lva neb telce, neb raka neb cos buď z těch dvanácti znamení z zodiaca na zlatě neb na mosazi.

Tetěnec, ce, *m.* = tetěný bratr, *amitarius.* Svatý Jan a s. Jakub, vlastnie bratřie sobě, a tetěni bratřie byli Ježíšovi 200, 31. Tři své tetěnce, vlastnie bratry, přivinul k sobě Ježíš 200, 32.

Těžařství, *n.* = orba. Kteříž řemeslem neb těžařstvím sě obierají 90, 26

Těžký. Kto je dobr dobrým a těžek zlým 206, 17.

Tisknúti. Donidž bydlo zemské duši tiskne 282, 10.

Tkysati = dotýkati se, lízati, lízáním okoušeti. Hřešie lakotní, když to jedie, toho tkysají, jehož by jiesti neměli neb tkysati 135, 1. Klíčnici neb komorníci to snědie neb toho tkysie, ješto by schovati měli 135, 4. Ve sně viděnie mievá někto, jakoby nestydatě šmakal sě s nimi (t. s ženou neb děvečkou), neb tkysal jich, neb potřepoval 137, 28.

Tlačiti = šlapati. Zvěř hrozná jeděše a vše třěše a ostatky nohami svými tlačieše 158, 6. (Propastná zvěř) menšie nohami tlačí, paznehty sápajíc 161, 29. Nohami tlačiec na hrdla umrtviti 299, 24.

Tojí = tojú = tou. *Instr. pronom. fem.* ta. **Mezi tojí** = mezi tou. To zvieře (*pardus*) zřědlnú krásnú srst má po všem tělu, ale mezi toji ztykáno jest miesty črnými 155, 20. Pokrytec, postavu maje svatosti, mezi tojí činy má nepodobné některé k té svatosti 155, 28.

Tratiti = hubiti. Tratíť lež velmi milost mezi lidmi 141, 38. Manželé (črtu poddáni): ješto plod tratie čímžkolivěk, nechtiec, by děti byly, 40, 26.

Trhový = co k trhu náleží. Obecní trhoví lidé, ješto doma což buď prodávají, jakož jsú: kramáři, krčmáři, fraknáři 97, 23. Množstvie ďáblóv lidi trhové zavodí od pravdy 97, 37. Nebezpečenstvie trhová 98. 2.

Trk, u, *m.* (Synové tohoto světa) sú v ustavném světském trku.

Trojiti = na tré děliti. Kakť sě pak těch (stavů) každý opět trojí uslyšíte 69, 7.

Trpěti = snášeti. Bez smysla člověk, aby jiným práci činil, rád sám trpí práci, nechtě, by v pokoji jiní byli 158, 21. Rád by byl již s Kristem, avšak trpí to, donidž buoh chce, aby byl v životu tomto 212.

Trpědlivý = trpělivý, snášelivý. Láska trpědliva jest 208, 25.

Tříti = utírati. Čisťme to zrcadlo, prach trúce s něho 254, 29.

Trvavý = trvalý, trvající, stálý. Čest tohoto světa nenie trvavá 92, 12.

Tržeti = táhnouti, puditi. Bázeň neb stud bude tržeti člověka v mysli 169, 36. Bude tržeti mysl hněv nedobrý 146, 31. Móž nás k svým viece tržeti milost v mysli 199, 10. Když tržeti bude a jako svěditi v srdci ta milost 276, 14. Toho trží v mysli veliká žádost 212, 17. Rozličné rozličně trží žádost 277, 1. Žádost tělesná trží v srdci a ďábel k tomu podněcuje 11, 19. V přirození již porušeném i tak trží člověka tělesná žádost 21, 11. Žádost, ješto mysl trží proti božiemu ustavení 111, 19. Což mysl v žádosti velmi trží, nenie snadné, by sě i v skutku někdy neukázalo 155, 22. Nepřietelé nemají býti z obecné milosti vyvrzeni, ač nás i netrží k nim milovánie 200, 1. Žádosti ješto tržé mysl, v něčem sě světa dotýkajíc 70, 28. Pokušenie v rozličných žádostech, ješto tržie mysl člověčí sic i onak 146, 9. *Majori affectu*, totiž že by ta milost silnějie tržala v mysli 199, 8. Nemóž tak nasycen býti milé věci, až by vždy k ní žádost netržala 276, 9.

Tržné, *n.* = užitek, jehož pán požívá, že má pro trh nepokoj v svém městě, a musí lidi mieti, ješto by trh zpravovali a pokojili 88, 13.

Tříti se = dráti, tisknouti se. Láska nenadýmá sě, netře sě v povýšenie 208, 26.

Třiedník, a, *m.* Biskupi faráře osadám, faráři své třiedníky ustavují 335, 26. Faráři neb jich třiedníci 335, 33.

Turnej, e, *m.* = turnaj, hra rytířská, klání 93, 29. Ktož v turneji sejde, nemá u svatých pochován býti 93, 33.

Túžebnost, i, *f.* = smutek, tesknost, hoře. Někdy kratochvílemi sě potěšiti a túžebnost zahnati 86, 38. Jde také z lenosti túžebnost, a z túžebnosti ta neustavičnost, že sě chce túlati 236, 7. Lenie prokysalá túžebnost 287, 1.

Tvrzší = tvrdší. Jedni zákoni jsu tvrzší v svých ustaveních, druzí lehčejší 211, 30. Ti, tvrzšé jsúc než železa, jimiž je mučili 108, 25.

U. Počestně sě jmieti u ztravy, u rúcha, u čeledi 56, 18. Obrátil vodu u víno 37, 27.

Ubezumiti sě = dopustiti se. Lot v zapití ubezumil sě se dcerama 236, 22.

Učistilý. (Ctnosti) někdy jsú tak, aby mysl učistily, a někdy již učistilé mysli 206, 37.

Učiti, druhdy s *accus.* Když spasitel učil, na světě chodě, cestu života, jeden otáza jeho 290, 17. Ktož to sám činí, což učí, spiese bude přijato učenie jeho 305, 14.

Udice, e, *f.* = vidlice, jíž se maso z hrnce béře (κρεάγρα). Dá-li sě maso projieti nehtu neb udici kuchařové, znamenie jest, že je dospělo ku pokrmu 261, 2. Srovn. 260, 34.

Udieleti = částku dávati. Budeš-li mieti málo, i z toho rád udielej! 238, 15. Bohatec, vida chudého, svého jemu neudielel 238, 18.

Udliti = přes míru prodloužiti, unaviti. Abych neudlil 148, 12.

Udmouti = dutím pohasiti. Vzhoří jako sviečka, donidž jie vietr neudme 71, 1.

Uházeti (*iter. verbi* uhoditi) = trefovati, udeřiti. Anižť jen to jsú střelci, ješto vždy v cíl uházejí. ale i tiť také jsú, kteříž blíž cíle střielejí 219, 38.

Úhlavný. Jest sedm úhlavných hřiechóv 114, 37. A tyť hřiechy někteří jmenují smrtedlnými, ale já jmenuji je úhlavnými 115, 2.

Uhryzati = jízlivě dotýkati, (pokoutným zpravováním). Když sebe spolu uhryzáte, vizte, abyste spolu nezahynuli 154, 20.

Uhřivý = uhrovatý, plný uhrů, trudovatiny. Je znáti po jazyku, v kterém vepři jest nečisté maso a uhřivé 65, 8.

Ujčený, *adj.* od ujce. Vlastnie bratřie a sestry jsú koleno prvé po otci neb po mateři. Druhé koleno jest těch dětí vlastních, ješto sobě budú ujčeni neb strýčeni, neb teteni bratřie a sestry.

Ukárání = posměvání, pohanění. Ktož hledá chvály v nebesiech, těchto světských lživých ukárání nebojí sě na zemi 289, 28.

Ukárati = posmívati se. I kéž vás nynie posměvači ukárají! ké vás nuzie nebohobojní protivníci 109, 13.

Úklid, u, *m.* = odpočinutí, pokoj. Jestiť neděle příčina, aby mysl člověčie v úklidu a v útěše oddechla v hospodinu 297, 9. Býváť to, že, nechtě někto mála v úklidu přetrpěti, zajda v súdy neb u války, musí viece přetrpěti 304, 9.

Úkol. (Páni neb vladyky) nepovolují berně jinak než podle úkolóv starých 89, 1.

Úkora, y, *f.* = posměch. Muž bude dávati úkory ženě, by nelepa byla 41, 10. Starý Dobeš ochudl bieše a úkor od ženy dosti jmieval, že byl štědr v almužny 42, 14.

Ulehnouti = spočinouti, spolehnouti; bezpečiti se. Móžť člověk bezpečně nadějí v boze ulehnúti 267, 37. V něm (hospodinu) ulehna svú nadějí 151, 39. Tři jsú věci klášterské, na nichž sú zákoni ulehli: (čistota, poslušenstvie, chudoba) 77, 22. (Lakomý), když ulehne na lakomstvo 131, 14. (Lakomci) sú vší svú myslí na tom ulehli, jemuž je nelze trvati, 132, 1. Jakožby v té libosti kocháním ulehl 49, 28.

Ulíčiti sě = líčidlem líce namalovati. Ulíčila sě, nenieť tak jindy 14, 27.

Uliti, (uleji) = políti se. Svatý Pavel, hubce cierkve svaté, ulev sě krví mnohých svatých 236, 39.

Ulnúti = utkvěti, uváznouti; přichytiti se. Ne tak ulnúti k libým věcem světským 53, 18. Milovníci světa, ulnuvše k světu 113, 23. Čímž silnější milovánie, tiem silnějie v to zlé ulne 76, 8.

Úloh, u, *m.* = základ, ustanovení, zřízení, řád. Bázeň božie jest základ a úloh všech jiných daróv 248, 13. (Viera) jest kořen a základ neb úloh všech šlechetností 171. 12. Zhola zbořen jest klášterský úloh 77, 21. Věděti má v té věci, co k nie slušie, který-li jest té věci úloh? 48, 31. Nevěda úlohu manželského 48, 32. Aby dobré nevyšlo nesměrností z úlohu svého 52, 37.

Ulízati sě = usmívati se. Ulízajíc sě, ano snad smiech na mysli nenie, jedné, že jim to dobře slušie 119, 26.

Um, u, *m.* = smysl, rozum. Nábožní bývají v duchovní pochotnost

v svatú jako z umu vytrženi 73, 36. Z umu svého k tomu budú vytrženi, jehož potom i sami nemohú jiným vypovědieti 83, 3.

Ungelt, u, *m*. Ungelty některé pán v svém městě, s povolením obce neb starších z obce, móž uložiti, doniž jest toho potřebie obci 88, 16.

Úpad, u, *m*. = pád, zkáza. Jedněm bude k úpadu jich mnohé uměnie, ale druhým bude k jich dobrému 251, 30.

Uplesti sě = vplésti, přimísiti se. Uplete-li sě kto k kterému tovařistvi 76, 13.

Uprázdniti sě = práce nechati, dáti sobě na chvíli. Ižádný nemá sě tak přieliš poddati práci, by sě svým časem k službě božie neuprázdnil 35, 21.

Upříti = obrátiti, naměřiti. Někto, jen na kvietek bledě, upře zrak mysli své k moci božie 274, 12. Dívati sě bude tomu, upra v to mysl svú 274, 31. Člověk, upra zrak k vnitřním věcem, bude jim sě dívati 246, 5. Uprúc mysl k dobrému 270, 19. Oko veň upřevše, vždy jej u sebe chtie mieti 276, 3.

Uprodati = díl něčeho prodati, odprodati. Než by na tě lichva rostla, radějie uprodaj něco 55, 22.

Úrok, u, *m*. Jest plat určený v menovitý čas . . s něčeho aneb pro něco. Viz blíže: 87, 34.

Uskrovniti = umaliti, umenšiti. Nemóžeš-li v sobě přemoci hněvu, ale uskrovni jej 204, 18. Nedaj sě přemoci hněvu, asa uskrovni jej, ujmi jeho. 234, 27. Mnohokrát řeč, nebude-li uskrovněna, ve zlém sě skoná 239, 25.

Usmysleti = k rozumu přijíti, smyslu nabyti. Nemúdří usmyslete! 257, 9.

Usnúbiti = zasnoubiti. Usnúbil dceru 43, 13.

Ustanovilý = ne vrtký, stálý, nepohnutý; **ustanovile** = nepohnutě. Máť súdce ustanovilé mysli býti, ne vrtké, aby jí nic nepohnulo proti právu, nic jí nekolébalo, neviklalo. 81, 32. Ustanovile v dobrém stavu slúžiece bohu, nevrtiece sě 236, 12.

Ustavně = ustavičně, pořád, vždy. Ne ustavně, avšak často 33, 36. Ktož sú ustavně nepokojni při světských věcech a při tělesných 33, 37.

Ustrčiti sě = Anstoß nehmen. Mohliť by páni na to sě ustrčiti, co sě stalo Faraonovi 89, 38. Máť sě i na to hospodář řádný ustrčiti 56, 31.

Ustrnúti = utkvěti, nepohnutě stanouti. (Judith), ač je byla u veliké chvále od lidí, však v té chvále srdcem svým neustrnula 30, 19.

Ušišmati, (ušišmu, eš) = ušmatati, umačkati. Hanebné zlé kóže kněžské! kněze svěceného tak hanebně ušišmete. 140, 25.

Uškrvati sě = usmívati sě (uškeřiti se). Ústy mluvila hrdě, a smilně sě jimi uškrvajíc 36, 12.

Utkati, -ati sě = potkati, potkati se. Buoh chodil po zlatém mostu a utkal sě s svatým Petrem 182, 34. Když syn boží utká svú choť 19, 18.

Utrpenie, *n*. = strádání, zdržení se, *abstinentia*. Tělesná utrpenie ne ke mnohu užitečna jsú 33, 10. Puost jest utrpenie kterýchžkoli tělesných a světských libostí 32, 36. Puost, utrpenie, zdržeti sě od svět-

ských a od tělesných libostí 168, 38. Post sě, jakž chce, a buď v kterémž chce utrpení (t. kto leží v smrtedlném hřieše) 169, 3.

Úzký. Nenieť tato svátost (těla božieho) tak úzké moci jako jiná 323, 35.

Valmo. Onde valmo valí sě obilé, rosta 241, 4.

Vaznúti = zůstati vězeti. Ješto sami pro svú čest chtie slúti mistři, váznú v rozličná osidla, kteráž topie lidi v zatracenie 80, 12.

Vážiti. Múdrost vše zná a tak váží každú věc, jakož která jest 241, 11. Múdrý zná šeředstvie smilstva a vážie je za šeředstvie 243, 8.

Vděčen. Všeho srdcem vděčen buď bohu. 64, 3.

Vděčnějí = vděčnější. Nebyl tak vděčen, a měv vděčnějí býti 126, 6.

Veď = zajisté 101, 10. 104, 32. Veď, všeliký počátek většieť jest strana účinka 127, 29. Veď, pokárá-li tebe přietel pěkně přátelsky a ty vinen, dobřeť je učinil 197, 10. A veď, zvláštnieť je to znamenie, že buoh toho miluje, komuž dá nésti diel břemene svého, něco jemu zde trpěti dada. 218, 1.

Věděti = 1. vědomost míti, 2. znáti. **Vědě** = vím, **nevědě** = nevím. Nemohu ovšem úplně hyzditi toho, a také nevědě, co bych v tom chválil; než to viem . . . 84, 2. By, nevědě co, činil: ještě by nic viece neučinil, nežli měl učiniti 71, 27. Po svém muži nevieš jiného 30, 11. Svět nemóž vzieti ducha svatého, aniž vie jeho 247, 15. Mezi vámiť jest, jeho vy neviete, jenž křstí v duchu a v pravdě 178, 16. V zemi skrytý poklad, mimoňž jdú lidé, netbajíc naň, neb nevědie drahosti jeho. Viděl jsem ducha svatého jako holúbka sstupujicieho z nebe a zóstávajicieho na něm, a já nevěděl sem jeho. 178, 8.

Veleti, (**veli** = velím) = poručiti, kázati. Ne takť veli dávati, aby jiným bylo oblehčenie a vám súženie, ale rovnost učiňte! 238, 8.

Velnúti = vniknouti. É, nevelnujte milostí k světu pro malé a krátké jeho utěšenie! 242, 4. Myslí velnúc k tej libosti 133, 9. Duše k bohu velnouc, budúť ustanoveny 210, 18. Rozumné stvořenie k tomu jest, aby milostí velnulo k bohu 280, 21.

Vésti. Nenieť to dobré zlých, že mohú svobodně svú zlost vésti 121, 35. Byť i zlý kněz byl, móžť svój úřad k spasení lidem vésti 330, 37. Ktož vede válku, křiv jsa, 94, 29.

Věč = věčně, vždy.

Vědmo, a, *n.* = znamení, návěšti, věštba. Ďábel často po snu některém neb po vědmu ukáže něco, ješto tak vyjde, aby pak oklamal 183, 24. Vídáme, že často vědma, snové vycházejí. 183, 2. Byla by porušena viera, kdyby kto měl někaké pověry, vědma, stál po kakýchs věštbách, s léky, s kúzly, s čáry šel vókol. 182, 3. A ony pak baby jedna mimo druhú mistruje kúzla, čáry, vědma 46, 28. Vědmy a kakýmis věštbami porušujie vieru pravú. 182, 36.

Věřiti, věři = věřím. Věřím v boha otce 184, 4. Věři v ducha svatého 184, 10.

Většem. Ktož málem učiní pomoc, jakoby většem pomohl 339, 39. A kdyby většem pomohl 340, 2. Srovnej moravské: z **větša** = z většího.

Věž, e, *f.* = vazba, vězení. Musí do věže, v kázeň páně jíti 104, 17. Ač sě je věže i nedopravil 104, 19.

V hod = v čas, v míru = v přiměřený čas a střední míru. Vše vhod dobro 85, 32.

Vchoz = staroslov. vchožď, místo vchodiv. Nečistí vchoz byli do jejie domu (o Zuzaně) 61, 34.

Viecež viecež = více a více. Rozmáhá sě viecež viecež 192, 13. Vymýšlejíc vždy viecež viecež 97, 11.

Vina, y, *f.* Viz blíže 88, 24.

Viniti = vinu dávati. Adam vinil Evu svým hřiechem a Eva hada 263, 34.

Vizi = vidím. Vizi, žeť jdú v tom zasě i v klášteřiech. 224, 19. Neviziť toho 84, 10.

Vklonúti = vpadnouti. (Srovn. klon, u, *m.* a klonka, y, *f.* = klec; ptáky do sklonek chytati.) Vklonúti je v těžký pekelný plamen 136, 15. Vklonúti v zlořečenstvie 140, 12. Nemúdří u veliké hoře vklonú 257, 19. Bojiec sě menšie práce i vklonú u větší. 13, 15. Ktož by chtěl, boje sě manželské práce, šeředně bydliti pesky kromě manželstva, tenť by sám v osidlo vklonul. 13, 31.

Vládnutie. Nemajíť jim (židům, ktož je mají) ižádného vládnutie poručiti nad křesťany 90, 9.

Vně = venku, ne vnitř. Což je svrchu vně, činíte čisto, a vnitř jste plni nečistoty 231, 25. Vně je psóm ostati 36, 34. 300, 8.

Vnějši = co vně jest. *opp.* vnitřní. Postavu mieti lidí bohobojných a obyčeje i vnějšie hodnéť jest a potřebné. 167, 8.

Vniknúti = vstoupiti, vejíti, přijíti. Potřebie jest opatrnosti, ktož chce v něčie poslušenstvie vniknúti 303, 13. Nemúdře v slib vniknúti; — vniknúc v slib zrušiti jej. 37, 15. Aby s tú odplatú neminul sě, jiež si žádal, v slib vnikuje 17, 24. V který stav jest vnikl 3, 8. Že je ona slibem vnikla v stav panenský 9, 20. U vdovský stav vnikla 36, 19. Vnikl v dluh 17, 30. Židé vnikli v daň ciesaři římskému 88, 6.

Vplésti. Nehledajme výmluv, omluvy starším našim nepomohly, ale dále je vpletly 335, 11.

Vrobiti, -sě = v porobu uvesti, v porobu se dáti; pod-robiti, -se. É, nevrobujme sě světu, ať i jeden hřiech nad námi nepanuje! 186, 14. Chlúba táhne srdce člověčie k sobě, aby pýše vrobila je 230, 13.

Vrósti = vzrósti = vzhůru jíti. On má vrósti, ale já mám sjíti 178, 18.

Vrtiti = obraceti; **vrť** = obrať! ob-vrat! Vrť sem, vrť tam, všudy krušno 257, 31.

Vrtkost 210, 17.

Vrtký = neustavný, neustaviěný; **vrtčejší.** Vrtké srdce neustavne 163, 30. Srdce v dobrém ustanovené není vrtko, jako povětřie, ješto ve čas tamto sě obrátí a táhne, a ve čas tamto 265, 35. Máme nebýti mysli vrtké a neustaviěné 265, 32. Panny neb vdovy vrtké myslce 16, 10. (Andělé) jsú ne vrtké mysli, ale ustanovilé u vóli boží 81, 16. Máť súdce ustanovilé mysli býti, ne vrtké. 81, 32. Neustavičnost vrtkého srdce 145, 6. Znamenaj běh lidský a v té vrtké rozličnosti viz, aby stál v úmysle pravdy 85, 22. Učimieť ta túlanie mysl vrtčejší a rozbrojnější 20, 22.

Však. Tato svátost všem je prospěšna, podle však toho, jakož sě je kto připravil k tomu 324, 3. Kněz vloží naň pokutu někakú, aby tím odložil, podle však milosti 332, 23.

Však, a, o. = každý. Tělesným plodem nahraditi, což na však den i na však čas smrt ujímá 309, 24.

Všamo = na vše strany. Hospodine! tys všeho pravda, jenž všamo dosaháš 285, 31.

Vycíditi = vykliditi, vyčistiti. Buď pilen, všelikú zlost z královstvie svého vycíditi 85, 29.

Výšež výšež = výš a výš. Aby vstupoval, ktož móž, výšež výšež 208, 6. Obecnie lidé velikú mají žádost výšež výšež v dóstojenstvie 157, 4.

Vytýkati = vyčítati, předstírati. Vdova má býti, aby ižádný neměl, čím by jí oči vytýkal 35, 16.

Vyžle, -ete, *n.* = pes slídný, slídník. Co je útěchy v honu s ohaři, s vyžlaty, s chrty! 241, 8.

Vzatek, -tku, *m.* = co se darem vezme. Věrný kněz, jenž by viece hledal duší spasenie nežli užitkóv svých a vzatkóv 335, 21.

Vzběhnúti = přijíti. Když jemu vzběhlo na mysl 135, 34.

Vzem = vzav, **vzemši** = vzavši. Adam, vzem hrdost v srdce, neseznal sě v své vině 334 37. Vzem múdrost z nebe, přemohl v sobě dětinstvie 243, 16. Poče k němu řéci, vzem to slovo svatého Pavla 85, 12. Panie, vzemši na sě rubáš a rúchu, šla 137, 1.

Vyleptati = vyžrati. Těžkéť jest trpěti lúh litý, var, mýdlo, aby to špínu vyleptalo 104, 36.

Vypúzeti = (*freq. v.* vypuditi) = vyháněti. V tělesném lékařství některé neduh vypúzie, některé posilňuje 308, 37. Křest duchovní neduh vypúzie 312, 22. V dětechť křest vypúzie hřiech přirozený 312, 2. Ty tři svatosti vypúzejí duchovní neduh 309. 3.

Vzbúzeti = (*freq. v.* vzbuditi) = rozněcovati 40, 2. Vzbúzejíc k božie chvále 9, 33.

Vzdajné. Vzdajné, jako je určené, móž pán vzieti, když kto chce sedliště vzdáti a opustiti 89, 32.

Vzdáti = (**vzdadie** = vzdají) = 1. Zvěstovatí 2. s sebe složiti. Pozdvihnu rukú svú a ústa má veselými rty vzdadie chválu 328, 33. Chtiec prázdni býti, úřady vzdávali, sbožie ustupovali 54, 26.

Vzdora, y, *f.* = příkoř, co se naschvál komu činí k rozdrážděnı́ jeho. Nechuť a vzdoru učiní jemu 92, 7.

Vzmúceti (*freq. v.* vzmutiti) = zkaliti. Ne málo zluč vzmúcí mysl závistivého: viděti, ano jiní mají chválu 155, 8.

Vzniče (*aor. v.* vzniknu) = vznikl. Jiný malý rožek vzniče mezi těmi (t. desíti) rohy 162, 6. Viz **Zniče**. Jiný malý rožek vzniče prostřed nich (t. desíti rohóv) 144, 21.

Vznositi sě = honositi, vychloubati se. Ničím sě nevznos, a taj, činíš-li co dobrého 230, 28.

Vztrhnúti = vytrhnouti, zbuditi. Budete spáti a nebudeť, kto by vás vztrhl 282, 35.

Vztvrnost, i, *f.* = osupilost, naježenost. (Manžel), pustě v srdce velikú vztvrnost a zlost proti zlosti 40, 10.
Vztvrný = osupilý. Nedražďte sebe vztvrnú řečí bez potřeby aneb marnú 67, 35. (Viz ztvrný.)
Vzvázati = na někoho něco uvázati, přivázati. Vzvazují na lid břemena, jichž nésti nemohú 305, 12.
Vztychati sě = vzstychati sě = ustychati, ostýchati, obávati se. Kto je čím zlým vinen, vztychá sě, zdali snad o něm to šepcí 111, 3.
Ymna, y, *f.* = hymna, chvalozpěv. Vyryto bylo písmem to, ješto cierkev v ymně zpievá 108, 21.
Z, (*praep.* = ze) druhdy se v písmě vypouští, tratíc se v assonanci nastupujícího slova. Druzí snad (z) závisti, chtiec jedné sami slúti múdří, budú prvé hyzditi knihy, než v nich čísti 4, 3. Budete-li je prvé hyzditi, než čísti, znamenieť jest, že by (z) závisti hyzdili je 4, 6. Erben v předmluvě k Štítnému str. XV. pokládal genitiv tento bezpraeposičný za instrumental, čta „závistí". A však srovn. Poněvadžť prvé hyzdie, nežliť čtú, z závistiť hyzdie, chtiec jen sami múdří slúti 298, 18. Podobně i jiné předložky za příčinou nastupující assonance v písmě se vypouštějí n. p. s. Srovn. Lakomstvo i (s) starým mladne 132, 17.
Za = pro. Netbají na buoh za tiemto světem 257, 15.
Zabieti = za-biem, bieš, bie, jako: piem, pieš, pie; hniem, hnieš, hnie. Zdali ktož vlastnieho zabie, neshřešil jest viece? 200, 22.
Zabylstvo, a, *n.* = šálenost, bezsmyslnost. Ó, kterak šťastný je ten, kterýž je nezašel po lstivé kratochvíli zabylstvu!
Zádav, u, *m.*, **zádava**, y, *f.* = útisk. Hřešie, kteříž dary berú, aby přezřeli něco, ješto by byl zádav obci 89, 10. Zlí a ješto by zádavu činili chudině, ti nejspieš úřady zakupují 84, 17.
Zadříti = natrhnouti, o něco připraviti. „Ktož koho zadře, ten učiní múdře" 294, 13.
Za-i-žhu, -i-žžeš, -i-žže = zažhu, zažžeš, zažže = zažéci, zapáliti. Když sě vnitř jistba zaižže, zatkají-li okna a dveře, zadusí sě sám v sobě oheň 122, 33. Ihned udusiti hněv, jakž sě zažže 122, 29. Uhlík zajžéše sě 71, 7.
Zaklopotati = nerázně zaběhnouti 252, 20. Mysl mohla by silú nehodně zaklopotati 252, 26.
Záloh, u, *m.* = základ. Majíc najprvé záloh a jako krumfest všie dobré přiezni a milosti dva manžely milost k bohu, milujtaž sě věrně spolu 47, 19.
Zamužná, zamužnie = která za mužem jest, muže má. I vdovy i zamužnie 25, 12. Srovn. ruské замужная, ей = která v zamužstvě jest. A polské: zamężna.
Zapeklený = zarytý, zatvrzelý. Pakliť by byl tak v zlosti zapeklený, že by sě i tiem nehnul k milování jeho, vida, an mu dobře činí 232, 27.
Zapiti sě = opojiti, opíti, zpíti se. Lot, jsa mezi zlými, nepoblúdil; a vyšed od nich zapil sě 236, 21.

Zaplésti = zandati, zahraditi, pletením zadělati. Tak sobě zapletl stezky (t. čistotu zaslíbiv) 17, 23.

Zasnětiti sě = (sněť od nítiti) = sněti zaneřáditi se. Prázdný ořech, v němž by sě jádro zasnětilo, neb zlý črv vyjedl je 169, 19.

Zaškudnúti, zaškludnúti = zhubeněti. Zemdlejí, zaškludnúc, a ztratíc žádost k duchovním věcem 279, 16. Viz, aby nezaškudl, ne tak často, jakož by tobě hodno bylo, bera pokrm té svátosti 326, 28.

Zatratiti = hubiti; činiti, aby zmizelo. Slunce bláto zatracuje po ulicech 56, 30. Dobrý hospodář snažnú opatrností zatratí neřádnú milost ze všech kútóv domu svého 56, 29.

Za-trpočiti = proti vůli zanésti, vehnati. Smilstvo svú klopotnost zatrpočí člověka v túhu a v hoře 136, 9. Nebude-li smiernosti, nebezpečna je duše v těle, neb ji tělo zatrpočí, kto je vie kam 204, 1.

Zatvrditi = zahraditi. Dveře a vrata před takovým zavřela a zatvrdila 265, 22.

Závina, y, *f.* = zavinění. (Pomsta), v niž jsme upadli závinú otce prvnieho 309, 28.

Zavražditi (zavražiti) sě s někým = vrahem, t. nepřítelem se státi. Hospodář ihned o každú věc s čeledí svú ukrutně sě nezavražďuj! 57, 20.

Zazřeti = spatřiti. Kdož dobře učistí to zrcadlo, a zří v ně pilně, zazří kakéhos divného světla 254, 33.

Z bližše = z většího blízka. Ješto vše jako minuvše, jen samého boha přidržie sě, jimž z bližše vonie ta nebeská útěcha 272, 14.

Zeviti = zjeviti. Nešťastnýť bude, jehož nepravost nebesa zevie 238, 29

Zhrýzti = sníst. Ktožť v poctivosti boha nemá, byť všecky oltáře zhryzl, nenieť před bohem na milosti 168, 28.

Zchodné proto móž pán s právem vzieti podle určeného obyčeje od toho člověka, ješto od něho jde, že práci má, když vyhošťuje zase od jinud člověka 89, 29.

Ziskrz = skrz naskrz. Vše to z ziskrz pozná 107, 1.

Zieřivý = zeřivý, žeřevý, žeřavý = žhavý. Uhlé zieřivé shromáždiš na hlavu jeho 232, 22.

Zklázněnie = ochabení, ochablost, zlenivělost, malomyslnost. (Srovn. klazan, a, = lenoch.) Kúzly někakými zklázněnie na smysle vídali sme, že mnozí od takových zbývali smysla skrze jich kúzla 44, 1.

Zkruchati = sdrtiti. To skrúšenie má v srdci zetřieti a zkruchati libost a vóli k hřiechu 333, 5.

Zkřepčiti. (Maří Majdalena) v smilné bujnosti vysoko táhnúc hlavu nesla, chřbet zkřepčivši 36, 6. Hlavy vzvedše, chřbet zkřepčivše, s velikú pamětí klanějíc sě neb kráčejíc (tohoto světa milovníci a milovnice) 119, 28.

Zlá kóže = prázdná 300, 3, hřiešná 35, 36, nectná žena 41, 5, nevěstka. Šeředná věc jest zlá kóže, že ji ohyzdno tak naprosto pojmenovati jakož slove 110, 33. Zlá kóže, opustiec stud, v svém zúfalství nebude sě ani lidí styděti ani boha báti 148, 27. Své ctné ženy tak bezpřémně a neřádně, jako zlé kóže, požívati 41, 6. Nemúdréť jest osle-

penie, dadúc sě synu božiemu, pak, vezmúc sě jemu, dáti sě zlé kóži 140, 16. Dřéve než která oddá sě zjevně, aby bez studu ohývale zlú koží byla, najprv tajně a jako s studem přijde k skutku šeřednému 157, 37. Buoh zapověděl, aby ze dcer lidu jeho nebývala prázdná žena, ani z jich synóv aby sě takových zlých koží držal 300, 3.

Zmatný = plný zmatu. Kak bychom na té zmatné púšti šli a nezablúdili 108, 15.

Zmisati (zmisi, -eš, -e) = zhynouti, zmizeti. Paklit (viera křesťanská) od boha nenie, takžť to i zmise, jakožť je často leticos takového počna sě, zmisavalo 177, 7.

Zniče (vzniče) = (*aor. v.* zniknu, vzniknu) = znikl. Aj, kakýť v Čechách nepokoj zniče z nespravedlnosti! 288, 20.

Zplaněti = planým se státi, zdivočiti. Obyčejem zlého zplaněl lid 308, 2.

Zpósob, u, *m.* = postava, spůsoba, forma. Pod zpósobem chleba jest posvátně tělo božie a pod zpósobem vína jest také posvátně krev jeho 317, 36. Pod zpósobami (chleba a vína) jest pravé tělo a krev syna božieho 317, 35.

Zpoviedati sě = *c. gen. sine praep.* Zpoviedati sě toho, co v svědomí činí těžkost 336, 37. Jeden druhému zpoviedal sě svých hřiechóv 332, 20.

Zprchati = zuřiti. Člověk vrtkého milovánie, jakž i malá protivnost dotkne sě jeho, tak ztratí úklidnost, zprchá 197, 21. Kteříž světějšími sě mimo jiné ukazují . . . takoví najviec zprchají, když kto z něčeho, ješto je zlé, die jim něco.

Zpúra, y, *f.* = urputnost. Hněv ten ruší úklidnost srdce a jde s ním řeč zpurná proti družci a kakás srdečná zpúra 234, 9.

Zrovnati sě = v rovnost, v rovinu se uvésti, srovnati sě. Moře, když je ticho, pěkně sě zrovná 197, 17.

Zrudněný = zbarvený. (Rudka znamená barvu vůbec.) Tak je (mučedlníky) korunovav korunú, jich krví slavně zrudněnú 108, 31.

Zřědlný = zřetedlný, patrný. Vidíme, kak je slunce v svém světlu zřědlno 52, 19. Čím je kto zřědlnějí mimo jiné a vyšieho stavu 52, 26.

Zštiepaný = roz-štípaný. Srdce, když po rozličných žádostech rozplyne sě, jako v tolik čésti bude zštiepáno, koliko těch věci bude 271, 16.

Ztrhnúti sě. Ta krmě bývá mrzka, s kteréž sě komu nemoc ztrhne 41, 10.

Ztvrný = osupilý. Nevzplašuj sprostného ztvrnú řečí; pomni, že die s. Pavel: „Neškřekaj na staršieho“ 235, 1. Viz vztvrný, vztvrnost

Ztykán = znamenán. Pardus ztykán jest po krásné kóži črnými miesty 155, 26.

Zvésti = chovati, vychovati. Šlechetně zvedla a odchovala vnuka svého 31, 5.

Ž’ = že, že nedá všemu světu zahynúti, ale ž’ pošle spasitele 321, 18.

Žalostiti = žalost míti. Nereptachu ani žalostiechu 108, 28.

Žediti sě = toužiti. Lačný žedí sě po pokrmu, a žieznivý, aby sě napil 246, 14. Abychom byli spravedlivi, žediec sě po spravedlnosti 205, 23. Běda těm, ktož nežedie sě po spravedlnosti 82, 22.
Ženima, y, *f.* = nepravá žena, souložnice. Chválím to, že bránie neřádu (t. zlá kněžie); ale, kakž pak, bude-li sám s ženimú svú několik let, s níž sě je neoddal? 227, 9.
Živnost, i, *f.* Mohu přirovnati . . . lásku k té vlhkosti, jížto kořen i kmen, majíc svú živnost, roste, krásu má a ovoce dobré dává 192, 11.

Přehled spisovatelů církevních, z nichž rukopis tento doklady béře.

Sv. **Ambrož** 20, 9. 199, 26.

Sv. **Augustin** 3, 27. 7, 32. 9, 37. 20, 6. 26, 18. 48, 12. 77, 35. 79, 24. 81, 36. 87, 9. 100, 35. 111, 16. 124, 13. 135, 6. 138, 2. 170, 8. 191, 28. 194, 17. 196, 24. 199, 33. 210, 5. 220, 8. 221, 36. 228, 33. 236, 19. 238, 2. 241, 35. 249, 30. 251, 19. 257, 25. 268, 36. 271, 24. 277, 24. 285, 5. 288, 27. 289, 30. 291, 8. 299, 28, 31. 230, 11. 325, 9. 333, 7. 334, 6. 335, 38.

Sv. **Benedict** 135, 37.

Sv. **Bernart** 5, 7. 26, 32. 55, 18. 59, 19, 23. 126, 33. 134, 19. 164, 33. 215, 8. 256, 37. 271, 18. 285, 30. 320, 26.

Hugo 33, 30. 212, 31. 248, 19. 250, 19. 267, 28. 271, 14. 279, 27. 280, 16. 307, 27.

Sv. **Isidorus** 21, 5.

Sv. **Jeronym** 4, 5. 9, 35. 20, 4 25, 3. 29, 18, 24. 110, 9. 122, 23. 129, 14. 135, 34. 164, 35 218, 28. 287, 19. 290, 28. 292, 4. 308, 2

Sv. **Řehoř** 20, 13. 72, 5. 77, 3. 125, 12. 172, 6. 217, 28. 219, 19. 223, 18. 224, 16. 241, 19. 254, 12. 269, 6. 273, 13, 27. 276, 17. 279, 25. 302, 31. 330, 32.

Sv. **Thomáš** z Aquině 81, 23. 84, 8. 90, 18. 194, 30. 199, 2. 199, 37. 317, 12. 325, 14. 327, 9. 337, 16.

Sv. Jan **Zlatoustý** 100, 32. 261, 17. 289, 26.

C. k. dvorní knihtiskárna Hynka Fuchse v Praze. — Nákladem Musea království Českého.